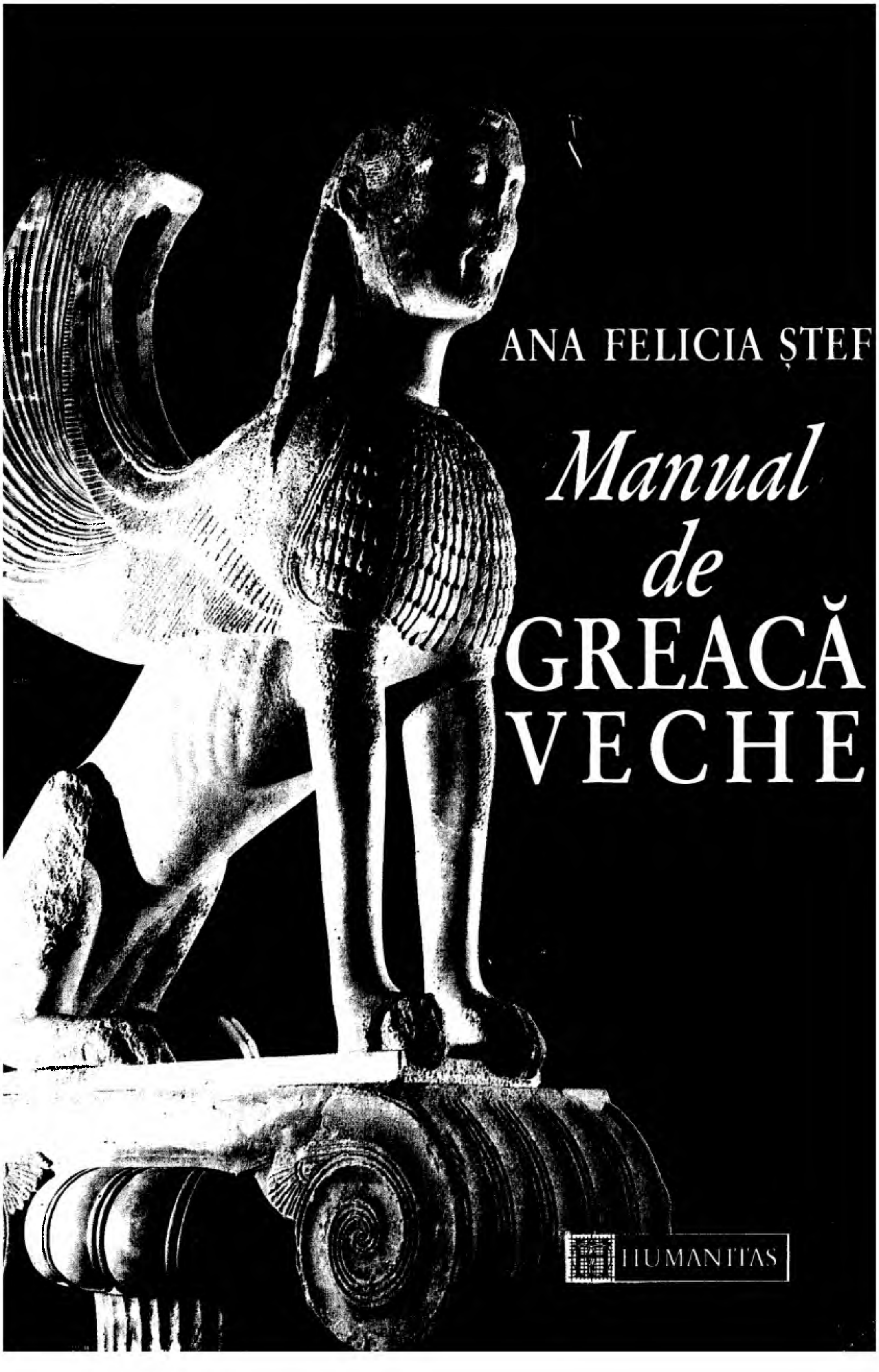

ANA FELICIA ȘTEF

Manual de GREACĂ VECHE

HUMANITAS

Conf. dr. ANA FELICIA ŞTEF

MANUAL
DE
GREACĂ VECHE

HUMANITAS
BUCUREŞTI

Prefață

A trecut mai bine de un sfert de veac de la ultima apariție în România a unui manual universitar de greacă veche. Lipsa acestuia, ca și a unui dicționar grec–român care să cuprindă cel puțin fondul lexical principal al elinei, se simte acut, de multă vreme, în toate instituțiile de învățămînt superior cu caracter umanist. De aceea, avem bucuria să oferim acum tuturor celor dornici să cunoască în original „miracolul grec" acest instrument de lucru indispensabil.

Materialul cuprins în Manual este prevăzut pentru cel puțin patru ani de studiu. El a fost divizat în șaizeci de lecții. Fiecare lecție are însă un conținut mai amplu decît spațiul unei lecții practice de două ore. De aceea, el va fi parcurs în mai multe etape. Se va începe cu studiul dialectului atic, deoarece acesta este cel mai cultivat idiom al elinei și el stă la temelia etapelor următoare de evoluție a limbii grecești. Treptat, apoi, se vor învăța celelalte dialecte literare și limba κοινή, prevăzute în Manual.

Primele zece lecții oferă datele preliminare de fonetică și morfologie, începînd cu alfabetul. Textele acestor lecții sînt scurte, originale, dar ușurate prin eliminarea pasajelor dificile; primele, aferente foneticii, sînt chiar traduse. Toate zece au vocabularul tradus imediat sub text. De la lecția 11 înainte, cuvintele se caută în dicționar.

Structura lecțiilor este următoarea:

Textul lecției, precedat de un moto ce redă cel mai des o maximă, o sentință și, uneori, o imagine literară deosebită, este ales în funcție de gramatica lecției.

Explicațiile la text (sau EPMHNEIAI) — de la lecția 11 înainte — se axează, în special, pe problemele de gramatică, pentru a veni în ajutorul celui care descifrează textul.

Antichități (APXAIKA) constituie, în structura lecțiilor, o introducere în cultura greacă. Subiectul lor este sugerat de textul lecției. Datele pe care le oferă lărgesc cunoștințele despre realitățile lumii eline și ajută la o mai bună înțelegere a autorilor antici.

Gramatica (ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ) constituie capitolul de bază al fiecărei lecții. Ea este înfățișată treptat, în ordinea crescîndă a dificultăților. După cîteva lecții de fonetică, cea mai mare amploare se acordă morfologiei, fiind structura cea mai amplă.

Se tratează și problemele de bază ale sintaxei. Se prezintă, de asemenea, caracterele principale ale dialectelor literare: ionic-homeric, lesbic, doric și dorismul sicilian. Caracteristicile gramaticale ale limbii κοινή, în special limba *Noului Testament*, sînt înfățișate ceva mai detaliat decît dialectele, avînd în vedere că unii studenți se vor orienta cu precădere spre această etapă a limbii.

Datorită amplorii gramaticii grecești, este cu neputință ca un singur volum să cuprindă și un compendiu de gramatică în partea finală a Manualului. Există aici doar o tablă de materii cu capitolele de gramatică tratate. Dar, într-un viitor nu prea îndepărtat, preconizăm să publicăm și un tratat de gramatică și un dicționar grec–român.

Teme și exerciții (ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ) alcătuiesc paragraful final al fiecărei lecții, cuprinzînd texte de tradus, retroversiuni, exerciții de gramatică și de însușire a vocabularului. Cei care nu sînt prea interesați de textele literare de la începutul lecțiilor și vor să-și ușureze întrucîtva munca găsesc, în acest paragraf, texte mai scurte și mai ușoare, axate pe aceleași probleme de gramatică pe care le tratează lecția.

În orice caz, temele sînt la alegere și nu este obligatoriu să fie rezolvate toate și în nici un caz la prima parcurgere a materialului.

Sensul cuvintelor grecești poate stîrni, în multe cazuri unele nedumeriri, dacă nu se cunoaște o caracteristică a vocabularului indo-european moștenită de greacă, și anume polarizarea: același cuvînt poate să conțină sensuri situate la poli opuși, ca, de pildă:

ἀλγεινός, -ή, -όν „care provoacă durere" — „care suferă durere";

ἀκραγής, -ές „care nu strigă (mut)" — „care strigă puternic/cu ferocitate";

ἀκρό-σοφος, -ον „extrem de deștept" — „de-o deșteptăciune superficială";

βία, -ας (sens bun) „forță, vigoare" — (sens rău) „violență, silnicie".

Experiența de peste patruzeci de ani de studiu și predare a limbii eline ne îndeamnă să facem, în încheiere, cîteva recomandări, parte primite, la rîndul nostru, de la minunații dascăli de elină pe care i-am avut și cărora le purtăm o vie recunoștință; este vorba despre regretatul prof. Ștefan Bezdechi și despre dna prof. Virginica Macrea.

Greaca veche se învață prin vîrful condeiului; cînd rostim cuvintele și paradigmele flexiunii, și e bine să le rostim cu voce tare, mîna să le scrie concomitent pe hîrtie. Ele se imprimă astfel în memorie mai bine și mai repede. Se revine cu răbdare, iarăși și iarăși, asupra celor învățate, fără descurajare. De asemenea, e bine să nu se ocolească explicațiile istorice ale formelor gramaticale, deoarece ele descoperă sistemul în care se integrează multiplele forme aberante. În sfîrșit, începuturile studiului se planifică în doze foarte mici. În acest fel, succesul este garantat.

Fie ca acest Manual să contribuie în măsura dorită la formarea multor eleniști de valoare.

ANA FELICIA ȘTEF

Prescurtări

A. = activ
Abl. = ablativ
abs. = absolut
Ac. = acuzativ
adj. = adjectiv
adv. = adverb(ial)
ah. = ahean
ao(r). = aorist
aor. R. atem. = aorist radical atematic
aor. R. tem. = aorist radical tematic
arc. = arcadian
arc.-cipr. = arcado-cipriot
arg. = argian
arh. = arhaic
art. = articol, articulat, articulare
atem. = atematic
beot. = beoțian
C. = comparativ la adjectiv; complement în sintaxă
card. = cardinal
cf. = *confer*, compară cu
comp. = comparativ
conj. = conjuncție
Conj. = conjunctiv
cons. = consonantic(ă)
corel. = corelativ(ă)
coresp. = corespunde
cret. = cretan
D. = dativ
decl. = declinare
desin. = desinență
d(iat). = diateză
dor. = doric
dor. sic. = dorism sicilian
du. = dual
ebr. = ebraic
e.n. = era noastră
engl. = englezesc
eol. = eolic
epigr. = epigrama
ex. = exemplu
f. = feminin
fr. = fragment
G. = genitiv
G.N. = grup nominal
hom. = homeric
hot. = hotărît
I. = instrumental
i.-e. = indo-european(ă)
imp(er). = imperativ
impers. = impersonal
impf. = imperfect
ind. = indicativ
indecl. = indeclinabil
inf. = infinitiv
interj. = interjecție
intr. = intranzitiv
inuz. = inuzitat
ion. = ionic
ion.-atic = ionic-atic
î.e.n. = înaintea erei noastre
însufl. = însuflețit
L. = locativ
lat. = latin, latinesc
lesb. = lesbic
lit. = literal
m. = masculin

M. = mediu
m.m.c.pf. = mai mult ca perfect
mit. = mitic, mitologic
multipl. = multiplicativ
muz. = termen muzical
n. = neutru
N. = nominativ
neg. = negație, negativ
nehot. = nehotărît
neînsufl. = neînsuflețit
nr. = numeral, număr
nr. adv. = numeral adverbial
nr. card. = numeral cardinal
nr. ord. = numeral ordinal
nr. distrib. = numeral distributiv
NT = Noul Testament
opt. = optativ
ord. = ordinal
P. = pozitiv, la adjectiv; pasiv, la verb
part. = participiu
p(er)s. = persoană, personal
pf. și perf. = perfect
pl. = plural
poet. = poetic
pos. = posesiv
postp. = postpoziție
prep. = prepoziție
pr(ez). = prezent
pron. = pronume
ps. = persoană
R. = rădăcină, radical
rad. = radical
recipr. = reciproc
redupl. = reduplicație
refl. = reflexiv
rel. = relativ (pronume)
rom. = română, românesc
S. = superlativ, la adjectiv; subiect, în sintaxă
sc. = *scilicet* („adică")
sg. = singular
sl.v. = slavă veche
sq. = *sequens* („și următoarea")
subst. = substantiv
supl. = supletiv
T. = temă, la verb; termen al comparației, la adjectiv
tem. = tematic
thess. = thessalian(ă)
tip = tip morfologic
trad. = traducere
tr(anz). = tranzitiv
urm. = următor(ul), următoarea
v. = viitor; vezi
V. = vocativ
vb. = verb
voc. lg. = vocală lungă

Prescurtări: autori și opere

Ach. = Acharnienii
Alc. = Alceu
An. = Anabasis
Ant. = Antigona
Ap. = Apologia lui Socrate
Apoc. = Apocalipsa
App. = Appian
Ar. = Aristofan
Arist. = Aristotel
Arr. = Arrian
Athen. = Athenaios
Bacch. = Bacchylides
Bibl. = Bibliotheca
Cor. = Corinteni
Civ. = Civilia (Războaiele civile)
Cyr. = Cyrupaedia
Dem. = Demostene
Demod. = Demodocos

Dissert. Epict. = Dissertatio Epicteti
Dialog. mort. = Dialogurile morților
D.K. = Diels-Kranz
D.L. = Diogenes Laertios
D.S. = Diodor din Sicilia
El. = Electra (la tragici); Elegii (la lirici)
Emped. = Empedocle
Ep. Corint. = Epistula către corinteni
Ep. Thess. = Epistula către thessaloniceni
Ephor. = Ephoros
Etym. M. = Etymologicum Magnum
Eur. = Euripide
Fab. = Fabule
Fapt. (apost.) = Faptele apostolilor
F.H.G. = Fragmenta Historicorum Graecorum
Filip. = Filipice (Philippica)
Flor. = Florilegomena
Geogr. = Geografia
Gorg. = Gorgias
Hdt. = Herodot
Hell. = Hellanicos
Hes. = Hesiod
Hipp. = Hippolyt
Hom. = Homer
Id. = Idile
I.G. = Inscriptiones Graecae
Il. = Iliada
Ist. = Istorii
Lc. = Luca
Luc. = Lucian
Lys. = Lysias
Mant. = Peri Mantitheou
Mc. = Marcu
Men. = Menandru
Metaf. = Metafizica
Mt. = Matei
Nub. = Nubes (Norii)
O.C. = Œdip la Colonos
Od. = Odiseea
O.R. = Œdip Rege
Phaid. = Phaidon
Phys. = Fizica *sau* Despre natură
Plat. = Platon
Plut. = Plutarh
Poet. = Poetica
Polyb. = Polybiu
Posthom. = Posthomerica
Pr. = Prometeu
Purif. = Purificări
Saf. = Safo
Sim. = Simonide
Sof. = Sofocle
Strab. = Strabon
Tes. = Tesaloniceni
Theocr. = Theocrit
Thc. = Thucydide
Theog. = Theognis
Theog. = Theognis (la Hesiod)
Thesmoph. = Thesmophorii
Viesp. = Viespile
Xanth. = Xanthos Lydianul
Xen. = Xenofon

Semne

/	= sau, alternanță
|¯| deasupra vocalei	= vocală lungă
|˘| deasupra vocalei	= vocală scurtă
-ος^3	= adjectiv cu trei terminații: -ος, -η, -ον
formă de du^2	= aceeași formă pentru persoanele a doua și a treia dual

1

Πρῶτον δίδαγμα

(Prōton didagma = prima lecție)

Alfabetul grecesc. — *Fonetica:* 1. Clasificarea sunetelor. 2. Pronunția grecească. — *Exercițiu de lectură.* — Μῦθοι. — *Vocabular.* — *Teme și exerciții.*

Ἀρχὴ ἐξ ὀλίγου
arche ex oligu = „începutul din puțin (se naște)"

Α α, Β β

(*alpha beta = alfabet*)

Aceste semne sînt primele litere ale alfabetului grecesc și începutul primului sistem de scriere din lume care notează fonemele. Dintre numeroasele alfabete locale, grecii au generalizat alfabetul ionic, compus din 24 de semne.

Alfabetul grecesc

minuscule	majuscule	corespondențe românești	denumirea grecească	transcrierea denumirii
α	Α	*a*	ἄλφα	alpha
β	Β	*b*	βῆτα	bēta
γ	Γ	*g*	γάμμα	gamma
δ	Δ	*d*	δέλτα	delta
ε	Ε	*e*	ἐ ψιλόν	e psilon[1]
ζ	Ζ	*z*	ζῆτα	zeta
η	Η	*ē*	ἦτα	ēta
θ	Θ	*th*	θῆτα	thēta
ι	Ι	*i*	ἰῶτα	iōta
κ	Κ	*k*	κάππα	kappa
λ	Λ	*l*	λάμβδα	lambda
μ	Μ	*m*	μῦ	my
ν	Ν	*n*	νῦ	ny[2]
ξ	Ξ	*x*	ξῖ	xi
ο	Ο	*o*	ὂ μικρόν	o micron
π	Π	*p*	πῖ	pi

minuscule	majuscule	corespondențe românești	denumirea grecească	transcrierea denumirii
ρ	Ρ	*r*	ῥῶ	rhō
σ, ς	Σ	*s*	σῖγμα	sigma[3]
τ	Τ	*t*	ταῦ	tau
υ	Υ	*y*	ὖ ψιλόν	y psilon[4]
φ	Φ	*ph*	φῖ	phi
χ	Χ	*ch*	χῖ	chi
ψ	Ψ	*ps*	ψῖ	psi
ω	Ω	*ō*	ὦ μέγα	o mega

Observații.

[1, 4] *Psilón* înseamnă, simplu, atribut pe lîngă |*e*| scurt și |*y*| lung și scurt. Denumirea e tîrzie, anume dintr-o perioadă în care și αι se pronunța |*ē*|, iar ει, οι, υι, care nu mai erau simple, ci compuse din cîte două litere, se pronunțau |*i*|.

[2] ν notează nazala dentală *n*; dacă aceasta figurează înainte de o guturală (κ, γ, χ, ξ), ea se notează prin γ și se rostește *n* velar, ca rom. *înving*.

[3] Literele sigma se repartizează astfel:

σ la inițială și în interiorul cuvîntului,

ς numai în finală.

ΦΩΝΗΤΙΚΗ

1. CLASIFICAREA SUNETELOR: A. vocale, B. consoane, C. diftongi.

A. *Vocalele* grecești se caracterizează prin timbru și cantitate.

Există: — *5 vocale scurte*: ᾰ, ε, ο, ῐ, ῠ

— *7 vocale lungi*: ᾱ, η, ει, ω, ου, ῑ, ῡ

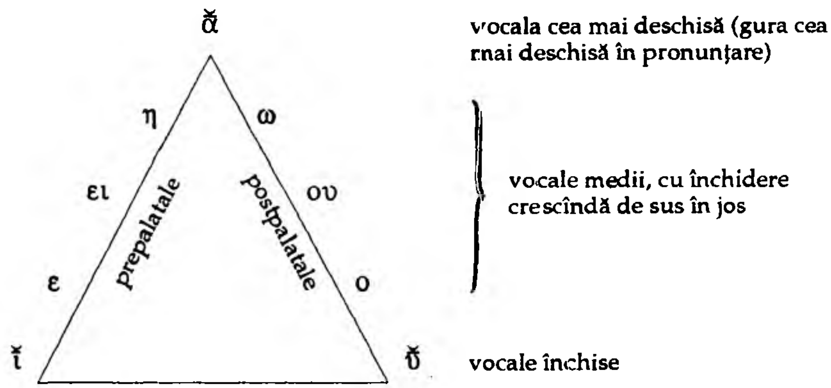
Corespondența lor în limba română:

ᾰ = *a*; ε = *e*; ο = *o*; ῐ = *i*; ῠ = *ü*

ᾱ = *ā*; η = *ę̄*; ει = *ẹ̄*; ω = *ǭ*; ου = *ọ̄* (> *ū*); ῑ = *ī*; ῡ = *ǖ*

Notă. Semnele: |˘| = scurt; |¯| = lung; |˛| = deschis; |.| = închis.

Locul de articulare a vocalelor:

B. *Consoanele* cuprind: 9 oclusive, 2 siflante, 7 sonante (şi o fricativă):

1) *Oclusivele*, după locul de articulare, sînt:
— *labiale* (rostite cu buzele): π, β, φ
— *dentale* (articulate la dinţi): τ, δ, θ
— *guturale* (pronunţate în gît): κ, γ, χ

După participarea sau nu a coardelor vocale în rostirea lor, distingem:

oclusive
- *surde*
  - simple: π, τ, κ
  - aspirate: φ, θ, χ
- *sonore*: β, δ, γ

Corespondenţa lor în română:
π = *p*; τ = *t*; κ = *c*; φ = *ph*; θ = *th*; χ = *ch*; β = *b*; δ = *d*; γ = *g*.

În rezumat:

sonoritate / loc de art.	surde	sonore	surde aspirate
labiale	π	β	φ
dentale	τ	δ	θ
guturale	κ	γ	χ

2) *Siflante* sau şuierătoare sînt două:
una surdă: σ sau ς = s
alta sonoră: ζ = *dz* (sau z)

3) *Sonante* sînt șapte:

2 lichide	λ	laterală = *l*
	ρ	vibrantă = *rh*
3 nazale	μ	labială = *m*
	ν	dentală = *n*
	γγ	notat γ velar = *n* rostit în gît, ca rom. învi*ng* (înainte de guturale și de ξ)
2 semivocale	*j*	prepalatală notată ι, pronunțată ca rom. *i*arnă
	w	postpalatală notată υ, pronunțată ca engl. *w*ell „bine"

În rezumat:

lichide	laterală λ	vibrantă ρ	—
nazale	labială μ	dentală ν	velară γγ
semivocale	prepalatală *j* (ι)	postpalatală *w* (υ)	—

4) *Fricativa surdă* | *h* |, rom. *h* ușor, se întîlnește numai la inițiala vocalică a cuvîntului și provine din căderea consoanelor inițiale σ-, *j*-, *w*- urmate de vocală: ἱστορία (historia), ὁ = *ho*; ἡ = *hē* (articol).

În general, | *h* | nu se consideră o consoană, ci începutul mai dur al aspirației inițiale, numindu-se *spirit aspru*. Acesta figurează și pe ῥ- sau -ῤῥ-, deoarece și de pe lîngă ρ a căzut una din cele trei consoane. Se notează grafic | ʽ |.

Notă. Trei litere, ψ, ξ și ζ, notează consoane duble: ψ = *ps*; ξ = *ks*; ζ = *dz*.

C. *Diftongii*, în greacă, sînt formați dintr-o vocală propriu-zisă (*ă*, *ĕ*, *ŏ*) și o semivocală (*j*, *w*, notate ι, υ), totdeauna în această ordine.

După cantitatea vocalei, se disting: a) diftongi cu primul element scurt sau diftongi propriu-ziși, și b) diftongi cu primul element lung sau diftongi improprii, deoarece se pronunță, în mare parte, ca o vocală lungă.

Astfel:

a) *Diftongi propriu-ziși*

cu *j:*	αι = *ai* ει = *ei* οι = *oi*	cu *w:*	αυ = *au* ευ = *eu* ου = *u* (< *ou*) (confundîndu-se cu $\underset{.}{\bar{o}}$ = *o* lung închis)

b) *Diftongi improprii*

cu *j:*	ᾱι sau ᾳ = *ā* ηι sau ῃ = *ē* ωι sau ῳ = *ō*	cu *w:*	ᾱυ = *au* ηυ = *eu* (ωυ = *ou*) lipsă

Notă. Greaca și-a creat și un diftong impropriu, din alăturarea celor două semivocale: υι = *üi*, în cuvinte ca υἱύς sau υἱός „fiu".

2. PRONUNȚIA GRECEASCĂ

Greaca veche este rostită astăzi în două moduri: *reuchlinian* (propus de învățatul german J. Reuchlin, 1445–1523), și *erasmic* (propus de Erasmus din Rotterdam, 1467–1536).

a) *Pronunția reuchliniană* este identică cu cea a elinei moderne, în care:

ι, υ, η, ῃ, ει, οι se rostesc | *i* | ;
αι se pronunță | *e* | ;
αυ, ευ sînt rostite *af*/*av*, *ef*/*ev*.

b) *Pronunția erasmică* acordă fiecărui fonem rostire proprie, deci:

ι = *i*	ει = *ei*	αυ = *au*
υ = *ü*	οι = *oi*	ευ = *eu*
η, ῃ = *ē*	αι = *ai*	ηυ = *eu*

Erasmus a combătut pronunția modernă a elinei antice, aducînd împotriva ei următoarele argumente:

— este absurd să se redea același sunet prin mai multe semne (cum este *i*), fără o motivare etimologică;

— inscripțiile încrustate în piatră, de cele mai multe ori de oameni simpli, ar fi înregistrat unele greșeli, ceea ce nu se adeverește. Ex.: *nu* apar forme pentru λύκοι „lupi" ca *λύκι sau αἰτίαι „cauze" ca *ἠτίη;

— alternanța vocalică cu rol morfologic nu s-ar mai explica dacă ει/οι/ι, de pildă, s-ar pronunța | *i* | ; impf. ἐπειθό-

μην/aor. ἐπιθόμην, două categorii morfologice distincte doar prin alternanța ει/ι, două timpuri bine delimitate ca valoare și des folosite;

— transcrierea latinească a cuvintelor grecești exprimă pronunția erasmică *phoenix* < gr. φοῖνιξ „roșu", *aether* < gr. αἰθήρ „eter", „aer";

— gramaticienii greci antici precizează că:

η față de ε este ca ω față de ο;

η = ε + ε; ω = ο + ο.

Notă. În învățămînt, s-a generalizat rostirea erasmică, dar în cultul oriental, pronunția reuchliniană.

EXERCIȚIU DE LECTURĂ

Μῦθοι

Διὸς καὶ Ἥρας τέκνα· Ἥβη, Εἰλείθυια, Ἄρης· Διὸς καὶ Θέμιδος, Ὧραι, Εἰρήνη, Εὐνομία, Δίκη, καὶ Μοῖραι, Κλωθώ, Λάχεσις, Ἄτροπος· ἐκ Διὸς καὶ Εὐρυνόμης γίγνονται Χάριτες, Ἀγλαΐα, Εὐφροσύνη, Θαλάεια· ἐκ Διὸς καὶ Μνημοσύνης, Μοῦσαι· Καλλιόπη, Κλειώ, Μελπομένη, Εὐτέρπη, Ἐρατώ, Τερψιχόρα, Οὐρανία, Πολύμνια καὶ Θαλία

(după Apollodor, *Bibliotheca*, α΄ III)

De reținut mnemotehnic cele nouă muze: *Clio, Me, Ter, Thal*
Eu, Er, Ur, Po, Call

ΛΕΞΙΣ
(Vocabular)

μῦθοι = legende
Ζεύς, Διός = Zeus, zeul suprem
Ἥρα = Hera, soția lui Zeus

τέκνα	= copii
Ἥβη	= Hebe, Tinerețea
Εἰλείθυια (Eilēithyia)	= Ilithyia, zeița nașterilor
Ἄρης	= Ares, zeul războiului
Θέμις, Θέμιδος (Themis, -idos)	= fiica Cerului și a Gaiei, zeița justiției
Ὧραι (Horai)	= Horele sau Anotimpurile
Εἰρήνη (Eirene), Irini, rom. Irina	= Pacea
Εὐνομία	= Eunomia, Buna orînduială
Δίκη	= Dike, Dreptatea
Μοῖραι (Moirai)	= Ursitoarele
Κλωθώ (Clotho)	= Torcătoarea
Λάχεσις (Lachesis)	= Obținătoarea (firului vieții), cea care desfășoară firul vieții
ἀρχή	= începutul
τελευτή	= sfîrșitul
Ἄτροπος	= Neînduplecata, cea care taie firul vieții
Εὐρυνόμη (Eurynóme)	= Generoasa (personificare)
γίγνονται	= se nasc
Χάριτες (Charites)	= Grațiile
Ἀγλαΐα	= Aglaia, Strălucitoarea
Εὐφροσύνη	= Euphrosyne, Bucuria, Veselia
Θαλάεια (Thalaeia)	= Thalia, una dintre Grații
Μνημοσύνη	= Mnemosyne, Memoria
Μοῦσαι (Musai)	= Muzele
Καλλιόπη	= Calliope, muza poeziei epice și a elocinței
Κλειώ (Cleió)	= Clio, muza istoriei și a epopeii
Μελπομένη	= Melpomene, muza tragediei
Τερψιχόρα	= Terpsichora, muza dansului și a cîntecului coral
Οὐρανία	= Urania, muza astronomiei
Θαλία	= Thalia, muza comediei
Πολύμνια	= Polymnia, muza imnurilor sacre

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ
(Teme și exerciții)

1. Scrieți literele: *tau, lambda, ny, psi, e psilon, kappa, phi, gamma, beta, y psilon.*

2. Denumiți literele: η, ω, μ, φ, ι, υ, χ, ξ, ζ, α, ψ, θ, ς

3. Scrieți cu litere grecești următoarele cuvinte: *bios, graphia, phōnētikē, technē, grammatikē, daēr, pyr, pyrosphaira, potamos, dynamis.*

4. Transcrieți cu litere latinești cuvintele: πατήρ, μήτηρ, γαστήρ, καρδία, φιλία, ἀσθένεια, μαθηματική, ἀριθμητική

5. Deoarece cuvintele de mai sus (3, 4) au intrat în limbajul internațional, completați literele lipsă și enunțați neologismele corespunzătoare din limba română:

τ□χνη γραμ□ατική → rom. ...; βιο□□αιρα → rom. ...; δ□ναμις — ἀσ□ενεια → rom. ...; ἀρι□μητι□ή → rom. ...; ἀ□ρ → rom. ...; βίο□ → rom. ...; φω□η□ική → rom. ...

2
Δεύτερον δίδαγμα
(Deuteron didagma)

Ἐλεγεία *(Exercițiu de lectură și scriere). — Traducere și vocabular. — Antichități:* poporul grec. — *Fonetică:* 1. Punctuația. 2. Spiritele. 3. Semnele accentului. 4. Consoanele finale. — *Teme și exerciții.*

Ἀνιαρὸν ἀργία

Ἐλεγεία

Ἀρχὴ δ᾽ἐξ ὀλίγου γίγνεται, ὥς τε πυρὸς
φλαύρη μὲν πρῶτον, ἀνιηρὴ δὲ τελευτᾷ.

(Solon, fr. 1, 14–15 Diehl)

Elegia

„Începutul din puțin se naște, așa precum a focului (scînteie) neînsemnată e la început, cumplită e la urmă."

ΛΕΞΙΣ

ἀνιαρόν = tristă (este)
ἀργία = lipsa de ocupație, lenea
δ᾽ = δέ = particulă adversativă
ἐξ + G. = din
ὀλίγου, G. < ὀλίγος = puțin
γίγνεται = se naște, este
ὥς τε = așa precum
φλαύρη = neînsemnată
πυρός < πῦρ = foc
τὸ πρῶτον = la început, mai întîi

μέν	= particulă în corelație cu δέ următor
ἀνιηρή	= cumplită
τελευτᾷ	= este la urmă, sfîrșește
ἐλεγεία	= elegie

Culori: λευκός „alb"; μέλας „negru".

ΑΡΧΑΙΚΑ

POPORUL GREC aparține familiei indo-europene, grupul vestic, alături de popoarele italo-celtice. În mileniul al III-lea î.e.n., acest grup popula teritoriul de la Dunărea de mijloc. Pe la 2000 î.e.n., triburile grecești sînt prezente în nord-vestul Peninsulei Balcanice, de unde au coborît spre sud în valuri succesive timp de aproape un mileniu: aheenii, eolienii, ionienii și, ultimii, dorienii.

Limba vorbită de acest popor este *elina* sau greaca veche, atestată în scris din secolele al XV-lea–al XIII-lea î.e.n. în cele mai vechi documente cunoscute azi, reprezentate de *Inscripțiile cretane în Linear B*, descifrate de M. Ventris și J. Chadwick (1953). În evoluția limbii grecești, se disting următoarele perioade: 1. *greaca comună*, neatestată în scris, cuprinzînd perioada de la desprinderea din comunitatea indo-europeană pînă la primele texte scrise; 2. *greaca veche* sau *elina*, de la primele texte scrise, pînă în secolele al IV-lea–al III-lea î.e.n., cînd cetățile eline cad sub stăpînire macedoneană; 3. *limba* κοινή, din secolele al IV-lea–al III-lea î.e.n. pînă la căderea imperiului roman de apus, în secolul al V-lea e.n. (Grecia se afla sub stăpînire romană din 146 î.e.n.); 4. *bizantina*, din secolul al VI-lea pînă în secolul al XV-lea, cînd Bizanțul (Constantinopolul) cade sub turci; 5. *neogreaca*, din secolul al XVI-lea pînă azi.

ΦΩΝΗΤΙΚΗ

1. PUNCTUAȚIA. În textele grecești, se întîlnesc următoarele semne de punctuație: punctul |.|, virgula |,|, apostroful |'|, cu aceeași valoare ca în limba română. Mai apar: un punct sus, la umărul literei, |·|, care este egal cu două puncte sau cu punct și virgulă din română; există punct și virgulă |;|, care este semnul întrebării. Editorii moderni mai folosesc uneori ghilimelele cînd se citează cuvintele cuiva.

2. SPIRITELE. Fiecare cuvînt grecesc cu inițială vocalică poartă deasupra acesteia un semn numit *spirit* (lat. *spiritus* „suflu, răsuflu"), ceea ce indică respirația de la începutul cuvîntului, necesară pentru articularea vocalei. Spiritele sînt de două feluri: *lin* (lat. *lenis*), notat | ᾿ |, semn grafic fără pronunțare, și *aspru* (lat. *asper)*, notat | ῾ | și rostit | h |.

Spiritul figurează deasupra vocalei inițiale scrise cu literă mică: ὀφθαλμός; în stînga sus, în cazul majusculelor: Ἀγαθοκλῆς, Ὅμηρος; pe al doilea element al diftongului: αἰτέω, αὐξάνω, εἰρήνη, εὑρίσκω, εἱμαρμένη; înaintea accentului ascuțit: Ἥρα, Ἄρης, ἄνθρωπος, ὥρα, ὅπως; sub accentul circumflex: ἦν, εἶδος, ηὗρον, οἶκος, οὗς, Εἶδος, Ὦψ, Ὧραι.

Vocala | υ | inițială poartă totdeauna spirit aspru, cel puțin în dialectul atic, ca urmare a căderii unei consoane (*j, w, s*) anterior: ὑπό < **supo* „sub", υἱός < **suius* „fiu".

În afară de vocale, și lichida vibrantă ῥ- poartă spirit aspru; se presupune că în indo-europeană cuvintele care în greacă încep cu ρ- au avut inițiala **sr-*, **wr-*: ῥέω < **srewō* „curg", ῥίπτω < **wripjō* „arunc". În interior, grupurile -**sr-*, -**wr-* se asimilează, dînd ῤῥ, peste care lexicografii alexandrini au notat două spirite opuse | ᾿῾ |: ἔῤῥιφα, ἐῤῥύην. În texte, aceste spirite asupra geminatei vibrante nu figurează constant.

Prin urmare, spiritul poate figura pe inițială:

deasupra minusculei:	ἀνά, ὀφθαλμός, ἑκατόν, ὁδός, ἀνάγκη
în stînga majusculei, sus:	Ἀρίστων, Ἐρατώ, Ἡρακλῆς, Ἁρπαγών
pe al doilea element din diftong:	εἰκών, οἰκία, οὐ, Εἱμών, Αὐγή
înainte de accentul ascuțit:	ἄνθρωπος, ἕτοιμος, αἴθω, εὔχομαι
sub accentul circumflex:	αἷμα, ὧραι, Ὧραι, εἶδος, οἶκος
spirit aspru pe ὑ:	ὑπό, υἱός, ὑάκινθος, ὑπέρ, ὕστερον
spirit aspru pe ῥ-:	ῥώμη, ῥέω, ῥίπτω, Ῥόδος, Ῥοδόπη
lin și aspru pe -ῤῥ-:	ἐῤῥύην, ἐῤῥήθην, ἔῤῥιφα, ἔῤῥωγα

Notă. Ἅιδης (Hades): spiritul nu figurează pe | ι |, deoarece apendicele | ι | este doar un semn grafic, diftongul este impropriu.

3. SEMNELE ACCENTULUI. Cu excepția unui număr restrîns de cuvinte atone, fiecare cuvînt grecesc poartă un accent pe una din ultimele trei silabe ale sale. Trei semne marchează accentul: | ΄ | ascuțit, | ` | grav, | ^ | circumflex.

Exemple: ascuțit: ἄνθος, ὅπως, ὄναρ, ὕδωρ
grav: ὃς ἀκούει πολλὰ οἶδε πολύ
circumflex: αἷμα, εἶδος, ὧραι, ἦρ

Accentul ascuțit și cel grav figurează după spirit, cînd se află pe aceeași silabă cu spiritul; accentul circumflex stă deasupra spiritului.

Notă. Pentru regulile de accentuare, vezi lecția următoare.

4. CONSOANELE FINALE: în greacă, sînt numai trei: -ν, -ρ și -ς; bineînțeles, în această poziție figurează și literele -ψ (= πς) și -ξ (= κς). Pentru vocale, nu există restricții în finală.

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Puneți spiritele potrivite pe următoarele cuvinte: ανε-μος „vînt", |h|αρμονία „armonie, potrivire", οικοδομία „construirea casei", |h|ηὗρον „găsii", ἦσαν „erau", |h|ηύ-ρηκα „am găsit", υμεῖς „voi", υγίαινα „sănătate".

2. Transcrieți cu litere grecești următoarele cuvinte: *án-gelos* „vestitor", *eirḗnē* „pace", *'Admētos, Anchíalos, agorá* „piață", *rhythmós* „ritm", *rhódon* „trandafir".

3. Completați litera lipsă din următoarele cuvinte intrate în fondul lexical internațional (medicină): ῥίς, ῥι□ός „nas", οὖς, ὠ□ός „ureche", λάρυγξ, λάρυ□γος „laringe", ὀ□θαλμο-λογία, σ□οματολογία, κα□διολογία, γυ□αι□ολογία.

4. Pentru lectură:

Ἔρως ποτ'ἐν ῥόδοισι

Ἔρως ποτ'ἐν ῥόδοισι
Κοιμωμένην μέλιτταν
Οὐκ εἶδεν, ἀλλ'ἐτρώθη.
Τὸν δάκτυλον δὲ δηχθεὶς
Τῆς χειρός, ὀλώλυξε·
Δραμὼν δὲ καὶ πετασθεὶς
Πρὸς τὴν καλὴν Κυθήρην,
Ὄλωλα, μῆτερ, εἶπεν,
Ὄλωλα κἀποθνῄσκω.
Ὄφις μ'ἔτυψε μικρός,
Πτερωτός, ὃν καλοῦσι
Μέλιτταν οἱ γεωργοί.
Ἡ δ'εἶπεν, εἰ τὸ κέντρον
Πονεῖ τὸ τῆς μελίττης,
Πόσον, δοκεῖς, πονοῦσιν,
Ἔρως, ὅσους σὺ βάλλεις.

(Anacreon)

3
Τρίτον δίδαγμα

῎Ερως. — *Traducere.* — *Antichități:* dialectele grecești. — *Fonetică:* 1. Accentul. 2. Regulile de accentuare. 3. Cuvintele atone. — *Teme și exerciții.*

Μέτρον ἄριστον

῎Ερως

Αἱ Μοῦσαι τὸν ῎Ερωτα
Δήσασαι στεφάνοισι,
Τῷ Κάλλει παρέδωκαν.
Καὶ νῦν ἡ Κυθέρεια
Ζητεῖ, λύτρα φέρουσα,
Λύσασθαι τὸν ῎Ερωτα.
Κἂν λύσῃ δέ τις αὐτόν,
Οὐκ ἔξεισι, μενεῖ δέ·
Δουλεύειν δεδίδακται.

(Anacreon)

„Măsura (este) cel mai bun lucru."

Eros

„Muzele, legîndu-l pe Eros cu ghirlande, l-au predat Frumuseții. Și acum îl caută Afrodita din Cythera, aducînd libații spre a-l elibera pe Eros. Dar, chiar dacă îl va elibera cineva, el nu va pleca, ci va rămîne: s-a învățat să slujească (la alții)."

Versificația:
tripodie trohaică, cu schema: [–́ ⏓ | –́ ∪ ∪ | –́ ⏓]

ΑΡΧΑΙΚΑ

DIALECTELE GRECEȘTI. Datorită diviziunii în triburi care coboară în Peninsula Balcanică în valuri succesive, datorită organizării societății vechi grecești în polisuri independente, precum și dispersării teritoriale a populației grecești în tot bazinul Mediteranei, limba greacă înregistrează, de la primele texte, diversificarea ei în patru mari grupuri dialectale:

1. *dialectul ionic-atic*, vorbit în Attica (regiune continentală în frunte cu Atena), în Ionia (Asia Mică) și în cîteva insule;
2. *dialectul eolic*, vorbit în Beoția, Thessalia, insula Lesbos și pe coasta nord-vestică a Asiei Mici, fiind divizat în graiurile beoțian, thessalian și lesbic;
3. *arcado-cipriot*, reprezentînd urmele dialectului ahean, în Arcadia, regiune din centrul Peloponesului, și în Cipru;
4. *doric*, vorbit în Pelopones, în insule ca Thera, Rhodos, Cos, Carpathos, Astypalaia, Creta etc., în nordul Africii la Cyrene, în numeroase colonii siciliene și din sudul Italiei. O ramură a dialectului doric o reprezintă grupul nord-vestic (etolian, acarnian, delfic, focidic, epirot etc.)

ΦΩΝΗΤΙΚΗ

1. ACCENTUL grecesc este muzical; silaba accentuată este rostită cu o cvintă mai sus decît celelalte silabe ale cuvîntului. Există trei feluri de accent:

a) *ascuțit* sau *oxiton* |´|: Ἔρωτα, δήσασαι, παρέδωκαν, Κάλλει, λύσῃ, δουλεύειν, δέ, αὐτήν, care figurează pe ultimele trei silabe ale cuvîntului, atît pe vocale lungi (δήσασθαι), pe diftongi (δουλεύειν), cît și pe vocale scurte (παρέδωκαν), marcînd ridicarea tonului cu o cvintă;

b) *circumflex* sau *perispomen* |῀| marchează urcarea și coborîrea tonului pe aceeași silabă; accentul circumflex figurează numai pe vocale lungi sau diftongi și numai pe ultimele două silabe. Exemple: Μοῦσαι, νῦν, ζητεῖ, μενεῖ, τῷ, Ἀθηνᾶ.

c) *grav* sau *bariton* |`| figurează numai pe ultima silabă a cuvîntului, cînd *nu* urmează vreun semn de punctuație, și marchează faptul că tonul finalei rămîne neschimbat, deoarece mesajul continuă. În textul lecției: τὸν, καὶ, κἂν, dar αὐτόν |,|, δέ |·|.

Orice accent ascuțit pe finală se transformă în grav, cînd *nu* se află înaintea unui semn de punctuație sau înaintea unui cuvînt neaccentuat.

Astfel, în versul 7 din textul lecției: Κἂν λύσῃ, dar δέ τις, deoarece τις „cineva" corespunde lui *(ali)quis* din latină și deci este un cuvînt aton.

2. REGULILE DE ACCENTUARE

1. *Legea limitației.* Față de indo-europeană, în care accentul era liber, putînd figura pe oricare din silabele cuvîntului, greaca a limitat accentul la ultimele trei silabe, fenomen numit „legea limitației".

2. Deplasarea și modificarea accentului, în cursul flexiunii, în intervalul admis, se efectuează în funcție de cantitatea *vocalismului final**. O vocală lungă sau un diftong în silaba finală valorează cît două vocale scurte, conțînd deci ca doi timpi sau două more.

3. *Dacă vocalismul final este lung, accentul ascuțit nu mai poate figura pe silaba antepenultimă,* deoarece ar însemna să stea pe al patrulea timp, *nici accentul circumflex pe silaba penultimă,* pentru că ar sta pe al treilea timp. Exemple:

a) *ascuțit:*

N. ἄνθρωπος → cuvînt cu accent ascuțit pe antepenultima, deci pe locul al treilea de la finală;

G. ἀνθρωπου → numărînd doi timpi pe finala lungă | ο̄ῡ |, timpul al treilea revine silabei penultime și deci cuvîntul va fi accentuat astfel: ἀνθρώπου.

Rezultă că accentul ascuțit de pe antepenultima, în cazul lungirii finalei, trece pe penultima.

b) *circumflex:*

N. σῶμα → cuvînt cu accent circumflex pe silaba penultimă;

---

* Folosim termenul *vocalism final* pentru vocale și diftongi; silaba lungă prin poziție nu conține doi timpi pentru accent.

G. σῶμᾰτος → cuvîntul a primit o silabă în plus. Accentul, în acest caz, nu se deplasează, ci se transformă în ascuțit, deoarece pe antepenultima nu poate figura accent circumflex.

Alt exemplu:

N. γλῶττα → cuvînt cu același accent circumflex pe penultima;

G. γλωττης → deoarece finala s-a lungit, ea contează cît două scurte. Accentul nu se deplasează, ci, ca în cazul precedent și din același motiv, se transformă în ascuțit, γλώττης.

4. Accentul ascuțit de pe finala numelui devine circumflex la G. și D., cînd finala este lungă. Exemple: N. ψυχή, ὀφθαλμός → G. ψυχῆς, ὀφθαλμοῦ, D. ψυχῇ, ὀφθαλμῷ. Se cheamă intonație dulce.

5. *Accentul central* sau de pe silaba penultimă este prevăzut de *legea penultimei lungi*, ce acționează în ionic-atică și prevede accent circumflex pe vocala penultimă lungă, dacă finala este scurtă: δῶρον, σῶμα, τεῖχος, λῦον, Κῦρος, πολῖτα, γυναῖκες etc. Altfel, rămîne ascuțit: παρθένος, λόγος.

3. CUVINTELE ATONE. Un număr restrîns de cuvinte mono- și bisilabice nu poartă accent, sînt deci atone. Ele sînt *proclitice*, cînd figurează *înaintea* cuvîntului pe al cărui accent se sprijină, și *enclitice*, cînd se sprijină pe accentul cuvîntului anterior.

a) *Proclitice* sînt:

— toate prepozițiile, chiar dacă gramaticienii le marchează prin accent ascuțit; dintre ele, *patru* prepoziții chiar nu poartă accent: ἐν „în", ἐκ „din", εἰς sau ἐς „la, spre", ὡς „la";

— mai multe conjuncții, dar numai *două* nu poartă accent: εἰ „dacă" (și variantele sale dialectale dor. αἰ, beot. ἠ) și ὡς „că" și alte sensuri;

— adverbul de negație: οὐ „nu";

— articolul: sg. ὁ m., ἡ f.; pl. οἱ m., αἱ f.

De aici, se vorbește de zece proclitice.

b) *Enclitice* sînt:

— numeroase particule: γε, περ, τοι, δε, μεν, μην;

— unele adverbe: νυν „acum", που „undeva", πως „cumva", ποθεν „de undeva", ποτε „cîndva" etc.;

— pronume: nehotărît τις, τι „cineva , ceva"; personal: μου, μοι, με „al meu, mie, pe mine"; σου, σοι, σε „al tău, ție, pe tine"; οὑ, οἱ, ἑ „al său , sieși, pe sine" etc.;

— verbele εἰμι „sînt" și φημι „spun" la ind. prezent, excepție persoana a 2-a sg. (εἶ, φῄς).

c) *Reguli de accentuare în cazul prezenței encliticelor*

Procliticele nu modifică accentul cuvîntului pe care se sprijină, întrucît figurează la începutul cuvîntului accentuat, iar accentul se mișcă în limitele celor trei silabe finale.

Encliticele, prin adăugarea lor la finele cuvîntului, provoacă unele modificări de accent și, mai ales, necesită un accent de encliză. Trei situații se ivesc în această privință:

α) dacă accentul cuvîntului pe care se sprijină encliticul figurează pe finală, totul rămîne neschimbat (deci nici ascuțitul nu se transformă în grav). Astfel:

ψυχή τις „un suflet oarecare";
ὀφθαλμός ἐστι „e un ochi";
ὀστοῦν τι „un os oarecare";
φιλεῖ τινα „iubește pe cineva";

β) dacă accentul figurează cît mai depărtat posibil (ascuțit pe antepenultima și circumflex pe penultima) și urmează un enclitic, cuvîntul accentuat mai primește un accent de encliză pe finală.

ἄνθρωπός τις „un om oarecare";
κάκιστός ἐστι „este cel mai rău/foarte rău";
γλῶττά τις „o limbă oarecare";
εἶδός τε „și un chip" etc.;

γ) dacă accentul ascuțit se află pe silaba penultimă, encliticul *bisilabic* mai primește un accent de encliză pe finală: λόγος τις „un cuvînt oarecare" → totul neschimbat; dar λόγος τινός „cuvîntul cuiva" → accent de encliză pe finala encliticului; κόπτω τι „lovesc ceva", dar κόπτω τινά „lovesc pe cineva", νέφος ἐστί „e nor (noros)" etc.

d) *Cînd se întîlnește un proclitic cu un enclitic,* procliticul primește un accent de encliză. Exemple:

εἰ + τις > εἴτις „dacă cineva";
οὐ + τε > οὔτε „nici";
ὡς + τε > ὥστε „încît" etc.

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Motivați felul accentelor din următorul text:

Σχήματα δ'ὄρχησις τόσα μοι πόρεν, ὅσσ'ἐνὶ πόντῳ
κύματα ποιεῖται χείματι νὺξ ὀλοή.

(Phrynichos, Ὄρχησις, Diehl)

„Dansul mi-a sugerat atîtea figuri, cîte valuri produce pe mare, în timp de furtună, o noapte funestă."

2. Fixați accentul potrivit în textul următor pe silaba subliniată. Notăm locul accentului printr-o linie dreaptă subscrisă (_) și, printr-o căciulă (˘), vocala scurtă:

Μνη̱μᾰ με̱ν Ἑλλᾰ̱ς ἁ̱πασα Εὐριπι̱δου, ὀ̱στεα δ'ἰ̱σχει
γῆ Μακεδῶν, ἡ̱περ δε̱ξατο τε̱ρμα βι̱ου.
πατρῐ̱ς δ'Ἑλλᾰ̱δος Ἑλλᾰ̱ς Ἀθη̱ναῐ· πλε̱ι̱στᾰ δε̱ Μο̱υ̱σαις
τε̱ρψας πολλῶ̱ν κα̱ῖ̱ το̱ν ἐ̱παινον ἐ̱χει.

„Mormîntul lui Euripide e întreaga Eladă, osemintele însă i le deține glia macedonă, în care și-a atins sfîrșitul vieții. Patria (de naștere) este Atena, Elada Eladei; bucurîndu-se în cel mai înalt grad de harul Muzelor, el primește și lauda multora."

3. Completați litera și accentul lipsă din următoarele cuvinte: Θου□υδι̱δης „Thucydide"; Εὐρω̱□η „Europa"; Α̱ἰ̱□υπ□ος „Egipt"; Λι□υ̱η „Libya".

4. Pentru lectură:

Ὑγίεια, πρέσβιστα μακάρων,
Μετά σευ ναίοιμι
Τὸ λειπόμενον βιοτῆς·
Σὺ δ'ἐμοὶ πρόφρων σύνοικος εἴης.

(Ariphron)

4
Τέταρτον δίδαγμα

Ῥῆνος καὶ Ἀδούας *(Exercițiu de lectură).* — *Vocabular.* — *Antichități:* regiunile continentale ale Greciei. — *Gramatică:* 1. Părțile de vorbire. 2. Categoriile gramaticale. — *Teme și exerciții.*

Μηδὲν ἄγαν

Ῥῆνος καὶ Ἀδούας

Τὴν δὲ χώραν ἐπὶ τῷ Ῥήνῳ πρῶτοι τῶν ἁπάντων οἰκοῦσι Ναντουᾶται, εἶτα Ἐλουήττιοι, παρ᾽οἷς εἰσιν αἱ πηγαὶ τοῦ ποταμοῦ ἐν τῷ Ἀδούλα ὄρει. Τοῦτο δ᾽ἐστὶ μέρος τῶν Ἄλπεων, ὅθεν καὶ ὁ Ἀδούας εἰς τἀναντία μέρη ῥεῖ τὰ πρὸς τὴν ἐντὸς Κελτικὴν καὶ πληροῖ τὴν Λάριον λίμνην, πρὸς ᾗ ἔκτισται τὸ Κῶμον, εἶτ᾽ ἐνθένδε εἰς τὸν Πάδον συμβάλλει.

(Strabon, IV, 3, 3)

ΛΕΞΙΣ

μηδὲν	= nimic; ἄγαν = prea mult
τὴν δὲ χώραν (Ac.)	= regiunea
ἐπὶ τῷ Ῥήνῳ	= de pe Rin
πρῶτοι	= primii
τῶν ἁπάντων	= dintre toți
οἰκοῦσι	= (o) locuiesc
Ναντουᾶται	= nantuații
εἶτα	= apoi
Ἐλουήττιοι	= helveții

παρ'οἷς	= la care
εἰσιν	= sînt, se află
αἱ πηγαὶ	= izvoarele
τοῦ ποταμοῦ	= fluviului (Rin)
ἐν τῷ 'Αδούλα ὄρει	= în muntele Adulas (azi, St. Gothard, în Alpi)
Τοῦτο δ'ἐστὶ μέρος τῶν	
"Αλπεων	= Aceasta este partea Alpilor
ὅθεν	= de unde și
'Αδούας	= azi Adda, afluent al Padului
εἰς τἀναντία μέρη	= în părțile potrivnice
τὰ πρὸς τὴν ἐντὸς Κελτικήν	= cele dinspre Celția interioară (din interior)
ῥεῖ καὶ πληροῖ	= curge și umple
τὴν Λάριον λίμνην	= lacul Larius (azi, Como)
πρὸς ᾗ	= lîngă care (pe țărmul căruia)
ἔκτισται	= a fost zidit (orașul)
τὸ Κῶμον	= Comum (azi, Como, nu departe de Milano)
εἶτ' ἐνθένδε	= apoi de aici
εἰς τὸν Πάδον	= în Pad
συμβάλλει	= se varsă (își unește apele cu)

ΑΡΧΑΙΚΑ

REGIUNILE CONTINENTALE ALE GRECIEI, de la sud spre nord:

În *Pelopones:* Laconia (capitala, Sparta) în sud-est; Messenia, sud-vest; Arcadia, centru; Argolida (orașe Argos, Mycenae, Tirynth), în brațul peninsular de est; Achaia în nord, la țărmul golfului corintic; Elida, la nord-vest.

În *Isthm:* Corint, sud; Megara, nord.

La nord de *golful corintic:* Attica, sud-est (capitala, Atena); Beoția (capitala, Theba) la nord de Attica; Focida (cu Delfi), Locrida, Etolia, Acarnania, spre vest și nord-vest de Attica.

Regiunile nordice: Thessalia, est; Epir, vest.

La nord de *Thessalia,* Macedonia, în afara Greciei, patria lui Alexandru cel Mare, care cucerește toate regiunile grecești, în secolul al IV-lea î.e.n.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. PĂRȚILE DE VORBIRE

Cuvintele textului pot fi grupate în clase ale părților de vorbire:

— *substantive:* χώραν, Ῥήνῳ, Ναντουᾶται, πηγαί, ποταμοῦ, ὄρει, μέρη, Κελτικήν, Λάριον λίμνην, Κῶμον
— *adjective:* πρῶτοι, τῶν ἁπάντων, τἀναντία; altele: ἐρυθρός „roșu"; ξανθός „galben".
— *articol* și *pronume:* τήν, τῷ, τῶν, οἷς, αἱ, τοῦ, ὁ, τά, ᾗ, τό, τόν
— *verbe:* οἰκοῦσι, εἰσίν, ῥεῖ, πληροῖ, ἔκτισται, συμβάλλει
— *adverbe:* εἶτα, ὅθεν, ἐντός, ἐνθένδε
— *numerale:* τρίτον, τέταρτον, πέντε, ἕξ, δέκα
— *prepoziții:* ἐπί, παρ(ὰ), ἐν, εἰς, πρός
— *conjuncții:* καί, εἰ, ὡς, ἐπεί, ὅτε
— *particule:* δέ, περ, τοι, μεν, μην

*

Gramaticienii greci și-au împărțit vocabularul în zece părți de vorbire: *substantiv, adjectiv, articol, pronume, numeral, verb, adverb, prepoziție, conjuncție* și *interjecție*. Particulele, foarte numeroase, provenind din adverbe, intră în această clasă.

Dintre părțile de vorbire, unele sînt *flexibile*, schimbîndu-și forma în cursul vorbirii (substantivul, adjectivul, articolul, pronumele, parțial numeralul, și verbul), altele, *neflexibile* (parțial numeralul, adverbul, prepoziția, conjuncția și interjecția).

2. CATEGORIILE GRAMATICALE

Cuvintele flexibile se caracterizează printr-un sistem de valori opoziționale, numite categorii gramaticale, exprimate de anumite morfeme. Potrivit acestora, se disting două grupuri mari de cuvinte flexibile:

A. *Numele*, determinat de categoriile gramaticale: gen, număr, caz (parțial, persoană).

B. *Verbul*, care cunoaște categoriile gramaticale: mod, aspect, timp, diateză, persoană, parțial gen și caz.

Categoriile gramaticale ale numelui:

a) *Genul* este categoria gramaticală care împarte numele: după criteriul vieții în *însuflețite* și *neînsuflețite*, după criteriul sexului în *masculine, feminine* și *neutre*. În ultimul caz, deoarece numai ființele vii au sex, a intervenit pentru clasificarea în masculine și feminine și criteriul gramatical al temei numelui (majoritatea numelor cu tema α sînt feminine, iar a celor cu tema ο/ε, masculine). Numele atematice evidențiază mai clar genurile însuflețit–neînsuflețit. Exemple:

— *însuflețite:* θεά „zeiță", κόρη „fată", ἄνθρωπος „om", ἵππος „cal", βοῦς „bou", ἀνήρ „bărbat", πατήρ „tată", μήτηρ „mamă"; însuflețite sînt (dintr-o greșeală de concepție) și χώρα „regiune", λόγος „cuvînt" și „rațiune", ὀφθαλμός „ochi", γλῶττα „limbă", ποταμός „rîu", πόλις „oraș" etc. etc.

— *neînsuflețite:* δῶρον „dar", τέκνον „copil" (sub vîrsta vorbirii depline), στόμα „gură", ἧπαρ „ficat", κρέας „carne", ποίημα „poem", γένος „neam" etc. etc.

Categoria genurilor însuflețit și neînsuflețit este mai veche. În cadrul însuflețitelor, s-au diferențiat, în timp, masculinul și femininul, iar, față de acestea, neînsuflețitele s-au numit neutre, adică nici masculine, nici feminine. Exemple:

— *masculine:* πολίτης „cetățean", νεανίας „tînăr", ἄνθρωπος „om", ἵππος „cal", βοῦς „bou", πατήρ „tată", ἀνήρ „bărbat" etc.

— *feminine:* κόρη „fată", χώρα „regiune", νῆσος „insulă", παρθένος „fecioară", πειθώ „convingere", Σαπφώ „Safo" etc.

— *neutre:* κακόν „un rău", σῶμα „corp", στόμα „gură", ὀστοῦν „os", κέρας „corn", πρᾶγμα „lucru", κάλλος „frumusețe", „frumosul" etc.

Notă. La distingerea genului servește mult și articolul:

ὁ (m.), ἡ (f.), τό (n.) → singular
οἱ (m.), αἱ (f.), τά (n.) → plural

b) *Numărul*, categorie comună numelui și verbului, distinge în greacă — o moștenire din indo-europeană — unitatea (*singularul*), perechea (*dualul*) și mulțimea (*pluralul*) obiectelor de același fel.

Bine atestate sînt singularul și pluralul. Dualul se întîlnește numai în atică, la Homer și în beoțiană. Exemple:

— *singular:* χώρα „regiune", Ῥῆνος „Rin", ποταμός „rîu", ὄρος „munte", μέρος „parte", Κελτική „Celția";

— *plural:* πρῶτοι „primii", Ναντουᾶται „nantuații", Ἐλουήττιοι „helveții", ἅπαντες „toți", Ἄλπεις „Alpi";

— *dual:* δύο „doi", ἄμφω „ambii", ἵππω „o pereche de cai", βόε „o pereche de boi", χεῖρε „două mîini" etc.

c) *Cazul* este acea categorie gramaticală a numelui prin care se exprimă funcția acestuia în propoziție. Cazul se redă prin morfemul final, variabil, al cuvîntului, numit *desinență*.

Greaca are *cinci cazuri, care au sincretizat și valorile cazurilor indo-europene nemoștenite:*

Nominativul (N.) este cazul subiectului în propozițiile cu predicat la mod personal, al atributului adjectival pe lîngă un astfel de subiect, al apoziției și al numelui predicativ al acestuia:

Ὁ Ῥῆνος, τῆς Κελτικῆς *ποταμός, μέγας* ἐστί „*Rinul, rîu* al Celției, este *mare*".

Genitivul (G.) continuă genitivul și ablativul indo-europene, de aceea el exprimă atributul substantival, posesiunea, întregul din care se ia o parte, punctul de plecare în spațiu și timp, separația, autorul și agentul unei acțiuni pasive, complementul comparației. Exemple:

κῦμα *ἀνέμου* „undă *de vînt*";

μέρος *τῶν Ἄλπεων* „parte a *Alpilor*";

πρῶτοι *τῶν ἁπάντων* „primii *dintre toți*";

ἀπὸ τῆς Μηδίας, σταθμοὺς τρεῖς ἦλθε „*de la Media* a parcurs trei etape de marș (trei popasuri)";

ἐπαινέθη *ὑπὸ τῆς μητρός* „a fost lăudat (aprobat) *de mama sa*";

χλωροτέρα *τῆς ποίας ἐστί* „e mai verde *decît iarba*".

Dativul (D.) continuă dativul, instrumentalul și locativul indo-europene, exprimînd deci complementul indirect, instrumentul și asociația acțiunii, timpul și modul acțiunii.

Exemple:

— C. indirect: *τῷ Κύρῳ* εἶπε τάδε „i-a spus *lui Cyrus* următoarele";

— instrumentul: *τῇ ἁμάξῃ* ἦλθε „a venit *cu trăsura*";
— asociația: *τῷ ἀδελφῷ* ἦλθε „a venit *cu fratele* său";
— C. de loc: ἐν *τῇ μάχῃ* ἀπέθανε „a murit *în luptă*";
— C. de timp: ἐν *τούτῳ τῷ ἔτει* ἀπέθανε „a murit *în acest an*";
— C. de mod: πεζῇ *ἦλθε* „a venit *pe jos*" etc.

Acuzativul (Ac.) este cazul prin care se exprimă complementul direct al verbelor tranzitive, expansiunea în spațiu și timp, direcția acțiunii, relația:

— C. direct: *ναὸν* ᾠκοδόμησε „a costruit *un templu*";
— expansiunea spațială: ἐξελαύνει *σταθμοὺς τρεῖς* „mărșăluiește *trei etape* de drum";
— durata: *τέτταρας ὥρας* ἐξήλασε „a mărșăluit *patru ore*";
— direcția: εἰς *Ἀθήνας* ἦλθε „a venit *la Atena*";
— relația: *πόδας* ὠκὺς Ἀχιλεύς „Ahile iute *de picioare*".

Vocativul (V.) este cazul apelativ, despărțit prin virgulă de restul propoziției, deoarece nu exprimă relații sintactice cu celelalte cuvinte. Exemple:

Ὦ Ζεῦ βασιλεῦ, τὸ χρῆμα τῶν νυκτῶν ὅσον „*O Zeus rege*, cît de lungi sînt nopțile!"

Ὦ παῖ, ἄκουσόν μου „*O copile*, ascultă-mă!"

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Se dau cuvintele μνημοσύνη „memorie" și στέφανος „cunună". Să se găsească, din textele precedente și din fondul internațional, cuvinte care încep cu fiecare din sunetele acestora (întîi vocale, apoi consoane). Exemplu:

a) στέφανος
- ὄρος „munte"
- ἄνεμος „vînt"
- ἐλπίς „speranță"

b) στέφανος
- σέ „pe tine"
- νύξ „noapte"
- φῶς „lumină"
- τέττιξ „greiere"
- σωτήρ „salvator"

2. Se dau cuvintele καλός „frumos" și νόσος „boală"; să se obțină alte cuvinte, prin înlocuirea unui singur sunet.

Exemplu: καλός „frumos"
κακός „rău"
κάρος „somn profund"
καρός „al capului" etc.

3. Extrageți substantivele din textul lecției precedente și clasificați-le în însuflețite–neînsuflețite.

5
Πέμπτον δίδαγμα

Ἡ Μασσαλία. — *Vocabular.* — *Antichități:* regiuni grecești în Asia Mică. — *Gramatică:* 1. Declinările. 2. Categoriile gramaticale ale verbului. — *Teme și exerciții.*

Ἡδονὴν φεῦγε ἥτις λύπην τίκτει

Ἡ Μασσαλία

Φωκαϊκὴ ἀποικία ἐν τῇ Κελτικῇ, ἡ Μασσαλία ἐπὶ πέτρας κεῖται πρὸς θάλατταν βλέπουσα. Ἐν δὲ τῇ ἄκρᾳ αὐτῆς ἵδρυται τὸ τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος ἱερόν. Ἀριστάρχη πρώτη ἱέρεια τῆς θεᾶς ἐστι. Χώρας λυπροτέρας οὔσης, οἱ Μασσαλιῶται τῇ θαλάττῃ μᾶλλον ἢ τῇ γῇ πείθονται. Τὴν πολλὴν τῆς εὐδαιμονίας ἔχουσιν ἐκ τῆς πρὸς Ῥωμαίους φιλίας καὶ μάλιστα ἐκ τῶν ὀργανοποιιῶν καὶ τῆς ναυτικῆς παρασκευῆς

(Strabon, IV, 1, 4)

ΛΕΞΙΣ

φεῦγε + Ac.	= fugi de
ἡδονή, -ῆς	= plăcere
ἥτις	= care
Φωκαϊκή	= foceeană
ἀποικία, -ας	= colonie
Μασσαλία, -ας	= Massalia, Massilia (azi, Marseille)

ἐπί + G.	= pe
πέτρα, -ας	= stîncă
κεῖται	= se află, stă
πρός + Ac.	= spre
θάλαττα, -ης	= mare
βλέπουσα, -ης	= privind (f.)
ἐν + D.	= în, pe
ἄκρα, -ας	= culme, cetățuie
αὐτή, -ῆς	= ea
ἵδρυται	= este clădit
τὸ ἱερόν	= sanctuarul
ἱέρεια, -ας	= preoteasă
Ἐφεσία Ἄρτεμις	= Artemis din Efes
θεά, -ᾶς	= zeiță
λυπροτέρα	= mai săracă
οὖσα, -ης	= fiind
Μασσαλιῶται	= massalioții
μᾶλλον	= mai mult
γῆ, -ῆς	= pămînt, uscat
πείθονται	= se încred în (+ D.)
ἤ	= decît
ἡ πολλή	= cea mai mare parte
εὐδαιμονία, -ας	= bunăstare
ἔχουσιν	= au, dețin
ἐκ + G.	= din
φιλία, -ας	= prietenie
πρὸς Ῥωμαίους	= față de romani
μάλιστα	= mai ales
ὀργανοποιία, -ας	= construcția de mașini
ναυτική	= navală
παρασκευή, -ῆς	= construcție
τίκτει	= naște
ἡδονή, -ῆς	= plăcere
λύπη, -ης	= întristare, mîhnire

Notă. Χώρας … οὔσης = (G. absolut, cauzal) deoarece regiunea era…

ΑΡΧΑΙΚΑ

REGIUNI GRECEȘTI ÎN ASIA MICĂ. Pe coasta mediteraneană a Asiei Mici (a Turciei actuale) s-au creat de timpuriu colonii grecești. Războiul troian cîntat de Homer este ecoul luptelor de cucerire a acestor regiuni. Stabilirea masivă de greci pe coastele asiatice se face din secolul al VIII-lea î.e.n. Orașele întemeiate aici s-au grupat în trei regiuni: una la nord-vest, Eolida, care cuprindea Troia; regiunea central-vestică se numea Ionia, cu douăsprezece orașe în frunte cu Miletul, unde au înflorit de timpuriu filozofia, științele și artele (Hecataios din Milet, Thales, Anaxagoras, Anaximenes, Anaximandros sînt numai cîteva nume celebre de aici). Regiunea sud-vestică, populată de dorieni, se numea Dorida. Toate aceste regiuni se aflau în secolele al VI-lea–al V-lea î.e.n. într-o semidependență politică față de Marele Rege al Persiei.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. DECLINĂRILE

1) *Clasificare.* Potrivit temei, numele grecești se grupează, în privința flexiunii, în trei declinări:

declinarea I are tema | ᾱ | și conține nume feminine, majoritatea, și excepții masculine;

declinarea a II-a are tema | ο/ε | și cuprinde nume masculine și neutre, cu cîteva excepții feminine;

declinarea a III-a are teme consonantice (în oclusivă, siflanta σ-, nazala ν, lichidele λ, ρ); temele în semivocale (*j* și *w*) s-au transformat, în poziție finală deschisă și interconsonantic, în vocalele | ι | și | υ |. În flexiune, se remarcă numai genurile însuflețit și neînsuflețit; cu alte cuvinte, masculinele și femininele se declină la fel, în cadrul însuflețitelor; neînsuflețitele sau neutrele au trei cazuri identice, N., Ac., V., deosebite de însuflețite.

2) *Reguli generale de flexiune*

a) Flexiunea numelui se realizează prin schimbarea desinenței cazuale, prin schimbarea accentului și, uneori, prin alternanță vocalică în predesinențială.

b) La singular și plural, numele primește desinențe proprii fiecăruia din cele cinci cazuri. La dual însă, apar numai două forme: *una pentru N., Ac., V., alta pentru G., D.*

c) *Accentul* numelui tinde să se mențină, pe cît posibil (pe cît permite vocalismul silabei finale), pe silaba de la nominativ singular. Dacă, la acest caz, accentul figurează pe silaba finală, la G. și D. cu desinență lungă, el devine circumflex.

3) *Declinarea I* (teme în ᾰ)

1. *Temele în* ᾰ sau de declinarea I conțin nume în -ᾱ, moștenite, și în -ᾰ, create în greacă. Masculinele se deosebesc de feminine la N., G. și V. singular și au tema -ᾱ totdeauna lungă. Vocala tematică se observă în silaba finală a cuvîntului. Revăzînd textul lecției, constatăm în finală:

-ᾱ:	ἀποικίᾱ	-η:	φωκαϊκή	-ᾰ:	θάλατταν
	Μασσαλίᾱ		πρώτη		ἱέρεια
	πέτρᾱς		Ἀριστάρχη		βλέπουσα
	ἄκρᾳ		πολλήν		οὖσα
	θεᾶς		παρασκευή		

a) De unde cunoaștem cantitatea finalei |α|? După accent: -ᾱ în finală nu permite accent decît pe finală sau pe silaba penultimă: cînd accentul este foarte retras, ca în grupa a treia, înseamnă că vocala tematică este scurtă: -ᾰ.

b) În privința timbrului, constatăm în finală atît timbrul |α|, cît și |η|. În această privință, situația diferă pe dialecte. De notat că varianta tematică |η| se întîlnește *numai* în grupul dialectal *ionic-atic* și *numai* la *singular*. Alternanțele α/ᾱ și α/η se întîlnesc numai la singular, la numele cu -ᾰ, lungit la G. D. Rezultă patru tipuri:

Cele patru tipuri de teme în -α

ᾱ	η	ᾰ/ᾱ	ᾰ/η
Temele moștenite după ε, ι, ρ	Temele moștenite după alte sunete (nu ε, ι, ρ)	Temele secundare (< -*ια) după ε, ι, ρ	Temele secundare (< -*ια) după alte sunete (nu ε, ι, ρ)
χώρᾱ	τύχη	ἱέρειᾰ, -είᾱς	τράπεζᾰ, -ης
καρδίᾱ	παρασκευή	μοῖρᾰ, -οίρᾱς	θάλαττᾰ, -ης
θεᾱ́	ναυτική	ἀλήθειᾰ, -είᾱς	οὖσᾰ, οὔσης
στρατιᾱ́	πηγή	διάπειρᾰ, -είρᾱς	τέκταινᾰ, -αίνης

c) *Desinențele femininelor* (și a masculinelor, cu excepția cazurilor N., G. și V. sg.):

N. { sg. = tema: ᾱ, η, ᾰ
pl. = αι (scurt pentru accent)

G. { sg. -ᾱς/-ης (lat. pater famili*as*)
pl. -ᾱ́ων < -**asŏm*, gr. atică -ῶν (lat. *-ārum*)

D. { sg. ᾳ/-ῃ (lat. *-āi* > *ae*)
pl. { I. -αις
L. αισι (ion. -ῃσι)

Ac. { sg. -ᾰ̆ν/-ην (lat. *-am*)
pl. -ανς (cret., arg.) > -ᾱς (lat. *-ās*)

V. sg., pl. = N. sg., pl.

du. { N., Ac., V. -ᾱ
G. D. -αιν

2. *Tabelul flexiunii femininelor în* | ᾰ |

nr. caz	art.	ᾱ	η	ᾰ/ᾱ	ᾰ/η
sg. N.V.	ἡ	φιλίᾱ	ψυχή	ἱέρεια	θάλαττα
G.	τῆς	φιλίᾱς	ψυχῆς	ἱερείᾱς	θαλάττης
D.	τῇ	φιλίᾳ	ψυχῇ	ἱερείᾳ	θαλάττῃ
Ac.	τὴν	φιλίᾱν	ψυχήν	ἱέρειαν	θάλατταν
pl. N.	αἱ	φιλίαι	ψυχαί	ἱέρειαι	θάλατται
G.	τῶν	φιλιῶν	ψυχῶν	ἱερειῶν	θαλαττῶν
D.	ταῖς	φιλίαις	ψυχαῖς	ἱερείαις	θαλάτταις
	ταῖσι	φιλίαισι	ψυχαῖσι	ἱερείαισι	θαλάτταισι
Ac.	τὰς	φιλίᾱς	ψυχᾱ́ς	ἱερείᾱς	θαλάττᾱς
V.	ὦ	φιλίαι	ψυχαί	ἱέρειαι	θάλατται
du. N.Ac.V.	τὼ	φιλίᾱ	ψυχᾱ́	ἱερείᾱ	θαλάττᾱ
G.D.	τοῖν	φιλίαιν	ψυχαῖν	ἱερείαιν	θαλάτταιν

Observații. 1. Numele de declinarea I au obligatoriu accent circumflex pe finală la G. pl., deoarece s-au contopit două vocale (fenomen numit contragere): -*ᾱ́-σων > beot. -ᾱ́ων, atic. -ῶν (lat. -*ā-som* > *-ārum*)

2. Forma lungă a D. pl. -αισι se întîlnește frecvent în afara aticei clasice (în ion. -ῃσι).

3. La dual, articolul este unic pentru toate genurile, promovîndu-se cel cu tema o/ε, deci de declinarea a II-a.

4. N. pl. -αι contează ca scurt pentru accent (așa se explică accentul foarte retras ca ἱέρειαι).

2. CATEGORIILE GRAMATICALE ALE VERBULUI

1. *Conjugări*. Verbele grecești au două conjugări:

a) *tematică sau în* -ω, numită astfel pentru că, înaintea desinențelor personale, comportă vocalele tematice o/ε, iar -ω este desinența persoanei I sg. (a primei forme date de dicționar) indicativ prezent; este conjugarea productivă. Ex. λύω, κόπτω, πείθω, βουλεύω, νομίζω.

b) *atematică sau în* -μι cuprinde verbe a căror flexiune este lipsită de vocale tematice, iar persoana I sg. are desinența -μι la indicativ prezent. Conține verbe arhaice, din fondul principal, dar este neproductivă. Ex. τίθημι, δίδωμι, ἵημι, ἵστημι, εἶμι, εἰμί, δείκνυμι, φημί, ἠμί etc.

2. *Moduri*. Greaca are patru moduri personale: indicativul, conjunctivul, optativul și imperativul, și două forme nominale: participiul și infinitivul.

3. *Aspecte*. Temele verbale au moștenit valori aspectuale: momentan, durativ și perfectiv, peste care s-au suprapus valorile temporale.

4. *Timpuri*. Indicativul are șapte timpuri (prezent, imperfect, aorist, perfect, mai mult ca perfect, viitor I și viitor II). Celelalte moduri au patru și trei timpuri; imperfectul, mai mult ca perfectul și viitorul II se întîlnesc numai la indicativ; diferența de un timp între modurile cu trei și cu patru timpuri constă în prezența sau absența viitorului I; rezultă că prezentul, aoristul și perfectul se întîlnesc la toate modurile. Timpurile corespund, în general, celor din limba română. Singur aoristul necesită explicații aparte. Aoristul („nedeterminatul") exprimă acțiunea pur și simplu, fără referire la timp, de aceea, în afara indicativului, el se traduce cu prezentul; la indicativ, aoristul redă o acțiune momentană și incoativă, o acțiune trecută și terminată de curînd, traducîndu-se cu perfectul simplu (*sau* compus) românesc.

Relația dintre aspect și timp o redă tabloul următor:

aspect \ timp	prezent	trecut	viitor
momentan	prezentul	aoristul	viitorul I
durativ	prezentul	imperfectul	viitorul I
perfectiv	perfectul	m.m.c. perf.	viitorul II

5. *Diateze* sînt trei: *activă, medie* și *pasivă*. Diateza activă exprimă o acțiune săvîrșită de subiect, cu sau fără răsfrîngere asupra unui obiect direct. Diateza medie redă o acțiune săvîrșită de subiect în interesul său (ex. rom.: îmi fac lecțiile, îmi spăl copilul, îmi tund părul), o acțiune reciprocă (ex.: se salută, se bat, se ceartă), o acțiune impersonală (se zice, se zvonește, se aude). Diateza pasivă exprimă o acțiune suferită de subiect și săvîrșită de un agent (numit și subiect logic) ca: este lăudat de, au fost certați de către... etc.

Pasivul se redă prin sufixele -θη- sau -η-, numai la două timpuri: viitor I și aorist. În rest, forma pasivă coincide cu cea medie; activul și mediul se exprimă prin desinențe personale active, respectiv medii.

6. *Desinențele personale*, active și medii, sînt cîte două serii:

— *principale*, pentru timpurile principale: { prezent, perfect, viitor I, II

— *secundare*, pentru timpurile secundare: { imperfect, m.m.c.perf., aorist

Notă. Singularul și pluralul au trei persoane; dualului îi lipsește persoana I.

Astfel:

nr.	pers.	desinențe principale		desinențe secundare	
		active	medii	active	medii
sg.	1	-ω, -μι	-μαι	-ν	-μην
	2	-σι	-σαι	-ς	-σο
	3	-τι	-ται	-[τ]	-το
pl.	1	-μεν	-μεθα	-μεν	-μεθα
	2	-τε	-σθε	-τε	-σθε
	3	-ντι	-νται	-ν[τ]	-ντο
du.	2	-τον	-σθον	-την	-σθην
	3	-τον	-σθον	-την	-σθην

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Declinați la singular subst. παρασκευή „pregătire", la plural subst. θεά „zeiță", la dual τύχη „soartă", „noroc".

2. Puneți corect accentul pe formele cazuale:
διαπειρα „probă", G. sg. διαπειρας; pl. διαπειραι; D. du. διαπειραιν.

3. Cu cuvintele din text, efectuați următoarea retroversiune: *Fericire multă de la zeița Artemis! Prietenia naște fericire. Massalia are* (ἔχει) *ca primă preoteasă pe Aristarche. Nu* (οὐ) *se încred în massalioți.*

4. Completați desinențele cazuale:

	sg.		sg.
G. ὡρ-	du.	Ac. μουσ-	du.
	pl.		pl.
ὥρα „oră, anotimp"		μοῦσα „muză"	

5. Se dă cuvîntul εὐδαιμονία; pentru fiecare sunet, să se găsească un nume grecesc cu aceeași inițială.

6. Retroversiune: *„Tapē, așezată puțin mai sus* (ὑπέρ + G.) *de mare, este mult* (πολύ) *depărtată* (διέχει + G.) *de Porțile Caspiene"* (αἱ Κάσπιαι Πύλαι).

7. Puneți cuvintele din paranteze la forma morfologică cerută de context și încercați apoi traducerea fragmentului:

Ἐν (+ D. ἡ Κελτική) παρασκευάζουσι („organizează") (αἱ σχολαί) ταῖς (κόρη)· αἵδε („acestea") μανθάνουσι („învață") (πολλαὶ καλαὶ τέχναι). Οἱ Μασσαλιῶται φιλοῦσι (ἡ εἰρήνη) καὶ ἀσκοῦσι („practică") (ἡ δικαιοσύνη „dreptatea"). Οἱ βάρβαροι (ἡ χώρα → G. „regiunii") βούλονται ὅμοιοι εἶναι „doresc să fie asemenea cu" (+ D. (τοῖς) Μασσαλιῶται).

6
Ἕκτον δίδαγμα

Οἱ Πέρσαι. — *Vocabular*. — *Antichități:* colonii grecești apusene. — *Gramatică:* 1. Masculine de declinarea I. 2. Nume contrase de declinarea I. 3. Indicativul prezent tematic. — *Teme și exerciții.*

Ἐκ γαίης γὰρ πάντα ἐστὶ
καὶ εἰς γῆν πάντα τελευτᾷ.

(Xenophanes, 23 [28], Diehl)

Οἱ Πέρσαι

Οἱ Πέρσαι δεσπότας τῆς Ἀσίας ἑαυτοὺς νομίζουσιν. Ἡ γῆ καὶ ἡ σελήνη σέβονται ὑπὸ Περσῶν ἅτε μεγάλαι θεαί. Ἐκείναις παχείας θυσίας θύουσι. Δίαιταν ἁπλῆν ἄγουσιν. Οἱ νεανίαι γέροντας σέβονται καὶ δικαιοσύνην μανθάνουσι. Πολλάκις ἀμυγδαλᾶς φυτεύουσιν. Ἡ ἀνδρεία, καλοκἀγαθία, δικαιοσύνη καὶ πολυμάθεια μεγάλαι ἀρεταὶ παρὰ Πέρσαις εἰσίν.

(*Idei din* Herodot)

ΛΕΞΕΙΣ

οἱ Πέρσαι	= perșii
οἱ	= articol m., decl. a II-a, pl.
δεσπότης, -ου	= stăpîn
ἑαυτούς	= pe sine, se
νομίζω	= socotesc
ἡ γῆ, -ῆς	= pămîntul

ἡ γαία, ion. γαίη	= pămîntul
ἡ σελήνη, -ης	= luna
σέβονται	= sînt cinstite, venerate
ὑπό + G.	= de către
ἅτε	= ca
μεγάλη adj. f.	= mare
ἐκείνη	= aceea
παχεῖα, -είας	= grasă
θυσία, -ας	= jertfă
θύουσιν	= jertfesc
δίαιτα, -αίτης	= regim de viață
ἁπλῆ adj. f.	= simplă (aici, simplu)
ἄγουσιν	= duc
οἱ νεανίαι	= tinerii
γέροντας	= pe bătrîni
σέβονται	= cinstesc
δικαιοσύνη, -ης	= dreptate
μανθάνουσι	= învață
πολλάκις	= adesea
ἀμυγδαλῆ, -ῆς	= migdal
ἀνδρεία, -ας	= bărbăție
καλοκἀγαθία, -ας	= binele și frumosul
πολυμάθεια, -είας	= însușirea multor cunoștințe
παρά + D.	= la
εἰσίν	= sînt
τελευτᾷ	= sfîrșesc (-ște)

Culori: ῥοδία „trandafirie"; ποικίλη „pestriță"

ΑΡΧΑΙΚΑ

COLONII GRECEȘTI APUSENE. Grecii au întemeiat numeroase colonii și în partea de apus a bazinului mediteranean. Pe coasta de nord a Africii, vestită a fost colonia *Cyrene*, unde a înflorit filozofia cyrenaică. În Sicilia, renumite au fost coloniile *Syracusa, Gela* și *Agrigent*, iar personalități marcante de aici au fost Empedocle, filozof și poet, Theocrit, poet, Arhimede, fizician și matematician. În sudul Italiei au fost atît de numeroase coloniile grecești, încît Italiei meridionale i s-a spus *Magna*

Graecia. Colonii vestite aici au fost *Neapolis*, Napoli de azi, *Heracleia, Sybaris*, distrus de crotoniați și recolonizat cu numele *Thurii* (unde a murit Herodot), *Crotona, Tarent*, patria filozofilor pitagoreici. O altă colonie apuseană vestită în Antichitate a fost *Massalia*, Marseille de azi, pe țărmul mediteranean al Galliei.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. MASCULINE DE DECLINAREA I

1) *Caracteristici*. Οἱ Πέρσαι „perșii", δεσπότας (Ac.) „stăpînii", οἱ νεανίαι „tinerii" sînt substantive *masculine de declinarea I*.

În indo-europeană, masculinele și femininele cu tema -*ᾱ se declinau identic (cf. lat. m. *poeta, auriga, nauta, agricola*, ca f. *puella, silva* etc.).

Greaca deosebește masculinele de feminine la trei cazuri: N., G., V., sg.

N. primește la tema -ᾱ desinența -ς; G., nemaiputînd rămîne -ᾱς/-ης, ca N., recurge la desinența -ου a declinării a II-a.

V. = tema, care, adeseori, printr-o alternanță vocalică, este scurtă. Reamintim că masculinele au numai temă lungă -ᾱ/-η.

Deci

nr.	caz	feminine	masculine
sg.	N.	-ᾱ, -η, -ᾰ	-ᾱς, -ης
	G.	-ᾱς, -ης	-ου
	V.	-ᾱ, -η, -ᾰ	-ᾱ, -η, -ᾰ

V. masc. în -ᾰ, prin alternanță cantitativă (în timp ce V. f., în -ᾰ, egal cu nominativul), îl au următoarele categorii de substantive:

— numele comune în -της:

μαθητής → V. μαθητᾰ́

ποιητής → ποιητᾰ́

δεσπότης → δέσποτᾰ

— numele de popoare:

Πέρσης → V. Πέρσᾰ

Σκύθης → Σκύθᾰ

Γέτης → Γέτᾰ

— numele compuse:

γεω-μέτρης → V. γεωμέτρᾰ

χρυσο-χαίτης → χρυσοχαῖτᾰ

κακο-ρρέκτης → κακορρέκτᾰ

2) *Flexiunea masculinelor cu tema -ᾱ/-η-*

caz	singular		plural	
N.	νεανίᾱς	πολίτης	νεανίαι	πολῖται
G.	νεανίου	πολίτου	νεανιῶν	πολιτῶν
D.	νεανίᾳ	πολίτῃ	νεανίαις	πολίταις
Ac.	νεανίᾱν	πολίτην	νεανίᾱς	πολίτᾱς
V.	νεανίᾱ	πολῖτα	νεανίαι	πολῖται
	dual			
N.Ac.V.	νεανίᾱ	πολίτᾱ		
G.D.	νεανίαιν	πολίταιν		

Note. a. Şi la masculine, D. pl. are şi formă lungă: -αισι (în atica arhaică şi în afara ei).

b. G. sg. este foarte variat pe dialecte: hom. eol. -ᾱο; arc. -αυ; ion. -*ᾱο > -*ηο > -εω; dor. contras -ᾱ; atic. -ου, împrumutat mecanic de la declinarea a II-a, eliminîndu-se tema -ᾱ.

3. NUME CONTRASE DE DECLINAREA I. În general, numele de declinarea I nu poartă accent circumflex la N. Ac. V.

Un astfel de accent au cele care au contopit vocala tematică |ᾱ| cu vocala precedentă |ε| sau |α|, fenomen numit *contragere*, ca în exemplele din text: γῆ, ἁπλῆν, ἀμυγδαλᾶς.

a) *Contragerea* se întîlneşte la substantive, adjective şi verbe, în special în dialectul atic. Toate trei declinările oferă paradigme contrase. De aceea, regulile de contragere privesc fiecare categorie în parte. Ca regulă generală, rezultatul contragerii este totdeauna o vocală lungă.

În privinţa accentului, sînt trei situaţii în contrageri:

— dacă a fost accentuat primul element, rezultatul contragerii poartă accent circumflex: ά + α = ᾶ;

— dacă a fost accentuat al doilea element, contragerea poartă accent ascuțit: α + ά = ᾱ́;

— dacă nici un element al contragerii nu a fost accentuat, nici rezultatul ei nu poartă accent: α + α = ᾱ;

— numele contrase de declinarea I sînt feminine și masculine, puține la număr. Contragerile au avut loc între:

α + α > ᾱ; ε + α > ᾱ (după ε, ι, ρ), > η (în rest)

Exemple (f.): γέα > γῆ „pămînt";
μνάα > μνᾶ „mină";
ἀμυγδαλέα > ἀμυγδαλῆ „migdal";
Ἀθηνάα > Ἀθηνᾶ „zeița Atena";
χρυσέα > χρυσῆ „aurită, de aur";
ἀργυρέα > ἀργυρᾶ „de argint";
(m.): Βορρέας > Βορρᾶς „Boreanul";
Ἑρμέας > Ἑρμῆς „Hermes".

La adjective (numeral) apare și contragerea (ο + η > η) διπλόη > διπλῆ „dublă". Substantivele contrase au flexiunea celor regulate, doar poartă accent circumflex la toate cazurile.

b) *Flexiunea contrasă*

nr.	caz	feminine		masculine	
sg.	N.	μνᾶ	ἀμυγδαλῆ	Βορρᾶς	Ἑρμῆς
	G.	μνᾶς	ἀμυγδαλῆς	Βορρᾶ, -οῦ	Ἑρμοῦ
	D.	μνᾷ	ἀμυγδαλῇ	Βορρᾷ	Ἑρμῇ
	Ac.	μνᾶν	ἀμυγδαλῆν	Βορρᾶν	Ἑρμῆν
	V.	μνᾶ	ἀμυγδαλῆ	Βορρᾶ	Ἑρμῆ
pl.	N.	μναῖ	ἀμυγδαλαῖ	—	Ἑρμαῖ
	G.	μνῶν	ἀμυγδαλῶν	—	Ἑρμῶν
	D.	μναῖς	ἀμυγδαλαῖς	—	Ἑρμαῖς
	Ac.	μνᾶς	ἀμυγδαλᾶς	—	Ἑρμᾶς
	V.	μναῖ	ἀμυγδαλαῖ	—	Ἑρμαῖ
du.	N.Ac.V.	μνᾶ	ἀμυγδαλᾶ	—	Ἑρμᾶ
	G.D.	μναῖν	ἀμυγδαλαῖν	—	Ἑρμαῖν

Observații. Numele contrase masculine declinate mai sus sînt substantive proprii, fapt pentru care nu au decît singular. Pluralul și dualul substantivului Ἑρμῆς desemnează statuile zeului.

3. INDICATIVUL PREZENT TEMATIC se formează din tema prezentului (prima formă dată de dicționar), vocalele

tematice ο/ε (-ο- înainte de nazală, -ε- în rest) și desinențele principale active, pentru activ, medii pentru mediu și pasiv.

a) *Modificări fonetice.* Pentru cîteva forme personale, sînt necesare unele explicații fonetice: *activ* 1) persoana a 2-a sg. -ε-σι > -ει (sigma intervocalic cade în greacă); dar cum -ει lasă impresia unei desinențe de persoana a 3-a, mai primește un -ς de la seria desinențelor secundare, deci -εις. 2) persoana a 3-a sg. -ε-τι > -ε-σι > -ει obținută prin asibilarea dentalei și căderea siflantei intervocalice. 3) persoana a 3-a pl. -ο-ντι > -ονσι > -ουσι, formă obținută prin asibilarea oclusivei dentale și căderea nazalei dentale înainte de siflantă, cu lungire compensatorie a vocalei precedente (atic ο > ου); 4) mediu, persoana a 2-a sg. -ε-σαι > -εαι > ῃ, formă ce rezultă din căderea siflantei intervocalice, contragerea ε + α > η și subscrierea lui | ι | > ῃ. În loc de acest -ῃ cu timbru deschis, apare și -ει cu timbru închis.

În rezumat:

persoana a 2-a sg. A. -ε-σι > -ει + ς > -ει-ς
persoana a 3-a sg. A. -ε-τι > -ε-σι > -ει
persoana a 3-a pl. A. -ο-ντι > -ο-νσι > -ουσι
persoana a 2-a sg. M. -ε-σαι > -ε-αι (hom.) > -ῃ/-ει

b) *Accentul*, în conjugarea verbului la forme personale, stă cît mai retras posibil.

Luăm ca model de conjugare verbul βουλεύ-ω „sfătuiesc", cu tema de prezent βουλευ-. Iată flexiunea indicativului prezent.

c) *Flexiunea*

nr.	pers.	activ	medio-pasiv
sg.	1	βουλεύ-ω	βουλεύ-ο-μαι
	2	βουλεύ-εις	βουλεύ-ῃ
	3	βουλεύ-ει	βουλεύ-ε-ται
pl.	1	βουλεύ-ο-μεν	βουλευ-ό-μεθα
	2	βουλεύ-ε-τε	βουλεύ-ε-σθε
	3	βουλεύ-ουσι(ν)	βουλεύ-ο-νται
du.	2	βουλεύ-ε-τον	βουλεύ-ε-σθον
	3	βουλεύ-ε-τον	βουλεύ-ε-σθον
traducere		sfătuiesc, sfătuiești sfătuiește etc.	îmi sfătuiesc, sînt sfătuit

d) εἰμί *„eu sînt"*

Deși verbul auxiliar εἰμί este atematic, datorită largii sale circulații îl consemnăm treptat la același mod și timp ca verbul tematic. Explicarea formelor sale se dă la conjugarea atematică. Prezentul verbului „a fi" este enclitic, cu excepția persoanei a 2-a singular.

pers.	sg.	pl.	du.
1	εἰμί	ἐσμέν/εἰμέν	—
2	εἶ	ἐστέ/εἰτέ	ἐστόν
3	ἐστί	εἰσίν	ἐστόν

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Să se decline grupul nominal παχεῖα θυσία „o jertfă grasă".

2. Să se decline grupul nominal Σκύθης ὀλυμπιονίκης „scit biruitor la Olimpia" (ambele cuvinte au tema -ᾱ).

3. Să se conjuge la indicativ prezent, activ și medio-pasiv verbul παιδεύ-ω „a educa".

4. Să se traducă în greacă următoarele propoziții:

Tinerețea și libertatea sînt socotite (νομίζω) zeițe. Heracleioții (Ἡρακλειώτης, -ου) cinstesc (σέβομαι) ca (ὡς) zeițe pacea (εἰρήνη), dreptatea (δίκη) și buna rînduială (εὐνομία). Calliope și Melpomene sînt două muze (dual: μοῦσα, -ης). Cunoaștem (γιγνώσκω) și numele (τὰ ὀνόματα) ursitoarelor (μοῖρα, -ας) Κλωθῶ, Λάχεσιν, Ἄτροπον (Ac.).

5. Completați spațiile libere cu desinențele cerute de context:

Ἐν ταύτῃ τῇ χώρ□, πολλαὶ ἀμυγδαλ□□ φυτευ□□□□□. Ἡ τῶν Γετῶν χώρ□ νῦν ἡμετέρα πατρίς ἐσ□□. Σὺ Γέτ□□ εἶ. Οἱ Γέτ□□ φιλέ□□□□ τὴν χώρ□□.

7
Ἕβδομον δίδαγμα

Ὁ γεωργὸς καὶ οἱ υἱοί. — *Vocabular.* — *Antichități:* sărbători panelenice. — *Gramatică:* 1. Declinarea a II-a. 2. Imperfectul. — *Teme și exerciții.*

Ὕπνος δὲ πάσης ἐστὶν ὑγίεια νόσου.
(proverb)

Ὁ γεωργὸς καὶ οἱ υἱοί

Γεωργός τις, καταλυόμενος τὸν βίον καὶ βουλόμενος τοὺς ἑαυτοῦ υἱοὺς διδάσκειν τὴν γεωργίαν, μεταπέμπεται αὐτοὺς καὶ λέγει· „υἱοὶ ἐμοί, ἐγὼ μὲν ἤδη καταλύομαι τὸν βίον, ὑμῖν δὲ ἅπερ ἐν τῇ ἀμπέλῳ ἔκρυπτον λείπω." Οἱ μὲν ᾤοντο ὅτι θησαυρός τις κατωρύττετο ἐκεῖ που, διὸ πᾶσαν τὴν τῆς ἀμπέλου γῆν κατέσκαπτον· θησαυρὸν μὲν οὐκ ηὑρίσκοντο, ἡ δὲ ἄμπελος, καλὸς σκαφεῖσα, πλούσιον καρπόν ἤρχετο τοῦ φέρειν.

Ἐκ μύθου δῆλόν ἐστι ὅτι ὁ κάματος θησαυρός ἐστι τοῖς ἀνθρώποις.

(Esop)

ΛΕΞΙΣ

ὕπνος, -ου (ὁ)	= somn
πᾶσα, -άσης	= toată (tot), fiecare
ὑγίεια, -είας (ἡ)	= însănătoșire
νόσος, -ου (ἡ)	= boală

γεωργός, -οῦ (ὁ)	= agricultor
υἱός, -οῦ (ὁ)	= fiu
τις, τι	= cineva, ceva
καταλυόμενος	= sfîrșindu-și
βίος, -ου (ὁ)	= viața
βουλόμενος, -η, -ον	= voind
ἑαυτοῦ	= ai săi
διδάσκω	= învăț, inf. διδάσκειν
γεωργία, -ας (ἡ)	= agricultură, cultivarea pămîntului
μεταπέμπομαι + Ac.	= trimit după
αὐτός, -οῦ	= el
λέγω	= vorbesc, zic
ἐμός, -ή, -όν	= al meu, a mea
ἐγώ	= eu
καταλύομαι	= îmi sfîrșesc
ὑμῖν	= vouă
ἅπερ	= cele ce
κρύπτω	= ascund
λείπω	= las
οἴομαι	= cred
ὅτι	= că
θεσαυρός, -οῦ (ὁ)	= comoară, tezaur
κορύττω	= îngrop
ἐκεῖ που	= (pe) acolo pe undeva
διό	= de aceea
κατασκάπτω	= săp răscolind
εὑρίσκομαι	= găsesc
ἄμπελος, -ου (ἡ)	= viță de vie
καλῶς adv.	= frumos, bine
σκαφεῖσα, -είσης	= săpată
πλούσιος, -α, -ον	= bogat
καρπός, -οῦ (ὁ)	= rod
φέρω	= port
ἐκ + G.	= din
μῦθος, -ου (ὁ)	= poveste, fabulă
δῆλόν ἐστι	= e limpede
ὅτι	= că

κάματος, -ου (ὁ) = osteneală, muncă obositoare
ἄνθρωπος, -ου (ὁ) = om
ἄρχομαι = încep (+ G.)
τοῦ φέρειν = să poarte (inf. la G.)

Culori: κρόκινος „șofrăniu", ἰάνθινος „violet".

ΑΡΧΑΙΚΑ

Sărbătorile erau închinate fie jocurilor și concursurilor — sărbători panelenice —, fie zeilor care erau adorați în zile și în moduri diferite de la o cetate la alta.

SĂRBĂTORILE PANELENICE mai importante erau legate de concursuri.

a) *Jocurile Olimpice*, la Olympia, lîngă Pisa, în regiunea Elida a Peloponesului, erau ținute o dată la patru ani, în luna iulie.

b) *Jocurile Pythice*, la Crisa în Focida, aveau loc în al treilea an al fiecărei Olimpiade, în luna ianuarie.

c) *Jocurile Nemeene*, la Nemeea în Argolida, Pelopones, ținute o dată la doi ani în al doilea și al patrulea an al fiecărei Olimpiade.

d) *Jocurile Isthmice*, la Corint în Isthm, erau celebrate din doi în doi ani, în primul și al treilea an al fiecărei Olimpiade, primăvara sau vara (evitînd coincidența cu alte jocuri). Marmura din Paros consemnează desfășurarea și învingătorii acestor jocuri, iar poetul Pindar îi proslăvește pe învingători în versuri celebre.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. DECLINAREA A II-A conține nume cu tema |ο/ε|, de genul masculin și neutru, în majoritate, precum și unele excepții feminine cu flexiunea identică cu a masculinelor.

Exemple:

m.: ὁ γεωργός „agricultor", υἱός „fiu", βίος „viață", θησαυρός „tezaur", καρπός „rod", ὕπνος „vis", μῦθος „poveste", κάματος „trudă", ἄνθρωπος „om".

f.: toate numele de arbuști și arbori ca ἡ ἄμπελος „viță de vie", ἄπιος "păr", φηγός „fag", βίβλος „papirus"; stare civilă feminină: νυός „noră", παρθένος „fecioară"; alte nume: ὁδός „drum", νῆσος „insulă", νόσος „boală",

ἀτραπός „cărare"; nume de țări și insule: Αἴγυπτος „Egipt", Ῥόδος „Rhodos" etc.

n.: τὸ τέκνον „copil", δῶρον „dar", κακόν „nenorocire", βιβλίον „carte", θυγάτριον „fiică mică"; fructe: ἄπιον „pară", σῦκον „smochină", ἔλαιον „măslină", μῆλον „măr"; unelte: ζυγόν „jug", ἄροτρον „plug", δρέπανον „seceră"; organe interne: σπλάγχνον „măruntaie" etc.

Grupul de însuflețite (m., f.) se deosebește în flexiune de neînsuflețite (n.) la trei cazuri, N. Ac. V., la care primele au pentru fiecare caz cîte o desinență specifică, în timp ce ultimele au o formă identică la singular -ον, la plural -ᾰ, ca în latină.

a) *Desinențele cazuale*:

N.	sg.	m. f. -ος
		n. -ον
	pl.	m. f. -οι
		n. -ᾰ
Ac.	sg.	m. f. -ον
		n. -ον (= N.)
	pl.	m.f. -ονς>-ους
		n. -ᾰ (= N.)
V.	sg.	m. f. -ε
		n. -ον (= N.)
	pl.	m. f. -οι
		n. -ᾰ (= N.)
G.	sg.	-ου
	pl.	-ων
D.	sg.	-ῳ
	pl.	-οις (I.)
		-οισι (L.)
du.	N.Ac.V.	-ω
	G.D.	-οιν

pentru toate genurile

b) *Accentul* respectă aceleași reguli ca la declinarea I: el tinde să se mențină, pe cît posibil, pe silaba de la N. sg.; accentul ascuțit pe finală sau oxiton devine circumflex la G. D., toate numerele, printr-o intonație dulce.

c) *Adjectivul* nu se deosebește în flexiune de substantiv: σοφός m., σοφή f. (I.), σοφόν n. „înțelept"; νέος m., νέα f. (I.), νέον n. „tînăr", „nou". Prin urmare, masculinul și neutrul se declină ca substantivele de declinarea a II-a, femininele, ca substantivele de declinarea I.

d) *Flexiunea numelor de declinarea a II-a*

nr.	caz	art.	masculin	art.	feminin	art.	neutru
sg.	N.	ὁ	γεωργός	ἡ	ἄμπελος	τὸ	μῆλον
	G.	τοῦ	γεωργοῦ	τῆς	ἀμπέλου	τοῦ	μήλου
	D.	τῷ	γεωργῷ	τῇ	ἀμπέλῳ	τῷ	μήλῳ
	Ac.	τὸν	γεωργόν	τὴν	ἄμπελον	τὸ	μῆλον
	V.	—	γεωργέ	—	ἄμπελε	—	μῆλον
pl.	N.	οἱ	γεωργοί	αἱ	ἄμπελοι	τὰ	μῆλα
	G.	τῶν	γεωργῶν	τῶν	ἀμπέλων	τῶν	μήλων
	D.	τοῖς	γεωργοῖς	ταῖς	ἀμπέλοις	τοῖς	μήλοις
	Ac.	τοὺς	γεωργούς	τὰς	ἀμπέλους	τὰ	μῆλα
	V.	—	γεωργοί	—	ἄμπελοι	—	μῆλα
du.	N.Ac.V.	τὼ	γεωργώ	τὼ	ἀμπέλω	τὼ	μήλω
	G.D.	τοῖν	γεωργοῖν	τοῖν	ἀμπέλοιν	τοῖν	μήλοιν

Observaţii. N. pl. -οι, ca şi -αι (decl. I), fiind în silabă finală deschisă (fără consoană după ele), contează ca scurt pentru accent. G. pl. -ων, deşi pare identic cu desinenţa declinării I, nu poartă obligatoriu accent circumflex pe finală, deoarece nu provine dintr-o contragere (la decl. I -άων > -ῶν). D. pl. are şi formă lungă: -οισι, deci γεωργοῖσι, ἀμπέλοισι, μήλοισι, mai ales în afara aticei.

2. IMPERFECTUL este un timp secundar al indicativului, care exprimă o acţiune durativă în trecut şi se caracterizează prin *augment* şi desinenţe secundare, alipite, prin vocalele tematice (ο/ε), *la tema prezentului.*

a) *Augmentul* este un morfem care figurează la iniţiala temei timpurilor secundare (imperfect, aorist, m.m.c.pf.) ale indicativului, lărgind astfel tema (de unde şi denumirea). El este de două feluri: *silabic*, constînd din morfemul ἐ-, mai rar ἠ-, întîlnit la verbele cu iniţială consonantică, şi *temporal*, constînd din lungirea vocalei iniţiale a verbelor cu iniţială vocalică. Iată aceste lungiri în ionic-atică:

ε şi α > η; ο > ω; ῠ > ῡ; ῐ > ῑ; ει şi αι > ῃ; οι > ῳ; ευ şi αυ > ηυ

Nota bene. În afara indicativului, nu se găseşte augment. La Homer, augmentul este facultativ. Dintre timpurile secundare, numai aoristul se întîlneşte în afara indicativului. La verbele compuse, augmentul figurează la iniţiala verbului simplu, deci între prefix şi verbul propriu-zis.

Exemple de augment:

α) *silabic:*

ἐ-: πείθ-ω „conving"	→ ἔ-πειθ-ον „convingeam"
λύ-ω „dezleg"	→ ἔ-λυ-ον „dezlegam"
βλέπ-ω „privesc"	→ ἔ-βλεπ-ον „priveam"
σκευάζ-ω „pregătesc"	→ ἐ-σκεύαζ-ον „pregăteam"
ἠ-: μέλλ-ω „am de gînd"	→ ἤ-μελλ-ον „aveam de gînd"
βούλο-μαι „vreau"	→ ἠ-βουλ-ό-μην „voiam"
δύνα-μαι „pot"	→ ἠ-δυνά-μην „puteam"

β) *temporal:*

ἄγ-ω „port"	→ ἦγ-ον „purtam"
ἐλπίζ-ω „sper"	→ ἤλπιζ-ον „speram"
ὄζ-ω „miros"	→ ὦζ-ον „miroseam"
ὑφαίν-ω „țes"	→ ὕφαιν-ον „țeseam"
ἵκ-ω „vin"	→ ἶκ-ον „veneam"
αἴθ-ω „aprind"	→ ᾖθ-ον „aprindeam"
εἰκάζ-ω „îmi imaginez"	→ ᾔκαζ-ον „îmi imaginam"
οἰκίζ-ω „colonizez"	→ ᾤκιζ-ον „colonizam"
αὐξάν-ω „măresc"	→ ηὔξαν-ον „măream"
εὑρίσκ-ω „găsesc"	→ ηὕρισκ-ον „găseam" etc.

Compuse: κατα-χωρίζ-ω „ocup o poziție" → κατ-ε-χώριζ-ον „ocupam o poziție"; μετα-πέμπ-ω „trimit după" → μετ-έ-πεμπ-ον „trimiteam după"; προσ-βλέπ-ω „privesc la" → προσ-έ-βλεπ-ον „priveam la"; περι-άγ-ω „duc în jur" → περι-ῆγ-ον „duceam în jur".

Nota bene. Prefixele cu finala vocalică pierd, prin *eliziune* (tăiere), această vocală în fața augmentului *care este totdeauna vocalic*. Nu elidează prefixele προ-, περι- și ἀμφι-: προ-βάλλ-ω „arunc înainte" → προ-έ-βαλλ-ον, apoi contopindu-se ο+ε > ου, fenomen numit *crasă*, ce poartă deasupra semnul *coronis* |᾽| > προὔβαλλον; περι-βάλλ-ω „arunc în jur" → περι-έ-βαλλον; ἀμφι-βάλλ-ω „acopăr" → ἀμφι-έ-βαλλ-ον. Prefixele ευ- și δυσ-, considerate foarte strîns legate de verb, poartă augmentul la inițiala lor: εὐ-τυχέ-ω „sînt norocos" → ηὐ-τύχε-ον, δυσ-τυχέ-ω „sînt nefericit" → ἐ-δυστύχε-ον. Fenomenul se mai întîlnește și în cazul altor prefixe, fiind consemnat în dicționar.

b) *Flexiunea imperfectului*

nr.	pers.	activ	medio-pasiv
sg.	1	ἐ-βούλευ-ον	ἐ-βουλευ-ό-μην
	2	ἐ-βούλευ-ες	ἐ-βουλεύ-ου
	3	ἐ-βούλευ-ε	ἐ-βουλεύ-ε-το
pl.	1	ἐ-βουλεύ-ο-μεν	ἐ-βουλευ-ό-μεθα
	2	ἐ-βουλεύ-ε-τε	ἐ-βουλεύ-ε-σθε
	3	ἐ-βούλευ-ον	ἐ-βουλεύ-ο-ντο
du.	2	ἐ-βουλευ-έ-την	ἐ-βουλευ-έ-σθην
	3	ἐ-βουλευ-έ-την	ἐ-βουλευ-έ-σθην
traducere		sfătuiam, -iai, -ia, -iam etc.	îmi sfătuiam; eram sfătuit

Modificări fonetice între vocala tematică și desinență: persoanele a 3-a sg. și pl. A. au pierdut pe | τ | final: [-ε-τ > -ε]; [-ο-ντ > -ον]; persoana 2 sg. M. [-ε-σο > -ε-ο > -ου].

c) *Imperfectul verbului* εἰμί „sînt"; ἦν „eram" < **ēs-m̥; *ēs-m̥* > *ἤσα > ἦα > ἦ + ν

pers.	sg.	pl.	du.
1	ἦν (ἦ)	ἦμεν	—
2	ἦσθα	ἦτε	ἤστην
3	ἦν	ἦσαν	ἤστην

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Declinați grupurile nominale: ὁ σοφὸς νεανίας „tînărul înțelept"; ἡ νέα παρθένος „tînăra fecioară"; τὸ ἐμὸν τέκνον „copilul meu".

2. Conjugați la prezent și imperfect A. verbele τάττ-ω „rînduiesc" și προσ-τάττ-ω „ordon".

3. Conjugați la prezent și imperfect M. verbul ἄρχομαι „încep".

4. Efectuați următoarea retroversiune:
În vară (ἐν θέρει), eram la țară (ἐν + D.: ἀγρός, -οῦ). Spre seară (πρός + Ac.: ἕσπερος, -ου), fetele (παρθένος, -ου) se adunau (ἀθροίζομαι) în grădini (ἐν + D.: κῆπος, -ου) și cîntau

(ᾄδ-ω), altele (αἱδέ) recitau (ἀνα-γιγνώσκ-ω) ode frumoase (καλὴ ᾠδή).

5. Puneți cuvintele din paranteze la formele cerute de context:

Οἱ γεωργοὶ φιλέουσι [ὁ ἀγρός]. Ὁ κάματος τῶν [γεωργοί] χαλεπός [εἰμί → impf.] ποτέ. Νῦν αἱ μηχαναὶ [γεωργέ-ω] τὰ [πεδίον].

6. Extrageți și determinați formele personale ale verbelor din textul lecției.

7. Traduceți: (noi) ne educăm fiii;
(ei) cultivă plante;
(tu) nu erai în grădină;
(voi) vă instruiți fetele.

8. Traduceți: „Ochi frumoși de fată" („de fată" în G.).
Cuvinte: ὀφθαλμός, -οῦ (ὁ) = ochi;
καλός, -ή, -όν = frumos;
παρθένος, -ου (ἡ) = fată.

8
Ὄγδοον δίδαγμα

Οἱ Ἀλβανοί. — *Vocabular.* — *Antichități:* sărbători ateniene. — *Gramatică:* 1. Declinarea a II-a contrasă. 2. Declinarea a II-a atică. 3. Indicativul viitor I. — *Teme și exerciții.*

Ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἄπ᾽ἐσθλὰ μαθήσεαι· ἢν δὲ κακοῖσιν
συμμίσγῃς, ἀπολεῖς καὶ τὸν ἐόντα νόον

(Theognis, *Elegia* I, 35–36)

Οἱ Ἀλβανοί

Οἱ Ἀλβανοί, τῆς Ἀσίας λεώς, ἁπλοῖ ἄνθρωποι καὶ οὐ καπηλικοί εἰσιν· οὐδὲ γὰρ χρυσῷ ἢ ἀργυρῷ ἢ ἄλλῳ νομίσματι χρῶνται, ἀλλὰ φορτίοις τὰς ἀμοιβὰς πράττουσι. Νεὼς τῷ Ἡλίῳ καὶ μάλιστα τῇ Σελήνῃ ἱδρύονται καθάπερ τὰ ἄλλα πρὸς ἕω φῦλα. Περίπλουν δὲ τῆς θαλάττης οὐ πράττουσι. Ἡ γὰρ χοῦς προσπίπτει πολλὴ καὶ πλέων ποιεῖ τὸν πόρον τῶν ῥῶν, τὰς ἐκβολὰς τῶν ποταμῶν καὶ τὸν αἰγιαλόν. Ἡ Ἀλβανία ἵλεως ῥοῦς ποταμίους ἔχει. Ὁ Κῦρος καὶ ἄλλοι ποταμοὶ διαρέουσι πᾶσαν τὴν χώραν καὶ ταῖς μὲν τῆς γῆς ἀρεταῖς προσλαμβάνουσι.

(Strabon, XI, 4)

Notă. Versurile din Theognis, distih elegiac (cf. lecția 14).

ΛΕΞΙΣ

ἐσθλός, -ή, -όν	= bun, cinstit
μανθάνω	= învăț

ἀπό + G.	= de la (ἐσθλῶν), prin inversare, deci postpusă, prepoziția retrage accentul: ἐσθλῶν ἄπο
ἤν + Conj.	= dacă
κακός, -ή, -όν	= rău
συμμίσγω	= mă amestec (cu D.)
ἀπόλλυμι	= *tranz.* pierd pe cineva, distrug, v. ἀπολῶ; ἀπολεῖς καὶ ἐόντα νόον „îți vei pierde și mintea pe care o ai"
νόος, atic νοῦς(ὁ)	= minte
ἐόντα	= care există (Ac.), subînțeles „ție" = „pe care o ai"
λεώς, -ώ (ὁ)	= popor
ἁπλοῦς, -ῆ, -οῦν	= simplu
καπηλικός, -ή, -όν	= cu spirit negustoresc
χρυσοῦς, -ῆ, -οῦν	= de aur
ἀργυροῦς, -ᾶ, -οῦν	= de argint
νομίσματι (D.)	= de monedă
χρῶνται	= se folosesc de (+ D.)
φορτίον, -ου (τό)	= marfă
ἀμοιβή, -ῆς (ἡ)	= schimb
πράττω	= practic, fac
νεώς, -ώ (ὁ)	= templu
Ἥλιος, -ου (ὁ)	= Helios, zeul Soare
καὶ μάλιστα	= și mai ales
Σελήνη, -ης (ἡ)	= Selene, zeița Lună
ἱδρύομαι	= construiesc
καθάπερ	= ca
τὰ ἄλλα (n. pl.)	= celelalte
φῦλον, -ου (τό)	= popor
πρὸς ἕω	= dinspre răsărit
περίπλους, -ου (ὁ)	= navigație în jurul țărmului
γάρ	= căci
χοῦς, -οῦ (ὁ, ἡ)	= aluviuni
πολλή, -ῆς	= multă
πλέως, -ων	= plin

ποιεῖ	= face
πόρος, -ου (ὁ)	= cale
ῥοῦς, -ου (ὁ)	= curent
ἐκβολή, -ῆς (ἡ)	= revărsare
αἰγιαλός, -οῦ (ὁ)	= țărm
ἵλεως, -ων	= prielnic, favorabil
ποτάμιος, -α, -ον	= de rîu
ἔχω	= am
διαρέω	= străbat
ἀρετή, -ῆς (ἡ)	= virtute, calitate, avantaj
προσλαμβάνω + D.	= adaug la, contribui la
Κῦρος, -ου (ὁ)	= Cyrus, rîu al Albaniei asiatice, azi Kura Georgiei și Kora Turciei

Culori: πορφύρεος, -α, -ον „purpuriu";
κυάνεος, -α, -ον „albastru".

ΑΡΧΑΙΚΑ

SĂRBĂTORI ATENIENE:

a) *Panatheneele*, în cinstea Atenei, celebrate spre sfîrșitul lui iulie al fiecărui an, și, mai fastuos, în al treilea an al fiecărei Olimpiade.

b) *Eleusinele*, consacrate, în principal, Demetrei, se țineau anual, la sfîrșitul lui septembrie, la Eleusis.

c) *Thesmophoriile*, sărbători celebre ale Demetrei, ținute anual, prin octombrie.

d) *Apaturiile*, în cinstea Atenei și a lui Hephaistos, anual, în octombrie.

e) *Leneenele*, sărbători în cinstea lui Dionysos, în ianuarie.

f) *Marile Dionysii*, în cinstea lui Dionysos, în martie.

g) *Thargeliile*, în cinstea lui Apollon, în iunie.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. DECLINAREA A II-A CONTRASĂ

S-a menționat în lecțiile precedente că accentul circumflex pe finală la N.Ac.V. trădează o contopire a două vocale, numită *contragere*. Textul lecției oferă mai multe exem-

ple de acest fel: ἁπλοῖς, χοῦς, ῥοῦς, dar și la alte cazuri: χρυσῷ, ἀργυρῷ, περίπλουν, ῥῷν.

Există la declinarea a II-a un număr restrîns de cuvinte a căror temă |ο/ε| este precedată de un alt |ο| sau |ε|; între o astfel de vocală și vocala tematică se petrece fenomenul contragerii și întreaga flexiune se cheamă *contrasă*.

a) *Reguli de contragere:*

ε sau ο + vocală lungă sau diftong dispar (sînt înghițite de acestea);

ε + ο sau ο + ο > ου;

ε + α (la n. pl.) > α, prin analogie cu neutrele regulate.

b) *Reguli de accentuare a vocalei contrase:*

— numele care, prin contragere, au primit circumflex pe finală la N. sg. vor purta acest accent la toate cazurile, cu excepția N.Ac.V. dual, unde accentul va fi ascuțit;

— numele contrase care la N. sg. au accent retras (pe silaba penultimă) își păstrează acest accent în toată flexiunea, indiferent de cantitatea finalei care intră în contragere;

— regula accentuării este, de altfel, ca la declinarea I:

ό + ο > οῦ; ο + ό > ού; ο + ο > ου

— adjectivele contrase poartă totdeauna circumflex pe finală (cu excepția N.Ac.V. dual, unde îl au ascuțit), indiferent de locul accentului anterior contragerii.

Exemplificăm:

subst.: ὁ νόος > νοῦς = minte, rațiune

ὁ, ἡ χόος > χοῦς = aluviune, grămadă de pămînt adunată

ὁ ῥόος > ῥοῦς = curs, curent

ὁ πλόος > πλοῦς = plutire, navigație

ὁ περίπλοος > περίπλους = navigație în jurul coastei

τὸ ὀστέον > ὀστοῦν = os

adj.: ἁπλόος, -πλόη, -πλόον > ἁπλοῦς, -πλῆ, -πλοῦν = simplu

διπλόος, -πλόη, -πλόον > διπλοῦς, -πλῆ, -πλοῦν = dublu

χρύσεος, -έᾱ, -εον > χρυσοῦς, -ῆ, -οῦν = de aur

ἀργύρεος, -έᾱ, -εον > ἀργυροῦς, -ᾶ, -οῦν = de argint

c) *Flexiunea contrasă*

nr. caz	ὁ ῥοῦς	ὁ περίπλους	τὸ ὀστοῦν
sg.			
N.V.	ῥόος > ῥοῦς	περίπλοος > περίπλους	ὀστέον > ὀστοῦν
G.	ῥόου > ῥοῦ	περιπλόου > περίπλου	ὀστέου > ὀστοῦ
D.	ῥόῳ > ῥῷ	περιπλόῳ > περίπλῳ	ὀστέῳ > ὀστῷ
Ac.	ῥόον > ῥοῦν	περίπλοον > περίπλουν	ὀστέον > ὀστοῦν
pl.			
N.V.	ῥόοι > ῥοῖ	περίπλοοι > περίπλοι	ὀστέα > ὀστᾶ
G.	ῥόων > ῥῶν	περιπλόων > περίπλων	ὀστέων > ὀστῶν
D.	ῥόοις > ῥοῖς	περιπλόοις > περίπλοις	ὀστέοις > ὀστοῖς
Ac.	ῥόους > ῥοῦς	περιπλόους > περίπλους	ὀστέα > ὀστᾶ
du.			
N.Ac.V.	ῥόω > ῥώ	περιπλόω > περίπλω	ὀστέω > ὀστώ
G.D.	ῥόοιν > ῥοῖν	περιπλόοιν > περίπλοιν	ὀστέοιν > ὀστοῖν

Notă. Flexiunea contrasă se întîlnește în atică; în κοινή nu mai apar decît urme de nume contrase.

2. DECLINAREA A II-A ATICĂ

a) *Generalități.* Un alt grup de nume ale declinării a II-a comportă vocala tematică lungă | ω |, fenomen atic, de unde denumirea de flexiune sau declinare atică. În κοινή nu se mai păstrează din ea decît urme, cel mai des pietrificate la un caz (de obicei, acuzativ).

Proveniența temei lungi | -ω | este dublă:

— *de la natură* (așa s-a transmis în timp) ca: λαγώς = iepure, ταώς = păun, ἅλως = arie, κάλως = cablu, coardă;

— *prin metateză,* adică prin schimbarea reciprocă a cantității a două vocale în contact:

λᾱός > ion. ληός, atic λεώς = popor
νᾱός > ion. νηός, atic νεώς = templu

Majoritatea substantivelor cu tema | ω | sînt masculine. Apare însă frecvent un feminin prin accident fonetic: subst. „aurora", ion. ἠώς, cu tema | -ος | a declinării a III-a, în atică, prin scurtarea primei vocale în hiat și prin schimbarea flexiunii, devine ἕως = răsărit, auroră (<**awsōs*).

Există și adjective cu flexiune atică:

ἵλᾱος, ἵλᾱον > ion. ἵληος, -ον, atic ἵλεως, -ων = favorabil
*πληος, *πληον > ion. πλέος, -ον, atic πλέως, -ων = plin

b) *Reguli de flexiune.* Tema | ω | se întîlnește la toate cazurile, cu excepția N.Ac.V. pl. n., adjective care, prin analogie cu formele regulate, comportă | α | la aceste cazuri. Tema | ω | substituie vocalele scurte și lungi ale declinării a II-a și subscrie pe | ι | din diftongi.

c) *Reguli de accentuare:* cu precădere se păstrează, la toate cazurile, accentul ascuțit ca la N. sg. Mai rar se întîlnește, prin analogie, și circumflex pe finală la G. D. Pentru accent, | ω | din temă valorează ca scurt.

d) *Flexiunea atică*

nr.	caz	subst.	adj.	
sg.	N.V.	ὁ λεώς	ὁ, ἡ ἵλεως	τὸ ἵλεων
	G.	λεώ	ἵλεω	
	D.	λεῴ	ἵλεῳ	
	Ac.	λεών	ἵλεων	ἵλεων
pl.	N.V.	λεῴ	ἵλεῳ	ἵλεα
	G.	λεών	ἵλεων	
	D.	λεῴς	ἵλεῳς	
	Ac.	λεώς	ἵλεως	ἵλεα
du.	N.Ac.V.	λεώ	ἵλεω	
	G.D.	λεῴν	ἵλεῳν	

Notă. Flexiunea atică dispare în κοινή. Numele de acest tip flexionar revin la formele regulate cu | ο |: λᾱός și ληός; ἵλᾱος, -ον și ἵληος, -ον etc.

3. INDICATIVUL VIITOR I

a) *Generalități.* Exprimarea unei acțiuni viitoare se face, în greacă, prin mai multe procedee, deoarece această categorie morfologică nu a fost moștenită din indo-europeană (dovadă redarea ei diferită în limbile indo-europene care au rezultat, cf. latina). În greacă:

a. Prin prezent:

εἶμι „merg" și, mai des, „voi merge";
ἔσται „va fi", e de fapt o formă de prezent;
νέομαι „revin", mai des „voi reveni".

b. Prin forme de conjunctiv atematic (cu sufix ο/ε):

ἔδομαι „voi mînca", Conj. prez. al vb. ἐσθίω;
πίομαι „voi bea", Conj. prez. al vb. πίνω.

c. Prin perifraze:

ἔρχομαι λυσόμενος „vin să dezleg", „voi dezlega";
μέλλω ᾄδειν „am de gînd să cînt", „sînt pe punctul de a cînta".

d. Prin sufixul -σ- adăugat *la rădăcina* verbului (pentru a exprima, la origine, prezente deziderative):

βουλεύ-σ-ω „voi sfătui";
βλέπ-σ-ω > βλέψω „voi privi".

Procedeul ultim este generalizat în conjugarea verbului grec, de aceea asupra acestuia ne oprim.

b) *Viitorul sigmatic*

Se constituie pe *rădăcina* verbului, la care se adaugă sufixul -σ-, vocalele tematice ο/ε și desinențele personale principale, active pentru activ, medii pentru mediu; rădăcina verbului, sufixul -θη/-η-, sufixul -σ-, vocalele tematice ο/ε și desinențele personale medii, pentru pasiv.

Deși formularea este lungă, viitorul este foarte ușor de reținut:

— paradigma sa A. și M. seamănă cu cea a prezentului, cu două deosebiri, anume: se constituie pe radical, nu pe tema prezentului (deși adeseori ele coincid), și adaugă după radical sufixul -σ-; în rest, terminațiile prezentului;
— P. este egal cu M., plus sufixul de P. -θη/-η- adăugat imediat după radical. Viitorul I și aoristul sînt timpuri care disting pasivul de mediu.

c) *Flexiunea viitorului I la indicativ*

nr.	pers.	activ	mediu	pasiv
sg.	1	βουλεύ-σ-ω	βουλεύ-σ-ο-μαι	βουλευ-θή-σομαι
	2	βουλεύ-σ-εις	βουλεύ-σ-ῃ	βουλευ-θή-σῃ
	3	βουλεύ-σ-ει	βουλεύ-σ-ε-ται	βουλευ-θή-σεται
pl.	1	βουλεύ-σ-ο-μεν	βουλευ-σ-ό-μεθα	βουλευ-θη-σόμεθα
	2	βουλεύ-σ-ε-τε	βουλεύ-σ-ε-σθε	βουλευ-θή-σεσθε
	3	βουλεύ-σ-ουσι	βουλεύ-σ-ο-νται	βουλευ-θή-σονται
du.	2	βουλεύ-σ-ε-τον	βουλεύ-σ-ε-σθον	βουλευ-θή-σεσθον
	3	βουλεύ-σ-ε-τον	βουλεύ-σ-ε-σθον	βουλευ-θή-σεσθον
trad.		voi sfătui	îmi voi sfătui	voi fi sfătuit, -ă

Notă. Unele verbe fac pasivul în /-η-/, ex. vb. γράφ-ω:
γραφ-ή-σομαι, γραφ-ή-σῃ, γραφ-ή-σεται
γραφ-η-σόμεθα, γραφ-ή-σεσθε, γραφ-ή-σονται etc.

d) ἔσομαι *„voi fi"*

Viitorul verbului „a fi" este construit pe tema ἐσ-, la care se adaugă vocalele tematice, cu excepția persoanei a 3-a sg. atematică, și desinențele personale principale medii. Astfel:

pers.	sg.	pl.	du.
1	ἔσ-ο-μαι	ἐσ-ό-μεθα	—
2	ἔσ-ῃ	ἔσ-ε-σθε	ἔσ-ε-σθον
3	ἔσ-ται	ἔσ-ο-νται	ἔσ-ε-σθον

e) *Rădăcina verbului în contact cu* σ-

α. Rădăcinile terminate în vocală lungesc această vocală înaintea sufixelor -σ- și -θη-: [α și ε > η; ο > ω]

νικά-ω = înving, v. νική-σ-ω → la fel, la toate diatezele

φιλέ-ω = iubesc, v. φιλή-σ-ω

στεφανό-ω = încoronez, v. στεφανώ-σ-ω

β. Rădăcinile în oclusivă se comportă astfel:

— oclusivele labiale + σ > ψ; + θη > φ (aspiră prin asimilare);

— oclusivele guturale + σ > ξ; + θη > χ;

— oclusivele dentale + σ > σσ > σ; + θη > σ (dentală plus siflantă se asimilează total σσ, apoi se reduce în atică la -σ-; dentală + dentală se disimilează, prima > σ).

Exemple:

βλέπ-ω = privesc, R. βλεπ-, v. βλέπ-σ-ω > βλέψω, βλεπ-θή-σομαι > βλεφθήσομαι

τάττ-ω = orînduiesc, R. ταγ-, v. τάγ-σ-ω > τάξω, ταγ-θή-σομαι > ταχθήσομαι

πείθ-ω = conving, R. πειθ-, v. πειθ-σ-ω > πείσω, πειθ-θή-σομαι > πεισθήσομαι

γ. Rădăcinile în -ϝ (digamma) transformă pe /ϝ în υ/ care face diftong cu vocala precedentă:

πλέ-ω = navighez, R. πλεϝ-, v. πλεύ-σ-ω
πνέ-ω = respir, R. πνεϝ-, v. πνεύ-σ-ω
κλαίω = plîng, R. κλαϝ-, v. κλαύ-σ-ω
καίω = ard, R. καϝ-, v. καύ-σ-ω

δ. Rădăcinile în | σ | + sufixul | σ | > | σσ |, păstrat dialectal, redus în ionic-atică la | σ |:

τελέ-ω = îndeplinesc, R. τελεσ-, v. τελέσσω / atic τελέσω
ἀρκέ-ω = resping, R. ἀρκεσ-, v. ἀρκέσσω / atic ἀρκέσω
σπά-ω = smulg, R. σπασ-, v. σπάσσω / atic σπάσω etc.

Notă. 1. Pentru viitorul contras, vezi lecția 23,2.
2. Rădăcinile verbelor se dau în dicționar și se învață prin repetiție.

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Conjugați la v. I ind. verbele: τάττω, R. ταγ-, și κόπτω = lovesc, R. κοπ-.

2. Declinați ὁ πλέως νεώς = templul plin.

3. Declinați χρυσοῦν ὀφίδιον = un șarpe de aur.

4. Subliniați numele contrase și atice, precum și formele verbale de viitor din fabula următoare :

Αἱ ὄρνιθες ἐβουλεύοντο περὶ βασιλείας. Ταὼς ἐβούλετο ἑαυτὸν χειροτονεῖσθαι (să fie ales) βασιλέα διὰ τὸ κάλλος (datorită frumuseții sale). Ὁ κολοιὸς εἶπε αὐτῷ· (îi zise) εἰ σύ βασιλεύσεις καὶ ὁ αἰετὸς ἡμᾶς (pe noi) διώξει, πῶς ἡμῖν (D. noi) ἐπαρκέσεις;

(după Esop)

5. Analizați toate formele morfologice cunoscute din distihurile următoare:

Πολλοὶ γὰρ πλουτοῦσι κακοί, ἀγαθοὶ δὲ πένονται·
    ἀλλ'ἡμεῖς αὐτοῖσ'οὐ διαμειψόμεθα
τῆς ἀρετῆς τὸν πλοῦτον, ἐπεὶ τὸ μὲν ἔμπεδον αἰεί,
    χρήματα δι'ἀνθρώπων ἄλλοτε ἄλλος ἔχει

(Solon, *El.* fr. 3, 15 Diehl)

6. Traduceți în greacă:

În unele temple ale zeilor, preoții aduc jertfe favorabile.

Cuvinte: ὁ νεώς, -ώ = templu
ὁ θεός, -οῦ = zeu
οἱ ἱερεῖς = preoții
θύω = jertfesc
τὸ ἱερόν, -οῦ = jertfă
ἵλεως, -εων = favorabil

9
Ἔνατον δίδαγμα

Ἡ Ἀττική. — *Vocabular.* — *Antichităţi:* sărbători dorice. — *Gramatică:* 1. Declinarea a III-a. 2. Aoristul sigmatic la indicativ. — *Teme şi exerciţii.*

Ἐλπὶς ἐν ἀνθρώποισι μόνη θεὸς ἐσθλὴ ἔνεστιν
(Theognis, *Elegia* I, 1135)

Ἡ Ἀττική

Ἀκτή· οὕτως ἡ Ἀττικὴ ἐκαλεῖτο ἀπὸ Ἀκταίου τινός. Ἀνὴρ δ'ἦν αὐτόχθων, ὡς Φαβωρῖνος, ὃς ἐβασίλευσεν ἐκεῖ, καὶ ἐφ'ἑαυτοῦ οὕτω τὴν χώραν ὠνόμασε καὶ τοὺς λαούς. Ἀπολλόδωρος δὲ τἀναντία φησίν· Οὕτω γὰρ ἐκλήθη διότι πολὺ μέρος αὐτῆς καθικνεῖται ἐς θάλασσαν. Τρίγωνος γάρ ἐστι. Αἱ συννεύουσαι ὑπὸ τὸ Σούνιον ἑκατέρωθεν δύο πλευραὶ παράλιοι τυγχάνουσι, δι'ἃς τῶν ἐπὶ Κέκροπος τεττάρων φυλῶν δύο προσηγόρευσαν Ἀκταίαν καὶ Παραλίαν.

(Stephanos Byzantios, *FHG* I, 158)

ΛΕΞΙΣ

ἐλπίς, -ίδος (ἡ)	= speranţă
μόνος, -η, -ον	= singur, -ă
ἐσθλός, -ή, -όν	= bun, cinstit
ἔνεστιν	= este (în, la)
ἀκτή, -ῆς (ἡ)	= ţărm stîncos şi abrupt

οὕτω(ς)	= așa, astfel
καλέ-ω, -ῶ	= numesc, impf. ἐ-καλέ-ε-το > ἐκαλεῖτο
τις, τινός	= cineva, un oarecare
ἀνήρ, ἀνδρός (ὁ)	= bărbat
αὐτόχθων, -ονος (ὁ)	= băștinaș
ὡς	= după cum (informează)
ὅς	= care (N. sg. m.)
βασιλεύ-ω	= domnesc ca rege
ἐκεῖ	= acolo
ἐφ'ἑαυτοῦ	= după sine
ὀνομάζω	= numesc
λαός, -οῦ (ὁ)	= popor
Ἀπολλόδωρος, -ου	= Apolodor, autorul lucrării *Bibliotheca* (secolul al II-lea î.e.n.)
τἀναντία < τὰ ἐναντία	= contrariul (date contrare)
φησίν	= spune
διότι	= deoarece
μέρος, -εος (τό)	= parte
αὐτή, -ῆς	= ea
καθικνεῖται	= ajunge, coboară
ἐς + Ac.	= la
τρίγωνος, m. f., -ον n.	= cu trei unghiuri
συννεύω	= înclin spre același unghi cu altul, converg
συννεύουσα, -ούσης (ἡ)	= care înclină laolaltă, converg
ὑπὸ τὸ Σούνιον	= sub promontoriul Sunion
πλευρά, -ᾶς (ἡ)	= latură
παράλιος, (-α), -ον	= maritim
τυγχάνω	= mă aflu, sînt din întîmplare
δι'ἃς	= datorită cărora
φυλή, -ῆς (ἡ)	= grup etnic, seminție
προσαγορεύω	= numesc
ἀκταία	= cea cu țărm abrupt
παραλία	= maritimă

Culori: μήλινος = galben deschis

ΑΡΧΑΙΚΑ

SĂRBĂTORI DORICE

a) *Carneienele*, cele mai importante sărbători ale dorienilor, ținute nouă zile, în luna iulie–august, în cinstea lui Apollon.

b) *Iacintiile* se țineau la Sparta timp de trei zile în luna iulie, în cinstea lui Hyacinthos, divinitate populară a vegetației; în aceste zile, se suspendau toate operațiunile militare.

ZILE NEFASTE

Trei zile înainte de ultima zi a fiecărei luni erau considerate ἀποφράδες ἡμέραι „zile nefaste". Ele erau consacrate zeilor subpămînteni și morților.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. DECLINAREA A III-A cuprinde toate numele cu temă consonantică, de gen însuflețit (m., f.) și neînsuflețit (n.). Este mai veche decît primele două declinări, conținînd tipuri morfologice arhaice, deoarece majoritatea numelor din această categorie sînt din fondul lexical principal.

1) *Generalități*

a) *Teme*. Declinarea a III-a cuprinde nume cu tema:

— *în oclusivă:* guturală (κ, γ, χ), labială (π, β, φ), dentală (τ, δ, θ) și grupul dentalic -ντ;

— *în siflantă:* | -σ- | ;

— *în sonantă:* lichidă (λ, ρ), nazală (ν), semivocală (*j*, *w*).

b) *Flexiunea* folosește trei procedee:

a. *alternanțele vocalice* în silaba predesinențială (ἀλώπηξ, -εκος „vulpe"), dar mai cu seamă în afara temelor în oclusivă ca δαίμων, -ονος „demon",

b. *alternanța accentului* (mai ales la monosilabice [φλέψ, φλεβός] și la numele de rudenie μήτηρ, μητρός) și

c. *desinențele*.

Deoarece desinențele constituie procedeul general al întregii flexiuni atematice, prezentăm tabloul lor:

- N.
  - sg.
    - m. f.
      - -ς (sigmatice)
      - lungirea vocalei predesinențiale (asigmatice)
    - n. = tema (desinență zero)
  - pl.
    - m. f. -ες
    - n. -ᾰ
- V.
  - sg.
    - m. f.
      - = tema
      - = N. sg.
    - n. = tema (N.)
  - pl.
    - m. f. = N. -ες
    - n. = (N.) -ᾰ
- Ac.
  - sg.
    - m. f. -ν/-ᾰ
    - n = tema (N.)
  - pl.
    - m. f. -νς/-ς/-ᾰς
    - n. = -ᾰ
- G.
  - sg. -ος
  - pl. -ων
- D.
  - sg. -ι
  - pl. -σι (-εσσι, -οις)
- du.
  - N.Ac.V. -ε
  - G.D. -οιν

c) *Accentul* se menține, pe cît posibil, pe silaba de la N. sg. Monosilabicele alternează accentul, trecîndu-l pe finală la G.D., toate numerele: N. φλέψ, G. φλεβός, D. φλεβί, Ac. φλέβα etc.

Abaterile parțiale de la această regulă se consemnează în lecțiile 19, 20, despre tipuri nominale neregulate.

Notă. Alternanțele vocalice sînt prezentate la fiecare tip morfologic în parte.

2) *Teme în oclusivă*

a) *Generalități.* Numele cu tema în oclusivă sînt cele mai numeroase atematice. Se întîlnesc toate temele în oclusivă, cu precizarea că cele în oclusivă aspirată sînt slab reprezentate.

Cu foarte puține excepții, temele în oclusivă sînt sigmatice (deci însuflețitele au la N. sg. desinența -ς) și au vocativul singular egal cu nominativul. De asemenea, cu foarte puține abateri, ele nu comportă alternanțe vocalice în predesinențială. Cu alte cuvinte, reprezintă flexiunea cea mai regulată de la declinarea a III-a. Neînsuflețitele, după regula lor generală, au trei cazuri identice, N. Ac. V., egale cu tema la singular, cu tema + ᾰ, la plural.

La N. sg. și D. pl., tema, întîlnindu-se cu siflanta din desinență [-ς, -σι], se asimilează în sonoritate, devenind surdă corespunzătoare, astfel:

orice labială + σ > πς, notată ψ;
orice guturală + ς > κς, notată ξ;
orice dentală + σ > σσ/σ.

Acuzativul sg. -ᾰ < -*m̥ (cf. lat. *-em*), pl. -ᾰς < -*n̥s.

La monosilabicele în aspirată, cînd dispare aspirata (N. sg., D. pl.), aspirația trece asupra inițialei: θρίξ < *τριχ-ς, G. τριχός „păr".

b) *Flexiunea temelor în oclusivă*

nr.	caz	m. *κώνωπ-ς „țînțar"	f. *ἐλπιδ-ς „speranță"	f. *τριχ-ς „păr"
sg.	N.V.	κώνωψ	ἐλπίς	θρίξ
	G.	κώνωπ-ος	ἐλπίδ-ος	τριχ-ός
	D.	κώνωπ-ι	ἐλπίδ-ι	τριχ-ί
	Ac.	κώνωπ-α	ἐλπίδ-α	τρίχ-α
pl.	N.V.	κώνωπ-ες	ἐλπίδ-ες	τρίχ-ες
	G.	κωνώπ-ων	ἐλπίδ-ων	τριχ-ῶν
	D.	κώνωψι	ἐλπί-σι	θριξί
	Ac.	κώνωπ-ας	ἐλπίδ-ας	τρίχ-ας
du.	N.Ac.V.	κώνωπ-ε	ἐλπίδ-ε	τρίχ-ε
	G.D.	κωνώπ-οιν	ἐλπίδ-οιν	τριχ-οῖν

Alte exemple:

— *în labială:* Αἰθίοψ, -πος (ὁ) „etiopian", Ἄραψ, -αβος (ὁ) „arab", φλέψ, -βός (ἡ) „vînă", κατῆλιψ, -ιφος (ἡ) „catul de sus";

— *în dentală:* πένης, -ητος „sărac", σής, -ητός (ὁ) „vierme", πατρίς, -ίδος (ἡ) „patrie", δεκάς, -άδος (ἡ) „decadă", φυγάς, -άδος (ὁ, ἡ) „exilat", ὄρνις, -ιθος (ὁ, ἡ) „pasăre".
— *în guturală:* κόραξ, -ακος (ὁ) „corb", αἶξ, αἰγός (ἡ) „capră", σάλπιγξ, -γγος (ἡ) „trompetă", φύλαξ, -ακος (ὁ) „paznic", ὄνυξ, -υχος (ὁ) „unghie".

c) *Cîteva anomalii la temele în oclusivă:*

— Deși sigmatice, comportă alternanță vocalică în predesinențială:

ἀλώπηξ, -εκος (ἡ) „vulpe"
ἀργής, -έτος (ὁ, ἡ) „alb strălucitor"
πούς, ποδός (ὁ) „picior"

— Cîteva substantive au tema în grupul consonantic |κτ|: ὁ ἄναξ, -ακτος „crai", ἡ νύξ, νυκτός „noapte", τὸ γάλα < γαλακτ- „lapte", egal cu tema (oclusivele căzînd în poziție finală), γάλακτ-ος (lat. *lac, lactis*).

— Vocative egale cu tema:

γυνή, γυναικ-ός (ἡ)	→ V. γύναι „femeie"
παῖς, παιδ-ός (ὁ)	→ V. παῖ „copile"
ἄναξ, ἄνακτ-ος (ὁ)	→ V. hom. ἄνα „craiule"

— Temele în -ιτ-, -ιδ-, -ιθ-, cu accent retras, au dentala provenită dintr-un sufix de lărgire, de aceea la N. și V. sg., parțial la N. Ac. V. pl., lipsește dentala și desinențele se alipesc la -ι-:

χάρις, -ιτος „grație"	→ Ac. sg. χάρι-ν, V. sg. χάρι
ἔρις, -ιδος „ceartă"	→ Ac. sg. ἔρι-ν, V. sg. ἔρι
ὄρνις, -ιθος „pasăre"	→ Ac. sg. ὄρνι-ν, V. sg. ὄρνι, N. Ac. V. pl. ὄρνεις

d) *Neutrele* în oclusivă sînt nume ce desemnează un produs al acțiunii, la N. în -μα (lat. *-men: nomen*) cu -τ- sufix de lărgire:

ὄνομα, ὀνόματ-ος „nume"
πρᾶγμα, πράγματ-ος „lucru, obiect"
ποίημα, ποιήματ-ος „poem"

Iată flexiunea lor:

caz	singular	plural	dual
N.Ac.V.	πρᾶγμα	πράγματ-α	πράγματ-ε
G.	πράγματ-ος	πραγμάτ-ων	πραγμάτ-οιν
D.	πράγματ-ι	πράγμα-σι	πραγμάτ-οιν

2. AORISTUL SIGMATIC LA INDICATIV

a) *Generalități.* Corespunzînd perfectului simplu românesc (deși adesea îl traducem și cu perfectul compus), aoristul indicativ are următoarea structură: augment, radical, sufixul -σα- și desinențele personale secundare active pentru activ, medii pentru diateza medie.

Pasivul este format din augment, radical, | -θη-/-η | (ca sufix de pasiv pentru viitor și aorist) și desinențe personale secundare *active* (spre deosebire de viitor, care le are medii).

Un amănunt: sufixul -σα- provine din sufixul indo-european | *s | de aorist și o nazală vocalizată în | α |; persoana 1 sg. -**s-m̥* > -σα-; persoana a 3-a pl. -**s-n̥t* > -*σατ > -σα. Acest morfem -σα-, fiind foarte comod, s-a extins în toată paradigma, cu o excepție analogică (mai ales cu perfectul): la persoana a 3-a sg. -σε.

b) *Flexiunea aoristului indicativ:*

nr. ps.	activ	mediu	pasiv
sg. 1	ἐ-βούλευ-σα	ἐ-βουλευ-σά-μην	ἐ-βουλεύ-θη-ν
2	ἐ-βούλευ-σα-ς	ἐ-βουλεύ-σω	ἐ-βουλεύ-θη-ς
3	ἐ-βούλευ-σε	ἐ-βουλεύ-σα-το	ἐ-βουλεύ-θη
pl. 1	ἐ-βουλεύ-σα-μεν	ἐ-βουλευ-σά-μεθα	ἐ-βουλεύ-θη-μεν
2	ἐ-βουλεύ-σα-τε	ἐ-βουλεύ-σα-σθε	ἐ-βουλεύ-θη-τε
3	ἐ-βούλευ-σα-ν	ἐ-βουλεύ-σα-ντο	ἐ-βουλεύ-θη-σαν
du. 2	ἐ-βουλευ-σά-την	ἐ-βουλευ-σά-σθην	ἐ-βουλευ-θή-την
3	ἐ-βουλευ-σά-την	ἐ-βουλευ-σά-σθην	ἐ-βουλευ-θή-την
trad.	dădui sfat	îmi dădui sfat	fui sfătuit, -ă

Observații.

1) Finala rădăcinii se comportă la aorist la fel ca la viitor, suferind aceleași modificări fonetice înainte de siflantă și de aspirata -θη- (a se vedea lecția anterioară).

2) Exemple de verbe cu viitor și aorist pasiv în -η-:

γράφ-ω „desenez", v. γραφ-ή-σομαι, aor. ἐ-γράφ-η-ν
θάπτ-ω „înmormîntez", v. ταφ-ή-σομαι, aor. ἐ-τάφ-η-ν
τρέφ-ω „hrănesc", v. τραφ-ή-σομαι, aor. ἐ-τράφ-η-ν
δέρ-ω „jupoi", v. δαρ-ή-σομαι, aor. ἐ-δάρ-η-ν etc.

Flexiunea lor este identică cu cea a formelor în -θη, doar că lipsește dentala -θ-.

3) Persoana a 2-a sg. M. comportă o contragere: ἐ-βουλεύ-σα-σο > ἐ-βουλεύ-σω (siflanta cade intervocalic, α + ο > ω).

4) Aoristul sigmatic are flexiune regulată, fiind singurul tip productiv dintre toate tipurile de aorist.

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Declinați grupurile nominale τὸ καλὸν ποίημα „frumosul poem", ἡ μέλαινα αἶξ (αἰγός) „capra neagră".

2. Conjugați la indicativ aorist verbele următoare:
   σκευάζω „pregătesc", R. σκευαδ-;
   κόπτω „lovesc", R. κοπ-;
   τάττω „orînduiesc", R. ταγ-.

3. Traduceți și răspundeți la următoarea ghicitoare:

Εἷς ὁ πατήρ, παῖδες δὲ δυώδεκα· τῶν δὲ ἑκάστῳ
κοῦραι ἑξήκοντα διάνδιχα εἶδος ἔχουσαι· („care au"),
αἱ μὲν (unele) λευκαί εἰσιν ἰδεῖν (la aspect), αἱδ' (altele) αὖτε μέλαιναι·
ἀθάνατοι δέ τ'ἐοῦσαι ἀποφθινύθουσιν ἅπασαι.

(Cleobulos, fr. 1, Diehl)

4. Traduceți în greacă:

Attica a fost numită în vechime (τὸ παλαιόν) Actē. Poeții (ὁ ποιητής, -οῦ) au numit-o (ὀνομάζω, R. ὀνομαδ-) mult timp (πολὺν χρόνον) astfel. Poporul (ὁ λεώς) numea Actē țărmul mării (αἰγιαλός), căci (γάρ) Attica este înconjurată (περιβάλλω) de mare (ὑπό + G.). (Folosiți aoristul.)

5. Completați desinențele în textul următor:

Ζεὺς κατέκλυσε τὴν χώρα□ καὶ πολλοὶ ἄνθρωπ□□ διεφθάρη□□□. Δευκαλίων δὲ ἐν τῇ λάρνακ□ μετὰ ζῴ□□□ ἔπλευσ□ ἐννέα ἡμέρας καὶ ἴσας νύκτ□□ μέχρι τοῦ Παρνασ□□͂.

6. Traduceți versurile următoare:

> Ἔρωτα παύει λιμός· εἰ δὲ μή, χρόνος·
> ἐὰν δὲ τούτοις μὴ δύνῃ χρῆσθαι, βρόχος

(Crates, fr. 14, Diehl)

Explicații: ἐὰν μὴ δύνῃ χρῆσθαι „dacă nu te poți folosi" τούτοις „de acestea"; βρόχος = lațul (de fapt, moartea).

10
Δέκατον δίδαγμα

Οἱ γίγαντες. — *Vocabular*. — *Antichități:* cosmogonia hesiodică. — *Gramatică:* 1. Teme nominale în -ντ-. 2. Participiul. 3. Adjectivul **πᾶς, πᾶσα, πᾶν**. — *Teme și exerciții.*

Εὖ μὲν ἔχοντος ἐμοῦ πολλοὶ φίλοι· εἰ δέ τι δεινὸν
συγκυρεῖ, παῦροι πιστὸν ἔχουσι νόον.

(Theognis)

Οἱ γίγαντες

Οὐρανὸς πρῶτος τοῦ παντὸς ἐδυνάστευσε κόσμου. Γήμας δὲ Γῆν, ἐτέκνωσε πρώτους τοὺς Ἑκατόγχειρας προσαγορευθέντας γίγαντας, Βριάρεων, Γύην, Κὄττον· χεῖρας μὲν ἀνὰ ἑκατόν, κεφαλᾶς δὲ ἀνᾶ πεντήκοντα ἔχοντας. Μετὰ τούτους δὲ αὐτῷ ἐτέκνωσε Γῆ Κύκλωπας, Ἄργην, Στερόπην, Βρόντην, ὧν ἕκαστος εἶχεν ἕνα ὀφθαλμὸν ἐπὶ τοῦ μετώπου. Ἀλλὰ τούτους μὲν Οὐρανὸς δήρας, εἰς Τάρταρον ἔῤῥιψε. Τόπος δὲ οὗτος χαλεπὸς ἔρεβός ἐστιν ἐν Ἅιδου, τοσοῦτον ἀπὸ γῆς ἔχων διάστημα, ὅσον ἀπ᾽οὐρανοῦ γῆ.

(Apollodor, *Bibliotheca*, α' I, 1–2)

ΛΕΞΙΣ

εὖ	= bine
εὖ ἔχω	= sînt bine, fericit
εὖ ἔχοντος·ἐμοῦ	= cît timp sînt fericit

τι	= ceva
δεινόν	= rău, nenorocire
συγκυρεῖ	= se întîmplă, survine
παῦρος, -ον	= puțin
πιστός, -ή, -όν	= fidel
νόος > νοῦς (ὁ)	= gînd
οὐρανός, -οῦ (ὁ)	= cer
πρῶτος, -η -ον	= primul
πᾶς, παντός	= tot, întreg
κόσμος, -ου (ὁ)	= cosmos, univers
δυναστεύω	= domnesc, stăpînesc peste (+ G.)
γήμας, -αντος	= luînd de soție
τεκνό-ω	= a da naștere
Ἑκατόγχειρες, -ων (οἱ)	= cei cu o sută de brațe (uriași)
προσαγορευθείς, -έντος	= numit
ὑλόεις, -εντος	= transparent ca sticla
γίγας, -αντος (ὁ)	= uriaș
χεῖρ, -ός (ἡ)	= mînă
ἀνὰ ἑκατόν	= cîte o sută
κεφαλή, -ῆς (ἡ)	= cap
ἀνὰ πεντήκοντα	= cîte cincizeci
ἔχων, -οντος	= care are, avînd
μετά + Ac.	= după
Κύκλωψ, -ωπος (ὁ)	= Ciclop
ὧν	= dintre care
ἕκαστος, -η, -ον	= fiecare
εἶχε	= avea (< *ἐ-σεχ-ε), impf. verbului ἔχω = am
εἷς, ἑνός	= unul singur
ὀφθαλμός, -οῦ (ὁ)	= ochi
ἐπί + G.	= pe
μέτωπον, -ου (τό)	= frunte
δήσας, -αντος	= legînd
ἔῤῥιψε	= a aruncat
τόπος, -ου (ὁ)	= loc
οὗτος	= acesta
χαλεπός, -ή, -όν	= greu

ἔρεβος, -ου (ὁ)	= întuneric
ἐν Ἅιδου (δόμοις)	= în lăcașurile lui Hades, în Infern
τοσοῦτον	= atîta
διάστημα, -ατος (τό)	= distanță, depărtare, interval
ἀπό + G.	= de la
ὅσον	= cît(ă)

ΑΡΧΑΙΚΑ

COSMOGONIA HESIODICĂ (în *Theogonia*)

La început, a fost *Haosul* sau spațiul gol (Χάος < χάσκω „casc", deci „hăul căscat"), apoi s-au născut *Gaia* sau *Glia* și *Eros*, principiul unificator.

Din Haos, s-au desprins *Tenebrele* și *Noaptea*, iar din unirea acestora s-au ivit *Eterul* și *Lumina* sau *Ziua*.

Gaia a născut *Cerul, Munții* și *Apele*.

Din unirea Cerului cu Glia, s-au născut „fluviul" *Ocean*, care înconjoară *Glia*, apoi diverși monștri, *Ciclopii* și zeița marină *Thetys*.

Nepoții Cerului și ai Gliei sînt *Soarele, Luna, Aurora*.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. TEME NOMINALE ÎN -ντ-

a) *Generalități*. La origine, teme participiale, temele în -ντ- cuprind forme participiale de prezent activ, viitor activ, aorist activ și pasiv, substantive și adjective la care s-a extins acest sufix. Sînt forme de genul masculin și neutru.

Exemple din text:

participii:	γήμας, γήμαντ-ος „luînd în căsătorie"
	προσαγορευθέντ-ας „pe așa-numiții"
	ἔχοντ-ες „care au"
	δήσας, δήσαντ-ος „legînd"
	ἔχων, ἔχοντ-ος „care are, avînd"
substantive:	γίγας, γίγαντ-ος „uriaș"
	ἐλέφας, ἐλέφαντ-ος „elefant"
	γέρων, γέροντ-ος „bătrîn"
	λέων, λέοντ-ος „leu"
	θεράπων, θεράποντ-ος „servitor, slujitor"

adjective: χαρίεις (χαρίεττα), χαρίεν, -εντ-ος „grațios"
πᾶς (πᾶσα), πᾶν, παντός „tot"

Din exemplele de mai sus, constatăm trei tipuri de nume în -ντ-: -αντ-, -εντ-, -οντ-. Primele două sînt sigmatice la N. sg. m.: siflanta provoacă dispariția grupului dentalic -ντ- cu lungire compensatorie: α > ᾱ, ε > ει.

Așadar: *γίγαντ-ς > γίγᾱς *ἀγορευθεντ-ς > ἀγορευθείς
*δήσαντ-ς > δήσας *βουλευθεντ-ς > βουλευθείς,

dar revin la tema scurtă în restul flexiunii: -αντος, -εντος.

— Grupul -οντ- este asigmatic, de aceea, pentru masculin, lungește vocala ο > ω drept marcă a nominativului; oclusiva dentală cade, neputîndu-se menține în poziție finală:

*γερο̄ντ- > γέρων (ὁ); *ἐχο̄ντ- > ἔχων (m.),

dar se revine la tema scurtă în cursul flexiunii:

G. γέροντ-ος, ἔχοντ-ος.

— Neutrele respectă regula neutrelor atematice, în sensul că la N. Ac. V. sg. sînt egale cu tema, iar la pl. în -ᾰ:

*δησαντ- > δῆσαν, G. δήσαντ-ος → N. pl. δήσαντ-α
*ἀγορευθεντ- > ἀγορευθέν, G. ἀγορευθέντ-ος → N. pl. -θεντ-α
*χαρίεντ- > χαρίεν, G. χαρίεντ-ος → N. pl. χαρίεντ-α

— La dativ plural, toate tipurile au tema în contact cu siflanta din desinență (-σι). La fel ca la N. sg., grupul dentalic cade cu lungire compensatorie:

[α > ᾱ; ε > ει; de data aceasta, și ο > ου]
*γίγαντ-σι > γίγᾱσι; *γέροντ-σι > γέρουσι;
*ἀγορευθέντ-σι > ἀγορευθεῖσι.

— Tipul de adjective în -εντ-, la D. pl., *nu* comportă lungire, deoarece tema a fost la gradul zero *χαριϝn̥τ-σι > *χαρίασι, apoi, presat de sistemul paradigmei, |α| din predesinențială a fost înlocuit de |ε|, care este prezent la toate celelalte cazuri: χαρίεσι (altfel ar fi fost *χαρίεισι).

— Vocativul singular este egal cu tema (minus oclusiva finală):

*γίγαντ > γίγαν
*ἀγορευθεντ > ἀγορευθέν
*γεροντ > γέρον

Participiile, cînd accentul semantic se pune pe verb, pe acțiune, au V. = N., altfel, cînd sînt simțite ca adjective, V. = tema. — Participiile monosilabice nu comportă alternanța accentului: ὤν (m.), ὄν (n.), G. ὄντος, D. ὄντι, Ac. ὄντα.

b) *Flexiunea numelor cu tema* -ντ-

nr.	caz	m.	m.	n.	m.
sg.	N.	γίγας	ἀγορευθείς	ἀγορευθέν	γέρων
	G.	γίγαντ-ος	ἀγορευθέντ-ος		γέροντ-ος
	D.	γίγαντ-ι	ἀγορευθέντ-ι		γέροντ-ι
	Ac.	γίγαντ-α	ἀγορευθέντ-α	ἀγορευθέν	γέροντ-α
	V.	γίγαν	ἀγορευθέν	ἀγορευθέν	γέρον
pl.	N.	γίγαντ-ες	ἀγορευθέντ-ες	ἀγορευθέντ-α	γέροντ-ες
	G.	γιγάντ-ων	ἀγορευθέντ-ων		γερόντ-ων
	D.	γίγᾱ-σι	ἀγορευθεῖ-σι		γέρου-σι
	Ac.	γίγαντ-ας	ἀγορευθέντ-ας	ἀγορευθέντ-α	γέροντ-ας
	V.	γίγαντ-ες	ἀγορευθέντ-ες	ἀγορευθέντ-α	γέροντ-ες
du.	N.Ac.V.	γίγαντ-ε	ἀγορευθέντ-ε		γέροντ-ε
	G.D.	γιγάντ-οιν	ἀγορευθέντ-οιν		γερόντ-οιν

Observații.

a. La temele |-οντ-|, care sînt în general asigmatice, apar și excepții sigmatice: ὀδούς, ὀδόντος (ὁ) „dinte"
διδούς, διδόντος (ὁ), prez. „dînd"
δούς, δόντος (ὁ), aor. „dînd"

b. Πολυδάμας, -αντος are un V. hom. Πολυδάμᾱ.

2. PARTICIPIUL este un adjectiv verbal, avînd atît categorii nominale, gen, număr, caz, cît și verbale, timp, diateză, aspect.

Participiul are patru timpuri, din care prezentul și viitorul A., aoristul A. și P. au ca temă sufixul caracteristic A. [-ντ-], M. [-μενο-]. Accentul tinde spre finală și nu se retrage mai departe de finala temei (la temele în ντ): este cît mai retras, la formele medii.

a) *Prezentul* se formează din tema prezentului + A.: sufixul -οντ > -ων (m.), -ον (n.); -*οντ*jă* > -ονσα > -ουσα (f.) (masculinul lungește vocala -ο > -ω), la diateza activă, cazul N.

M. -ό-μενος m., -ο-μένη f., -ό-μενον n.

diat. caz	m.	f.	n.
A. N.	βουλεύ-ων	βουλεύ-ουσα	βουλεῦ-ον
G.	βουλεύ-οντ-ος	βουλευ-ούσης	βουλεύ-οντ-ος
M.P.	βουλευ-ό-μενος	βουλευ-ο-μένη	βουλευ-ό-μενον

traducere: A. care sfătuiește, sfătuind; M. care își sfătuiește; P. care este sfătuit, -ă

Activul se declină ca γέρων, -οντος; M.P., după declinările I și a II-a.

b) *Viitorul* se constituie pe radical, urmat de sufixul -σ- al acestui timp și terminațiile participiului prezent activ și mediu; pasivul mai adaugă -θη-/-η- după radical, la formele medii. Astfel:

d. caz	m.	f.	n.
A. N.	βουλεύ-σ-ων	βουλεύ-σ-ουσα	βουλεῦ-σ-ον
G.	βουλεύ-σ-οντ-ος	βουλευ-σ-ούσης	βουλεύ-σ-οντ-ος
M. N.	βουλευ-σ-όμενος	βουλευ-σ-ομένη	βουλευ-σ-όμενον
P. N.	βουλευ-θη-σόμενος	βουλευ-θη-σομένη	βουλευ-θη-σόμενον

traducere: A. care va sfătui; M. care își va sfătui; P. care va fi sfătuit, -ă

Observații. 1. Flexiunea ca la prezent. **2.** După un verb al mișcării spre o direcție, part. viitor exprimă o finală: γρηῦς ἀνεβήσετο δεσποίνῃ ἐρέουσα (*Od.* XXIII, 1–2) „bătrîna a urcat *ca să-i spună* stăpînei".

c) *Aoristul* se formează din radical, la care se adaugă:

A. sufixul -σα- de aorist, sufixul participial -ντ- și desinențele declinării a III-a, masculinul fiind sigmatic;

M. sufixul -σα- plus -μενος, -μένη, -μενον;

P. sufixul pasiv -θη- sau -η- scurtate înainte de -ντ- (legea lui Osthoff), sufixul -ντ- și desinențele declinării a III-a, masculinul fiind sigmatic. Accentul, pe sufixul de pasiv.

Sigma la N. sg. și D. pl. provoacă dispariția dentalei, cu lungire compensatorie: ᾰ > ᾱ; ε > ει.

d. caz	m.	f.	n.
A. N.	βουλεύ-σᾱς	βουλεύ-σᾱσα	βουλεῦ-σαν
G.	βουλεύ-σα-ντ-ος	βουλευ-σάσης	βουλεύ-σα-ντ-ος
M. N.	βουλευ-σά-μενος	βουλευ-σα-μένη	βουλευ-σά-μενον
P. N.	βουλευ-θείς	βουλευ-θεῖσα	βουλευ-θέν
G.	βουλευ-θέντ-ος	βουλευ-θείσης	βουλευ-θέντ-ος

traducere: A. care sfătuiește; M. care își sfătuiește; P. care este sfătuit *sau* după ce a sfătuit, și-a sfătuit, a fost sfătuit

Flexiunea este aceeași cu a numelor corespunzătoare (A. și P., tema -ντ-, M., declinarea I f., a II-a m. n.).

Observații.

1. Rădăcina verbelor, la participiu, suferă aceleași modificări ca la indicativ, în contact cu -σ- și -θ-. Cf. lecția 8.3.

2. Sufixul -σα- la participiul aorist provine din radical (R.) + σ + ν̥τ > -σατ-; prin analogie cu alte teme participiale, în -σατ- s-a intercalat un -ν-: -σαντ-. La N. sg. și D. pl.: -σα-ντ-ς > -σᾱς; -σαντ-σι > -σᾱσι.

3. De ce -θη- și -η- s-au scurtat la participiu în -θε- și -ε-. Potrivit legii lui Osthoff, o vocală lungă urmată de o sonantă (λ, ρ, μ, ν), plus o oclusivă sau plus sigma, se scurtează. Așadar, -θη-ντ- > -θεντ-, apoi, plus alt sigma, al nominativului sg. sau al D. pl., s-a pierdut -ντ- și s-a lungit compensator ε > ει.

d) *Perfectul* se formează din tema perfectului (vezi amănunte la lecția 11.2) sufixul -κ-/zero; sufixul -ὅς/-οτ- pentru A.; minus sufixul -κ-, plus -μένος, -μένη, -μένον, totdeauna accentuate, pentru M.

Sufixele de participiu perfect sînt deci: -ώς, -ότος (m.), -υῖα, -υίᾱς (f.), -ός, -ότος (n.) (< m. -*(ϝ)ως (N.)/-ϝοτ- (rest); f. -*ϝσ-ϳᾰ > -*υσια > -υῖα; n. -*ϝος/-*ϝοτ-).

diat. caz	m.	f.	n.
A. N.	βε-βουλευ-κ-ώς	βε-βουλευ-κ-υῖα	βε-βουλευ-κ-ός
G.	βε-βουλευ-κ-ότ-ος	βε-βουλευ-κ-υίας	βε-βουλευ-κ-ότ-ος
M.P.	βε-βουλευ-μένος	βε-βουλευ-μένη	βε-βουλευ-μένον

traducere: A. care a sfătuit; M. care și-a sfătuit; P. care a fost sfătuit, -ă

Flexiunea: masculinul și neutrul activ au flexiunea temelor în oclusivă; femininul -υῖα, -υίᾱς, decl. I teme în -ᾰ/ᾱ; M.P. prezintă forme adjectivale regulate, m. n. de decl. a II-a, f. decl. I.

e) *Participiul prezent* al verbului εἰμί „eu sînt". Rădăcina verbului „a fi" prezintă alternanța ἐσ-/σ-; atica și-a creat participiul pe gradul zero (σ-), consoană ce dispare din poziția inițială, dacă este urmată de vocală; în ionică, se pornește de la ἐσ-, dar la fel -σ- cade și intervocalic. Deși monosilabic, nu comportă alternanța accentului, fiind participiu.

dialect	caz	m.	f.	n.
ATIC	N.	ὤν	οὖσα	ὄν
	G.	ὄντ-ος	οὔσης	ὄντ-ος
IONIC	N.	ἐών	ἐοῦσα	ἐόν
	G.	ἐόντ-ος	ἐούσης	ἐόντ-ος

traducere: care este; fiind.

Note.

1) *Valorile participiului*:
   a. atribut al numelui determinat;
   b. poate implica și o nuanță circumstanțială (vezi lecția 13);
2) Participiul viitor ἐσόμενος, -η -ον „care va fi".

3. ADJECTIVUL πᾶς, πᾶσα, πᾶν „tot", „fiecare" are tema παντ-: m. *παντ-ς > πᾶς; f. *παντ-ja > πᾶσα; n. *παντ > πᾶν, cu α | scurt la origine, lungit analogic cu masculinul. Accentul monosilabicelor lungi este adeseori circumflex, ca πᾶς.

Flexiunea acestui adjectiv este regulată, cu singura precizare că G. și D. pl. se abat de la regula accentuării pe finală, avînd accent retras:

sg. G.	παντός, πάσης, παντός,
dar G. pl.	πάντων (f. însă πασῶν), πάντων,
D. pl.	πᾶσι, πάσαις, πᾶσι.

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Să se decline grupurile nominale:

ἐλέφας εὐχαρίστως ἔχων „un elefant recunoscător" (εὐχαρίστως este adverb, deci formă invariabilă);

ἀργὴς ὀδούς (G. ἀργέτος ὀδόντος) „dinte alb strălucitor".

2. Traduceți:

Χρὴ παῖδ' ἔτ' ἐόντα καλὰ διδάσκειν ἔργα (Phokylides).

Cuvinte: χρή „trebuie", urmat de completivă acuzativ cu infinitiv: διδάσκειν „a învăța" este infinitivul prezent: „să învețe"; ἔργον, -ου „lucru"; ἔτι „încă"; καλός, -ή, -όν „frumos"; διδάσκω „învăț"; ἔτι ἐόντα „cît timp mai este".

3. Traduceți și analizați formele verbale din următoarea fabulă a lui Esop:

Ἀλώπηξ λιμώττουσα ὡς ἐθεάσατο ἐπί τινος ἀναδενδράδος βότρυας κρεμαμένους ἠβουλήθη αὐτῶν περιγενέσθαι, καὶ οὐκ ἠδύνατο· ἀπαλλαττομένη δὲ πρὸς ἑαυτὴν εἶπεν· „Ὄμφακές εἰσιν”

Οὕτω καὶ τῶν ἀνθρώπων ἔνιοι, τῶν πραγμάτων ἐφικέσθαι μὴ δυνάμενοι δι᾽ ἀσθένειαν, τοὺς καιροὺς αἰτίους νομίζουσι.

Vocabular:

λιμώττω	= sînt flămînd;
ὡς	= cum;
θεάομαι	= văd;
ἐπί + G.	= pe;
ἀναδενδράς, -άδος	= viță de vie cățărată în arbori;
βότρυς, -υος	= ciorchine de struguri;
κρεμάμενος, -η -ον	= atîrnat;
βούλομαι	= vreau, doresc;
αὐτῶν περιγενέσθαι	= să-i obțină, să-i aibă;
δύναμαι	= pot;
ἀπαλλάττω	= îndepărtez; M. mă îndepărtez;
εἶπε	= a zis;
πρὸς ἑαυτήν	= către sine, în sinea sa;
ὄμφαξ, -ακος	= verde, necopt, acru;
ἔνιοι	= unii;
ἐφικέσθαι	= să ajungă la;
δυνάμενος, -η, -ον	= putînd;
μή	= nu;
διά + Ac.	= din cauza;
ἀσθένεια, -είας	= slăbiciune;
καιρός, -οῦ	= timpul oportun, vremurile;
αἴτιος, -α, -ον	= vinovat;
νομίζω	= socotesc, consider.

11
Ἑνδέκατον δίδαγμα

Η Ὑρκανία. — *Explicații la text.* — *Antichități:* unități de măsură. — *Gramatică:* 1. Teme nominale în nazală. 2. Tema perfectului. — *Teme și exerciții.*

Ἐλπὶς καὶ κίνδυνος ἐν ἀνθρώποισιν ὁμοῖοι·
οὗτοι γὰρ χαλεποὶ δαίμονες ἀμφότεροι

(Theognis, I, 637 și urm., Diehl)

Ἡ Ὑρκανία

Ἡ δὲ Ὑρκανία σφόδρα εὐδαίμων καὶ πολλὴ[1] καὶ τὸ πλέον[2] πεδιὰς πόλεσί τε ἀξιολόγοις διειλημμένη[3], ὧν[4] ἐστὶ Ταλαβρόκη καὶ Σαμαριανὴ καὶ Κάρτα καὶ τὸ βασίλειον Τάπη... Τὰ δε τῆς εὐδαιμονίας σημεῖα τάδε ἥγηνται[5]· ἡ μὲν γὰρ ἄμπελος μετρητὴν οἴνου φέρει, ἡ δὲ συκῆ μεδίμνους ἑξήκοντα, ὁ δὲ σῖτος ἐκ τοῦ ἐκπεσόντος[6] καρποῦ τῆς καλάμης φύεται... Οἱ δὲ ἡγεμόνες οἵ τ'ἐξαρχῆς ἐτύγχανον βάρβαροι ὄντες[7] οἱ τῶν Ὑρκανῶν, Μῆδοί τε καὶ Πέρσαι, καὶ οἱ ὕστατοι Παρθυαῖοι..., καὶ ἡ γείτων ἅπασα χώρα λῃστῶν καὶ νομάδων μεστὴ καὶ ἐρημίας. Μακεδόνες δ'ὀλίγον μὲν χρόνον ἐπῆρξαν[8], καὶ ἐν πολέμοις ὄντες καὶ τὸ πόρρω σκοπεῖν οὐ δυνάμενοι.

(Strabon, XI, 7, 2)

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ
(Explicații)

1. Εὐδαίμων καὶ πολλὴ (σφόδρα) = (foarte) roditoare și întinsă.
2. τὸ πλέον = mai mult, în mai mare parte.
3. διειλημμένη (ἐστί) = se distinge (aici: perf. P. al vb. διαλαμβάνω, exprimînd rezultatul prezent al acțiunii).
4. ὧν ἐστι = printre care se află.
5. ἥγηνται perf. M. al vb. ἡγέομαι = a socoti, a considera τάδε = acestea / următoarele.
6. ἐκ τοῦ ἐμπεσόντος καρποῦ τῆς καλάμης = din sămînța ce cade de pe pai; ἐμπεσών, -όντος = ce cade în (pămînt).
7. οἱ... ἐτύγχανον ὄντες = care se întîmpla să fie/care se nimereau să fie.
8. ἐπῆρξαν = au domnit peste ea → ind. aor. 3 pl. < vb. ἐπάρχω.

ΑΡΧΑΙΚΑ

UNITĂȚI DE MĂSURĂ grecești mai importante:

1. *Măsuri lineare*

σταθμός „stație, etapă"	→ aprox. 30 km (cît mărșăluia o oștire într-o zi)
στάδιον „stadiul"	→ 177,40 m/185 m/210 m
πλέθρον „pletrul"	→ aprox. 30 m
ὀργυιά, două brațe întinse	→ aprox. 1,77 m
πῆχυς „cotul"	→ aprox. 0,50 m
πούς „piciorul"	→ 0, 295 m
δάκτυλος „degetul"	→ 0, 0185 m

2. *Măsuri de capacitate*

a) pentru lichide:

ἀμφορεύς sau μετρητής	→ aprox. 39 l
κοτύλη „cotilă"	→ 0, 27 l

b) pentru solide:

μέδιμνος „medimna"	→ aprox. 52 l
χοῖνιξ „hoinix"	→ aprox. 1 l

3. *Greutăți și monede* (cf. Ἀρχαϊκά de la lecția 22)

ὀβολός „obolul"	→ valoarea unui ban
δραχμή „drahmă"	→ 6 oboli
μνᾶ „ mină"	→ 100 drahme
τάλαντον „talantul"	→ 60 mine

Notă. 1. Moneda de 2 drahme = στατήρ „stater".

2. Monedele erau grele: talantul atic cîntărea peste 2 kg și jumătate; mina, sub o jumătate de kilogram.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. TEME NOMINALE ÎN NAZALĂ

Dintre temele în nazală, greaca nu le păstrează decît pe cele în |-ν-|, în care s-au transformat și temele în nazală labială |-μ-|. Majoritatea lor sînt asigmatice, de aceea însuflețitele lungesc vocala predesinențială la N. sg., ca marcă a acestui caz. Apare astfel o alternanță vocalică între N. sg. și restul cazurilor.

a) *Alternanța:*

-ω/ο: τέκτων, τέκτον-ος „constructor"; δαίμων, δαίμον-ος „demon", „divinitate"; τέρμων, -ονος „capăt"; adj. εὐδαίμων, -μονος „fericit, bogat"; σώφρων, -ονος „înțelept"; adj.-subst. ἡγεμών, ἡγεμόνος „călăuză", „conducător"; γείτων, γείτονος „vecin";

-η/ε: φρήν, -ενός „minte"; ποιμήν, ποιμέν-ος „păstor"; adj. m. τέρην, τέρεν-ος „delicat";

-ω/*zero* și η/*zero*, urme: κύων, κυν-ός „cîine"; ἀρήν, ἀρν-ός „miel".

b) Există situații în care vocala lungă de la N. sg. s-a extins în toată paradigma:

ἀγών, -ῶνος „luptă" (cf. rom. *agonia*, „luptă cu moartea")
αἰών, αἰῶνος „veac" (de aici, adv. αἰεί „totdeauna")
πευθήν, πευθῆνος „informator, spion"

c) Neînsuflețitele, adică neutrele, sînt egale cu tema, în toată flexiunea atematică. Aceasta se observă mai ales la adjective:

m.f. εὐδαίμων,	n. εὔδαιμον
σώφρων	σῶφρον
τέρην	τέρεν

d) *Excepții sigmatice* se înregistrează și la acest tip nominal: nazala dentală cade, ca toate dentalele, înainte de si-

flanta |-σ-|, cu lungirea compensatorie a vocalei precedente:

δελφῖς, δελφῖνος (ὁ) „delfin" (aici, vocala lungă de la natură)
ῥῖς, ῥῑνός (ἡ) „nas" (vocala lungă de la natură)
κτείς, κτενός (ὁ) „pieptene" (ε > ει compensativ)
numeral: εἷς m., ἕν n. „unu" < *sems. m. > *ἕνς > εἷς, dor. ἧς
pronume: τίς, τί „cine, ce" G. τίνος, D. τίνι etc.; οὐδείς, -ενός „nimeni"
adjective: μέλας m., μέλαν n. „negru"
τάλας m., τάλαν n. „nenorocit"

e) Tipul de neutre ὄνομα, ὀνόμα-τ-ος sînt la origine teme în sufixul nazal *-mn̥*, evoluat în lat. *-men* (*nomen, -in-is*), în gr. -μα, ceea ce nu se mai potrivea cu temele în nazală. De aceea, printr-un sufix de lărgire -τ-, foarte larg folosit în greacă, acest tip nominal a trecut la temele în oclusivă: ὄνομα, ὀνόμα-τ-ος (vezi lecția 9).

f) Flexiunea temelor nominale în nazală este regulată. Vocativul singular este egal cu tema. La D. pl., nazala cade înainte de [-σι], fără lungire compensatorie. (De fapt, la acest caz, predesinențiala avea gradul zero, *δαιμν̥-σι, iar |*n̥| vocalizant devine |α|, *δαίμασι; dar, sub presiunea sistemului, |α > ο| la temele în |-ον|, |α > ε| la cele în |-εν|: δαίμοσι, ποιμέσι.)

Flexiunea temelor în nazală

nr.	caz	ω/ο	η/ε	ω/ω	η/η
sg.	N.	ὁ τέκτων	ἡ φρήν	ὁ ἀγών	ὁ πευθήν
	G.	τέκτον-ος	φρεν-ός	ἀγῶν-ος	πευθῆν-ος
	D.	τέκτον-ι	φρεν-ί	ἀγῶν-ι	πευθῆν-ι
	Ac.	τέκτον-α	φρέν-α	ἀγῶν-α	πευθῆν-α
	V.	τέκτον	φρήν	ἀγών	πευθήν
pl.	N.V.	τέκτον-ες	φρέν-ες	ἀγῶν-ες	πευθῆν-ες
	G.	τεκτόν-ων	φρεν-ῶν	ἀγών-ων	πευθήν-ων
	D.	τέκτο-σι	φρε-σί	ἀγῶ-σι	πευθῆ-σι
	Ac.	τέκτον-ας	φρέν-ας	ἀγῶν-ας	πευθῆν-ας
du.	N.Ac.V.	τέκτον-ε	φρέν-ε	ἀγῶν-ε	πευθῆν-ε
	G.D.	τεκτόν-οιν	φρεν-οῖν	ἀγών-οιν	πευθήν-οιν

Observații. A nu se confunda ἀρήν, ἀρνός „miel", cu adjectivul ἄρρην m.f., ἄρρεν n., G. ἄρρενος „bărbătesc", „masculin".

g) Numele zeului Ἀπόλλων, -ωνος a extins |ω| de la N. sg. în flexiunea sa; totuși, pentru că un zeu a fost mereu invocat, s-a păstrat vocativul vechi egal cu tema, deci anterior extinderii vocalei lungi: Ἄπολλον. În formulele de jurămînt, apare o formă de acuzativ aberantă: ναὶ τὸν Ἀπόλλω „pe Apollon", față de Ac. regulat Ἀπόλλωνα.

h) *Flexiunea cu alternanță lungă/zero*

nr.	caz	η/*zero*/ε	ω/*zero*/ο
sg.	N.	ὁ ἀρήν	ὁ κύων
	G.	ἀρν-ός	κυν-ός
	D.	ἀρν-ί	κυν-ί
	Ac.	ἄρν-α	κύν-α
	V.	ἄρεν (?)	κύον
pl.	N.V.	ἄρν-ες	κύν-ες
	G.	ἀρν-ῶν	κυν-ῶν
	D.	ἄρν-εσσι, ἄρν-ασι	κυ-σί
	Ac.	ἄρν-ας	κύν-ας
du.	N.Ac.V.	ἄρν-ε	κύν-ε
	G.D.	ἀρν-οῖν	κυν-οῖν

2. TEMA PERFECTULUI este a patra formă verbală dată de dicționar, avînd structura alcătuită din: reduplicație, rădăcină (la origine, cu alternanță vocalică), sufixul de perfect -κ- sau sufix zero.

Din tema perfectului, se formează perfectul, mai mult ca perfectul și viitorul II.

Morfemele perfectului:

a) *Reduplicația* constă, în general, din repetarea consoanei inițiale a verbului plus vocala -ε-:

βουλεύ-ω „sfătuiesc" → redupl. βε-βουλευ-
λύ-ω „dezleg" → redupl. λε-λυ-
κόπτ-ω R. κοπ- „lovesc" → redupl. κέ-κοπ-

Notă. Există o reduplicație de prezent, cu vocala -ι-: γι-γνώ-σκω.

— Dacă inițiala este o consoană aspirată, reduplicația se face cu surda corespunzătoare (de fapt, s-a reduplicat aspi-

rata, dar s-a disimilat conform legii lui Grassmann, care prevede ca, în cazul a două aspirate în silabe consecutive, prima să se disimileze, devenind surda corespunzătoare):

χαίρω „mă bucur"	→ redupl. κε-χαρ-
φεύγ-ω „fug"	→ redupl. πε-φευγ-
θολό-ω „tulbur"	→ redupl. τε-θολω-

— Verbele cu inițiala | ῥ- | au drept reduplicație un ἐ- și dublarea vibrantei | ἐρρ- | (de fapt, aceste verbe aveau inițiala *sr-*, reduplicație *se-* și **wr-*, reduplicație *we-*, apoi au căzut consoanele aflate în poziție debilă, (*s-* și *w-* + *e*), rămînînd numai | ε- | ; în interior, *sr-* și *wr-* s-au asimilat total în *-rr-*):

ῥέω „curg", R. σρεϝ/-σρϝ-	→ redupl. ἐρρυ- < σε-σρϝ-
ῥίπτ-ω „arunc", R. ϝριπ-	→ redupl. ἐρριφ- < ϝε-ϝριπ-
ῥιγέ-ω „mi-e frig", R. ϝριγ-	→ redupl. ἐρρῖγ- < ϝε-ϝριγ-
ῥήγνυ-μι „rup", R. ϝρηγ-/ϝρωγ-	→ redupl. ἔρρωγ- < ϝε-ϝρωγ-

— Dacă verbul începe cu o oclusivă plus o lichidă sau nazală, se reduplică oclusiva:

βλέπ-ω „privesc", R. βλεπ-	→ redupl. βε-βλεπ-
τρέπ-ω „întorc", R. τρεπ-/τροπ-	→ redupl. τε-τροπ-
πνέ-ω „respir", R. πνεϝ-	→ redupl. πε-πνευ-
τέμν-ω „tai", R. τεμ-/τμ-η	→ redupl. τε-τμ-η-
Excepție γιγώσκω „cunosc", R. γνω	→ redupl. ἔ-γνω-

— Verbele cu inițiala în două și trei consoane au drept reduplicație un | ε- | ; în această categorie intră și inițialele ξ (κσ), ψ (πσ), ζ (δσ-):

σκευάζω „pregătesc"	→ redupl. ἐ-σκευαδ-
στέλλω „trimit", R. στλ̥- > σταλ-	→ redupl. ἔ-σταλ-
στραπτ-ω „luminez", R. στραπ-	→ redupl. ἔ-στραπ-
ψά-ω > ψῶ „șterg, rad"	→ redupl. ἔ-ψη-
ξέ-ω „ cizelez"	→ redupl. ἔ-ξη-
Excepție κτάομαι „obțin, cîștig"	→ redupl. κε-κτη-

— Verbele cu inițiala vocalică lungesc această vocală după regulile augmentului temporal (doar că lungirea drept reduplicație se întîlnește la toate modurile, nu numai la indicativ):

ἐλπίζ-ω „sper", R. ἐλπιδ-	→ redupl. ἤλπιδ-
ἄγ-ω „duc", R. ἀγ-	→ redupl. ἠγ-

ὀνομάζ-ω „numesc", R. ὀνομαδ- → redupl. ὠνομαδ-
αἰτέ-ω „cer", R. αἰτε- → redupl. ᾐτε-
οἰκέ-ω „locuiesc", R. οἰκε- → redupl. ᾠκε-

— Verbele cu inițiala *sl-, *sw- și *sm- reduplică cu siflanta plus -e-, asimilează siflanta cu consoana vecină în interior, reduc geminata cu lungire compensatorie a vocalei precedente: ε- > εἰ-:

λαμβάν-ω „iau", R. *slabh- → redupl. *se-slābh- > εἴ-ληφ-
ἔθ-ω „obișnuiesc", R. σϝωθ- → redupl. σε-σϝωθ->σε-ϝϝωθ- > εἴ-ωθ-
μείρομαι „împart", R. σμορ- → redupl. σε-σμορ- > ἔ-μμορ-
(formă care nu evoluează mai departe)

Analogic, reduplicația εἰ- o are și λαγχάν-ω „obțin prin tragere la sorți", R. λᾰχ- → redupl. εἴ-ληχ-.

— Verbele cu inițiala ϝ- reduplică cu ϝ plus |ε|, apoi pierd pe ϝ și nu contrag vocalele rămase în hiat:

ὁρά-ω „văd", R. *ϝορα- → redupl. ϝε-ϝορα- > ἑ-ορα-
λέγ-ω „vorbesc", R. *ϝρη- → redupl. ϝε-ϝρη- > ϝε-ρρη- > εἴ-ρη-
εἴκ-ω „semăn", R. *ϝοικ- → redupl. ϝε-ϝοικ- > ἔ-οικ-
ἔρδ-ω „lucrez", R. *ϝοργ- → redupl. ϝε-ϝοργ- > ἔ-οργ-

— Verbele cu inițiala în vocală urmată de o sonantă (λ, ρ, μ, ν) își creează reduplicația (unele din ele) prin repetarea vocalei plus sonanta și lungirea inițialei radicalului, astfel:

ὄρνυμι „pornesc" (tranz.), R. ὀρ- → redupl. ὀρ-ωρ-
ὄλλυμι „pierd", R. ὀλ- → redupl. ὀλ-ωλ-
φέρω „port", R. ἐνοκ- → redupl. ἐν-ηνοκ-
ἔρχομαι „viu", R. ἐλυθ- → redupl. ἐλ-ηλυθ-

Această reduplicație, numită *atică*, s-a extins și la verbele cu inițiala vocală plus oclusivă:

ἀκούω „aud", R. ἀκοϝ- → redupl. ἀκ-ηκοϝ-
ὄζω „miros", R. ὀδ- → redupl. ὀδ-ωδ-
ὁράω „văd", R. ὀπ- → redupl. ὀπ-ωπ-
ἐσθίω „mănînc", R. ἐδ- → redupl. ἐδ-ηδ-

— Verbele cu prefix își formează reduplicația între prefix și verb: κατα-βλέπ-ω → redupl. κατα-βε-βλεπ-

b) *Alternanțe vocalice.* În indo-europeană, rădăcina perfectului comporta alternanțele | o | la singular activ și zero în rest (plural, dual A. și toată diateza medie). În greacă, un singur exemplu ilustrează regula: οἶδα/ἴσμεν „știu". Există însă numeroase perfecte cu vocala | o | în toată paradigma activului. Altfel, apar tot felul de vocale în R.

πείθω „conving"	→ perf. πέ-ποιθ-α „am încredere"
λείπω „las"	→ perf. λέ-λοιπ-α
τρέφω „hrănesc"	→ perf. τέ-τροφ-α etc.,
dar și πείθω, R. πειθ-	→ perf. πέ-πει-κ-α „am convins".

c) *Sufixul de perfect* -κ- *și sufix zero*

α) *Sufixul* -κ-

Tema perfectului se întregește la unele verbe (la cele cu R. terminat în vocală, lichidă, nazală, oclusivă dentală) cu sufixul -κ- adăugat imediat după radical. În fața acestuia, vocalele se lungesc (α, ε > η; ο > ω), oclusiva dentală cade, nazala dentală | ν |, la unele verbe, cade, la altele se asimilează, devenind | ŋ | velar notat | γ |.

Exemple:

φθείρω „distrug", R. φθρ- > φθαρ-	→ perf. ἔ-φθαρ-κ-α
σπείρω „semăn", R. σπρ- > σπαρ-	→ perf. ἔ-σπαρ-κ-α
ἀγγέλλω „vestesc", R. ἀγγελ-	→ perf. ἤγγελ-κ-α
πείθω „conving", R. πειθ-	→ perf. πέ-πει-κ-α
σκευάζω „pregătesc", R. σκευαδ-	→ perf. ἐ-σκεύα-κ-α
κρίνω „judec", R. κριν-	→ perf. κέ-κρι-κ-α
φαίνω „arăt", R. φαν-	→ perf. πέ-φαγ-κ-α
νικάω „înving", R. νικα-	→ perf. νε-νίκη-κ-α

β) *Sufixul zero*

Verbele cu R. în oclusivă guturală și labială nu primesc -κ-, deci au sufix zero, și aspiră corespunzător finala:

τάττω „orînduiesc", R. ταγ-	→ perf. τέ-ταχ-α
φυλάττω „păzesc", R. φυλακ-	→ perf. πε-φύλαχ-α
βλέπω „privesc", R. βλεπ-	→ perf. βέ-βλεφ-α
τρέπω „întorc", R. τροπ-	→ perf. τέ-τροφ-α

Excepții există în toate categoriile:

λανθάνω „fac ceva pe ascuns" și „fac să uite", R. λαθ-, deci în oclusivă dentală, și totuși are perf. λέ-ληθ-α (fără -κ-),

μένω „rămîn", R. μον- → perf. μέ-μον-α (fără -κ-),
φεύγω „fug", R. φευγ- → perf. πέ-φευγ-α (fără aspirație),
λείπω „las", R. λοιπ- → perf. λέ-λοιπ-α (fără aspirație).

Observații. Perfectele în -κ- se mai numesc și perfecte slabe sau 1, iar cele fără -κ-, perfecte tari sau 2.

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Declinați grupurile nominale: μέλας δαίμων „demon negru"; εὐδαίμων ἀγών „luptă fericită, norocoasă".

2. Creați tema perfectului verbelor φιλέ-ω „iubesc", στεφανό-ω „încununez", τιμά-ω „cinstesc".

3. Traduceți textul următor și extrageți temele de perfect:

Οἶδα δὲ καὶ Ἑλλάνικον ἐν ἐθνῶν ὀνομασίαις λέγοντα ὅτι Λιβύων τῶν νομάδων τινὲς οὐδὲν ἄλλο (nimic altceva) κέκτηνται, ἢ (decît) κύλικα καὶ μάχαιραν καὶ ὑδρίαν. Καὶ ὅτι οἰκίας ἔχουσιν ἐξ ἀνθερίκου πεποιημένας μικρὰς ὅσον σκιᾶς ἕνεκα, ἃς καὶ περιφέρουσιν, ὅπου πορεύονται.

(Athenaios, XI, 462 B).

4. Facultativ

Ἐρασμίη πέλεια

Ἐρασμίη πέλεια,
Πόθεν πόθεν πέτασσαι,
Πόθεν μύρων τοσούτων
Ἐπ'ἠέρος θέουσα,
Πνέεις τε καὶ ψεκάζεις,
Τί δ'ἐστί σοι μέλημα;
Ἀνακρέων μ'ἔπεμψε,
Πρὸς παῖδα, πρὸς Βάθυλλον.
Πέπρακέ μ'ἡ Κυθήρη,
Λαβοῦσα μικρὸν ὕμνον.
Ἐγὼ δ'Ἀνακρέοντι
Διηκονῶ τοσαῦτα·
Καὶ νῦν, ὁρᾷς, ἐκείνου
Ἐπιστολὰς κομίζω.
Καί φησιν εὐθέως με
Ἐλευθέρην ποιήσειν.
Ἐγὼ δὲ κἂν ἀφῇ με,
Δούλη μενῶ παρ'αὐτῷ.
Τί γάρ με δεῖ πέτασθαι
Ὄρη τε καὶ κατ'ἀγρούς,
Καὶ δένδρεσιν καθίζειν,
Φαγοῦσαν ἄγριόν τι;
Τανῦν ἔδω μὲν ἄρτον
Ἀφαρπάσασα χειρῶν
Ἀνακρέοντος αὐτοῦ.
Πιεῖν δέ μοι δίδωσι
Τὸν οἶνον ὃν προπίνει.
Πιοῦσα δ'ἂν χορεύω,
Καὶ δεσπότην Ἀνακρέοντα
Πτεροῖσι συγκαλύπτω.
Κοιμωμένη δ'ἐπ'αὐτῷ
Τῷ βαρβίτῳ καθεύδω.
Ἔχεις ἅπαντ'· ἄπελθε·
Λαλιστέραν μ'ἔθηκας,
Ἄνθρωπε, καὶ κορώνης.

(Anacreon)

12
Δωδέκατον δίδαγμα

Τὸ ἡδὺ καὶ τὸ λυπηρόν. — *Explicații la text.* — *Antichități:* βουλή. — *Gramatică:* 1. Teme în lichidă. 2. Indicativul perfect. — *Teme și exerciții.*

Οὐδὲν ἐν ἀνθρώποισι πατρὸς καὶ μητρὸς ἄμεινον[1]
ἔπλετο[2], *οἷσ ὁσίη, Κύρνε, μέμηλε*[3] *δίκη*

(Theognis, I, 131 și urm.)

Τὸ ἡδὺ καὶ τὸ λυπηρόν

Ὡς ἄτοπον, ἔφη[4] Σωκράτης, ὦ ἄνδρες, ἔοικέ τι[5] εἶναι τοῦτο ὃ[6] καλοῦσιν οἱ ἄνθρωποι „ἡδύ", ὡς θαυμασίως πέφυκε[7] πρὸς τὸ δοκοῦν ἐναντίον εἶναι τὸ λυπηρόν[8]. Τῷ ἅμα[9] μὲν αὐτὼ[10] οὐκ ἐθέλετον παραγίγνεσθαι[11] τῷ ἀνθρώπῳ. Εἰ δέ τις δεδίωχε[12] τὸ ἕτερον[13] καὶ εἴληφε[14], σχεδόν τι[15] ἠνάγκασται[16] λαμβάνειν καὶ τὸ ἕτερον, ὥσπερ ἐκ μιᾶς[17] κορυφῆς συνημμένω[18] δύο ὄντε.

(Platon, *Phaidon*, III 60 B)

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. ἄμεινον = mai bun (decît) + G. comparației.
2. ἔπλετο, imperf. cu sincopa unui |ε| < ἐ-πέλ-ε-το, de la vb. πέλομαι = a fi (e dat să fie).
3. μέμηλε, perf. ind. 3 sg. al vb. μέλω (v. μελήσω, aor. ἐμέλησα, pf. μεμέληκα și poet. μέμηλα.
4. ἔφη „zicea", impf. vb. φημί.

5. ἔοικε = pare; perfect prezent al verbului *εἴκω — persoana a 3-a sg. impersonal, după care inf. εἶναι „să fie".
6. τοῦτο ὅ = ceea ce.
7. πέφυκε perf. ind. al vb. φύω = a crește, a se dezvolta, a fi de la natură, *a fi;* ὡς θαυμασίως πέφυκε = cît de minunat s-a dezvoltat (ideea de plăcut sau de plăcere, bucurie).
8. πρὸς τὸ... τὸ λυπηρόν „împotriva părerii (τὸ δοκοῦν, -οῦντος) că durerea (mîhnirea) îi este potrivnică", articolul n. substantivizează orice parte de vorbire.
9. τῷ ἅμα = deodată, în același timp (subînțeles χρόνῳ).
10. αὐτώ = amîndouă, dual.
11. παραγίγνεσθαι, inf. „să fie" + D. „omului", deci „să existe în om", „să le aibă omul".
12. δεδίωχε perf. ind. al vb. διώκω „urmăresc" (διώξω, ἐδίωξα, δεδίωχα).
13. τὸ ἕτερον = cealaltă.
14. εἴληφε, perf. ind. al vb. λαμβάνω „obțin".
15. σχεδόν τι = aproape.
16. ἠνάγκασται, ind. perf. M.P. al vb. ἀναγκάζω „silesc".
17. μία, μιᾶς, μιᾷ, μίαν, numeralul „unu", la forma feminină „una", cu alternanță a accentului.
18. συνημμένω, part. pf. M. dual al vb. συνάπτω „unesc".
19. δύο ὄντε „fiind două", dualul participiului ὄν, ὄντος „care este, fiind".

Culori: ὑάλινος „transparent", ὑακίνθινος „violet ca iacintul".

ΑΡΧΑΙΚΑ

ΒΟΥΛΗ, corespunzînd senatului roman, era un organ deliberativ atenian, un sfat, format din 500 de cetățeni în vîrstă de peste 30 de ani, cîte 50 din fiecare trib, aleși la sorți (ἀπὸ κυάμου). Fiecare membru ales era supus unui examen moral (δοκιμασία), exercitat de „sfatul" în funcție, apoi depunea jurămîntul de a sluji statul conform legilor. Funcția avea durata de un an.

Senatorii fiecărui trib formau o comisie care prezida sfatul a zecea parte din an, fiind zece comisii de acest fel; comisia prezidentă se numea πρυτανεία, iar membrii ei, πρυτάνεις. Pritania, la rîndul său, își alegea zilnic cîte un președinte, ἐπιστάτης, își ținea ședințele într-o sală rotundă, numită θόλος sau σκιάς, și aici luau masa împreună. Atribuțiile sfatului erau numeroase: pregătea proiecte de lege, cărora le dădea eventual și avizul (προβούλευμα); se ocupa de executarea legilor; avea anumite puteri juridice; primea unele acuzații contra magistraților (εἰσαγγελία). Sfatul mai avea un secretar (γραμματεύς) și un crainic (κῆρυξ). Începînd din epoca lui Pericle, membrii sfatului primeau ca indemnizație cîte o drahmă de ședință (ἕδρα).

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. TEME ÎN LICHIDĂ (-λ, -ρ)

1) *Temele în* |λ| sînt reprezentate în greacă de un singur substantiv, care a fost moștenit din indo-europeană: **sal* > ἅλ-ς (v. lat. *sal, -is*) „sare". Desinența *-s* a adăugat-o greaca pentru a evita un |-λ| în poziție finală. Și sensul s-a specializat întrucîtva în greacă: mai ales forma de plural înseamnă „sare", cea de singular, „mare" (= sărată); ἅλ-ς (ὁ) „sare", (ἡ) „mare".

Flexiunea nu ridică probleme. Vocativul singular este identic cu nominativul.

Iată flexiunea:

caz	singular	plural	caz	dual
N.V.	ὁ, ἡ ἅλ-ς	ἅλ-ες	N. Ac. V.	ἅλ-ε
G.	ἁλ-ός	ἁλ-ῶν		
D.	ἁλ-ί	ἁλ-σί	G. D.	ἁλ-οῖν
Ac.	ἅλ-α	ἅλ-ας		

2) *Temele în* |-ρ| sînt foarte bine reprezentate, comportînd, pe lîngă formele regulate, două tipuri arhaice.

a. *Temele în* |-ρ| *regulate*

Sînt, în majoritate, asigmatice, de aceea însuflețitele lungesc vocala predesinențială la N sg.

α) *Alternanțele* care apar în acest fel sînt aceleași ca la temele în |-ν|: ω/ο, η/ε. Unele nume au extins vocala lungă de la N. sg. în toată paradigma.

Exemple: ῥήτωρ, ῥήτορ-ος „retor"
δώτωρ, δώτορ-ος „cel care dăruiește"
ἀήρ, ἀέρ-ος „aer"
αἰθήρ, αἰθέρ-ος „eter"
θήρ, θηρ-ός „fiară"
δοτήρ, δοτῆρ-ος „cel care dă"

Flexiunea acestora este regulată. Vocativul singular este egal cu tema (în afara celor cu vocala în toată paradigma).

β) *Flexiunea temelor în* -ρ

nr.	caz	ω/ο	η/ε	η/η
sg.	N.	ὁ ῥήτωρ	ὁ, ἡ αἰθήρ	ὁ δοτήρ
	G.	ῥήτορ-ος	αἰθέρ-ος	δοτῆρ-ος
	D.	ῥήτορ-ι	αἰθέρ-ι	δοτῆρ-ι
	Ac.	ῥήτορ-α	αἰθέρ-α	δοτῆρ-α
	V.	ῥῆτορ	αἰθήρ	δοτήρ
pl.	N.V.	ῥήτορ-ες	αἰθέρ-ες	δοτῆρ-ες
	G.	ῥητόρ-ων	αἰθέρ-ων	δοτήρ-ων
	D.	ῥήτορ-σι	αἰθέρ-σι	δοτήρ-σι
	Ac.	ῥήτορ-ας	αἰθέρ-ας	δοτῆρ-ας
du.	N.Ac.V.	ῥήτορ-ε	αἰθέρ-ε	δοτῆρ-ε
	G.D.	ῥητόρ-οιν	αἰθέρ-οιν	δοτήρ-οιν

Observații.

1. Un cuvînt cu |η| extins în toată paradigma, **σωτήρ, σωτῆρος** „salvator", păstrează alternanța la V. sg.: **σῶτερ**.

2. Apare și aici un număr restrîns de nume sigmatice: μάκαρς „fericit", față de μάκαρ, mai frecvent; μάρτυς, μάρτυρος, cret. μαῖτυς și μαῖτυρς, μαίτυρος „martor"; insula Σάλαρς, lîngă Libya.

3. O formă aberantă prezintă ἡ **χείρ, χειρός** „mînă", cu D. pl. χερσί.

b. *Teme în* -αρ, -ωρ

La origine adverbe (ca ἦμαρ „în timpul zilei", νύκτωρ „în timpul nopții"), temele în -αρ și -ωρ reprezintă o categorie arhaică de substantive neînsuflețite (multe la Homer).

În privința flexiunii lor, se întîlnesc trei tipuri:

α) *invariabil*, deci o singură formă N. Ac. V. ca τὸ τέκμαρ și τέκμωρ „capăt", „hotar"; ἐέλδωρ „dar"; εἶλαρ „acoperămînt";

β) *flexionar*, cu flexiunea regulată a temelor în -ρ ca: τὸ νέκταρ, νέκταρος „nectar", ἕλωρ, ἕλωρος „pradă", ἔαρ, ἔαρος „primăvară" (atic contras: ἦρ, ἦρος, fără alternanță a accentului, pentru că nu este monosilabic la origine);

γ) *cu lărgire dentalică* (-τ- și -ατ- < -ṇ -t) și cu flexiunea regulată în oclusivă dentală: φρέαρ, φρέα-τ-ος „puț"; δέλεαρ, δελέα-τ-ος „momeală", „seducție"; ἧπαρ, ἥπα-τ-ος „ficat"; οὖθαρ, οὔθα-τ-ος „uger" (lat. *uber*); εἶδαρ, εἴδα-τ-ος „hrană" (vb. v. ἔδομαι „voi mînca"); πεῖραρ, πείρα-τ-ος „capăt"; ὕδωρ, ὕδ-ατ-ος „apă"; σκώρ, σκ-ατ-ός „excrement"; ὄναρ, ὀνείρ-ατ-ος „vis". Iată flexiunea lor:

caz	singular		plural	
N.Ac.V.	ἔαρ și ἦρ	ὕδωρ	ἔαρ-α ἦρ-α	ὕδατ-α
G.	ἔαρ-ος ἦρ-ος	ὕδατ-ος	ἐάρ-ων ἤρ-ων	ὑδάτ-ων
D.	ἔαρ-ι ἦρ-ι	ὕδατ-ι	ἔαρ-σι ἦρ-σι	ὕδα-σι

Notă. Nici categoriile flexibile nu sînt atestate la toate cazurile.

c. *Numele de rudenie*

Numele de rudenie: ὁ πατήρ „tatăl", ἡ μήτηρ „mama", ἡ θυγάτηρ „fiica", ὁ ἀνήρ „bărbatul, soțul" constituie o categorie morfologică arhaică, ce păstrează, încă din indo-europeană, o alternanță vocalică în predesinențială și o alternanță a accentului.

α) *Alternanțele vocalice* merg pînă la zero: | η | la N. sg., *zero* la G. sg. și D. sg. și pl., | ε | în rest.

Accentul ascuțit stă pe finală la G.D., pe | -ε | unde apare acest grad apofonic, retras la V. sg.

Vocativul singular, frecvent utilizat la această categorie de nume, este egal cu tema | -ερ |.

D. pl. comportă o vocalizare a lui | ρ̣ | interconsonantic și retrage accentul: *πατρ̣-σί > πατράσι.

β) *Flexiunea numelor* πατήρ, μήτηρ, θυγάτηρ

nr.	caz	η/ε/*zero*	η/ε/*zero*	η/ε/*zero*
sg.	N.	ὁ πατήρ	ἡ μήτηρ	ἡ θυγάτηρ
	G.	πατρ-ός	μητρ-ός	θυγατρ-ός
	D.	πατρ-ί	μητρ-ί	θυγατρ-ί
	Ac.	πατέρ-α	μητέρ-α	θυγατέρ-α
	V.	πάτερ	μῆτερ	θύγατερ
pl.	N.V.	πατέρ-ες	μητέρ-ες	θυγατέρ-ες
	G.	{ πατέρ-ων πατρ-ῶν	{ μητέρ-ων μητρ-ῶν	{ θυγατέρ-ων θυγατρ-ῶν
	D.	πατρά-σι	μητρά-σι	θυγατρά-σι
	Ac.	πατέρ-ας	μητέρ-ας	θυγατέρ-ας
du.	N.Ac.V.	πατέρ-ε	μητέρ-ε	θυγατέρ-ε
	G.D.	πατρ-οῖν /-τέροιν	μητρ-οῖν /-τέροιν	θυγατρ-οῖν /-τέροιν

Notă. a. La Homer, din necesități metrice, se întîlnesc și forme cu gradul |ε| paralel cu cele cu grad zero (πατέρος/ πατρός).

b. Substantivul ἡ γαστήρ are flexiunea ca πατήρ:
sg. γαστήρ, γαστρός, γαστρί, γαστέρα,
pl. γαστέρες, γαστέρων, γαστράσι, γαστέρας „stomac".

γ) *Flexiunea substantivului* ὁ ἀνήρ

Datorită unui accident fonetic, subst. ἀνήρ, din aceeași categorie cu substantivele precedente, prezintă o paradigmă întrucîtva deosebită: la gradul zero, acest substantiv face să ajungă în contact două sonante: N. ἀνήρ, G. *ἀνρ-ός; pronunțarea grupului |νρ| a dezvoltat un |δ| ἀνδρ-ός, fenomen numit *epenteză*. Această temă cu epenteză se menține la toate cazurile, excepție N. sg. ἀνήρ și V. sg. ἄνερ. Alternanța accentului se menține.

caz	singular	plural	caz	dual
N.	ἀνήρ	ἄνδρ-ες	N. Ac. V.	ἄνδρ-ε
G.	ἀνδρ-ός	ἀνδρ-ῶν		
D.	ἀνδρ-ί	ἀνδρά-σι		
Ac.	ἄνδρ-α	ἄνδρ-ας	G. D.	ἀνδρ-οῖν
V.	ἄνερ	ἄνδρ-ες		

2. INDICATIVUL PERFECT

Perfectul indicativ se formează din tema perfectului plus desinențele personale active: -α, -ας, -ε, -αμεν, -ατε, ασι(ν), -ατον, -ατον- pentru activ; tema perfectului fără -κ- plus desinențele medii principale pentru medio-pasiv. De remarcat că lipsesc vocalele tematice | ο/ε |, paradigma fiind deci atematică. Persoana a 2-a sg. M., nemaiavînd vocala -ε- antepusă, nu pierde pe | σ |, ci păstrează desinența intactă.

În cazul rădăcinilor cu finala vocalică, vocalele scurte se lungesc | α, ε > η; ο > ω | la perfect A. și M.P.

Exemple:

τιμά-ω „cinstesc", R. τιμα-	→ perf.	A.	τε-τίμη-κα
		M.P.	τε-τίμη-μαι
φιλέ-ω „iubesc", R. φιλε-	→ perf.	A.	πε-φίλη-κα
		M.P.	πε-φίλη-μαι
στεφανό-ω „încununez", R. στεφανο-	→ perf.	A.	ἐ-στεφάνω-κα
		M.P.	ἐ-στεφάνω-μαι.

Perfectul exprimă fie o acțiune trecută și încheiată, corespunzînd perfectului compus românesc (βεβούλευκα „am sfătuit"), fie rezultatul prezent al unei acțiuni trecute, pe care îl traducem cu prezentul (οἶδα „știu", πέ-ποιθ-α „am încredere", τέ-τοκ-α „sînt lăuză") etc.

Flexiunea:

nr.	pers.	activ	medio-pasiv
sg.	1	βε-βούλευ-κ-α	βε-βούλευ-μαι
	2	βε-βούλευ-κ-ας	βε-βούλευ-σαι
	3	βε-βούλευ-κ-ε	βε-βούλευ-ται
pl.	1	βε-βουλεύ-κ-αμεν	βε-βουλεύ-μεθα
	2	βε-βουλεύ-κ-ατε	βε-βούλευ-σθε
	3	βε-βουλεύ-κ-ασι(ν)	βε-βούλευ-νται
du.	2	βε-βουλεύ-κ-ατον	βε-βούλευ-σθον
	3	βε-βουλεύ-κ-ατον	βε-βούλευ-σθον
traducere		A. am sfătuit	M. mi-am sfătuit; P. am fost sfătuit

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Să se decline următoarele grupuri nominale:
ὁ ἡμέτερος ἡγεμών „conducătorul nostru";
πᾶς γείτων „fiecare vecin";
ὁ θεὸς σωτήρ „zeul salvator";
ἡ πλέως γαστήρ (sau: ἡ πλέα γαστήρ) „stomacul plin".

2. Traduceți în greacă:

Ziua, fiica Aurorei, s-a îndrăgostit (ἔραμαι, R. ἐρασ- + G.) de Tithōnos, fiul lui Laomedōn[t], fratele lui Priam. De la acesta (ἐξ οὗπερ) l-a făcut pe Memnōn. Acesta a trăit (δαπανά-ω) o viață lungă (μακρὸς βίος), apoi (ἔπειτα) a fost schimbat (μεταβάλλω, pf. M.P. μετα-βέ-βλη-μαι) în greiere (τέττιξ-ιγος). → Folosiți perfectul.

3. Conjugați la perfect activ verbele:
νικά-ω „înving",
φιλέ-ω „iubesc",
μισθό-ω „plătesc".

4. Extrageți formele de perfect din textul lecției și determinați-le gramatical.

5. Extrageți temele în -ρ din textul lecției și determinați-le gramatical.

6. Scoateți formele de dual și dați alte două exemple de nume și verbe la dual.

7. Efectuați următoarea retroversiune:

O, nestatornicie (τρόπος, -ου), patria este egalitate în drepturi (ἰσολογία, -ας), ajutor (ὄφελος, -ους), doică neclintită (τροφὴ ἄτροπος) mai mult (μᾶλλον) decît (+ G.) tatăl și mama.

13
Τρίτον καὶ δέκατον δίδαγμα

Κάλαμος καὶ ἐλαία. — *Explicații la text.* — *Antichități:* Ecclesia. — *Gramatică:* 1. Sintaxa participiului. 2. Perfectul cu radical consonantic. — *Teme și exerciții.*

Αἰὼν πάντα φέρει· δολιχὸς χρόνος οἶδεν ἀμείβειν
οὔνομα[1] καὶ μορφὴν καὶ φύσιν[2] ἠδὲ τύχην.

(Platon, *Epigrama* 31 [29] Diehl)

Κάλαμος καὶ ἐλαία

Διὰ καρτερίαν... καὶ ἡσυχίαν κάλαμος καὶ ἐλαία ἤριζον. Τοῦ δὲ καλάμου ὀνειδιζομένου[3] ὑπὸ τῆς ἐλαίας, ὡς ἀδυνάτου ὄντος καὶ ῥαδίως ὑποκλινομένου[4] πᾶσι τοῖς ἀνέμοις, οὐδεὶς φθόγγος ἐφθέγξατο[5]. Καὶ μετ'ὀλίγον χρόνον, ἐπειδὴ ἄνεμος ἔπνευσεν ἰσχυρός, ὁ μὲν κάλαμος, ὑποσεισθεὶς[6] καὶ ὑποκλιθεὶς[7] τοῖς ἀνέμοις, ῥᾳδίως διεσῴθη[8]. Ἡ δ'ἐλαία, ἐπειδὴ ἀντέτεινε τοῖς ἀνέμοις κατεκλάσθη[9] τῇ βίᾳ.

Ὁ μῦθος λέγει ὅτι οἱ τῷ καιρῷ μὴ ἀνθιστάμενοι[10] σῴζονται καὶ εὐδαίμονές εἰσιν.

(Esop)

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. οὔνομα οὐνόματος, formă ionică, atic ὄνομα „nume".
2. φύσιν (Ac.) „natura", teme în |ι|.
3. Genitiv absolut.

4. Alte două G. absolute (vezi gramatica lecției).
5. ἐφθέγξατο, ind. aor. M., vb. φθέγγομαι „glăsuiesc", „scot un sunet", οὐδεὶς φθόγγος ἐφθέγξατο „nici un sunet nu s-a rostit" (din partea ei).
6. ὑποσεισθείς, part. aor. P. de la vb. ὑποσείω „a scutura", „a agita", „a cutremura", ὑπο- prefix, indică mișcarea puternică de jos în sus. Consoana -σ- din -σθείς este o extindere de la alte teme.
7. ὑποκλιθείς , aceeași formă ca precedenta, de la ὑποκλίνω „a îndoi", „a culca la pămînt"; de remarcat R. κλι-, |ν| din κλίνω fiind un sufix de prezent.
8. διεσῴθη, ind. aor. P. de la διασῴζω, R. *σῳ-.
9. κατεκλάσθη, aceeași formă ca precedenta, de la κατακλάω, R. κλαδ-.
10. οἱ μὴ ἀνθιστάμενοι „cei care nu se împotrivesc" (+ D.).

ΑΡΧΑΙΚΑ

ECCLESIA sau „adunarea poporului", la Atena, era autoritatea deliberativă supremă în stat. Din ea făceau parte, în principiu, toți cetățenii, în fapt 5 000 de cetățeni. Adunările ordinare ale poporului erau convocate de pritani printr-un afiș (πρόγραμμα), cele extraordinare, prin trompetă. Fiecare proiect avizat de βουλή era supus unui vot preliminar al adunării, prin ridicarea mîinii (προχειροτονία), prin care se decidea fie adoptarea imediată a proiectului de hotărîri, fie supunerea lui la discuții și îmbunătățiri.

Dacă se propuneau unele amendamente, acestea erau mai întîi examinate în βουλή și de către legislatori (νομοθέται), în cazul legilor, apoi la o altă adunare erau votate.

În caz de ostracism sau de hotărîri care confirmau sau restituiau dreptul de cetățenie, se convocau adunări extraordinare în care era necesară prezența a cel puțin 6 000 de cetățeni pentru a decide. Votul se făcea pe scoici (ὄστρακα) introduse în scrutin. Deciziile luate (ψηφίσματα) erau puse în aplicare tot de βουλή. Cetățenii din ecclesia aveau dreptul la o indemnizație (după 403 î.e.n.) de *un obol* la început, apoi trei. Aceasta era plata ecclesiastului (μισθὸς ἐκκλησιαστικός). Întîrziații la adunare nu aveau acest drept.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. SINTAXA PARTICIPIULUI

Valorile sintactice principale ale participiului sînt:

1) atribut al numelui pe care îl determină și 2) predicat al unei propoziții circumstanțiale nominale. Se distinge participiul coniunct de participiul absolut.

1) *Participiul coniunct* sau legat se acordă în gen, număr și caz, ca orice atribut adjectival, cu numele pe care îl determină. El poate exprima un simplu atribut sau mai poate implica unele valori circumstanțiale (timp, cauză, condiție, concesie, mod).

Textul oferă două participii coniuncte: ὑποσεισθείς și ὑποκλιθείς, la N. sg. m., acordate cu ὁ κάλαμος „trestia" (de gen masculin în greacă). Ambele pot fi traduse ca simple atribute, deci „trestia, *scuturată* puternic și *culcată* la pămînt".

Contextul însă ne lasă să întrevedem aici și o nuanță circumstanțială. Predicatul διεσώθη „a fost salvată" nu se potrivește logic cu un astfel de atribut: dacă a fost puternic agitată și culcată, se potrivea mai bine predicatul διεφθάρη „a fost distrusă". Rezultă că participiile implică niște concesii care, exprimate, dau sens propoziției: „trestia, *deși scuturată* puternic și *culcată* la pămînt, a fost totuși salvată (în vreme ce — spune fabula mai departe — măslinul, care a stat țeapăn împotriva vîntului, a fost rupt).

— O altă valoare a participiului coniunct, de data aceasta numai viitor, precedat sau nu de conjuncția ὡς și legat de un verb de mișcare, este aceea de *scop*. Exemplu: ἡ γρηῢς ἀνεβήσετο δεσποίνῃ *ἐρέουσα* (Homer) „bătrîna a urcat *să-i spună* stăpînei".

2) *Participiul absolut* sau *genitivul absolut*

Participiul absolut este o formă de participiu „dezlegată", adică independentă de predicatul regentei sale. El se acordă în gen, număr și caz cu un nume în genitiv — nume care de regulă nu figurează nici ca subiect, nici drept complement în regentă —, formînd împreună un grup nominal

genitival, izolat ca statut sintactic și marcat prin virgule la limitele sale.

Această construcție sintactică este aceeași cu ablativul absolut din latină, deoarece greaca a înglobat în genitiv și valorile ablativului indo-european. Prin genitivul absolut, se exprimă o propoziție circumstanțială de mod, timp, condiție, concesie și cauză.

Textul lecției oferă următoarele genitive absolute:

τοῦ δὲ καλάμου ὀνειδιζομένου ὑπὸ τῆς ἐλαίας „cînd trestia era ocărîtă de către măslin" — deci o temporală în care subiectul τοῦ καλάμου se află în genitiv, iar predicatul ὀνειδιζομένου, la participiu, acordat cu subiectul;

ὡς ἀδυνάτου ὄντος καὶ ῥᾳδίως ὑποκλινομένου πᾶσι τοῖς ἀνέμοις „pentru că este neputincioasă și ușor se înclină la toate vînturile" — așadar, cauzale.

2. PERFECTUL CU RADICAL CONSONANTIC

1) *Activ*

a) Perfectul verbelor cu rădăcina în oclusivă gutturală și labială se formează din tema perfectului fără | κ |, dar aspirînd corespunzător oclusiva finală (gutturalele > χ; labialele > φ), după care urmează desinențele A. de perfect.

Exemple:

φυλάττω „păzesc", R. φυλακ- → perf. πε-φύλαχ-α
τάττω „ordon ", R. ταγ- → perf. τέ-ταχ-α
ἄγω „duc", R. ἀγ- → perf. ἦχ-α
βλέπω „privesc", R. βλεπ- → perf. βέ-βλεφ-α
κόπτω „lovesc", R. κοπ- → perf. κέ-κοφ-α
βλάπτω „vatăm", R. βλαβ- → perf. βέ-βλαφ-α

Dacă rădăcina este aspirată de la natură, ea rămîne în continuare aspirată și la perfect:

ταράττω „tulbur", R. ταραχ- → perf. τε-τάραχ-α
τρέφω „hrănesc", R. τρεφ-/τροφ- → perf. τέ-τροφ-α

b) Perfectul verbelor cu rădăcina în oclusivă dentală, în lichidă (λ, ρ), în nazală (ν) se formează din tema perfectului cu | κ |. Dentalele sînt debile în contact cu | κ |: oclusiva den-

tală cade, nazala dentală (ν), la unele verbe, cade, la altele se asimilează, devenind nazală velară, notată | γ | . La această temă, se alipesc desinențele perfectului A. Exemple:

πείθω „conving", R. πειθ- → perf. πέ-πει-κα
σκευάζω „pregătesc", R. σκευαδ- → perf. ἐ-σκεύα-κα
φθείρω „distrug", R. φθερ-/φθρ > φθαρ- → perf. ἔ-φθαρ-κα
στέλλω „trimit", R. στελ-/στλ̥- > σταλ- → perf. ἔ-σταλ-κα
κλίνω „îndoi, culc", R. κλι(ν)- → perf. κέ-κλι-κα
κρίνω „judec", R. κρι(ν)- → perf. κέ-κρι-κα
τείνω „întind", R. τεν-/τν̥- > τα- → perf. τέ-τα-κα
φαίνω „arăt și par", R. φαν- → perf. πέ-φαγ-κα

Notă. Rădăcinile în | -μ | nu se întîlnesc în finala temei de perfect (τέμνω, R. τεμ-/τμ- → perf. τέ-τμ-η-κα; κάμνω, R. καμ-/κμ- → perf. κέ-κμ-η-κα), datorită sufixului de lărgire | η | adăugat.

nr. ps.	radical aspirat		radical + κ	
sg. 1	τέ-ταχ-α	κέ-κοφ-α	ἔ-σταλ-κ-α	πέ-φαγ-κα
2	τέ-ταχ-ας	κέ-κοφ-ας	ἔ-σταλ-κ-ας	πέ-φαγ-κ-ας
3	τέ-ταχ-ε	κέ-κοφ-ε	ἔ-σταλ-κ-ε	πέ-φαγ-κ-ε
pl. 1	τε-τάχ-αμεν	κε-κόφ-αμεν	ἐ-στάλ-κ-αμεν	πε-φάγ-κ-αμεν
2	τε-τάχ-ατε	κε-κόφ-ατε	ἐ-στάλ-κ-ατε	πε-φάγ-κ-ατε
3	τε-τάχ-ασι(ν)	κε-κόφ-ασι(ν)	ἐ-στάλ-κ-ασι(ν)	πε-φάγ-κ-ασι(ν)
du. 2	τε-τάχ-ατον	κε-κόφ-ατον	ἐ-στάλ-κ-ατον	πε-φάγ-κ-ατον
3	τε-τάχ-ατον	κε-κόφ-ατον	ἐ-στάλ-κ-ατον	πε-φάγ-κ-ατον
trad.	am ordonat	am lovit	am trimis	am arătat

2) *Medio-pasiv*

Diateza medio-pasivă a perfectului se formează din tema perfectului și desinențele personale principale medii. Remarcăm faptul că lipsește -κ-, și toate categoriile de consoane ajung în contact direct cu inițiala consonantică a desinențelor medii (-μ, -σ, -τ și -θ < -σθε, din care | σ | interconsonantic cade). La acest contact, au loc asimilări și disimilări. Persoana a 3-a plural, în dialectul atic, se creează perifrastic: din participiul perfect mediu al verbului de conjugat și prezentul verbului εἰμί.

a) *Rădăcinile în oclusivă*

gutturală	+ μ > γ + σ > ξ + τ > κ + θ > χ	labială	+ μ > μ + σ > ψ + τ > π + θ > φ	dentală	+ μ > σ + σ > σ + τ > σ + θ > σ

nr. ps.	R. gutturală: ταγ-	R. labială: κοπ-	R. dentală: πειθ-
sg. 1	τέ-ταγ-μαι	κέ-κομ-μαι	πέ-πεισ-μαι
2	τέ-ταξαι	κέ-κοψαι	πέ-πει-σαι
3	τέ-τακ-ται	κέ-κοπ-ται	πέ-πεισ-ται
pl. 1	τε-τάγ-μεθα	κε-κόμ-μεθα	πε-πείσ-μεθα
2	τέ-ταχ-θε	κέ-κοφ-θε	πέ-πεισ-θε
3	τε-ταγ-μένοι εἰσίν	κε-κομ-μένοι εἰσίν	πε-πεισ-μένοι εἰσίν
du. 2	τέ-ταχ-θον	κέ-κοφ-θον	πέ-πεισ-θον
3	τέ-ταχ-θον	κέ-κοφ-θον	πέ-πεισ-θον
trad.	M. mi-am orînduit P. am fost orînduit	M. mi-am lovit P. am fost lovit	M. mi-am convins P. am fost convins

b) *Rădăcinile în lichidă*

nu suferă nici o modificare în contact cu inițiala consonantică a desinențelor.

nr. pers.	R. în -ρ: φθαρ-	R. în -λ: σταλ-
sg. 1	ἔ-φθαρ-μαι	ἔ-σταλ-μαι
2	ἔ-φθαρ-σαι	ἔ-σταλ-σαι
3	ἔ-φθαρ-ται	ἔ-σταλ-ται
pl. 1	ἐ-φθάρ-μεθα	ἐ-στάλ-μεθα
2	ἔ-φθαρ-θε	ἔ-σταλ-θε
3	ἐ-φθαρ-μένοι εἰσίν	ἐ-σταλ-μένοι εἰσίν
du. 2	ἔ-φθαρ-θον	ἔ-σταλ-θον
3	ἔ-φθαρ-θον	ἔ-σταλ-θον
traducere	M. mi-am distrus P. am fost distrus	M. mi-am trimis P. am fost trimis

c) *Rădăcinile în nazală* | -ν |

se comportă în trei feluri (a se consulta dicționarul pentru fiecare verb în parte): unele, care pierd nazala la activ, o pierd și la mediu; altele tratează pe | -ν |, în contact cu | μ |, disimilîndu-l în | σ |; altele asimilează total pe | ν > μ | în contact cu | μ |.

Exemple: κρίνω, R. κρι(ν)- → perf. A. κέ-κρι-κα,
M. κέ-κρι-μαι
φαίνω, R. φαν- → perf. A. πέ-φαγ-κα,
M. πέ-φασ-μαι
ξαίνω, R. ξαν- → perf. A. —,
M. ἔ-ξασ-μαι și ἔ-ξαμ-μαι.

Flexiunea:

sg.	1	κέ-κρι-μαι	πέ-φασ-μαι	ἔ-ξαμ-μαι
	2	κε-κρι-σαι	πέ-φα-σαι (?)	ἔ-ξα-σαι (?)
	3	κέ-κρι-ται	πέ-φαν-ται	ἔ-ξαν-ται
pl.	1	κε-κρί-μεθα	πε-φάσ-μεθα	ἐ-ξάμ-μεθα
	2	κέ-κρι-σθε	πέ-φαν-θε	ἔ-ξαν-θε
	3	κέ-κρι-νται	πε-φασ-μένοι εἰσίν	ἐ-ξαμ-μένοι εἰσίν
du.	2	κέ-κρι-σθον	πέ-φαν-θον	ἔ-ξαν-θον
	3	κέ-κρι-σθον	πέ-φαν-θον	ἔ-ξαν-θον
trad.		M. m-am decis P. am fost estimat	M. m-am arătat P. am fost arătat	M. m-am pieptănat P. am fost pieptănat

Note. a. Din paradigmele de mai sus, nu sînt sigure formele de persoana a 2-a sg., și dacă formele cu -σθ- în desinență păstrează sau nu siflanta. Lipsesc atestări.

b. La toate regulile apar și excepții, în sensul că unele rădăcini în oclusivă gutturală și labială nu aspiră la activ, iar unele rădăcini, contrar regulii, nu primesc |κ|.

Exemple:
φεύγω „fug", R. φευγ- → perf. A. πέ-φευγ-α
ῥήγνυμι „rup", R. ϝρωγ- → perf. A. ἔρρωγ-α
λείπω „las să rămînă", R. λοιπ- → perf. A. λέ-λοιπ-α
ὁράω „văd", R. ὀπ- → perf. A. ὄπ-ωπ-α
λανθάνω „fac să uite", R. λαθ- → perf. A. λέ-ληθ-α
ἔρχομαι „vin", R. ἐλυθ- → perf. A. ἐλ-ήλυθ-α
φθείρω „distrug", R. φθορ- → perf. A. ἔ-φθορ-α (dar și ἔ-φθαρ-κα)
ὄρνυμι „pornesc", R. ὀρ- → perf. A. ὄρ-ωρ-α
ὄλλυμι „pier", R. ὀλ- → perf. A. ὄλ-ωλ-α
κτείνω „ucid", R. κτον- → perf. A. ἔ-κτον-α
γίγνομαι „sînt", R. γον- → perf. A. γέ-γον-α

c. Verbele cu radical în |ϝ| transformă pe |ϝ > υ| și primesc κ:
κλαίω „plîng", R. κλαϝ- → perf. κέ-κλαυ-κα
πνέω „respir", R. πνεϝ- → perf. πέ-πνευ-κα
La fel καίω „ard" și πλέω „plutesc".

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Conjugați la perfect activ, modul indicativ, verbele:
νομίζω „socotesc", R. νομιδ-;
τρέπω „întorc", R. τροπ-;
διδάσκω „învăț", R. διδακ-.

2. Conjugați la indicativ perfect mediu verbele:
ἅπτω „atașez", R. ἁπ-;
ἄγω „duc", R. ἀγ-;
δικάζω „judec", R. δικαδ-.

3. Declinați adjectivul πᾶς, πᾶσα, πᾶν, ținînd seama de unele abateri ale accentului de la regula monosilabicelor de declinarea a III-a (πάντων, πᾶσι), cu un substantiv oarecare.

4. Analizați toate participiile din textul lecției.

5. Traduceți prin genitive absolute propozițiile circumstanțiale din textul următor:

Cînd sînt vînturi puternice, trestia se îndoaie. Chiar dacă trestia se îndoaie, tulpina nu se rupe. Dacă arborii se opun vîntului, trunchiul se rupe.

Cuvinte: καυλός, -οῦ „tulpină";
ἀντιτείνω „a se opune", „a sta împotrivă";
δένδρον, -ου „copac", „arbore";
κορμός, -οῦ „trunchi";
κατακλάω „a rupe".

6. Traduceți:

Am învățat literele (στοιχεῖον, -ου) grecești (Ἑλληνικός, -ή, -όν) și am scris pînă acum (μέχρι νῦν) multe nume (ὄνομα, -ατος) de plante (φυτόν, -οῦ) și de animale (ζῷον, -ου) (atributul substantival, în genitiv).

14
Τέταρτον καὶ δέκατον δίδαγμα

Τὸ σάκος. — *Explicații la text.* — *Antichități:* versificația greacă. — *Gramatică:* 1. Teme nominale în siflantă (I). 2. Mai mult ca perfectul. — *Teme și exerciții.*

Ἐν δ' ἐτίθει[1] ποταμοῖο[2] μέγα σθένος[3] Ὠκεανοῖο,
ἄντυγα πὰρ[4] πυμάτην σάκεος πύκα[5] ποιητοῖο.

(Homer, *Iliada*, XVIII, 607–608)

Τὸ σάκος

Ποίει[6] δὲ πρώτιστα σάκος μέγα τε στιβαρόν τε,
πάντοσε δαιδάλλων, περὶ δ' ἄντυγα βάλλε φαεινήν,
τρίπλακα, μαρμαρέην, ἐκ δ' ἀργύρεον τελαμῶνα.
Πέντε δ' ἄρ αὐτοῦ ἔσαν[7] σάκεος πτύχες· αὐτὰρ ἐν αὐτῷ
ποίει δαίδαλα πολλὰ ἰδυίῃσι[8] πραπίδεσσιν[9].
Ἐν μὲν γαῖαν ἔτευξ'[10], ἐν δ' οὐρανόν, ἐν δὲ θάλασσαν,
ἠέλιόν τε ἀκάμαντα, σελήνην τε πλήθουσαν,
ἐν δὲ τὰ τείρεα πάντα, τά τ'[11] οὐρανὸν ἐστεφάνωκεν,
Πληϊάδας[12] θ' Ὑάδας[13] τε, τό τε σθένος Ὠρίονος[14],
Ἄρκτον[15] θ' ἣν καὶ ἄμαξαν[16] ἐπίκλησιν καλέουσιν,
ἥ τ' αὐτοῦ[17] στρέφεται καί τ' Ὠρίονα δοκεύει,
οἴη δ' ἄμμορός ἐστι λοετρῶν Ὠκεανοῖο[18].

(Homer, *Iliada*, XVIII, 478–489)

Notă. Versurile ambelor poeme homerice, *Iliada* și *Odiseea*, care relatează războiul troian (*Iliada*) și rătăcirile eroului Odysseus la întoarcerea acasă din război (*Odiseea*), sînt compuse în hexametri. Pentru versificația greacă, vezi Ἀρχαϊκά „antichități" în continuare.

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

Τὸ Σάκος „Scutul" lui Ahile, făurit de Hephaistos.

1. ἐ-τίθει impf. vb. τίθημι „pun" (subiect „făuritorul Scutului lui Ahile", adică zeul Ἥφαιστος, -ου); ἐν- anterior este prefix despărțit de verb prin δ(ε), o particulă.
2. ποταμοῖο „a fluviului", -οιο desinența veche de genitiv, care, pierzînd pe | -ι- | intervocalic și prin contragerea celor doi | ο |, a dat forma de mai tîrziu -ου (decl. a II-a).
3. μέγα σθένος n. = marea forță.
4. παρ = παρά „pe lîngă". Căderea vocalei scurte finale înainte de inițiala vocalică a cuvîntului următor se numește *eliziune*, înainte de inițiala consonantică, la fel ca aici, este *apocopă*.
5. πύκα adv. „din grija", ποιητοῖο „poetului".
6. ποίει, atic ἐποίει, impf. „făurea", rom. mai bine „făuri" (imperfectul redă mai bine durata făuririi scutului, cu toate podoabele și imaginile încrustate pe el). De observat lipsa augmentului, care, la Homer, este facultativ.
7. Din nou augmentul lipsește, de data aceasta cel temporal: ἔσαν pro ἦσαν, din nevoile hexametrului: „erau".
8. ἰδυίῃσι, formă ionică de D. pl., atic ἰδυίαις, part. perf. f. al vb. οἶδα, N. sg. ἰδυῖα „știutoare".
9. πραπίδεσσι, D. pl. eolic (-εσσι) al subst. πραπίς, -ίδος „inimă", „minte", deci ἰδυίῃσι πραπίδεσσι „cu mințile lor știutoare (pricepute)"; atic ἰδυίαις πραπίσι.
10. Din nou prefixul verbal ἐν- despărțit de verbul său ἔτευξε „a făurit în" (adică pe scut). Prefixul ἐν- se repetă, ca figură de stil; se subînțelege de fiecare dată și verbul ἔτευξε.
11. τά τε „și care" („au încununat cerul", adică „formează cununile cerului"), articolul (aici, n. pl. τά) este la origine pronume; la Homer se mai simte valoarea lui pronominală, aici de relativ.
12. Πληϊάς, -άδος (f.) atic. Πλειάς, -άδος „Pleiadele", constelație de șapte stele.
13. Ὑάς, Ὑάδος (f.) „Hyadele" sau „ploioasele", șapte stele în constelația Taurus.

14. Ὠρίων, -ονος (m.) „Orionul", în mitologie, vînător celebru iubit de Eos „Aurora", constelație.
15. Ἄρκτος, -ου (f.) = Ursa cu Steaua Polară.
16. ἅμαξα, -ης „car", deci „Carul-mare"; ἐπίκλησιν καλέουσιν (lit. „o mai numesc ca denumire în plus" = „îi zic pe nume").
17. ἥ τε αὐτοῦ (στρέφεται) „care se învîrtește în același loc".
18. Ultimul vers: „ Așa este de lipsit de" (ἄμμορος, ἄμμορον „privat de", „lipsit de" + G.) apele (lit. „îmbăierile" atic. λουτρόν hom. λοετρόν) Oceanului". Sensul: Orionul nu apune niciodată, el apare permanent în spațiul mereu vizibil al bolții cerești. Se credea că astrele apun în Ocean.

Culori: διαφανής, -ές „strălucitor, diafan"; ἀφανής, -ές „opac".

ΑΡΧΑΙΚΑ

VERSIFICAȚIA GREACĂ se bazează pe ritm, adică pe alternanța periodică a silabelor lungi și scurte. O silabă este lungă cînd conține o vocală lungă, un diftong sau o vocală scurtă în silabă închisă, adică încheiată printr-o consoană. Pentru ca o silabă să se termine într-o consoană, este necesar ca, în interior de cuvînt, să se afle, după vocală, cel puțin două consoane care aparțin, prin despărțire, celor două silabe învecinate. În perioada homerică, orice grup de două consoane se despărțea în două; în perioada clasică, grupul format dintr-o oclusivă și o lichidă sau nazală trecea cu totul în silaba a doua. O silabă este scurtă cînd conține o vocală scurtă în silabă deschisă, și o vocală urmată de altă vocală.

Unitatea de bază a versului este πούς „piciorul". Un picior are între trei și șase timpi sau *morae*, iar *mora* sau timpul este echivalentul unei silabe scurte. O silabă echivalentă cu o moră se notează |⏑|, una cu două more |—|.

Cele mai frecvente unități de vers sau πόδες sînt: iambul (⏑—), troheul (—⏑), spondeul (——), tribrahul (⏑⏑⏑), dactilul (—⏑⏑), anapestul (⏑⏑—), pirihul(⏑⏑).

Versurile cele mai des întîlnite sînt:

1. *Trimetrul iambic* (lat. senarul iambic), alcătuit din șase picioare iambice (⏑—́), care pot fi substituite de spondeu (——́), anapest (⏑⏑—́), dactil (—⏑́⏑), tribrah (⏑⏑́⏑) și, în finală, de pirih (⏑⏑́).

Exemplu:

— –́ | ⏑ –́ | — –́ | ⏑ –́ | — –́ | ⏑ –́ |

Ἥκω φέρων σοὶ σοῦ κασιγνήτου λόγους.

(Euripide, *El.*, 228)

„Vin aducîndu-ți vești de la fratele tău."

2. *Tetrametrul trohaic*, alcătuit din opt picioare trohaice (–́⏑), care pot fi înlocuite de dactil (–́⏑⏑), spondeu (–́—), tribrah (⏑⏑́⏑).

–́ ⏑ | –́ — | –́ ⏑ | –́ — | –́ ⏑ | –́ ⏑ | –́ ⏑ | ⏓ ⏑ |

Ἄνδρας ὀρθοῦσιν μελαίνῃ κειμένους ἐπὶ χθονί τε.

(Arhiloh, fr. 35, Hiller)

„Încurajează bărbații aflați pe glia cea neagră."

3. *Hexametrul* alcătuit din șase picioare, cinci dactilice (–́⏑⏑) ce pot fi substituite de spondeu (–́—), al șaselea totdeauna bisilabic (–́⏓ sau ⏑́⏑).

–́ ⏑ ⏑ | –́ ⏑ ⏑ | –́ ⏑ ⏑ | –́ — | –́ ⏑ ⏑ | ⏑́ ⏓ |

Ὡς ἀπόλοιτο καὶ ἄλλος ὅτις τοιαῦτά γε ῥέζοι.

(Homer, *Od.*, I, 47)

„Așa să piară oricare altul care ar face asemenea fapte."

4. *Distihul elegiac* compus dintr-un hexametru și un pentametru (ultimul avînd schema [–́⏑⏑|–́⏑⏑|⏓́||–́⏑⏑|–́⏑⏑|⏓́]).

A se vedea versurile din Theognis (la începutul lecțiilor).

–́ ⏑ ⏑ | –́ — | –́ — | –́ ⏑ ⏑ | –́ ⏑ ⏑ | –́ — |

Μή μοι ἀνὴρ εἴη γλώσσῃ φίλος, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ,

–́ — | –́ — | –́ || –́ ⏑ ⏑ | –́ ⏑ ⏑ | ⏑́ |

χρεσίν τε σπεύδοι χρήμασί τ'ἀμφότερα.

(Theognis, I, 979 și urm.)

„Să nu-mi fie prieten un om numai cu limba, ci și cu fapta;
În ambele cazuri să se grăbească, cu sfatul și cu ajutoare materiale."

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. TEME NOMINALE ÎN SIFLANTĂ (I)

Există în greacă o serie de nume moștenite din indo-europeană cu tema în |-*s|. Siflanta |s| cade, în greacă, în poziție intervocalică, iar vocalele rămase în hiat în urma căderii siflantei rămîn necontrase în majoritatea dialectelor grecești, se contrag în atică. Există patru tipuri de teme în |-s| și doar urme izolate în afara acestora.

1) *Teme în -ος/-ες, tip* γένος

Textul lecției oferă cîteva substantive în -ος, care, la prima vedere, pot fi confundate cu masculinele de declinarea a II-a. Exemple: σάκος „scut", σθένος „forță". Dar formele lor flexionare dezvăluie apartenența la declinarea a III-a, avînd G. -εος: σάκεος, și genul neutru: τὰ τείρεα „constelațiile".

Tipul γένος se caracterizează printr-o alternanță vocalică în predesinențială: N.Ac.V. sg. -ος/rest -ες.

După căderea siflantei intervocalice, au loc contrageri ale vocalelor rămase în hiat:

[ε + ο > ου; ε + α > η; ε + οι > οι; ε + ω > ω; ε + ε, ε + ι > ει]

Exemple:

γένος	hom.	γένε-ος	atic γένους	„neam"
σθένος		σθένε-ος	σθένους	„forță"
κάλλος		κάλλε-ος	κάλλους	„frumusețe"
αἶσχος		αἴσχε-ος	αἴσχους	„pudoare"
ἔχθος		ἔχθε-ος	ἔχθους	„ură, dușmănie"
ἔθνος		ἔθνε-ος	ἔθνους	„neam, seminție"
ἔθος		ἔθε-ος	ἔθους	„obicei"
ἦθος		ἤθε-ος	ἤθους	„caracter"
ἔπος		ἔπε-ος	ἔπους	„cuvînt, cînt"

Iată flexiunea acestui tip, foarte bine reprezentat în greacă; forma homerică, fără contragere, explică formele contrase atice:

nr.	caz	homeric	atic
sg.	N.Ac.V.	τὸ γένος	τὸ γένος
	G.	γένε-ος	γένους
	D.	γένε-ϊ	γένει
pl.	N.Ac.V.	γένε-α	γένη
	G.	γενέ-ων	γενῶν
	D.	γένεσ-σι	γένεσι
du.	N.Ac.V.	γένε-ε	γένει
	G.D.	γενέ-οιν	γενοῖν

De observat aceleași reguli de accentuare a contraselor ca la primele două declinări.

2) *Teme în* -ης/-ες *tip* Διομήδης

O altă categorie de teme în |-ες| o reprezintă numele proprii de bărbați (deci cu flexiune numai la singular) și de adjective în -ης m.f., -ες n. Aceste teme, la N. sg. însuflețite (m.f.), deoarece nu primesc desinența -ς, lungesc vocala predesinențială, oferind astfel alternanța -ης/-ες.

Exemple:

nume de bărbați: Διομήδης, -εος/-ους
Σωκράτης, -εος/-ους
Δημοσθένης, -εος/-ους
Ἀριστοτέλης, -εος/-ους

adjective: σαφής, -ές „limpede, clar"
ἀληθής, -ές „adevărat"
εὐσεβής, -ές „pios, evlavios"
εὐγενής, -ές „nobil"
πλήρης, πλῆρες „plin"
εὐήθης, εὔηθες „simplu, onest"

Flexiunea acestui tip morfologic se aseamănă cu cel precedent: sigma intervocalic cade, vocalele rămase în hiat rămîn necontrase în majoritatea dialectelor, se contrag în atică; potrivit acelorași reguli: [ε + ε, ε + ι > ει; ε + ο > ου; ε + α > η; -ε- este înghițit de vocalele lungi și de diftongi].

Vocativul singular al însuflețitelor este egal cu tema.

Adjectivele, la Ac. pl., prezintă forme deosebite pe dialecte; la însuflețite: în atică, acest caz este identic cu N., în restul dialectelor se respectă desinența acuzativului [-ες-ṇς > -εσ-ας > -εας].

Iată flexiunea:

a) *Tipul* Διομήδης

caz	homeric	atic
N.	Διομήδης	Διομήδης
G.	Διομήδε-ος	Διομήδους
D.	Διομήδε-ϊ	Διομήδει
Ac.	Διομήδε-α	Διομήδη
V.	Διόμηδες	Διόμηδες

— O variantă morfologică o constituie numele proprii în -κλῆς ca: Ἡρακλῆς, Περικλῆς, Θεμιστοκλῆς etc., compuse cu

-*κλεϝες „vestit, ilustru". Acest component conține două consoane debile |ϝ| și |ς|. Hiatul creat prin căderea siflantei se rezolvă în atică prin contragerea oricăror vocale; cel rezultat din căderea lui |ϝ| nu permite contragerea decît în cazul în care rezultatul contragerii este un |ē| redat prin |ει| sau |η|. Astfel:

caz	homeric	atic
N.	Ἡρακλέης	Ἡρακλῆς
G.	Ἡρακλῆ-ος/-έος	Ἡρακλέ-ους < -*εϝες-ος
D.	Ἡρακλῆ-ϊ/-έϊ	Ἡρακλεῖ
Ac.	Ἡρακλῆ-α/-έα	Ἡρακλέ-α < -*εϝες-α
V.	Ἡράκλε-ες	Ἡράκλεις < -*εϝες

Observație. Acuzativul oferă și forme analogice în -ην: Διομήδην, ca decl. I: Θουκυδίδην.

b) *Adjectivul în* -ες

Temele adjectivale în -ες prezintă două terminații: -ης m.f., -ες n., la N. sg. În restul flexiunii, se pornește de la tema -ες, respectîndu-se aceleași reguli ca la tipurile anterioare. Repetăm, Ac. pl. atic este egal cu N. pl., în celelalte dialecte, -ες-ας > -εας.

Flexiunea:

nr.	caz	homeric		atic	
sg.	N.	σαφής	σαφές	σαφής	σαφές
	G.	σαφέ-ος		σαφοῦς	
	D.	σαφέ-ϊ		σαφεῖ	
	Ac.	σαφέ-α	σαφές	σαφῆ	σαφές
	V.	σαφές		σαφές	
pl.	N.V.	σαφέ-ες	σαφέ-α	σαφεῖς	σαφῆ
	G.	σαφέ-ων		σαφῶν	
	D.	σαφέσ-σι		σαφέσι	
	Ac.	σαφέ-ας	σαφέ-α	σαφεῖς	σαφῆ
du.	N.Ac.V.	σαφέ-ε		σαφεῖ	
	G.D.	σαφέ-οιν		σαφοῖν	

Observații.

a. Formele homerice explică evoluția spre cele atice.

b. Nazalele *m, *n, în poziție interconsonantică sau postconsonantică (în finala cuvîntului), se vocalizează (notate *m̥, *n̥), transformîndu-se in | ă |.

2. MAI MULT CA PERFECTUL este un timp secundar, care, ca imperfectul, nu iese din sfera indicativului. Structura sa morfologică are următoarele morfeme: augment, tema perfectului, sufixul [η/ει] alternînd cu | ε | fie la întregul plural, fie, mai frecvent, numai la persoana a 3-a pl., și desinențe secundare active pentru activ; augment, tema perfectului fără | κ | și desinențe personale secundare medii pentru medio-pasiv.

Flexiunea m.m.c.pf.:

nr.	pers.	activ	medio-pasiv
sg.	1	ἐ-βε-βουλεύ-κ-ει-ν	ἐ-βε-βουλεύ-μην
	2	ἐ-βε-βουλεύ-κ-ε-ις	ἐ-βε-βούλευ-σο
	3	ἐ-βε-βουλεύ-κ-ει	ἐ-βε-βούλευ-το
pl.	1	ἐ-βε-βουλεύ-κ-ει-μεν	ἐ-βε-βουλεύ-μεθα
	2	ἐ-βε-βουλεύ-κ-ει-τε	ἐ-βε-βούλευ-σθε
	3	ἐ-βε-βουλεύ-κ-ε-σαν	ἐ-βε-βούλευ-ντο
du.	2	ἐ-βε-βουλευ-κ-εί-την	ἐ-βε-βουλεύ-σθην
	3	ἐ-βε-βουλευ-κ-εί-την	ἐ-βε-βουλεύ-σθην
traducere		A. sfătuisem	M. îmi sfătuiam P. fusesem sfătuit

Observații. Mai mult ca perfectul respectă toate regulile perfectului, atît în privința prezenței sau absenței sufixului | κ | la activ, cît și a comportării finalei radicale în contact cu desinențele medii (se poate observa că desinențele secundare și cele principale, medii, au inițiala identică la aceeași persoană). Exemplificăm:

τιμάω „cinstesc", R. τιμα- → m.m.c.pf. { A. ἐ-τε-τιμή-κ-ει-ν; M. ἐ-τε-τιμή-μην }

φιλέω „iubesc", R. φιλε- → m.m.c.pf. { A. ἐ-πε-φιλή-κ-ει-ν; M. ἐ-πε-φιλή-μην }

στεφανόω „încununez", R. στεφανο- → m.m.c.pf. { A. ἐ-στεφανώ-κ-ει-ν; M. ἐ-στεφανώ-μην }

τάττω „rînduiesc", R. ταγ- → m.m.c.pf. { A. ἐ-τε-τάχ-ει-ν; M. ἐ-τε-τάγ-μην }

πείθω „conving", R. πειθ-	→ m.m.c.pf.	A. ἐ-πε-πεί-κ-ει-ν M. ἐ-πε-πείσ-μην
κόπτω „lovesc", R. κοπ-	→ m.m.c.pf.	A. ἐ-κε-κόφ-ει-ν M. ἐ-κε-κόμ-μην
στέλλω „trimit", R. σταλ-	→ m.m.c.pf.	A. ἐ-στάλ-κ-ει-ν M. ἐ-στάλ-μην
φθείρω „distrug", R. φθαρ-	→ m.m.c.pf.	A. ἐ-φθάρ-κ-ει-ν M. ἐ-φθάρ-μην
κρίνω „judec", R. κρι-(ν)-	→ m.m.c.pf.	A. ἐ-κε-κρί-κ-ει-ν M. ἐ-κε-κρί-μην
φαίνω „arăt", R. φαν-	→ m.m.c.pf.	A. ἐ-πε-φάγ-κ-ει-ν M. ἐ-πε-φάσ-μην
ξαίνω „pieptăn", R. ξαν-	→ m.m.c.pf.	A. — M. ἐ-ξάμ-μην

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Declinați grupurile nominale:

εὐγενὲς ἔθνος „un popor nobil"; ὁ σοφὸς Περικλῆς „înțeleptul Pericle"; ὁ εὐήθης Δημοσθένης „cinstitul Demostene".

2. Conjugați la mai mult ca perfectul activ și mediu verbele: νομίζω „consider", R. νομιδ-; βλέπω „privesc", R. βλεπ-; φυλάττω „păzesc", R. φυλακ-.

3. Traduceți în greacă următoarele:

Platon nu scrisese nimic (οὐδέν) despre (περί + G.) Socrates pînă la (μέχρι + G.) moartea dascălului (διδάσκαλος, -ου). De multă vreme nu-l văzuse pe Socrates, pentru că (διότι) era bolnav (ἀσθενέω). Auzise că (ὅτι) filozoful se comportase bine (εὖ ἔχειν) în închisoare (pf. εὖ ἔσχηκα).

4. Puneți cuvinele din paranteză la forma cerută de context:

Ἐπειδὴ ὑπὸ τοῦ (δεσμός) ἦν ἐν (τὸ σκέλος) τὸ ἀλγεινόν, ἥκειν δὲ (φαίνομαι) καὶ τὸ ἡδύ (ἐπακολουθέω la part. n.).

5. Traduceți următorul text și declinați numele cu tema în -ες:

Δημοσθένης, ὁ πατὴρ τοῦ Δημοσθένους, ἦν μὲν τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν, ὡς ἱστορεῖ Θεόπομπος· ἐπεκαλέετο δὲ

μαχαιροποιός, ἐργαστήριον ἔχων μέγα καὶ δούλους τεχνίτας τοῦτο πράττοντας.

(Theopomp, *FHG*, I, 105)

6. Facultativ:

Βρέφος εἰμί

Μεσονυκτίοις ποθ'ὥραις,
Στρέφεται ὅτ'ἄρκτος ἤδη
Κατὰ χεῖρα τὴν Βοώτου,
Μερόπων δὲ φῦλα πάντα
Κέαται, κόπῳ δαμέντα·
Τότ' Ἔρως, ἐπισταθείς, μεῦ
Θυρέων ἔκοπτ'ὀχῆας.
Τίς, ἔφην, θύρας ἀράσσει;
Κατά μευ σχίσεις ὀνείρους.
Ὁ δ' Ἔρως, ἄνοιγε, φησί,
Βρέφος εἰμί, μὴ φόβησαι·
Βρέχομαι δέ, κἀσέληνον
Κατὰ νύκτα πεπλάνημαι.
Ἐλέησα ταῦτ'ἀκούσας,
Ἀνὰ δ'εὐθὺ λύχνον ἅψας
Ἀνέῳξα, καὶ βρέφος μὲν
Ἐσορῶ, φέροντα τόξον,
Πτέρυγάς τε καὶ φαρέτρην.
Παρὰ δ'ἱστίην καθίσσας,
Παλάμαισι χεῖρας αὐτοῦ
Ἀνέθαλπον, ἐκ δέ χαίτης
Ἀπέθλιβον ὑγρὸν ὕδωρ.
Ὁ δ', ἐπεὶ κρύος μεθῆκε,
Φέρε, φησί, πειράσωμεν
Τόδε τόξον, εἴ τί μοι νῦν
Βλάβεται βραχεῖσα νευρή.
Τανύει δέ, καί με τύπτει
Μέσον ἧπαρ, ὥσπερ οἶστρος.
Ἀνὰ δ'ἅλλεται καχάζων,
Ξένε, δ'εἶπε, συγχάρηθι·
Κέρας ἀβλαβὲς μέν ἐστι,
Σὺ δὲ καρδίην πονήσεις.

(Anacreon)

15
Πέμπτον καὶ δέκατον δίδαγμα

Ἄρειος πάγος. — *Explicații la text.* — *Antichități:* areopagul — *Gramatică:* 1. Teme nominale în siflantă (II). 2. Viitorul II. — *Teme și exerciții.*

Οὐδένα θησαυρὸν παισὶν καταθήσῃ[1] ἀμείνω
αἰδοῦς[2], ἥ τ'ἀγαθοῖσ'ἀνδράσι, Κύρν [3], ἕπεται.
(Theognis, I, 409–410, Diehl)

Ἄρειος πάγος

Ἔστιν δ' Ἄρεώς τις ὄχθος, οὗ πρῶτον θεοὶ
ἕζοντ'ἐπὶ ψήφοισιν αἵματος πέρι[4]...
Ἐνταῦθα καὶ σὲ δεῖ δραμεῖν[5] φόνου πέρι.
Ἴσαι δέ σ'ἐκσώσουσι μὴ θανεῖν δίκῃ[6]
ψῆφοι τεθεῖσαι[7]· Λοξίας γὰρ αἰτίαν
εἰς αὑτὸν οἴσει[8], μητέρος χρήσας[9] φόνον·
Καὶ τοῖσι λοιποῖς[10] ὅδε νόμος τεθήσεται[11],
νικᾶν ἴσαις ψήφοισι τὸν φεύγοντ'ἀεί[12].
Δειναὶ μὲν οὖν θεαὶ[13] τῷδ'ἄχει πεπληγμέναι[14]
πάγον παρ'αὐτὸν χάσμα δύσονται χθονός[15],
σεμνὸν βροτοῖσιν εὐσεβὲς χρηστήριον.
Σὲ δ' Ἀρκάδων χρὴ πόλιν ἐπ' Ἀλφειοῦ ῥοαῖς
οἰκεῖν Λυκαίου πλησίον σηκώματος[16]·
ἐπώνυμος δὲ σοῦ πόλις κεκλήσεται[17].
(Euripide, *Electra*, 1258–9, 1264–75)

Notă. Versurile Areopagului, în trimetru iambic; sînt cuvintele Dioscurilor către Oreste, care și-a ucis mama, răzbunînd moartea tatălui.

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. καταθήσῃ ind. v. M., persoana a 2-a sg. al vb. κατατίθημι v. κατα-θήσω/-θήσομαι „a depune", „a stabili".
2. ἀμείνω (= ἀμείνονα) αἰδοῦς „(comoară) mai bună decît pudoarea". G. sg. αἰδοῦς < *αἰδός-ος, subst. αἰδώς.
3. Κύρνε V. al subst. Κύρνος, numele unui tînăr, căruia Theognis îi dă sfaturi; acest nume constituie o garanție a autenticității versurilor poetului Theognis.
4. Prepozițiile sînt de regulă prepuse; dacă se inversează, fenomen numit *anastrofă*, accentul prepoziției se retrage περὶ > πέρι.
5. καὶ σὲ δεῖ δραμεῖν „și tu trebuie să fugi"; δεῖ „trebuie", verb impersonal, după care completiva subiectivă se construiește cu subiectul în acuzativ | σὲ | „ca tu", și predicatul la infinitiv | δραμεῖν | „să fugi"; vb. τρέχω, ao. ἔδραμον.
6. μὴ θανεῖν δίκῃ „să nu mori prin judecată", adică „să nu fii condamnat la moarte".
7. ἴσαι... ψῆφοι τεθεῖσαι „voturi egale depuse", deci „dacă se depun voturi egale pro și contra", sentința este în favoarea acuzatului. Forma τεθεῖσαι este un participiu aorist pasiv al vb. τίθημι, atematic; R. θε/-θη-: *θε-θη-ντ-*jă*, prin disimilarea aspiratelor din silabe consecutive și prin scurtarea lui | η > ε | potrivit legii lui Osthoff, | τ + *j* > σ |, nazala anterioară cade dinaintea siflantei, cu lungire compensatorie: | ε > ει | sg. τεθεῖσα, pl. τεθεῖσαι, gen feminin ca ψῆφοι.
8. αἰτίαν εἰς αὑτὸν οἴσει „va duce (va abate) vina asupra sa"; οἴσει, viitor al vb. φέρω, creat prin alt radical decît φερ-, fenomen numit *supletism*.
9. χρήσας „prorocind", part. aor. A., vb. χράω.
10. οἱ λοιποί „urmașii".
11. τεθήσεται, v. II M.P. al vb. τίθημι „pun, statornicesc"; R. θε/-θη-, v. II, cu reduplicație: *θε-θή-σ-ε-ται, prin disimilarea aspiratelor, τε-θή-σ-ε-ται. Viitor II sau anterior unui alt viitor: „legea se va statornici" înainte de apariția urmașilor.

12. O completivă infinitivală după ideea de declarație, de poruncă, a legii ce se va da: νικᾶν „să învingă", ἴσαις ψήφοισι „în caz de voturi egale", τὸν φεύγοντα ἀεί „cel care fuge mereu" = „fugar sau urmărit pe viață" de Erynii, în cazul unui paricid.
13. Δειναὶ θεαί „Cumplitele zeițe", adică Eryniile sau Furiile, imaginate ca femei cu ciocuri de pasăre și aripi, care-l urmăresc fără încetare pe ucigașul părintelui.
14. τῷδε ἄχει πεπληγμέναι „lovite de această durere", adică de faptul că Loxias Apollon le-a smuls victima.
15. πάγον... χθονὸς „se vor vîrî în grota pămîntului de lîngă acea colină".
16. Λυκαίου πλησίον σηκώματος „aproape de balanța (judecătoria) lui Lycaeus Eliberatorul", atribut al lui Apollon.
17. ἐπώνυμος... κεκλήσεται „iar orașul se va numi după numele tău"; κεκλήσεται, v. II al vb. καλέω, perf. κέκληκα, κέκλημαι.

ΑΡΧΑΙΚΑ

AREOPAGUL, sau Colina lui Ares, era tribunalul suprem la Atena, compus din atenieni cu prestigiu moral-cetățenesc. Această instituție avea atribuții mai ales de ordin religios, dar mai exercita și un control asupra moravurilor publice. De competența sa erau procesele de crimă, sacrilegiu, trădare, incendiere. De la Pericle înainte, areopagul a fost compus din 31 de membri, foști arhonți, în atribuția cărora intra judecarea crimelor celor mai grave. La aceste procese, nu se admiteau artificiile oratorice menite să-i înduplece pe judecători. Datorită spiritului de echitate, de corectitudine, și mai ales prin lipsa oricărei corupții în judecarea faptelor, areopagul și-a cîștigat o uriașă reputație ca instanță în care domnesc imparțialitatea și înțelepciunea.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. TEME NOMINALE ÎN SIFLANTĂ (II)

Maxima ce precedă textul ne oferă încă un nume în siflantă αἰδώς, G. αἰδοῦς „pudoare", cu tema -ως/-ος: pe lîngă

aceasta, mai există teme în | -ᾰς |, fără alternanță. Și în cazul acestor două tipuri de nume în siflantă, -σ- cade intervocalic, vocalele rămase în hiat rămîn necontrase la Homer și în majoritatea dialectelor, se contrag în ionică și atică. Regulile de contragere sînt următoarele:

[ο + ο > ου; ο + ι > οι; ο + α > ω;
α + ο/ω > ω; α + α > ᾱ; α + ι > ᾳ]

Iată flexiunea lor:

1) *Tipul* ἡ αἰδώς

Tipul αἰδώς, însuflețit (f.) este reprezentat numai de trei substantive, dar toate din fondul principal și toate feminine: N. hom. χρώς „piele", ion. ἠώς „auroră", atic. αἰδώς „pudoare". Din indo-europeană au fost moștenite mai multe, dar ele au trecut, prin sufixul de lărgire -τ-, la temele în oclusivă. Așa sînt: γέλως, γέλω-τ-ος „rîs"; ἱδρώς, ἱδρῶ-τ-ος „sudoare"; ἔρως, ἔρω-τ-ος „iubire", atic. χρώς, χρω-τ-ός „piele".

Acest tip morfologic nu are flexiune decît la numărul singular, V. fiind egal cu N. La N., predesinențiala este lungă, drept marcă a acestui caz.

nr. caz	homeric	ionic	atic
sg. N.V.	χρώς	ἠώς	αἰδώς
G.	χρο-ός	ἠοῦς	αἰδοῦς
D.	χρο-ΐ	ἠοῖ	αἰδοῖ
Ac.	χρό-α	ἠῶ(-ῶ)	αἰδῶ(-ῶ)

2) *Tipul* τὸ κέρας

Conține cîteva substantive neutre ca: σέλας „lumină", γῆρας „bătrînețe", γέρας „dar", τέρας „semn prevestitor", σέβας „venerație", κέρας „corn", κρέας „carne", πέρας „capăt", οὖδας „sol" etc. Dintre acestea, numai două au flexiunea completă a temelor în siflantă: κέρας și κρέας. Altele oferă numai cîteva cazuri, de obicei N.Ac.V. sg. și pl. Altele prezintă o variantă paradigmatică în -ες. În sfîrșit, altele, prin sufixul de lărgire -τ-, au trecut la paradigma temelor în oclusivă: πέρας, πέρα-τ-ος „capăt", οὖδας, οὔδα-τ-ος „sol", dar și κέρας, κέρα-τ-ος; κρέας, -α-τ-ος etc.

Flexiunea temelor în -ας oferă trei paradigme: una necontrasă, întîlnită în special în poezie, alta reprezentînd o contaminare cu temele -ος/-ες, la Homer, și alta, contrasă, prezentă în dialectul atic. Prima variantă elucidează etapa atică.

nr.	caz	poezie	Homer	atică
sg.	N.Ac.V.	κέρας	κέρας	κέρας
	G.	κέρα-ος	κέρε-ος	κέρως
	D.	κέρα-ϊ	κέρε-ϊ	κέρᾳ
pl.	N.Ac.V.	κέρα-α	κέρε-α	κέρᾱ
	G.	κερά-ων	κερέ-ων	κερῶν
	D.	κέρασ-σι	κέρεσ-σι	κέρασι
du.	N.Ac.V.	κέρα-ε	κέρε-ε	κέρᾱ
	G.D.	κερά-οιν	κερέ-οιν	κερῷν

2. VIITORUL II sau VIITORUL ANTERIOR exprimă o acțiune anterioară unei acțiuni viitoare. Fiindcă exprimă o anterioritate, viitorul II se creează pe tema perfectului, fără |κ| și cu terminațiile viitorului I mediu, deci -σομαι la diateza medio-pasivă; pentru activ, s-a constituit o paradigmă perifrastică, din participiul perfect activ al verbului de conjugat și viitorul verbului εἰμί. Astfel:

nr.	ps.	activ	medio-pasiv
sg.	1	βε-βουλευ-κώς, -υῖα, -ός ἔσομαι	βε-βουλεύ-σ-ο-μαι
	2	βε-βουλευ-κώς, -υῖα, -ός ἔσῃ	βε-βουλεύ-σ-ῃ
	3	βε-βουλευ-κώς, -υῖα, -ός ἔσται	βε-βουλεύ-σ-ε-ται
pl.	1	βε-βουλευ-κότες, -κυῖαι, -κότα ἐσόμεθα	βε-βουλευ-σ-ό-μεθα
	2	βε-βουλευ-κότες, -κυῖαι, -κότα ἔσεσθε	βε-βουλεύ-σ-ε-σθε
	3	βε-βουλευ-κότες, -κυῖαι, -κότα ἔσονται	βε-βουλεύ-σ-ο-νται
du.	2	βε-βουλευ-κότε, -κυίᾱ, -κότε ἔσεσθον	βε-βουλεύ-σ-ε-σθον
	3	βε-βουλευ-κότε, -κυίᾱ, -κότε ἔσεσθον	βε-βουλεύ-σ-ε-σθον

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Declinați grupurile nominale:
   ἐλεφάντινον κέρας „un corn de fildeș",
   ἡ εὐσεβὴς αἰδώς „pudoarea respectuoasă (pioasă)".

2. Conjugați la viitorul II M. următoarele verbe:.

βλέπ-ω „privesc",
ταράττω, R. ταραχ-, „tulbur",
πείθω, R. πειθ-, „conving".

3. Învățați următoarele versuri iambice despre „pudoare", „rușine":

Εἰσὶ δ᾽ἡδοναὶ πολλαὶ βίου,
μακραί τε λέσχαι καὶ σχολή, τερπνὸν κακόν,
αἰδώς τε. Δισσαὶ δ᾽εἰσίν, ἣ μὲν οὐ κακή,
ἡ δ᾽ἄχθος οἴκων· εἰ δ᾽ὁ καιρὸς ἦν σαφής,
οὐκ ἂν δύ᾽ἤστην ταὔτ᾽ἔχοντε γράμματα.

(Euripide, *Hippolyt*, 383–387)

Notă. a. Οὐκ ἂν ἤστην „n-ar fi fost", ἄν + timp trecut cu augment exprimă o acțiune ireală.

b. Ταὐτά crasă și eliziune < τὰ αὐτά „aceleași (litere)".

16
Ἕκτον καὶ δέκατον δίδαγμα

Συνουσία Μίδου καὶ Σειληνοῦ. — *Explicații la text.* — *Antichități:* Ἡ οἰκουμένη. — *Gramatică:* 1. Temele în iot. 2. Infinitivul. 3. Acuzativul cu infinitivul. — *Teme și exerciții.*

Μήποτέ τοι κακὸν ἄνδρα φίλον ποιεῖσθαι ἑταῖρον,
ἀλλ'αἰεὶ φεύγειν ὥστε κακὸν λιμένα.

(Theognis, I, 113 și urm.)

Συνουσία Μίδου καὶ Σειληνοῦ

Περιηγεῖταί[1] τινα Θεόπομπος συνουσίαν[2] Μίδου[3] τοῦ Φρυγὸς καὶ Σειληνοῦ. Ὁ Σειληνὸς ἔλεγε πρὸς τὸν Μίδαν· τὴν μὲν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Λιβύην νήσους εἶναι[4], ἃς[5] περιρρεῖν[6] κύκλῳ τὸν Ὠκεανόν. Ἤπειρον δὲ μόνην εἶναι ἐκείνην τὴν ἔξω τούτου τοῦ κόσμου. Καὶ τὸ μὲν μέγεθος αὐτῆς ἄπειρον διηγεῖτο· τρέφειν δὲ τὰ ἄλλα ζῷα μεγάλα, καὶ τοὺς ἀνθρώπους δὲ τῶν ἐνταῦθα διπλασίονας τὸ μέγεθος[7]· καὶ χρόνον ζῆν[8] αὐτούς, οὐχ ὅσον ἡμεῖς, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνον διπλοῦν· καὶ πολλὰς μὲν εἶναι καὶ μεγάλας πόλεις, καὶ βίων ἰδιότητας, καὶ νόμους αὐτοῖς τετάχθαι[9] ἐναντίως κειμένους[10] τοῖς παρ'ἡμῖν νομιζομένοις... Χρυσοῦ δὲ ἔχουσι καὶ ἀργύρου ἀφθονίαν, ὡς ἀτιμότερον[11] εἶναι παρ'αὐτοῖς[12] τὸν χρυσὸν τοῦ παρ' ἡμῖν σιδήρου.

Ἐπιχειρῆσαι δέ ποτε καὶ διαβῆναι[13] τούτους εἰς τάσδε τὰς ἡμεδαπὰς νήσους ἔλεγε, καὶ διαπλεύσαντάς γε τὸν Ὠκεανὸν μυριάσι χιλίαις τῶν ἀνθρώπων,

ἕως Ὑπερβορέων ἀφικέσθαι[14]· καὶ πυθομένους[15] τῶν παρ'ἡμῖν τούτους εἶναι τοὺς εὐδαιμονεστάτους[16], καταφρονῆσαι ὡς φαύλους καὶ ταπεινῶς πράττοντας[17] καὶ διὰ ταῦτα ἀτιμάσαι προελθεῖν περαιτέρω[18].

(Theopomp, *FHG*, I, 76)

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. περιηγεῖται < περιηγέεται „povestește", „relatează" (ε + ε > ει, contragere).
2. συνουσία, -ας „întreținere", „*convorbire*", „societate".
3. Μίδας, -ου (ὁ), regele Frigiei, cel care, spune legenda, a fost pedepsit cu urechi de măgar, pentru că s-a luat la întrecere cu Apollon în privința cîntecului. Silenul, personaj mitologic.
4. εἶναι, infinitiv al verbului εἰμί „sînt"; subiectul său în Ac. τὴν μὲν Εὐρώπην καὶ etc., pentru că, după verbele *dicendi* (ἔλεγε), completivele s-au construit fără conjuncție, subiectul în Ac. , predicatul la infinitiv.
5. ἃς „pe care" Ac. pl. f., acordat cu νήσους.
6. περιρρεῖν „curg în jur", „le înconjoară", inf. prez. A -ειν (accentul -εῖν < -έ-ειν, contras).
7. τὸ μέγεθος „ca mărime", așa-numitul acuzativ de relație.
8. ζῆν „trăiesc"; inf. prez. al vb. ζάω, inf. ζά-ειν > ζῆν.
9. τετάχθαι, inf. prez. P. al vb. τάττω/-σσω „rînduiesc". Inf. *τε-ταγ-σθαι, |σ| interconsonantic cade, |γ| aspiră corespunzător, devenind |χ|.
10. ἐναντίους κειμένους „care sînt potrivnice" + D. („celor obișnuite la noi").
11. ὡς ἀτιμότερον εἶναι „încît este mai fără preț".
12. παρ'αὐτοῖς „la ei"; pronumele αὐτός, -ή, -ό ține locul pronumelui personal la persoana a 3-a (unde nu există pronume personal).
13. ἐπιχειρῆσαι „au întreprins", inf. aor. A. sigmatic; διαβῆναι „au traversat", inf. aor. atematic.

14. ἀφικέσθαι „au ajuns", inf. aor. tematic, cu terminația infinitivului prezent M.
15. πυθομένους „aflînd", τῶν „de la cei".
16. τοὺς εὐδαιμον-εστάτους „cei mai fericiți sau prosperi", superlativ.
17. ταπεινῶς πράττοντας „că trăiesc la un nivel scăzut". Un adverb de mod plus verbele πράττω, ποιῶ, ἔχω se traduce intranzitiv „o duc bine sau rău", „sînt fericit sau nefericit", depinde de sensul adverbului.
18. προελθεῖν περαιτέρω „să meargă mai departe".

ΑΡΧΑΙΚΑ

Η ΟΙΚΟΥΜΕΝΗ „pămîntul populat" sau „uscatul" cunoscut în Antichitatea greacă, spre sfîrșitul erei vechi, era imaginat de forma unei insule uriașe, alungite dinspre vest spre est și înconjurate de apele Oceanului, ale cărui „golfuri" erau mările. Marea Internă sau Mediterană tăia pe la mijloc această insulă, de la Coloanele lui Heracles (strîmtoarea Gibraltar) pînă la coastele apusene ale Asiei Mici (Turcia actuală). La nord de Mediterana, se întindea Europa, la est pînă la Tanais (Don); în nord-est și est, Asia, mărginind Mediterana pînă la Nil; în sud, Libya (Africa), de la Nil pînă la Coloanele lui Heracles. Bine cunoscute erau marginile interioare, dinspre Mediterana, ale acestei insule, dar extremitățile ei exterioare erau complet necunoscute; ele erau concepute mult mai puțin îndepărtate de centru decît sînt cu adevărat. Dintre neamurile cunoscute, indienii erau considerați ultimii locuitori spre răsărit, etiopienii spre miazăzi, celții spre apus, sciții și hiperboreenii spre miazănoapte (după harta lui Ephoros). — Aceasta era lumea cunoscută pe atunci. Bănuiala existenței uscatului și în emisfera opusă celeia în care se află „insula noastră" a existat. Fragmentul lecției, deși relatează un mit, reflectă o astfel de presupunere. Oamenii bogați în aur care au trecut prin nord la hiperboreeni sînt, de bună seamă, strămoșii amerindienilor.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. TEMELE ÎN IOT sînt reprezentate de trei tipuri flexionare, aproape toate de genul feminin. Consoana iot (*j*), ca siflanta, este debilă: ea cade inițial urmată de vocală, lăsînd

spirit aspru (*$\check{j}\bar{e}kw\underset{\circ}{r}$ > ἧπαρ, ἥπατος „ficat"), precum și în interior, intervocalic. Ultima este situația substantivelor cu tema iot. Această semivocală capătă un statut vocalic (-ι-) în poziție interconsonantică și final postconsonantică. Iată cele trei tipuri cu flexiunea lor.

1) Tipul Ἡ οἶς

Ἡ οἶς „oaia" < *owi-s (lat. *ovis*) reprezintă tipul fără alternanță vocalică în predesinențială. Deoarece și | *w* | este un element consonantic slab, cade și acesta intervocalic, rezultînd οἶ-ς. La Homer, se mai păstra -*w*- sau -ϝ-, care a fost eliminat ulterior din text, dovadă lipsa diftongului ὄϊ-ς.

nr.	caz	homeric	atic
sg.	N.V.	ὄϊ-ς	οἶ-ς
	G.	οἰ-ός	οἰ-ός
	D.	οἰ-ί (ὀ-ΐ)	οἰ-ΐ
	Ac.	ὄϊ-ν	οἶ-ν
pl.	N.V.	ὄε-ες	οἶ-ες
	G.	οἰ-ῶν	οἰ-ῶν
	D.	ὀΐ-εσσι, οἴ-εσσι, ὄ-εσσι	οἰ-σί
	Ac.	ὄϊ-ς	οἶ-ς
du.	N.AcV.	ὄϊ-ε	οἶ-ε
	G.D.	οἰ-οῖν	οἰ-οῖν

Notă. Acesta este tipul cel mai răspîndit în afara aticei, în vreme ce, în atică, acesta este reprezentat numai de οἶς. D. pl. în -εσσι este o formă eolică, desinență desprinsă de la temele în siflantă: γένος, D. pl. γένεσσι

2) Tipul Ἡ πόλις

Reprezintă tipul feminin cu alternanță în predesinențială [*j/*ej > ι/ε(ι)], sigma fiind desinență de nominativ.

Majoritatea dialectelor au eliminat alternanța, generalizînd în predesinențială gradul zero | ι |. Autorii poeziei epice păstrează alternanța, dar au lungit pe | ε > η |, de la o desinență de dativ-locativ -ηι. Dialectul atic, de asemenea, comportă alternanță la acest tip, menținînd gradul zero | ι | la N.Ac.V. sg., gradul | ε | în rest. Vocativul singular este egal cu tema | ι |, G. sg. prezintă o metateză a cantității,

deoarece la acest caz s-a extins gradul | η | al predesinențialei de la un D.L. arhaic: G. | -ηος > -εως |. Iot intervocalic cade.

Exemple: φύσις, -εως „natură",
ῥῆσις, -εως „cuvîntare",
λέξις, -εως „vocabular",
θέσις, -εως „poziție",
τάξις, -εως „ordine",
πίστις, -εως „credință",
πύστις, -εως „informație",
λῆστις, -εως „uitare",
ὄψις, -εως „vedere".

nr. caz	majoritatea dialectelor	homeric și epic	atic
sg. N.	πόλι-ς	πόλι-ς	πόλι-ς
G.	πόλι-ος	πόλη-ος	πόλε-ως
D.	πόλι-ϊ	πόλη-ϊ	πόλει
Ac.	πόλι-ν	πόλι-ν, πόλη-α	πόλι-ν
V.	πόλι	πόλι	πόλι
pl. N.	πόλι-ες, πόλε-ες	πόλη-ες	πόλεις < -ε-ες
G.	πολί-ων	πόλη-ων	πόλε-ων
D.	πόλι-σι, πολίε(σ)σι	πολί-εσσι	πόλε-σι
Ac.	πόλι-νς, πόλῑ-ς	πόλη-ας	πόλεις
V.	πόλι-ες, πόλε-ες	πόλη-ες	πόλεις
du. N.AcV.	—	πόλη	πόλει < -ε-ε
G.D.	—	πολί-οιν	πολέ-οιν

Notă. Accentul retras la G. sg. πόλεως, deși finala este lungă, se menține din perioada anterioară metatezei. Sub influența acestuia, și G. pl. are accent retras, analogic.

3) Tipul Ἡ πειθώ

Tipul πειθώ „convingere" cuprinde, preponderent, nume proprii de femei ca Σαπφώ, Λητώ, Κλειώ, Ἐρατώ, Μιλικκώ etc., fapt pentru care flexiunea se limitează la numărul singular. Tema este | oj | fără alternanță. N. sg. lungește predesinențiala | οι > ωι | drept desinență, apoi înlătură apendicele semivocalic pentru a evita confuzia cu D. sg. În restul flexiunii, după căderea lui | -ι- | intervocalic, au loc

următoarele contrageri: ⌊ο + ο > ου; ο + ι > οι; ο + α > ω⌋. Vocativul singular este egal cu tema | -οι |, coincizînd cu D. sg. În afara ionic-aticei, s-a extins vocala predesinențială lungă | ω | în toată paradigma, doar dorica mai oferă un V. sg. în | -οι | Λᾱτοῖ.

Flexiunea

nr. caz	atic	ionic	eolic-dor.
sg. N.	πειθώ (< -ōι)	Λητώ	Σαπφώ
G.	πειθοῦς (< -οι-ος)	Λητοῦς	Σαπφῶς
D.	πειθοῖ (< -οι-ι)	Λητοῖ	Σαπφῶι
Ac.	πειθώ (< -οι-α)	Λητοῦν	Σαπφών
V.	πειθοῖ (< -οι)	Λητοῖ	Σαπφώ

Notă. Ac. ionic este extras mecanic de la G. sg., înlocuind pe | -ς | cu | ν | . Tot Ac. analogic în -ν are și dialectul eolic.

2. INFINITIVUL este un substantiv verbal, numele acțiunii. Are patru timpuri: prezent, viitor, aorist, perfect, comportînd la fiecare timp o formă invariabilă. Ca sufixe de infinitiv, consemnăm:

Activ: -ειν, aor. -σαι, atematic -(ε)ναι

Mediu: -σθαι

Uneori, infinitivul primește articol și, prin acesta, infinitivul se poate declina și poate îndeplini funcțiile părților de propoziție ca orice substantiv.

Timpurile infinitivului

Prezentul se creează din tema prezentului plus -ειν [ει = ę̄] pentru A., -ε-σθαι pentru M.: [A. βουλεύ-ειν; M.P. βουλεύ-ε-σθαι]. Traducere: „că sfătuiește", „să sfătuiască" etc.

Viitorul se construiește pe radical plus sufixul | σ | și terminațiile infinitivului prezent; la P., între R. și terminațiile viitorului M., se adaugă [θη/η]: A. βουλεύ-σ-ειν; M. βουλεύ-σ-ε-σθαι; P. βουλευ-θή-σ-ε-σθαι/γραφ-ή-σ-ε-σθαι. Traducere: „că va sfătui" etc.

Aoristul, creat pe radical, primește la A. sufixul -σαι, M. -σα-σθαι, P. -θῆναι/-ῆναι, accentul nu se retrage mai depar-

te de finala rădăcinii: A. βουλεῦ-σαι, M. βουλεύ-σα-σθαι, P. βουλευ-θῆ-ναι/γραφ-ῆ-ναι. Traducere „că sfătuieşte" etc.

Perfectul se construieşte pe tema perfectului (la A. inclusiv -κ-) şi sufixul -έναι (totdeauna cu accent pe penultima silabă); la M.P., tema perfectului fără -κ-, sufixul -σθαι şi accent pe finala temei (totdeauna lungită dacă e vocalică): A. βε-βουλευ-κ-έναι; M.P. βε-βουλεῦ-σθαι. Traducere: „că a sfătuit" etc.

Iată tabelul infinitivului ionic-atic al vb. în -ω.
Ex. βουλεύ-ω, v. βουλεύ-σω, aor. ἐβούλευσα, pf. βεβούλευκα.

d.	prezent	viitor	aorist	perfect
A.	βουλεύ-ειν	βουλεύ-σ-ειν	βουλεῦ-σαι	βε-βουλευ-κ-έναι
M.	βουλεύ-ε-σθαι	βουλεύ-σ-ε-σθαι	βουλεύ-σα-σθαι	βε-βουλεῦ-σθαι
P.	βουλεύ-ε-σθαι	βουλευ-θή-σεσθαι	βουλευ-θῆ-ναι	βε-βουλεῦ-σθαι
P.	γράφ-ε-σθαι	γραφ-ή-σεσθαι	γραφ-ῆ-ναι	γε-γράφ-θαι

3. ACUZATIVUL CU INFINITIVUL este construcţia sintactică cu cea mai largă utilizare a infinitivului. Completivele verbelor *dicendi, declarandi, affectuum, voluntatis,* ale *expresiilor impersonale* se construiesc fără conjuncţie, cu subiectul în acuzativ şi predicatul la infinitiv. Uneori, subiectul lipseşte, fiind subînţeles.

Textul lecţiei oferă numeroase exemple de completive infinitivale: Ὁ Σειληνὸς ἔλεγε τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Λιβύην νήσους εἶναι. „Silenul spunea *că Europa şi Asia şi Libia sînt insule.*" Subiectele *Europa, Asia, Libia,* precum şi numele predicativ *insule* figurează la Acuzativ, auxiliarul εἶναι la infinitiv.

Alt exemplu: Σ. ἔλεγε ἤπειρον μόνην εἶναι ἐκείνην καὶ τρέφειν ζῷα μεγάλα „S. spunea *că există un singur continent şi acela hrăneşte* animale mari."

Acuzativul cu infinitiv este structura propoziţiilor enunţiative, în stilul indirect (cînd toată relatarea depinde de un verb regent, exprimat sau presupus, din categoriile menţionate mai sus), cum este textul lecţiei. El redă o completivă.

Note.

a. Infinitivul independent poate substitui un imperativ în recomandările general valabile. Exemple: Εὖ τὸ σῶμα ἔχειν καὶ τὴν ψυχήν (Cleobulos) „să-ți păstrezi bine trupul și sufletul"; ἡδονῆς κρατεῖν (Cleob.) „stăpînește-ți pofta". Aceeași valoare o au și inf. ποιεῖσθαι, și φεύγειν din maxima de la începutul lecției.

b. În secundare, în afară de completive, este frecvent infinitivul în temporale introduse cu πρίν „înainte de a", și în consecutive introduse prin ὥστε „încît". Exemple:

Ἦν ἡμῖν, ὦναξ, Λάϊος ποθ'ἡγεμὼν γῆς τῆσδε, πρίν σε τήνδε ἀπευθύνειν πόλιν (Sof., *O.R.*, 103-104) „Aveam și noi, o doamne, pe Laios, domn odinioară al acestei țări, *înainte de-a te îndrepta tu spre acest oraș*."

Δὶς γὰρ τὸν αὐτόν, ὥστε καὶ κτείνειν, οὐκ ἐπελάμβανε (ἡ νόσος) (Thc. II, 51, 6) „Căci boala (ciuma) nu-l ataca (cuprindea) de două ori pe același (om), *încît să-l ucidă*."

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Declinați următoarele grupuri nominale: ἡ λευκὴ Σαπφὼ „dalba Safo", εὐδαίμων φύσις „o fire fericită", χαλεπὸν ἦθος „caracter dificil".

2. Redați infinitivul verbelor βλέπω, φυλάττω (R. φυλακ-), πείθ-ω, la m.m.c.pf., diateza A.

3. Traduceți următorul text:

Ἔφορος δέ φησιν ἁρπασθῆναι μὲν τὴν Ἰὼ ὑπὸ τῶν φοινίκων, κομισθῆναι δὲ εἰς Αἴγυπτον· τὸν δὲ ἄνακτα τῆς Αἰγύπτου ἀντὶ ταύτης πέμψαι τῷ Ἰνάχῳ ταῦρον· τεθνηκότος δ'ἐκείνου, περιιέναι τινὰς δεικνύντας τὸν ταῦρον πᾶσι, καθ'οὓς οὐκ ἐγιγνώσκετο πρότερον τὸ ζῷον· καὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον, ὅτι δι'αὐτοῦ οἱ τὸν ταῦρον ἔχοντες ἔπλευσαν, ὀνομασθῆναι Βόσπορον.

(FHG, I 79)

4. Observați infinitivele substantivizate:

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ αὐτὸς διήρχετο διὰ μέσου Σαμαρείας καὶ Γαλιλαίας, καὶ εἰσερχομένου αὐτοῦ εἴς τινα κώμην, ἀπήντησαν αὐτῷ δέκα λεπροὶ ἄνδρες, οἳ ἔστησαν πόρρωθεν· καὶ αὐτοὶ ἦραν φωνήν, λέγοντες, Ἰησοῦ, ἐπιστάτα, ἐλέησον ἡμᾶς, καὶ ἰδὼν εἶπεν αὐ-

τοῖς, Πορευθέντες ἐπιδείξατε ἑαυτοὺς τοῖς ἱερεῦσι. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὑπάγειν αὐτούς, ἐκαθαρίσθησαν.

(Mc. 17, 11–14)

5. Traduceți:

Σχολαστικός τινι φίλῳ αὐτοῦ εἶπεν· „Ἤκουσα ὅτι ἀπέθανες." Ὁ δὲ ἀποκρίνεται· „Ἀλλ'ὁρᾷς με ζῶντα." Καὶ ὁ σχολαστικός· „Καὶ δὴ σύ μοι οὐχ οὕτως ἀξιόπιστος εἶ ὡς ὁ εἰπών."

17
Ἕβδομον καὶ δέκατον δίδαγμα

Τὸ γυναικεῖον φῦλον. — *Explicații la text.* — *Antichități:* condiția femeii. — *Gramatică:* 1. Teme nominale în |ω| sau |ϝ|. 2. Conjunctivul. — *Teme și exerciții.*

Ἔστε[1] μὲν αὐτὸς ἔπινον ἀπὸ κρήνης μελανύδρου
ἡδύ τί μοι δόκσεεν[2] καὶ καλὸν εἶμεν[3] ὕδωρ,
νῦν δ'ἤδη τεθόλωται, ὕδωρ δ'ἀναμίσγεται ἰλυΐ[4],
ἄλλης δέ κρήνης πίομαι[5] ἢ ποταμοῖο.

(Theognis, I, 959 și urm.)

Τὸ γυναικεῖον φῦλον

Καίτοι πᾶς τις[6] τὸ γυναικεῖον φῦλον κακὰ πολλ'ἀγορεύει,
ὡς πᾶν ἐσμὲν κακὸν ἀνθρώποις κἀξ[7] ἡμῶν ἐστιν ἅπαντα,
ἔριδες, νείκη, στάσις ἀργαλέα, λύπη, πόλεμος, Φέρε δὲ νῦν[8],
εἰ κακόν ἐσμεν, τί γαμεῖθ'ἡμᾶς, εἴπερ ἀληθῶς κακόν ἐσμεν;
κἀπαγορεύετε[9] μήτ'ἐξελθεῖν[10] μήτ' ἐκκύψασαν ἁλῶναι[11],
ἀλλ' οὑτωσὶ πολλῇ σπουδῇ τὸ κακὸν βούλεσθε φυλάττειν;
Κἂν[12] ἐξέλθῃ[13] τὸ γύναιόν ποι, κᾆθ'[14] εὕρητ'[15] αὐτὸ θύρασιν[16],

μανίας μαίνεσθ', οὓς χρῆν[17] σπένδειν καὶ χαίρειν,
εἴπερ ἀληθῶς
ἔνδοθεν ηὕρετε[18] φροῦδον τὸ κακὸν καὶ μὴ
κατελαμβάνετ'ἔνδον.
Κἂν καταδάρθωμεν[19] ἐν ἀλλοτρίων παίζουσαι καὶ
κοπιῶσαι[20],
πᾶς τις τὸ κακὸν τοῦτο ζητεῖ περὶ τὰς κλίνας
περινοστῶν[21].
Κἂν ἐκ θύριδος παρακύπτωμεν, τὸ κακὸν ζητεῖτε
θεᾶσθαι[22].

(Aristofan, *Thesmophoriile*, 786–797).

Notă. Versurile sînt anapestice (◡◡–), unitatea de bază, vezi lecția 14.

EPMHNEIAI

1. ἔστε, conjuncție „pînă cînd", „cît timp".
2. δόκσεεν, formă de inf. v. (= δόξειν „va părea") în loc de forma de prezent δοκέεν sau δοκεῖν „pare" sau „părea", deoarece se află pe același plan sintactic cu εἶμεν.
3. εἶμεν, infinitiv prezent atematic, doric, echivalent cu εἶναι.
4. ἰλυῖ, D. sg. al subst. dor. ἰλύς, ἰλύος „mîl".
5. πίομαι „voi bea", un viitor aberant al vb. πίνω „beau".
6. καί τοι πᾶς τις „cu toate că fiecare (bărbat)".
7. κἀξ, „crasă" < καὶ ἐξ + G. „și din, dintre".
8. φέρε δέ νυν „haida de" „hai (să vedem) acum".
9. κἀπαγορεύετε „crasă" < καὶ ἀπαγορεύετε „și ne interziceți", „nu ne dați voie", μήτε... μήτε „nici... nici să...".
10. ἐξελθεῖν „să ieșim", inf. aor. tematic al vb. ἐξέρχομαι (aoristul tematic, care se va învăța peste cîteva lecții, are terminațiile prezentului, în afara indicativului).

11. ἐκκύψασαν [τὴν κεφαλὴν] ἁλῶναι „să fim prinse cu capul plecat în afară (din casă)" — singular, în text; ἁλῶναι este un inf. aor. atematic al vb. ἁλίσκομαι „sînt prins" (cf. lecția 27).
12. κἄν, crasă; καὶ ἐάν + conjunctivul „și dacă".
13. ἐξέλθῃ, conjunctiv aorist tematic „va ieși", ποι „în vreo parte", „undeva".
14. κἄθ' < καὶ ἔτι, crasă și eliziune cu aspirația dentalei finale: „și încă".
15. εὕρητε „o veți găsi", conjunctiv aorist tematic al vb. εὑρίσκω, aor. ηὗρον.
16. θύρασιν „afară", „la poartă".
17. οὓς χρῆν „(voi) care ar fi trebuit"; οὓς Ac. pl. al pron. relativ οἵ „care" m.; χρῆν impf. contras < χρὴ + ἦν + inf. σπένδειν „să faceți libații", deci „să ospătați" καὶ χαίρειν „și să vă bucurați" (οὕς, în Ac., pentru că este subiectul infinitivelor, împreună formînd Ac. + inf. după χρῆν).
18. ηὕρετε „ați găsit", aor. tematic al vb. εὑρίσκω.
19. καταδάρθωμεν „vom dormi", conjunctiv aor. tematic al vb. καταδαρθάνω, ἐν ἀλλοτρίων (δόμοις) „în casa altora", „în străini".
20. παίζουσαι καὶ κοπιῶσαι, part. prez. N. pl. f. „distrîndu-ne de plictiseală" (literal „jucîndu-ne și plictisindu-ne"), vb. παίζω și κοπιάω.
21. περινοστῶν < περινοστέων „învîrtindu-se", „mergînd și revenind în jur".
22. θεᾶσθαι < θεά-ε-σθαι „a vedea", „să vedeți".

ΑΡΧΑΙΚΑ

CONDIȚIA FEMEII în Grecia antică nu este aceeași pretutindeni și în toate epocile. La sfîrșitul perioadei gentilice, potrivit egalității în drepturi dintre membrii ginții, femeia se bucura de o oarecare considerație. Din datele homerice, aflăm că pețitorii Penelopei așteaptă cu răbdare hotărîrea femeii și nu folosesc forța contra ei. O dată cu apariția societății sclavagiste, situația femeii se înrăutățește, și aceasta chiar și în cetățile cu regim democratic cum a fost Atena. După informația lui Xeno-

fon, în lucrarea sa *Economicul*, și aceea a lui Euripide, în tragedia *Medeea*, femeia ateniană, cînd se mărita, trecea de sub autoritatea absolută a tatălui sub aceea a soțului, care avea asupra ei drept de viață și de moarte. Locul ei era în gospodărie, ca o slujnică peste slujnice, în mijlocul cărora muncea și își creștea copiii. Spre deosebire de spartane, care aveau putința de a se manifesta public pe arena sportivă, atenienelor li se interzicea chiar și rolul de spectatoare. În caz că nu avea copii, soția putea fi repudiată, fără drept de apel, deși nu totdeauna vina era a ei. Puțin cultivată, ea nu era o soție potrivită pentru un soț cu educație, de aceea acesta își căuta desfătarea în afara căminului, în preajma hetairelor.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. TEME NOMINALE ÎN | *w* | SAU | ϝ |

Poezia lui Theognis conține două cuvinte, ἡδύ „plăcut", „dulce" și ἰλυῖ „cu mîl". În predesinențiala acestora, apare | υ |, tema, care provine din semivocala | *w* | sau, cu semn grecesc, | ϝ |. Aceasta, la fel ca perechea ei prepalatală | *j* |, cade în poziție inițială urmată de vocală (lăsînd spirit aspru), precum și intervocalic; hiatul creat nu se rezolvă prin contragere decît dacă rezultatul contragerii este un | *ē* |, închis sau deschis. Interconsonantic și, în finala cuvîntului, postconsonantic, | *w* | se vocalizează, devenind | υ |.

Se constată două tipuri de nume cu tema în | υ |:

a) unele care păstrează pe | υ | în toată flexiunea, fără alternanță de timbru, și b) altele, care alternează pe | υ/ευ |, gradul | υ | sau zero menținîndu-se la N.Ac.V. sg., ca la tipul πόλις.

1) *Tipul* ὀφρύς

Tipul ὀφρύς (ἡ) „sprînceană" cuprinde substantive masculine și feminine, deci numai însuflețite, a căror predesinențială | υ | se păstrează în toată flexiunea, cu singura precizare că, la singular, | υ | se lungește la N.Ac.V. Alte exemple: ὁ ἰχθύς „peștele", ὁ μῦς „șoarecele", ἡ ὗς „scroafa", ὁ νέκυς „cadavrul" etc. V. sg. este egal cu tema.

Flexiunea:

sg.	N.	ὀφρῦ-ς	μῦ-ς
	G.	ὀφρύ-ος	μυ-ός
	D.	ὀφρύ-ϊ	μυ-ΐ
	Ac.	ὀφρῦ-ν	μῦ-ν
	V.	ὀφρῦ	μῦ
pl.	N.	ὀφρύ-ες	μύ-ες
	G.	ὀφρύ-ων	μυ-ῶν
	D.	ὀφρύ-σι	μυ-σί
	Ac.	ὀφρῦ-ς < -υ-νς	μῦ-ς < -υ-νς
	V.	ὀφρύ-ες	μύ-ες
du.	N.Ac.V.	ὀφρῦ	μῦ
	G.D.	ὀφρύ-οιν	μυοῖν

Observații. Acuzativul plural ὀφρῦς provine din ὀφρύ-νς, nazala dentală căzînd în fața siflantei; se lungește compensativ vocala precedentă: υ > ῡ. N.Ac.V. du. în -ῡ < -υε. În afara aticei, se mai întîlnesc forme de acuzativ sg. ὀφρύα, pl. ὀφρύας, prin vocalizarea nazalei.

2) *Tipul* πέλεκυς

Tipul πέλεκυ-ς „topor" sau tipul cu alternanță în predesinențială (υ/ευ) este reprezentat de trei substantive, două masculine (πέλεκυς și πῆχυς „cot", măsură) și unul neutru (ἄστυ „cetate"), precum și de toate adjectivele cu această temă (ca ἡδύς, ἡδεῖα, ἡδύ „dulce", „suav").

Flexiunea lor prezintă un paralelism cu tipul πόλις al temelor în iot: N.Ac.V. sg. comportă gradul zero | *w* | care se vocalizează devenind | υ |, gradul | ε*w* | în rest, din care | *w* | cade, fiind, cu o singură excepție (D. pl.), intervocalic. Excepția are o explicație : D.L. pl. comporta gradul zero (*w* > υ), dar presiunea sistemului a substituit lui | υ | pe | ε |, care este prezent la majoritatea cazurilor.

De la un D.L. în -ηι, vocala lungă s-a extins, în atică, și la G. sg. (numai la substantive), unde, ca la πόλις, are loc metateza cantității [η-ος > -εως]. V. sg. este egal cu tema. Iată flexiunea substantivelor.

a) Flexiunea substantivelor ὁ πέλεκυς, τὸ ἄστυ:

nr.	caz	ion. homeric	atic	ion. homeric	atic
sg.	N.	ὁ πέλεκυ-ς	πέλεκυ-ς	τὸ ἄστυ	ἄστυ
	G.	πελέκε-ος	πελέκε-ως	ἄστε-ος	ἄστε-ως
	D.	πελέκε-ϊ	πελέκει	ἄστε-ϊ	ἄστει
	Ac.	πέλεκυ-ν	πέλεκυ-ν	ἄστυ	ἄστυ
	V.	πέλεκυ	πέλεκυ	ἄστυ	ἄστυ
pl.	N.V.	πελέκε-ες	πελέκεις	ἄστε-α	ἄστη
	G.	πελέκε-ων	πελέκε-ων	ἄστε-ων	ἄστε-ων
	D.	πελέκεσσι	πελέκε-σι	ἄστε-σι	ἄστε-σι
	Ac.	πελέκε-ας	πελέκεις	ἄστε-α	ἄστη
du.	N.Ac.V.	πελέκε-ε	πελέκει	ἄστε-ε	ἄστει
	G.D.	πελεκέ-οιν	πελεκέ-οιν	ἀστέ-οιν	ἀστέ-οιν

Notă. Accentul retras la G. pl. este analogic cu sg.

b) *Adjective tip* ἡδύς

Există un număr mare de adjective cu tema în | ϝ |. Toate sînt teme cu alternanță vocalică în predesinențială și cu flexiunea la fel ca a substantivelor tip πέλεκυς, minus metateza cantității la G. sg. atic.

Aceste adjective prezintă un sistem de trei paradigme pentru cele trei genuri: -ύς (m.), -εῖα (f.), -ύ (n.).

Masculinul și neutrul urmează flexiunea temelor [-ϝ/-εϝ], deci sînt de declinarea a III-a, femininul [-εῖα < -εϝ-*jă*], de declinarea I.

Accentul figurează pe temă.

Exemple:

ἡδύς (m.)	ἡδεῖα (f.)	ἡδύ (n.)	„dulce", „plăcut"
γλυκύς	γλυκεῖα	γλυκύ	„dulce (la gust)"
ταχύς	ταχεῖα	ταχύ	„iute, repede"
βραχύς	βραχεῖα	βραχύ	„scurt"
ὠκύς	ὠκεῖα	ὠκύ	„rapid, prompt"

Flexiunea:

nr.	caz	masculin	feminin	neutru
sg.	N.	ἡδύ-ς	ἡδεῖα	ἡδύ
	G.	ἡδέ-ος	ἡδείᾱς	ἡδέ-ος
	D.	ἡδεῖ	ἡδείᾳ	ἡδεῖ
	Ac.	ἡδύ-ν	ἡδεῖαν	ἡδύ
	V.	ἡδύ	ἡδεῖα	ἡδύ
pl.	N.	ἡδεῖς	ἡδεῖαι	ἡδέ-α
	G.	ἡδέ-ων	ἡδειῶν	ἡδέ-ων
	D.	ἡδέ-σι	ἡδείαις	ἡδέ-σι
	Ac.	ἡδεῖς	ἡδείᾱς	ἡδέ-α
	V.	ἡδεῖς	ἡδεῖαι	ἡδέ-α
du.	N.Ac.V.	ἡδεῖ	ἡδείᾱ	ἡδεῖ
	G.D.	ἡδέ-οιν	ἡδείαιν	ἡδέ-οιν

Observații.

a. În afara aticei și în special în poezia epică, formele de Ac. pl. m. nu sînt egale cu N. pl. ca în atică, ci ἡδέας < -ϝς; de asemenea, mai multe forme sînt necontrase, ca ἡδέ-ες, ἡδέ-ϊ etc.

b. Ca adjectivele se declină și υἱύς, υἱέος „fiu", care are și o paradigmă tematică υἱός, υἱοῦ.

2. CONJUNCTIVUL este modul acțiunilor volitive (care se traduc cu conjunctivul românesc) și al acțiunilor prospective (traduse cu indicativul viitor), mai ales + ἄν, numit conjunctiv eventual.

Morfologic, conjunctivul se caracterizează prin vocalele tematice lungi [ω/η] și prin desinențe personale principale, indiferent de timp. Exemple în text: ἐξέλθῃ „(dacă) va ieși", εὕρητε „(le) veți găsi", καταδάρθωμεν „vom dormi" etc.; în afara textului: ἴωμεν „să mergem", χαίρωμεν „să ne bucurăm", λύῃ „să dezlege" etc.

Conjunctivul are trei timpuri: prezent, aorist, perfect.

Prezentul se formează din tema prezentului, vocalele tematice lungi și desinențe personale principale A. și M.

Aoristul se constituie pe radical, sufixul |σ|, vocale tematice lungi și desinențe personale principale active și

medii pentru aceste două diateze; radical, | -θη- | sau | -η- |, scurtate în hiat în | -θε- | sau | -ε- |, vocalele tematice | -ω/η- | care înghit prin contragere pe | ε | din sufixul P., și desinențele personale principale active, pentru pasiv.

Perfectul se constituie pe tema perfectului (inclusiv | κ |), vocale tematice lungi | ω/η | și desinențe personale principale active, pentru activ; perifrastic pentru medio-pasiv: din participiul perfect M. al verbului de conjugat și prezentul conjunctiv al verbului εἰμί. Conjunctivul prez. εἰμί, a se vedea în continuare.

Notă. Paralelismul cu indicativul a făcut ca persoanele a 2-a și a 3-a sg. să comporte un | ι | subscris; față de indicativ: -εις, -ει → Conj. -ῃς, -ῃ; de asemenea, persoana a 2-a sg. M. evoluează ca la indicativ: -ησαι > -ηαι > -ῃ (uneori -ει).

a) *Prezentul:*

nr.	ps.	activ	medio-pasiv
sg.	1	βουλεύ-ω	βουλεύ-ω-μαι
	2	βουλεύ-ῃς	βουλεύ-ῃ
	3	βουλεύ-ῃ	βουλεύ-η-ται
pl.	1	βουλεύ-ωμεν	βουλευ-ώ-μεθα
	2	βουλεύ-ητε	βουλεύ-η-σθε
	3	βουλεύ-ωσι	βουλεύ-ω-νται
du.	2	βουλεύ-ητον	βουλεύ-η-σθον
	3	βουλεύ-ητον	βουλεύ-η-σθον
traducere		A. să sfătuiesc	M. să-mi sfătuiesc P. să fiu sfătuit

Conjunctivul prezent al verbului εἰμί:

ps.	sg.	pl.	du.
1	ὦ	ὦμεν	—
2	ᾖς	ἦτε	ἦτον
3	ᾖ	ὦσι	ἦτον

b) *Aoristul:*

nr. ps.	activ	mediu	pasiv
sg. 1	βουλεύ-σ-ω	βουλεύ-σ-ω-μαι	βουλευ-θῶ < -θέ-ω
2	βουλεύ-σ-ῃ-ς	βουλεύ-σ-ῃ	βουλευ-θῇ-ς
3	βουλεύ-σ-ῃ	βουλεύ-σ-η-ται	βουλευ-θῇ
pl. 1	βουλεύ-σ-ω-μεν	βουλευ-σ-ώ-μεθα	βουλευ-θῶ-μεν
2	βουλεύ-σ-η-τε	βουλεύ-σ-η-σθε	βουλευ-θῆ-τε
3	βουλεύ-σ-ωσι	βουλεύ-σ-ω-νται	βουλευ-θῶ-σι
du. 2	βουλεύ-σ-η-τον	βουλεύ-σ-η-σθον	βουλευ-θῆ-τον
3	βουλεύ-σ-η-τον	βουλεύ-σ-η-σθον	βουλευ-θῆ-τον

Notă. Conjunctivul aorist se traduce ca prezentul, deosebirea dintre prezent și aorist este numai de aspect, durativ primul, momentan ultimul. Așadar: A. „să sfătuiesc", M. „să-mi sfătuiesc", P. „să fiu sfătuit".

c) *Perfectul:*

nr. pers.	activ	medio-pasiv
sg. 1	βε-βουλεύ-κ-ω	βε-βουλευ-μένος, -η, -ον ὦ
2	βε-βουλεύ-κ-ῃς	βε-βουλευ-μένος, -η, -ον ᾖς
3	βε-βουλεύ-κ-ῃ	βε-βουλευ-μένος, -η, -ον ᾖ
pl. 1	βε-βουλεύ-κ-ω-μεν	βε-βουλευ-μένοι, -αι, -α ὦμεν
2	βε-βουλεύ-κ-η-τε	βε-βουλευ-μένοι, -αι, -α ἦτε
3	βε-βουλεύ-κ-ωσι	βε-βουλευ-μένοι, -αι, -α ὦσι
du. 2–3	βε-βουλεύ-κ-η-τον	βε-βουλευ-μένω, -ᾱ, -ω ἦτον

Notă. Conjunctivul perfect se întîlnește în acele propoziții construite cu conjunctivul care exprimă un timp trecut. Le traducem, uneori, cu Conj. perf. A. „să fi sfătuit", M. „să-mi fi sfătuit", P. „să fi fost sfătuit", alteori cu indicativul perfect. Se întîlnește mai rar.

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Declinați următoarele grupuri nominale:

ἡ βραχεῖα λέξις „cuvîntul scurt", ὁ ταχὺς ποταμός „rîul cel repede", τὸ γλυκὺ στόμα „gura dulce", ὠκὺς πούς „un picior iute".

2. Conjugați verbele πείθ-ω, βλέπ-ω, φυλάττω (R. φυλακ-) la conjunctiv prezent, aorist, perfect, fiecare la alt timp și la una din diatezele timpului respectiv.

3. Traduceți următorul distih și determinați verbele pe care le conține:

Μήποτε πὰρ κλαίοντα καθεζόμενοι γελάσωμεν
τοῖσ'αὐτῶν ἀγαθοῖς, Κύρν', ἐπιτερπόμενοι.

(Theognis, I, 1216, Diehl)

4. Traduceți, apoi memorați versul următor și redați formele de bază (pentru cele trei genuri) ale adjectivelor.

Παχεῖα γαστὴρ λεπτὸν οὐ τίκτει νόον.

(Anonymus, I, 16, Diehl)

5. Traduceți următorul text și rețineți denumirile unor părți ale corpului:

Ὁ κροκόδειλος ἔχει ὀφθαλμοὺς μὲν ὑός, ὀδόντας δὲ μεγάλους καὶ χαυλιόδοντας. Γλῶσσαν δὲ μοῦνον θηρίων οὐκ ἔφυσε. Οὐδὲ κινέει τὴν κάτω γνάθον, ἀλλά, καὶ τοῦτο μοῦνον θηρίων, τὴν ἄνω γνάθον προσάγει τῇ κάτω. Ἔχει δὲ καὶ ὄνυχας καρτεροὺς καὶ δέρμα λεπιδωτὸν ἄρρηκτον ἐπὶ τοῦ νώτου. Τυφλὸν δὲ ἐν ὕδατι, ἐν δὲ τῇ αἰθρίῃ ὀξυδερκέστατον.

(Herodot, II, 68)

6. Deosebiți, în textul lecției, conjunctivul de indicativ, adesea doar prin vocalele tematice: scurte la ind. — lungi la Conj.

ind. λυ-ε-ται → Conj. λύ-η-ται.

18
Ὄγδοον καὶ δέκατον δίδαγμα

Αἱ γυναῖκες τοῖς ἀνδράσι μέμφονται. — *Explicații la text.* — *Antichități:* teatrul grec. — *Gramatică:* 1. Temele nominale în diftong. 2. Optativul. — *Teme și exerciții.*

Γρηῢς[1] δ᾽εἰς ὑπερῷ᾽ ἀνεβήσετο[2] καγχαλόωσα[3],
δεσποίνῃ ἐρέουσα[4] φίλον πόσιν ἔνδον ἐόντα.

(Homer, *Odiseea*, XXIII, 1–2)

Αἱ γυναῖκες τοῖς ἀνδράσι μέμφονται

Πολλ᾽ἂν αἱ γυναῖκες ἡμεῖς ἐν δίκῃ μεμψαίμεθ᾽ἂν[5]
τοῖσιν ἀνδράσιν δικαίως, ἓν δ᾽ὑπερφυέστατον[6].
Χρῆν[7] γάρ, ἡμῶν εἰ τέκοι[8] τις ἄνδρα χρηστὸν τῇ πόλει
ταξίαρχον ἢ στρατηγὂν, λαμβάνειν τιμήν τινα,
προηδρίαν τ᾽αὐτῇ δίδοσθαι[9] Στηνίοισι καὶ Σκίροις[10]
ἔν τε ταῖς ἄλλαις ἑορταῖς αἶσιν ἡμεῖς ἤγομεν·
εἰ δὲ δειλὂν καὶ πονηρὸν ἄνδρα τις τέκοι γυνή,
ἢ τριήραρχον πονηρὸν ἢ κυβερνήτην κακόν,
ὑστέραν αὐτὴν καθῆσθαι[11] σκάφιον ἀποκεκαρμένην[12]
τῆς τὸν ἀνδρεῖον τεκούσης[13]. Τῷ[14] γὰρ εἰκός, ὦ πόλις,
τὴν Ὑπερβόλου καθῆσθαι μητέρ᾽ ἠμφιεσμένην[15]
λευκὰ καὶ κόμας καθεῖσαν[16] πλησίον τῆς Λαμάχου,
καὶ δανείζειν χρήμαθ᾽, ᾗ χρῆν, εἰ δανείσειέν[17] τινι
καὶ τόκον πράττοιτο[18], διδόναι[19] μηδέν᾽ ἀνθρώπων τόκον,
ἀλλ᾽ἀφαιρεῖσθαι βίᾳ τὰ χρήματ᾽ εἰπόντας[20] τοδί·
„᾽Αξία γοῦν εἶ τόκου τεκοῦσα τοιοῦτον τόκον"[21].

(Aristofan, *Thesmophoriile*, 830 și urm.)

Notă: Versurile de mai sus sînt constituite în tetrametru trohaic catalectic (lipsește ultima moră sau silabă). Vezi lecția 14, despre versificația greacă.

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. γρηΰς, formă ionică, atic γραῦς (f.) „femeie bătrînă".
2. ἀν-ε-βή-σ-ε-το, ind. aor. M. cu sufix sigma, dar cu vocale tematice înaintea desinențelor; structură rară, întîlnită la Homer, vb. ἀναβαίνω „urc".
3. καγχαλόωσα, part. prez. A. f., acordat cu γρηΰς, al verbului καγχαλάω „rîd (în hohote)"; part. prez. f. καγχαλάουσα, prin contragerea vocalelor în contact, καγχαλῶσα; textul homeric nu prezintă contrageri; ele s-au efectuat ulterior, dar, pentru a nu dăuna versului, nu s-a redus numărul silabelor. Fenomenul se cheamă διέκτασις sau *extensio*.
4. ἐρέουσα, part. v. A. f. al vb. λέγω „spun", creat prin supletism, deci de la alt radical decît tema prezentului. Participiul viitor, după un verb de mișcare spre o direcție, exprimă o finală. Aici „bătrîna a urcat... ca să-i spună stăpînei".
5. μεμψαίμεθα ἄν „am putea să reproșăm", opt. aor. M. al vb. μέμφομαι: R. μεμφ- + sufix de aor. |σ| + sufix de opt. aor. |-αι-| și desinențele personale. Particula ἄν însoțește optativul pentru a-i sublinia valoarea potențială. Ea se repetă și la începutul versului πολλὰ ἄν „multe", ca figură de stil numită epanadiploză (repetiția unui cuvînt la început și sfîrșit de propoziție/de vers).
6. ὑπερφυέστατον, superlativul adjectivului ὑπερφυής, -ές „care crește peste măsură": ἓν ὑπερφυέστατον „un lucru peste măsură" de grav.
7. χρῆν < χρὴ ἦν „trebuia", „ar fi trebuit".
8. τέκοι, opt. aor. tematic (cu terminații de prezent), al vb. τίκτω „nasc".
9. δίδοσθαι, inf. prez. al vb. δίδωμι „dau" cu forma medie la fel ca a verbelor tematice, minus ο/ε.

10. Στηνίοις καὶ Σκίροις „la sărbătorile *Stenia*" (sărbătoare ateniană în cinstea Demetrei ce revine din infern, unde și-a căutat fiica, pe Persefona, cînd femeile își aruncau una alteia ocări) „și la *Skira*" (sărbătoare în cinstea Atenei, cu procesiuni în care preoteasa zeiței, preotul lui Poseidon și cel al Soarelui purtau umbrele) ce se ținea în luna *Pyanepsion* (octombrie–noiembrie). Mai departe αἷσιν „în care" sau „la care".
11. καθῆσθαι „să șadă", inf. prez. al vb. κάθημαι, vb. atematic, mediu (cf. lecția 26,3).
12. ἀποκεκαρμένην, part. perf. M. f. Ac. acordat cu αὐτήν „ea, aceasta", de la vb. ἀποκείρω „tund", deci „tunsă" sau „după ce a fost tunsă" < *κε-κρ-μένην (R. grad zero, *κρ- > καρ-); σκάφιον, precedent, este Ac., „ca o bărcuță", marcînd o tunsură în jurul capului ce lăsa numai creștetul cu păr.
13. τῆς τὸν ἀνδρεῖον τεκούσης „(să șadă mai la urmă) decît cea care a născut un fiu curajos, bărbat"; τεκοῦσα, part. aor. tematic al vb. τίκτω „nasc".
14. Τῷ subînțeles τόπῳ „în acest loc", εἰκός (ἐστι) „se cuvine + καθῆσθαι „să șadă".
15. ἠμφιεσμένην (τὴν Ὑπερβόλου μητέρα „mama lui Hyperbolos", orator și om de stat atenian), part. perf. P. al vb. ἀμφι-έννυμι „a îmbrăca", R. -εσ-: ἄμφι-εσ-μένος, -η, -ον, dar prefixul ἀμφι-, printre excepții, lungește inițiala sa drept reduplicație, ἠμφι-), deci „îmbrăcată", se înțelege „de sărbătoare".
16. λευκὰ καὶ κόμας καθεῖσαν „îndepărtîndu-și paloarea și lăsîndu-și să-i curgă pletele"; καθεῖσα, part. aor. f. al vb. καθίημι „a da drumul".
17. δανείσειεν, opt. aor. atic, mai frecvent δανείσαιεν, al vb. δανείζω „dau bani cu împrumut".
18. τόκον πράττοιτο „ar obține dobîndă", | -οι |, caracteristica optativului tematic. Λάμαχος, -ου, general atenian.
19. διδόναι, inf. prez. atematic, în | -ναι |, al vb. δίδωμι „dau".
20. εἰπόντας, part. aor. tematic Ac. pl. m. „zicînd" τοδί „aceasta" ce urmează.
21. Parodierea lui Euripide; de fapt, versul întreg este luat din tragedia *Elena* a acestuia, cu intenția de a-l batjocori

pentru jocul de cuvinte folosit; R. τεκ-/τοκ- „naștere"; τεκοῦσα „mama care a născut" τοιοῦτον τόκον „un astfel de copil"; ἀξία εἶ τόκου „ești vrednică de fiul tău". Tot τόκος este și „puiul" banilor, *dobînda.*

Notă. Flexiunea subst. γυνή comportă alternanță a accentului, fiind nume de rudenie „soție":

sg. N. γυνή, G. γυναικός, D. γυναικί, Ac. γυναῖκα, V. γύναι;
pl. N.V. γυναῖκες, G. γυναικῶν, D. γυναιξί, Ac. γυναῖκας.

ΑΡΧΑΙΚΑ

TEATRUL GREC ca edificiu ne este cunoscut astăzi din picturile de pe vase, după un mare număr de ruine și din mărturiile lui Vitruvius, *De architectura* (an 10 î.e.n.), și Pollux (180 e.n.), precum și din informațiile gramaticienilor.

Un teatru grecesc avea trei părți principale: τὸ θέατρον propriu-zis sau locul spectatorilor (θεάομαι „privesc"); ἡ ὀρχήστρα, locul în care evolua corul; τὸ λογεῖον, locul unde dialogau actorii.

1. Τὸ θέατρον, semicircular, conținea gradenele pe care ședeau spectatorii, tăiate în coasta unei coline. Ele erau divizate în secțiuni prin scări, care raionau de jos în sus treptele, și prin culoare mai largi între trepte.

2. Ἡ ὀρχήστρα era un planșeu care acoperea mai bine de jumătate din cercul împrejmuit parțial de ultima treaptă de jos a amfiteatrului; era locul orchestrei.

3. Τὸ λογεῖον era scena din fața orchestrei, o platformă de piatră, la început la nivelul orchestrei, înaltă cam de 12 picioare, deschisă spre θέατρον, închisă de celelalte trei părți cu pereți decorați cu artă; cum fundalul tragediilor era în general un palat, planul din spate reprezenta cel mai des un edificiu cu trei etaje, cu deschiderea spre scenă prin trei sau cinci porți. Atenansele erau mai multe camere lipite de scenă, destinate costumării. Pentru comedie, fundalul scenei era reprezentat de fațada mai multor case vecine, fiecare cu poarta spre scenă.

Se pare că, în teatrul lui Dionysos din Atena, spectatorii intrau prin culoarele vecine cu scena și traversau orchestra pentru a ajunge la locurile lor. În primele rînduri ale spectatorilor se aflau locurile speciale pentru magistrați și notorietăți, numite θρόνοι, θέαι, τόποι, adesea construite din marmură, pe care erau încrustate numele personajelor oficiale deținătoare ale acelor locuri. Se presupune, de asemenea, că în orchestră se afla și altarul lui Dionysos, în jurul căruia evolua corul. Actorii intrau în scenă pe două porți laterale; exista, cel puțin la Atena, o convenție teatrală ca personajele concepute ca venind din oraș să intre din dreapta, iar cele presupuse că vin din provincie sau din străinătate să intre dinspre stînga spectatorilor.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. TEMELE NOMINALE ÎN DIFTONG

Greaca a moștenit din indo-europeană trei teme în diftong, toate cu primul element lung | -ᾱϝ- |, | -ωϝ- |, | -ηϝ- |. Pe baza legii lui Osthoff, vocala s-a scurtat, | ϝ > υ |. Exemple: ἡ γραῦς „bătrîna"; ὁ, ἡ βοῦς „boul, vaca"; ὁ βασιλεύς „regele". Intervocalic, | ϝ | cade în ionic-atică și, ca urmare, nu se contrag decît acele vocale rămase în hiat a căror contragere este un | ē |. Astfel:

1) *Tipul* γραῦς *(tema -ᾱϝ-)*

Temele în -ᾱϝ- sînt reprezentate numai de două substantive din fondul principal: ἡ γραῦς „bătrîna" și ἡ ναῦς „corabia". Ultimul este atestat în mai multe forme dialectale. Ἡ γραῦς oferă paradigmă regulată.

Iată flexiunea atică:

a) Ἡ γραῦς

caz	sg.	pl.	du.
N.	γραῦ-ς	γρᾶ-ες	γρᾶ-ε
G.	γρᾱ-ός	γρα-ῶν	γρα-οῖν
D.	γρᾱ-ΐ	γραυ-σί	—
Ac.	γραῦ-ν	γραῦ-ς	—
V.	γραῦ	γρᾶ-ες	—

Notă. Ion. hom. sg. γρηΰς și γρηῦς, γρηός, γρηΐ, —, γρηῦ;
pl. γρῆες, γρηῶν, γρηΰσί, —, γρῆες.

b) Ἡ ναῦς

Fiind un cuvînt permanent pe buzele vorbitorilor greci, flexiunea acestuia este larg atestată și comportă unele accidente fonetice.

caz	sg.	pl.	du.
N.	ναῦ-ς	νῆ-ες	νῆ-ε
G.	νε-ώς	νε-ῶν	νε-οῖν
D.	νη-ΐ	ναυ-σί	—
Ac.	ναῦ-ν	ναῦ-ς	—
V.	ναῦ	νῆ-ες	—

Observații.

a. Formele dialectale le explică pe cele atice:

dor. sg. ναῦς și νᾶς, νᾱός, νᾱΐ, νᾶα, ναῦ; pl. νᾶες, νᾱῶν, ναυσί și νάε(σ)σι, νᾶας;

ion. hom. sg. νηῦς, νηός, νηΐ, νῆα, νηῦ; pl. νῆες, νηῶν, νηυσί și νήεσσι, νῆας.

b. G. sg. atic νη-ός > νε-ώς prin metateza cantității; G. pl. νη-ών > νε-ῶν, cu | η > ε | : scurtare în hiat susținută și de analogia cu singularul. Ac. în -ας din dorică și ionică este cel așteptat: νᾱϝ-ας > νᾶας, νῆας. Formele atice ναῦν, ναῦς sînt obținute așa-zis „mecanic", înlocuindu-se desinența N. sg. | ς | prin cele ale acuzativului. Herodot oferă forme cu | η > ε | ca scurtare în hiat: G. νε-ός, D. νε-ΐ, Ac. νέ-α, G. pl. νε-ῶν, N. pl. νέ-ες etc.

2) *Tipul* βοῦς, *tema* -ωϝ/-οϝ

Temele în -ωϝ- prezintă alternanță cantitativă în predesinențială: lungă | -ωϝ- | la N.Ac.V. sg., scurtă | -οϝ- | la G.D. sg. și întregul plural și dual. Legea lui Osthoff scurtează pe | ω > ο | la N. sg. și D. pl., în contact cu | σ |. În afara dialectului ionic-atic, este atestat sporadic | ϝ |.

Pentru că textul lecției nu oferă nici un exemplu, dăm mai întîi următoarele versuri homerice:

Αὐτόλυκος δ'υἱοῖσιν ἐκέκλετο κυδαλίμοισιν
δεῖπνον ἐφοπλίσσαι· τοὶ δ'ὀτρύνοντος ἄκουσαν,
αὐτίκα δ'εἰσάγαγον βοῦν ἄρσενα πενταέτηρον

(Homer, *Od.*, XIX, 418–420).

„Autolycos ceruse fiilor săi vestiți să pregătească un ospăț; aceștia îl ascultară (pe tatăl) ce-i grăbea (ὀτρύνοντος, subînțeles πατρός, complement în G. după ἀκούω) și îndată au adus un *bou* de cinci ani." Pentru că subst. βοῦς exprimă *vita*, articolul sau atributul, în cazul de față ἄρσενα „masculin", îi determină sexul: *un bou*.

Flexiunea:

caz	sg.	pl.	du.
N.	βοῦ-ς	βό-ες	βό-ε
G.	βο-ός	βο-ῶν	βο-οῖν
D.	βο-ΐ	βου-σί	—
Ac.	βοῦ-ν	βοῦ-ς	—
V.	βοῦ	βό-ες	—

Observații. Beot. βῶς, βοϝ-ός, βοϝ-ί, βόϝ-α explică formele atice, excepție Ac. obținut "mecanic" de la N. sg. în atică.

2. OPTATIVUL este modul acțiunilor potențiale — adesea însoțit de particula modală ἄν, dial. κε(ν) — și deziderative. Ca valori secundare, se disting: optativul urbanității (ca în rom. „te-aș ruga" pro „te rog") și optativul oblic, adică în propoziții secundare după un verb regent la un timp trecut, cînd optativul poate substitui indicativul sau conjunctivul.

Morfologic, optativul se caracterizează prin sufix modal |-οι-|, iar, la aoristul sigmatic |-αι-|, și prin desinențe personale secundare la toate timpurile. O singură excepție există: persoana 1 sg. A. are desinența principală atematică -μι. Sufixele modale |αι, οι|, în poziție finală deschisă, sînt lungi numai la optativ în cadrul verbului. Persoana a 3-a pl. are gradul |*e*|: -εντ > -εν al desinenței.

Prezentul se formează din tema prezentului, sufixul |-οι-| și desinențele personale secundare active și medii.

Viitorul se constituie pe radical, apoi, la activ și mediu, se adaugă sufixul viitorului |σ|, sufixul modal |-οι-| și desinențele personale secundare active și medii; pentru pasiv: radical, sufixul de pasiv |θη| sau |η| și terminațiile viitorului mediu al optativului.

Aoristul este alcătuit pe radical, la care se alipesc, întîi, sufixul de aorist |σ|, apoi sufixul optativului |-αι-| și desinențele personale active și medii pentru aceste diateze; la pasiv, structura sa este formată din radical, sufixul pasiv |-θη-| sau |-η-|, scurtate în hiat în |-θε-| și |-ε-|, plus sufixul optativului atematic |ιη| sg., |ι| pl., du., plus desinențele secundare active. Accentul stă totdeauna pe sufixul modal atematic.

Perfectul activ se creează pe tema perfectului și terminațiile optativului prezent; perfectul medio-pasiv este format perifrastic din participiul perfect mediu al verbului de conjugat și optativul prezent al verbului εἰμί.

*

Iată optativul prezent al verbului εἰμί:

ps.	sg.	pl.	du.
1	εἴην	εἶμεν	—
2	εἴης	εἶτε	εἴ-την
3	εἴη	εἶεν	εἴ-την

Notă. Εἴην < *ἐσ-ιη-ν, εἶμεν < *εσ-ι-μεν etc.

a) *Prezentul:*

nr.	ps.	activ	medio-pasiv
sg.	1	βουλεύ-οι-μι	βουλευ-οί-μην
	2	βουλεύ-οι-ς	βουλεύ-οι-ο
	3	βουλεύ-οι	βουλεύ-οι-το
pl.	1	βουλεύ-οι-μεν	βουλευ-οί-μεθα
	2	βουλεύ-οι-τε	βουλεύ-οι-σθε
	3	βουλεύ-οι-εν	βουλεύ-οι-ντο
du.	2	βουλευ-οί-την	βουλευ-οί-σθην
	3	βουλευ-οί-την	βουλευ-οί-σθην

Notă. Persoana a 2-a sg. M. βουλεύ-οι-ο < *βουλεύ-οι-σο.

b) *Viitorul:*

nr.	ps.	activ	mediu	pasiv
sg.	1	βουλεύ-σ-οι-μι	βουλευ-σ-οί-μην	βουλευ-θη-σ-οί-μην
	2	βουλεύ-σ-οι-ς	βουλεύ-σ-οι-ο	βουλευ-θή-σ-οι-ο
	3	βουλεύ-σ-οι	βουλεύ-σ-οι-το	βουλευ-θή-σ-οι-το
pl.	1	βουλεύ-σ-οι-μεν	βουλευ-σ-οί-μεθα	βουλευ-θη-σ-οί-μεθα
	2	βουλεύ-σ-οι-τε	βουλεύ-σ-οι-σθε	βουλευ-θή-σ-οι-σθε
	3	βουλεύ-σ-οι-εν	βουλεύ-σ-οι-ντο	βουλευ-θή-σ-οι-ντο
du.	2	βουλευ-σ-οί-την	βουλευ-σ-οί-σθην	βουλευ-θη-σ-οί-σθην
	3	βουλευ-σ-οί-την	βουλευ-σ-οί-σθην	βουλευ-θη-σ-οί-σθην

c) *Aoristul:*

nr.	ps.	activ	mediu	pasiv
sg.	1	βουλεύ-σ-αι-μι	βουλευ-σ-αί-μην	βουλευ-θείη-ν
	2	βουλεύ-σ-αι-ς	βουλεύ-σ-αι-ο	βουλευ-θείη-ς
	3	βουλεύ-σ-αι	βουλεύ-σ-αι-το	βουλευ-θείη
pl.	1	βουλεύ-σ-αι-μεν	βουλευ-σ-αί-μεθα	βουλευ-θεῖ-μεν
	2	βουλεύ-σ-αι-τε	βουλεύ-σ-αι-σθε	βουλευ-θεῖ-τε
	3	βουλεύ-σ-αι-εν	βουλεύ-σ-αι-ντο	βουλευ-θεῖ-εν
du.	2	βουλευ-σ-αί-την	βουλευ-σ-αί-σθην	βουλευ-θεί-την
	3	βουλευ-σ-αί-την	βουλευ-σ-αί-σθην	βουλευ-θεί-την

d) *Perfectul:*

nr.	ps.	activ	medio-pasiv
sg.	1	βε-βουλεύ-κ-οι-μι	βε-βουλευ-μένος, -η, -ον εἴην
	2	βε-βουλεύ-κ-οι-ς	βε-βουλευ-μένος, -η, -ον εἴης
	3	βε-βουλεύ-κ-οι	βε-βουλευ-μένος, -η, -ον εἴη
pl.	1	βε-βουλεύ-κ-οι-μεν	βε-βουλευ-μένοι, -αι, -α εἶμεν
	2	βε-βουλεύ-κ-οι-τε	βε-βουλευ-μένοι, -αι, -α εἶτε
	3	βε-βουλεύ-κ-οι-εν	βε-βουλευ-μένοι, -αι, -α εἶεν
du.	2	βε-βουλευ-κ-οί-την	βε-βουλευ-μένω, -ᾱ, -ω εἴτην
	3	βε-βουλευ-κ-οί-την	βε-βουλευ-μένω, -ᾱ, -ω εἴτην

Observații. Optativul prezent și aorist se traduc, în principiu, cu optativul prezent, distingîndu-se numai aspectual: prezentul e durativ, iar aoristul — momentan; optativul viitor, prin indicativul viitor, nefigurînd decît în stil indirect; optativul perfect, prin optativul perfect sau adesea prezent.

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Declinați grupurile nominale: ἡ ταχεῖα ναῦς „corabia iute", ἡ ἀγαθὴ γραῦς „buna bătrînă".

2. Conjugați la optativ verbele βλέπ-ω, πείθω, τάττω, φυλάττω (ultimele două cu R. gutural), fiecare la un alt timp.

3. Traduceți următoarea ghicitoare și dați dezlegarea:

Ἄνθρωπος κοὐκ ἄνθρωπος, ἄνθρωπος δ'ὅμως,
ὄρνιθα κοὐκ ὄρνιθα, ὄρνιθα δ'ὅμως,
ἐπὶ ξύλου τε κοὐ ξύλου καθημένην,
λίθῳ βαλών τε κοὐ λίθῳ διώλεσεν.

(Sǫxɒʌ ụ)

4. Traduceți și extrageți optativele din textul următor:

Μηδείς σ'ἀνθρώπων πείσῃ κακὸν ἄνδρα φιλῆσαι
Κύρνε· τί δ'ἔστ'ὄφελος δειλὸς ἀνὴρ φίλος ὤν;
οὔτ'ἄν σ'ἐκ χαλεποῖο πόνου ῥύσαιτο καὶ ἄτης
οὔτε κεν ἐσθλὸν ἔχων τοῦ μεταδοῦν ἐθέλοι.

(Theognis, I, 101 și urm.)

Notă. Τοῦ μεταδοῦν „să-ți dea în schimb".

19
Ἔνατον καὶ δέκατον δίδαγμα

Ὁ Σαδυάττης βασιλεύς. — *Explicații la text.* — *Antichități:* liturghia. — *Gramatică:* 1. Teme nominale în -ηϝ-. 2. Teme nominale atematice aberante. 3. Imperativul. — *Teme și exerciții.*

Τοῖσ᾽ἀγαθοῖς σύμμισγε[1], κακοῖσι δὲ μήποθ᾽ὁμάρτει[2],
εὖτ᾽ἂν[3] ὁδοῦ στέλλῃ[4] τέρματ᾽ἐπ᾽ἐμπορίην.
Τῶν ἀγαθῶν ἐσθλὴ μὲν ἀπόκρισις, ἐσθλὰ δὲ ἔργα·
τῶν δὲ κακῶν ἄνεμοι δειλὰ φέρουσιν ἔπη.

(Theognis, I, 1165 și urm., Diehl)

Ὁ Σαδυάττης βασιλεύς

Σαδυάττης, ὁ Λυδῶν βασιλεύς, Ἀλυάττεω[5] παῖς, ἦν μὲν τὰ πολέμια[6] γενναῖος, ἄλλως δὲ ἀκόλαστος. Καὶ γάρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ ἀδελφήν, γυναῖκα Μιλήτου, ἀνδρὸς δοκίμου, καλέσας ἐφ᾽ἱερὸν βίᾳ ᾔσχυνεν[7], καὶ τὸ λοιπὸν αὐτὴν ἴσχει γυναῖκα. Ὁ δὲ Μίλητος ἦν Μέλανος τοῦ Γύγου γαμβροῦ ἀπόγονος. Δυσανασχετῶν[8] δὲ ἐπὶ τούτοις, φεύγων ᾤχετο εἰς Δασκύλιον. Σαδυάττης δὲ κἀκεῖθεν[9] αὐτὸν ἐξέωσεν[10]. Ὁ δὲ ἀπεχώρησεν εἰς Προκόννησον[11]. Σαδυάττης δὲ ὀλίγον ὕστερον ἔγημεν[12] ἑτέρας δύο γυναῖκας ἀλλήλαις ἀδελφάς[13], καὶ ἴσχει παῖδας, ἐκ μὲν τῆς Ἀττάλην, ἐκ δὲ τῆς[14] Ἄδραμυν νόθους· ἐκ δὲ τῆς αὐτοῦ ἀδελφῆς γνήσιον Ἀλυάττην.

᾿Αλυάττης, ὁ Σαδυάττεω υἱός, βασιλεὺς Λυδῶν, ἕως μὲν νέος ἦν, ὑβριστὴς ἦν καὶ ἀκόλαστος, ἐκβὰς[15] δὲ εἰς ἄνδρα, σώφρων καὶ δίκαιος μάλιστα.

᾿Αλυάττης ὁ Κροίσου πατήρ, τοῦ Λυδῶν βασιλέως.

(Xanthos Lydianul, *FHG*, I, 19)

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. σύμμισγε „împrietenește-te cu" + D., imperativ prez. A., persoana a 2-a sg. (literal: „amestecă-te").
2. ὁμάρτει, aceeași formă, vb. ὁμαρτέω „mă întovărășesc" (imper. ὁμάρτε-ε > ὁμάρτει).
3. εὖτε ἄν (cu eliziunea lui | ε | în hiat) „pînă cînd" + conjunctivul.
4. στέλλῃ „vei depăși" < *στέλλ-η-σαι, Conj. prez. M. persoana a 2-a sg. al vb. στέλλομαι (ὁδοῦ τέρματα „limitele [= capătul] drumului").
5. ᾿Αλυάττεω „al lui Alyattes", G. ionic, decl. I: *Αλυάττη-ο, metateză ᾿Αλυάττεω, atic. ᾿Αλυάττου. Textul oferă genealogia lui Croesus, regele Lydiei, vestit pentru marile sale avuții, sfîrșind însă în captivitatea lui Cyrus. Deci Alyattes → Sadyattes → Alyattes (II) → Croesus.
6. τὰ πολέμια γενναῖος „nobil" (adică viteaz în problemele de război) „în faptele de arme"; τὰ πολέμια, acuzativ de relație, exprimînd punctul de referință (în ce privință).
7. ᾔσχυνεν βίᾳ „a necinstit-o prin violare"; verbul pare un imperfect de la αἰσχύνω, dar de fapt este un aorist care a pierdut siflanta (tip morfologic care se explică în lecția 23).
8. δυσ-ανα-σχετέων (> -τῶν), part. prez. A. al vb. δυσανασχετέω „suport cu greu", „sînt indignat". Acest Miletos era și el de rang regesc, fiind un urmaș al vestitului rege lydian Gyges.
9. κἀκεῖθεν „și de acolo", crasă: καὶ ἐκεῖθεν.
10. ἐξέωσε, ind. aor. A. al vb. ἐξωθέω v. ἐξ-ώσω, aor. A. ἐξέωσα, P. ἐξ-εώσθην „a alunga".

11. Προκόννησος, -ου = Procones, azi Marmora, insulă în Propontida (Marea Marmara).
12. ἔγημεν „a luat de soție", aor. al vb. γαμέω (același tip de aorist ca ᾔσχυνεν de mai sus).
13. δύο γυναῖκας ἀλλήλαις ἀδελφάς „două femei surori între ele", de remarcat dezacordul: δύο dual, cu restul la plural. Textul este în dialect ionic, care nu a păstrat dualul.
14. ἐκ μὲν τῆς... ἐκ δὲ τῆς „de la una... de la cealaltă", de remarcat valoarea pronominală a articolului.
15. ἐκβάς „ajungînd" (la vîrsta bărbăției), part. aor. atematic (cf. lecția 29,2) al vb. ἐκβαίνω „a ieși" (din copilărie) εἰς ἄνδρα „la vîrsta bărbăției".

ΑΡΧΑΙΚΑ

LITURGHIA, instituție ateniană menită să elibereze statul de anumite obligații financiare, pe care le preluau cetățenii bogați (numele este compus din λεῖτος „public", ἔργον „muncă, funcție"). Principalele liturghii erau:

1. Τριηραρχία, echiparea unei trireme (a unui vas cu trei rînduri de vîsle); la început, se impunea unei singure persoane, apoi la două, iar, pe la sfîrșitul secolului al V-lea î.e.n., unui număr de 1 200 de persoane, împărțite în 20 de grupuri (σύμμοροι) de cîte 60 de persoane, fiecare grup fiind obligat, pe rînd, la echiparea unui vas.

2. Χορηγία, preocuparea de a alcătui un cor pentru reprezentațiile dramatice; după războiul peloponesiac, erau însărcinați doi cetățeni din același trib să suporte cheltuielile cu χορηγία, cu susținerea materială a reprezentațiilor teatrale.

3. Γυμνασιαρχία, grija și cheltuiala de a organiza anumite jocuri publice, mai ales procesiunile cu torțe (λαμπαδηφορίαι) de la Panathenee.

4. Ἑστίασις, organizarea unui ospăț public pentru tribul său.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. TEME NOMINALE ÎN -ηϝ- TIP βασιλεύς.

a) Dintre toate temele nominale în diftong, temele în -ηϝ- sînt nu numai cel mai bine reprezentate, dar și singurele

productive. Ele sînt nume de ocupații și profesii bărbătești ca: βασιλεύς „rege", ἱερεύς „preot", χαλκεύς „arămar", σιδηρεύς „fierar", ἱππεύς „cavaler".

Ca în cazurile precedente de teme în diftongi, | ϝ | intervocalic cade, iar vocalele rămase în hiat nu se contrag decît dacă rezultatul contracției este | ē | . La N. și V. sg., la D. pl., | ϝ | devine al doilea element al diftongului cu vocala precedentă. N. sg. și D. pl. scurtează pe | η > ε | potrivit legii lui Osthoff. La G. sg. și Ac. sg. și pl. au loc metateze ale cantității | ηο | > | εω |; | ηᾰ | > | εᾱ |. Sub presiunea sistemului, și restul cazurilor au scurtat primul element al diftongului, prin analogie, în ionic-atică.

Flexiunea:

caz	sg.	pl.	du.
N.	βασιλεύ-ς	βασιλεῖς (-ῆες)	βασιλεῖ
G.	βασιλέ-ως	βασιλέ-ων	βασιλέ-οιν
D.	βασιλεῖ	βασιλεῦ-σι	
Ac.	βασιλέ-ᾱ	βασιλέ-ᾱς	
V.	βασιλεῦ	βασιλεῖς (-ῆες)	

Observații.
Hom. și lesb. sg. βασιλεύς, βασιλῆος, βασιλῆϊ, βασιλῆα
pl. βασιλῆες, βασιλήων, βασιλήεσσι, βασιλῆας
explică formele atice.

b) Ζεύς. Există un substantiv cu tema | ηϝ |, care comportă alternanță în predesinențială: gradul lung | ηϝ | la N.Ac.V. sg., gradul zero la G. și D. sg. Cuvîntul nu are decît numărul singular, fiind nume propriu, numele zeului grec suprem:

N. *Διηϝ-ς > Ζεύς (δι > ζ), iar [ηϝ-ς > εύς], legea lui Osthoff;
G. Διϝ-ός > Διός → cu ϝ intervocalic căzut în ionic-atică, păstrat dialectal
D. Διϝ-ί > Δι-ΐ
Ac. *Δjηϝ-ν > Ζῆν, Ac. considerat N., de unde G. Ζηνός și celelalte cazuri; atica și-a creat Ac. Δία de la G. Διός
V. *Δjηϝ > Ζεῦ.

Recapitulăm atic: Ζεύς, Διός, Διΐ, Δία, Ζεῦ

2. TEME NOMINALE ATEMATICE ABERANTE

a) *De cunoscut genitivul*

ἀρήν, ἀρνός (ὁ)	„miel"
ἀλώπηξ, ἀλώπεκος (ἡ)	„vulpe"
γάλα, γάλακτος (τό)	„lapte"
γυνή, γυναικός (ἡ)	„femeie, soție"
γόνυ, γόνατος (τό)	„genunchi"
Ζεύς, Διός (ὁ)	„zeu"
ἧπαρ, ἥπατος (τό)	„ficat"
θρίξ, τριχός (ἡ)	„păr" din cap
κάρα, καρήατος (τό)	„cap"
κῆρ, κῆρος (τό) (< κέαρ)	„inimă"
κύων, κυνός (ὁ)	„cîine"
λιμήν, λιμένος (ὁ)	„port"
ὀδούς, ὀδόντος (ὁ)	„dinte"
ὄναρ, ὀνείρατος (τό)	„vis"
οὖς, ὠτός (τό)	„ureche"
Πνύξ, Πυκνός (ἡ)	„Pnyx", piața Atenei
πούς, ποδός (ὁ)	„picior"
ῥίς, ῥινός (ἡ)	„nas"
ὕδωρ, ὕδατος (τό)	„apă"
υἱύς, υἱέος (ὁ)	„fiu"
φώς, φωτός (ὁ)	„bărbat"
φῶς, φωτός (τό)	„lumină"

b) *De cunoscut și alte cazuri*

ἀνήρ, ἀνδρός, ἀνδρί, ἄνδρα, ἄνερ; D. pl. ἀνδράσι
Ἄρης, -εως, -ει, -η, Ἄρες „Ares"
Ἀπόλλων, -ωνος, Ac. Ἀπόλλω, V. Ἄπολλον „Apolo"
Ζεύς, Διός, Διΐ, Δία, Ζεῦ „Zeus"
dialectal Ζήν, Ζηνός și Ζάν/Ζάς, Ζανός „Zeus"
ἴς, ἰός, ἰΐ, ἴν ἶφι (ὁ) „forță"
κλείς, κλειδός, Ac. κλεῖν, κλεῖς „cheie"
ναῦς, νεώς, νηΐ, ναῦν, ναῦ, νῆες, νεῶν, ναυσί, ναῦς „corabie" și „navă"
πρεσβευτής, -οῦ, pl. πρέσβεις „sol"
Ποσείδων, -ωνος, V. Πόσειδον „Poseidon"
χελιδών, -ῶνος, V. χέλιδον „rîndunică"

c) *Neregularităţi de accent:* la monosilabicele atematice (care, de regulă, alternează accentul, trecîndu-l pe finală la G. şi D.):

δᾴς, δᾳδός „torţă", dar G. pl. δᾴδων
παῖς, παιδός „copil", dar G. pl. παίδων
πᾶς, παντός „tot, fiecare", dar G. pl. πάντων, D. pl. πᾶσι
Τρῴς, Τρῳός „troian", dar G. pl. Τρῴων
φῶς, φωτός „lumină", dar G. pl. φώτων

3. IMPERATIVUL este un mod volitiv, exprimînd o poruncă, un îndemn, o rugăminte mai categorică. Negaţia μή.

Se caracterizează morfologic prin sufix modal zero şi prin desinenţe personale specifice, parţial coincizînd cu cele de indicativ. Presupunîndu-se că nu poruncim persoanei I, lipseşte această persoană la toate numerele.

Desinenţele personale:

nr.	ps.	active	medii
sg.	2	-ε, -ς, -θι	-σο
	3	-τω	-σθω
pl.	2	-τε	-σθε
	3	-ντων	-σθων
du.	2	-τον	-σθον
	3	-των	-σθων

Notă. A se observa desinenţa persoanei a 3-a -τω aceeaşi cu lat. imper. v. *-tō* (< *-*tōd*).

a) *Generalităţi:* Imperativul, ca şi conjunctivul, are numai trei timpuri: prezent, aorist, perfect.

Prezentul se formează din tema prezentului, vocale tematice | ο/ε | şi desinenţele personale de imperativ; persoana a 2-a sg. A.: -ε (poate, la origine, vocală tematică), iar M.P. -ε-σο > -εο > -ου.

Aoristul este constituit pe radical, sufixul | σα |, pentru activ şi mediu, şi desinenţele personale de imperativ. Persoana a 2-a sg. A. -σον (fără sufixul -σα-), M. -σαι (care include şi sufixul -σα-). Aoristul pasiv este alcătuit din radical, sufixul | θη | sau | η | şi desinenţele personale active de imperativ. Persoana a 2-a sg. P. -*θη-θι > -θη-τι, prin disimilarea progresivă a aspiratelor; dar -η-θι rămîne neschimbat.

Perfectul activ este perifrastic, fiind format din participiul perfect activ al verbului de conjugat şi imperativul

prezent al verbului εἰμί; perfectul medio-pasiv este alcătuit din tema perfectului (fără -κ-) și desinențele personale medii de imperativ.

Accentul imperativului este cît mai retras posibil.

Imperativul verbului εἰμί:

ps.	sg.	pl.	du.
2	ἴσ-θι	ἔσ-τε	ἔσ-τον
3	ἔσ-τω	ὄντων	ἔσ-των

Notă. Persoana a 2-a sg. neregulată probabil a fost *σ-θί și, prin confuzie cu ἴσθι „știi", s-a ajuns la ἴσθι „fii"; persoana a 3-a pl. și ἔστωσαν.

b) *Flexiunea imperativului*

prezent:

nr.	ps.	activ	medio-pasiv
sg.	2	βούλευ-ε	βουλεύ-ου
	3	βουλευ-έ-τω	βουλευ-έ-σθω
pl.	2	βουλεύ-ε-τε	βουλεύ-ε-σθε
	3	βουλευ-ό-ντων	βουλευ-έ-σθων
du.	2	βουλεύ-ε-τον	βουλεύ-ε-σθον
	3	βουλευ-έ-των	βουλευ-έ-σθων

aorist:

nr.	ps.	activ	mediu	pasiv
sg.	2	βούλευ-σον	βούλευ-σαι	βουλεύ-θη-τι
	3	βουλευ-σά-τω	βουλευ-σά-σθω	βουλευ-θή-τω
pl.	2	βουλεύ-σα-τε	βουλεύ-σα-σθε	βουλεύ-θη-τε
	3	βουλευ-σά-ντων	βουλευ-σά-σθων	βουλευ-θέ-ντων
du.	2	βουλεύ-σα-τον	βουλεύ-σα-σθον	βουλεύ-θη-τον
	3	βουλευ-σά-των	βουλευ-σά-σθων	βουλευ-θή-των

perfect:

nr.	ps.	activ	medio-pasiv
sg.	2	βε-βουλευκώς, -υῖα, -ός ἴσθι	βε-βούλευ-σο
	3	βε-βουλευκώς, -υῖα, -ός ἔστω	βε-βουλεύ-σθω
pl.	2	βε-βουλευκότες, -υῖαι, -ότα ἔστε	βε-βούλευ-σθε
	3	βε-βουλευκότες, -υῖαι, -ότα ὄντων	βε-βουλεύ-σθων
du.	2	βε-βουλευκότε, -υίᾱ, -ότε ἔστον	βε-βούλευ-σθον
	3	βε-βουλευκότε, -υίᾱ, -ότε ἔστων	βε-βουλεύ-σθων

Notă. Persoana a 3-a pl. aor. P. -θη-ντων scurtează pe | η > ε | pe baza legii lui Osthoff: *βουλε-θη-ντων > βουλευ-θέντων.

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Declinați grupurile nominale: ὁ ἐπίπονος χαλκεύς „arămarul harnic", ἀληθὴς ἱερεύς „un adevărat preot".

2. Conjugați la imperativ prezent verbul βλέπω, la aorist verbul τάττω, R. ταγ-; la perfect verbul πείθω. Să ne reamintim că -σ- interconsonantic cade și aspiră consoana precedentă, că o dentală înainte de altă dentală se transformă în | σ | prin disimilare, iar dentalele înainte de sigma cad.

3. Traduceți următoarele versuri (imp. θέρπεο = atic θέρπου):

Θέρπεο μοί, φίλε θυμέ· τάχ᾽ἄν τινες ἄλλοι ἔσονται
ἄνδρες, ἐγὼ δὲ θανὼν γαῖα μέλαιν᾽ἔσομαι

(Theognis, I, 1070 a–b, Diehl)

4. Traduceți în greacă:

Fierarul bun are gospodărie frumoasă și bogată (πλούσιος). Leneșul este copleșit (ἐπέρχομαι) de sărăcie (ὑπό + G. πενία, -ας). Învață-ți copiii o meserie (τέχνη, -ης), căci meseria este o adevărată comoară în casa omului. Nu fi leneș în tinerețe, ca să nu plîngi sărac la bătrînețe [ῥᾴθυμος[3] și ἀργός[3] „leneș"; ἥβη, -ης „tinerețe", γῆρας, -ως n. „bătrînețe"; ἐν + D. sau ἐπί + G. sau κατὰ + Ac. „la"; πένης, -ητος „sărac"].

5. Traduceți versurile următoare și analizați toate verbele:

βουλεύου δὶς καὶ τρίς, ὅ τοι κ᾽ἐπὶ τὸν νόον ἔλθῃ,
ἀτηρὸς γάρ τοι λάβρος ἀνὴρ τελέθει.
Ἀνδράσι τοῖσ᾽ἀγαθοῖσ᾽ἕπεται γνώμη τε καὶ αἰδώς·
οἳ νῦν ἐν πολλοῖσ᾽ἀτρεκέως ὀλίγοι

(Theognis, I, 633 și urm., Diehl)

20
Εἰκοστὸν δίδαγμα

Τὰ πρὸς ἀνατολὰς ἔθνη. — *Explicații la text.* — *Antichități:* arhonții. — *Gramatică:* 1. Adjectivul. 2. Verbe contrase în -ε-. — *Teme și exerciții.*

Πάντα εὕδει

Εὕδουσι δ'ὀρέων κορυφαί τε καὶ φάραγγες
πρώονές[1] *τε καὶ χάραδραι*
φῦλά τ'ἑρπέτ'[2] *ὅσα τρέφει μέλαινα γαῖα*
θῆρές τ'ὀρεσκῷοι[3] *καὶ γένος μελισσᾶν*[4]
καὶ κνώδαλ'[5] *ἐν βένθεσσι πορφυρέας ἁλός*[6]*·*
εὕδουσι δ'οἰωνῶν φῦλα τανυπτερύγων[7]*.*

(Alcman, 58, Diehl)

Τὰ πρὸς ἀνατολὰς ἔθνη

Πρώτους δὲ παρὰ τὸν Ἴστρον εἶναι Καρπίδας εἴρηκεν[8] Ἔφορος, εἶτεν Ἀροτῆρας[10], πρόσω Νευρούς[11] τ'ἄχρις γῆς πάλιν ἐρήμου διὰ πάγων. Πρός ἀνατολὰς μετὰ Βορυσθένην[12], τοὺς τὴν λεγομένην Ὕβλαν[13] οἰκοῦντας[14] Σκύθας[15]. Μετὰ τὸν Παντικάπη[16] Λιμναίων[17] ἔθνος ἕτερά τε οὐ διωνομασμένα[18], Νομαδικὰ δ'ἐπικαλούμεν'[19], εὐσεβῆ πάνυ, ὡς οὐδὲ εἶς ἔμψυχον ἀδικῆσαί ποτ'ἄν[20], οἰκοφόρα δ'ὡς εἴρηκε, καὶ σιτούμενα[21] γάλακτι, ταῖς Σκυθικαῖσί θ'ἱππημολγίαις[22], ζῶσιν[23] δὲ τήν τε κτῆσιν ἀναδεδειχότες[24], κοινὴν ἁπάντων τήν τε σύνολον οὐσίαν. Καὶ κατοικῆσαί τινας,

οὓς δὴ καὶ Σάκας[25] καλοῦσιν· ἔθνος εὔσημον δέ φησιν τὸ τῶν Σαυροματῶν[26] τε καὶ Γελώνων[27] καὶ τρίτον τὸ τῶν Ἀγαθύρσων[28] ἐπικαλούμενον γένος.

(Skymnos din Chios, *FHG*, I, 78)

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. πρώων, -ον, πρώονος = πρών, -ῶνος „promontoriu".
2. φῦλα ἑρπετά „neamuri (soiuri) de tîrîtoare".
3. ὀρεσκῷος, -ον = ὀρέσκοος, -οον „cu culcușul în munți".
4. μελισσᾶν „al albinelor", G. pl. doric în care | -άων > -ᾶν |, față de atic. -ῶν.
5. κνώδαλον, -ου (τό) = orice animal sălbatic; aici pl. κνώδαλα „monștri marini".
6. πορφυρέας ἁλός, G. sg. < N. πορφυρέα ἅλς „marea purpurie"; adj. πορφύρεος, -έα, -εον > atic contras πορφυροῦς, -ᾶ, -οῦν „purpuriu".
7. τανυπτερύγων, G. pl. al adj. τανυπτέρυξ, -υγος, paralel și τανυπτέρυγος, -ον „cu aripi întinse", „cu aripi iuți".
8. εἴρηκεν „a spus", perf. ind. al vb. λέγω, după care toate enunțiativele în acuzativ cu infinitiv.
9. Ἔφορος, -ου = Ephoros, logograf grec din Kyme a Eolidei, secolul al IV-lea î.e.n., autorul unei *Istorii* în treizeci de cărți, în care cuprinde Grecia și toate regiunile lumii în contact cu aceasta, operă azi pierdută, cunoscută numai prin fragmentele citate de urmași.
10. Ἀροτήρ, -ῆρος „plugar", denumire a unei părți din sciți care se ocupa cu agricultura, ramură mai pașnică, așezată în nord-vestul Nistrului, sau poate pe malurile Niprului (pe rîul Inguleț). .
11. Νευροί „neuri", populație așezată în regiunile numite în timpurile moderne Galiția, Polonia, Volînia; erau vestiți în Antichitate ca vîrcolaci.
12. *Borysthenes*, azi Niprul.
13. *Hybla*, regiune sau așezare a Sciției dincolo de Nipru.
14. οἰκοῦντας, part. prez. A. al vb. οἰκέω, caz Ac. verb contras: οἰκέοντας > οἰκοῦντας „care locuiesc".

15. Σκύθαι, -ῶν „sciți", o mare populație ariano-iraniană care, în mileniul al II-lea î.e.n., se deplasează din centrul Asiei spre apus. Urmele arheologice le atestă prezența în sudul actualei Ucraine, în nordul Mării Negre, de la gurile Dunării pînă pe cursul inferior al Bugului, de la Nipru la Marea Azov, de unde cutreierau, după jaf, și Dobrogea geților. Urmele lor sînt morminte-le-movile mari, numite *curgane*.
16. Παντικαπής, -οῦς, aici Ac., rîu, cu identificare nesigură: un afluent din stînga al Niprului; azi, Konka sau poate Inguleț.
17. Λιμναίων ἔθνος „neamul limnailor", adică „al celor din mlaștini", seminție scită, probabil cu așezările în mlaștini.
18. διωνομασμένα, part. perf. M.P. al vb. διονομάζω, R. ὀνομαδ- „disting prin nume", aici ἕτερά τε οὐ διωνομασμένα„ și alte (seminții) fără nume distincte".
19. ἐπικαλούμενα „numite".
20. ὡς... ἀδικῆσαί ποτ'ἄν (subînțeles ἐσθίειν ἔμψυχον) „încît nici unul (οὐδὲ εἷς) n-ar fi încuviințat (lit. „ar fi socotit nedrept") să mănînce o ființă însuflețită" — erau deci vegetarieni; ἀδικῆσαι inf. aor. A. + particula ἄν exprimă o acțiune potențială negată în trecut, deci una ireală.
21. σιτούμενα „care se hrăneau", vb. contras: σιτεόμενα; γάλακτι „cu lapte" (τὸ γάλα, γάλακτος „lapte").
22. ἱππημολγίαις „prin mulgerea iepelor", obicei scit, „prin obiceiul scit de a mulge iepele".
23. ζῶσιν „trăiesc" < ζάουσιν.
24. ἀναδεδειχότες „după ce au declarat", part. perf. A. al vb. ἀναδείκνυμι, perf. ἀνα-δέ-δειχ-α.
25. Σάκαι, -ῶν „saki", seminție scită sau așezată printre sciți la est de lacul Aral, în Kazahstanul actual.
26. Σαυρομάται, -ῶν „sauromații", aceiași cu „sarmații", populau regiunea dintre Don și Volga.
27. Γέλωνες, -ώνων „geloni", populație scită, situată în actuala Republică Tătară, lîngă Ural, în regiunea Kama.
28. Ἀγάθυρσοι, -ων „agatîrși", populație scită, așezată în Transilvania, pe la izvoarele Mureșului. Așezarea lor anterioară, în stepele Asiei.

ΑΡΧΑΙΚΑ

ARHONȚII (οἱ ἄρχοντες „cei care conduc") erau magistrați atenieni, aleși prin tragere la sorți, care funcționau timp de un an. Ei acționau atît în comun, cît și fiecare aparte, în limitele funcției deținute. Dintre funcțiile comune mai importantă era supravegherea alegerilor sau a tragerilor la sorți pentru magistrații anului următor. Atribuțiile speciale erau repartizate astfel:

1. Ἄρχων ἐπώνυμος „arhontele eponim" (după al cărui nume era desemnat anul, datarea exprimîndu-se astfel: ἐπὶ Δημητρίου ἄρχοντος „pe timpul arhontelui Demetrios") supraveghea litigiile de familie, de pildă pe cele de moștenire, și era tutorele văduvelor și al orfanilor.

2. Ἄρχων βασιλεύς „arhontele bazileu" era șeful cultului religios, supraveghea procesele legate de cult, prezida areopagul și ceremoniile sărbătorilor μυστήρια, Λήναια și Λαμπαδηφορία.

3. Ἄρχων πολέμαρχος, comandantul suprem al armatei pe timp de război, supraveghea litigiile în care erau implicați metecii sau străinii.

4. Ἄρχοντες θεσμοθέται erau paznicii legilor; ei înregistrau noile legi, abrogîndu-le pe cele vechi, urmăreau procesele intentate de stat și de δοκιμασία noilor funcționari, compuneau juriile și plăteau judecătorilor indemnizațiile prevăzute de lege.

Toți arhonții își exercitau funcția și luau masa în πρυτανεῖον; ei făceau parte din βουλή. Senatorii care nu erau arhonți se numeau ἐφέται; ei formau comisiile de judecată în procesele penale.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. ADJECTIVUL este o categorie gramaticală nominală, care, pe lîngă categoriile substantivului gen, număr, caz, mai are facultatea de a-și schimba forma după gen și după gradele de comparație.

Forma de bază a adjectivului, pe care o dau dicționarele și care servește la denumirea însușirii obiectelor realității, constituie gradul pozitiv. În lecțiile de pînă acum și în cea de față, am întîlnit adjective de toate trei declinările și am constatat că flexiunea acestora este, în general, la fel cu flexiunea substantivului. Pentru că adjectivul nu acoperă totuși toate tipurile atematice ale substantivului și prezintă și unele particularități flexionare, examinăm în continuare gradul pozitiv al adjectivului.

Tipuri de adjective

A. *Adjective tematice (declinările I și a II-a)*

a. *Clasificarea:*

1) *Adjective regulate cu trei terminații:* -ος (m.), -ᾱ/-η (f.), -ον (n.)
δίκαιος m., δικαία f., δίκαιον n. „drept, dreaptă";
σοφός m., σοφή f., σοφόν n. „înțelept, înțeleaptă".

Notă. Din această categorie fac parte numeralele ordinale, ex.: πρῶτος, -η, -ον „primul"; participiile medii, ex.: διωνομασμένος, -η, -ον „numit distinct"; pron. pos., ex.: ἐμός, -ή, -όν „al meu" etc.

2) *Adjective regulate cu două terminații* -ος (m.f.), -ον (n.), fiind reprezentate, în general, de adjectivele compuse. Exemple:
ἔνδοξος, -ον „vestit, -ă";
ἄλογος, -ον „lipsit de logică, de rațiune";
ὀρεσκῷος, -ον „care își au culcușul în munți";
οἰκοφόρος, -ον „care-și poartă casa cu sine" (nomazii).

3) *Adjective contrase cu trei terminații* -οῦς (m.), -ᾶ/-ῆ (f.), -οῦν (n.):
ἀργυροῦς, -ᾶ, -οῦν „de argint";
πορφυροῦς, -ᾶ, -οῦν „purpuriu" sau "de purpură";
χρυσοῦς, -ῆ, -οῦν „de aur".

Notă. Contragerile efectuate: -εος > -οῦς, -έα > -ᾶ/-ῆ, -εον > -οῦν; deși accentul a fost retras, ἀργύρεος, rezultatul contragerii poartă circumflex pe finală: ἀργυροῦς.

4) *Adjective contrase cu două terminații* -ους (m.f.), -ουν (n.) (tot compuse):
εὔνους, εὔνουν „binevoitor";
ἁπλοῦς, ἁπλοῦν „simplu" (apare rar ἁπλῆ f.).

5) *Adjective cu flexiune atică* -ως (m.f.), -ων (n.):
ἵλεως, ἵλεων „favorabil";
πλέως, πλέων „plin" (dar și πλέᾱ).

b. *Particularități în flexiunea adjectivelor tematice:*

a) Femininele de declinarea I au tema ᾱ/η totdeauna lungă; la G. pl., accent identic cu masculinele și nu obligatoriu circumflex pe finală, ca substantivele:
δίκαιος, -αίᾱ, -αιον, G. pl. toate genurile δικαίων;
σοφός, -ή, -όν, G. pl. toate genurile σοφῶν.

Repartizarea |ᾱ/η| la feminine, la fel ca la substantive, ᾱ (după ε, ι, ρ), |η| în rest.

b) Contrasele au N.Ac.V. dual accentuat ascuțit (analogic cu formele regulate): χρυσώ, -ᾱ́, -ώ; N.Ac.V. pl. n. totdeauna în -ᾶ (tot analogic). Ex. χρυσᾶ, ἀργυρᾶ; contrasele cu două terminații și cu accentul retras au N.Ac.V. pl. neutre în -α: εὔνους, -ουν → pl. εὔνοα; ἁπλοῦς, -οῦν → pl. ἁπλᾶ.

c) Adjectivele cu flexiunea atică au N.Ac.V. pl. n. în |α|, deci pl. ἵλεῳ (m.f.), ἵλεα (n.).

B. *Adjective atematice (declinarea a III-a)*

a. *Clasificarea:*

1) *Adjective atematice cu o singură terminație (de obicei sigmatică):*
ἅρπαξ, -αγος „hrăpăreț, -eață";
πένης, -ητος „sărac, -ă".

2) *Adjective atematice cu două terminații:*

α. -ης (m.f.), -ες (n.):
ἀληθής, -ές „adevărat, -ă";
εὐσεβής, -ές „evlavios, -oasă".

β. -ων (m.f.), -ον (n.):
εὐδαίμων, εὔδαιμον „fericit, -ă" → G. εὐδαίμον-ος;
σώφρων, σῶφρον „ înțelept, -eaptă" → G. σώφρον-ος.

3) *Adjective cu trei terminații* (m., n. atematic, f. temă -ᾰ decl. I)

α. *Teme în* -ν:
μέλας (< -ανς) m., μέλαινα f., μέλαν n. „negru";
τέρην m., τέρεινα f., τέρεν n. „delicat".

β. *Teme în* ϝ > υ:
γλυκύς m., γλυκεῖα f., γλυκύ n. „dulce";
ταχύς m., ταχεῖα f., ταχύ n. „repede".

γ. *Teme în* -ντ-:
πᾶς m., πᾶσα f., πᾶν n., G. παντός m.n., πάσης f. „tot";
χαρίεις m., χαρίεττα f., χαρίεν n., G. χαρίεντος m.n., χαριέττης f. „grațios".

Notă. Din această categorie, fac parte toate participiile în -ντ-:
λύων m., λῦον n. G. λύοντ-ος „care dezleagă", f. λύουσα, -ούσης;
λύσᾱς m., λῦσαν n. G. λύσαντ-ος „care a dezlegat", f. λύσᾱσα, -άσης;
λύσων m., λῦσον n. G. λύσοντ-ος „care va dezlega"; f. λύσουσα, -ούσης.

δ. *Teme cu alternanță și cu lărgire:*
πίων m., πίειρα f., πῖον G. πίονος m.n., G. f. πιείρας „gras";
πραΰς m., πραεῖα f., πρᾶυ n. G. πραέος m.n., G. f. πραείας „blînd".

Notă. Ultima categorie pune mai multe probleme de flexiune, de aceea va constitui obiectul lecției următoare.

b. *Particularități în flexiunea adjectivelor atematice:*

a) Masculinul comportă totdeauna o marcă a N. sg.: o lungire (εὐδαίμων, τέρην) sau desinența -ς (μέλας, γλυκύς), în vreme ce neutrul, la toate tipurile atematice, este egal cu tema.

b) Temele în -ες au Ac. pl. m.f. egal cu N. pl. m.f., în dialectul atic; în afara lui, în -εας, deci normal.

c) Femininele de declinarea I -ᾰ, în sistem cu masculine și neutre atematice, se declină întocmai ca substantivele cu aceeași temă la declinarea I, inclusiv obligativitatea accentului circumflex pe G. pl.

Ex.: μέλαινα, G. sg. μελαίνης, pl. μελαινῶν
γλυκεῖα, G. sg. γλυκείας, pl. γλυκειῶν
πᾶσα, G. sg. πᾱ́σης, G. pl. πασῶν

2. VERBE CONTRASE ÎN -ε-

Există o categorie de verbe a căror temă de prezent se termină în | -ε- |. Această vocală se contrage cu vocalele tematice astfel: [ε + ε > ει; ε + ο > ου; | ε | este înghițit de vocalele lungi și de diftongi]. Accentul contragerii, reamintim, cunoaște următoarele reguli: [έ + ε > εῖ; ε + έ > εί; ε + ε > ει].

Exemple: φιλέ-ω „iubesc", αἰτέ-ω „cer", μισέ-ω „urăsc", οἰκέ-ω „locuiesc", ἀδικέ-ω „neîndreptățesc", ποιέ-ω „fac", σιτέ-ω „hrănesc", ζητέ-ω „caut" etc.

Contrageri au loc numai la tema prezentului, deci la două timpuri: prezent și imperfect. La celelalte timpuri, | ε | se lungește în | η |: v. φιλή-σ-ω, aor. ἐ-φίλη-σα, perf. πε-φίλη-κα; la fel la M.: v. φιλή-σ-ομαι, aor. ἐ-φιλη-σά-μην, perf. πε-φίλη-μαι etc.

Particularități: optativul comportă un sufix combinat tematic + atematic -οιη- la sg. A., -οι- în rest; infinitivul are o vocală lungă închisă | ẹ̄ = ει |, și nu diftong.

Indicativ prezent:

nr.	ps.	activ		medio-pasiv	
sg.	1	φιλέ-ω	> φιλῶ	φιλέ-ομαι	> φιλοῦμαι
	2	φιλέ-εις	> φιλεῖς	φιλέ-ῃ	> φιλῇ
	3	φιλέ-ει	> φιλεῖ	φιλέ-εται	> φιλεῖται
pl.	1	φιλέ-ομεν	> φιλοῦμεν	φιλε-όμεθα	> φιλούμεθα
	2	φιλέ-ετε	> φιλεῖτε	φιλέ-εσθε	> φιλεῖσθε
	3	φιλέ-ουσι	> φιλοῦσι	φιλέ-ονται	> φιλοῦνται
du.	2–3	φιλέ-ετον	> φιλεῖτον	φιλέ-εσθον	> φιλεῖσθον

Indicativ imperfect:

nr.	ps.	activ		medio-pasiv	
sg.	1	ἐ-φίλε-ον	> ἐ-φίλουν	ἐ-φιλε-όμην	> ἐ-φιλούμην
	2	ἐ-φίλε-ες	> ἐ-φίλεις	ἐ-φιλέ-ου	> ἐ-φιλοῦ
	3	ἐ-φίλε-ε	> ἐ-φίλει	ἐ-φιλέ-ετο	> ἐ-φιλεῖτο
pl.	1	ἐ-φιλέ-ομεν	> ἐ-φιλοῦμεν	ἐ-φιλε-όμεθα	> ἐ-φιλούμεθα
	2	ἐ-φιλέ-ετε	> ἐ-φιλεῖτε	ἐ-φιλέ-εσθε	> ἐ-φιλεῖσθε
	3	ἐ-φίλε-ον	> ἐ-φίλουν	ἐ-φιλέ-οντο	> ἐ-φιλοῦντο
du.	2–3	ἐ-φιλε-έτην	> ἐ-φιλείτην	ἐ-φιλε-έσθην	> ἐ-φιλείσθην

Conjunctiv prezent:

nr.	ps.	activ		medio-pasiv	
sg.	1	φιλέ-ω	> φιλῶ	φιλέ-ωμαι	> φιλῶμαι
	2	φιλέ-ῃς	> φιλῇς	φιλέ-ῃ	> φιλῇ
	3	φιλέ-ῃ	> φιλῇ	φιλέ-ηται	> φιλῆται
pl.	1	φιλέ-ωμεν	> φιλῶμεν	φιλε-ώμεθα	> φιλώμεθα
	2	φιλέ-ητε	> φιλῆτε	φιλέ-ησθε	> φιλῆσθε
	3	φιλέ-ωσι	> φιλῶσι	φιλέ-ωνται	> φιλῶνται
du.	2–3	φιλέ-ητον	> φιλῆτον	φιλέ-ησθον	> φιλῆσθον

Optativ prezent:

nr.	ps.	activ		medio-pasiv	
sg.	1	φιλε-οίη-ν	> φιλοίην	φιλε-οί-μην	> φιλοίμην
	2	φιλε-οίη-ς	> φιλοίης	φιλέ-οι-ο	> φιλοῖο
	3	φιλε-οίη	> φιλοίη	φιλέ-οι-το	> φιλοῖτο
pl.	1	φιλέ-οι-μεν	> φιλοῖμεν	φιλε-οί-μεθα	> φιλοίμεθα
	2	φιλέ-οι-τε	> φιλοῖτε	φιλέ-οι-σθε	> φιλοῖσθε
	3	φιλέ-οι-εν	> φιλοῖεν	φιλέ-οι-ντο	> φιλοῖντο
du.	2–3	φιλε-οί-την	> φιλοίτην	φιλε-οί-σθην	> φιλοίσθην

Imperativ prezent:

nr.	ps.	activ		medio-pasiv	
sg.	2	φίλε-ε	> φίλει	φιλέου	> φιλοῦ
	3	φιλε-έτω	> φιλείτω	φιλε-έσθω	> φιλείσθω
pl.	2	φιλέ-ετε	> φιλεῖτε	φιλέ-εσθε	> φιλεῖσθε
	3	φιλε-όντων	> φιλούντων	φιλε-έσθων	> φιλείσθων
du.	2	φιλέ-ετον	> φιλεῖτον	φιλέ-εσθον	> φιλεῖσθον
	3	φιλε-έτων	> φιλείτων	φιλε-έσθων	> φιλείσθων

Participiu prezent:

caz	gen	activ		medio-pasiv	
N.	m.	φιλέ-ων	> φιλῶν	φιλε-όμενος	> φιλούμενος
	f.	φιλέ-ουσα	> φιλοῦσα	φιλε-ομένη	> φιλουμένη
	n.	φιλέ-ον	> φιλοῦν	φιλε-όμενον	> φιλούμενον
G.	m.n.	φιλέ-οντος	> φιλοῦντος	φιλε-ομένου	> φιλουμένου
	f.	φιλε-ούσης	> φιλούσης	φιλε-ομένης	> φιλουμένης

Infinitiv prezent:

activ		medio-pasiv	
φιλέ-ειν	> φιλεῖν	φιλέ-εσθαι	> φιλεῖσθαι

Notă. Verbele cu rădăcină monosilabică πλέω, πνέω, δέω, ξέω, ζέω etc. nu contrag decît vocalele cu timbrul | e | ; ex. πνέω, πνεῖς, πνεῖ, πνέομεν, πνεῖτε, πνέουσι, πνεῖτον etc. pentru că, la origine, ele sînt teme în consoană, frecvent | ϝ | . La celelalte timpuri, | ϝ > υ | : v. πνεύ-σ-ω, aor. ἔ-πνευ-σα, perf. πέ-πνευ-κα.

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Declinați grupurile nominale: ὁ μέλας ἄνθρωπος „omul negru"; ἡ ταχεῖα ναῦς „corabia rapidă"; τὸ εὔδαιμον πεδίον „cîmpia roditoare".

2. Conjugați la indicativ imperfect A. verbul ζητέω „caut", la optativ prezent verbul καλέω „numesc", la imperativ prezent verbul αἰτέω „cer".

3. Extrageți adjectivele din poezia lecției și determinați-le categoria gramaticală din care fac parte.

4. Extrageți din textul lecției verbele contrase și determinați-le forma gramaticală.

5. Traduceți și dați forma de bază adjectivelor din versurile următoare (inclusiv participiile):

Μοῦσαι καὶ Χάριτες, κοῦραι Διός, αἵ ποτε Κάδμου
ἐς γάμον ἐλθοῦσαι καλὸν ἀείσατ᾽ἔπος·
ὅττι καλόν φίλον ἐστί· τὸ δ᾽οὐ καλὸν οὐ φιλόν ἐστί
τοῦτ᾽ἔπος ἀθανάτων ἦλθε διὰ στομάτων.

(Theognis, I, 15–19)

Notă. Ἐλθοῦσαι și ἦλθε sînt aoriste tematice (cu terminații de prezent și imperfect) ale verbului ἔρχομαι „vin".

6. Traduceți și determinați adjectivele din textul următor:

Ὁδὶ δέ φησι Σωσίας πρὸς Δερκύλον
εἶναι φιλοπότην αὐτόν. — Οὐδαμῶς γ᾽, ἐπεὶ
αὕτη γε χρηστῶν ἐστιν ἀνδρῶν ἡ νόσος.
— Νικόστρατος δ᾽αὖ φησιν ὁ Σκαμβωνίδης
εἶναι φιλοθύτην αὐτὸν ἢ φιλόξενον.

(Aristofan, *Viespile*, 78 și urm.)

21
Πρῶτον καὶ εἰκοστὸν δίδαγμα

Ἡ Ἀττικὴ δημοκρατία. — *Explicații la text.* — *Antichități:* funcții militare. — *Gramatică:* 1. Flexiunea unor adjective aberante. 2. Verbe contrase în -α. — *Teme și exerciții.*

Χρὴ τολμᾶν[1] *χαλεποῖσιν ἐν ἄλγεσι κείμενον ἄνδρα*[2]
πρός τε θεῶν αἰτεῖν ἔκλυσιν ἀθανάτων

(Theognis, I, 555–556, Diehl)

Ἡ Ἀττικὴ δημοκρατία

Χρώμεθα[3] γὰρ πολιτείᾳ οὐ ζηλούσῃ[4] τοὺς τῶν πέλας νόμους, παράδειγμα δὲ μᾶλλον αὐτοὶ ὄντες τινὶ ἢ μιμούμενοι ἑτέρους. Καὶ ὄνομα μέν, διὰ τὸ μὴ ἐς ὀλίγους, ἀλλ᾽ἐς πλείονας[5] οἰκεῖν[6], δημοκρατία κέκληται[7], μέτεστι[8] δὲ κατὰ μὲν τοὺς νόμους[9] πρὸς τὰ ἴδια διάφορα πᾶσι τὸ ἴσον, κατὰ δὲ τὴν ἀξίωσιν, ὡς ἕκαστος ἐν τῳ εὐδοκιμεῖ[10], οὐκ ἀπὸ μέρους[11] τὸ πλεῖον[12] ἐς τὰ κοινὰ ἢ ἀπ᾽ἀρετῆς προτιμᾶται[13], οὐδ᾽αὖ κατὰ πενίαν, ἔχων δέ τι ἀγαθὸν δρᾶσαι τὴν πόλιν[14], ἀξιώματος ἀφανείᾳ κεκώλυται[15]. Ἐλευθέρως δὲ τά τε πρὸς τὸ κοινὸν πολιτεύομεν καὶ ἐς τὴν πρὸς ἀλλήλους τῶν καθ᾽ἡμέραν ἐπιτηδευμάτων ὑποψίαν[16], οὐ δι᾽ὀργῆς τὸν πέλας, εἰ καθ᾽ἡδονήν τι δρᾷ, ἔχοντες[17], οὐδὲ ἀζημίους μέν, λυπηρὰς δὲ τῇ ὄψει ἀχθηδόνας προστιθέμενοι[18].

(Thucydide, II, 37, 1–2)

*

Φράσω γὰρ ἤδη τὴν νόσον τοῦ δεσπότου·
φιληλιαστής ἐστιν ὡς οὐδεὶς[19] ἀνήρ,
ἐρᾷ[20] τε τούτου, τοῦ δικάζειν[21], καὶ στένει
ἢν μὴ'πὶ τοῦ πρώτου καθίζηται ξύλου[22].
῞Υπνου δ'ὁρᾷ τῆς νυκτὸς οὐδὲ πασπάλην[23].

(Aristofan, *Viespile*, 88 și urm.)

Notă. Versurile: trimetru iambic (vezi lecția 14 pentru versificație).

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. τολμᾶν, inf. prez. A. contras în |α| < *τολμά-ειν „a îndrăzni".
2. κείμενον ἄνδρα „omul așezat", „cumpănit", Ac. în corelație cu inf., după χρὴ „trebuie".
3. χρώμεθα „ne folosim", vb. contras < χρα-όμεθα.
4. οὐ ζηλούσῃ „care nu invidiază", part. prez. f. < ζηλόω „invidiez", de unde „gelozie"; în continuare, de remarcat că atributul substantival se așază adesea între articol și substantivul determinat: τοὺς τῶν πέλας νόμους „legile vecinilor".
5. ἐς πλείονας „pe mai mulți", comparativul adj. πολύς.
6. οἰκεῖν inf. vb. οἰκέω „locuiesc", „sînt așezat" — aici διὰ τὸ... οἰκεῖν „din cauza faptului că (forma de guvernămînt) se sprijină (e așezată)" μὴ ἐς ὀλίγους, ἀλλὰ ἐς πλείονας.
7. κέκληται, perf. prezent „este numită", „se cheamă".
8. μέτεστι + D. „are parte": μέτεστι πᾶσι τὸ ἴσον „toți au parte de egalitate" (lit. „egalitatea se împărtășește tuturor").
9. κατὰ τοὺς νόμους „conform cu legile".
10. ὡς ἕκαστος ἔν τῳ εὐδοκιμεῖ „după cum fiecare își capătă un bun renume (excelează) în ceva"; τῳ articol neaccentuat este pronume nehotărît „ceva", „cineva" = τινι.
11. οὐκ ἀπὸ μέρους „nu după clasa socială" (literal, „nu după partea sa/colectivitatea sa").
12. τὸ πλεῖον „mai mult", „mai degrabă"... ἢ „decît" (ἀπ' ἀρετῆς).
13. ἐς τὰ κοινὰ προτιμᾶται „este prețuit în fața obștei (în privința participării sale la viața publică)".

14. ἔχων δέ τι δρᾶσαι τὴν πόλιν „cînd are să-i facă un bine cetății", deci dublu acuzativ: *ce* faci și *cui* faci.
15. οὐδὲ κεκώλυται, perf. prez. M.P. „nici nu este împiedicat".
16. τά τε πρὸς τὸ κοινόν „cele (τά) ce privesc obștea/statul" καὶ ἐς τὴν... ὑποψίαν „și în privința bănuielii reciproce (aluzie la spartani) pentru cele de trebuință zilnic" (noi guvernăm liber, deci fără bănuială, fără suspiciuni).
17. οὐ δι'ὀργῆς τὸν πέλας... ἔχοντες „neprivindu-l (lit. nețiindu-l) cu ură pe vecin", „fără să fim invidioși pe vecini".
18. οὐ προστιθέμενοι „(fără) să adăugăm unele umiliri (ἀχθηδόνας), care, deși nu atrag pedepse (ἀζημίους), sînt triste la vedere" (λυπηρὰς δὲ τῇ ὄψει).
19. οὐδείς, -ενός „nici un/unul".
20. ἐρᾷ < ἐρά-ει + G. „este îndrăgostit" τούτου „de această" profesie.
21. τοῦ δικάζειν „de a judeca". Articolul poate substantiviza orice parte de vorbire, ca aici τό + inf.
22. ἐπὶ τοῦ πρώτου... ξύλου „pe prima bancă" (lit. „lemn").
23. ὕπνου δ'ὁρᾷ (< ὁράει)... οὐδὲ πασπάλην „nu vede (adică „nu apucă") nici o fărîmă de somn"; τῆς νυκτός (G. timpului) „din noapte".

ΑΡΧΑΙΚΑ

FUNCȚII MILITARE

1. *Strategii* (οἱ στρατηγοί „generalii"), aleși prin ridicarea mîinii (χειροτονία), în număr de zece (unul pentru fiecare trib), aveau datoria să apere statul contra agresiunilor din interior și exterior. Supravegheau deci fortificațiile, marina, arsenalul militar în general și procesele militare și semnau tratatele cu străinii în numele statului. În timp de război, ei conduceau operațiunile militare, fiecare deținînd pe rînd, timp de o zi, comanda supremă.

2. *Taxiarhii* (οἱ ταξίαρχοι), zece la număr, se aflau direct sub ordinele generalilor, fiecare comandînd hopliții din propriul trib.

3. *Lohagii* (οἱ λοχαγοί) erau ofițerii subordonați taxiarhilor, avînd comanda unei companii de hopliți.

Cavaleria era comandată de:

4. *Hipparhii* (οἱ ἵππαρχοι), doi la număr, fiecare aflîndu-se în fruntea escadroanelor din cinci triburi, și direct sub ordinele strategilor.

5. *Phylarhii* (οἱ φύλαρχοι), în număr de zece, se aflau în subordinea hipparhilor și comandau cîte unul din escadroane.

6. *Decadarhii* (οἱ δεκάδαρχοι), în subordinea phylarhilor, comandau peste zece cavaleri.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. FLEXIUNEA UNOR ADJECTIVE ABERANTE

Există adjective cu temă dublă, tematică și atematică. Unele din ele, atematice la origine, primesc un sufix de lărgire, la care se adaugă apoi vocala tematică, urmînd, în consecință, flexiunea tematică și păstrînd numai N.Ac., parțial V., singular, la forma atematică. Astfel (subliniem resturile atematice): μεγα-λ-; πολ-λ-.

μέγας (m.), μεγάλη (f.), μέγα (n.) „mare"

nr.	caz	masculin	feminin	neutru
sg.	N.	<u>μέγας</u>	μεγάλη	<u>μέγα</u>
	G.	μεγάλου	μεγάλης	μεγάλου
	D.	μεγάλῳ	μεγάλῃ	μεγάλῳ
	Ac.	<u>μέγαν</u>	μεγάλην	<u>μέγα</u>
	V.	μεγάλε	μεγάλη	<u>μέγα</u>
pl.	N.	μεγάλοι	μεγάλαι	μεγάλα
	G.	μεγάλων	μεγάλων	μεγάλων
	D.	μεγάλοις	μεγάλαις	μεγάλοις
	Ac.	μεγάλους	μεγάλᾱς	μεγάλα
	V.	μεγάλοι	μεγάλαι	μεγάλα
du.	N.Ac.V.	μεγάλω	μεγάλᾱ	μεγάλω
	G.D.	μεγάλοιν	μεγάλαιν	μεγάλοιν

πολύς (m.), πολλή (f.), πολύ (n.) „mult"

nr.	caz	masculin	feminin	neutru
sg.	N.V.	<u>πολύς</u>	πολλή	<u>πολύ</u>
	G.	πολλοῦ	πολλῆς	πολλοῦ
	D.	πολλῷ	πολλῇ	πολλῷ
	Ac.	<u>πολύν</u>	πολλήν	<u>πολύ</u>
pl.	N.V.	πολλοί	πολλαί	πολλά
	G.	πολλῶν	πολλῶν	πολλῶν
	D.	πολλοῖς	πολλαῖς	πολλοῖς
	Ac.	πολλούς	πολλάς	πολλά
du.	N.Ac.V.	πολλώ	πολλᾱ́	πολλώ
	G.D.	πολλοῖν	πολλαῖν	πολλοῖν

Notă. La rădăcina πολ- se adaugă sufixul |λ| și vocalele tematice |o/ε| pentru masculin și neutru, ᾱ pentru feminin. De aceea, toate formele tematice comportă |λλ|.

πραΰς, πραεῖα, πρᾶϋ „blînd"

nr.	caz	masculin	feminin	neutru
sg.	N.	πραΰς	πραεῖα	πρᾶϋ
	G.	πραέος	πραείας	πραέος
	D.	πραεῖ	πραείᾳ	πραεῖ
	Ac.	πραΰν	πραεῖαν	πρᾶϋ
	V.	πρᾶε	πραεῖα	πρᾶϋ
pl.	N.	πραεῖς	πραεῖαι	πραέα
	G.	πραέων	πραειῶν	πραέων
	D.	πραέσι	πραείαις	πραέσι
	Ac.	πραεῖς	πραείας	πραέα
	V.	πραεῖς	πραεῖαι	πραέα
du.	N.Ac.V.	πραεῖ	πραείᾱ	πραεῖ
	G.D.	πραέοιν	πραείαιν	πραέοιν

Notă. Adjectivul prezintă paralel și forme tematice πρᾶος, πραεῖα, πρᾶον (cf. V. πρᾶε), care la pl. sînt πρᾶοι, πραεῖαι, πραέα (G. pl. πραέων m.n.).

2. VERBE CONTRASE ÎN -α

Există în greacă o categorie de verbe a căror temă de prezent se termină în |-α|. Această vocală se contrage cu vocalele tematice |o/ε|, producînd conjugarea contrasă, în |α|, prezentă în atică.

Regulile acestei contrageri sînt următoarele:

|ŏ| iese învingător asupra vocalelor |*a*| și |*e*|; |*a*| învinge pe |*e*|. Detaliat: [α + ο/ω/ου > ω; α + ε/η/ει(ẹ̄) > ᾱ; α + οι > ῳ; α + ει/ῃ > ᾳ]. Accentul se conformează regulii de accentuare a contraselor.

Exemple de verbe în -άω: τιμάω „cinstesc", νικάω „înving", ἐρωτάω „întreb", ὁράω „văd", ἐράω „iubesc", μειδάω și μειδιάω „surîd", σιωπάω „tac", φοιτάω „frecventez", γελάω „rîd", χαλάω „destind", σιγάω „tac" etc.

Flexiunea contraselor în -α

Indicativ prezent:

nr.	ps.	activ	medio-pasiv
sg.	1	σιγά-ω > σιγῶ	σιγά-ομαι > σιγῶμαι
	2	σιγά-εις > σιγᾷς	σιγά-ῃ > σιγᾷ
	3	σιγά-ει > σιγᾷ	σιγά-εται > σιγᾶται
pl.	1	σιγά-ομεν > σιγῶμεν	σιγα-όμεθα > σιγώμεθα
	2	σιγά-ετε > σιγᾶτε	σιγά-εσθε > σιγᾶσθε
	3	σιγά-ουσι > σιγῶσι	σιγά-ονται > σιγῶνται
du.	2–3	σιγά-ετον > σιγᾶτον	σιγά-εσθον > σιγᾶσθον

Indicativ imperfect:

nr.	ps.	activ	medio-pasiv
sg.	1	ἐ-σίγα-ον > ἐσίγων	ἐ-σιγα-όμην > ἐσιγώμην
	2	ἐ-σίγα-ες > ἐσίγᾱς	ἐ-σιγά-ου > ἐσιγῶ
	3	ἐ-σίγα-ε > ἐσίγᾱ	ἐ-σιγά-ετο > ἐσιγᾶτο
pl.	1	ἐ-σιγά-ομεν > ἐσιγῶμεν	ἐ-σιγα-όμεθα > ἐσιγώμεθα
	2	ἐ-σιγά-ετε > ἐσιγᾶτε	ἐ-σιγά-εσθε > ἐσιγᾶσθε
	3	ἐ-σίγα-ον > ἐσίγων	ἐ-σιγά-οντο > ἐσιγῶντο
du.	2–3	ἐ-σιγα-έτην > ἐσιγάτην	ἐ-σιγα-έσθην > ἐσιγάσθην

Conjunctiv prezent:

nr.	ps.	activ	medio-pasiv
sg.	1	σιγά-ω > σιγῶ	σιγά-ωμαι > σιγῶμαι
	2	σιγά-ῃς > σιγᾷς	σιγά-ῃ > σιγᾷ
	3	σιγά-ῃ > σιγᾷ	σιγά-ηται > σιγᾶται
pl.	1	σιγά-ωμεν > σιγῶμεν	σιγα-ώμεθα > σιγώμεθα
	2	σιγά-ητε > σιγᾶτε	σιγά-ησθε > σιγᾶσθε
	3	σιγά-ωσι > σιγῶσι	σιγά-ωνται > σιγῶνται
du.	2–3	σιγά-ητον > σιγᾶτον	σιγά-ησθον > σιγᾶσθον

Optativ prezent:

nr.	ps.	activ	medio-pasiv
sg.	1	σιγα-οίη-ν > σιγῴην	σιγα-οί-μην > σιγῴμην
	2	σιγα-οίη-ς > σιγῴης	σιγά-οι-ο > σιγῷο
	3	σιγα-οίη > σιγῴη	σιγά-οι-το > σιγῷτο
pl.	1	σιγά-οι-μεν > σιγῷμεν	σιγα-οί-μεθα > σιγῴμεθα
	2	σιγά-οι-τε > σιγῷτε	σιγά-οι-σθε > σιγῷσθε
	3	σιγά-οι-εν > σιγῷεν	σιγά-οι-ντο > σιγῷντο
du.	2–3	σιγα-οί-την > σιγῴτην	σιγα-οί-σθην > σιγῴσθην

Imperativ prezent:

nr.	ps.	activ		medio-pasiv	
sg.	2	σίγα-ε	> σίγᾱ	σιγά-ου	> σιγῶ
	3	σιγα-έτω	> σιγᾱ́τω	σιγα-έσθω	> σιγᾱ́σθω
pl.	2	σιγά-ετε	> σιγᾶτε	σιγά-εσθε	> σιγᾶσθε
	3	σιγα-όντων	> σιγώντων	σιγα-έσθων	> σιγᾱ́σθων
du.	2	σιγά-ετον	> σιγᾶτον	σιγά-εσθον	> σιγᾶσθον
	3	σιγα-έτων	> σιγᾱ́των	σιγα-έσθων	> σιγᾱ́σθων

Participiu prezent:

caz	gen	activ		medio-pasiv	
N.	m.	σιγά-ων	> σιγῶν	σιγα-όμενος	> σιγώμενος
	f.	σιγά-ουσα	> σιγῶσα	σιγα-ομένη	> σιγωμένη
	n.	σιγά-ον	> σιγῶν	σιγα-όμενον	> σιγώμενον
G.	m.n.	σιγά-οντος	> σιγῶντος	σιγα-ομένου	> σιγωμένου
	f.	σιγα-ούσης	> σιγώσης	σιγα-ομένης	> σιγωμένης

Infinitiv prezent:

activ		medio-pasiv	
σιγά-ειν	> σιγᾶν (ει = ẹ̄)	σιγά-εσθαι	> σιγᾶσθαι

Note.

1. Cinci verbe cu tema în |-α| contrag în [ω și η]: πεινάω „mi-e foame", διψάω „mi-e sete", ζάω „trăiesc", χράω „prorocesc", χράομαι „mă folosesc". Exemplu, ind. prez. A.: διψῶ, διψῇς, διψῇ, διψῶμεν, διψῆτε, διψῶσι; M. διψῶμαι, διψῇ, διψῆται, διψώμεθα, διψῆσθε, διψῶνται.

2. Există verbe cu tema de prezent [-άω/-αίω] care au avut de fapt tema |-αϝ-j-|; din această cauză, ele nu au prezentul contras: κλάω/κλαίω „plîng", κάω/καίω „ard".

3. Verbele contrase în |α| lungesc la toate celelalte timpuri pe |α > η|: v. σιγήσω, aor. ἐσίγησα, perf. σεσίγηκα. Unele verbe care comportă |α| și nu |η| la aceste teme sînt, probabil, la origine, teme în |σ|: v. γελᾱ́σομαι, aor. ἐγέλᾱσα prezintă forme paralele (la Homer, de pildă) cu |σσ|: γελάσσομαι, ἐγέλασσα.

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Declinați grupurile nominale: μέγα πλῆθος „o mare mulțime", πραΰς ἀνήρ „un bărbat blînd", πολὺς ψόφος „mult zgomot".

2. Conjugați verbele contrase: τιμάω, νικάω, πεινάω, ὁράω la prezent, fiecare la un alt mod. Atenție la unul din verbe, aparte!

3. Traduceți următoarele versuri și extrageți adjectivele:

Ἐμπίομαι πενίης θυμοφθόρου οὐ μελεδαίνων
  οὐδ'ἀνδρῶν ἐχθρῶν, οἵ με λέγουσι κακῶς·
Ἀλλ'ἥβην ἐρατὴν ὀλοφύρομαι, ἥ μ'ἐπιλείπει,
  κλαίω δ'ἀργαλέον γῆρας ἐπερχόμενον.

(Theognis, I, 1129 și urm., Diehl)

4. Puneți cuvintele din paranteză la forma gramaticală din context. Θουκυδίδης Ἀθηναῖος (ξυν-έγραψα) τὸν (πόλεμος) τῶν (Πελοποννήσιοι) καὶ Ἀθηναίων ὡς (ἐπολέμησα) πρὸς ἀλλήλους. (Thc., I, 1)

5. Traduceți în greacă:

La Marathon (ἐν + D., Μαραθών, -ῶνος), grecii îi înving pe perși. Victoria lor mare și strălucitoare este cunoscută peste veacuri (αἰών, αἰῶνος „veac"). Eroii (οἱ ἥρωες) acelei bătălii (ἡ ἐκείνη μάχη) sînt cinstiți și acum (νῦν). Să cinstim și noi eroii noștri (ἡμέτερος, -α, -ον „al nostru").

6. Traduceți și analizați gramatical fiecare cuvînt din distihul următor:

Ἀστέρας εἰσαθρεῖς, Ἀστὴρ ἐμός· εἴθε γενοίμην
  οὐρανός, ὡς πολλοῖσ'ὄμμασιν εἴς σε βλέπω.

(Theognis, 1, 4, Diehl)

22
Δεύτερον καὶ εἰκοστὸν δίδαγμα

Οἱ Ἕλληνες τὸ πάλαι. — *Explicații la text.* — *Antichități:* monede. — *Gramatică:* 1. Gradele de comparație în -τερο-, -τατο-. 2. Verbe contrase în -ο-. — *Teme și exerciții.*

Κάλλιστον τὸ δικαιότατον[1]*· λῷστον*[2] *δ' ὑγιαίνειν·*
πρᾶγμα δὲ τερπνότατον, τοῦ τις ἐρᾷ τὸ τυχεῖν[3]
(Theognis, I, 255–256, Diehl)

Οἱ Ἕλληνες τὸ πάλαι

Οἱ γὰρ Ἕλληνες τὸ πάλαι καὶ τῶν βαρβάρων οἵ τε ἐν τῇ ἠπείρῳ παραθαλάσσιοι καὶ ὅσοι νήσους εἶχον, ἐπειδὴ ἤρξαντο μᾶλλον περαιοῦσθαι[4] ναυσὶν ἐπ' ἀλλήλους[5], ἐτράποντο[6] πρὸς λῃστείαν, ἡγουμένων ἀνδρῶν οὐ τῶν ἀδυνατωτάτων[7] κέρδους τοῦ σφετέρου αὐτῶν ἕνεκα καὶ τοῖς ἀσθενέσι τροφῆς, καὶ προσπίπτοντες πόλεσιν ἀτειχίστοις καὶ κατὰ κώμας οἰκουμέναις ἥρπαζον καὶ τὸν πλεῖστον[8] τοῦ βίου ἐντεῦθεν ἐποιοῦντο, οὐκ ἔχοντός πω αἰσχύνην τούτου τοῦ ἔργου, φέροντος δέ τι καὶ δόξης μᾶλλον. Δηλοῦσι[9] δὲ τῶν τε ἠπειρωτῶν τινες ἔτι καὶ νῦν, οἷς κόσμος καλῶς τοῦτο δρᾶν, καὶ οἱ παλαιοὶ τῶν ποιητῶν, τὰς πύστεις τῶν καταπλεόντων πανταχοῦ ὁμοίως ἐρωτῶντες[10] εἰ λῃσταί εἰσιν, ὡς οὔτε ὧν πυνθάνονται ἀπαξιούντων[11] τὸ ἔργον, οἷς τ' ἐπιμελὲς εἴη εἰδέναι οὐκ ὀνειδιζόντων[12].

(Thucydide, I, 5, 1–2)

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. Două superlative, ale adj. καλός și δίκαιος; al doilea este substantivizat prin articol, primul devenind numele predicativ al acestuia.
2. Superlativ al adj. ἀγαθός „bun".
3. τὸ τυχεῖν „să obții", „să cîștigi" + G. τοῦ „ceea ce" (îți place); verbul este substantivizat cu articolul τό; se află la inf. aor. tematic, avînd terminație de prezent, cf. vb. τυγχάνω. Este subiectul propoziției, iar πρᾶγμα τερπνότατον (superlativ al adj. τερπνός) este predicatul ei.
4. περαιοῦσθαι, inf. prez. M., vb. περαιόω „a trece dintr-o parte în alta" | -ου < -ο-ε |.
5. ἐπ'ἀλλήλους „unii la alții", pronume reciproc.
6. ἐτράποντο „s-au întors", „s-au dedat la", aor. R. tem. M. al vb. τρέπω.
7. οὐ τῶν ἀδυνατωτάτων „nu din cei mai slabi" sau „nu dintre cei mai slabi." Literal: „nu dintre cei mai neputincioși", deci sînt folosite două negații care dau o afirmație mai puternică, potrivit figurii de stil numite *litotă*.
8. τὸν πλεῖστον τοῦ βίου „cea mai mare parte a hranei", literal „cea mai multă din hrană", βίος „viață" și „alimentație" (G. partitiv).
9. δηλοῦσι, ind. prez. A. 3 pl. al vb. δηλόω „fac limpede" ceva, „dovedesc" ceva, „constitui o dovadă" (τινες „unii" + G. partitiv τῶν ἠπειρωτῶν).
10. τὰς πύστεις τῶν καταπλεόντων ἐρωτῶντες „cerînd informații de la navigatorii de pretutindeni" (πανταχοῦ) „mereu la fel" (ὁμοίως).
11. ἀπαξιούντων, part. prez. G. pl. al vb. ἀπαξιόω „dezaprob", „nu consider de cuviință"; este predicatul unei cauzale: ὡς... ἀπαξιούντων „deoarece nici cei pe care-i întreabă (ὧν πυνθάνονται) nu disprețuiesc fapta" („tîlhăria": τὸ ἔργον).
12. „Nici cei care se preocupă să afle nu o consideră o faptă rușinoasă."

ΑΡΧΑΙΚΑ

MONEDE.

Principalele monede atice, după epoca lui Solon (secolul al VI-lea î.e.n.), au fost:

obolul (ὀβολός), de cea mai mică valoare;
drahma (δραχμή), 6 oboli;
didrahma (δίδραχμος), monedă de 2 drahme sau 12 oboli;
tetradrahma (τετράδραχμος), monedă de argint de 4 drahme, valorînd 24 de oboli;
mina (μνᾶ), monedă ce valora 100 de drahme;
talantul (τάλαντον) = 60 mine;
daricul (δαρεικός) persan, monedă de aur.
Cf. Ἀρχαϊκά de la lecția 11.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. GRADELE DE COMPARAȚIE ÎN -τερο-, -τατο-

Textul lecției oferă cîteva forme adjectivale ale comparației κάλλιστον „cel mai frumos", δικαιότατον „cel mai drept", λῷστον „cel mai bun", τερπνότατον „cel mai plăcut", ἀδυνατωτάτων „dintre cei mai fără putere", πλεῖστον „cel mai mult".

Greaca dispune de două serii de sufixe de comparație:

a. C. -τερος m., -τερα f., -τερον n. „mai...",
S. -τατος m., -τάτη f., -τατον n. „cel mai" sau „foarte"

b. C. -ιων m.f., -ιον n. (G. -ιονος),
S. -ιστος m., -ίστη f., -ιστον n. cu aceeași valoare ca primele.

a. *Comparația cu sufixele* -τερο-, -τατο-

Aceste sufixe se întîlnesc la majoritatea adjectivelor tematice și atematice, fiind singurele sufixe productive.

Ele se alipesc la tema masculin–neutrului, care coincide cu tema -ο- pentru adjectivele de declinările I și a II-a; coincide cu forma neutră a pozitivului, la adjectivele de declinarea a III-a. Iată exemple și explicații:

a) *La temele* | o |

δίκαιος[3] „drept" { C. δικαιό-τερος, -α, -ον,
S. δικαιό-τατος, -η, -ον

ἔνδοξος, -ον „ilustru"	C. ἐνδοξό-τερος, -α, -ον, S. ἐνδοξό-τατος, -η, -ον

— Tema ο > ω, dacă silaba precedentă este scurtă:

σοφός³ „înțelept"	C. σοφώ-τερος, -α, -ον, S. σοφώ-τατος, -η, -ον
νέος³ „nou, tînăr"	C. νεώ-τερος, -α, -ον, S. νεώ-τατος, -η, -ον

— Tema \|ο\| nu se lungește după acea silabă scurtă care a fost lungă la origine:

στενός³ „strîmt" < *στενϝος	C. στενό-τερος, -α, -ον, S. στενό-τατος, -η, -ον
κενός³ „gol, vid" < *κενϝο-ς	C. κενό-τερος, -α, -ον, S. κενό-τατος, -η, -ον

— Adjectivele terminate în -αιος, cu unele excepții, adaugă sufixele de comparație la \|αι\|, înlăturînd vocala tematică \|ο\|:

σχολαῖος³ „fără ocupație"	C. σχολαί-τερος, -α, -ον, S. σχολαί-τατος, -η, -ον
παλαιός³ „vechi"	C. παλαί-τερος, -α, -ον, S. παλαί-τατος, -η, -ον

— Adjectivele ἴσος³ „egal" și μέσος³ „de mijloc" alipesc la rădăcină sufixul -αιος: C. ἰσ-αίτερος³, S. ἰσ-αίτατος³;
C. μεσ-αίτερος³, S. μεσ-αίτατος³.

b) *La forma neutră a adjectivelor atematice*

— μέλας, μέλαινα, μέλαν „negru"	C. μελάν-τερος³, S. μελάν-τατος³
τέρην, τέρεινα, τέρεν „delicat"	C. τερέν-τερος³, S. τερέν-τατος³
σαφής, σαφές „limpede"	C. σαφέσ-τερος³, S. σαφέσ-τατος³
γλυκύς, γλυκεῖα, γλυκύ „dulce"	C. γλυκύ-τερος³, S. γλυκύ-τατος³

— Un sufix de comparație compus -εσ-τερος, -εσ-τατος se alipește la adj. în -ον:

εὐδαίμων, εὔδαιμον „fericit"	C. εὐδαιμον-έστερος³, S. εὐδαιμον-έστατος³
σώφρων, σῶφρον „înțelept"	C. σωφρον-έστερος³, S. σωφρον-έστατος³

Notă. Flexiunea adjectivelor la gradele de comparație este întru totul regulată: masculinul și neutrul sînt cu tema | ο | după declinarea a II-a, iar femininul, cu tema | α | după declinarea I.

2. VERBE CONTRASE ÎN -ο-

Textul lecției oferă cîteva verbe a căror temă de prezent se termină în -ο: περαιοῦσθαι, vb. περαιόω „trec";
δηλοῦσι, vb. δηλόω „fac limpede", „lămuresc";
ἀπαξιούντων, vb. ἀπαξιόω „dezaprob".

Între finala | ο | a temei de prezent și vocalele tematice au loc următoarele contrageri:

[ο + ο/ε/ου/ει (ẹ̄) > ου; ο + ω/η > ω; ο + οι/ει/ῃ > οι]

Exemple: ζηλόω „rîvnesc", ζημιόω „pedepsesc", μισθόω „plătesc", στεφανόω „încununez", θοόω „excit", „ațîț", θολόω „tulbur"; ἀλλοιόω „înstrăinez", „fac schimb", δουλόω „aservesc": ἀναλόω „cheltuiesc", „risipesc", ταπεινόω „diminuez" etc.

Flexiunea verbelor contrase în -ο

Indicativ prezent:

nr.	ps.	activ		medio-pasiv	
sg.	1	ζηλό-ω	> ζελῶ	ζηλό-ομαι	> ζηλοῦμαι
	2	ζηλό-εις	> ζηλοῖς	ζηλό-ῃ	> ζηλοῖ
	3	ζηλό-ει	> ζηλοῖ	ζηλό-εται	> ζηλοῦται
pl.	1	ζηλό-ομεν	> ζηλοῦμεν	ζηλο-όμεθα	> ζηλούμεθα
	2	ζηλό-ετε	> ζηλοῦτε	ζηλό-εσθε	> ζηλοῦσθε
	3	ζηλό-ουσι	> ζηλοῦσι	ζηλό-ονται	> ζηλοῦνται
du.	2–3	ζηλό-ετον	> ζηλοῦτον	ζηλό-εσθον	> ζηλοῦσθον

Indicativ imperfect:

nr.	ps.	activ		medio-pasiv	
sg.	1	ἐ-ζήλο-ον	> ἐζήλουν	ἐ-ζηλο-όμην	> ἐζηλούμην
	2	ἐ-ζήλο-ες	> ἐζήλους	ἐ-ζηλό-ου	> ἐζηλοῦ
	3	ἐ-ζήλο-ε	> ἐζήλου	ἐ-ζηλό-ετο	> ἐζηλοῦτο
pl.	1	ἐ-ζηλό-ομεν	> ἐζηλοῦμεν	ἐ-ζηλο-όμεθα	> ἐζηλούμεθα
	2	ἐ-ζηλό-ετε	> ἐζηλοῦτε	ἐ-ζηλό-εσθε	> ἐζηλοῦσθε
	3	ἐ-ζήλο-ον	> ἐζήλουν	ἐ-ζηλό-οντο	> ἐζηλοῦντο
du.	2–3	ἐ-ζηλο-έτην	> ἐζηλούτην	ἐ-ζηλο-έσθην	> ἐζηλούσθην

Conjunctiv prezent:

nr.	ps.	activ		medio-pasiv	
sg.	1	ζηλό-ω	> ζηλῶ	ζηλό-ωμαι	> ζηλῶμαι
	2	ζηλό-ῃς	> ζηλοῖς	ζηλό-ῃ	> ζηλοῖ
	3	ζηλό-ῃ	> ζηλοῖ	ζηλό-ηται	> ζηλῶται
pl.	1	ζηλό-ωμεν	> ζηλῶμεν	ζηλο-ώμεθα	> ζηλώμεθα
	2	ζηλό-ητε	> ζηλῶτε	ζηλό-ησθε	> ζηλῶσθε
	3	ζηλό-ωσι	> ζηλῶσι	ζηλό-ωνται	> ζηλῶνται
Du.	2–3	ζηλό-ητον	> ζηλῶτον	ζηλό-ησθον	> ζηλῶσθον

Optativ prezent:

nr.	ps.	activ		medio-pasiv	
sg.	1	ζηλο-οίη-ν	> ζηλοίην	ζηλο-οί-μην	> ζηλοίμην
	2	ζηλο-οίη-ς	> ζηλοίης	ζηλό-οι-ο	> ζηλοῖο
	3	ζηλο-οίη	> ζηλοίη	ζηλό-οι-το	> ζηλοῖτο
pl.	1	ζηλό-οι-μεν	> ζηλοῖμεν	ζηλο-οί-μεθα	> ζηλοίμεθα
	2	ζηλό-οι-τε	> ζηλοῖτε	ζηλό-οι-σθε	> ζηλοῖσθε
	3	ζηλό-οι-εν	> ζηλοῖεν	ζηλό-οι-ντο	> ζηλοῖντο
du.	2–3	ζηλο-οί-την	> ζηλοίτην	ζηλο-οί-σθην	> ζηλοίσθην

Imperativ prezent:

nr.	ps.	activ		medio-pasiv	
sg.	2	ζήλο-ε	> ζήλου	ζηλό-ου	> ζηλοῦ
	3	ζηλο-έτω	> ζηλούτω	ζηλο-έσθω	> ζηλούσθω
pl.	2	ζηλό-ετε	> ζηλοῦτε	ζηλό-εσθε	> ζηλοῦσθε
	3	ζηλο-όντων	> ζηλούντων	ζηλο-έσθων	> ζηλούσθων
du.	2	ζηλό-ετον	> ζηλοῦτον	ζηλό-εσθον	> ζηλοῦσθον
	3	ζηλο-έτων	> ζηλούτων	ζηλο-έσθων	> ζηλούσθων

Participiu prezent:

caz	gen	activ		medio-pasiv	
N.	m.	ζηλό-ων	> ζηλῶν	ζηλο-όμενος	> ζηλούμενος
	f.	ζηλό-ουσα	> ζηλοῦσα	ζηλο-ομένη	> ζηλουμένη
	n.	ζηλό-ον	> ζηλοῦν	ζηλο-όμενον	> ζηλούμενον
G.	m.n.	ζηλό-οντος	> ζηλοῦντος	ζηλο-ομένου	> ζηλουμένου
	f.	ζηλο-ούσης	> ζηλούσης	ζηλο-ομένης	> ζηλουμένης

Infinitiv prezent:

activ		medio-pasiv	
ζηλό-ειν (ẹ̄)	> ζηλοῦν	ζηλό-εσθαι	> ζηλοῦσθαι

Observații.

a. Există un număr restrîns de verbe care contrag numai în | ω | și | ῳ | (în loc de ου și οι). Așa sînt ἱδρόω „transpir" și ῥιγόω „mi-e frig". Ex.: ind. prez. A. ῥιγῶ, ῥιγῷς, ῥιγῷ, ῥιγῶμεν, ῥιγῶτε, ῥιγῶσι, ῥιγῶτον, ῥιγῶτον.

b. La celelalte timpuri, -ο > -ω: v. ζηλόω, aor. ἐζήλωσα, perf. ἐζήλωκα.

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Declinați grupurile nominale: ὁ εὐδαιμονέστατος πατὴρ „cel mai fericit tată"; παλαιτέρα γλῶσσα „o limbă mai veche"; ἡ στενὴ καρδία „o inimă îndurerată".

2. Conjugați următoarele verbe: θολόω, ταπεινόω, μισθόω, fiecare la modul ales, timpul prezent.

3. Traduceți următoarea fabulă din Esop:

Ἀηδὼν ἐπί τινος ὑψηλῆς δρυὸς καθημένη κατὰ τὸ σύνηθες ᾖδεν· ἱέραξ δὲ αὐτὴν θεασάμενος, ὡς ἠπόρει τροφῆς, ἐπιπτὰς (part. aor. al vb. ἐφίπταμαι) συνέλαβεν· ἡ δὲ μέλλουσα ἀναιρεῖσθαι ἐδεῖτο μεθεῖναι αὐτήν, λέγουσα ὡς οὐχ ἱκανή ἐστιν ἱέρακος γαστέρα αὐτὴ πληρῶσαι· δεῖν δὲ αὐτόν, εἰ τροφῆς ἀπορεῖ, ἐπὶ τὰ μείζονα τῶν ὄρνεων τρέπεσθαι. Καὶ ὅς εἶπεν· Ἀλλ'ἔγωγε ἀπόπληκτος ἂν εἴην, εἰ, τὴν ἐν χερσὶν βορὰν ἀφείς (lăsînd), τὰ μηδέπω φαινόμενα διώκοιμι.

4. Redați formele gramaticale indicate mai jos:

ὁρμάω { impf. M. 2 sg.; prez. ind. A. 3 pl.; Conj. prez. M. 2 sg.

ἀξιόω { opt. prez. A. 3 pl.; imper. prez. M. 2 sg.; inf. prez. A.

αἰτέω { ind. prez. 2 pl.; ind. prez. 2 sg.; imper. prez. 3 du.

5. Traduceți în greacă:

Fata lui (αὐτός) este cea mai înțeleaptă din toate. Ea iubește artele (τέχνη) și-i cinstește (τιμάω) pe părinți (ὁ γονεύς, -έως „părinte"). Nu se tulbură (ταράττω) în nenorociri (τὸ κακόν, -ου „nenorocirea") și nu este îngîmfată (ὑπερήφανος, -ον εἶναι) cînd îi merge bine (εὐπορέω, la part. coniunct).

23
Τρίτον καὶ εἰκοστὸν δίδαγμα

Πρόλογος. — *Explicații la text.* — *Antichități:* scholii. — *Gramatică:* 1. Comparația în -ιον, -ιστο-. 2. Atributul. 3. Verbe în λ, ρ, μ, ν. — *Teme și exerciții.*

Πλοῦτε, θεῶν κάλλιστέ[1] τε καὶ ἱμεροέστατε[2] πάντων,
σὺν σοὶ καὶ κακὸς ὢν γίνεται ἐσθλὸς ἀνήρ

(Theognis, I, 1117 și urm., Diehl)

Πρόλογος

Ὦ γῆς παλαιὸν Ἄργος[3], Ἰνάχου ῥοαί,
ὅθεν ποτ᾽ ἄρας[4] ναυσὶ χιλίαις Ἄρη
εἰς γῆν ἔπλευσε Τρῳάδ᾽ Ἀγαμέμνων ἄναξ·
κτείνας[5] δὲ τὸν κρατοῦντ᾽ ἐν Ἰδαίᾳ χθονὶ
Πρίαμον ἑλών[6] τε Δαρδάνου[7] κλεινὴν πόλιν
ἀφίκετ᾽[8] εἰς τόδ᾽ Ἄργος, ὑψηλῶν δ᾽ ἐπὶ
ναῶν[9] τέθεικε[10] σκῦλα πλεῖστα[11] βαρβάρων.
Κἀκεῖ[12] μὲν εὐτύχησεν· ἐν δὲ δώμασιν
θνῄσκει γυναικὸς πρὸς Κλυταιμνέστρας[13] δόλῳ
καὶ τοῦ Θυέστου παιδὸς Αἰγίσθου[14] χερί.
Χὠ[15] μὲν παλαιὰ σκῆπτρα Ταντάλου[16] λιπὼν[17]
ὄλωλεν, Αἴγισθος δὲ βασιλεύει χθονός,
ἄλοχον ἐκείνου, Τυνδαρίδα κόρην, ἔχων.
Οὓς[18] δ᾽ ἐν δόμοισιν ἔλιφ᾽[19], ὅτ᾽ εἰς Τροίαν ἔπλει,
ἄρσενά τ᾽ Ὀρέστην θῆλύ τ᾽ Ἠλέκτρας θάλος,
τὸν μὲν πατρὸς γεραιὸς ἐκκλέπτει τροφεὺς
μέλλοντ᾽ Ὀρέστην χερὸς ὑπ᾽ Αἰγίσθου θανεῖν[20]
Στροφίῳ[21] τ᾽ ἔδωκε[22] Φωκέων εἰς γῆν τρέφειν·

ἡ δ'ἐν δόμοις ἔμεινεν[23] Ἠλέκτρα πατρός,
ταύτην ἐπειδὴ θαλερὸς εἶχ'ἥβης χρόνος,
μνηστῆρες ᾔτουν Ἑλλάδος πρῶτοι χθονός.

(Euripide, *Electra*, 1–21)

Notă. Versurile sînt compuse în trimetru iambic (vezi lecția 14, versificația).

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. κάλλιστε, superlativul adj. καλός[3], la vocativ singular, G. următor este complement „dintre toți (zeii)".
2. ἱμεροέστατε, superlativul adj. ἱμερόεις, -όεσσα, -όεν; G. următor complement „dintre toți zeii".
3. ὦ γῆς παλαιὸν Ἄργος „o, Argos bătrîn pe fața pămîntului", τὸ Ἄργος, -ους, oraș în Pelopones, reședința lui Agamemnon; Ἴναχος, -ου = rîul Inachos, în Argolida.
4. ἄρας, ἄραντος, part. aor. al vb. αἴρω, R. ἀρ-; < *αρ-σας, + compl. direct Ἄρη „ridicîndu-l pe Ares", adică „pornind războiul". Folosirea numelui zeului în locul numelui comun „război" se numește metonimie.
5. κτείνας, part. aor. al vb. κτείνω „ucid", „distrug", < *κτεν-σας.
6. ἑλών, part. aor. tematic „luînd", „cucerind", vb. αἱρέω.
7. Δαρδάνου „al lui Dardanos", fondatorul Dardaniei, în Troada; Dardania pro Troia, metonimie.
8. ἀφίκετο „sosi", ind. aor. persoana a 3-a sg. al vb. ἀφικνέομαι „sosesc".
9. ὑψηλῶν δ'ἐπὶ ναῶν „pe frontispiciul templelor" (literal „pe templele înalte", „pe înălțimea templelor"). Adjectivele care exprimă atribute ale spațiului se traduc printr-un substantiv, iar substantivul determinat de acestea devine atributul lor: ἐν τῷ μέσῳ πλήθει „în mijlocul mulțimii", (lit. „în mulțimea mijlocie").
10. τέθεικε „a pus" < τίθημι „pun", ind. perf. A.
11. σκῦλα πλεῖστα „foarte multe trofee" (de-ale barbarilor).
12. κἀκεῖ, crasă din καὶ ἐκεῖ „și acolo", adică la Troia.

13. πρὸς γυναικὸς Κλυταιμνέστρας (își găsește moartea) „din partea soției sale Clitemnestra", sora frumoasei Elena și a Dioscurilor, toți patru gemeni, născuți — spune legenda — din oul Ledei.
14. Αἴγισθος, fiul lui Thyestes, îi uzurpă tronul, cît lipsește de acasă Agamemnon, vărul său, și-i ia soția, apoi, la întoarcerea eroului, îl ucide în complicitate cu Clitemnestra.
15. Τυνδαρίς, -ίδος (ἡ), atribut al Clitemnestrei, ca fiică născută de soția lui Tyndareos (cf. mai jos). Χὠ, crasă < καὶ ὁ „și acesta".
16. Tantalos, personaj legendar, fiul lui Zeus și rege al Frigiei.
17. λιπών, part. aor. tematic al vb. λείπω „las", deci „lăsînd"; ὄλωλε „pieri", perf. cu reduplicație atică, cf. ὄλλυμι.
18. οὓς „cei pe care", pronume relativ.
19. ἔλιφ' = ἔλιπε „i-a lăsat".
20. μέλλοντα... θανεῖν „care era pe punctul de a muri".
21. Strophios, tatăl lui Pylades și regele Phocidei.
22. ἔδωκε „a dat", aor. ind. A. al vb. δίδωμι „dau".
23. ἔμεινεν „a rămas", ind. aor. A. al vb. μένω.

ΑΡΧΑΙΚΑ

SCHOLII. Limba greacă, de la Homer pînă la sfîrșitul Antichității (secolul al V-lea e.n.), a suferit multe schimbări, tot astfel și instituțiile, obiceiurile și concepțiile oamenilor, fapt pentru care lectura vechilor autori devenea tot mai dificilă. De aceea, o seamă de învățați sau comentatori (γραμματικοί, lat. *litterati*) au întocmit note, parafraze, glosare care să faciliteze înțelegerea textului. Printre primele opere care au fost studiate și comentate în Antichitate au fost poemele homerice, de care s-au ocupat celebri filologi din Alexandria, ca Zenodot, Callimah, Eratosthenes, Aristophan din Bizanț, Aristarh din Samothrake etc. După Homer, au fost luați la rînd toți autorii greci, încît puține opere ne-au parvenit fără note antice. Astfel de note se numeau σχόλια „scholii"; acestea au figurat și ca lucrări separate, numite „Comentarii", dar mai des ele erau notate deasupra sau la marginea locului din text pe care îl vizau. Un cuvînt străin, sau neobișnuit, era numit γλῶσσα și ex-

plicația acestui cuvînt se cheamă γλώσσημα, de unde denumirea modernă de *glosă, glosem, glosar*. Adeseori, copiștii, confundînd glosele cu textul original, au introdus în corpul textului aceste scholii, pe care critica de text modernă încearcă să le descopere și să le semnaleze ca străine de original.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. COMPARAȚIA ÎN -ιον, -ιστο-

Superlative precum cele din text, κάλλιστε și πλεῖστα, fac parte din altă categorie de comparative, aceea constituită din sufixele [-ιον, -ιστο-]: C. -ίων m.f., -ιον n., G. -ίονος; S. -ιστος m., -ίστη f., -ιστον n.

O serie de adjective ca ἀγαθός „bun", κακός „rău", ὀλίγος „puțin", πολύς „mult", ταχύς „repede", ῥᾴδιος „ușor", μέγας „mare", μικρός „mic", αἰσχρός „rușinos", ἐχθρός „dușmănos", καλός „frumos" etc. își creează comparația cu aceste sufixe, adăugate la rădăcina pozitivului, deci după înlăturarea vocalei finale a temei.

Multe din aceste adjective au comparativul neregulat, datorită faptului că iota silabic se iotizează (-ιον > -*j*ον), iar între |*j*| și consoana finală se petrec anumite schimbări fonetice; a doua cauză se datorează fie altui grad apofonic al rădăcinii decît cel al pozitivului, fie supletismului la care se recurge. Astfel:

P. ἡδύ n. „plăcut" → C. ἡδ-ίων, ἥδ-ιον, S. ἥδ-ιστος, -η, -ον
κακός „rău" → C. κακ-ίων, κάκ-ιον, S. κάκ-ιστος, -η, -ον,
χείρων, χεῖρον, S. χείριστος „inferior"
(metateză *χερ-*j*ōν > χείρων) (supletism)
ἀγαθός „bun" → C. ἀμείνων, ἄμεινον, S. ἄριστος[3] (supletism)
(< *ἀμεν-*j*ŏν), (< ἀρ-ετή)
→ C. βελτ-ίων, βέλτ-ιον, S. βέλτ-ιστος[3]
→ C. λῴων, λῷον, S. λῷστος
(< *σλωϝ-*j*ŏν, -*j*στος)
→ C. κρείττων, κρεῖττον, S. κράτιστος[3]
ion. κρέσσων, κρέσσον (< *κρετ-*j*ŏν)

ὀλίγος „puțin" → C. ἐλάττων, ἔλαττον, S. ἐλάχιστος³
(supletism) (< *ἐλαχ-j̆ŏν)
πολύ „mult" → C. πλείων, πλέον, S. πλεῖστος³ (< *πλεϝ-j̆ŏν)
μικρός „mic" → C. μικρότερος³, S. μικρότατος³
μείων, μεῖον, S. — (supletism)
ἥττων, ἧττον, S. ἥκιστος (< *ϝηκ-j̆ŏν)
μέγα n. „mare" → C. μείζων, μεῖζον, S. μέγιστος³
ταχύ n. „repede" → C. θάττων, θᾶττον, S. τάχιστος (< *ταχ-j̆ŏν)
ῥᾴδιος „ușor" → C. ῥᾴων, ῥᾷον, S. ῥᾷστος³ (< *ῥᾱ-j̆ŏν)
καλός „frumos" → C. καλλίων, κάλλιον, S. κάλλιστος³
(< τὸ κάλλος)
ἐχθρός „dușmănos", „urît" → C. ἐχθίων, ἔχθιον, S. ἔχθιστος³
(< τὸ ἔχθος)
αἰσχρός „rușinos" → C. αἰσχίων, αἴσχιον, S. αἴσχιστος³
(< τὸ αἶσχος)

Notă. Ultimele trei adjective își creează comparația pe rădăcina substantivelor corespunzătoare.

2. ATRIBUTUL este partea de propoziție care determină un nume. Se exprimă printr-un adjectiv calificativ sau orice formă nominală adjectivală (ca pronume, numeral, verb) și printr-un substantiv sau substitut al acestuia (articolul poate substantiviza orice parte de vorbire, parte de propoziție întreagă și, astfel, poate constitui un substitut al substantivului). Atributul precedă, de regulă, numele pe care îl determină, dar el se poate întîlni și după nume.

1) Realizatorii atributului

a) *Atributul adjectival* se acordă în gen, număr și caz cu numele determinat. Astfel, exemple din lecție:

— adjectiv calificativ

Πρίαμον ἑλών τε... *κλεινὴν* πόλιν

„Cucerindu-i pe Priam și *vestita*-i cetate"

— adjectiv numeral

ναυσὶ *χιλίαις*

„cu *o mie* de corăbii"

— adjectiv pronominal

ἀφίκετο ἐς *τόδε* Ἄργος

„a sosit în *acest* Argos"

— adjectiv verbal (participial)

ἐκκλέπτει τροφεὺς *μέλλοντα* Ὀρέστην... θανεῖν

„moșul îl scoate pe furiș pe Oreste *aflat pe punctul* de a muri".

b) *Atributul substantival* poate fi: α) apoziție pe lîngă numele determinat, β) atribut substantival genitival, γ) atribut substantival prepozițional.

α) *Atributul substantival apozițional* este frecvent în greacă în sintagme ca: ἄνδρες δικασταί „bărbați judecători", γυναικὸς πρὸς Κλυταιμνέστρας „din partea femeii (sale), Clitemnestra", Ἀγαμέμνων ἄναξ „craiul Agamemnon" etc.

β) *Atributul substantival genitival.* În grupul nominal de două substantive, unul determinat, celălalt determinant, determinantul, cel mai des, ia forma genitivului: Ἰνάχου ῥοαί „unde ale Inachului", Δαρδάνου... πόλιν „orașul lui Dardanos", σκῦλα... βαρβάρων „trofee ale barbarilor", σκῆπτρα Ταντάλου „sceptrul lui Tantalos".

γ) *Atributul substantival prepozițional* ia forma cazuală cerută de prepoziție. Astfel:

πάγον παρ' αὐτὸν χάσμα δύσονται χθονός (Eur., *El.*, 1255) „Se vor vîrî în grota pămîntului *de lîngă acea colină.*"

Σὲ δὲ Ἀρκάδων χρὴ πόλιν *ἐπ'* Ἀλφειοῦ *ῥοαῖς* | οἰκεῖν (Eur., *El.*, 1257) „Trebuie să locuiești în orașul arcadienilor *de pe undele* Alfeului."

2) Topica atributului

De regulă, atributul precedă numele determinat. Dacă determinatul are articol, atributul figurează între articol și numele determinat. Se întîlnește și după numele determinat, adeseori cu repetarea articolului acestuia. Exemple:

a) *Atributul antenominal*

Παλαιὸν Ἄργος „străvechi Argos", Δαρδάνου κλεινὴν πόλιν „vestitul oraș al lui Dardanos"; ἐν Ἰδαίᾳ χθονί „pe pămîntul Idei"; ἐς τὸν ἅπαντα ἀνθρώπων βίον (Hdt., VI, 109)

„pentru toată viața oamenilor"; τὰ Ἀθηναίων φρονήματα (Hdt., VI, 109) „gîndurile atenienilor".

b) *Atributul postnominal*

ναυσὶ χιλίαις „cu o mie de corăbii"; σκῦλα πλεῖστα βαρβάρων „foarte multe trofee de-ale barbarilor"; ἄλοχον ἐκείνου „pe soția aceluia"; οἱ πρέσβεις οἱ παρὰ βασιλέως (Ar., *Ach.*, 61) „solii (cei) de la rege"; τὸ χρηστήριον τὸ ἐν Δηλφοῖσι (Hdt., VI, 125) „oracolul (cel) din Delfi".

3. VERBE ÎN λ, ρ, μ, ν

Verbele al căror radical se termină într-o lichidă (λ, ρ ca ἀγγέλλω, αἴρω) sau nazală (μ, ν ca νέμω, μένω) au viitor contras în -ε și aorist sigmatic, dar cu sufixul |σ| pierdut cu compensație.

Acestea sînt particularitățile flexiunii acestor verbe. Dar, cum toate temele lor temporale ridică unele probleme, le examinăm pe rînd.

1) *Tema prezentului*

Verbele cu R. în |λ, ρ, ν|, în majoritatea cazurilor, își creează tema prezentului cu sufixul |*j*|: [λ + *j* > λλ], prin asimilare; [ρ + *j* > ιρ; ν + *j* > ιν], prin metateză. Astfel:

*βάλ-*j*-ω	> βάλλω „arunc"
*ἀγγελ-*j*-ω	> ἀγγέλλω „anunț"
*ὀφελ-*j*-ω	> ὀφέλλω „sînt de folos"
*φθερ-*j*-ω	> φθείρω „distrug"
*καθαρ-*j*-ω	> καθαίρω „purific"
*κερ-*j*-ω	> κείρω „tund"
*μαν-*j*-ω	> μαίνω „am o manie, sînt nebun"
*τεν-*j*-ω	> τείνω „întind"
*φαν-*j*-ω	> φαίνω „fac să apară", „arăt", „apar"

— Unele verbe cu radicalul în consoanele de mai sus au tema prezentului egală cu radicalul (excepție R. -λ-). Ex.: δέρω „jupoi", μένω „rămîn".

— Verbele cu rădăcina în |μ| au tema prezentului fie egală cu R., fie radicalul plus sufixul |ν|: νέμ-ω „împart"; κάμ-ν-ω „trudesc", „muncesc", „ostenesc".

2) *Tema viitorului activ și mediu*

Verbele cu rădăcina în lichidă sau în nazală au viitor sigmatic ca majoritatea verbelor. Elementul specific constă în vocala tematică | ε |, care se interpune între radical și sufixul | σ |; după acest sufix, urmează din nou vocala tematică | -ε- | și desinențele personale principale. Sufixul -σ-, situîndu-se intervocalic, cade, iar | ε | anterior și vocalele tematice se contrag, după regula prezentelor contrase în | ε |.

Așadar:

βουλεύ-ω are v. { A. βουλεύ-σ-ω, M. βουλεύ-σ-ομαι,

dar φαίνω, R. φαν-, are v. { A. *φαν-έ-σ-ω > φανῶ, M. *φαν-έ-σ-ομαι > φανοῦμαι

ἀγγέλλω, R. ἀγγελ-, v. { A. *ἀγγελ-έ-σω > ἀγγελῶ, M. *ἀγγελ-έ-σομαι > ἀγγελοῦμαι,

φθείρω, R. φθερ-, v. { A. *φθερ-έ-σω > φθερῶ, M. *φθερ-έ-σομαι > φθεροῦμαι

κάμνω, R. καμ-, numai M. *καμ-έ-σομαι > καμοῦμαι.

Flexiunea viitorului contras urmează paradigma prezentelor contrase în | ε |. Exemplificăm:

Indicativ viitor I:

A. φανῶ	φανεῖς	φανεῖ	φανοῦμεν	φανεῖτε	φανοῦσι
M. φανοῦμαι	φανῇ	φανεῖται	φανούμεθα	φανεῖσθε	φανοῦνται

Notă. Viitor contras au și verbele polisilabice în -ίζω: νομίζω „socotesc",

v. { A.: νομιῶ, -εῖς, -εῖ, -οῦμεν, -εῖτε, -οῦσι
M.: νομιοῦμαι, -ῇ, -εῖται, -ούμεθα, -εῖσθε, -οῦνται.

3) *Tema aoristului*

Textul oferă exemple de aoriste cu tema în lichidă sau nazală: ἄρας, κτείνας, ambele participii, și ἔμεινε, indicativ. Aceste forme verbale s-au constituit ca aoristele sigmatice regulate, doar că -σ- s-a asimilat total cu sonanta (fenomen atestat în eolica din Lesbos și Thessalia), apoi geminata s-a redus cu lungire compensatorie a vocalei precedente (α > η; ε > ει) în restul dialectelor.

μέν-ω „rămîn", R. μεν-,
aor. *ἔ-μεν-σα > eol. ἔμεννα, atic ἔμεινα

ἀγγέλλω „anunț", R. ἀγγελ-,

aor. *ἄγγελ- σα > eol. ἄγγελλα, atic ἤγγειλα

φθείρω „distrug", R. φθερ-,

aor. *ἔφθερσα > eol. ἔφθερρα, atic ἔφθειρα

φαίνω „arăt", R. φαν-,

aor. *ἔφανσα > eol. ἔφαννα, atic ἔφηνα

Flexiunea este aceeași ca a aoristului sigmatic, minus | σ |. Exemplificăm numai la indicativ:

A. ἔφηνα, ἔφηνας, ἔφηνε, ἐφήναμεν, ἐφήνατε, ἔφηναν, ἐφηνάτην

M. ἐφηνάμην, ἐφήνω, ἐφήνατο, ἐφηνάμεθα, ἐφήνασθε, ἐφήναντο, ἐφηνάσθην

4) *Tema perfectului*

Perfectul nu prezintă vreun element specific. Toate temele în lichidă și nazală, de regulă, primesc | κ | la perfectul activ, în fața căruia | λ | și | ρ | se mențin, | ν | parțial cade, parțial se asimilează > γκ. Consoana | μ | nu ajunge niciodată în contact direct cu | κ |, ci numai printr-un sufix de lărgire, | η | cel mai des. Rădăcinile monosilabice tind să-și creeze perfectul pe gradul zero, în cadrul căruia [λ̥ > αλ; ρ̥ > αρ, ν̥ > α]. Exemple:

στέλλω „trimit", R. *στλ̥- > σταλ-, perf. { A. ἔ-σταλ-κα / M.P. ἔ-σταλ-μαι

φθείρω „distrug", R. *φθρ̥- > φθαρ-, perf. { A. ἔ-φθαρ-κα / M.P. ἔ-φθαρ-μαι

τείνω „întind", R. *τν̥- > τα-, perf. { A. τέ-τα-κα / M.P. τέ-τα-μαι

κάμνω „trudesc", R. κμ-, perf. { A. κέ-κμ-η-κα / M.P. —

Flexiunea nu ridică probleme, fiind întru totul regulată.

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Să se decline următoarele grupuri nominale: ὁ κακίων δαίμων „un demon mai rău"; τὸ θᾶττον ὕδωρ (-ατος) „apă mai iute"; ὁ αἴσχιστος ἀνήρ „bărbatul cel mai pudic".

2. Să se conjuge verbele următoare: στέλλω „trimit", κείρω „tund", μένω „rămîn" și νέμω „pasc", fiecare la cîte una din temele principale ale verbului.

3. Semnalați atributele din textul lecției.

4. Traduceți textul următor:

Γυναικὸς οὐδὲν χρῆμα ἀνὴρ ληΐζεται
ἐσθλῆς ἄμεινον οὐδὲ ῥίγιον κακῆς.

(Simonides, fr. 6, Diehl)

5. Traduceți și analizați gramatical trei cuvinte la alegere din distihul următor:

Γνώμης δ'οὐδὲν ἄμεινον ἀνὴρ ἔχει αὐτὸς ἐν αὑτῷ
Οὐδ' ἀγνωμοσύνης, Κύρν', ὀδυνήτερον

(Theognis I, 895–896, Diehl)

24
Τέταρτον καὶ εἰκοστὸν δίδαγμα

Ὀρφεύς. — *Explicații la text.* — *Antichități:* proxenii. — *Gramatică:* 1. Pronumele personal. 2. Aoristul radical tematic. — *Teme și exerciții.*

Μήποτε τὸν παρεόντα μεθεὶς[1] φίλον ἄλλον ἐρεύνα
δειλῶν ἀνθρώπων ῥήμασι πειθόμενος·
πολλάκι τοι παρ' ἐμοὶ κατὰ σοῦ[2] λέξουσι μάταια
καὶ παρὰ σοὶ κατ' ἐμοῦ· τῶν δὲ σὺ μὴ ξυνίει[3].

(Theognis, I, 1238 a–b, Diehl)

Ὀρφεύς

Ὀρφεὺς ὁ ἀσκήσας κιθαρῳδίαν, ὃς ᾄδων ἐκίνει λίθους τε καὶ δένδρα. Ἀποθανούσης[4] δὲ Εὐρυδίκης, τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, δηχθείσης[5] ὑπὸ ὄφεως, κατῆλθεν[6] εἰς Ἅιδου[7], θέλων ἀγαγεῖν[8] αὐτήν, καὶ Πλούτωνα[9] ἔπεισεν ἀναπέμψαι. Ὁ δὲ ὑπέσχετο[10] τοῦτο ποιήσειν, ἂν μὴ πορευόμενος Ὀρφεὺς ἐπιστραφῇ[11], πρὶν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ παραγενέσθαι[12]· ὁ δὲ, ἀπιστῶν, ἐπιστραφεὶς ἐθεάσατο τὴν γυναῖκα· ἡ δὲ πάλιν ὑπέστρεψεν. Εὗρε[13] δὲ Ὀρφεὺς καὶ τὰ Διονύσου μυστήρια. Καὶ τέθαπται[14] περὶ τὴν Πιερίαν[15], διασπασθεὶς[16] ὑπὸ τῶν Μαινάδων[17].

(Apollodor, *Bibliotheca*, I, 3, 2)

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. μεθείς „schimbînd", „părăsind pe unul contra altuia", part. aor. al vb. μεθίημι.

2. κατὰ σοῦ „contra ta".
3. μὴ ξυνίει „(cu aceștia τῶν) nu te întovărăși, nu te potrivi"; ξυν-ίει < -ιε-ε, imp. prez. 2 sg. al vb. ξυνίημι.
4. ἀποθανούσης „murind", „după ce a murit" (Euridice), part. aor. tematic, f. G. sg., al vb. ἀποθνήσκω. Construcția genitivului absolut.
5. δηχθείσης „mușcată", part. aor. P. al vb. δάκνω „mușc", acordat cu Euridice.
6. κατῆλθεν „a coborît", ind. aor. tematic al vb. κατέρχομαι.
7. εἰς Ἅιδου „în Hades" — construcție eliptică: εἰς se construiește numai cu acuzativul; subînțeles εἰς δόμους Ἅιδου „în lăcașurile lui Hades".
8. ἀγαγεῖν „să aducă", inf. aor. tematic al vb. ἄγω.
9. Πλούτων, -ωνος „Pluton", fratele lui Zeus și stăpînul Infernului, potrivit mitologiei.
10. ὑπ-έσχετο „a promis", aor. tematic ind. al vb. ὑπισχνέομαι.
11. ἐπιστραφῇ „(nu) se va întoarce", Conj. aor. P. cu valoare intranzitivă al vb. ἐπιστρέφω; la P. gradul zero al rădăcinii: *στρφ- > στραφ-, aor. P. ἐ-στράφ-ην; aici, conjunctiv aor. *στραφέ-ῃ > στραφῇ se contrage έ + ῃ > ῇ, de aceea accent circumflex.
12. παραγενέσθαι „de-a ajunge", ind. aor. tematic al vb. παραγίγνομαι.
13. εὗρε „a găsit", „a descoperit", ind. aor. tematic al vb. εὑρίσκω. Inițiala nu are augment, fiind diftong, lung de la natură (există însă și forma ηὗρον).
14. τέθαπται „a fost înmormîntat", ind. perf. M.P. al vb. θάπτω, R. ταφ-; cînd rădăcinile monosilabice în aspirată pierd aspirația finală, aspirația trece asupra inițialei. Astfel, prez. *ταφ-*j*ω (φ + *j* > πτ) > θάπτω; perf. *τέ-ταφ-ται (φ + τ > πτ) > τέθαπται.
15. Πιερία, Pieria, regiune a Macedoniei, în preajma Olimpului, patria Muzelor.
16. διασπασθείς „sfîșiat", part. aor. P. al vb. διασπάω (la P. primește un -σ- înainte de -θη-, fie că R. a fost în -σ-, fie prin analogie cu R. în -σ-).
17. Μαινάδες „Menade", adică bacante, în delirul profetic.

ΑΡΧΑΙΚΑ

PROXENII sînt personaje care îndeplineau funcția consulilor din zilele noastre. Ei erau numiți și trimiși în țară străină de către țara care întreținea cu aceasta relații politice sau comerciale. Obligațiile lor erau de a acorda asistență delegațiilor, negustorilor și altor cetățeni ajunși în statul cu care întrețineau relații de prietenie. Pentru aceste servicii, ei primeau titlul de εὐεργέται „binefăcători" și numeroase privilegii. La Atena, proxenii erau admiși în fața sfatului (βουλή) și în *Ecclesia*, ocupau locuri de onoare la spectacole și erau autorizați să aibă fonduri bănești.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. PRONUMELE PERSONAL se caracterizează prin categoriile gramaticale: caz, număr, persoană (lipsește categoria gen). Ca structură morfologică, pronumele personal prezintă teme diferite de la o persoană la alta, de la un număr la altul al aceleiași persoane, parțial chiar de la un caz la altul. De aceea, această categorie morfologică are o paradigmă neregulată, care s-a menținut de-a lungul veacurilor, datorită desei sale folosiri.

Pronumele personal nu are forme de persoana a 3-a. Locul pronumelui personal îl ocupă aici demonstrativele și pronumele de întărire αὐτός, -ή, -ό „ipse", precum și reflexivul cînd se referă la subiect. În flexiune, el comportă desinențele nominale generale, parțial desinențe specifice pronominale.

Pronumele personal este următorul: sg. persoana 1 ἐγώ „eu", 2. σύ „tu"; pl. 1. ἡμεῖς „noi"; 2. ὑμεῖς „voi"; du. 1. νώ „noi doi"; 2. σφώ „voi doi".

Flexiunea:

nr.	caz	persoana 1		persoana a 2-a		persoana a 3-a reflexiv	
sg.	N.V.	ἐγώ		σύ		—	
	G.	ἐμοῦ	μου	σοῦ	σου	οὗ	οὑ
	D.	ἐμοί	μοι	σοί	σοι	οἷ	οἱ
	Ac.	ἐμέ	με	σέ	σε	ἕ	ἑ

nr.	caz	persoana 1	persoana a 2-a	persoana a 3-a reflexiv
pl.	N.V.	ἡμεῖς	ὑμεῖς	σφεῖς
	G.	ἡμῶν	ὑμῶν	σφῶν
	D.	ἡμῖν	ὑμῖν	σφίσι
	Ac.	ἡμᾶς	ὑμᾶς	σφᾶς
du.	N.Ac.V.	νώ	σφώ	—
	G.D.	νῷν	σφῷν	—

2. AORISTUL RADICAL TEMATIC

1) *Generalități*

O serie de verbe, majoritatea din fondul lexical principal, au aoristul construit pe radical, la care desinențele se alipesc cu ajutorul vocalelor tematice ο/ε. De aceea, acest tip de aorist se numește radical tematic sau aorist 2.

Paradigma acestuia seamănă cu un imperfect la indicativ, cu prezentul la celelalte moduri. Se deosebește însă de acestea prin faptul că prezentul și imperfectul se construiesc pe tema prezentului, aoristul, pe rădăcină. În cazul că tema prezentului coincide cu rădăcina, aoristul se servește de alt grad apofonic, de obicei de gradul zero și de supletism (o rădăcină cu sens sinonimic).

De reținut încă o caracteristică: în indo-europeană, această categorie de aorist purta accentul pe vocalele tematice, la toate modurile. În greacă, există numai cîteva forme ce respectă regula, anume: imperativ 2 sg. A. facultativ λαβέ, dar și retras λάβε, M. totdeauna λαβοῦ, participiu A. λαβών, -οῦσα, -όν, infinitivul A. λαβεῖν și M. λαβέσθαι.

În textul lecției, apar următoarele forme de aor. R. tematic: part. f. G. ἀποθανούσης, ind. A. κατῆλθεν și εὗρε, M. ὑπέσχετο, inf. A. ἀγαγεῖν.

Aoristul radical tematic are numai forme de activ și mediu. Pasivul și-l creează, ca toate celelalte verbe, cu [θη/η]. Astfel:

ἄγω „duc", R. ἀγ-, aor. ἤγαγον (cu reduplicație atică);
ἀπο-θνῄσκ-ω „mor", R. θαν-, aor. ἀπ-έ-θαν-ον
κατ-έρχομαι „cobor", R. supl. ἐλθ-, aor. κατ-ῆλθον
ὑπισχνέομαι „promit", R. σχ-, aor. ὑπ-ε-σχ-όμην

παραγίγνομαι „sînt prezent", R. γεν-, aor. παρ-ε-γεν-όμην
αἱρέω, -ῶ „iau", R. supl. ϝελ-, aor. *ἐ-ϝελ-ον > εἷλον
λέγω „vorbesc", R. supl. ϝεπ-, aor. *ϝε-ϝεπ-ον > εἶπον
ὁράω, -ῶ „văd", R. supl. ϝειδ-,
aor. *ἐ-ϝειδ-ον > hom. ἐεῖδον, atic εἶδον
λαμβάνω „iau, primesc", R. λαβ-, aor. ἔλαβον
λανθάνω „fac ceva pe ascuns", R. λαθ-, aor. ἔλαθον
λαγχάνω „trag la sorți", R. λαχ-, aor. ἔλαχον
μανθάνω „învăț", R. μαθ-, aor. ἔμαθον
βάλλω „arunc", R. βαλ-, aor. ἔβαλον
κάμνω „trudesc", R. καμ-, aor. ἔκαμον
τέμνω „tai", R. τεμ-, aor. ἔτεμον
λείπω „las", R. λιπ-, aor. ἔλιπον
φέρω „port", R. supl. ἐνεγκ-, aor. ἤνεγκον

2) *Flexiunea*, repetăm, e la fel cu imperfectul la indicativ, cu prezentul în rest. Atenție la unele accentuări specifice.

mod	nr.	ps.	activ	medio-pasiv
Indicativ	sg.	1	ἔ-βαλ-ον	ἐ-βαλ-όμην
		2	ἔ-βαλ-ες	ἐ-βάλ-ου
		3	ἔ-βαλ-ε	ἐ-βάλ-ετο
	pl.	1	ἐ-βάλ-ομεν	ἐ-βαλ-όμεθα
		2	ἐ-βάλ-ετε	ἐ-βάλ-εσθε
		3	ἔ-βαλ-ον	ἐ-βάλ-οντο
	du.	2	ἐ-βαλ-έτην	ἐ-βαλ-έσθην
		3	ἐ-βαλ-έτην	ἐ-βαλ-έσθην
Conjunctiv	sg.	1	βάλ-ω	βάλ-ωμαι
		2	βάλ-ῃς	βάλ-ῃ
		3	βάλ-ῃ *etc.*	βάλ-ηται *etc.*
Optativ	sg.	1	βάλ-οι-μι	βαλ-οί-μην
		2	βάλ-οι-ς	βάλ-οι-ο
		3	βάλ-οι *etc.*	βάλ-οι-το *etc.*
Imperativ	sg.	2	βάλ-ε *și* βαλ-έ	βαλ-οῦ
		3	βαλ-έτω	βαλ-έσθω
	pl.	2	βάλ-ετε	βάλ-εσθε
		3	βαλ-όντων	βαλ-έσθων
Participiu	N.		βαλ-ών, -οῦσα, -όν	βαλ-όμενος, -η, -ον
	G.		βαλ-όντος, -ούσης, -όντος	βαλ-ομένου, -ης, -ου
Infinitiv			βαλ-εῖν	βαλ-έσθαι

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Analizați toate pronumele din versurile lui Theognis de la începutul lecției.

2. Conjugați aoristele radicale tematice: ἔ-λιπ-ον, ἔ-μαθ-ον, ἐ-γεν-όμην, ὑπ-ε-σχ-όμην, la indicativ și imperativ.

3. Creați formele de participiu și infinitiv ale aoristelor tematice ἤγ-αγ-ον (în afara indicativului ἀγ-αγ-, ἤνεγκον- > ἐνεγκ-, εἶλον- > ἑλ-, deoarece augmentul nu se mai găsește în afara indicativului).

4. Traduceți în greacă următoarele propoziții (folosind aoristul):

Discordia aruncă un măr de aur zeițelor; mărul avea o inscripție (ἐπίγραμμα, -ατος): „Celei mai frumoase". Două zeițe, Hera și Afrodita, au vrut să ia mărul (ἐβουλήθην + inf. aor. < λαμβάνω). L-a obținut, în cele din urmă (ὕστατα), Afrodita.

5. Învățați, după ce ați înțeles, următoarea maximă:

Ῥώμη δὲ γ᾿ἀμαθὴς πολλάκις τίκτει βλάβην.

(Eur., fr. 732, Diehl)

6. Și pe următoarea:

Μεγάλη δὲ θνητοῖς μοῖρα συμφορᾶς κακῆς ἰατρὸν εὑρεῖν.

(Eur., *Hipp.*, 70)

25
Πέμπτον καὶ εἰκοστὸν δίδαγμα

Ἀλέξανδρος ἐπὶ τοὺς Γέτας (I). — *Explicații la text.* — *Antichități:* amficționiile — *Gramatică:* 1. Pronumele demonstrative. 2. Aoristul radical atematic cu rădăcina vocalică. — *Teme și exerciții.*

Ἓν δὲ τὸ κάλλιστον[1] *Χῖος ἔειπεν*[2] *ἀνήρ·*
„Οἵηπερ φύλλων γενεή, τοίη δὲ καὶ ἀνδρῶν"
(Simonides, citîndu-l pe Homer)

Ἀλέξανδρος ἐπὶ τοὺς Γέτας (I)

Ἔνθα δὴ Ἀλέξανδρος ἀπαγαγὼν τὰς ναῦς ἔγνω διαβαίνειν τὸν Ἴστρον ἐπὶ τοὺς Γέτας τοὺς πέραν τοῦ Ἴστρου ᾠκισμένους[3], ὅτι τε συνειλεγμένους[4] ἑώρα[5] πολλοὺς ἐπὶ τῇ ὄχθῃ τοῦ Ἴστρου, ὡς εἴρξοντας[6], εἰ διαβαίνοι (ἦσαν γὰρ ἱππεῖς μὲν ἐς τετρακισχιλίους[7], πεζοὶ δὲ πλείους[8] τῶν μυρίων[9]), καὶ ἅμα πόθος ἔλαβεν αὐτὸν ἐπ'ἐκεῖνα[10] τοῦ Ἴστρου ἐλθεῖν. Τῶν μὲν δὲ νεῶν ἐπέβη[11] αὐτός· τὰς δὲ διφθέρας ὑφ'αἷς[12] ἐσκήνουν τῆς κάρφης πληρώσας, καὶ ὅσα μονόξυλα πλοῖα ἐκ τῆς χώρας ξυναγαγών (ἦν δὲ καὶ τούτων εὐπορία πολλή, ὅτι τούτοις[13] χρῶνται οἱ πρόσοικοι τῷ Ἴστρῳ ἐφ' ἁλιείᾳ τε τῇ[14] ἐκ τοῦ Ἴστρου, καὶ εἴ ποτε παρ' ἀλλήλους ἀνὰ τὸν ποταμὸν στέλλοιντο[15], καὶ λῃστεύοντες ἀπ'αὐτῶν[16] οἱ πολλοὶ) ταῦτα[17] ὡς πλεῖστα ξυναγαγὼν διεβίβαζεν ἐπ'αὐτῶν[18] τῆς στρατιᾶς ὅσους δυνατὸν ἦν ἐν τῷ τοιῷδε[19] τρόπῳ. Καὶ γίγνονται οἱ δια-

βάντες[20] ἅμα Ἀλεξάνδρῳ ἱππεῖς μὲν ἐς χιλίους καὶ πεντακοσίους[21], πεζοὶ δὲ ἐς τετρακισχιλίους.

(Arrian, *Anabasis*, I, 3)

Notă. Continuarea în lecțiile 33, 34.

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. ἓν δὲ τὸ κάλλιστον „unul, dar cel mai frumos", adică „o vorbă, cea mai frumoasă"; ἕν, ἑνός „unu" (n.), τό substantivizează superlativul adjectivului καλός. Comparativul și superlativul (cf. lecția 23) acestui adjectiv comportă | λλ |, pentru că se formează pe rădăcina substantivului τὸ κάλλος „frumusețea".
2. ἔειπεν „a rostit", „a spus", atic εἶπεν. Forma din distih este epică, provenind din *ϝε-ϝεπ-ε > *ε-επ-ε > εἶπε, dar la Homer, cu diectasis, ἔειπε (contragerea nu comprimă numărul de silabe). Subiectul este Χῖος ἀνήρ „un bărbat din Chios", adică Homer. Originea lui Homer este necunoscută. Încă în Antichitate, s-a creat versul Ἕπτα πόλεις μάρνοντο διὰ ῥίζαν Ὁμήρου „Șapte orașe s-au certat pentru (și-au revendicat) originea lui Homer."
3. ᾠκισμένους „așezați", part. perf. M. al vb. οἰκίζω, R. ϝοικιδ-.
4. συν-ειλεγμένους „adunați", „strînși la un loc", part. perf. M. al vb. συλ-λέγω, v. συλλέξω, aor. συν-έλεξα, perf. A. συν-είλοχα, M. συν-είλεγμαι.
5. ἑώρᾱ „îi vedea", impf. A. vb. *ἠ-ϝορα-ε > ἑώρᾱ.
6. ὡς εἴρξοντας „ca să-i încercuiască", part. v. A. cu valoare finală, vb. εἴργω, εἴρξω, εἶρξα, εἶργμαι.
7. ἐς τετρακισχιλίους „ca la 4 000".
8. πλείους „mai mulți", comparativ contras < *πλεϝ-joς-ες (cad | *w* | și | *s* | intervocalic, ο + ε > ου).
9. τῶν μυρίων „de 10 000", G. al comparației.
10. ἐπ' ἐκεῖνα „de cealaltă parte", prep. ἐπί și acuzativul n. pl. al pron. demonstrativ ἐκεῖνος, -η, -ο „acela".
11. ἐπ-έ-βη „se îmbarcă", ind. aor. al vb. ἐπι-βαίνω; este aorist radical atematic.

12. ὑφ' αἷς „sub care" (în alte împrejurări le servesc drept corturi).
13. τούτοις „de acestea", D. pl. al demonstrativului οὗτος, αὕτη, τοῦτο „acesta, aceasta".
14. ἐφ' ἁλιείᾳ τε τῇ ἐκ τοῦ Ἴστρου „la pescuitul din Dunăre"; articolul τῇ, după substantivul cu care se acordă, are valoare întrucîtva a art. adj. „cel, cea" din română. „La pescuitul (cel) din Istru", articol necesar în greacă înaintea unui atribut postpus.
15. στέλλοιντο „mergeau" sau „ar avea de mers", vb. στέλλω „trimit", M. intr. „merg", aici optativ potențial.
16. ἀπ' αὐτῶν „de pe ele" (bărci).
17. ταῦτα „acestea", demonstrativ n. pl.
18. ἐπ' αὐτῶν „împotriva lor" (a geților).
19. τοιῷδε τρόπῳ „în acest fel"; demonstrativ indefinit compus din τοῖος (lat. *talis, -e*) și ὅδε „acesta".
20. οἱ διαβάντες „cei care au traversat", part. aor. atematic al vb. δια-βαίνω, R. βα-.
21. ἐς χιλίους καὶ πεντακοσίους „ca la 1 500".

ΑΡΧΑΙΚΑ

AMFICȚIONIILE (Ἀμφικτύονες), confederații religioase și administrative ale unui număr de state grecești în jurul unui templu. Cea mai vestită amficționie își avea sediul adunărilor la Thermopyle, de unde și numele de Πυλαία, precum și la Delfi. Ea cuprindea douăsprezece state grecești populate de thessalieni, perrhebi, dolopi, magneți, ahei din Ftiotida, malieni, oetai, locrieni, focidieni, beoțieni, dorieni și ionieni, împreună cu atenienii. Principala sarcină a amficționiei era administrarea templului din Delfi și celebrarea Jocurilor Pitice (< Πυθώ, numele preotesei lui Apollon din Delfi). Fiecare trib beneficia de două voturi în hotărîrile pe care le luau și pe care le încredințau celor doi hieromnemoni, aleși pe un an. Fiecare membru susținea interesele cetății sale, dar nu avea drept de vot. Fiecare trib depunea jurămîntul de a nu încălca interesele celorlalte triburi membre și de a nu le intercepta apa potabilă. Rolul politic al amficționiilor a fost secundar și nu totdeauna pozitiv. Amficționia de la Thermopyle, printr-o imprudență, i-a ușurat lui Filip al Macedoniei calea spre cucerirea Greciei.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. PRONUMELE DEMONSTRATIVE

Textul lecției ne oferă cîteva exemple de pronume demonstrative: ἐκεῖνα „acele" (părți), ταῦτα „acestea" și τοιῷδε, cuvînt compus din τοῖος „un astfel de" și ὅδε „acesta".

Într-adevăr, greaca are trei pronume demonstrative, care, la fel ca în română, devin adjective demonstrative, cînd este prezent numele pe care îl determină.

Două pronume indică ființe și lucruri apropiate: ὅδε și οὗτος „acesta", unul pe cele depărtate: ἐκεῖνος „acela". Între primele două, diferența este următoarea: ὅδε este un demonstrativ de persoana 1, corespunzîndu-i *hic* în latină, iar într-o relatare indică ceea ce va urma; οὗτος este un demonstrativ de persoana a 2-a, corespunzînd lui *iste* latin și referindu-se la ceea ce a fost. Flexiunea lor:

a) ὅδε m., ἥδε f., τόδε n.

Este compus din pronumele articol și particula δέ. Se declină deci ca articolul, primul component, particula rămîne invariabilă. La N. sg., pl., m. f., articolul este proclitic, pronumele a primit un accent de encliză.

nr.	caz	masculin	feminin	neutru
sg.	N.V.	ὅδε	ἥδε	τόδε
	G.	τοῦδε	τῆσδε	τοῦδε
	D.	τῷδε	τῇδε	τῷδε
	Ac.	τόνδε	τήνδε	τόδε
pl.	N.V.	οἵδε	αἵδε	τάδε
	G.	τῶνδε	τῶνδε	τῶνδε
	D.	τοῖσδε	ταῖσδε	τοῖσδε
	Ac.	τούσδε	τάσδε	τάδε
du.	N.Ac.V.	τώδε	τώδε	τώδε
	G.D.	τοῖνδε	τοῖνδε	τοῖνδε

Note. 1) Dualul tuturor pronumelor oferă o singură formă, cu tema ο/ε, pentru toate trei genurile, inclusiv articolul.

2) Acest pronume, larg utilizat pînă la începutul perioadei κοινή, iese treptat din uz, întîlnindu-se în κοινή numai în scrierile aticizanților, adică ale autorilor care vor să reînvie limba atică din epocile anterioare.

b) οὗτος m., αὕτη f., τοῦτο n.

Acest pronume pare a fi constituit tot pe pronumele articol (apare aceeași situație a lui τ- inițial/spirit aspru), la

care s-a adăugat un sufix de lărgire |υ|, în prima silabă, și sufixul adjectival |-*to-|, în silaba a doua. Masculinul și neutrul au tema |o|, fiind de declinarea a II-a, femininul, tema |ᾱ|, de declinarea I. În prima silabă s-a format un diftong |oυ| și |αυ|, în general, primul pentru masculin și neutru, al doilea pentru feminine. Există însă și abateri în această privință: la cazurile cu |ō| în silaba a doua, prima silabă este |oυ| și la feminine, iar, cînd în silaba a doua este |a|, prima silabă este |αυ| și la neutru. Abateri de acest fel se întîlnesc la: G. pl. f. τούτων, N.Ac.V. pl. n. ταῦτα.

Iată flexiunea:

nr.	caz	masculin	feminin	neutru
sg.	N.V.	οὗτος	αὕτη	τοῦτο
	G.	τούτου	ταύτης	τούτου
	D.	τούτῳ	ταύτῃ	τούτῳ
	Ac.	τοῦτον	ταύτην	τοῦτο
pl.	N.V.	οὗτοι	αὗται	ταῦτα
	G.	τούτων	τούτων	τούτων
	D.	τούτοις	ταύταις	τούτοις
	Ac.	τούτους	ταύτας	ταῦτα
du.	N.Ac.V.	τούτω	τούτω	τούτω
	G.D.	τούτοιν	τούτοιν	τούτοιν

În context cu οὗτος, substantivul poartă totdeauna articol: οὗτος ὁ ἀνήρ.

c) ἐκεῖνος m., ἐκείνη f., ἐκεῖνο n.

Este pronumele demonstrativ de depărtare, corespunzînd în latină lui *ille* „acela".

Flexiunea:

nr.	caz	masculin	feminin	neutru
sg.	N.V.	ἐκεῖνος	ἐκείνη	ἐκεῖνο
	G.	ἐκείνου	ἐκείνης	ἐκείνου
	D.	ἐκείνῳ	ἐκείνῃ	ἐκείνῳ
	Ac.	ἐκεῖνον	ἐκείνην	ἐκεῖνο
pl.	N.V.	ἐκεῖνοι	ἐκεῖναι	ἐκεῖνα
	G.	ἐκείνων	ἐκείνων	ἐκείνων
	D.	ἐκείνοις	ἐκείναις	ἐκείνοις
	Ac.	ἐκείνους	ἐκείνας	ἐκεῖνα
du.	N.Ac.V.	ἐκείνω	ἐκείνω	ἐκείνω
	G.D.	ἐκείνοιν	ἐκείνοιν	ἐκείνοιν

Observație. Pronumele cu forme pe genuri, cum sînt și demonstrativele, se comportă ca adjectivele, cu o excepție: la N.Ac.V. sg. n., pronumele este egal cu tema (aici -ο < -*od), în vreme ce adjectivele corespunzătoare tematice se termină la neutru în -ον < -*om.

2. AORISTUL RADICAL ATEMATIC CU RĂDĂCINA VOCALICĂ

Generalități

O categorie de aorist, restrîns ca frecvență, este constituit pe radical, la care desinențele se alipesc direct fără vocalele tematice, de unde și numele de *aorist radical atematic*.

Iată exemplele din text:

ἔ-γνω „făcu cunoscut", ε- augment, γνω- rădăcina, iar desinența secundară de persoana a 3-a, fiind | -τ |, a rămas zero prin căderea oclusivei finale. Vb. γι-γνώ-σκ-ω „cunosc"; imperativ γνῶ-θι „cunoaște"; ἐπ-έ-βη „se îmbarcă", „se urcă pe", aceeași structură morfologică de mai sus;

οἱ δια-βά-ντες „cei care au traversat": la R. -βα- s-a adăugat sufixul de participiu -ντ- și apoi desinența -ες de N. pl.

De remarcat, în această flexiune atematică, unele caracteristici:

α) rădăcina verbului este lungă la indicativ, imperativ, infinitiv (ο > ω; ᾰ > η; ᾰ > ᾱ, la unele verbe), scurtă în rest.

β) Conjunctivul contrage vocalele radicale scurte cu sufixul modal ω/η, ca atematicele:

R. -ο/ω → ω, ῳ
R. -α/η → ω, η, ῃ
R. -α/ᾱ → ω, ᾱ, ᾳ

γ) Optativul comportă sufixe atematice [ιη | ι], totdeauna accentuate, ale căror iota formează diftong cu vocala radicală scurtă.

δ) Imperativul adaugă la rădăcina lungă desinențele de imperativ; activ, persoana a 2-a sg. | -θι |.

ε) Participiul are sufix -ντ-; infinitivul, sufixul -ναι alipit la rădăcina lungă și accentuată [α > ᾱ/η; ο > ω].

Aoristul radical atematic are numai diateză activă.

Exemple: βαίνω „vin, merg", R. βα-/βη-, aor. ἔ-βη-ν
γιγνώσκω „cunosc", R. γνο-/-γνω-, aor. ἔ-γνω-ν
ἀπο-διδράσκω „fug", R. δρα-/δρᾱ-, aor. ἀπ-έ-δρᾱ-ν

b) *Flexiunea aoristului radical atematic*:

	indicativ	conjunctiv	optativ	imperativ	participiu	inf.
βαίνω	ἔ-βη-ν	βῶ	βαίη-ν		N. βᾱ́ς m.	βῆ-ναι
	ἔ-βη-ς	βῇ-ς	βαίη-ς	βῆ-θι	βᾶσα f.	
	ἔ-βη	βῇ	βαίη	βή-τω	βάν n.	
	ἔ-βη-μεν	βῶ-μεν	βαῖ-μεν			
	ἔ-βη-τε	βῆ-τε	βαῖ-τε	βῆ-τε	G. βάντος m.	
	ἔ-βη-σαν	βῶ-σι	βαῖ-εν	βά-ντων	βάσης f.	
	ἐ-βή-την	βῆ-τον	βαί-την	βῆ-τον	βάντος n.	
	ἐ-βή-την	βῆ-τον	βαί-την	βή-των		
γιγνώσκω	ἔ-γνω-ν	γνῶ	γνοίη-ν		N. γνούς m.	γνῶ-ναι
	ἔ-γνω-ς	γνῷ-ς	γνοίη-ς	γνῶ-θι	γνοῦσα f.	
	ἔ-γνω	γνῷ	γνοίη	γνώ-τω	γνόν n.	
	ἔ-γνω-μεν	γνῶ-μεν	γνοῖ-μεν			
	ἔ-γνω-τε	γνῶ-τε	γνοῖ-τε	γνῶ-τε	G. γνόντος m.	
	ἔ-γνω-σαν	γνῶ-σι	γνοῖ-εν	γνό-ντων	γνούσης f.	
	ἐ-γνώ-την	γνῶ-τον	γνοί-την	γνῶ-τον	γνόντος n.	
	ἐ-γνώ-την	γνῶ-τον	γνοί-την	γνώ-των		
ἀποδιδράσκω	ἀπ-έ-δρᾱ-ν	ἀπο-δρῶ	ἀπο-δραίη-ν		N. ἀπο-δρᾱ́ς m.	ἀπο-δρᾶ-ναι
	ἀπ-έ-δρᾱ-ς	ἀπο-δρᾷ-ς	ἀπο-δραίη-ς	ἀπό-δρᾱ-θι	ἀπο-δρᾶσα f.	
	ἀπ-έ-δρᾱ	ἀπο-δρᾷ	ἀπο-δραίη	ἀπο-δρᾱ́-τω	ἀπο-δράν n.	
	ἀπ-έ-δρᾱ-μεν	ἀπο-δρῶ-μεν	ἀπο-δραῖ-μεν			
	ἀπ-έ-δρᾱ-τε	ἀπο-δρᾶ-τε	ἀπο-δραῖ-τε	ἀπό-δρᾱ-τε	G. ἀπο-δράντος m.	
	ἀπ-έ-δρᾱ-σαν	ἀπο-δρῶ-σι	ἀπο-δραῖ-εν	ἀπο-δρά-ντων	ἀπο-δρᾱ́σης f.	
	ἀπ-ε-δρᾱ́-την	ἀπο-δρᾶ-τον	ἀπο-δραί-την	ἀπό-δρᾱ-τον	ἀπο-δράντος n.	
	ἀπ-ε-δρᾱ́-την	ἀπο-δρᾶ-τον	ἀπο-δραί-την	ἀπο-δρᾱ́-των		

Notă. a. Aor. rad. atem. sînt și ἔ-στη-ν „m-am așezat", ἔ-φῡ-ν „fui de la natură", ἔ-δῡ-ν „mă scufundai". Ca acest aorist au flexiunea și tipurile cu lărgire în |η| sau în |ω|: ἐ-χάρ-η-ν „mă bucurai"; ἑ-άλ-ω-ν „fui prins" etc.

b. Imperativ 3 pl. : rădăcina se scurtează prin legea lui Osthoff.

c. Pentru aor. R. atem. cu R. în consoană, vezi lecția 29.

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Conjugați, la indicativ, aoristele ἔστην și ἔφυν.

2. Declinați următoarele grupuri nominale: οὗτος ὁ ἄνθρωπος „acest om"; αὕτη ἡ μήτηρ „această mamă"; τοῦτο τὸ παιδίον „acest copilaș" (de remarcat prezența articolului între demonstrativ și substantiv).

3. Traduceți textul următor și analizați formele verbale și pronumele învățate:

Διέβαλον δὲ τῆς νυκτὸς ᾗ (unde) λήϊον ἦν σίτου βαθύ· καὶ ταύτῃ μᾶλλόν τι ἔλαθον προσσχόντες τῇ ὄχθῃ. Ὑπὸ δὲ τὴν ἕω Ἀλέξανδρος διὰ τοῦ ληΐου ἦγε, παραγγείλας τοῖς πεζοῖς, πλαγίαις ταῖς σαρίσαις ἐπικλίνοντας τὸν σῖτον, οὕτω προάγειν ἐς τὰ οὐκ ἐργάσιμα. (Arrian, I, 4, 1–2)

4. Să cunoaștem numele a doi dintre cei șapte înțelepți (οἱ σοφοί) și cîteva din maximele lor:

Κλεόβουλος Εὐαγόρου Λίνδιος ἔφη· εὐποροῦντα μὴ ὑπερήφανον εἶναι, ἀποροῦντα μὴ ταπεινοῦσθαι.

Σόλων Ἐξηκεστίδου Ἀθηναῖος ἔφη· ἄρχεσθαι μαθὼν ἄρχειν ἐπιστήσῃ· συμβούλευε μὴ τὰ ἥδιστα, ἀλλὰ τὰ βέλτιστα τοῖς πολίταις.

26
Ἕκτον καὶ εἰκοστὸν δίδαγμα

Τὰ τῆς φύσεως παράδοξα. — *Explicații la text.* — *Antichități:* paradoxuri și enigme. — *Gramatica:* 1. Pronumele αὐτός, -ή, -ό. 2. Pronumele reflexiv. 3. Verbe atematice cu flexiunea medie. 4. Complementul de timp (I). — *Teme și exerciții.*

Κεκλῆσθαι[1] δ'ἐς δαῖτα, παρέζεσθαι[2] δὲ παρ'ἐσθλὸν
ἄνδρα χρεὼν[3] σοφίην[4] πᾶσαν ἐπιστάμενον[5]
τοῦ συνιεῖν[6], ὁπόταν τι λέγῃ σοφόν, ὄφρα διδαχθῇς
καὶ τοῦτ'εἰς οἶκον κέρδος ἔχων ἀπίῃς[7]
(Theognis, I, 563 și urm.)

Τὰ τῆς φύσεως παράδοξα

Καὶ τοῦτο δ'ἐκ τῶν κατὰ τὴν Ὑρκανίαν[8] ἱστορουμένων παραδόξων ἐστὶν ὑπὸ Εὐδόξου[9] καὶ ἄλλων, ὅτι πρόκεινταί[10] τινες ἀκταὶ τῆς θαλάττης ὕπαντροι, τούτων δὲ μεταξὺ καὶ τῆς θαλάττης ὑπόκειται ταπεινὸς αἰγιαλός, ἐκ δὲ ὕπερθεν κρημνῶν ποταμοὶ ῥέοντες τοσαύτῃ[11] προφέρονται βίᾳ, ὥστε ταῖς ἀκταῖς συνάψαντες ἐξακοντίζουσι τὸ ὕδωρ εἰς τὴν θάλατταν, ἄρραντον φυλάττοντες τὸν αἰγιαλόν, ὥστε καὶ στρατοπέδοις ὁδεύσιμον εἶναι, σκεπαζομένοις τῷ ῥεύματι. Οἱ δ'ἐπιχώριοι κατάγονται πολλάκις εὐωχίας καὶ θυσίας χάριν[12] εἰς τὸν τόπον καί ποτε μὲν ὑπὸ τοῖς ἄντροις κατακλίνονται, ποτὲ δ'ὑπ'αὐτῷ τῷ ῥεύματι ἡλιαζόμενοι, ἄλλως δ'ἄλλοι τέρπονται, παραφαινομένης ἅμα καὶ τῆς θαλάττης ἑκατέρωθεν καὶ τῆς ἠϊόνος, ποώδους καὶ ἀνθηρᾶς οὔσης διὰ τὴν ἰκμάδα.
(Strabon, XI, 7, 5)

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. κεκλῆσθαι, inf. perf. P. al vb. καλέω „chem", cu valoarea indicativului: „a fi fost chemat", adică „dacă ai fost chemat".
2. παρέζεσθαι „așază-te", inf. prez. cu valoare de imperativ; ambele infinitive explicabile în maxime, în recomandări general valabile.
3. χρεών „trebuind", o formă de part. n. sg., cu metateză din χρηόν.
4. σοφίῃν , formă ionică, atic σοφίαν.
5. ἐπιστάμενον „știind", „fiind în stare", part. prez. al vb. ἐπίσταμαι, deci verb atematic cu diateză medie.
6. τοῦ συνιεῖν „de-a înțelege", „de-a asculta", inf. prez. ion. și vechi atic de la συν-ίημι.
7. ἀπίῃς „să pleci", Conj. prez. al vb. ἄπ-ειμι.
8. Ὑρκανία, -ας „Hyrcania", țară a Asiei, situată între Marea Caspică, Media și Parția.
9. *Eudoxos* din Cnidos (Caria, Asia Mică), secolul al IV-lea î.e.n., astronom și geograf renumit, autorul unui periplu, Περίοδος γῆς.
10. πρό-κει-νται „se proiectează", „se întind înainte", vb. atematic mediu: πρό-κει-μαι.
11. τοσαύτῃ... βίᾳ „cu atîta forță"; τοσαύτῃ este compus din τόσος, -η, -ον „atît de mare" și demonstrativul οὗτος, αὕτη, τοῦτο, deci: τοσοῦτος, τοσαύτη, τοσοῦτο, al doilea component pierzînd peste tot | τ- | inițial.
12. εὐωχίας καὶ θυσίας χάριν (χάριν după G. este o postpoziție cu valoarea lat. *gratia* și *causa*) „pentru ospăț (masă la iarbă verde) și jertfă (ca să aducă jertfă)".

ΑΡΧΑΙΚΑ

PARADOXURI ȘI ENIGME. În afară de paradoxurile naturii, deci de niște fenomene peste așteptări, mai există paradoxurile create de structura raționamentelor. În special la ospețele filozofilor sau ale oamenilor cultivați, desfătarea predilectă era cea spirituală, constînd din dez-

bateri pe o temă aleasă ad-hoc, la care fiecare oaspete contribuia cu o scurtă expunere. Pe lîngă aceasta, nelipsită era la aceste *symposia* „simpozioane" enunțarea unor raționamente, în aparență corecte, dar care sufereau de un viciu de structură, precum și a unor enigme în a căror cursă putea fi prins interlocutorul. Iată cîteva astfel de raționamente (să se dovedească viciul de formă și lipsa de temei a acestora):

— Ceea ce n-ai pierdut ai; n-ai pierdut coarnele, deci ai coarne.

— Ce sînt eu tu nu ești; eu sînt om, deci tu nu ești om etc.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. PRONUMELE αὐτός m., αὐτή f., αὐτό n., cu flexiune regulată de declinările I (f.) și a II-a (m., n.), are mai multe valori în greacă și este unul din componentele cu largă circulație. A intrat și în limbajul internațional: automobil, autopropulsie, automatică etc. Iată aceste valori:

a) *pronume de întărire*, corespunzînd lat. *ipse* „însuși", dacă se situează în mesaj înaintea articolului substantivului pe care îl determină:

αὐτός ὁ δῆμος „poporul însuși" (lat. *ipse populus*)

αὐτὴ ἡ πατρίς „patria însăși" (*ipsa patria*)

αὐτὸ τὸ ἡγεμονικόν „însuși principiul autorității" (*ipsum regnum*)

b) *pronume de identitate*, corespunzînd lui *idem* latinesc, deci „același", dacă se află între articol și substantivul determinat:

ὁ αὐτὸς δῆμος „același popor" (*idem populus*)

ἡ αὐτὴ πατρίς „aceeași patrie" (*eadem patria*)

τὸ αὐτὸ ἡγεμονικόν „același principiu al autorității" (*idem regnum*)

c) corespunde *pronumelui personal* de persoana a 3-a din română: αὐτός „el", αὐτή „ea", αὐτό „el (lucrul)"

d) prezent în numeroase compuse, printre care în pronumele reflexiv.

2. PRONUMELE REFLEXIV

În afara reflexivului de persoana a 3-a, moștenit din indoeuropeană și avînd flexiunea pronumelui personal, greaca

și-a mai creat un reflexiv, prin compunerea pronumelui αὐτός cu temele cazurilor oblice ale pronumelui personal. La singular, tema de acuzativ a pronumelui personal se compune cu αὐτός, formînd un singur corp; la plural și dual, fiecare component este independent și cu flexiune proprie.

Fiind reflexiv, deci cu răsfrîngerea acțiunii asupra sa, pronumele reflexiv nu are nominativ; el are în schimb atît persoană, cît și gen; persoana I, locutoare, și persoana a 2-a, colocutoare, sînt presupuse numai ființe umane, au deci numai gen masculin și feminin, persoana a 3-a, despre care se vorbește, poate fi atît ființă, cît și lucru, fapt pentru care are toate trei genurile. Iată acum flexiunea reflexivului:

nr.	caz	persoana 1
sg.	G.	ἐμαυτοῦ m., ἐμαυτῆς f.
	D.	ἐμαυτῷ, ἐμαυτῇ
	Ac.	ἐμαυτόν, ἐμαυτήν
pl.	G.	ἡμῶν αὐτῶν, -ῶν
	D.	ἡμῖν αὐτοῖς, -αῖς
	Ac.	ἡμᾶς αὐτούς, -ά́ς
du.	Ac.	νώ αὐτώ
	G.D.	νῷν αὐτοῖν

nr.	caz	persoana a 2-a
sg.	G.	σ(ε)αυτοῦ m., σ(ε)αυτῆς f.
	D.	σ(ε)αυτῷ, σ(ε)αυτῇ
	Ac.	σ(ε)αυτόν, σ(ε)αυτήν
pl.	G.	ὑμῶν αὐτῶν, -ῶν
	D.	ὑμῖν αὐτοῖς, -αῖς
	Ac.	ὑμᾶς αὐτούς, -ά́ς
du.	Ac.	σφώ αὐτώ
	G.D.	σφῷν αὐτοῖν

nr.	caz	persoana a 3-a
sg.	G.	ἑαυτοῦ m., -ῆς f., -οῦ n., (αὑτοῦ, -ῆς, -οῦ)
	D.	ἑαυτῷ, -ῇ, -ῷ (αὑτῷ, -ῇ, -ῷ)
	Ac.	ἑαυτόν, -ήν, -ό (αὑτόν, -ήν, -ό)
pl.	G.	σφῶν αὐτῶν, -ῶν, -ῶν
	D.	σφίσιν αὐτοῖς, -αῖς, -οῖς
	Ac.	σφᾶς αὐτούς, -ά́ς, -ά
du.	Ac.	ἑαυτώ
	G.D.	ἑαυτοῖν

3. VERBE ATEMATICE CU FLEXIUNEA MEDIE

Există în greacă o categorie arhaică de verbe, deponente, cu flexiunea atematică. Lipsind vocala tematică |ε| la persoana a 2-a sg., |σ| din desinențe (-σαι, -σο) nu cade. Astfel, flexiunea fiecărui verb are unele trăsături proprii, fiind necesară consultarea dicționarului. Aproape toate aceste verbe sînt defective de unele forme și prezintă variante dialectale.

Exemple: ἄγαμαι „admir", „sînt fermecat de"; ἔραμαι „sînt îndrăgostit"; ἐπίσταμαι „știu"; δύναμαι „pot"; κάθημαι „șed", κεῖμαι „zac", „mă aflu", „sînt" etc.

Formele lor de bază:

ἄγαμαι (impf. ἠγάμην), v. ἀγάσομαι, aor. ἠγασάμην și ἠγάσθην, pf. —.

ἐπίσταμαι (impf. ἠπιστάμην), v. ἐπιστήσομαι aor. ἠπιστήθην, pf. —.

ἔραμαι (impf. ἠράμην), v. ἐρασθήσομαι, aor. ἠρασάμην și ἠράσθην, pf. ἤρασμαι.

δύναμαι (impf. ἐδυνάμην și ἠδυνάμην), v. δυνήσομαι, aor. ἐδυνήθην, pf. δεδύνημαι.

κεῖμαι (impf. ἐκείμην), v. κείσομαι, aor. ἐκεισάμην.

κάθημαι (impf. ἐκαθήμην), numai temă de prezent.

Flexiunea ridică probleme specifice numai la prezent și imperfect, celelalte timpuri avînd flexiunea regulată.

Să conjugăm la prezent și imperfect verbele:

mod și timp	nr. ps.	δύναμαι	κάθημαι	κεῖμαι
indicativ prezent	sg. 1	δύνα-μαι	κάθη-μαι	κεῖ-μαι
	2	δύνα-σαι	κάθη-σαι	κεῖ-σαι
	3	δύνα-ται	κάθη-ται	κεῖ-ται
	pl. 1	δυνά-μεθα	καθή-μεθα	κεί-μεθα
	2	δύνα-σθε	κάθη-σθε	κεῖ-σθε
	3	δύνα-νται	κάθη-νται	κεῖ-νται
	du.2	δύνα-σθον	κάθη-σθον	κεῖ-σθον
	3	δύνα-σθον	κάθη-σθον	κεῖ-σθον

mod și timp	nr. ps.	δύναμαι	κάθημαι	κεῖμαι
indicativ imperfect	sg. 1	(ἠ-)ἐ-δυνά-μην	ἐ-καθή-μην	ἐ-κεί-μην
	2	ἐ-δύνα-σο	ἐ-κάθη-σο	ἔ-κει-σο
	3	ἐ-δύνα-το	ἐ-κάθη-το	ἔ-κει-το
	pl. 1	ἐ-δυνά-μεθα	ἐ-καθή-μεθα	ἐ-κεί-μεθα
	2	ἐ-δύνα-σθε	ἐ-κάθη-σθε	ἔ-κει-σθε
	3	ἐ-δύνα-ντο	ἐ-κάθη-ντο	ἔ-κει-ντο
	du.2	ἐ-δυνά-σθην	ἐ-καθή-σθην	ἐ-κεί-σθην
	3	ἐ-δυνά-σθην	ἐ-καθή-σθην	ἐ-κεί-σθην

Conjunctiv prezent: δύν-ω-μαι, δύν-ῃ, δύν-η-ται etc.
καθῶμαι, καθῇ, καθῆται etc.
κέωμαι, -ῃ, -ηται, -ώμεθα etc.

Optativ prezent: δυν-αί-μην, -αι-ο, -αι-το, -αίμεθα etc.
καθήμην, -ῃο, -ῃτο etc.
κεοίμην, -οιο, -οιτο, -οίμεθα etc.

Imperativ prezent: δύνα-σο, -ά-σθω, -α-σθε, -άσθων etc.
κάθησο, -ήσθω, -ησθε, -ήσθων etc.
κεῖσο, κείσθω, κεῖσθε, κείσθων etc.

Participiu prezent: δυνά-μενος, -η, -ον
καθή-μενος, -η, -ον
κεί-μενος, -η, -ον

Infinitiv prezent: δύνασθαι
καθῆσθαι
κεῖσθαι

4. COMPLEMENTUL DE TIMP (I) exprimă circumstanțele temporale ale acțiunii:

a) *limita inițială* „de la, din":

<u>ἀπό + G.</u>: ἀπὸ παίδων „din copilărie", ἀφ'ἑσπέρας „de aseară", ἀπ'ἀρχῆς „de la început";

<u>ἐκ + G.</u>: ἐκ πλείονος χρόνου „de mai multă vreme"; ἐκ πλείστου „de foarte mult timp";

b) *limita finală* „pînă la":

<u>ἐς + Ac.</u>: ἐς ἥλιον καταδύντα „pînă la apusul soarelui"; ἐς αὔριον „pe mîine", ἐς ὕστερον „pe mai tîrziu";

ἔστε ἐπί/πρός + Ac.: ἐστ᾽ἐπὶ κνέφας „pînă în amurg", ἔστε πρὸς τὸ ἐφηβικόν „pînă la prima tinerețe";

ἕως + adv.: ἕως ἄρτι „pînă de curînd", ἕως ὀψέ „pînă tîrziu";

ἄχρι/μέχρι + G.: μέχρι σήμερον ἡμέρας „pînă în ziua de azi";

c) *durata* exprimată prin nume în Ac.:

— πέντε ἡμέρας „cinci zile" (de cinci zile) durează ceva; τέτταρα ἔτη „timp de 4 ani";

— Ac. numelui unității de timp, precedat de numeralul cardinal și urmat de γεγονώς, -υῖα, -ός, exprimă vîrsta: τριάκοντα ἔτη γεγονώς „(el) în vîrstă de treizeci de ani"; τρία ἔτη γεγονυῖα „(ea) în vîrstă de trei ani";

— nume și determinant numeral distributiv în G.:
ἑκάστου ἔτους „în fiecare an";
πολλῆς ὥρας „de multe ore";
εἴκοσι ἡμερῶν „de douăzeci de zile";
ἀνά + Ac.: ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν „în fiecare zi";
διά + Ac.: διά φῶς „pe lumină", „în timpul zilei";
ἐπί + Ac.: ἐπὶ ἐννέα ἡμέρας „timp de nouă zile";
παρά/καθά + Ac.: καθ᾽ἡμέραν „zilnic";
παρὰ ποτόν„în timpul ospățului";
μετά + Ac.: μετὰ τρία ἔτη „timp de trei ani";
ἐν + D.: ἐν ἔτεσσι τριάκοντα „timp de treizeci de ani";
ἐν τέτταρσι ἡμέραις „timp de patru zile";
παρά + D.: παρὰ τυραννίδι „în timpul tiraniei".

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Declinați grupurile nominale „același sfat" (βουλή); „însuși poporul" (λεώς); „aceeași mare"; „noaptea însăși" (ἡ νύξ, νυκτός); „același lapte" (τὸ γάλα, γάλακτος).

2. Traduceți următorul text:

Τοῦτ᾽ἔστι τὸ πλοῖον... ἐν ᾧ (în care) Θησεύς ποτε εἰς Κρήτην τοὺς δὶς ἑπτὰ ἐκείνους ᾤχετο ἄγων καὶ ἔσωσέ τε καὶ αὐτὸς

ἐσώθη. Τῷ οὖν Ἀπόλλωνι ηὔξαντο, ὡς λέγεται, τότε, εἰ σωθεῖεν, ἑκάστου ἔτους θεωρίαν ἀπάξειν ἐς Δῆλον.

(Platon, I, 58, A)

3. Treceți la forma cerută de context cuvintele din paranteze:

Ἐπειδὰν οὖν ἄρξωνται τῆς (θεωρία), νόμος ἐστὶν αὐτοῖς ἐν τῷ (χρόνος οὗτος) καθαρεύειν τὴν (πόλις) καὶ δημοσίᾳ μηδένα ἀποκτιννύναι, πρὶν ἄν (+ Conj.) εἰς Δῆλον (ἀφικόμην) τὸ πλοῖον καὶ πάλιν δεῦρο.

(Platon, I, 58, B)

4. Traduceți în greacă:

Știu și pot procura (πορίζω) cele necesare (τὰ ἐπιτήδεια). Cunoscînd și sperînd (ἐλπίζω), muncește (ἐργάζομαι) în fiecare zi.

5. Extrageți din textul lecției cuvintele intrate în fondul lexical internațional, cum este, de pildă, αὐτός.

27
Ἕβδομον καὶ εἰκοστὸν δίδαγμα

Ἀπάτης μεστὴ ἡ διὰ τῶν ὀμμάτων σκέψις. — *Explicații la text.* — *Antichități:* biblioteci moderne de manuscrise grecești. — *Gramatică:* 1. Aoristul intranzitiv cu lărgire în vocală lungă. 2. Pronumele relativ. 3. Pronumele interogativ. — *Teme și exerciții.*

Πίττακος[1] *Ὕρρᾱ Λέσβιος ἔφη·*
καιρὸν γνῶθι· ὃ μέλλεις ποιεῖν μὴ λέγε· ἀποτυχὼν[2]
γὰρ καταγελασθήσῃ.

Ἀπάτης μεστὴ ἡ διὰ τῶν ὀμμάτων σκέψις

Ἡ φιλοσοφία παραμυθεῖται ὅτι ἀπάτης μὲν μεστὴ ἡ διὰ τῶν ὀμμάτων σκέψις, ἀπάτης δὲ ἡ διὰ τῶν ὤτων ἢ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων, πείθουσα δὲ ἐκ τούτων μὲν ἀναχωρεῖν[3] ὅσον μὴ ἀνάγκη χρῆσθαι, αὐτὴν δ᾽εἰς ἑαυτὴν[4] συλλέγεσθαι καὶ ἀθροίζεσθαι παρακελευομένη[5], πιστεύειν δὲ μηδενὶ ἄλλῳ ἢ αὐτῇ, ὅταν νοήσῃ αὐτὴ καθ᾽αὑτὴν[6] αὐτὸ καθ᾽αὑτό τι τῶν ὄντων· ὅ τι δ᾽ἂν δι᾽ἄλλων σκοπῇ ἐν ἄλλοις ἄλλο[7], μηδὲν ἡγεῖσθαι ἀληθές. Ταύτῃ οὖν τῇ λύσει οὐκ οἰομένη ἐναντιοῦσθαι ἡ τοῦ ὡς ἀληθῶς φιλοσόφου ψυχὴ οὕτως ἀπέχεται τῶν ἡδονῶν τε καὶ ἐπιθυμιῶν καὶ λυπῶν καὶ φοβῶν καθ᾽ὅσον δύναται, λογιζομένη ὅτι, ἐπειδάν τις σφόδρα ἡσθῇ ἢ λυπηθῇ ἢ φοβηθῇ[8] ἢ ἐπιθυμήσῃ, οὐδὲν τοσοῦτον κακὸν ἔπαθεν ἀπ᾽αὐτῶν ὧν τις οἰηθείη ἄν[9],

οἷον ἢ νοσήσας ἤ τι ἀναλώσας[10] διὰ τὰς ἐπιθυμίας, ἀλλ'ὃ πάντων μέγιστόν τε κακὸν καὶ ἔσχατόν ἐστι, τοῦτο πάσχει.

(Platon, *Phaidon*, 83 a–b)

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. Pittacos, fiul lui Hyrrhas din Lesbos, unul din cei șapte înțelepți; trăiește pe vremea lui Alceu, secolul al VI-lea î.e.n.
2. ἀποτυχών, part. ao. vb. ἀποτυγχάνω „nu reușesc", „nu nimeresc".
3. ἀναχωρεῖν = a se da înapoi, a se retrage, ἐκ τούτων „de la acestea (simțuri)".
4. αὐτήν δ'εἰς ἑαυτήν... „ea însăși (σκέψις „percepția") să se adune și să se concentreze asupra sa".
5. παρακελευομένη „poruncindu-i" → S. filozofia, la fel ca mai sus πείθουσα „convingîndu-l".
6. αὐτὴ καθ'αὑτὴν αὐτὸ καθ'αὑτό „percepția în sine (νοήση va reflecta) asupra lucrului în sine".
7. ὅτι... ἄλλο „ceea ce, dacă va examina prin alte (simțuri), va constata un lucru prin unele (simțuri), alt lucru prin altele".
8. ἡσθῇ, λυπηθῇ, φοβηθῇ, Conj. aoriste intranzitive cu valoare eventuală, cu sensul „se va bucura", „se va întrista", „se va teme".
9. ὧν νοιηθείη ἄν lit. „din care cineva ar putea crede" = „pe care le-ar putea crede cineva" (ὧν în G., prin atracție de αὐτῶν).
10. ἀναλώσας part. aorist cu vocală lungă tranzitiv, „pierzînd" vb. ἀναλίσκω.

ΑΡΧΑΙΚΑ

BIBLIOTECI MODERNE DE MANUSCRISE GRECEȘTI. În Antichitate, lucrările se multiplicau prin copierea manuală a operelor în mai multe exemplare, numite manuscrise.

Principalele colecții de manuscrise vechi ale autorilor clasici se află în următoarele biblioteci:

1. Italia:

— *Bibliotheca Laurentiana* din Florența, ale cărei manuscrise se cunosc sub numele *Codices Florentini, Laurentiani, Medicei, S. Marci, Leopoldini Laurentiani*, după proveniența lor din bibliotecile unor familii sau din bibliotecile publice ale unor orașe.

— *Bibliotheca Vaticana*, Roma, ale cărei manuscrise se numesc *Codices Vaticani* (sau *Romani*), cu unele denumiri speciale de detaliu, *Ursiniani, Palatini, Urbinates* etc.

— *Bibliotheca Ambrosiana*, Milano, cu *Codices Mediolanenses* sau *Ambrosiani.*

— *Bibliotheca S. Marci*, Veneția, cu *Codices Veneti* sau *Marciani* sau *Veneti Marciani.*

— *Bibliotheca Borbonica*, Neapole, cu *Codices Neapolitani* sau *Borbonici.*

— *Biblioteca Universității din Torino* cu *Codices Taurinenses.*

— *Biblioteca catedralei din Verona* cu *Codices Veronenses.*

2. Franța:

— *Biblioteca Națională* din Paris cuprinde cele mai multe manuscrise, unele provenind de la mînăstiri după revoluția din 1789; *Codices Sangermanenses* (de la Saint-Germain des Prés); *Codices Coisliniani* (de la Coislin, Metz etc.).

— *Biblioteca din Strasbourg* cu mss. numite *Argentoratenses.*

3. Marea Britanie:

— *Muzeul Britanic* din Londra conține mss. numite *Britannici* sau *Londinienses.*

— *Bibliotecile din Oxford* și *Cambridge* cu mss. *Oxonienses* și *Cantabrigienses.*

4. Belgia și Olanda cu mss. *Bruxellenses* la Bruxelles și *Leidenses* la Leyda.

5. Germania are mss. *Berolinenses* la Berlin, *Palatini* la Heidelberg, *Lipsienses* la Leipzig, *Monacenses* la München.

6. Elveția are mss. numite *Bernenses* la Berna, *Turicenses* la Zürich, *Sangallenses* la Saint-Gall, *Basilienses* la Basel etc.

7. Altele:

— Mss. *Vindobonenses* la Viena;

— *Mosquenses* la Moscova;

— *Petropolitani* la Sankt-Petersburg.

— Mai există manuscrise în Spania, în Grecia, la Muntele Athos, în insula Patmos. *Biblioteca din Ravenna* este celebră printr-un singur mss., al lui Aristofan: *mss. Ravennas.*

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. AORISTUL INTRANZITIV CU LĂRGIRE ÎN VOCALĂ LUNGĂ

Sufixele | -η- | și | -θη- |, întîlnite în lecțiile precedente ca sufixe de pasiv, se adăugau la origine la radicalul verbului pentru a conferi acestuia o valoare intranzitivă. Acesta e cazul cu | *ē* | latinesc în verbe ca *manēre* „a sta pe loc, a rămîne", *patēre* „a fi deschis", *iacēre* „a zăcea" etc.

a) Greaca a creat cu aceste sufixe, precum și cu | ω | o categorie de aoriste intranzitive. Astfel:

χαίρω „mă bucur", R. χαρ-, aor. ἐ-χάρ-η-ν „mă bucurai";
φαίνω „fac să apară", R. φαν-, aor. ἐ-φάν-η-ν „apărui";
σβέννυμι „a stinge", R. σβ-, aor. ἔ-σβ-η „se stinse";
μαίνω „a fi nebun", R. μαν-, aor. ἐ-μάν-η „fu nebun";
ῥέω „a curge", R. ῥϝ- > ῥυ-, aor. ἐρρύ-η „curse";
ἁλίσκομαι „a cădea prins", R. ϝαλ-, aor. *ἐ-ϝάλ-ων > ἑ-άλ-ω-ν „căzui prizonier" etc.

b) Flexiunea acestor aoriste este identică cu cea a aoristelor radicale atematice: ἑάλων ca ἔγνων, iar ἐχάρην ca pasivul ἐγράφην.

Sufixul | θη | pare să fie același cu | η |, doar cu o consoană | *dh* > θ | inițial, pentru a evita acumularea de prea multe vocale consecutiv. Fapt sigur este că | θη | are la origine valoare intranzitivă. Exemple:

δύναμαι „pot", R. δυνα-, aor. ἐ-δυνή-θη-ν „putui";
βούλομαι „vreau", R. βουλ-, aor. ἐ-βουλ-ή-θη-ν „am vrut";
ἱδρύνω „mă așez", R. ἱδρυν-, aor. ἱδρύν-θη-ν „mă așezai";
φοβέω „mă tem", R. φοβε-, aor. ἐφοβή-θη-ν „m-am temut".

Flexiunea unor astfel de aoriste este identică cu a aoristului pasiv și cu a aoristelor radicale atematice.

2. PRONUMELE RELATIV este ὅς m., ἥ f., ὅ n. „care", cu flexiune regulată la declinările I f., a II-a m. și n. Cazurile G.D. poartă circumflex.

nr.	caz	m.	f.	n.
sg.	N.	ὅς	ἥ	ὅ
	G.	οὗ	ἧς	οὗ
	D.	ᾧ	ᾗ	ᾧ
	Ac.	ὅν	ἥν	ὅ
pl.	N.	οἵ	αἵ	ἅ
	G.	ὧν	ὧν	ὧν
	D.	οἷς	αἷς	οἷς
	Ac.	οὕς	ἅς	ἅ
du.	N.Ac.V.	ὥ	ὥ	ὥ
	G.D.	οἷν	οἷν	οἷν

— În afara dialectului atic, pronumele-articol, deci ὁ m., ἡ f., τό n., are și valoare de pronume relativ.

Pronumele relativ, ca în română, se acordă în gen și număr (*nu* și în caz) cu numele la care se referă. Cazul este cel al funcției îndeplinite în relativă.

3. PRONUMELE INTEROGATIV

De aceeași proveniență ca pron. lat. *quis* „cine", *quid* „ce", pron. gr. τίς, τί prezintă, la fel, o formă pentru însuflețite τίς, și alta pentru neînsuflețite τί. Genitivul și, de aici, întreaga paradigmă a primit un | ν | de la acuzativ; accentul nu alternează și nu devine grav, spre a se deosebi de encliticul omonim, τις, τι „cineva, ceva". Encliticul bisilabic capătă pe finală un accent de encliză.

nr.	caz	interogativ	indefinit
sg.	N.	τίς τί	τις τι
	G.	τίν-ος	τιν-ός
	D.	τίν-ι	τιν-ί
	Ac.	τίνα τί	τιν-ά τι
pl.	N.	τίν-ες τίν-α	τιν-ές τιν-ά
	G.	τίν-ων	τιν-ών
	D.	τί-σι	τι-σί
	Ac.	τίν-ας τίν-α	τιν-άς τιν-ά
du.	N.Ac.V.	τίν-ε	τιν-έ
	G.D.	τίν-οιν	τιν-οίν

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Traduceți în greacă:

A apărut omul despre (περί + G.) care am vorbit. S-a stins focul pe care l-au aprins dușmanii. S-au așezat toți în jurul focului care ardea în cîmpie. Cine au fost luați prizonieri?

2. Traduceți în greacă următoarele:

Copiii care cîntă sînt fericiți;
Copiii ai căror părinți trăiesc sînt fericiți;
Copiii cărora le trebuie pîine și n-o au sînt nefericiți (δυστυχής, -ές).

3. Traduceți următorul text și analizați pronumele interogativ și indefinit:

Τίς ἦν ὁ τοῦ Ἕκτορος πατήρ; Πρίαμος.
Τίνες ἀδελφοί; Ἀλέξανδρος καὶ Δηΐφοβος.
Μήτηρ δ'αὐτῶν τίς; Ἑκάβη. Παρείληφα ταύτην τὴν
ἱστορίαν παρὰ τίνος; παρ' Ὁμήρου.
Γράφει δὲ περὶ αὐτῶν, δοκῶ, καὶ Ἑλλάνικος,
καὶ εἴ τις ἄλλος τοιοῦτος.

(Arrian, *Dissert. Epictet.*, 2, 19, FHG I, 140)

4. Două scurte versuri din Euripide constituie judecarea celor lipsiți de minte. Citiți, traduceți și învățați aceste versuri ca o maximă:

Αἱ δὲ σάρκες (trupurile) αἱ κεναὶ φρενῶν
ἀγάλματ' ἀγορᾶς εἰσιν.

(Euripide, *Electra*, 387–388)

28
Ὄγδοον καὶ εἰκοστὸν δίδαγμα

Ποίησις καὶ ἱστορία. — *Explicații la text.* — *Antichități:* aparatul critic. — *Gramatică:* 1. Pronumele reciproc și posesiv. 2. Particula modală. — *Teme și exerciții.*

Οὔ ποθ' ὕδωρ καὶ πῦρ συμμείξεται[1]· οὐδέ ποθ' ἡμεῖς
πιστοὶ ἐπ' ἀλλήλους[2] καὶ φίλοι ἐσσόμεθα[3].

(Theognis, I, 1245–1246)

Ποίησις καὶ ἱστορία

Ὁ γὰρ ἱστορικὸς καὶ ὁ ποιητὴς οὐ τῷ[4] ἢ ἔμμετρα λέγειν ἢ ἄμετρα διαφέρουσιν (εἴη γὰρ ἂν[5] τὰ Ἡροδότου εἰς μέτρα τεθῆναι[6] καὶ οὐδὲν ἧττον ἂν εἴη[7] ἱστορία τις μετὰ μέτρου ἢ ἄνευ μέτρων). Ἀλλὰ τούτῳ διαφέρει, τῷ[8] τὸν μὲν τὰ γενόμενα λέγειν, τὸν δὲ οἷα ἂν γένοιτο[9]. Διὸ καὶ φιλοσοφώτερον καὶ σπουδαιότερον ποίησις ἱστορίας ἐστίν· ἡ μὲν γὰρ ποίησις μᾶλλον τὰ καθόλου[10], ἡ δ' ἱστορία τὰ καθ' ἕκαστον[11] λέγει. Ἔστι δὲ καθόλου μέν, τῷ ποίῳ τὰ ποῖ' ἄττα[12] συμβαίνει λέγειν ἢ πράττειν κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ τὸ ἀναγκαῖον[13], οὗ στοχάζεται[14] ἡ ποίησις ὀνόματα ἐπιθεμένη[15]· τὸ δὲ καθ' ἕκαστον, τί Ἀλκιβιάδης[16] ἔπραξεν ἢ τί ἔπαθεν.

(Aristotel, *Poetica*, 9, 1451 b)

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. οὔ ποτε... συμμείξεται „niciodată nu se vor amesteca" ind. v. M. al vb. συμ-μείγ-νυ-μι (viitor regulat în -σ-).

2. ἐπ᾽ ἀλλήλους „unul față de altul", „reciproc", pronume de reciprocitate.
3. ἐσσόμεθα „vom fi", ind. v. totdeauna M. al vb. εἰμί. Radicalul ἐσ- plus sufix de viitor -σ-, păstrate ambele siflante, aici din necesități metrice ἐσσόμεθα, fiind într-un distih elegiac. Versurile se referă la o despărțire a doi îndrăgostiți.
4. τῷ „prin faptul că"; articol neutru în dativ, substantivizînd infinitivul λέγειν „exprimă" lucrurile ἔμμετρα < ἔν-μετρα „în versuri", ἢ ἄμετρα „sau fără versuri".
5. εἴη γὰρ ἄν „căci s-ar putea" sau „ar putea"; optativul verbului εἰμί cu particula modală ἄν exprimă o acțiune potențială.
6. τὰ τοῦ Ἡροδότου... τεθῆναι „ca scrierile lui Herodot să fie transpuse în versuri"; articolul n. τά cu numele lui Herodot ca atribut posesiv exprimă opera întreagă a istoricului, *Istoriile* acestuia. Verbul τεθῆναι se află în construcția infinitivală după εἴη ἄν, la aor. P. al vb. τίθημι „a pune", aor. inf. *θε-θη-ναι, prin disimilarea aspiratelor, τε-θῆ-ναι.
7. οὐδὲν ἧττον ἂν εἴη „cu nimic mai puțin ar fi" sau „ar putea fi" — aceeași explicație ca la punctul 5.
8. τῷ „prin faptul că", articolul n. la D. sg. substantivizînd infinitivala τὸν μὲν... λέγειν „unul exprimă faptele întîmplate" (τὰ γενόμενα), part. aor. n. pl. substantivizat prin articol — aluzie la istoric.
9. τὸν δὲ οἷα ἂν γένοιτο „celălalt (adică poetul) cum ar putea să fie". Din nou optativul + ἄν redă o acțiune potențială.
10. τὰ καθόλου „generalul" — lit. „cele în general".
11. τὰ καθ᾽ ἕκαστον „particularul" — lit. „cele privind fiecare" lucru.
12. τῷ ποίῳ τὰ ποῖα ἄττα (συμβαίνει λέγειν) „unui individ cu o personalitate specifică" (lit.: unuia cu anumite calități) „i se cuvine să exprime fapte adecvate calitativ". Pron. ἄττα = τινα.

13. κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ τὸ ἀναγκαῖον „potrivit verosimilului sau necesarului".
14. οὗ στοχάζεται „spre care năzuiește".
15. ὀνόματα ἐπιθεμένη „chiar dacă pune nume" (chiar dacă poezia și literatura, în general, dau nume personajelor, iar numele sînt individuale). Vb. ἐπι-τίθημι, aici la part. aor. M.
16. Ἀλκιβιάδης, -ου, om de stat și general atenian secolul al V-lea î.e.n.; în text este un exemplu luat la întîmplare, pentru a exemplifica un caz particular.

ΑΡΧΑΙΚΑ

1. APARATUL CRITIC al unui autor se bazează pe colecția întreagă a manuscriselor păstrate ale operei acestuia. Se face recenzia unui text prin compararea sau colaționarea manuscriselor. Editorul face lista manuscriselor, care sînt desemnate, în general, prin numele bibliotecii din care provin (inițiala ei) și un număr sub care sînt înregistrate; în clasamentul său, editorul le mai indică prin cîte o literă a alfabetului. În toate locurile unde manuscrisele se deosebesc, prezentînd variante (*variae lectiones* „lecțiuni variate"), editorul alege una singură pe care o trece în text, consemnînd la subsol lecțiunile părăsite. Munca este uriașă, mai ales în cazul autorilor mari, deoarece manuscrisele sînt numeroase (vreo 200 Homer, 46 mss. Herodot, 50 mss. Thucydide).

2. Lucrări de poetică și de stil grecești: Aristotel, *Poetica;* Dionys din Halicarnas, *Despre imitație;* Pseudo-Longinus, *Tratatul despre sublim* etc.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. PRONUMELE RECIPROC ȘI POSESIV

1) *Pronumele reciproc* exprimă pronominal reciprocitatea: „unul altuia" (își spun cuvinte de mîngîiere, de pildă), „unul pe altul" (se salută, se insultă etc.); πιστοὶ ἐπ' ἀλλήλους „credincioși unul față de altul", sau „unii față de alții".

Exprimînd deci răsfrîngerea reciprocă a acțiunii, pronumele reciproc nu are singular, nici nominativ. Este constituit pe pronumele indefinit ἄλλος m., ἄλλη f., ἄλλο n. „al-

tul" prin repetarea lui: întîi, rădăcina cu sufix ἀλλ-, apoi rădăcina cu inițiala lungită, fără sufix, -ηλ- și temele vocalice |o| pentru masculin și neutru, |ᾱ| pentru feminin.

Iată flexiunea:

nr.	caz	m.	f.	n.
pl.	G.	ἀλλήλων	ἀλλήλων	ἀλλήλων
	D.	ἀλλήλοις	ἀλλήλαις	ἀλλήλοις
	Ac.	ἀλλήλους	ἀλλήλᾱς	ἄλληλα
du.	Ac.	ἀλλήλω	ἀλλήλω	ἀλλήλω
	G.D.	ἀλλήλοιν	ἀλλήλοιν	ἀλλήλοιν

Notă. Acest pronume a intrat în limbajul internațional prin cuvîntul *paralelă*, gr. παρ' ἄλληλα, deci (linii) unele lîngă altele, la aceeași distanță.

2) *Pronumele posesiv* este constituit pe temele oblice ale pronumelui personal, primind terminații adjectivale de decl. I f., a II-a m.n. Se acordă în persoană cu posesorul, în gen, număr și caz cu obiectul posedat. Astfel:

sg.	1	ἐμός m.,	ἐμή f.,	ἐμόν n.	„al meu, a mea"
	2	σός	σή	σόν	„al tău, a ta"
pl.	1	ἡμέτερος	ἡμετέρᾱ	ἡμέτερον	„al nostru, a noastră"
	2	ὑμέτερος	ὑμετέρᾱ	ὑμέτερον	„al vostru, a voastră"

Pentru persoana a 3-a, numai reflexiv:

sg. și pl. σφέτερος σφετέρᾱ σφέτερον „al său, a sa, a lor"

2. PARTICULA MODALĂ

Există în greacă o particulă, un cuvințel fără sens lexical, înzestrat însă cu valoare gramaticală: pus pe lîngă o temă verbală, îi schimbă acesteia modalitatea sau îi imprimă o anumită modalitate: potențială, ireală și eventuală (deci, niciodată *reală*, pentru că particula transpune acțiunea de pe planul realității obiective pe cel al subiectivității).

Formal și dialectal, apar trei particule modale, toate însă avînd aceeași valoare: ion.-atic, parțial hom. ἄν; hom. epic κε(ν), dor. eol. κα.

Valorile particulei modale:

a) *potențială:* optativul, mod al acțiunilor potențiale și deziderative, își întărește valoarea potențială prin particulă.

Exemple: οἷα ἂν γένοιτο „cum ar putea să fie"

οὕτω γὰρ κέν μοι ἐϋκλείη τ' ἀρετή τε
εἴη ἐπ' ἀνθρώπους.

(Hom., *Od.*, XIV, 402 și urm.)

„Căci așa (omorîndu-te), frumos renume aș avea
în fața oamenilor!"

b) *ireală:* indicativul, un timp cu augment și particulă modală, exprimă o acțiune care s-ar fi putut întîmpla în trecut, dar nu s-a întîmplat. Astfel:

Τῷ *κέν* οἱ τύμβον μὲν *ἐποίησαν* Παναχαιοί,
ἠδέ *κε* καὶ ᾧ παιδὶ μέγα κλέος *ἤρατ'* ὀπίσσω.
Νῦν δέ μιν ἀκλεέως Ἅρπυιαι ἀνηρείψαντο.

(Hom., *Od.*, XIV, 269–271)

„Acestuia aheii *i-ar fi făcut* un mormînt,
iar el, fiului său, mare slavă *i-ar fi lăsat* în urmă.
Dar acum fără slavă l-au răpit Harpiile."

Notă. De remarcat traducerea: un indicativ aorist, fără particulă, este tradus cu perfectul simplu sau compus românesc, ἐποίησαν „au făcut", dar, însoțit de particulă, se traduce cu optativul perfect sau cu imperfectul ἐποίησαν ἄν „ar fi făcut", „făceau".

c) *eventuală:* indicativul viitor și conjunctivul, însoțite de particulă modală exprimă o acțiune proiectată în viitor a cărei realizare este variabilă sau eventuală. Astfel:

Εἰ μέν *κεν νοστήσῃ* ἄναξ τεὸς ἐς τόδε δῶμα,
ἕσσας με χλαῖνάν τε χιτῶνά τε εἵματα πέμψαι...
εἰ δέ *κε μὴ ἔλθῃσιν* ἄναξ τεὸς ὡς ἀγορεύω,
δμῶας ἐπισσεύας βαλέειν μεγάλης κατὰ πέτρης.

(Hom., *Od.*, XIV, 395 și urm.)

„Dacă *se va întoarce* stăpînul tău în această casă,
tu mă îmbraci
cu o manta și o cămașă și cu haine mă trimiți de aici...
Dar dacă *nu va veni* stăpînul tău așa cum spun,
pune sclavii să mă arunce de pe o stîncă înaltă."

Notă. Se traduce cu indicativul viitor: conjunctivul + ἄν.

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Traduceți și memorați „Cele șapte minuni" ale Antichității:

1) Ὁ ἐν Ὀλυμπίᾳ Ζεύς (Pelopones);
2) Ὁ τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος νᾱός (Asia Mică);
3) Ὁ ἐν Δήλῳ κεράτινος βωμός (în insula grecească Delos din Mediterana);
4) Ὁ ἐν Ῥόδῳ κολοσσός (ὁ Ἥλιος) (în insula Rhodos din estul Mediteranei);
5) Τὸ Μαυσώλεον τὸ ἐν Ἁλικαρνασσῷ (în Caria, Asia Mică);
6) Τᾰ βαβυλώνια τείχη (la Babilon, Mesopotamia);
7) Αἱ ἐν Αἰγύπτῳ πυραμίδες (Egipt).

2. Traduceți în greacă următoarele propoziții:

Herodot a scris Istorii. Acestea au fost împărțite (μερίζω) în nouă (ἐννέα) cărți de către (ὑπό + G.) alții. Dacă le-ar fi împărțit Herodot, ar fi menționat acest (lucru) [τοῦτο, ἀναμιμνήσκω, aor. ἀν-έμνησα].

3. În distihul de la începutul lecției, sînt menționate două elemente considerate „primordiale" în filozofia greacă. Mai cunoașteți și altele? Din cunoștințele dumneavoastră generale, care sînt elementele primordiale sau „principiile lucrurilor" susținute de Θαλῆς, Ἀναξιμένης, Ἀναξίμανδρος, Ἡράκλειτος, Δημόκριτος și Ἐμπεδοκλῆς?

4. În textul lecției, apare un nume predicativ (de două ori) la neutru pe lîngă un subiect feminin, acord admis în greacă, neutrul putînd înlocui orice gen în această funcție. Care este această propoziție?

29
Ἔνατον καὶ εἰκοστὸν δίδαγμα

Τόγ' ἄμεινον. — *Explicații la text.* — *Antichități:* Iliada. — *Gramatică:* 1. Pronumele nehotărîte. 2. Aoristul atematic cu radical consonantic. — *Teme și exerciții.*

Τοὺς ἀγαθοὺς ἄλλος μάλα μέμφεται, ἄλλος[1] ἐπαινεῖ,
τῶν δὲ κακῶν μνήμη γίνεται[2] οὐδεμία.

(Theognis, I, 797–798, Diehl)

Τόγ' ἄμεινον[3]

Κάλχαντα[4] πρώτιστα κάκ' ὀσσόμενος προσέειπεν[5]·
Μάντι κακῶν, οὐ πώποτέ μοι τὸ κρήγυον εἶπας[6].
Αἰεί τοι[7] τὰ κάκ' ἐστὶ φίλα φρεσὶ μαντεύεσθαι,
ἐσθλὸν δ'οὔτε τί πω εἶπας ἔπος[8] οὔτε τέλεσσας[9]·
καὶ νῦν ἐν Δαναοῖσι[10] θεοπροπέων ἀγορεύεις
ὡς δὴ τοῦδ' ἕνεκά[11] σφιν[12] Ἑκηβόλος[13] ἄλγεα τεύχει,
οὕνεκ[14]' ἐγὼ κούρης Χρυσηΐδος[15] ἀγλά' ἄποινα[16]
οὐκ ἔθελον[17] δέξασθαι, ἐπεὶ πολὺ βούλομαι αὐτὴν
οἴκοι[18] ἔχειν. Καὶ γάρ ῥα Κλυταιμνήστρης προβέβουλα,
κουριδίης ἀλόχου, ἐπεὶ οὔ ἑθέν[19] ἐστι χερείων[20],
οὐ δέμας, οὐδέ φυήν, οὔτ' ἄρ φρένας οὔτε τι ἔργα[21].
Ἀλλὰ καὶ ὧς[22] ἐθέλω δόμεναι[23] πάλιν, εἰ τόγ' ἄμεινον·
βούλομ'ἐγὼ λαὸν σῶν ἔμμεναι[24] ἢ ἀπολέσθαι.

(Homer, *Iliada*, I, 105–117)

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. ἄλλος... ἄλλος = unul... altul.

2. γίνεται μνήμη = γίγνεται μνήμη + G. „se face mențiunea" cuiva, „se pomenește de".
3. τόγ'ἄμεινον „acest lucru e mai bine", „această atitudine este mai bună" — sînt cuvintele lui Agamemnon, care, în cearta cu Ahile, pînă la urmă cedează ostatica, pe fiica preotului Chryses, pentru a opri avalanșa de săgeți otrăvite cu care Apollon îl răzbuna contra grecilor pe slujitorul său.
4. Κάλχας, -αντος este profetul Calchas care însoțește oștirea greacă la Troia și care a arătat, în episodul cu cearta dintre Agamemnon și Ahile, motivul molimei: Apollon răzbuna ofensa preotului său, Chryses, pentru că Agamemnon nu i-a primit darurile de răscumpărare a fiicei.
5. προσ-έειπεν „a grăit către" (+ Ac. Κάλχαντα); ind. aor. R. tem., cu diectasis: *ϝε-ϝεπ-ε > atic. εἶπε, hom. ἔ-ειπ-ε, formă ulterioară lui Homer, din care s-a eliminat | ϝ |, s-a efectuat contragerea | ε + ε > ει |, dar, spre a nu strica versul prin suprimarea unei silabe, s-a păstrat și | ε | din prima silabă.
6. εἶπας „ai rostit", „ai spus". Același verb și la același mod și timp, dar de un alt tip morfologic: *ϝε-ϝεπ-*m̥* > εἶπα „am spus", de unde, persoana a 2-a sg. εἶπας; tip atematic (explicat la paragraful de gramatică al acestei lecții).
7. τοι = σοι „ție"; pronumele „tu" era în i.-e. **tŭ*, lat. *tū*; greaca, la fel, l-a moștenit și l-a păstrat dialectal; asibilarea dentalei s-a petrecut numai în ionic-atică, arcado-cipriotă și în Lesbos. Aceasta, la toate cazurile, deci și la D.
8. ἐσθλόν... εἶπας ἔπος „ai spus un cuvînt înțelept", expresie în care complementul direct ἔπος are același radical cu verbul său εἶπας (ϝεπ-) și este înzestrat cu un atribut, ἐσθλόν, alcătuind o figură de stil numită „figura etimologică" (pentru că este același etimon în cele două cuvinte).
9. τέλεσσας „ai săvîrșit", ind. aor. sigmatic, fără augment (element facultativ la Homer) și cu | σσ | pentru că tema

vb. este *τελεσ-, la care se alipește sufixul -σ(α)- al aoristului.

10. Δαναοί „danaii", descendenții lui Danaos, deci argienii, ca parte pentru întreg, deci grecii → figură de stil numită sinecdocă.
11. τοῦδ'ἕνεκα „din cauza acestuia", adică a preotului ofensat; ἕνεκα este o postpoziție ce se construiește cu genitivul.
12. σφιν „lor", reflexiv arhaic în D. pl.
13. Ἑκηβόλος „Departe Țintașul", atribut al lui Apollon.
14. οὕνεκα „pentru că" (lit. „pentru care" fapt), cuvînt contopit sau crasă din două cuvinte: relativ G. οὗ și postpoziția ἕνεκα.
15. κούρης Χρυσηΐδος „pentru fiica sa, Chryseis".
16. ἀγλά' ἄποινα = ἀγλαὰ ἄποινα (deci cu eliziune) „daruri strălucite".
17. ἔθελον „voiam", impf. al vb. ἐθέλω, fără augment, sau al vb. θέλω, în acest caz, cu augment.
18. οἴκοι „acasă", locativ încadrat în adverb; de remarcat accentul: ascuțit pentru că | -οι | final, la acest caz, este lung.
19. ἕθεν „decît ea", formă de ablativ, cu sufixul -θεν, a pronumelui reflexiv Ac. ἕ.
20. χερείων „mai prejos", „inferioară", formă de comparativ însuflețit al adj. κακός; atic χείρων, -εῖρον.
21. Întregul vers constituie o enumerație însoțită de un polisindeton negativ „nici": „nici la trup, nici la făptură, nici la minte, nici la fapte". Toate aceste acuzative care exprimă punctul de vedere sau relația „privitor la" se cheamă acuzative de relație (ἄρ și mai sus ῥα sînt particule ce nu se traduc).
22. ἀλλὰ καὶ ὣς „dar și așa", concesiv, cu toate aceste calități ale fetei, el o cedează, pentru că așa este mai bine.
23. δό-μεναι „să o dau", inf. aor. atem. cu sufix homeric și lesbic -μεναι, vb. δίδωμι.

24. ἔμμεναι „să fie", inf. prez. atem. al vb. εἰμί „sînt" < *ἐσμεναι care, prin asimilarea siflantei, a dat ἔμμεναι, formă homerică și lesbică.
25. ἢ ἀπολέσθαι „decît să piară", inf. aor. R. tem. al vb. ἀπόλλυμι.

ΑΡΧΑΙΚΑ

ILIADA, primul poem homeric, format din 24 de cînturi, relatează expediția aheilor pentru cucerirea Troiei, eveniment petrecut prin secolul al XII-lea î.e.n. Invenția poetică a creat următorul subiect: preotul lui Apollon, Chryses din Chrysa Troadei, încearcă prin daruri de mare preț să-și răscumpere fiica, ajunsă captivă în puterea lui Agamemnon, șeful suprem ahean. Refuzat, el îl invocă pe Apollon, care trimite ciuma în oștirea aheană. Prorocul Calchas descoperă cauza. Ahile convoacă adunarea și-i cere lui Agamemnon să restituie fata. Furios, acesta o ia de la Ahile pe frumoasa captivă Briseis, după ce pe Chryseis o restituie părintelui său. Ahile, profund mîhnit, este mîngîiat de mama sa, zeița Thetis, care îl sfătuiește să rămînă în cort și-i promite o mare răzbunare. Zeița cere și obține de la Zeus înfrîngerea aheilor cît timp Ahile va rămîne retras. Hera, care ține partea grecilor, se ceartă cu Zeus. Acesta îi trimite lui Agamemnon un vis care-i dă speranțe de victorie. Propunînd regilor convocați la adunare să simuleze retragerea, ei de fapt pregătesc o mare ofensivă, la care vor participa și zeii, împărțiți, la rîndul lor, în două tabere. Dar Zeus îi sprijină pe troieni spre a-l răzbuna pe Ahile. Acesta nu se întoarce în luptă pînă la moartea prietenului său iubit, Patrocle, ucis de Hector. Atunci Ahile, cu o înverșunare de fiară, se aruncă în bătălie, îl ucide pe Hector și înconjoară de trei ori mormîntul prietenului cu trupul lui Hector, legat de carul său. Jalea troienilor și a casei lui Priam este de nedescris. Priam, sprijinit de Apollon și călăuzit de Hermes, intră în tabăra aheilor cu daruri pentru a răscumpăra leșul fiului său iubit. Cu funeraliile lui Hector se încheie acest poem al bravurii, al temerității și al jertfei eroice.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. PRONUMELE NEHOTĂRÎTE

1) Există mai multe pronume nehotărîte, unele tematice, cu forme adjectivale, altele atematice.

Astfel:

a) ἄλλος m.,	ἄλλη f.,	ἄλλο n.	„altul, -a" (cf. lat. *alius, -a, -ud*)
b) ἕκαστος	ἑκάστη	ἕκαστον	„fiecare" (lat. *quisquis, quidquid*)
c) ἕτερος	ἑτέρᾱ	ἕτερον	„celălalt" (lat. *alter, -a, -um*)
d) ἑκάτερος	ἑκατέρᾱ	ἑκάτερον	„fiecare din doi"
e) μόνος	μόνη	μόνον	„singur, -ă"
f) πᾶς	πᾶσα	πᾶν	„fiecare" (ὁ πᾶς „întregul")
g) ὁ μέν... ὁ δέ			„unul... altul"
h) δεῖνα			„cutare"
i) οὐδείς	οὐδεμία	οὐδέν	„nici unul"
μηδείς	μηδεμία	μηδέν	
j) ὅστις	ἥτις	ὅ,τι	„oricare" care
k) ἄμφω	ἀμφοῖν		„amîndoi"

2) Flexiunea pronumelor nehotărîte

Ultimele trei pronume au o anumită flexiune specifică, restul se declină ca orice adjectiv cu aceeași temă.

a) δεῖνα

caz	singular	plural
N.	δεῖν-α	δεῖν-ες
G.	δεῖν-ος	δείν-ων
D.	δεῖν-ι	—
Ac.	δεῖν-α	δεῖν-ας

b) οὐδείς și μηδείς

Există două pronume constituite din numeralul εἷς m., μία f., ἕν n. „unu", adăugat la adverbele de negație οὐδέ, μηδέ „nici", iar acestea, la rîndul lor, din negațiile οὐ sau μή și particula δέ. Atît adverbele de negație, cît și pronumele negative se repartizează în propoziții în funcție de modul acțiunii; οὐ și compușii săi se întîlnesc în propozițiile construite cu indicativul, optativul, parțial participiul; μή și compușii săi neagă acțiunile volitive, redate prin conjunctiv, imperativ, infinitiv și, parțial, optativ și participiu.

Flexiunea este atematică la m. și n., tematică (decl. I) la f. La fel ca numeralul component, și pronumele comportă o alternanță a accentului, femininul la toate cele trei numere, masculinul și neutrul numai la singular. Ambele au aceeași flexiune (οὐδείς și μηδείς).

nr.	caz	masculin	feminin	neutru
sg.	N.	οὐδείς	οὐδεμία	οὐδέν
	G.	οὐδεν-ός	οὐδεμιᾶς	οὐδεν-ός
	D.	οὐδεν-ί	οὐδεμιᾷ	οὐδεν-ί
	Ac.	οὐδέν-α	οὐδεμίαν	οὐδέν
pl.	N.	οὐδέν-ες	οὐδεμίαι	οὐδέν-α
	G.	οὐδέν-ων	οὐδεμιῶν	οὐδέν-ων
	D.	οὐδέ-σι	οὐδεμιαῖς	οὐδέ-σι
	Ac.	οὐδέν-ας	οὐδεμίας	οὐδέν-α
du.	N.Ac.	οὐδέν-ε	οὐδεμίᾱ	οὐδέν-ε
	G.D.	οὐδέν-οιν	οὐδεμιαῖν	οὐδέν-οιν

Note.

a. Paralel, se întîlnește o altă variantă, tematică:

οὐδαμός m., οὐδαμή f., οὐδαμόν n.
μηδαμός, μηδαμή, μηδαμόν } „nici unul"

b. Unii autori și unele inscripții folosesc varianta οὐθείς m., οὐθεμία f., οὐθέν n., cu flexiunea identică cu cea de mai sus.

c) ὅστις, ἥτις, ὅ,τι

Compus din pronumele relativ ὅς și cel nehotărît τις, acest pronume declină fiecare component după tema sa, dar accentuează numai primul element, al doilea fiind enclitic. Astfel:

nr.	caz	masculin	feminin	neutru
sg.	N.	ὅστις	ἥτις	ὅ,τι
	G.	οὗτινος	ἧστινος	οὗτινος
	D.	ᾧτινι	ᾗτινι	ᾧτινι
	Ac.	ὅντινα	ἥντινα	ὅ,τι
pl.	N.	οἵτινες	αἵτινες	ἅτινα
	G.	ὧντινων	ὧντινων	ὧντινων
	D.	οἷστισι	αἷστισι	οἷστισι
	Ac.	οὕστινας	ἅστινας	ἅτινα
du.	N.Ac.	ὥτινε	ὥτινε	ὥτινε
	G.D.	οἷντινοιν	οἷντινοιν	οἷντινοιν

Notă. Adeseori, la n. pl. apare ἅττα pro ἅτινα, creat fiind din n. pl. relativ ἅ și pronumele-articol τά, aton, plus dublarea dentalei. Se mai întîlnește o formă compusă din n. sg. invariabil ὅ și pronumele-articol neaccentuat: G. ὅτου, D. ὅτῳ.

2. AORISTUL ATEMATIC CU RADICAL CONSONANTIC

a) *Generalități.* Aoristul radical atematic studiat (v. lecția 25) are rădăcina în vocală, iar desinențele consonantice se alipesc ușor la asemenea radical. Există însă rădăcini terminate în consoană la care desinențele se alipesc mai greu. În acest caz din urmă, desinența de persoana 1 sg. **-m* și cea de persoana a 3-a pl. **-nt* vocalizează nazala rezultînd: **-m̥* > α; **-n̥t* > ατ > α. Apare astfel o paradigmă atematică, ce seamănă cu aoristul sigmatic: -α, -ας, -ε, -αμεν, -ατε, -αν, -άτην, -άτην.

b) Structura:

A. λέγ-ω „spun", R. ϝεπ-, aor. *ϝε-ϝεπ-*m̥* > εἶπα
φέρ-ω „port", R. ἐνεγκ-, aor. *ἤνεγκ-*m̥* > ἤνεγκα
χέ-ω „vărs", R. χεϝ-, aor. *ἐ-χεϝ-*m̥* > ἔχεα
καί-ω „ard", R. καϝ-, aor. hom. *ἐ-κᾱϝ-*m̥* > ἔκηα
σεύ-ω „urmăresc", R. σεϝ-, aor. hom. *ἐ-σεϝ-*m̥* > ἔσευα

M. χέ-ω, R. χϝ- > χυ-, aor. *ἐ-χϝ-το > hom. ἔ-χυ-το
μίσγ-ω „amestec", R. μιγ-, aor. hom. ἔ-μικ-το
ὄρνυ-μι „lansez", R. ὀρ-, aor. hom. ὦρ-το etc.

Flexiunea este regulată ca a aoristului sigmatic, dar fără | σ | (cf. lecția 9):

A.	M.
εἶπα	ἐχύμην
εἶπας	ἔχυσο
εἶπε	ἔχυτο
εἴπαμεν	ἐχύμεθα
εἴπατε	ἔχυσθε
εἶπαν	ἔχυντο
εἰπάτην	ἐχύσθην

Notă. La acest tip de aoriste, sînt atestate aproape exclusiv formele de persoana a 3-a.

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Declinați grupurile nominale ἡ πᾶσα πόλις „întregul oraș"; ἄλλο ἄστυ „altă cetate"; μηδεὶς ἀνήρ „nici un bărbat".

2. Să se conjuge la conjunctiv, optativ, imperativ, infinitiv, participiu aoristele: ἤνεγκα, ἔχεα, εἶπα, ἔκηα, ἔσευα, fiecare la un alt mod.

3. Traduceți următoarele versuri și analizați pronumele și adjectivele:

Γάμος κράτιστόν ἐστι ἀνδρὶ σώφρονι,
τρόπον γυναικὸς χρηστὸν ἕδνον λαμβάνειν·
αὕτη γὰρ ἡ προὶξ οἰκίαν σῴζει μόνη.
ὅστις δὲ τρυφερῶς τὴν γυναῖκ' ἄγει λαβὼν
συνεργὸν οὗτος ἀντὶ δεσποίνης ἔχει
εὔνουν, βεβαίαν εἰς ἅπαντα τὸν βίον.

(Hipponax, fr. 81, Diehl)

4. Rememorați accentuarea numelor de rudenie, după γυνή, -αικός „femeie, soție"; care este regula?

sg. γυνή, γυναικ-ός, γυναικ-ί, γυναῖκ-α, γύναι
pl. γυναῖκ-ες, γυναικ-ῶν, γυναιξί, γυναῖκ-ας, γυναῖκ-ες
du. γυναῖκ-ε, γυναικ-οῖν

5. Retroversiune, exercițiu pentru folosirea dualului și a pronumelor nehotărîte:

Doi bărbați vorbeau odată (ποτε) despre univers (ὁ κόσμος). Unul din doi socotea că cerul este de aramă, iar stelele sînt orificii (τὸ στόμα, -ατος) în bolta de aramă, prin care (orificii) se zărește sfera de foc, superioară (ὑπέρτερος, -α, -ον). Celălalt credea că pămîntul este o insulă ce plutește pe apă. Amîndoi (ἄμφω) socoteau că pămîntul este centrul universului.

6. Altă retroversiune (folosiți aoristele R. atem. în -α):

Ați spus că cei vechi vărsau (χέω) din vin înainte (πρίν + inf.) de a bea (πίνω), în cinstea zeilor subpămînteni (οἱ κάτω θεοί, la D.). Fiecare om și-a adus cupa de acasă și a urmărit dispozițiile (τὸ πρόσταγμα) gazdei (ἀμφιτρύων, -ωνος) pentru a face la fel (ἵνα + Conj.; ὅμοιος, -α, -ον „la fel", n. pl. „aceleași lucruri").

30
Τριακοστὸν δίδαγμα

'Αριστοτέλης. — *Explicații la text.* — *Antichități:* olimpiada (datarea). — *Gramatică:* 1. Numeralul (1–10). 2. Verbele în -μι. Probleme generale. 3. Verbele: φημί și ἠμί. — *Teme și exerciții.*

Τέσσαρες αἱ Χάριτες, Παφίαι δύο καὶ δέκα Μοῦσαι·
Δερκυλὶς ἐν πάσαις· Μοῦσα, Χάρις, Παφίη.

(Rufinus)

'Αριστοτέλης[1]

'Απολλόδωρός φησιν ἐν Χρονικοῖς[2] γεννηθῆναι μὲν 'Αριστοτέλην τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς ἐνάτης καὶ ἐνενηκοστῆς 'Ολυμπιάδος[3] καὶ διατρίψαι παρὰ Πλάτωνι εἴκοσιν ἔτη[4]. Καὶ εἴς τε Μυτιλήνην ἐλθεῖν ἐπ'ἄρχοντος Εὐβούλου, τῷ τετάρτῳ ἔτει τῆς ὀγδόης καὶ ἑκατοστῆς 'Ολυμπιάδος[5]. Πλάτωνος δὲ τελευτήσαντος τῷ πρώτῳ ἔτει ἐπὶ Θεοφίλου[6], πρὸς Ἑρμείαν ἀπᾶραι καὶ μεῖναι ἔτη τρία[7]. 'Επὶ Πυθοδότου[8] δ'ἐλθεῖν πρὸς Φίλιππον, Ἀλεξάνδρου πεντεκαίδεκα ἔτη ἤδη γεγονότος[9]. Εἰς δ'Ἀθήνας ἀφικέσθαι τῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς ἑνδεκάτης καὶ ἑκατοστῆς 'Ολυμπιάδος[10] καὶ ἐν Λυκείῳ σχολάσαι ἔτη τρία πρὸς τοῖς δέκα[11]. Εἶτ' ἐπᾶραι εἰς Χαλκίδα[12] καὶ τελευτῆσαι ἐτῶν τριῶν που καὶ ἑξήκοντα[13] νόσῳ.

(Diogenes Laertios V, 9–10)

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. Aristotel (384–322 î.e.n.), născut la Stagira, în Macedonia, mort la Chalkis, în Eubeea, ilustru filozof grec, întemeietorul logicii formale, profesor al lui Alexandru cel Mare, fondatorul Lyceului la Atena (335/334); autorul mai multor lucrări de filozofie și știință; mai vestite: *Politica, Fizica, Metafizica, Organon, Etica Nicomahică, Retorica, Poetica, Istoria animalelor.*
2. Apollodor din Atena (secolul al II-lea î.e.n.), autorul unor lucrări în trimetri iambici, intitulată Χρονικά „Cronicile", în 4 cărți, de mare importanță pentru cronologia filozofilor, izvor principal al lui Diogenes Laertios (F. Jacoby, „Apollodors Chronik, Eine Sammlung der Fragmente", *Philolog. Untersuch.*, XVI, Berlin, 1902).
3. La Olimpiada a 99-a (an 384 î.e.n.).
4. Aristotel devine elevul lui Platon în 367 î.e.n. și, pînă la moartea acestuia, în 347 î.e.n., îi rămîne discipol credincios, timp de 20 de ani.
5. În al patrulea an al Olimpiadei a 108-a, adică în 345 î.e.n.
6. Pe timpul arhontelui Theophilos (arhonții se alegeau în fiecare an), adică în 348/347 î.e.n.
7. Aristotel a stat la Hermeias, tiran în Atarneus din Troada (Asia Mică), timp de 3 ani (347–344 î.e.n.) și a devenit rudă a acestuia, luîndu-i de soție nepoata de frate (Strab. XIII, 57) sau chiar fiica (Diog. Laert. V, 3–9). Verbele ἀπᾶραι și μεῖναι sînt infinitive aoriste A. de tipul aoristului sigmatic de la verbele ἀπ-αίρω „plec" și μένω „rămîn".
8. Pe timpul arhontelui Pythodotos, în 343 î.e.n., Aristotel începe activitatea de profesor al lui Alexandru cel Mare, fiul lui Filip, la curtea din Pella a Macedoniei.
9. Alexandru era în vîrstă de 15 ani, cînd a devenit discipolul lui Aristotel. Vîrsta se exprimă prin numeralul cardinal + ἔτη „ani" (Ac.) și γεγονώς, -υῖα, -ός, participiul perf. A. al verbului γίγνομαι, acordat cu persoana a cărei vîrstă se exprimă: Ἀλέξανδρος πεντεκαίδεκα ἔτη γεγονώς „Alexandru în vîrstă de 15 ani"; în text, întreaga expresie este în G. absolut: „pe cînd Alexandru avea 15 ani".

10. În al doilea an al Olimpiadei a 111-a, adică în 335, Aristotel se întoarce la Atena; în 336, Alexandru urcă pe tronul Macedoniei.
11. „Trei ani adăugați la zece", deci 13 ani, Aristotel a fost în fruntea Lyceului, pînă la moartea lui, în 322 î.e.n.
12. Chalkis, în Eubeea.
13. În vîrstă de 63 de ani.

ΑΡΧΑΙΚΑ

OLIMPIADA (datarea). Grecii își socoteau anii începînd de la prima Olimpiadă, care a avut loc în 776 î.e.n. Jocurile olimpice (la Olympia, în Pelopones) aveau loc din patru în patru ani, de aceea, în interiorul acestui interval, anul se preciza prin numeralul ordinal (în primul, al doilea etc. an al Olimpiadei) și prin numele arhontelui eponim, deoarece arhonții se alegeau anual (prin ἐπί + G. numelui arhontelui). Dar cum jocurile olimpice aveau loc spre sfîrșitul lunii iulie, fiecare an anterior erei noastre, potrivit calculului modern, se suprapune peste doi ani ai unei Olimpiade. Calculul se face astfel: se înmulțește numărul Olimpiadei cu 4 și se scade din 776. Dacă nu sînt 4 ani compleți, din numărul obținut prin înmulțirea Olimpiadei cu 4, se scad cîți ani compleți lipsesc. Exemplu: la nota 10, se spune „în al doilea an al Olimpiadei a 111-a: 111 × 4 = 444; în al doilea an, înseamnă că din această Olimpiadă s-a scurs numai 1 an întreg, lipsesc 3: 444 – 3 = 441. Scădem: 776 – 441 = 335. Dacă luăm în considerare că s-a intrat în al doilea an al Olimpiadei, 444 – 2 = 442; 776 – 442 = 334. Iată, deci, 335/334 î.e.n.

Notă. Jocurile olimpice s-au mai ținut la Delphi, numite *Pythica;* în Istmul Peloponesului, *Isthmica;* la Nemeea, în Argolida (Pelopones), *Nemeia.*

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. NUMERALUL. În greacă, există numeralele cardinal, ordinal, adverbial, multiplicativ, distributiv, nehotărît.

1) *Numeralul cardinal* (1–10) are primele patru unități flexibile; la fel, sutele, miile și zecile de mii, care comportă forme adjectivale tematice de plural.

Notarea cifrelor s-a făcut abia în secolul I î.e.n., cu literele alfabetului.

a) *Unitatea* are forme pe genuri: εἷς m., μία f., ἕν n.; în flexiunea lor, atematică m. n., tematică f., se remarcă alternanța accentului. Nu comportă decît numărul singular (doar în compuse, ca οὐδείς, și plural, probabil și dual).

Etimologia: **sem-s* > **h*ενς > εἷς m.; **sem* > **h*εν > ἕν n.; **smjə* > μία, -ᾶς f. singura urmă de nume de decl. I cu alternanță a accentului: la G.D. pe finală. Astfel:

caz	m.	f.	n.
N.	εἷς	μία	ἕν
G.	ἑν-ός	μιᾶς	ἑν-ός
D.	ἑν-ί	μιᾷ	ἑν-ί
Ac.	ἕν-α	μίαν	ἕν

b) *Perechea* are formă de dual: hom. δύω, atic δύο „doi":

N.Ac.	δύο
G.D.	δυοῖν

c) *Trei* are flexiunea atematică a temelor în /*j*/ și genurile însuflețit (m.f.), neînsuflețit (n.), numai la plural:

N.	τρεῖς m.f.	τρία n.
G.	τριῶν	
D.	τρισί	
Ac.	τρεῖς	τρία

d) *Patru* are tot flexiune atematică, două genuri și numai plural:

N.	τέτταρες m.f.	τέτταρα n.
G.	τεττάρων	
D.	τέτταρσι	
Ac.	τέτταρας	τέτταρα

e) Invariabile: *cinci:* πέντε; *șase:* ἕξ; *șapte:* ἑπτά; *opt:* ὀκτώ; *nouă:* ἐννέα; *zece:* δέκα.

2) *Numeralul ordinal* are forme adjectivale tematice (1–10):

1. πρῶτος, -η, -ον „primul"; 2. δεύτερος, -α, -ον „al doilea"; 3. τρίτος, -η, -ον „al treilea"; 4. τέταρτος, -η, -ον; 5. πέμπτος, -η, -ον; 6. ἕκτος, -η, -ον; 7. ἕβδομος, -η, -ον; 8. ὄγδοος, -η, -ον; 9. ἕνατος, -η, -ον; 10. δέκατος, -η, -ον (cu flexiunea de declinarea I f., a II-a m.n.)

3) *Numeralul adverbial:* „o dată, de două ori, de trei ori" (invariabile) (1–10):

1. ἅπαξ; 2. δίς; 3. τρίς; 4. τετράκις; 5. πεντάκις; 6. ἑξάκις; 7. ἑπτάκις; 8. ὀκτάκις; 9. ἐνάκις; 10. δεκάκις.

4) *Numeralul multiplicativ* este constituit pe numeralul adverbial plus sufixul -πλοῦς (m.), -πλῆ (f.), -πλοῦν (n.), și cu flexiunea contrasă de declinările I și a II-a.

1. ἁπλοῦς, -ῆ, -οῦν „simplu"; 2. διπλοῦς[3] „îndoit"; 3. τριπλοῦς[3] „triplu"; 4. τετραπλοῦς „cvadruplu", „împătrit" etc.

5) *Numeralul distributiv* se exprimă analitic: prin numeralul cardinal în acuzativ, precedat de prepozițiile κατά sau ανά; prin ἐπί plus genitivul numeralului cardinal. Exemple: κατὰ δύο „cîte doi", ἀνὰ (κατὰ) τρεῖς „cîte trei", ἐπὶ τεττάρων „cîte patru".

6) *Numeralul nehotărît* se confundă cu adjectivul și cu pronumele nehotărît: ὀλίγοι „puțini", πολλοί „mulți", οὐδέν „nimic", οὐδείς „nici unul" etc.

2. VERBELE ÎN -μι. PROBLEME GENERALE

Verbele în -μι sau atematice constituie a doua conjugare, caracterizată prin lipsa vocalelor tematice înaintea desinențelor și printr-o alternanță vocalică în rădăcină.

a) Flexiunea verbelor în -μι se deosebește de cea a verbelor în -ω numai la prezent, imperfect și aorist. Desinențele personale active suferă în flexiunea atematică următoarele modificări:

nr.	ps.	active		medii	
		principale	secundare	principale	secundare
sg.	1	-μι	-ν	-μαι	-μην
	2	-σι > -ι-ς	-ς	-σαι	-σο
	3	-τι/-σι	-[τ]	-ται	-το
pl.	1	-μεν	-μεν	-μεθα	-μεθα
	2	-τε	-τε	-σθε	-σθε
	3	-ντι/-ατι/-ασι	-ν[τ]	-νται	-ντο
du.	2	-τον	-την	-σθον	-σθην
	3	-τον	-την	-σθον	-σθην

b) *Moduri*, particularități:

Indicativul comportă o alternanță vocalică în R.: lungă la sg. A./scurtă în rest (M. totdeauna cu rădăcină scurtă).

Conjunctivul are aceleași sufixe lungi | ω/η | ca verbele în -ω, dar acestea se contrag atematic cu vocalele radicalului (cf. aor. R. atem.).

Optativul are sufixul modal | ιη/ι |, totdeauna accentuat, și desinențe secundare (persoana a 3-a pl. gradul | *e* | : -εν[τ]).

Imperativul comportă, în general, aceleași desinențe ca verbele tematice, doar persoana a 2-a sg. are desinențe variate: -ε, -θι (-τι), -ς, sau = tema. Vocalele tematice lipsesc.

Participiul, la vocala radicală scurtă, adaugă sufixul său caracteristic | -ντ- |, iar masculinul este sigmatic, M. -μενος, -η, -ον.

Infinitivul are sufixul -ναι (dialectal: doric, eolic -μην/-μειν/-μεν), atrăgînd accentul pe silaba precedentă (homeric, lesbic -μεναι). Sufixul M. este -σθαι, ca la tematice.

3. VERBELE φημί ȘI ἠμί „a spune"

Verbele φημί și ἠμί fac parte din verbele atematice în -μι, care sînt caracterizate prin alternanță vocalică în rădăcină: vocală lungă la sg. A./vocală scurtă în rest, și prin lipsa vocalelor tematice în fața desinențelor, la prezent, imperfect.

Aceste două verbe sînt constituite pe radical și nu au decît tema prezentului.

a) φημί are R. φα-/φη-, aceeași ca vb. latinesc *for, fari*. Iată flexiunea lui: indicativul prezent este enclitic (excepție persoana a 2-a sg.).

nr.	ps.	indicativ prezent	imperfect	conjunctiv prezent	optativ prezent	imperativ prezent	infinitiv prezent
sg.	1	φη-μί	ἔ-φη-ν	φῶ	φαίη-ν	—	φά-ναι
	2	φή-ς	ἔ-φη-σθα	φῇς	φαίη-ς	φα-θί	
	3	φη-σί	ἔ-φη	φῇ	φαίη	φά-τω	
pl.	1	φα-μέν	ἔ-φα-μεν	φῶμεν	φαῖ-μεν	—	
	2	φα-τέ	ἔ-φα-τε	φῆτε	φαῖ-τε	φά-τε	
	3	φᾱ-σί	ἔ-φα-σαν	φῶσι	φαῖ-εν	φά-ντων	
du.	2	φα-τόν	ἐ-φά-την	φῆ-τον	φαί-την	φά-τον	
	3	φα-τόν	ἐ-φά-την	φῆ-τον	φαί-την	φά-των	
trad.		spun	spuneam	să spun	aș spune	spune!	a spune

Notă. Part. hom. numai mediu: φά-μενος, -η, -ον; atic, numai un derivat A., φά-σκ-ων, -ουσα, -ον. Persoana a 2-a sg. φῄς: *φη-σί > φη + -ς (secundar) > φῄς.

b) Verbul ἠμί „a zice" este defectiv de timpuri și persoane. Se folosește numai în propoziții incidente, în expresii ca: prez. ἠμί „zic"; ἦ δ'ὅς/δ'ἥ „zice el/ea"; impf. ἦν δ' ἐγώ „ziceam eu".

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Declinați următoarele grupuri nominale:
δέκα στρατιῶται „zece soldați"; ὁ πρῶτος μαθητής „primul discipol"; ἡ δευτέρᾱ θυγάτηρ „a doua fiică".

2. Conjugați la indicativ perfect A. și M. verbele: γράφω „scriu", φυλάττω (R. -κ) „păzesc" și τέμνω „tai", pf. τέτμηκα.

3. Retroversiune:
Patru bărbați nu au putut (aor. vb. δύναμαι) cuprinde (inf. vb. περι-λαμβάνω) acest copac mare. Sub (ὑπό + D.) ramurile (ὁ κλάδος) lui, se spune, se puteau odihni de zece ori cinci cai. Doi dintre bărbați au măsurat circumferința (τὸ περίμετρον) umbrei (σκιά, -ᾶς) acestuia și s-au minunat (θαυμάζω) cît era de mare (ὡς „cît", μέγα „mare").

4. Găsiți anul corespunzător următoarelor date antice: „în al 3-lea an al Olimpiadei a 3-a"; „în primul an al Olimpiadei a 7-a"; „în al 2-lea an al Olimpiadei a 5-a"; „în al patrulea an al Olimpiadei a 8-a".

5. Traduceți următoarele versuri și determinați numeralele:

Καππαδόκαι φαῦλοι μὲν ἀεί· ζώνης δὲ τυχόντες
  φαυλότεροι· κέρδους δ'εἵνεκα φαυλότατοι·
ἢν δ'ἄρα δὶς καὶ τρὶς μεγάλης δράξωνται ἀπήνης,
  δή ῥα τότ'εἰς ὥρας φαυλεπιφαυλότεροι.
μή, λίτομαι, βασιλεῦ, μὴ τετράκις, ὄφρα μὴ αὐτὸς
  κόσμος ὀλισθήσῃ καππαδόκι ζώμενος.

(Demodocos, fr. 5, Diehl)

Notă. δράσσομαι (R. δρακ-) + G. ἀπήνης „a pune mîna pe o trăsură"; ζώμενος < ζάω „a trăi".

31
Πρῶτον καὶ τριακοστὸν δίδαγμα

Οἰκτρότατος λυκάβας. — *Explicații la text.* — *Antichități:* împărțirea timpului. — *Gramatică:* 1. Numeralul de la 11 în continuare. 2. Verbul τίθημι. — *Teme și exerciții.*

Πολλάκις[1] *ἀνθρώπων ὀργὴ νόον*[2] *ἐξεκάλυψεν*
κρυπτόμενον, μανίας πουλὺ[3] *χερειότερον*[4].

(Euenos, fr. 5/5, Diehl)

Οἰκτρότατος λυκάβας

Μῆνα δὲ ἤδη ἐρείω[5], ἦμάρ τ'ἠδέ τε ὥρην
οἰκτροτάτου λυκάβαντος, ὅς ἄλγεα θήκατο[6] Τροίῃ.
Δωδεκάτη μὲν ἔην[7] μηνὸς Θαργηλιῶνος[8],
Τόν ῥ'Αἰωνάριον[9] κικλήσκει μὲν Λογγῖνος[10]·
Ἰαννουάριον[11] δ'ἀνέρες[12] πάντες καλέουσι.
Νὺξ δ'ἄρ'ἔην μέσση, λαμπρὴ δ'ἐπέτελλε σελήνη,
παρθένου εἰσελάασα[13] δρόμον μεγάλοισιν ἐν ἄστροις,
ἠελίου ἀμφ'Αἰγόκερον[14] Κρόνου[15] οἶκον ἐόντος.
Καλλιστὼ[16] δ'ἱέρεια κλειναῖς ἦν ἐν Ἀθήναις
οἰκτροτάτου μεγάλου λυκάβαντος. Κείνῃ[17] ἐν ὥρῃ
κείνῃ νυκτί, ὁ Λέσβιος Ἑλλάνικος[18] ἀείδει[19]
σὺν τῷ[20] καὶ Δοῦρις[21], Τροίαν ἑλέειν Παναχαιοὺς,
οἶκαδέ τ'ἐλθέμεναι[22] λυγρὸν τὸν νόστον ἰδόντας[23].

(Hellancos la Tzetzes, *Posthomerica,* 768–780)

Notă. Versurile sînt compuse în hexametru (v. lecția 14).

EPMHNEIAI

1. Πολλάκις „de multe ori", numeral adverbial nehotărît, creat din adj. πολύς, la n. pl. πολλά „multe" și sufixul adverbial -κις.
2. νόον „minte", „gînd", formă ionică necontrasă, atic νοῦν (Ac. sg.).
3. πουλύ „cu mult", n. sg. cu valoare adverbială pe lîngă comparativul următor. Formă ionică, atic πολύ, de fapt lungire metrică.
4. χερειότερον „mai rău", comparativ n. sg. în -τερο- la o temă de comparativ în -ιον, față de hom. χερεῖον și de atic χεῖρον. Valoare de adverb.
5. ἐρείω, atic ἐρέω > ἐρῶ „spun", „voi spune".
6. θήκατο, formă epică de aorist în |κ| extins și la M., cu augmentul lipsă, atic ἔθετο „a produs", vb. τίθημι.
7. ἔην „era", atic ἦν; δωδεκάτη subînțeles ἡμέρα.
8. Θαργηλιών, -ῶνος, luna Thargelion, adică *mai*.
9. Αἰωνάριος, -ίου, variantă pentru Ἰαννουάριος, numele roman al lunii ianuarie, corespunzînd lunii grecești Ποσειδεών. Prin urmare, τόν ῥα de la începutul versului patru este fie un relativ „pe care", fie demonstrativ „pe această lună" în care s-a produs dezastrul Troiei. Longinus o consideră ianuarie, și nu mai.
10. Λογγῖνος = Longinus Cassius, secolul al III-lea e.n., profesor și critic literar, căruia i se atribuie, dar i se și contestă, lucrarea *Despre sublim*.
11. Ἰαννουάριος = ianuarie, în gr. Ποσειδεών. Autorul care îl citează pe Hellanicos este Tzetzes, autor tîrziu, care trăiește în imperiul roman, de unde unele denumiri latine.
12. ἀνέρες, formă epică pentru ἄνδρες „bărbații" sau „oamenii".
13. εἰσελάασα, part. aor. epic, f. sg., de la εἰσ-ελαύνω „a mîna", „a parcurge", aici „care își parcurge drumu-i de fecioară".
14. Αἰγόκερος, -ου (ὁ) = Capricornul, constelație în zodiac.

15. Κρόνος, -ου, Cronos, la romani *Saturnus*, părintele timpului și tatăl lui Zeus.
16. Καλλιστώ, -οῦς (ἡ) = Callisto, nume de femeie, preoteasă la Atena.
17. Κείνῃ ἐν ὥρῃ „în acel ceas", forme ionice, corespunzînd atic ἐκείνῃ ἐν ὥρᾳ.
18. Λέσβιος Ἑλλάνικος = Hellanicos din Lesbos, și anume din Mytilene, secolul al V-lea î.e.n., contemporan cu Herodot, istoriograf valoros, autorul unei *Istorii* antice citate de Thucydide (I, 97), azi pierdută.
19. ἀείδει „cîntă", adică „scandează" versuri; verbul are formă epică, necontrasă, atic ᾄδει.
20. σύν τῷ „cu care", deci alături de Hellanicos, dezastrul Troiei îl mai înfățișează și Duris.
21. *Duris din Samos*, istoric (secolele al III-lea–al II-lea î.e.n.), autorul unei *Istorii a Greciei și a Macedoniei*, în 28 de cărți, și al unei *Istorii a lui Agathocles*, care o completa pe precedenta.
22. ἐλθέμεναι „s-au întors", „au venit", inf. aor. homeric, cu sufixul -μεναι, atic ἐλθεῖν, al vb. ἔρχομαι.
23. ἰδόντας, part. aor. R. tem. vb. ὁράω, aor. εἶδον, fără augment ἰδών, ἰδοῦσα, ἰδόν „văzînd".

ΑΡΧΑΙΚΑ

ÎMPĂRȚIREA TIMPULUI (Χρόνος)

1. *Ziua și noaptea* (ἡμέρα καὶ νύξ) sînt probabil și la greci, ca și la alte popoare antice, primele diviziuni ale timpului:

a) Ἡμέρα „ziua" era împărțită în trei (încă de la Homer): πρωΐ „dimineața", μεσεμβρία „amiaza", δείλη „după amiaza".

b) Νύξ „noaptea", la fel, în trei: ἑσπέρα „seara", μέση νύξ „miezul nopții", ion. ἠώς, atic ἕως „aurora" sau „zorii".

2. *Orele* (Ὧραι) sînt subdiviziuni ulterioare ale zilei și nopții: douăsprezece ore ziua, douăsprezece ore noaptea, măsurate cu ceasul solar (πόλος sau γνώμων), împrumutat de la babilonieni (Herodot). Orele nu erau diviziuni egale, ci, în zilele de vară, orele zilei erau mai lungi decît iarna. Abia prin secolul al IV-lea, cînd orele sînt măsurate cu clepsidra,

prin volumul egal de apă sau nisip ce se scurgea dintr-un rezervor, ele devin unități egale de timp.

3. *Lunile* (Μῆνες) erau formate din 29 (κοῖλος μήν „lună cavă") și 30 (πλήρης μήν „lună plină") de zile, alternativ. Fiecare lună era împărțită în trei decade: prima era δεκὰς μηνὸς ἱσταμένου „decada lunii care se instalează"; a doua, δεκάς μηνός μεσοῦντος „a mijlocului lunii"; a treia, δεκάς μηνός φθίνοντος „a lunii care se încheie".

Prima zi se numea νουμηνία; ultima ἕνη καὶ νέα („veche și nouă").

4. *Anul* (τὸ ἔτος) era alcătuit din 354 de zile; dar, cum grecii cunoșteau că durata lui este de 365 și 1/4 zile, la fiecare opt ani se adăugau trei luni a 30 de zile; aceste trei luni nu se intercalau toate o dată, ci, într-un ciclu de opt ani, în al 3-lea, al 5-lea și al 8-lea an, cîte o lună numită ἐμβόλιμος „intercalată".

Anul atic începea la solstițiul de vară (21 iunie din calendarul nostru); el era împărțit în 12 luni, care se numeau astfel:

1. Ἑκατομβαιών (iulie și parte din august)
2. Μεταγειτνιών (august și parte din septembrie)
3. Βοηδρομιών (septembrie și parte din octombrie)
4. Πυανεψιών (octombrie și parte din noiembrie)
5. Μαιμακτηριών (noiembrie și parte din decembrie)
6. Ποσειδεών (decembrie și parte din ianuarie)
7. Γαμηλιών (ianuarie și parte din februarie)
8. Ἀνθεστηριών (februarie și parte din martie)
9. Ἐλαφηβολιών (martie și parte din aprilie)
10. Μουνυχιών (aprilie și parte din mai)
11. Θαργηλιών (mai și parte din iunie)
12. Σκιροφοριών (iunie și parte din iulie)

Notă. G. -ῶνος.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. NUMERALUL DE LA 11 ÎN CONTINUARE

1) *Numeralul cardinal:*

— *11–20:* compus: 11. ἕνδεκα; 12. δώδεκα; 13. τρεισκαίδεκα sau δέκα τρεῖς; 14. τέτταρεσκαίδεκα; 15. πεντεκαίδεκα; 16. ἑκκαίδεκα sau δέκα ἕξ; 17. ἑπτακαίδεκα; 18. ὀκτωκαίδεκα; 19. ἐννεακαίδεκα; 20. εἴκοσι.

Numai 11 și 12 sînt compuse indivizibile, toate celelalte au elemente independente, ce pot figura chiar la distanță.

La fel, independente sînt numeralele în continuare. De aceea dăm numai zecile, unitățile fiind aceleași (tabloul întreg a se vedea în continuare).

— *zecile:* 10. δέκα; 20. εἴκοσι; 30. τριάκοντα; 40. τετταράκοντα; 50. πεντήκοντα; 60. ἑξήκοντα; 70. ἑβδομήκοντα; 80. ὀγδοήκοντα; 90. ἐνενήκοντα (toate invariabile);

— *sutele:* 100. ἑκατόν; 200. διακόσιοι,-αι,-α; 300. τριακόσιοι^{3}; 400. τετρακόσιοι^{3}; 500. πεντακόσιοι^{3}; 600. ἑξακόσιοι^{3}; 700. ἑπτακόσιοι^{3}; 800. ὀκτακόσιοι^{3}; 900. ἐνακόσιοι^{3};

— *miile:* 1000. χίλιοι, -αι, -α; 2000. δισχίλιοι^{3}; 3000. τρισχίλιοι^{3}; 4000. τετρακισχίλιοι^{3}; 5000. πεντακισχίλιοι^{3}; 6000. ἑξακισχίλιοι^{3}; 7000. ἑπτακισχίλιοι^{3}; 8000. ὀκτακισχίλιοι^{3}; 9000. ἐνακισχίλιοι^{3};

— *zecile de mii:* 10 mii μύριοι,-αι,-α; 20 mii δισμύριοι^{3}; 30 mii τρισμύριοι^{3}; 40 mii τετρακισμύριοι^{3} etc.

Notă. Miile și zecile de mii sînt compuse din numeralul adverbial și χίλιοι sau μύριοι cu flexiunea tematică, numai plural.

2) *Numeralul adverbial* este format din numeralul cardinal (totdeauna în -ά accentuat + κις): de 11 ori ἑνδεκάκις, de 12 ori δωδεκάκις, de 13 ori τρὶς καὶ δεκάκις, de 14 ori τετράκις καὶ δεκάκις; de 20 de ori εἰκοσάκις, de 30 de ori τριακοντάκις etc., de 100 de ori ἑκατοντάκις (-τ- luat analogic de la zeci), de 200 de ori διακοσιάκις etc., de 1000 de ori χιλιάκις, de 10 mii de ori μυριάκις. Forme invariabile. De la 13 înainte, fiecare component are formă adverbială.

3) *Numeralul ordinal* are, în continuare, forme adjectivale de declinarea I f., a II-a m.n.: al 11-lea ἑνδέκατος,-η,-ον, al 12-lea δωδέκατος^{3}, apoi fiecare în parte, de regulă: al 13-lea τρίτος καὶ δέκατος etc.; al 20-lea εἰκοστός^{3}; de aici, toate zecile, sutele și miile au sufixul -στός (accentuat): al 30-lea τριακοστός^{3}, al 40-lea τετταρακοστός^{3}, al 100-lea ἑκατοστός^{3}, al 200-lea διακοσιοστός^{3}, al 1000-lea χιλιοστός^{3}, al 10 000-lea μυριοστός^{3}.

4) *Tabelul numeralului și notarea lui*

Pentru notarea numerelor, grecii s-au servit (cam de prin secolul I î.e.n.) de cele 24 de semne ale alfabetului

ionic generalizat în toate teritoriile grecești, plus alte trei litere din alfabetele locale |ϛ| *vau* sau *digamma*, intercalat după |ε| pentru cifra 6; |ϟ| *koppa*, după |π| pentru cifra 90, și |ϡ| *sanpi*, după |ω| pentru 900.

Întregul alfabet a fost împărțit în trei grupe de cîte 8 litere, plus cîte una din cele trei litere adăugate, astfel:

α–θ (plus ϛ pe locul 6) pentru *unități;*

ι–π (plus ϟ pe locul 9 din grup) pentru *zeci;*

ρ–ω (plus ϡ pe locul 9 din grup) pentru *sute.*

De la 1–900, fiecare literă poartă un semn |ʹ| la dreapta sus (αʹ, βʹ).

Miile, zecile și sutele de mii reiau alfabetul în aceeași împărțire, dar literele poartă semnul la stînga jos (͵α, ͵β).

Milioanele, notate la fel, poartă două puncte deasupra literei (α̈, β̈), semne întîlnite cu totul excepțional.

În continuare, vă prezentăm cifrele arabe, cifrele grecești și numeralele cardinal, ordinal, adverbial corespunzătoare:

1	αʹ	cardinal	εἷς, μία, ἕν
		ordinal	πρῶτος, -η, -ον
		adverbial	ἅπαξ
2	βʹ	cardinal	δύο
		ordinal	δεύτερος, -α, -ον
		adverbial	δίς
3	γʹ	cardinal	τρεῖς, τρία
		ordinal	τρίτος, -η, -ον
		adverbial	τρίς
4	δʹ	cardinal	τέτταρες, τέτταρα
		ordinal	τέταρτος, -η, -ον
		adverbial	τετράκις
5	εʹ	cardinal	πέντε
		ordinal	πέμπτος, -η, -ον
		adverbial	πεντάκις
6	ϛʹ	cardinal	ἕξ
		ordinal	ἕκτος, -η, -ον
		adverbial	ἑξάκις

7	ζ′	cardinal	ἑπτά
		ordinal	ἕβδομος, -η, -ον
		adverbial	ἑπτάκις
8	η′	cardinal	ὀκτώ
		ordinal	ὄγδοος, -η, -ον
		adverbial	ὀκτάκις
9	θ′	cardinal	ἐννέα
		ordinal	ἔνατος, -η, -ον
		adverbial	ἐνάκις
10	ι′	cardinal	δέκα
		ordinal	δέκατος, -η, -ον
		adverbial	δεκάκις
20	κ′	cardinal	εἴκοσι
		ordinal	εἰκοστός, -ή, -όν
		adverbial	εἰκοσάκις
30	λ′	cardinal	τριάκοντα
		ordinal	τριακοστός, -ή, -όν
		adverbial	τριακοντάκις
40	μ′	cardinal	τετταράκοντα
		ordinal	τετταρακοστός, -ή, -όν
		adverbial	τετταρακοντάκις
50	ν′	cardinal	πεντήκοντα
		ordinal	πεντηκοστός, -ή, -όν
		adverbial	πεντηκοντάκις
60	ξ′	cardinal	ἑξήκοντα
		ordinal	ἑξηκοστός, -ή, -όν
		adverbial	ἑξηκοντάκις
70	ο′	cardinal	ἑβδομήκοντα
		ordinal	ἑβδομηκοστός, -ή, -όν
		adverbial	ἑβδομηκοντάκις
80	π′	cardinal	ὀγδοήκοντα
		ordinal	ὀγδοηκοστός, -ή, -όν
		adverbial	ὀγδοηκοντάκις
90	ϙ′	cardinal	ἐνενήκοντα
		ordinal	ἐνενηκοστός, -ή, -όν
		adverbial	ἐνενηκοντάκις

100	ρʹ	cardinal	ἑκατόν
		ordinal	ἑκατοστός, -ή, -όν
		adverbial	ἑκατοντάκις
200	σʹ	cardinal	διακόσιοι, -αι, -α
		ordinal	διακοσιοστός, -ή, -όν
		adverbial	διακοσιάκις
300	τʹ	cardinal	τριακόσιοι, -αι, -α
		ordinal	τριακοσιοστός, -ή, -όν
		adverbial	τριακοσιάκις
400	υʹ	cardinal	τετρακόσιοι, -αι, -α
		ordinal	τετρακοσιοστός, -ή, -όν
		adverbial	τετρακοσιάκις
500	φʹ	cardinal	πεντακόσιοι, -αι, -α
		ordinal	πεντακοσιοστός, -ή, -όν
		adverbial	πεντακοσιάκις
600	χʹ	cardinal	ἑξακόσιοι, -αι, -α
		ordinal	ἑξακοσιοστός, -ή, -όν
		adverbial	ἑξακοσιάκις
700	ψʹ	cardinal	ἑπτακόσιοι, -αι, -α
		ordinal	ἑπτακοσιοστός, -ή, -όν
		adverbial	ἑπτακοσιάκις
800	ωʹ	cardinal	ὀκτακόσιοι, -αι, -α
		ordinal	ὀκτακοσιοστός, -ή, -όν
		adverbial	ὀκτακοσιάκις
900	ϡʹ	cardinal	ἐνακόσιοι, -αι, -α
		ordinal	ἐνακοσιοστός, -ή, -όν
		adverbial	ἐνακοσιάκις
1 000	͵α	cardinal	χίλιοι, -αι, -α
		ordinal	χιλιοστός, -ή, -όν
		adverbial	χιλιάκις
2 000	͵β	cardinal	δισχίλιοι, -αι, -α
		ordinal	δισχιλιοστός, -ή, -όν
		adverbial	δισχιλιάκις
10 000	͵ι	cardinal	μύριοι, -αι, -α
		ordinal	μυριοστός, -ή, -όν
		adverbial	μυριάκις

100 000	,ρ	cardinal	δεκακισμύριοι, -αι, -α
		ordinal	δεκακισμυριοστός, -ή, -όν
		adverbial	δεκακισμυριάκις
1 000 000	ᾰ	cardinal	ἑκατοντακισμύριοι, -αι, -α
		ordinal	ἑκατοντακισμυριοστός, -ή, -όν
		adverbial	ἑκατοντακισμυριάκις

Notă. Numerele compuse se notează cu literele fiecărui element component. Exemplu: 1990 = ,αϡϟ′; 12 = ιβ′ (unde semnele sînt din aceeași grupă, apostroful se notează după ultima); 157 = ρνζ′. În textele literare, numerele se redau prin cuvinte, și nu prin cifre. Acestea din urmă le întîlnim la numerotarea cînturilor unor poeme (cum sînt poemele homerice), adeseori excluzîndu-se cele trei litere adăugate alfabetului.

2. VERBUL τίθημι „a pune, a face", cu foarte largă circulație, intră în categoria verbelor atematice cu reduplicație de prezent. Rădăcina este θε-/θη-.

Temele principale: prez. τίθημι, v. θήσω, aor. ἔθηκα, pf. τέθεικα, P. prez. τίθεμαι, v. τεθήσομαι, aor. ἐτέθην. Prezentul, imperfectul și aoristul se caracterizează printr-o alternanță vocalică în rădăcină, și anume: vocală lungă la singular activ, vocală scurtă în rest, și prin alipirea desinențelor fără intermediul vocalelor tematice.

a) *Flexiunea activă*

— La *indicativ*, prezentul și aoristul lungesc pe ε > η la sg. A., imperfectul persoanele 1 sg. în -η-, a 2-a și a 3-a în -ει-, la diateza activă. La plural, dual activ și întreaga diateză medie, radicalul este scurt. Aoristul primește -κ- la sg. A. la R. lungă (-η-).

Prezent:	τί-θη-μι, τί-θη-ς, τί-θη-σι, τί-θε-μεν, τί-θη-τε, τι-θέ-ασι, τί-θε-τον[2]
Imperfect:	ἐ-τί-θη-ν, ἐ-τί-θει-ς, ἐ-τί-θει, ἐ-τί-θε-μεν, ἐ-τί-θε-τε, ἐ-τί-θε-σαν, ἐ-τι-θέ-την[2]
Aorist:	ἔ-θη-κα, ἔ-θη-κας, ἔ-θη-κε, ἔ-θε-μεν, ἔ-θε-τε, ἔ-θε-σαν, ἐ-θέ-την[2]

— *Conjunctivul* contrage vocala |ε| din radical cu sufixele lungi ω/η ale conjunctivului. De la conjunctiv înainte,

cu mici excepții, aoristul are flexiunea prezentului, minus reduplicația. Desinențele sînt principale ca la verbele în ω.

Prezent: τι-θῶ, τι-θῇς, τι-θῇ, τι-θῶ-μεν, τι-θῆ-τε, τι-θῶ-σι, τι-θῆ-τον[2]

Aorist: θῶ, θῇς, θῇ, θῶμεν, θῆτε, θῶσι, θῆτον[2]

— *Optativul* comportă sufixe atematice: -ιη- sg. A./-ι- în rest, totdeauna accentuate; desinențele sînt secundare, ca la verbele în -ω.

Prezent: τι-θείη-ν, τι-θείη-ς, τι-θείη, τι-θεῖ-μεν, τι-θεῖ-τε, τι-θεῖ-εν, τι-θεί-την[2]

Aorist: θείη-ν, θείη-ς, θείη, θεῖ-μεν, θεῖ-τε, θεῖ-εν, θεί-την[2]

— *Imperativul* comportă desinențe de imperativ fără vocale tematice; persoana a 2-a sg. are desinența -ε la prezent, -ς la aorist:

Prezent: τί-θει (< -θε-ε), τι-θέ-τω, τί-θε-τε, τι-θέ-ντων, τί-θε-τον, τι-θέ-των

Aorist: θέ-ς, θέ-ω, θέ-τε, θέ-ντων, θέ-τον, θέ-των

— *Participiul* se formează pe rădăcina scurtă și accent pe finală:

Prezent: N. sg. m. τιθείς < *τι-θε-ντ-ς, G. τιθέντος
f. τιθεῖσα < *τιθεντ*j*α, G. τιθείσης
n. τιθέν < *τιθεντ, G. τιθέντος

Aorist: N. sg. θείς m., θεῖσα f., θέν n.
G. θέντος, θείσης, θέντος

— *Infinitivul* are vocala radicală scurtă la prezent, lungă la aorist, accentuată, plus sufixul -ναι:

Prezent: τιθέναι

Aorist: θεῖναι.

b) *Flexiunea medie*

Diateza medie se constituie pe rădăcina scurtă și desinențe medii. Desinențele -σαι și -σο pierd numai parțial siflanta.

Indicativ:

prezent: τίθεμαι, τίθεσαι, τίθεται, τιθέμεθα, τίθεσθε, τίθενται, τίθεσθον, τίθεσθον

imperfect: ἐτιθέμην, ἐτίθεσο, ἐτίθετο, ἐτιθέμεθα, ἐτίθεσθε, ἐτίθεντο, ἐτιθέσθην, ἐτιθέσθην
aorist: ἐθέμην, ἔθου < *ἕ-θε-σο, ἔθετο, ἐθέμεθα, ἔθεσθε, ἔθεντο, ἐθέσθην, ἐθέσθην

Conjunctiv:
prezent: τιθῶμαι, τιθῇ, τιθῆται, τιθώμεθα, τιθῆσθε, τιθῶνται, τιθῆσθον, τιθῆσθον
aorist: θῶμαι, θῇ, θῆται, θώμεθα, θῆσθε, θῶνται, θῆσθον, θῆσθον

Optativ:
prezent: τιθείμην, τιθεῖο, τιθεῖτο, τιθείμεθα, τιθεῖσθε, τιθεῖντο, τιθείσθην, τιθείσθην
aorist: θείμην, θεῖο, θεῖτο, θείμεθα, θεῖσθε, θεῖντο, θείσθην, θείσθην

Imperativ:
prezent: τίθεσο, τιθέσθω, τίθεσθε, τιθέσθων, τίθεσθον, τιθέσθων
aorist: θοῦ, θέσθω, θέσθε, θέσθων, θέσθον, θέσθων

Participiu:
prezent: τιθέμενος, -η, -ον
aorist: θέμενος, -η, -ον

Infinitiv:
prezent: τίθεσθαι
aorist: θέσθαι

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Declinați următoarele grupuri nominale: τρεῖς βασιλεῖς „trei regi"; δύο κόρᾱ „două fete"; τέτταρα δένδρα „patru copaci".

2. Traduceți următorul text și analizați numeralele:

Κατὰ τὸ ὀκτωκαιδέκατον ἔτος τῆς Ἀγαμέμνονος βασιλείας, Ἴλιον ἑάλω, Δημοφῶντος τοῦ Θεσέως βασιλεύοντος Ἀθήνησι (L. „la Atena") τῷ πρώτῳ ἔτει, Θαργηλιῶνος μηνὸς δευτέρᾳ ἐπὶ

δέκα, ὥς φησι Διονύσιος ὁ Ἀργεῖος... καὶ Ἑλλάνικος, δωδεκάτῃ Θαργηλιῶνος.

(*FHG*, I, 143)

3. Retroversiune:

În 15 ale lunii Metageitnion, mi-au sosit frații (ἀδελφός) de la Atena. Mi-au spus că în fiecare an vor vizita (ἐπισκοπέω) orașul lui Pericle, plin (πλήρης, -ες + G.) de monumente arhaice. Din trei în trei ani (κατά + Ac. numeral ordinal) vor merge la Roma, orașul strămoșilor noștri (πρόγονος, -ου).

4. Traduceți textul următor:

Γεγόνασι δὲ Εὔδοξοι τρεῖς· αὐτὸς οὗτος (sc. ὁ Κνίδιος), ἕτερος Ῥόδιος ἱστορίας γεγραφώς, τρίτος Σικελιώτης, παῖς Ἀγαθοκλέους, ποιητὴς κωμῳδίας, νίκας ἑλὼν ἀστικὰς μὲν τρεῖς, Ληναϊκὰς δὲ πέντε, καθά φησιν Ἀπολλόδωρος ἐν **Χρονικοῖς**. Ὁ δ'αὐτός φησι τὸν Κνίδιον Εὔδοξον ἀκμᾶσαι κατὰ τὴν τρίτην καὶ ἑκατοστὴν Ὀλυμπιάδα, εὑρεῖν τε τὰ περὶ τὰς καμπύλας γραμμάς. Ἐτελεύτησε δὲ τρίτον ἄγων καὶ πεντηκοστὸν ἔτος.

(Diogenes Laertios, VIII, 90)

32
Δεύτερον καὶ τριακοστὸν δίδαγμα

Δέδορκας κοὺ βλέπεις. — *Explicații la text.* — *Antichități:* originea artei dramatice. — *Gramatică:* 1. Adverbul. 2. Verbe frazeologice. 3. Verbul οἶδα. — *Teme și exerciții.*

Εὖ μὲν κείμενον ἄνδρα κακῶς θέμεν[1] εὐμαρές ἐστιν,
εὖ δὲ θέμεν τὸν κακῶς κείμενον ἀργαλέον.
(Theognis, I, 845–846, Diehl)

Δέδορκας[2] κοὺ βλέπεις

Εἰ καὶ τυραννεῖς, ἐξισωτέον[3] τὸ γοῦν
ἴσ᾽ἀντιλέξαι· τοῦδε γὰρ κἀγὼ κρατῶ[4].
Οὐ γάρ τί σοι ζῶ δοῦλος, ἀλλὰ Λοξίᾳ[5]·
ὥστ᾽οὐ Κρέοντος προστάτου γεγράψομαι[6].
Λέγω δ᾽, ἐπειδὴ καὶ τυφλόν μ᾽ὠνείδισας·
σὺ καὶ δέδορκας κοὐ βλέπεις[7] ἵν᾽ εἶ κακοῦ[8],
οὐδ᾽ ἔνθα ναίεις[9], οὐδ᾽ ὅτων οἰκεῖς μέτα[10].
Ἆρ᾽ οἶσθ᾽ ἀφ᾽ ὧν εἶ; καὶ λέληθας ἐχθρὸς ὢν[11]
τοῖς σοῖσιν αὐτοῦ νέρθε κἀπὶ γῆς ἄνω[12].
Καί σ᾽ἀμφιπλὴξ μητρός τε καὶ τοῦ σοῦ πατρὸς
ἐλᾷ[13] ποτ᾽ἐκ γῆς τῆσδε δεινόπους ἀρά,
βλέποντα νῦν μὲν ὀρθ᾽[14], ἔπειτα δὲ σκότον[15].
Βοῆς δὲ τῆς σῆς ποῖος οὐκ ἔσται λιμήν,
ποῖος Κιθαιρὼν[16] οὐχὶ σύμφωνος τάχα,
ὅταν καταίσθῃ τὸν ὑμέναιον[17], ὃν δόμοις
ἄνορμον εἰσέπλευσας[18], εὐπλοίας τυχών[19];

Ἄλλων δὲ πλῆθος οὐκ ἐπαισθάνῃ κακῶν,
ἅ σ'ἐξισώσει σοί τε καὶ τοῖς σοῖς τέκνοις[20].

(Sofocle, *Œdip Rege*, 408–425)

Notă. Versurile sînt compuse în trimetru iambic (v. lecția 14).

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. κακῶς θέμεν „a face rău"; θέμεν, inf. aor. A. doric, atic θεῖναι.
2. δέδορκας „ai privit", „te-ai uitat", perf. A. al vb. δέρκομαι, v. δέρξομαι, aor. ἔδρακον, pf. δέδορκα.
3. ἐξ-ισω-τέον (ἐστι) „trebuie să fie de la egal la egal"; formă verbală adjectivală, creată pe tema de prezent a vb. ἐξ-ισό-ω, lungită, și sufixul -τέος, -τέα, -τέον = lat. *-ndus, -a, -um*, care exprimă ideea de trebuință. Subiectul acestui predicat este un infinitiv substantivizat prin articol τὸ ἴσα ἀντιλέξαι „răspunsul meu pe potrivă".
4. τοῦδε... κρατῶ „asupra acestui fapt dețin eu puterea", adică de a răspunde de la egal la egal.
5. Λοξίᾳ „lui Loxias" (= Oblicul), atribut al lui Apollon, datorat sensurilor echivoce ale oracolelor sale.
6. Οὐ Κρέοντος... γεγράψομαι „nu mă voi fi înscris/înrolat (în ceata) patronajului lui Creon". Străinii la Atena trebuiau să aibă un patron (προστάτης) al cărui nume era înregistrat.
7. σὺ καὶ δέδορκας, οὐ βλέπεις „tu, chiar dacă ai privit, nu vezi" (chiar dacă ai vedere), aluzie la ignorarea adevărului de către Œdip; καί și, mai des, καίπερ au adeseori valoare concesivă.
8. ἵνα εἶ κακοῦ „în ce punct al nenorocirii te afli"; ἵνα + ind. „unde" (cu Conj. „ca să"); κακοῦ, G. partitiv.
9. οὐδ' ἔνθα ναίεις „nici unde locuiești", adică nu știe că locuiește în casa tatălui său.
10. οὐδ' ὅτων οἰκεῖς μέτα „nici cu cine locuiești", adică nu știe că locuiește împreună cu mama sa ca soție; prepoziția μετά + G. ὅτων este postpusă, de aceea poartă

accent retras; ὅτων este un pronume nehotărît creat din relativul invariabil ὅ și pronumele articol aton (N. nu are), G. sg. ὅτου, pl. ὅτων.

11. λέληθας ἐχθρὸς ὢν „nu-ți dai seama că ești urît", „îți scapă faptul că ești acoperit de hulă".
12. τοῖς σοῖσιν... ἄνω „pentru ai tăi, de sub tine (din infern) și de deasupra pămîntului".
13. ἐλᾷ „(Te) alungă", ind. prez. vb. ἐλάω, -ῶ, același cu ἐλαύνω.
14. ὀρθά „cele drepte", adică lucrurile așa cum sînt.
15. ἔπειτα δὲ σκότον „apoi întunericul" — prorocirea orbirii lui Œdip.
16. Κιθαιρών „Citheronul", muntele din apropierea Thebei, în care a fost expus Œdip copil, a cărui ursită au prezis-o vracii.
17. τὸν ὑμέναιον „nuntirea" cu mama ta.
18. ὅν... ἄνορμον εἰσέπλευσας = εἰς ὃν ὅρμον ἄνορμον ἔπλευσας „în care port fără liman ai acostat"; δόμοις „în această casă" care constituie ultimul său liman.
19. εὐπλοίας τυχών „avînd parte de o bună navigație", aluzie la izbînda lui Œdip asupra Sfinxului și la dobîndirea tronului.
20. ἅ σ'... σοῖς τέκνοις lit. „care te vor egala cu tine", adică „vor fi pe potriva ta" (ca tată paricid) „și cu copiii tăi" (cu care ești egal, fiindcă le ești frate).

ΑΡΧΑΙΚΑ

ORIGINEA ARTEI DRAMATICE. Drama greacă s-a născut din cîntecele și dansurile populare care însoțeau cultul lui Dionysos Bacchus, zeul vinului și al vegetației. În mare parte, aceste cîntece, numite *ditirambi* (διθύραμβος „de două ori născut", este vorba de Bacchus, „născut" o dată din Semele, o dată din coasta lui Zeus, unde a fost ascuns de mînia Herei), erau simple improvizații. Arion din Corint (600 î.e.n.) a rînduit un cor care cînta și dansa în jurul altarului lui Dionysos. Corul era format din 50 de persoane, costumate ca satiri cu aspect de țapi (τράγοι), de unde numele de τραγῳδία (literal: „cîntecul țapului", cum este la noi „Capra") dat ditirambilor și, mai tîrziu, tragediei, care s-a dezvoltat din ditirambi. Ditirambii erau deci improvizații pe tema în-

tîmplărilor lui Dionysos; cum poveștile privind viața acestui zeu erau, în parte, tragice, în parte comice, din același cult s-au dezvoltat și tragedia, și comedia. Thespis a transformat ditirambul în dramă, creînd primul actor care dialoga cu șeful corului, cu corifeul. Eschil a introdus al doilea actor, Sofocle, pe al treilea. Subiectele, o dată cu aceștia, au fost luate, în general, din mitul eroilor greci. Sofocle a introdus și decorul. Euripide a adus pe scenă problemele vieții reale, creînd personaje bune și rele, așa cum se află în realitate.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. ADVERBUL este o parte neflexibilă de vorbire, ca în limba română. El exprimă o circumstanță de loc (ἄνω, κάτω, ἔνθα), de timp (νῦν, ποτε), de mod (εὖ, κακῶς) și multe nuanțe ale acestora, precum și negația (οὐ, μή). Ca structură morfologică, adverbul este creat pe temele sau rădăcinile unor nume, cu ajutorul sufixelor, sau corespunde unor forme cazuale pietrificate. Dar, dintre toate aceste categorii, probleme morfologice ridică formarea adverbului din adjective, care se situează pe primul loc și în lecția noastră, iar, în al doilea loc, adverbul de negație.

1) *Adverbe din adjective*

Adverbele create din adjective au grade de comparație.

a) *Pozitivul* se creează cu sufixul |-ως| adăugat la tulpina genitivului. Practic, el coincide cu forma genitivului plural al adjectivului, înlocuindu-se |-ν| final cu |-ς| și păstrînd aceeași accentuare:

σοφός^3 „înțelept", G. pl. σοφῶν
→ adv. σοφῶς „în mod înțelept";
κακός^3 „rău, nenorocit", G. pl. κακῶν
→ adv. κακῶς „în mod nenorocit";
δίκαιος^3 „drept", G. pl. δικαίων
→ adv. δικαίως „cu dreptate", „pe drept";
εὐδαίμων^2 „fericit", G. pl. εὐδαιμόνων
→ adv. εὐδαιμόνως „în mod fericit";
ἀληθής^2 „adevărat", G. pl. ἀληθῶν
→ adv. ἀληθῶς „cu adevărat", „pe drept cuvînt".

b) *Comparativul* adverbului coincide cu comparativul neutru singular al adjectivului. Astfel:

P. σοφῶς are C. σοφώτερον „în mod mai înțelept", față de adj. σοφώτερος, -α, -ον;

P. κακῶς are C. κάκιον „în mod mai rău, mai nenorocit", adj. κακίων, κάκιον;

P. δικαίως are C. δικαιότερον „mai drept", adj. δικαιότερος, -α, -ον;

P. εὐδαιμόνως are C. εὐδαιμονέστερον „mai fericit", adj. εὐδαιμονέστερος, -α, -ον;

P. ἀληθῶς are C. ἀληθέστερον „mai adevărat", față de adj. ἀληθέστερος, -α, -ον.

c) *Superlativul* adverbului este egal cu superlativul neutru plural al adjectivului. Astfel:

P. σοφῶς, C. σοφώτερον
→ S. σοφώτατα „în modul cel mai înțelept" sau „foarte înțelept";

P. κακῶς, C. κάκιον
→ S. κάκιστα „în modul cel mai rău/mai nenorocit";

P. δικαίως, C. δικαιότερον
→ S. δικαιότατα „în modul cel mai drept";

P. εὐδαιμόνως, C. εὐδαιμονέστερον
→ S. εὐδαιμονέστατα „în modul cel mai fericit";

P. ἀληθῶς, C. ἀληθέστερον
→ S. ἀληθέστατα „în modul cel mai drept".

Note. Adverbul coincide adeseori cu forma neutră de singular sau plural, uneori chiar articulată, a adjectivului: πολύ „mult", ὀλίγον „puțin", ταχύ „repede", τὰ πολλά „în marea majoritate", „în cele mai multe cazuri", πρῶτον „mai întîi", τὰ πρῶτα „în cele dintîi", „în primul rînd" (cf. și lecțiile 33–35).

2. VERBE FRAZEOLOGICE. Există în greacă o serie de verbe la mod personal cu rol auxiliar într-un grup verbal participial, numite verbe frazeologice. Ele iau formă predicativă, deși exprimă o circumstanță, iar verbul cu sensul de bază din expresie stă la modul participiu acordat cu subiectul.

Fragmentul lecției oferă un exemplu de grup verbal de acest fel λέληθας ἐχθρὸς ὤν „ți-a scăpat că ești urît (dușmănit)" sau „ești dușmănit fără să-ți dai seama". A doua varian-

tă a traducerii, mai frecvent folosită, trece verbul de la participiu la modul și timpul verbului frazeologic, iar pe acesta îl redă printr-un complement sau propoziție circumstanțială.

Verbe frazeologice sînt: τυγχάνω „a face ceva din întîmplare", λανθάνω „a face ceva fără să bage de seamă cineva, a-i scăpa din vedere", φαίνομαι „a face ceva după toate aparențele", φθάνω „a face ceva depășind pe un altul", διατελέω „a face ceva în continuare" etc. Exemple:

Οὐκ ἐτύχησε ἑλίξας (Hom., *Il.*, XXIII, 466) „Din întîmplare, nu s-a întors", sau „n-a reușit să se întoarcă";

Πάντας ἐλάνθανε δάκρυα λείβων (Hom., *Od.*, VIII, 93) „El vărsă lacrimi, fără știrea nimănui" sau „ferit de toți";

Τῶν ἡλίκων διαφέρων ἐφαίνετο (Xen., *Cyr.*, 1, 3, 1) „El se deosebea vizibil de cei de-o vîrstă cu el";

'Αλλ'ἄρα μιν φθῆ (= ἔφθη) Τηλέμαχος κατόπισθε βαλών (Hom., *Od.*, XXII, 91) „Dar Telemah l-a lovit din spate, luîndu-i-o înainte";

Τὸν λοιπὸν βίον καθεύδοντες διατελοῖτε ἄν (Plat., *Ap.*, 31 a) „Restul vieții puteți să-l dormiți în continuare".

3. VERBUL οἶδα „știu" este defectiv de tema prezentului, dar, fiind un perfect-prezent care exprimă rezultatul prezent al unei acțiuni trecute („am văzut"), el se traduce cu prezentul, iar mai mult ca perfectul său, cu imperfectul, viitorul II, cu viitorul I.

Rădăcina acestui verb prezintă alternanță: ϝοιδ- | ϝειδ- | ϝιδ-. Gradul | o |, după o veche regulă indo-europeană, se întîlnește numai la singular A., gradul zero, la plural și dual, indicativ perfect; gradul zero se mai întîlnește la imperativ perfect și, sporadic, la participiul perfect, feminin. În rest, flexiunea se realizează pe gradul | e | al rădăcinii.

Fiind un verb arhaic, singurul care păstrează la perfect alternanța | o/zero |, flexiunea comportă și ea o desinență arhaică -σθα la persoana a 2-a sg., indicativ perfect și mai mult ca perfect. Conjunctivul și optativul au și un sufix de lărgire | ε |.

Flexiunea:

	nr. ps.	indicativ	m.m.c.pf.	conjunctiv	optativ	imperativ	participiu	inf.
perfect și m.m.c.pf.	sg. 1	οἶδα	ᾔδη (ᾔδειν)	εἰδῶ (< εἰδ-έ-ω)	εἰδείην		N. m. εἰδώς	εἰδέναι
	2	οἶσθα	ᾔδησθα / ᾔδεισθα	εἰδῇς	εἰδείης	ἴσθι	f. ἰδυῖα	
	3	οἶδε	ᾔδει	εἰδῇ	εἰδείη	ἴστω	n. εἰδός	
	pl. 1	ἴσμεν	ᾖσμεν	εἰδῶμεν	εἰδεῖμεν			
	2	ἴστε	ᾖστε	εἰδῆτε	εἰδεῖτε	ἴστε	G. m. εἰδότος	
	3	ἴσασι	ᾖσαν	εἰδῶσι	εἰδεῖεν	ἴστων	f. ἰδυίας	
	du. 2	ἴστον	ᾔστην	εἰδῆτον	εἰδείτην	ἴστον	n. εἰδότος	
	3	ἴστον	ᾔστην	εἰδῆτον	εἰδείτην	ἴστων		
viitor II	sg. 1	εἴσομαι			εἰσοίμην		N. m. εἰσόμενος	εἴσεσθαι
	2	εἴσῃ			εἴσοιο		f. εἰσομένη	
	3	εἴσεται			εἴσοιτο		n. εἰσόμενον	
	pl. 1	εἰσόμεθα			εἰσοίμεθα			
	2	εἴσεσθε			εἴσοισθε			
	3	εἴσονται			εἴσοιντο			
	du. 2	εἴσεσθον			εἰσοίσθην			
	3	εἴσεσθον			εἰσοίσθην			

Notă. Între dentala |δ| din finala rădăcinii și |μ|, |σ| sau o altă dentală au loc disimilări, |δ| devenind |σ| înainte de |μ| și de dentală, căzînd înainte de siflantă. Deci *ᾔδμεν > ᾖσμεν (lungirea este ca reduplicație), ἴστε < *ϝιδ-τε etc.

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Redați adverbul următoarelor adjective: τίμιος, -α, -ον „prețuit, cinstit"; σφοδρός, -ά, -όν „violent"; σύντομος, -ον „concis"; πλούσιος, -α, -ον „bogat"; πιθανός, -ή, -όν „demn de încredere"; μαλακός, -ή, -όν „moale".

2. Traduceți următorul text și determinați adverbele:

Ἐπειδὴ δὲ ἀνοιχθείη, εἰσῇμεν („am intrat") παρὰ τὸν Σωκράτη καὶ τὰ πολλὰ διημερεύομεν μετ᾽ αὐτοῦ. Καὶ δὴ καὶ τότε πρῳαίτερον συνελέγημεν· Τῇ γὰρ προτεραίᾳ ἡμέρᾳ ἐπειδὴ ἐξήλθομεν ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου ἑσπέρας, ἐπυθόμεθα ὅτι τὸ πλοῖον ἐκ Δήλου ἀφιγμένον εἴη. Παρηγγείλαμεν οὖν ἀλλήλοις ἥκειν ὡς πρῳαίτατα εἰς τὸ εἰωθός.

(Plat., *Phaid.*, 59, III D)

3. Extrageți din textul lecției termenii ce desemnează timpul.

4. Traduceți în greacă următorul text:

Neamul sicilian a părăsit Italia (ἐκλείπω, aor. ἐξέλιπον) în a treia generație mai înainte (πρότερος, -α, -ον + G.) de războiul troian (τὰ Τρωϊκά), în timp ce în Argos era preoteasă Alcyona (ἱερόω) în al 26-lea an (κατὰ + Ac.).

5. Traduceți următorul text și extrageți numeralele:

Δημόκριτος γέγονε δὲ τοῖς χρόνοις, ὡς αὐτός φησιν ἐν τῷ μικρῷ Διακόσμῳ, νέος κατὰ πρεσβύτην Ἀναξαγόραν, ἔτεσιν αὐτοῦ νεώτερος τετταράκοντα. Συντετάχθαι δέ φησι τὸν μικρὸν Διάκοσμον ἔτεσιν ὕστερον τῆς Ἰλίου ἁλώσεως τριάκοντα καὶ ἑπτακοσίοις· γεγόνοι δ᾽ἂν κατὰ τὴν ὀγδοηκοστὴν Ὀλυμπιάδα.

(Apollodor, *Chronica*)

33
Τρίτον καὶ τριακοστὸν δίδαγμα

Ἀλέξανδρος ἐπὶ τοὺς Γέτας (II). — *Explicații la text.* — *Antichități:* organizarea socială a atenienilor. — *Gramatică:* 1. Adverbul cu sufixe; adverbe din cazuri pietrificate. 2. Verbul εἶμι. 3. Propoziția temporală. — *Teme și exerciții.*

Εἶμι[1] παρὰ στάθμην[2] ὀρθὴν ὁδὸν οὐδετέρωσε[3]
κλινόμενος· χρὴ γάρ μ' ἄρτια πάντα νοεῖν.
Πατρίδα κοσμήσω, λιπαρὴν πόλιν[4], οὔτ' ἐπὶ δήμῳ[5]
τρίψας οὔτ' ἀδίκοισ' ἀνδράσι πειθόμενος

(Theognis, I, 945 și urm.)

Ἀλέξανδρος ἐπὶ τοὺς Γέτας (II)

Διέβαλον δὲ τῆς νυκτὸς[6] ᾗ[7] λήϊον ἦν σίτου βαθύ· καὶ ταύτῃ[8] μᾶλλόν τι[9] ἔλαθον προσσχόντες[10] τῇ ὄχθῃ. Ὑπὸ δὲ τὴν ἕω[11], Ἀλέξανδρος διὰ τοῦ ληΐου ἦγε, παραγγείλας[12] τοῖς πεζοῖς, πλαγίαις ταῖς σαρίσαις ἐπικλίνοντας τὸν σῖτον[13] οὕτω προάγειν ἐς τὰ οὐκ ἐργάσιμα[14]. Οἱ δὲ ἱππεῖς, ἔστε[15] μὲν διὰ τοῦ ληΐου προῄει[16] ἡ φάλαγξ, ἐφείποντο[17]· ὡς δὲ ἐκ τῶν ἐργασίμων ἐξήλασαν[18], τὴν μὲν ἵππον[19] ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας[20] αὐτὸς Ἀλέξανδρος παρήγαγε, τὴν φάλαγγα δὲ ἐν πλαισίῳ[21] Νικάνορα ἄγειν ἐκέλευσε. Καὶ οἱ Γέται οὐδὲ τὴν πρώτην ἐμβολὴν τῶν ἱππέων ἐδέξαντο[22]. [...] καὶ τὰ μὲν πρῶτα[23] ἐς τὴν πόλιν καταφεύγουσιν· ἤδη ἀπεῖχεν αὐτοῖς ὅσον παρασάγγην[24] τοῦ Ἴστρου[25].

(Arrian, *Anabasis*, I, 4, 1–4)

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. εἶμι „merg" și „voi merge", prezent prospectiv, cu proiecție în viitor (vezi flexiunea lui în această lecție).
2. παρὰ στάθμην „în linie dreaptă", drept ca tras cu rigla.
3. οὐδετέρωσε „în nici o parte" (din două), adverb compus din οὐδέ „nici", sufixul -τερο- care indică două alternative și sufixul de direcție -σε.
4. λιπαρὴν πόλιν „cetate bogată", apoziție, de aceea tot în acuzativ, ca πατρίδα.
5. ἐπὶ δήμῳ „contra poporului".
6. τῆς νυκτός „în timpul nopții", G. al expansiunii în timp.
7. ᾗ „pe unde", adverb în cazul D. pietrificat în corelație cu urm.
8. ταύτῃ „pe aici", corelativul precedentului.
9. μᾶλλόν τι „mai mult întrucîtva", μᾶλλον adv. comparativ, τι acuzativ de relație.
10. ἔλαθον προσσχόντες, expresie frazeologică, „s-au apropiat de țărm, fără să fie văzuți" (de geți). Verbele: λανθάνω, v. λήσω, aor. ἔλαθον, pf. λέληθα „a face ceva (participiul) pe ascuns de": προσ-σχόντες, part. aor. R. tematic al verbului προσ-έχω, v. ἕξω și σχήσω, aor. ἔσχον, pf. ἔσχηκα (lăsînd la o parte prefixul).
11. ὑπὸ δὲ τὴν ἕω „spre ziuă" (lit. „sub auroră", deci înainte de apariția ei).
12. παραγγείλας „ordonînd", part. aor. A. al vb. παραγγέλλω: *παρ-άγγελ-σᾱς > παρ-αγγέλλᾱς > παρ-αγγείλᾱς.
13. πλαγίαις... τὸν σῖτον „cu coada lăncilor culcînd grîul", frază celebră în istoria strămoșilor noștri, pentru că ilustrează faptul că geții cultivau pămîntul, că aveau holde întinse de grîu înalt.
14. τὰ οὐκ ἐργάσιμα „locurile necultivate", adică pășuni sau ogor lăsat să se odihnească un timp.
15. ἔστε „pînă cînd", „cît timp".
16. προ-ῄει „înainta", impf. vb. προ-εῖμι.

17. ἐφ-είποντο „îi urmau", impf. εἵποντο < *ε-σεπ-οντο; acord după sens: predicatul la plural, subiectul „falanga" la singular colectiv.
18. ἐξ-ήλασαν „au ieșit", aor. ind. al vb. ἐξ-ελαύνω, v. -ελῶ, aor. -ήλασα, pf. -ελ-ήλακα „a scoate caii, a ieși".
19. τὴν ἵππον „cavaleria" (Ac.).
20. τὸ δεξιὸν κέρας „aripa dreaptă" (lit. „cornul drept") a coloanei, a liniei de bătaie.
21. ἐν πλαισίῳ „în careu".
22. ἐδέξαντο „au primit", „au întîmpinat", ind. aor. al vb. δέχομαι, v. δέξομαι, aor. ἐδεξάμην, pf. δέδεγμαι.
23. τὰ μὲν πρῶτα, adverbial, „la început", „mai întîi".
24. ὅσον παρασάγγην „cam o parasangă", măsură persană (pentru că izvorul este Ctesias, autorul lucrării Περσικά) echivalînd cu 30 de stadii, aproximativ 6 km.
25. τοῦ Ἴστρου „de Istru", „de Dunăre", G. Abl. al separației.

ΑΡΧΑΙΚΑ

ORGANIZAREA SOCIALĂ A ATENIENILOR. Cetățenii erau fii de cetățeni născuți în cetate. Rar primeau străinii de cetate acest drept, și numai pentru merite deosebite, cum au fost plateenii, pentru că i-au ajutat pe atenieni la Marathon în 490 î.e.n.

Cetățenii atenieni adulți, bărbați (singurii posesori de drepturi politice), aparțineau unui trib și, în subdiviziune, unui *dem* și unei *fratrii*.

Tribul (φυλή). Populația Atticei a fost împărțită de Cleisthenes în zece triburi, fiecare purtînd nume derivat din numele unui erou.

Demul (δῆμος). Fiecare trib era compus original din zece așezări, numite δῆμοι. Pe timpul lui Cleisthenes, Attica avea o sută de deme. Afacerile demului erau controlate de ἀγορά, adică de adunarea așa-numiților δημόται, în frunte cu δήμαρχος.

Fratria (φρατρία) era o subdiviziune a demului. Înscrierea copiilor de sex bărbătesc, fii de cetățeni, era înregistrată în fratria părintelui, în anul nașterii, cu ocazia sărbătorii *Apaturia*, în octombrie.

La vîrsta de 17 ani, băieții erau prezentați demului, în jur de 1 iulie. O dată admiși, ei erau înregistrați în ληξιαρχικὸν γραμματεῖον „registrul moștenitorilor".

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. ADVERBUL CU SUFIXE; ADVERBE DIN CAZURI PIETRIFICATE

Textul lecției oferă o nouă serie de adverbe create cu sufixe, cum sînt: οὐδετέρωσε „în nici o parte", οὕτω „așa", și sub forma unor cazuri pietrificate, cum sînt: D. sg. ᾗ „pe unde", ταύτῃ „pe aici", Ac. sg. n. ὅσον „cît", pl. n. τὰ πρῶτα „mai întîi". Există mai multe sufixe şi mai multe forme cazuale pietrificate decît oferă textul, după cum urmează:

1) *Adverbe cu sufixe*

-θεν „de la", la origine desinență de ablativ, este un sufix care indică punctul de plecare în spațiu și timp: ἐντεῦθεν „de aici", ἐκεῖθεν „de acolo", οἴκοθεν „de acasă", ἄλλοθεν „din altă parte", αὐτόθεν „din același loc" etc.;

-θε, -θι exprimă locul în care se petrece acțiunea: πρόσθε „înainte", ὄπισθε „înapoi", αὐτόθι „în același loc", οἴκοθι „acasă", πάροιθε „în față" etc.;

-φι, la origine desinență de instrumental, exprimă instrumentul, dar şi modul acțiunii: ἶφι „cu forță", ναῦφι „cu corabia", ὄχεσφι „cu căruța", δακρύοφι „cu lacrimi"; -φι exprimă și locul acțiunii (deoarece instrumentalul și locativul s-au contopit în dativ): ὄρεσφι „în munți", θύρηφι „la poartă" etc.;

-δε, -ζε exprimă direcția acțiunii: Ὀλυμπόνδε „la/spre Olimp", οἴκαδε „spre casă", θύραζε (< θύρας δε) „spre poartă", Ἀθήναζε (< Ἀθήνας δε) „spre Atena";

-σε exprimă deplasarea, schimbarea locului: ἄλλοσε „în altă parte", πάντοσε „în toate părțile", ἑκατέρωσε „în ambele direcții", οὐδετέρωσε „în nici una din cele două direcții", κυκλόσε „în cerc", τηλόσε „pînă departe" etc.;

-δον, -δην, -δα, sufixe cu valoare modal-distributivă, locativă: ἀγεληδόν „în turmă", σχεδόν „aproape", „cît pe aci", σποράδην „sporadic", „din cînd în cînd", βάδην „pas cu pas", κρύβδα „pe ascuns", „pe furiș", φύγδα „pe fugă" etc.

2) *Adverbe din cazuri pietrificate*

În afară de nominativ și vocativ, toate celelalte cazuri oferă forme invariabile, adverbializate:

— G. ἑξῆς „în continuare", πολλοῦ „scump", „de mare valoare", ὀλίγου „ieftin", „de mică valoare";

— D. λάθρᾳ „pe ascuns", πολλῷ „cu mult", ὀλίγῳ „cu puțin", ὅσῳ „cu cît", τόσῳ „cu atît" etc.;

— L. οἴκοι și οἴκει „acasă", ἐκεῖ „acolo", αἰεῖ „totdeauna", χαμαί „la pămînt", Ἀθήνησι „la Atena", θύρασι „la poartă", Θήβασι „la Theba";

— Ac. n. sg. πολύ „mult", ὀλίγον „puțin", πρῶτον „întîi", pl. τάχα „îndată", μάλα „mult", τὰ πολλά „în majoritate", Ac. subst. τὴν ἀρχήν „la început", ἀκμήν „în această clipă".

2. VERBUL εἶμι „merg", „voi merge" este un verb atematic defectiv de toate temele în afara celei de prezent. R. εἰ-/ἰ- prezintă alternanță între singular | ει | și plural, dual | ι | la ind. prez.; la imperfect, R. εἰ- se lungește drept augment, iota se subscrie ᾐ- și primește și sufixul de lărgire | -ει- | la persoanele a 2-a și a 3-a sg. La celelalte moduri, flexiunea se constituie pe gradul zero al rădăcinii. Flexiunea este tematică la conjunctiv, optativ, participiu, atematică în rest. Astfel:

timp	nr. ps.	mod					
		indicativ	conjunctiv	optativ	imperativ	participiu	infinitiv
prezent	sg. 1	εἶ-μι	ἴ-ω	ἴ-οι-μι		N. ἰών	ἰ-έναι
	2	εἶ	ἴ-ῃς	ἴ-οι-ς	ἴ-θι	ἰοῦσα	
	3	εἶ-σι	ἴ-ῃ	ἴ-οι	ἴ-τω	ἰόν	
	pl. 1	ἴ-μεν	ἴ-ωμεν	ἴ-οι-μεν		G. ἰόντος	
	2	ἴ-τε	ἴ-ητε	ἴ-οι-τε	ἴ-τε	ἰούσης	
	3	ἴ-ασι	ἴ-ωσι	ἴ-οι-εν	ἰ-όντων	ἰόντος	
	du. 2	ἴ-τον	ἴ-ητον	ἰ-οί-την	ἴ-τον		
	3	ἴ-τον	ἴ-ητον	ἰ-οί-την	ἴ-των		
imperfect	sg. 1	ᾖ-α					
	2	ᾔ-ει-σθα					
	3	ᾔ-ει					
	pl. 1	ᾖ-μεν					
	2	ᾖ-τε					
	3	ᾖ-σαν					
	du. 2	ᾔ-την					
	3	ᾔ-την					

Observații.

1. Adj. verb. ἰτέος, ἰτέα, ἰτέον, lat. *eundus, -a, -um* „care trebuie să plece".

2. Compuși: προ-ιέναι „a merge înainte"; ἀπ-ιέναι „a pleca"; ἐξ-ιέναι „a ieși"; παρ-ιέναι „a trece pe lîngă"; περι-ιέναι „a înconjura"; κατ-ιέναι „a coborî"; ἐπ-αν-ιέναι „a se întoarce"; προσ-ιέναι „a se îndrepta spre"; συν-ιέναι „a merge cu", „a întovărăși" etc.

3. PROPOZIȚIA TEMPORALĂ exprimă circumstanța de timp în care are loc acțiunea regentei. În textul lecției: Οἱ δὲ ἱππεῖς, ἔστε μὲν διὰ τοῦ λῄου προῄει ἡ φάλαγξ, ἐφείποντο „Călăreții, cît timp falanga înainta prin lan, mergeau în urma ei". Observăm conjuncția temporală ἔστε „cît timp" și verbul predicativ la indicativ προῄει.

Temporala poate să exprime o acțiune simultană cu cea din regentă, anterioară și posterioară acesteia. De aceea, conjuncțiile și structura gramaticală diferă în funcție de aceste trei corespondențe.

Conjuncțiile cele mai frecvente:

de simultaneitate: ὅτε, ὅταν „cînd"; ὁπότε, ὁπόταν „de cîte ori"; ἐν ᾧ, ἕως „în timp ce"; ὄφρα, ἔστε, εὖτε „pînă ce" etc.

de anterioritate: ἐπεί, ἐπειδή, ἐπειδήπερ „după ce"; ἐξ οὗ, ἀφ'οὗ „de cînd"; ὡς πρῶτον (τάχιστα), ἐπεὶ πρῶτον „îndată ce" etc.

de posterioritate: πρίν/πρὶν ἤ „mai înainte de a"; πρότερον... πρίν „înainte de a"; πρόσθεν... πρίν cu același sens; ἕως οὗ „pînă cînd"; μέχρι/ἄχρι οὗ, ἐς ὅ „pînă cînd/ce" etc.

Modul verbului: indicativul, pentru simultaneitate în prezent și trecut, și pentru anterioritate; *conjunctivul,* pentru simultaneitate, anterioritate față de viitor și posterioritate așteptată; *optativul,* pentru simultaneitate potențială și repetiție în trecut și anterioritate față de trecut; πρίν + *infinitivul* → posterioritate. Cîteva exemple:

Φιλολάου ἤκουσα, ὅτε παρ' ἡμῖν διῃτᾶτο (Plat., *Phaid.*,VI, 61) „L-am auzit pe Philolaos, cînd stătea la noi".

Τί σοι μέλει τοῦ ἔχειν ἐμὲ Εὐήνῳ ἀποκρίνεσθαι, *ὅταν με αὖθις ἐρωτᾷ* (Plat., *Phaid.*, VI, 60 D) „Ce te preocupă pe tine că eu am de dat răspuns lui Euenos, cînd mă întreabă iarăși?"

Οὐδὲ τροφοῦ οὔσης σευ ἀφέξομαι, *ὁππότ' ἂν ἄλλας/δμωὰς ἐν μεγάροισιν ἐμοῖς κτείνωμι γυναῖκας* (Hom., *Od.*, XIX, 489–490) „Nici pe tine nu te voi cruța, cu toate că ești doica mea, cînd le voi ucide pe celelalte sclave în încăperile mele".

Ἡ δ'ἐπεὶ οὖν τάρφθη πολυδακρύτοιο γόοιο,/Καὶ τότε μιν μύθοισιν ἀμειβομένη προσέειπεν (Hom., *Od.*, XIX, 251–252) „După ce s-a potolit din plînsu-i înlăcrimat, abia atunci i s-a adresat, răspunzîndu-i cu (aceste) cuvinte".

Ἦν ἡμῖν, ὦναξ, Λάϊος ποθ'ἡγεμών/γῆς τῆσδε, *πρίν σε τήνδε ἀπευθύνειν πόλιν* (Sof., *O.R.*, 103–104) „Am avut, doamne, un rege, pe Laios, înainte ca tu să sosești în această cetate".

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Declinați următoarele grupuri nominale: τὸ δεξιὸν κέρας „aripa dreaptă"; τὸ βαθὺ λήϊον „holdă deasă" sau „lan adînc".

2. Conjugați la imperfect verbul ἐξ-ιέναι „a ieși", la conjunctiv prez. κατ-ιέναι „a coborî", la imperativ prez. ἐπαν-ιέναι „a se întoarce", la optativul prez. παρ-ιέναι „a trece pe lîngă", la participiu prez. περι-ιέναι „a înconjura".

3. Traduceți în greacă următoarele propoziții, folosindu-vă de vocabularul lecției și de explicațiile gramaticale:

Alexandru cel (ὁ) Mare a făcut o expediție (στρατεύω) împotriva geților de la nord de Dunăre. A traversat fluviul noaptea, pe unde, pe celălalt mal, era un lan adînc de grîu. Cavaleria nu a putut înainta prin grîu (διά + G.). Alexandru a ordonat (προστάττω, R. ταγ-) ca falanga să culce grîul la pămînt cu lăncile culcate.

4. Altă retroversiune:

Înainte de a traversa (περαίνω) rîul, Alexandru a observat (βλέπω) o mare cavalerie de-a geților pe celălalt mal al Dunării. Dar geții, cînd au văzut falanga macedoneană, s-au refugiat în oraș. După ce Alexandru a traversat flu-

viul, el a înaintat spre oraş. Dar geţii părăsiseră oraşul pînă să ajungă oastea lui Alexandru.

5. Creaţi următoarele adverbe din adjective:

σοφός „înţelept" { adv. P. / adv. C. / adv. S.

ταχύς „repede" { adv. P. / adv. C. / adv. S.

6. Redaţi adverbele din cazuri împietrite: locativul următoarelor nume de oraşe: „la Atena", „la Theba", „în Istm"; redaţi instrumentalul următoarelor cuvinte: „cu căruţa", „cu corabia", „cu forţa"; ablativul următoarelor cuvinte: „de la tine", „de aici", „de acolo", „din nici una din cele două părţi".

34
Τέταρτον καὶ τριακοστὸν δίδαγμα

Ἀλέξανδρος ἐπὶ τοὺς Γέτας (III). — *Explicații la text.* — *Antichități:* jertfele. — *Gramatică:* 1. Adverbele de negație. 2. Grupul nominal Ζεὺς σωτήρ „Zeus Salvator". 3. Propoziția finală. — *Teme și exerciții.*

Πρῆξιν[1] *μηδὲ φίλοισιν ὅλως ἀνακοίνεο*[2] *πᾶσιν·*
παῦροί τοι πολλῶν πιστὸν ἔχουσι νόον.

(Theognis, I, 73–74)

Ἀλέξανδρος ἐπὶ τοὺς Γέτας (III)

Ὡς δὲ ἐπάγοντα εἶδον σπουδῇ Ἀλέξανδρον[3] τὴν μὲν φάλαγγα παρὰ τὸν ποταμόν, ὡς μὴ κυκλωθεῖεν[4] πῃ[5] οἱ πεζοὶ ἐνεδρευσάντων τῶν Γετῶν[6], τοὺς ἱππέας δὲ κατὰ μέτωπον[7], λείπουσιν αὖ καὶ τὴν πόλιν οἱ Γέται κακῶς τετειχισμένην ἀναλαβόντες τῶν παιδαρίων καὶ τῶν γυναικῶν ἐπὶ τοὺς ἵππους ὅσα φέρειν οἱ ἵπποι ἠδύναντο· ἦν δὲ αὐτοῖς ἡ ὁρμὴ ὡς πορρωτάτω[8] ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἐς τὰ ἔρημα. Ἀλέξανδρος δὲ τὴν πόλιν λαμβάνει καὶ τὴν λείαν πᾶσαν ὅσην οἱ Γέται ὑπελίποντο. [...] Κατασκάψας τὴν πόλιν θύει τε ἐπὶ τῇ ὄχθῃ τοῦ Ἴστρου Διὶ Σωτῆρι καὶ Ἡρακλεῖ καὶ αὐτῷ τῷ Ἴστρῳ, ὅτι οὐκ ἄπορος αὐτῷ ἐγένετο, καὶ ἐπανάγει αὐτῆς ἡμέρας[9] σώους[10] σύμπαντας[11] ἐπὶ τὸ στρατόπεδον[12].

(Arrian, *Anabasis*, I, 4, 4–5)

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. πρῆξιν „afacerea", formă ionică în Ac. sg., atic πρᾶξιν.

2. ἀνακοίνεο, imperativ prez. M. 2 sg. necontras, atic ἀνακοινοῦ.
3. ὡς εἶδον „cînd au văzut (geții)": urmează o completivă care, după verbul „a vedea", este construită cu predicatul la participiu acordat cu subiectul în acuzativ: ἐπάγοντα Ἀλέξανδρον „că Alexandru își conduce" contra lor.
4. ὡς μὴ κυκλωθεῖεν „ca să nu fie încercuiți", propoziție finală construită cu conjuncția ὡς, negația μὴ și optativul oblic după o regentă la trecut.
5. πῃ lat. *aliquā* „pe undeva".
6. ἐνεδρευσάντων τῶν Γετῶν, G. abs. „în cazul că geții le-ar întinde curse".
7. τοὺς ἱππέας... μέτωπον „iar cavaleria în frunte" — complement al aceluiași ἐπάγοντα.
8. ὡς πορροτάτω „cît mai departe", adv. la superlativ, creat de la pozitivul πόρρω „departe", deci ambele cu sufixul -ω.
9. αὐτῆς ἡμέρας „în aceeași zi", G. complement de timp.
10. ion. σωός, -ή, -όν „teafăr", atic contras σῶς, σᾶ, σῶν.
11. σύμπαντας „pe toți la un loc"; cînd adj. πᾶς, πᾶσα, πᾶν intră în compunere cu alte elemente, accentul său se retrage asupra celuilalt component: σύμπας, σύμπασα, σύμπαν; ἅπας, ἅπασα, ἅπαν. Sensul este același.
12. ἐπὶ τὸ στρατόπεδον „în tabără", care se afla în sudul Dunării.

ΑΡΧΑΙΚΑ

JERTFELE (gr. θυσία, σφαγία, ἔντομα, τομία) erau ofrande aduse zeilor, eroilor, sufletelor morților, unor elemente ale naturii divinizate (ca, în text, fluviului), pentru îmbunare, recunoștință și cerere a unei favori. Prilejuri de jertfire erau numeroase: înainte de război, de o călătorie, o întreprindere, căsătorie, în cazul unei boli sau al unei nenorociri, precum și al sfîrșitului acestora, ca mulțumire. Existau, de asemenea, jertfe de purificare, de cunoaștere a viitorului sau trecutului tăinuit, de jurămînt într-o convenție etc.

Jertfele puteau fi nesîngeroase, constînd din ofrande în bunuri materiale, ca bronz, aur, argint, marmură, lemn, stofe, tămîie, parfumuri, grîu și alimente, precum și jertfe sîngeroase, victime animale. În gene-

ral, fiecare zeu își avea animalul preferat: Poseidon prefera taurul, Athena vacile, Demetra porcii, Dionysos caprele și porcii, Artemis și Afrodita caprele, fără a fi o regulă absolută. Era însă lege ca toate victimele să fie de foarte bună calitate. Se jertfea un animal sau mai multe, după împrejurări. Homer vorbește de ἑκατόμβη (o sută de animale), care, de cele mai multe ori, erau consumate de oștire, zeii mulțumindu-se cu smocul de păr retezat din frunte și cu fumul arderilor. Existau și jertfe umane, una pe an lui Zeus Lycaios la Atena, lui Cronos în Rhodos, lui Apollon în Leucade, Athenei în Ionia etc., care, cu timpul, au devenit simbolice, permițîndu-se victimei să scape cu fuga în bătaia cu pietre a jertfitorilor. Jertfa o făcea preotul, capul familiei sau comandantul oștirii — îmbrăcat în alb, în stare de seninătate sufletească —, iar victima era împodobită cu coroană de flori, crengi și panglici, uneori cu coarnele aurite. Aproape toate ceremoniile de jertfă erau însoțite de libații (σπονδαί) (cf. lecția 41).

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. ADVERBELE DE NEGAȚIE

Greaca are două adverbe de negație: οὐ (οὐκ înainte de vocală, οὐχ înainte de spirit aspru), proclitic, și μή. Οὐ este o negație obiectivă, folosită în propozițiile construite cu indicativul, optativul, parțial participiul, și în orice fel de propoziții cînd se neagă o parte a ei. Μή este o negație a modurilor volitive, conjunctiv, imperativ, infinitiv, parțial participiu.

Negația se realizează și prin compușii acestor adverbe ca οὐδέ | μηδέ „nici", οὐδείς | μηδείς „nimeni", οὐδέποτε | μηδέποτε „niciodată" etc.

Două negații în aceeași propoziție nu se anulează decît dacă o negație compusă este urmată de una simplă și cînd se întîlnesc două negații simple οὐ μή sau μὴ οὐ.

Exemple:

Ἀλέξανδρος Διὶ Σωτῆρι καὶ Ἴστρῳ θύει, ὅτι οὐκ ἄπορος αὐτῷ ἐγένετο (Arr., *An.*, 1, 5) „Alexandru aduce jertfă lui Zeus Salvatorul și Istrului, pentru că nu i-a împiedicat trecerea" (lit. „nu i-a fost impracticabil").

Ἀλέξανδρος τὴν μὲν φάλαγγα παρὰ τὸν ποταμὸν ἐπήγαγε, ὡς μὴ κυκλωθεῖεν οἱ πεζοί (Arr., *An.*, I, 4, 4) „Alexandru și-a condus falanga pe lîngă fluviu, ca să nu fie încercuiți pedestrașii".

Optativul κυκλωθεῖεν substituie aici un conjunctiv și se numește optativ oblic, dependent de ἐπήγαγε ind. aor. al vb. ἐπάγω.

2. G.N. ΖΕΥΣ ΣΩΤΗΡ „ZEUS SALVATOR"

Subst. Ζεύς are tema | -ηϝ- | ca βασιλεύς, doar cu alternanță: grad plin la N.Ac.V./grad zero la G.D. Are aceeași etimologie cu *dies* „zi" din latină, provenind din *Δjηϝς < *δ*jēw*ς „lumină", și alternînd cu gradul zero **diw-*. La N., scurtare după legea lui Osthoff.

Flexiunea este următoarea: N. **djēws* > Ζεύς, Ac. **djēwm* > Ζήν, formă simțită în greacă drept N. și de la care s-a constituit o paradigmă paralelă Ζήν, Ζηνός etc.

Atica și alte dialecte au creat un Ac. Δίϝα | Δία, de la tema genitivului. V. **djēw* > Ζεῦ. Scurtarea vocalei se datorează analogiei cu nominativul. G. **diw-os* > Διϝός, Διός; D. **diwi* > Διϝί, Διΐ. În afara dialectului ionic-atic, sînt atestate unele forme cu | ϝ |.

Adj. σωτήρ, -ῆρος a extins vocala predesinențială lungă în toată paradigma, σωτῆρι, -ῆρα, doar V. sg. mai păstrează urma vechii alternanțe, avînd și accentul retras ca în multe alte vocative folosite în vorbire, σῶτερ.

Așadar: N. Ζεὺς Σωτήρ
G. Διὸς Σωτῆρος
D. Διὶ Σωτῆρι
Ac. Δία Σωτῆρα
V. Ζεῦ Σῶτερ.

3. PROPOZIȚIA FINALĂ exprimă scopul acțiunii din regentă. Ea se redă, în general, printr-o conjuncție finală ca ὡς, ὅπως, ἵνα, hom. și ἕως, ὄφρα, plus:

a) *modul conjunctiv*, negația μή. Orice propoziție secundară, dacă depinde de un verb regent la timpul trecut, își

poate substitui modul cu care își construiește predicatul, prin optativ, numit optativul oblic.

A se reține: optativul oblic figurează în secundare dependente numai de un timp trecut.

Exemplu:

Ἀλέξανδρος τὴν μὲν φάλαγγα παρὰ τὸν ποταμὸν ἐπήγαγε, ὡς μὴ κυκλωθῶσιν (sau opt. oblic: κυκλωθεῖεν) οἱ πεζοί. „Alexandru şi-a condus falanga pe lîngă fluviu, ca să nu fie încercuiți pedestrașii".

Notă. Conjuncțiile finale, toate în afară de ἵνα, pot fi însoțite de particula ἄν, care le imprimă o nuanță potențială sau ireală, sau un grad mai mare de subiectivitate, de eventualitate (ἵνα ἄν are alt sens: „unde").

b) După verbele de ofertă (ca διδόναι „a da", παρέχειν „a prezenta", πέμπειν „a trimite"), finala se redă cu *infinitivul:*

ἵππους δ᾽οἷς ἑτάροισι δίδου μετὰ νῆας ἐλαύνειν (Hom., *Il.*, V, 165) „A dat cai tovarășilor săi, ca să meargă după corăbii".

c) Cînd verbul regent este un verb de mișcare spre o direcție, finala se exprimă prin participiul viitor acordat cu subiectul (adesea predicatul însoțit de ὡς).

Exemplu:

Ὁ γὰρ ἦλθε θοὰς ἐπὶ νῆας Ἀχαιῶν/*λυσόμενος* τε θύγατρα (Hom., *Il.*, I, 12) „Acesta veni la corăbiile iuți ale aheilor/ca să-și răscumpere fiica".

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Puneți negațiile potrivite în următorul text de tradus:

Nu știu cine ești și *nu* încerc să aflu. *Nu* încerca (πειράω, -ῶ) *nici* tu să mă cunoști. *Să nu* piară (ἀπόλλυμι → Conj. aor. ἀπ-όλ-ω-μαι) prietenia noastră fericită. Dacă *nu* vei cere (ἐὰν μὴ și Conj. prez., vb. αἰτέω, -ῶ) vieții mai mult (n.) decît se cuvine (G. de la τὸ καθῆκον, καθήκοντος), vei fi mereu fericit.

2. Redați în diferite construcții posibile următoarele propoziții finale, traducînd textul:

Au sosit soli (πρέσβεις) de la Marele Rege ca să încheie pace. Arhontele l-a trimis (πέμπω) pe strateg să stea de vorbă cu ei (aceia) și să întrebe (πυνθάνομαι) care sînt condițiile lor (πρότασις, -εως) de pace.

3. Traduceți textul următor și analizați propozițiile:

Σεμίραμις δὲ ἑαυτῇ κατασκευάσασα τάφον ἐπέγραφεν· ὅστις ἄν χρημάτων δεηθῇ (δέομαι + G. „am nevoie de") βασιλεύς, διελόντα (cf. διαιρέω) τὸ μνημεῖον, ὅσα βούλεται λαβεῖν. Δαρεῖος οὖν διελών, χρήματα μὲν οὐχ εὗρε, γράμμασι δὲ ἑτέροις ἐνέτυχε τάδε φράζουσιν· εἰ μὴ κακὸς ἦσθα ἀνὴρ καὶ χρημάτων ἄπληστος, οὐκ ἂν νεκρῶν θήκας ἐκίνεις. (Herodot, I, 187)

4. Învățați numele florilor:

ἄνθος, -ους (τό)	„floare"
βασιλικόν, -οῦ (τό)	„busuioc"
ἐφήμερον, -ου (τό)	„lăcrămioară"
θύμβρα, -ας (ἡ)	„cimbru"
ἴον, -ου (τό)	„viorea"
ἶρις, ἴριδος (ἡ)	„stînjenel"
καρυόφυλλον, -ου (τό)	„garoafă"
κρίνον, -ου (τό)	„crin"
κρόκος, -ου (ὁ)	„șofran"
λευκόϊον, -ου (τό)	„ghiocel"
μελεαγρίς, -ίδος (ἡ)	„lalea"
νάρκισσος, -ου (ὁ)	„narcis(ă)"
νυμφαία, -ας (ἡ)	„nufăr"
παιωνία, -ας (ἡ)	„bujor"
ῥόδον, -ου (τό)	„trandafir"
ὑάκινθος, -ου (ἡ)	„zambilă", „iacint"
χρυσάνθημα, -ατος (τό)	„crizantemă"

35
Πέμπτον καὶ τριακοστὸν δίδαγμα

Τὰ γιγνόμενα κύκλῳ περιιόντα. — *Explicații la text.* — *Antichități:* cărți și ediții. — *Gramatică:* 1. Adverbe și adjective corelative. 2. Verbul δίδωμι. 3. Sintaxa optativului. — *Teme și exerciții.*

Χρήματα μὲν δαίμων καὶ παγκάκῳ ἀνδρὶ δίδωσιν,
Κύρν'· ἀρετῆς δ'ὀλίγοισ' ἀνδράσι μοῖρ' ἕπεται[1]

(Theognis, I, 149–150, Diehl)

Τὰ γιγνόμενα κύκλῳ περιιόντα[2]

Εἰ γὰρ μὴ ἀεὶ ἀνταποδιδοίη[3] τὰ ἕτερα τοῖς ἑτέροις γιγνόμενα ὡσπερεὶ[4] κύκλῳ περιιόντα, ἀλλ'εὐθεῖά τις εἴη ἡ γένεσις[5] ἐκ τοῦ ἑτέρου μόνον εἰς τὸ καταντικρὺ καὶ μὴ ἀνακάμπτοι[6] πάλιν ἐπὶ τὸ ἕτερον μηδέ καμπὴν ποιοῖτο, οἶσθ'ὅτι πάντα τελευτῶντα τὸ αὐτὸ σχῆμα ἂν σχοίη[7] καὶ τὸ αὐτὸ πάθος ἂν πάθοι[8] καὶ παύσαιτο γιγνόμενα[9]; — Πῶς λέγεις;... — Εἰ τὸ καταδαρθάνειν[10] μὲν εἴη, τὸ δ'ἀνεγείρεσθαι μὴ ἀνταποδιδοίη γιγνόμενον ἐκ τοῦ καθεύδοντος[11], οἶσθ'ὅτι τελευτῶντα πάντ'ἂν λῆρον τὸν Ἐνδυμίωνα ἀποδείξειεν[12] καὶ οὐδαμοῦ ἂν φαίνοιτο[13], διὰ τὸ καὶ τἆλλα[14] πάντα ταὐτὸν ἐκείνῳ πεπονθέναι[15], καθεύδειν. Κἂν εἰ συγκρίνοιτο μὲν πάντα, διακρίνοιτο[16] δὲ μή, τάχυ ἂν τὸ τοῦ Ἀναξαγόρου[17] γεγονὸς εἴη, ὁμοῦ πάντα χρήματα[18].

(Platon, *Phaidon*, XVII)

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. ἀρετῆς μοῖρα ἕπεται + D. lit. „partea de virtute îi urmează pe" adică „virtutea îi însoțește", „de virtute au parte".
2. τὰ γιγνόμενα κύκλῳ περιιόντα „cele ce se nasc au dezvoltare ciclică"; περιιόντα, part. prez. al vb. περίειμι „evoluez de jur împrejur", „mă dezvolt ciclic".
3. ἀντ-απο-διδοίη, opt. prez. A. al vb. ἀνταποδίδωμι, intranzitiv aici, „ar trece din... în...", „s-ar transforma", „ar da în...".
4. ὡσπερεί = ὥσπερ „ca și cum".
5. ἡ γένεσις „evoluția", „dezvoltarea".
6. καὶ μὴ ἀνακάμπτοι „și nu s-ar întoarce", în continuare, μηδὲ καμπὴν ποιοῖτο „nici n-ar face întoarcerea", a doua expresie, sinonimică cu prima, este luată din domeniul sportiv și înseamnă „a parcurge a doua jumătate a hipodromului", adică întoarcerea.
7. τὸ αὐτὸ σχῆμα ἂν σχοίη „ar avea aceeași formă", figură etimologică, verbul și complementul avînd același etimon. Vb. σχοίη, opt. aor. A. al vb. ἔχω „am", care are R. *σεχ-/σχ-: prez. *σέχ-ω > ἔχω; impf. *ἐ-σεχ-ον > εἶχον, aor. R. tematic ἔ-σχ-ον; perf. ἔ-σχ-η-κα.
8. τὸ αὐτὸ πάθος ἂν πάθοι „și ar suferi aceeași (suferință, adică) schimbare", din nou o figură etimologică. Vb. πάθοι este la opt. aor. R. tem. < vb. πάσχω „sufăr", R. πενθ-/πονθ-/πν̥θ-, prez. πν̥θ- > παθ-: *παθ-σκ-ω > πάσχω, dentala cade înainte de siflantă, iar aspirația trece asupra lui κ > χ; v. *πενθ-σομαι (siflanta face să cadă întregul grup dentalic |-νθ-| cu lungire compensatorie a vocalei precedente ε > ει: πείσομαι, aor. *ἐ-πν̥θ-ον > ἔπαθον (*n̥* și *m̥* interconsonantic > α); perf. πέ-πονθ-α. Verbul are aceeași rădăcină cu lat. *patior, pati* „a păți", „a suferi".
9. παύσαιτο γιγνόμενα „ar înceta să se dezvolte".
10. τὸ καταδαρθάνειν „dormitul", articolul neutru substantivizează verbul aflat la inf. prez. A., opunîndu-se unei forme similare τὸ δ'ἀνεγείρεσθαι „trezirea".

11. γιγνόμενον ἐκ τοῦ καθέδοντος „(trezirea) născută din dormire" μὴ ἀνταποδιδοίη „n-ar veni la rîndul său".
12. οἶσθ'ὅτι... ἀποδείξειεν „știi că toate sfîrșind (dacă toate s-ar sfîrși și și-ar încheia ciclul), s-ar dovedi că Endymion este o bagatelă". Endymion, personaj mitic, care a dormit mai mulți ani la rînd; încheierea ciclului ar însemna mai mult, pentru că ar fi o moarte eternă. Vb. ἀποδείξειεν opt. aor. al vb. ἀπο-δείκνυμι.
13. οὐδαμοῦ ἂν φαίνοιτο „nicăieri nu s-ar arăta", „n-ar apărea".
14. τἄλλα „celelalte" lucruri, ființe; crasă din τὰ ἄλλα.
15. διὰ τὸ... πεπονθέναι „deoarece și celelalte toate ar fi suferit același lucru ca acela" despre care vorbim; ταὐτόν crasă < τὸ αὐτό(ν); διά + Ac. unei întregi propoziții infinitivale substantivizate prin τό exprimă o cauzală.
16. συγκρίνω „unesc", διακρίνω „despart", aici forme medii pe care le traducem „s-ar uni", s-ar despărți".
17. Anaxagoras, filozof ionian, secolul al V-lea î.e.n., din Clazomenai, profesorul lui Pericle, Socrate și, poate, al lui Euripide. Implicat în dușmăniile contra lui Pericle, a trebuit să părăsească Atena, unde locuia în tinerețe, și a murit la Lampsacos. În concepția sa, există un Νοῦς „o Rațiune" care adună sau coordonează părțile confuze ale materiei. În text, aluzie la îngrămădirea la nesfîrșit a părților, ceea ce, fără dezunire, ar duce la impas, la oprirea evoluției.
18. ὁμοῦ πάντα χρήματα, subiectul lui συγκρίνοιτο „s-ar uni toate lucrurile" (πάντα se repetă).

ΑΡΧΑΙΚΑ

CĂRȚILE (τὰ βιβλία) se scriau, la greci și la romani, pe papirus (o plantă ce creștea în Egipt și din a cărei scoarță se pregătea materialul prin înmuiere și presare). După prelucrare, papirusul potrivit pentru scris se numea χάρτης, lat. *charta,* de unde la noi „hîrtie". Bucățile de χάρτης se lipeau la capete, formînd o bandă mai mult sau mai puțin lungă, care se rula sul (lat. *volvo* → *volumen* „volum") pe o baghetă de

lemn sau de metal de care se lipea un capăt. Capetele baghetei se numeau ὀμφαλοί, lat. *cornua* „coarne" sau *umbilici* „ombilice", mai lungi decît materialul, pentru prins. Fiecărui sul i se atașa o etichetă cu titlul și autorul lucrării. Întregul sul era introdus în ulei de cedru, pentru a-i da rezistență, și era vîrît într-o teacă (*membrana*), rămînînd afară doar titlul. Rularea se făcea de la sfîrșit spre început pentru ca, derulînd sulul, cititorul să poată parcurge lucrarea în ordinea normală. Pe măsură ce citea, cu o mînă el ținea sulul, cu cealaltă înfășura din nou capătul derulat. Alt material de scris, mult mai scump, dar foarte rezistent, provenea din pieile de oaie, prelucrate mai întîi în orașul Pergam (Asia Mică), de unde numele lor de *pergamenta*. Datorită acestui material rezistent avem azi majoritatea operelor literare antice. Multiplicarea cărților consta din copii manuscrise de pe manuscrisul autorului, rezultate printr-o muncă de migală încredințată sclavilor; amendarea numeroaselor copii a constituit preocuparea de căpetenie a filologilor alexandrini (Egipt), secolele al III-lea–al II-lea î.e.n.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. ADVERBE ȘI ADJECTIVE CORELATIVE

Există în greacă unele adverbe și adjective, cu mică diferență fonică, pe care sîntem siliți să le traducem aproape la fel. Ele se află în corelație și diferența lor formală indică funcții sintactice diferite. Astfel, un adverb accentuat este interogativ; dacă i se adaugă în față, prin compunere, pronumele relativ neutru, el devine relativ (se folosește deci în propoziții secundare legate de o regentă), dacă are forma interogativă, dar nu poartă accent, el are valoare indefinită.

Astfel:

a) *adverbe corelative:*

ποῦ; „unde?" — ὅπου „unde" relativ — που „undeva"
→ corel. ἐκεῖ „acolo";

πόθεν; „de unde?" — ὁπόθεν „de unde" rel. — ποθεν „de undeva"
→ corel. { ἐντεῦθεν „de aici" / ἐκεῖθεν „de acolo" / ἐνθένδε „de aici" }

ποῖ; „încotro?" — ὅποι „încotro" rel. — ποι „într-o parte oarecare"
→ corel. { ἐνθάδε „încoace" / ἐκεῖσε „încolo" }

πότε; „cînd?" — ὁπότε „cînd" rel. — ποτε „cîndva"

→ corel. { τότε „atunci" / νῦν „acum" }

πῶς; „cum?" — ὅπως „cum" rel. — πως „cumva"

→ corel. οὕτως, ὥς „așa" etc.

πῇ; „pe unde?" — ὅπῃ, ᾗ „pe unde" rel. — πῃ „pe undeva"

→ corel. τῇδε „pe aici", ταύτῃ „pe aici".

πηνίκα; „cînd?" — ὁπηνίκα „cînd" rel. — πηνικα „cîndva"

→ corel. τηνίκα „în acel timp".

b) *adjective corelative:*

πόσος, -η, -ον „cît de mare?" — ὁπόσος, -η, -ον rel.

→ corel. τόσος, -η, -ον „atît de mare";

ποῖος, -α, -ον „ce fel de?" — ὁποῖος, -α, -ον rel.

→ corel. οἷος, -α, -ον „astfel de".

2. VERBUL δίδωμι „dau"

Rădăcina: δο-/δω-. Verb cu reduplicație de prezent, δί-δω-μι. Temele de bază: prez. δί-δω-μι, v. δώ-σ-ω, aor. ἔ-δω-κα, perf. δέ-δω-κα. Flexiunea atematică specifică verbelor în -μι, la prezent, imperfect și aorist. Este unul din cele trei verbe cu aorist în -κ- (la sg. A.).

a) *Flexiunea activă*

Indicativul comportă alternanță în rădăcină, între singular |ω| (prez. și aor.), |ου| (impf.), |ο| în rest.

prez. δίδωμι, δίδως, δίδωσι, δίδομεν, δίδοτε, διδόασι, δίδοτον[2]

impf. ἐδίδουν, ἐδίδους, ἐδίδου, ἐδίδομεν, ἐδίδοτε, ἐδίδοσαν, ἐδιδότην[2]

aor. ἔδωκα, ἔδωκας, ἔδωκε, ἔδομεν, ἔδοτε, ἔδοσαν, ἐδότην[2]

Conjunctivul contrage vocala radicală scurtă cu vocalele tematice |ω/η| în |ω|, iar |ι| se subscrie:

prez. διδῶ, διδῷς, διδῷ, διδῶμεν, διδῶτε, διδῶσι, διδῶτον[2]

aor. δῶ, δῷς, δῷ, δῶμεν, δῶτε, δῶσι, δῶτον[2]

Optativul, la rădăcina scurtă, adaugă sufixele atematice |ιη/ι|, totdeauna accentuate:

prez. διδοίην, διδοίης, διδοίη, διδοῖμεν, διδοῖτε, διδοῖεν, διδοίτην[2]

aor. δοίην, δοίης, δοίη, δοῖμεν, δοῖτε, δοῖεν, δοίτην[2]

Imperativul comportă la persoana a 2-a sg. prez. desin. -ε (care se contrage cu vocala radicală scurtă [ο + ε > ου]), desinența -ς la aorist:

prez. δίδου, διδότω, δίδοτε, διδόντων, δίδοτον, διδότων

aor. δός, δότω, δότε, δόντων, δότον, δότων

Participiul, la rădăcina scurtă, adaugă sufixul participial |-ντ-| N. sg. m. fiind sigmatic: -ο-ντ-ς > -ούς:

prez. N. διδούς, διδοῦσα, διδόν
G. διδόντος, διδούσης, διδόντος

aor. N. δούς, δοῦσα, δόν
G. δόντος, δούσης, δόντος

Infinitivul adaugă sufixul atematic -ναι la vocala radicală scurtă la prezent, lungă la aorist, și totdeauna accentuată:

prez. διδόναι, aor. δοῦναι.

b) *Flexiunea medie*

Vocala radicală, totdeauna scurtă. Desinențele persoanei a 2-a sg. -σαι și -σο pierd siflanta și contrag numai la ind. aor., Conj. prez. și aor., imperativ aor.; la optativ pierd siflanta fără contragere. Așadar, între prezent și aorist, diferența este aproape numai reduplicația, existentă la prezent, absentă la aorist.

Indicativ:

prez. δίδομαι, δίδοσαι, δίδοται, διδόμεθα, δίδοσθε, δίδονται, δίδοσθον[2]

impf. ἐδιδόμην, ἐδίδοσο, ἐδίδοτο, ἐδιδόμεθα, ἐδίδοσθε, ἐδίδοντο, ἐδιδόσθην[2]

aor. ἐδόμην, ἔδου (< ἔδοσο), ἔδοτο, ἐδόμεθα, ἔδοσθε, ἔδοντο, ἐδόσθην[2]

Conjunctiv:

prez. διδῶμαι, διδῷ, διδῶται, διδώμεθα, διδῶσθε, διδῶνται, διδῶσθον[2]

aor. δῶμαι, δῷ, δῶται, δώμεθα, δῶσθε, δῶνται, δῶσθον[2]

Optativ: sufix numai |ι| totdeauna accentuat.

prez. διδοίμην, διδοῖο, διδοῖτο, διδοίμεθα, διδοῖσθε, διδοῖντο, διδοίσθην[2]

aor. δοίμην, δοῖο, δοῖτο, δοίμεθα, δοῖσθε, δοῖντο, δοίσθην[2]

Imperativ:

prez. δίδοσο, διδόσθω, δίδοσθε, διδόσθων, δίδοσθον, διδόσθων

aor. δοῦ < *δοσο, δόσθω, δόσθε, δόσθων, δόσθον, δόσθων

Participiu:

prez. διδόμενος, διδομένη, διδόμενον

aor. δόμενος, δομένη, δόμενον

Infinitiv: accent retras:

prez. δίδοσθαι; aor. δόσθαι.

c) *Flexiunea pasivă*

viitor: δοθήσομαι

aor.: ἐδόθην

3. SINTAXA OPTATIVULUI

a) Textul abundă în optative, toate avînd valoarea optativului prezent românesc; ele exprimă *acțiuni potențiale,* însoțite sau nu de particula ἄν. Exemplu:

Εἰ συγκρίνοιτο μὲν ταῦτα, διακρίνοιτο δὲ μή, τάχυ ἂν τὸ τοῦ Ἀναξαγόρου γεγονὸς εἴη (Plat., *Phaid.*, XVII, 72 C) „Dacă toate lucrurile s-ar uni și nu s-ar mai despărți, curînd s-ar întîmpla fenomenul lui Anaxagoras"...

b) O nuanță a optativului potențial este optativul urbanității, care, ca în română, urmărește să exprime mai puțin categoric, mai respectuos, o afirmație. Exemplu:

Πῶς ἐτελεύτα Σωκράτης; ἡδέως γὰρ ἂν ἐγὼ ἀκούσαιμι (Plat., *Phaid.*, III, 59 E) „Cum a fost sfîrșitul lui Socrate? Căci eu aș asculta cu plăcere (despre cele ce s-au întîmplat, dacă ai binevoi să-mi spui)".

c) Optativul, după cum indică și numele său, exprimă și o dorință, sub forma unei rugăminți, imprecații, urări de bine sau de rău. Acesta este optativul cupitiv. El poate figura singur, ca εὐδαιμονοίης „îți urez fericire", „de-ai fi fericit", sau introdus de conjuncțiile εἴθε, εἰ γάρ (hom. eol. αἴθε, αἰ γάρ):

Αἰ γὰρ δή, βασίλεια, τόδε πλεῖστον κακὸν εἴη (Hom., *Od.*, V, 697) „O, regină, de-ar fi acesta cel mai mare necaz!"

d) Adeseori, optativul figurează în propozițiile secundare, substituind un indicativ sau conjunctiv, cînd depinde

de un verb regent aflat la un timp trecut. Acesta se numește optativul oblic. Exemplu:

Ἐπυθόμεθα ὅτι τὸ πλοῖον ἐκ Δήλου ἀφιγμένον εἴη (Plat., *Phaid.*, III) „Am aflat că s-a întors corabia de la Delos".

Pe acesta îl traducem cu indicativul, uneori cu conjunctivul.

Așadar:

Optativul →
- 1) potențial (+ -ἄν); nuanță, opt. urbanității
- 2) cupitiv: εἴθε, εἰ γάρ (lat. *utinam* + Conj.)
- 3) oblic (după timp trecut din regentă)

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Redați următoarele forme ale verbului

δίδωμι →
- ind. aor. A. persoana a 3-a sg. și pl.
- impf. A. persoanele 1 și a 3-a sg.
- imperativ aor. persoana a 2-a sg. A. și M.
- optativ prez. M.
- infinitivul prez. și aor. A. și M.

2. Determinați toate optativele din textul lecției, morfologic și sintactic.

3. Determinați morfologic toate formele, din textul lecției, ale verbului γίγνομαι, γενήσομαι, ἐγενόμην, γέγονα și γεγένημαι „a fi, a deveni, a se dezvolta"; precum și cuvintele din familia acestui verb.

4. Traduceți și rețineți învățătura următoare:

Ἀτὰρ οὖν καὶ ὑμεῖς, ὦ παῖδες, ἐὰν μὲν ὁμοφρονῆτε, ἀχείρωτοι τοῖς ἐχθροῖς ἔσεσθε· ἐὰν δὲ στασιάζητε, εὐάλωτοι. (Esop)

5. Traduceți în greacă:

Un (bărbat) pescar (ἁλιεύς), prinzînd (aor. vb. λαμβάνω) un pește mare și frumos, socotea de cuviință (impf. vb. ἀξιόω, -ῶ) să-i fie dat (în) dar lui Polycrates. Servitorii acestuia, tăind peștele, găsiră (aor. vb. εὑρίσκω) în pîntecele lui inelul lui Polycrates.

36
Ἕκτον καὶ τριακοστὸν δίδαγμα

Οὐκ ἔστ᾽ἀκριβὲς κριτήριον. — *Explicații la text.* — *Antichități:* clasele sociale. — *Gramatică:* 1. Adjectivele verbale. 2. Verbul ἵημι. 3. Prepozițiile εἰς, ἐν, ἐκ. — *Teme și exerciții.*

Τὸ δὲ ζητούμενον ἁλωτόν[1],
ἐκφεύγει δὲ τἀμελούμενον[2]
(Sofocle, *Œdip Rege,* 110–111)

Οὐκ ἔστ᾽ἀκριβὲς κριτήριον

Οὐκ ἔστ᾽ἀκριβὲς οὐδὲν εἰς εὐανδρίαν·
ἔχουσι γὰρ ταραγμὸν αἱ φύσεις βροτῶν[3].
Ἤδη γὰρ εἶδον ἄνδρα γενναίου πατρὸς
τὸ μηδὲν ὄντα[4], χρηστὰ δ᾽ἐκ κακῶν τέκνα,
λιμόν τ᾽ἐν ἀνδρὸς πλουσίου φρονήματι[5],
γνώμην δὲ μεγάλην ἐν πένητι σώματι.
Πῶς οὖν τις αὐτὰ διαλαβὼν[6] ὀρθῶς κρινεῖ;
πλούτῳ[7]; πονηρῷ γ᾽ἆρα χρήσεται κριτῇ[8].
ἢ τοῖς ἔχουσι μηδέν[9]; ἀλλ᾽ἔχει νόσον
πενία, διδάσκει δ᾽ἄνδρα τῇ χρείᾳ[10] κακόν.
Ἀλλ᾽εἰς ὅπλ᾽ἔλθω[11]; τίς δὲ πρὸς λόγχην βλέπων
μάρτυς γένοιτ᾽ἂν[12] ὅστις ἐστὶν ἀγαθός;
Κράτιστον εἰκῆ ταῦτ᾽ἐᾶν ἀφειμένα[13].

(Euripide, *Electra,* 367 și urm.)

Notă. Versurile sînt compuse în trimetru iambic (amănunte, lecția 14).

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. ἁλωτός, -ή, -όν „găsibil", „ce poate fi găsit", adj. verbal creat pe rădăcina vb. ἁλίσκομαι, v. ἁλ-ώ-σομαι, aor. ἑάλ-ω-ν (< *ἐ-ϝαλ-ω-ν), ἑάλ-ω-κα „a fi prins, a fi găsit", cu sufixele adjectivale -τός, -τή, τόν, care imprimă verbului ideea de posibilitate.
2. τἀμελούμενον, crasă < τὸ ἀμελούμενον „ceea ce este neglijat" (ἐκφεύγει „fuge de", adică „ne scapă").
3. αἱ φύσεις βροτῶν „firile muritorilor", ταραγμὸν ἔχουσι literal: „au tulburare", adică „nestatornicie", deci „sînt nestatornice". Aici poetul se referă la criteriul social care nu oglindește caracterul oamenilor, mai ales de la o generație la alta. Adjectivul substantivizat βροτὸς < *mrotos (lat. *mortuus*) cu epenteza consoanei β: *μβροτός și, cum grupul de trei consoane | μβρ | nu este posibil la inițială, rezultă βροτός, -ή, -όν.
4. τὸ μηδὲν ὄντα, lit. „fiind nimic", adică „fiind fără valoare"; ὄντα, part. prez. Ac. sg. m. < ὤν, ὄντος „fiind", acordat cu ἄνδρα, iar τὸ μηδέν constituie numele predicativ.
5. λιμόν τ'... φρονήματι „și (am văzut) mizeria din inima (gîndirea) bogatului".
6. διαλαβὼν „distingînd(u-le)", part. aor. A. al vb. δια-λαμβάνω, v. δια-λήψομαι, aor. R. tem. δι-έλαβον, perf. δι-είληφα.
7. πλούτῳ; „prin avere?", sau „pe bază de avere?".
8. κριτῇ = κριτηρίῳ „de un criteriu".
9. τοῖς ἔχουσι (< *ἐχοντ-σι) μηδέν; „prin cei ce nu au nimic?" = „după cei săraci?".
10. τῇ χρείᾳ „din cauza lipsurilor".
11. εἰς ὅπλα ἔλθω; lit. „să vin la arme?", adică să caut virtutea în sfera armelor, deci la ostași?
12. μάρτυς γένοιτ'ἄν „ar putea fi martor", „ar depune mărturie", πρὸς λόγχην βλέπων lit. „privind la lance", adică „avînd în vedere bătălia".
13. κράτιστόν (ἐστι) „cel mai bine este să le lăsăm", (ἐὰν ταῦτα) ἀφειμένα „plecate la noroc" (εἰκῇ) adică „să evolueze la noroc"; ἀφ-ει-μένα, part. perf. M. al vb. ἀφ-ίημι „plec, mă depărtez".

ΑΡΧΑΙΚΑ

CLASELE SOCIALE, în Grecia antică, sînt: două principale, a) *aristocrații* (οἱ ἄριστοι, οἱ κρατοῦντες, οἱ παχεῖς „cei grași") și b) *sclavii* (οἱ δοῦλοι). Între acestea două existau pături intermediare.

La Atena și în Attica (în alte cetăți, în mod similar, doar cu unele particularități și denumiri deosebite), populația era alcătuită din: 1. *sclavi;* 2. *meteci* și 3. *cetățeni.*

1. *Sclavii* (οἱ δοῦλοι), foarte numeroși la Atena, erau procurați cei mai mulți prin cumpărare de la alte neamuri, ca lydieni, frigieni, traci, sciți etc. (de la 1–10 mine de cap). Ei cultivau pămîntul și efectuau toate muncile fizice ale gospodăriei. Nu exista cetățean atenian fără sclavi, asupra cărora stăpînul avea drept de viață și de moarte și pe care îi putea vinde cînd și cum vroia. Sclavii nu făceau serviciul militar, dar, la mare nevoie, se recurgea la ajutorul lor. Stăpînul sau statul puteau să-i elibereze, iar un sclav eliberat (ἀπελεύθερος) avea starea unui metec.

2. *Metecii* (οἱ μέτοικοι) erau străinii domiciliați la Atena. Cea mai mare parte a lor se ocupa cu negoțul și cu muncile manuale ca lucrători în diferite ateliere. Erau oameni liberi, dar cu drepturi restrînse. Erau înscriși într-un registru special și fiecare adult plătea o taxă de 12 drahme (μετοίκιον). Nu aveau dreptul de a fi proprietari de pămînt în Attica, nici de a fi aleși în organele politice. Făceau serviciul militar în infanterie și marină. Fiecare avea un patron (προστάτης) printre cetățeni.

3. *Cetățenii*, vezi lecția 39.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. ADJECTIVELE VERBALE

1) *Adjectivul verbal în* -τός, -τή, -τόν

Lecția oferă, în versurile din Sofocle, un adjectiv verbal ἁλωτόν „care poate fi prins", „care poate fi găsit". Este o formă tematică cu trei terminații: ἁλωτός m., ἁλωτή f., ἁλωτόν n. și se comportă ca orice adjectiv, acordîndu-se în gen, număr și caz cu numele determinat.

Acest adjectiv verbal este constituit, de regulă, pe radicalul verbului, la care se adaugă sufixul -τός, -τή, -τόν, totdeauna accentuat, avînd sensul echivalent cu lat. *-bilis, -e* (*amabilis, -e* „care poate fi iubit, demn de iubit").

Exemple:
λύω „dezleg", R. λυ-
→ adj. vb. λυτός, -ή, -όν „absolvabil";
ἀν-έχ-ω „suport", R. σχ-
→ adj. vb. σχετός, -ή, -όν „suportabil";
φορέω „port, transport", R. φορε-
→ adj. vb. φορητός, -ή, -όν „transportabil" etc.

2) *Adjectivul verbal în* -τέος, -τέᾱ, -τέον

Paralel cu adjectivul verbal precedent, greaca și-a constituit încă un adjectiv verbal în -τέος m., -τέᾱ f., -τέον n., ce corespunde sufixului gerundival latin *-ndus, -nda, -ndum,* traducîndu-se cu ideea de trebuință la P.: φορητέος, -ᾱ, -ον „care trebuie transportat", λεκτέος, -α, -ον „care trebuie exprimat", πρακτέος, -α, -ον „care trebuie făcut" etc.

Subiectul logic al acțiunii acestui adjectiv figurează în dativ: οὗτοι οἱ παῖδες ταῖς μητράσι φορητέοι εἰσίν „acești copii trebuie să fie transportați de mamele lor".

Nu toate verbele oferă și adjective verbale. Pentru fiecare caz în parte, a se consulta dicționarul.

2. VERBUL ἵημι „lansez" și „mă lansez", „pornesc", are reduplicație de prezent **ji-jē-mi*, din care primul **j* cade, fiind urmat de vocală, lăsînd spirit aspru asupra lui iota, al doilea **j* cade intervocalic.

Ca toate verbele cu reduplicație de prezent, și ἵημι prezintă alternanță vocalică în rădăcină: lungă | η | sau | ει | la singular A., | ε | la plural și dual A., precum și în toată flexiunea medie. Aoristul indicativ A. oferă a treia urmă de aorist în | κ |. Formele sale de bază sînt: prez. ἵημι, v. ἥσω, aor. ἧκα, perf. εἷκα. Are valoare atît tranzitivă „a arunca, a lansa", cît și intranzitivă „a se lansa", „a merge", „a porni".

a) *Flexiunea activă*

Indicativul:

Prezentul se formează din tema prezentului ἱε-, cu alternanța | η/ε | în rădăcină, între singular A./rest, și desinențe personale principale:

ἵημι, ἵης, ἵησι, ἵεμεν, ἵετε, ἱᾶσι (< *ἱέ-ασι), ἵετον, ἵετον.

Imperfectul se constituie pe tema prezentului ἱε-, cu alternanța vocalei radicale: sg. | η | (persoana 1), | ει | (persoanele a 2-a și a 3-a) / | ε | în rest; iota inițial se lungește drept augment:

ἵην, ἵεις, ἵει, ἵεμεν, ἵετε, ἵεσαν, ἱέτην, ἱέτην.

Aoristul se construiește pe radicalul cu alternanță sg. | ἡ- | / pl. | ἑ- |, sufixul | κ | la singular A. și desinențe personale secundare (sg. -α < *-m̥, -ας, -ε). Augmentul silabic | ἐ- | este înghițit de vocala radicală lungă | η | la sg., se contrage în | ει | în continuare. Așadar:

ἧκα, ἧκας, ἧκε, εἷμεν, εἷτε, εἷσαν, εἵτην, εἵτην.

Conjunctivul:

Prezentul se constituie din tema prezentului ἱε-, vocalele tematice lungi | ω/η | care înghit pe | ε | din rădăcină, și desinențele personale principale; accentul pe sufix, ca la verbele contrase:

ἱῶ (< ἱέω), ἱῇς, ἱῇ, ἱῶμεν, ἱῆτε, ἱῶσι, ἱῆτον, ἱῆτον.

Aoristul, constituit pe radicalul | ἑ- |, vocalele tematice | ω/η |, contrase cu vocala radicală, și desinențele personale. Practic, aoristul este la fel cu prezentul, minus | ι- | din reduplicație:

ὧ, ᾗς, ᾗ, ὧμεν, ἧτε, ὧσι, ἧτον, ἧτον.

Forma este asemănătoare și cu prezentul conjunctiv al vb. εἰμί, doar că poartă spirit aspru.

Optativul:

Prezentul se formează din tema prezentului | ἱε- | plus sufixul | ιη/ι | totdeauna accentuat, plus desinențele personale secundare:

ἱείην, ἱείης, ἱείη, ἱεῖμεν, ἱεῖτε, ἱεῖεν, ἱείτην, ἱείτην.

Aoristul seamănă cu prezentul, minus | ι- | din reduplicație:

εἵην, εἵης, εἵη, εἷμεν, εἷτε, εἷεν, εἵτην, εἵτην.

Imperativul:

Prezentul este alcătuit din tema prezentului ἱε- și desinențele personale (2 sg. ἵε-ε > ἵει):

ἵει, ἱέτω, ἵετε, ἱέντων, ἵετον, ἱέτων.

Aoristul se formează pe radical ἑ- plus desinențele personale (persoana a 2-a sg. are desinența | -ς | ca τίθημι și δίδωμι): ἕς, ἕτω, ἕτε, ἕντων, ἕτον, ἕτων.

Participiul:

Prezentul este format din tema prezentului | ἱε- |, sufixul participial -ντ-, masculinul fiind sigmatic: *ἱε-ντ-ς, -ντ- cade cu lungire compensatorie. Accentul pe finală: ἱείς.

N. ἱείς, ἱεῖσα, ἱέν

G. ἱέντος, ἱείσης, ἱέντος

Aoristul este ca prezentul, minus iota din reduplicație:

N. εἵς, εἷσα, ἕν

G. ἕντος, εἵσης, ἕντος

Infinitivul:

Prezentul: tema prezentului ἱε- plus sufixul -ναι: ἱέναι.

Aoristul: rădăcina lungită εἱ- plus -ναι: εἷναι.

b) *Flexiunea medie*

Se bazează pe vocalismul radical scurt, la care se adaugă desinențele personale. Persoana a 2-a sg. (desinențe -σαι, -σο) pierde siflanta și contrage vocalele rămase în hiat numai la conjunctiv, imperativ aorist, fără contragere la optativ. Astfel:

Indicativul:

prez. ἵεμαι, ἵεσαι, ἵεται, ἱέμεθα, ἵεσθε, ἵενται, ἵεσθον, ἵεσθον
impf. ἱέμην, ἵεσο, ἵετο, ἱέμεθα, ἵεσθε, ἵεντο, ἱέσθην, ἱέσθην
aor. εἵμην, εἷσο, εἷτο, εἵμεθα, εἷσθε, εἷντο, εἵσθην, εἵσθην

Conjunctivul:

prez. ἱῶμαι (< ἱέ-ω-μαι), ἱῇ, ἱῆται, ἱώμεθα, ἱῆσθε, ἱῶνται, ἱῆσθον, ἱῆσθον
aor. ὧμαι (< ἑ-ω-μαι), ᾗ, ἧται, ὥμεθα, ἧσθε, ὧνται, ἧσθον, ἧσθον

Optativul:

prez. ἱείμην, ἱεῖο, ἱεῖτο, ἱείμεθα, ἱεῖσθε, ἱεῖντο, ἱείσθην, ἱείσθην
aor. εἵμην, εἷο, εἷτο, εἵμεθα, εἷσθε, εἷντο, εἵσθην, εἵσθην

Imperativul:
prez. ἵεσο, ἱέσθω, ἵεσθε, ἱέσθων, ἵεσθον, ἱέσθων
aor. οὗ (< *ἕ-σο), ἕσθω, ἕσθε, ἕσθων, ἕσθον, ἕσθων

Participiul:
prez. ἱέμενος, -η, -ον
aor. ἕμενος, -η, -ον
perf. εἱμένος, -η, -ον < *hε-hε-μενος < *je-je-menos*

Infinitivul:
prez. ἵεσθαι
aor. ἕσθαι.

c) *Flexiunea pasivă*

v. ἑθήσομαι
aor. εἵθην (< *ἐ-ἑ-θη-ν).

3. PREPOZIȚIILE grecești se construiesc cu genitivul-ablativ, cu dativul locativ și instrumental și cu acuzativul.

Textul oferă mai multe prepoziții. Ne oprim la trei: εἰς, ἐν și ἐκ (ἐξ înainte de vocală):

εἰς „la, spre, pentru", numai cu acuzativul (lat. *in* + Ac.; *ad* + Ac.);
ἐν „în", plus dativul locativ;
ἐκ „din", cu genitivul-ablativ.

Ex.: ἐξελαύνω εἰς τὸν ποταμόν „merg (călare) spre rîu", οὐκ ἔστ᾽ἀκριβὲς οὐδὲν εἰς εὐανδρίαν „nu există nici un (criteriu) sigur pentru bărbăție (omenie)", ἐν πλουσίου φρονήματι „în gîndirea bogatului", ἐν τῷ ποταμῷ ἰχθύες πολλοί εἰσιν „în rîu sînt mulți pești", χρηστὰ ἐκ κακῶν τέκνα „copii buni din (părinți) răi", ἐκ τῆς ἀνατολῆς „dinspre răsărit".

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Determinați formele verbale de prezent din textul lecției.

2. Extrageți și determinați formele verbale de trecut din lecția de zi.

3. Determinați formele verbale de viitor din lecție.

4. Două versuri terminate în aproximativ aceleași sunete, alcătuind un fel de rimă, constituie o figură de stil numită *homeoteleuton* (gr. ὁμοιοτέλευτον). A se descoperi în versurile lecției această figură de stil.

5. Traduceți și determinați adjectivele verbale din:

Τὰ μὲν διδακτὰ μανθάνω, τὰ δ'εὑρετὰ
ζητῶ, τὰ δ'εὐκτὰ παρὰ θεῶν ᾐτησάμην.

(Sofocle, fr. 96 Ahrens)

6. Verbul φεύγω „fug", ἐκφεύγω „scap" are obiectul (de care se fuge) în acuzativ. Analizați astfel de expresii în:

Τοὺς εὐγενεῖς γὰρ κἀγαθούς, ὦ παῖ, φιλεῖ
Ἄρης ἐναίρειν· οἱ δὲ τῇ γλώσσῃ θρασεῖς,
φεύγοντες ἄτας, ἐκτός εἰσι τῶν κακῶν.
Ἄρης γὰρ οὐδὲν τῶν κακῶν λογίζεται.

(Sofocle, fr. 104 Ahrens)

7. Extrageți toți termenii și sintagmele din textul lecției, cu sens de clasă socială. Ce figuri de stil s-au folosit în unele din aceste sintagme?

37
Ἕβδομον καὶ τριακοστὸν δίδαγμα

Ἡ νόσος (I). — *Explicații la text.* — *Antichități:* medicina în Grecia antică. Cele patru caractere. — *Gramatică:* 1. Prepoziții. 2. Subiectul logic. 3. Perioada condițională. — *Teme și exerciții.*

Πικρῷ πικρὰν[1] *κλύζουσι φαρμάκῳ χολήν*
(Sofocle, fr. 119 Ahrens)

Ἡ νόσος[2] (I)

Τὸ μὲν γὰρ ἔτος, ὡς ὡμολογεῖτο ἐκ πάντων, μάλιστα δὴ ἐκεῖνο ἄνοσον ἐς τὰς ἄλλας ἀσθενείας ἐτύγχανεν ὄν[3]· εἰ δέ τις καὶ προέκαμνέ τι, ἐς τοῦτο πάντα ἀπεκρίθη[4]. Τοὺς δ᾽ἄλλους ἀπ᾽οὐδεμιᾶς προφάσεως[5], ἀλλ᾽ἐξαίφνης ὑγιεῖς ὄντας πρῶτον μὲν τῆς κεφαλῆς θερμαὶ ἰσχυραὶ καὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἐρυθήματα καὶ φλόγωσις ἐλάμβανε[6], καὶ τὰ ἐντός, ἥ τε φάρυγξ καὶ ἡ γλῶσσα[7], εὐθὺς αἱματώδη[8] ἦν καὶ πνεῦμα ἄτοπον καὶ δυσῶδες ἠφίει[9]· ἔπειτα ἐξ αὐτῶν[10] πταρμὸς καὶ βράγχος ἐπεγίγνετο[11], καὶ ἐν οὐ πολλῷ χρόνῳ κατέβαινεν ἐς τὰ στήθη ὁ πόνος μετὰ βηχὸς ἰσχυροῦ· καὶ ὁπότε ἐς τὴν καρδίαν[12] στηρίξειεν[13], ἀνέστρεφέ τε αὐτὴν καὶ ἀποκαθάρσεις χολῆς πᾶσαι ὅσαι ὑπὸ ἰατρῶν ὠνομασμέναι εἰσὶν ἐπῆσαν[14], καὶ αὗται μετὰ ταλαιπωρίας μεγάλης.

(Thucydide II, 49, 1–3)

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. Πικρῷ πικράν, repetiție a aceluiași cuvînt, dar la cazuri morfologice diferite, formează figura de stil *poliptoton* „multe cazuri". În același timp, aceste atribute sînt despărțite de substantivele φαρμάκῳ și χολήν pe care le determină, ceea ce creează figura de stil numită *hiperbat* (ὑπέρβατον „care trece peste cuvinte" pentru a întregi sintagma sa).
2. ἡ νόσος „boala", aici „ciuma", pe care Thucydide o descrie în deplină cunoștință de cauză, pentru că a fost el însuși bolnav.
3. ἐτύγχανεν ὄν „se întîmpla să fie" sau „era din întîmplare", expresie frazeologică în care sensul de bază îl redă participiul, aici ὄν (ἄνοσον ὄν „era lipsit de boli").
4. ἀπεκρίθη „s-au distins, s-au ales, au dat": ἐς τοῦτο πάντα ἀπεκρίθη „toate (bolile) în aceasta (în ciumă) au dat (au evoluat)".
5. ἀπ' οὐδεμιᾶς προφάσεως „fără nici o pricină" sau „din nici o pricină".
6. τοὺς ἄλλους... ἐλάμβανε „pe alții îi cuprindea" (toate nominativele sînt subiectele acestui predicat aflat la singular, deoarece se acordă cu ultimul subiect, φλόγωσις „inflamație").
7. ἡ γλῶσσα „limba". Thucydide preferă (σσ) ionic, față de (ττ) atic (γλῶττα).
8. αἱματώδη ἦν „erau roșii sîngerii", adj. derivat de la αἷμα, αἵματος n. „sînge" → αἱματώδης, -ες „sîngeriu".
9. ἠφίει, ind. impf. atic (cu lungire a prefixului) al verbului ἀφ-ίημι, impf. ἀφ-ῖει „exala", „scotea".
10. ἐξ αὐτῶν „din acestea" = „ca urmare a acestor" simptome, „după acestea".
11. ἐπ-εγίγνετο „apărea pe deasupra", „venea apoi", „se ivea în plus".
12. ἐς τὴν καρδίαν, expresie uzuală ca rom. „mă doare la inimă", cînd, de fapt, vorbim de stomac (*popular*).

13. στηρίξειεν, formă atică de optativ pentru στηρίξαι „ar fixa" și „s-ar fixa", aici intranzitiv < στηρίζω, cu rădăcina în guturală.
14. ἐπ-ῇσαν „veneau la rînd", impf. vb. ἔπ-ειμι, S. ἀποκαθάρσεις χολῆς πᾶσαι „toate vărsăturile de fiere".

ΑΡΧΑΙΚΑ

MEDICINA ÎN GRECIA ANTICĂ. CELE PATRU CARACTERE

Thucydide, în fragmentul lecției, vorbește de o fază a bolii cumplite care este ciuma, în care bolnavul suferă de „toate vărsăturile de fiere cîte au fost menționate de medici".

Medicina are începuturi foarte îndepărtate în Grecia antică.

Poemele homerice menționează doi medici care însoțesc oștirea la Troia: Podaleiros și Machaon, fiii lui Asclepios, considerat zeul vindecărilor. În jurul sanctuarelor acestui zeu s-au format, de timpuriu, un fel de asociații de medici, dintre care mai vestite erau cele din Cnidos, Cos, Rhodos și de la Cyrene. Pe vremea lui Platon și în primii ani ai războiului peloponesiac, era vestit medicul Hippocrates din Cos, devenit patronul medicinei universale, al cărui jurămînt de devotament și frăție umană față de orice bolnav, indiferent dacă este frate sau dușman, este rostit și azi de absolvenții de medicină.

Părerea acestui medic era că trupul omului este alcătuit din patru umori, sînge, flegmă, fiere neagră și fiere galbenă; cînd aceste substanțe se află în echilibru, omul este sănătos; cînd una se dezvoltă în detrimentul celorlalte, apare boala, care trebuie tratată prin eliminare (κάθαρσις „purgație" și „purificare") a surplusului de substanță. Echilibrul dintre ele nu înseamnă neapărat o proporție egală; în general, o substanță predomină pînă la o limită nedăunătoare, ceea ce determină patru caractere de oameni: sanguin, flegmatic, melancolic (μελαγχολή) și coleric.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. PREPOZIȚII

μετά +
- G. „cu": μετὰ βηχὸς ἰσχυροῦ „cu tuse violentă", μετὰ ταλαιπωρίας μεγάλης „cu mare suferință"
- Ac. „după": ποταμὸς μέγιστος μετὰ Ἴστρον „rîul cel mai mare după Istru"; μετὰ τοῦτον τὸν χρόνον „după acest timp"

ὑπό + { G. „sub" și „de către": ὑπὸ γῆς „sub pămînt", ὑπὸ ἰατρῶν ὠνομασμέναι „numite *de medici*"
D. „sub" (L.): ὑπ'ὄρει „sub munte" = „la poale"; ὑπὸ Πέρσαις „sub perși" = „sub stăpînirea perșilor"
Ac. „sub" (direcție): ὑπὸ νύκτα „spre seară", ὑπὸ τεῖχος φεύγειν „a se refugia sub zid" și „a fugi pe sub zid" }

ὑπό + G. după verbe pasive exprimă autorul logic al acțiunii.

2. SUBIECTUL LOGIC

În general, în greacă, la fel ca în română, subiectul propoziției cu predicat la un mod personal figurează în cazul nominativ. Acesta e subiectul gramatical. Există însă mai multe expresii circumstanțiale sau complemente care, gramatical, nu pot fi subiecte, dar, din punct de vedere logic, ele constituie subiectul acțiunii, subiectul logic.

Astfel:

a) După un verb pasiv, S. logic se redă cu prepoziția ὑπό, uneori ἐκ, plus genitivul. Exemple din textul lecției: Ἀποκαθάρσεις χολῆς πᾶσαι ὅσαι *ὑπὸ ἰατρῶν* ὠνομασμέναι εἰσίν „toate vărsăturile de fiere cîte au fost denumite *de medici*".

Gramatical, ὑπὸ ἰατρῶν „*de medici*" este complementul autorului; logic, este subiectul acțiunii; *medicii* au denumit toate soiurile de vărsături.

Ὡς ὡμολογεῖτο ἐκ πάντων „cum s-a căzut de acord *de către toți*", „*Toți* (S. logic, în text) au căzut de acord".

b) Subiectul logic mai apare în expresiile denumite cu termeni latinești *sum pro habeo* „*a fi* în loc de *a avea*" sau *dativ cu esse*, prezent și în limbile moderne, ex. rom. *mi-e sete* = **eu am sete; mi-e cald* = **eu am căldură*. Subiectul gramatical este *setea* și *caldul*, cel logic este acel dativ *mi* = *mie*, pentru că *eu* posed sau *eu* suport setea și căldura. Τοῖς Ἀθηναίοις τὸ μέγιστον ναυτικὸν ἦν lit. „*Atenienilor le era* cea mai mare forță navală", corect: „*Atenienii aveau* cea mai mare forță navală".

c) *Dativul autorului* după verbe la perfectul pasiv este o altă exprimare a subiectului logic. Lat. *epistula mihi scripta* nu înseamnă „scrisoare scrisă *mie*", ci „scrisoare scrisă *de mine*", deci „*eu* am scris o scrisoare". În greacă, se întîlnește frecvent această exprimare la încheierea unui episod relatat de autor, ca: ταῦτα εἴρηταί *μοι* „acestea au fost spuse de *mine*", mai corect: „acestea le-am avut eu de spus"; ταῦτά μοι εἰρήσθω „acestea fie spuse de mine", adică „cu acestea eu închei", „să ne oprim aici".

d) După adjectivele verbale în -τέος, -α, -ον care imprimă verbului ideea de trebuință, S. logic figurează în dativ.

ταῦτα ποιητέα μοί ἐστιν „acestea trebuie să le fac *eu*", οἱ ἰατροὶ τιμητέοι ἡμῖν εἰσίν „trebuie să cinstim medicii (*noi*)"

3. PERIOADA CONDIȚIONALĂ

Este un ansamblu de două propoziții, una care exprimă o condiție, numită protază condițională, a doua care exprimă îndeplinirea condiției, numită apodoză. Prima este o propoziție secundară dependentă, introdusă prin conjuncția condițională (εἰ „dacă"), a doua este regenta ei. Există patru modalități ipotetice: reală, potențială, ireală și eventuală. Conjuncții: εἰ, ἐάν sau ἤν, ἄν; particulă modală ἄν etc. Exemplu din text:

a) *Reală:*

Εἰ δέ τις καὶ προέκαμνέ τι, ἐς τοῦτο πάντα ἀπεκρίθη (Thc., II, 49, 1) „Dacă cineva chiar suferea de ceva, toate (suferințele) în boala aceasta evoluau".

Autorul exprimă aici o condiție a cărei realizare (evoluția oricărei boli în ciumă) era sigură, reală, obiectivă. De aceea, o astfel de perioadă condițională, construită cu oricare din timpurile indicativului, fără particulă modală, se numește reală.

b) *Potențială:*

Εἰ δέ τις καὶ προκάμνοι τι, ἐς τοῦτο πάντα ἀποκρίνοι ἄν „Dacă cineva ar suferi de ceva, toate în această boală ar evolua".

Perioada aceasta, redată prin εἰ + optativul — optativul + ἄν, exprimă o condiție a cărei realizare este probabilă sau

potențială. În română, se redă prin condițional-optativul prezent.

c) *Ireală:*

Εἰ δέ τις καὶ προέκαμνέ τι, ἐς τοῦτο πάντα ἀπεκρίθη ἄν „Dacă cineva ar fi suferit de ceva, toate în această boală ar fi evoluat".

Perioada redată în acest caz prin εἰ + indicativul timp cu augment — indicativ timp cu augment + ἄν exprimă o condiție care nu s-a realizat (dacă ar fi suferit, deci nu a suferit, ca atare nici evoluția în ciumă nu a avut loc), numită condițională ireală. În română, se redă prin condițional-optativul perfect.

d) *Eventuală:*

Ἐὰν δέ τις προκάμνῃ τι, ἐς τοῦτο πάντα ἀποκρινεῖ „Dacă cineva va suferi, eventual, de ceva, toate în această boală vor evolua".

Această perioadă redată prin ἐάν și conjunctivul–indicativul viitor (dar și prezent, conjunctiv, imperativ) exprimă o condițională eventuală, a cărei realizare, proiectată în viitor, este variabilă, eventuală. Se redă în română prin viitor.

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Redați în grecește următoarele sintagme, folosind prepozițiile corect:

„Egiptul (Ἡ Αἴγυπτος) cultivat (< vb. σπείρω, v. σπερῶ, aor. ἔσπειρα, pf. ἔσπαρκα, M.P. ἔσπαρμαι) de egipteni"; „lenea cea detestată de oamenii de ispravă (ἐσθλός)"; „după trei ani, înfloresc iar trandafirii"; „tinerii trebuie să se prezinte (παρέχεσθαι) cu cununi de flori".

2. Traduceți și determinați morfologic și sintactic cuvintele și propozițiile din următorul distih:

Ἐξ ἀνέμων δὲ θάλασσα ταράσσεται· ἢν δέ τις αὐτὴν
  μὴ κινῇ, πάντων ἐστὶ δικαιοτάτη

(Solon, fr. 11 Diehl)

3. Schimbați cele două propoziții, dîndu-le structura celorlalte tipuri de condiționale:

ἢν (= ἐὰν) δέ τις αὐτὴν μὴ κινῇ, πάντων
ἐστὶ δικαιοτάτη.

4. Traduceți următoarea condițională și determinați-i tipul:

ἤν τι πάθῃ τις ἐσθλόν, ἀμοιβαίην ἐκδέχεται νέμεσιν.

Redați aceeași frază astfel încît să exprime o condițională ireală.

5. Text pentru a servi ca exercițiu de traducere cu dicționarul și ca analiză gramaticală (versurile în distih elegiac):

Πῶς τις ἄνευ θανάτου σε φύγοι, βιέ; μύρια γὰρ σεῦ
λυγρά· καὶ οὔτε φυγεῖν εὐμαρές, οὔτε φέρειν.
ἡδέα μὲν γάρ σευ τὰ φύσει καλά, γαῖα, θάλασσα,
ἄστρα, σεληναίης κύκλα καὶ ἠελίου·
τἆλλα δὲ πάντα φόβοι τε καὶ ἄλγεα.

(Aisopos, fr. 1, Diehl)

Note.

1) este continuarea versului de la punctul precedent.
2) σεῦ = σοῦ „al tău, ale tale".

6. Aporie:

Ἆρ ἔστι τυφλὸν ὁρᾶν; Οὐ. Τί δέ, ἐὰν τυφλὸν ὁρᾷς,
Οὐ τυφλὸν ὁρᾷς; Ἔστιν ἄρα τυφλὸν ὁρᾶν.

38
Ὄγδοον καὶ τριακοστὸν δίδαγμα

Ἡ νόσος (II). — *Explicații la text.* — *Antichități:* războiul peloponesiac. — *Gramatică:* 1. Prepoziții. 2. Verbul ἵστημι. 3. Propoziția consecutivă. — *Teme și exerciții.*

Τίκτει γὰρ οὐδὲν ἐσθλὸν εἰκαία σχολή[1]·
θεὸς δὲ τοῖς ἀργοῦσιν οὐ παρίσταται[2].
(Sofocle, fr. 36, Ahrens)

Ἡ νόσος (II)

Λύγξ τε τοῖς πλείουσιν ἐνέπεσε κενή[3], σπασμὸν ἐνδιδοῦσα ἰσχυρόν, τοῖς μὲν μετὰ ταῦτα λωφήσαντα, τοῖς δὲ καὶ πολλῷ ὕστερον. Καὶ τὸ μὲν ἔξωθεν ἁπτομένῳ σῶμα οὔτ' ἄγαν θερμὸν ἦν οὔτε χλωρόν, ἀλλ' ὑπέρυθρον, πελιτνόν, φλυκταίναις μικραῖς καὶ ἕλκεσιν ἐξηνθηκός[4]· τὰ δὲ ἐντὸς οὕτως ἐκάετο ὥστε μήτε τῶν πάνυ λεπτῶν ἱματίων καὶ σινδόνων τὰς ἐπιβολὰς[5] μήδ' ἄλλο τι ἢ γυμνοὶ ἀνέχεσθαι[6] ἥδιστά τε ἂν ἐς ὕδωρ ψυχρὸν σφᾶς αὐτοὺς ῥιπτεῖν[7]· καὶ πολλοὶ τοῦτο τῶν ἠμελημένων ἀνθρώπων καὶ ἔδρασαν[8] ἐς φρέατα, τῇ δίψῃ ἀπαύστῳ ξυνεχόμενοι· καὶ ἐν τῷ ὁμοίῳ καθειστήκει[9] τό τε πλέον καὶ ἔλασσον ποτόν[10]. Καὶ ἡ ἀπορία τοῦ μὴ ἡσυχάζειν[11] καὶ ἡ ἀγρυπνία ἐπέκειτο διὰ παντός. Καὶ τὸ σῶμα, ὅσονπερ χρόνον καὶ ἡ νόσος ἀκμάζοι, οὐκ ἐμαραίνετο, ἀλλ' ἀντεῖχε παρὰ δόξαν τῇ ταλαιπωρίᾳ, ὥστε ἢ διεφθείροντο οἱ πλεῖστοι ἐναταῖοι καὶ ἑβδομαῖοι[12] ὑπὸ τοῦ ἐντὸς καύματος, ἔτι ἔχοντές

τι δυνάμεως ἢ..., διαρροίας ἐπιπιπτούσης, οἱ πολλοὶ... δι'αὐτὴν ἀσθενείᾳ ἀπεφθείροντο.

(Thucydide, II, 49, 4–6)

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. σχολή, -ῆς „răgaz", „lipsă de ocupație"; εἰκαία σχολή „o lipsă de ocupație fără măsură".
2. οὐ παρίσταται „nu stă alături de" + D., „nu asistă", „nu ajută".
3. λύγξ κενή „sughiț gol", adică fără a fi urmat de vomitări; ἐν-έπεσε „căzu în", adică „le survenea", „le apărea".
4. ἐξ-ηνθηκὸς (σῶμα) „(corpul) înflorit de" + D., „împestrițat de", part. perf. al vb. ἐξ-ανθέω „înfloresc", derivat de la τὸ ἄνθος „floare"; cf. „exantemă".
5. ἐπιβολὰς... ἱματίων etc. = aruncarea (peste ei), adică „îmbrăcarea unor haine subțiri".
6. ἀνέχεσθαι (ὥστε μὴ... ἄν) „(încît nu) suportau", urmează complementul τὰς ἐπιβολάς „aruncarea peste ei" și numele predicativ γυμνοί „goi"; în prima parte, verbul este tranzitiv, în a doua, intranzitiv: „nu se suportau decît goi", „nu sufereau haine, decît să stea dezbrăcați".
7. ῥιπτεῖν, o formă prea specific atică, contrasă a vb. ῥιπτέω față de vb. obișnuit ῥίπτω „arunc".
8. καὶ ἔδρασαν „au și făcut-o", adică s-au aruncat în puțuri.
9. ἐν τῷ ὁμοίῳ καθειστήκει „într-o împrejurare ca aceasta li se calma", κατά + εἱστήκει, m.m.c.pf. vb. καθίστημι „a se așeza", „a se potoli", „a se calma".
10. τὸ πλέον καὶ ἔλασσον ποτόν „mai multă sau mai puțină dorință de a bea" = „dorința (la unii) mai aprigă, (la alții) mai suportabilă de a bea apă".
11. ἡ ἀπορία τοῦ μὴ ἡσυχάζειν, expresie negativă dublă, „lipsa de cale în a se odihni (calma)", „neputința de a se odihni, de a se calma".
12. ἐναταῖοι καὶ ἑβδομαῖοι, atribute *pro* complemente și un *hysteron proteron,* „în a noua și a șaptea zi" *pro* „în a șaptea zi și a noua zi".

ΑΡΧΑΙΚΑ

RĂZBOIUL PELOPONESIAC

Episodul ciumei de la Atena este relatat de istoricul Thucydide, care a suferit de această boală. Molima a făcut ravagii în timpul războiului peloponesiac, care a avut loc între Atena și Sparta, pentru supremație în Elada (431–404 î.e.n.). În desfășurarea acestui război, se remarcă trei etape: a) din 431 la 421, beligeranții își cotropesc reciproc teritoriile, fără lupte decisive, se încheie cu pacea lui Nikias, de zece ani, nerespectată decît pînă în 416; b) de la 416 la 413, perioadă remarcabilă prin expediția dezastruoasă a atenienilor în Sicilia și distrugerea flotei ateniene lîngă Syracusa; c) de la 412 la 404, atenienii obțin victoriile de lîngă Milet, la Cyzik, la Arginusai; dar spartanii, ajutați cu aur de perși, îi înfrîng pe atenieni la Aigos Potamos în 405 î.e.n. și impun Atenei guvernămîntul aristocratic al celor treizeci de tirani.

Istoriile lui Thucydide, participant la război, relatează faptele obiectiv și cu spirit critic, urmărindu-le pînă la evenimentele din 411. Completarea pînă în 404 o face Xenofon, în *Hellenicele* sale.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. PREPOZIȚII

διά +
- G. „prin", „de-a lungul": Καὶ ἡ ἀγρυπνία ἐπέκειτο *διὰ παντός* „și insomnia era prezentă de-a lungul întregii (perioade de boală)".
- Ac. „din cauza": Διαρροίας ἐπιπιπτούσης, οἱ πολλοὶ... *δι'αὐτὴν* ἀσθενείᾳ ἀπεφθείροντο „cînd îi copleșea diareea, mulți piereau de slăbiciune *din cauza ei*".

παρά +
- G. „de la", „de către": ἥκει παρὰ βασιλῆος ἀγγελίη (Hdt.) „vine o veste de la rege"; παρὰ πάντων ὁμολογεῖται (Xen.) „este unanim acceptat de către toți".
- D. „la, lîngă": στῆναι παρά τινι „a sta lîngă cineva"; ἡ παρ' ἡμῖν πολιτεία (Dem.) „ocîrmuirea de la noi".
- Ac. „la, spre", „contra", „pe lîngă": ἴτην παρὰ νῆας (Hom.) „amîndoi s-au dus la corăbii"; παρὰ τὴν θάλατταν περιπατεῖν (Plat.) „a se plimba pe malul mării"; παρὰ τοὺς νόμους „contrar legilor".

2. VERBUL ἵστημι este un verb atematic cu reduplicație de prezent < *si-stā-mi > ἵ-στη-μι, R. -στα-/-στη- „a sta", „a așeza".

Formele de bază: prez. ἵστημι, v. στήσω, aor. intr. ἔστην și tr. ἔστησα, perf. ἕστηκα < *se-stā-ka, iar m.m.c.pf. εἱστήκειν < *e-se-stā-k-ei-m.

Sensul → { tranzitiv „a așeza"; intranzitiv „a sta" în picioare.

a) *Flexiunea activă*

Indicativul prezent și imperfect prezintă alternanța ᾱ > η/ᾰ în rădăcină, între singular A. și restul numerelor.

prez.: ἵστημι, ἵστης, ἵστησι, ἵσταμεν, ἵστατε, ἱστᾶσι, ἵστατον[2]

imperf.: ἵστην, ἵστης, ἵστη, ἵσταμεν, ἵστατε, ἵστασαν, ἱστάτην[2]

aor. → { R. atem.: ἔστην, ἔστης, ἔστη, ἔστημεν, ἔστητε, ἔστησαν, ἐστήτην; sigmatic, regulat, identic cu ἐβούλευσα al verbelor în -ω: ἔστησα, ἔστησας, ἔστησε, ἐστήσαμεν, ἐστήσατε, ἔστησαν etc. (nu-l dăm în continuare).

Conjunctivul prezent și aorist: vocala |ᾰ| a R. contrage în ω/η cu vocalele tematice ω/η ale conjunctivului.

prez.: ἱστῶ, ἱστῇς, ἱστῇ, ἱστῶμεν, ἱστῆτε, ἱστῶσι, ἱστῆτον, ἱστῆτον

aor.: στῶ, στῇς, στῇ, στῶμεν, στῆτε, στῶσι, στῆτον, στῆτον

Optativul prezent și aorist se constituie pe vocala radicală scurtă |ᾰ| și sufixul optativului atematic [ιη/ι]:

prez.: ἱσταίην, ἱσταίης, ἱσταίη, ἱσταῖμεν, ἱσταῖτε, ἱσταῖεν, ἱσταίτην[2]

aor.: σταίην, σταίης, σταίη, σταῖμεν, σταῖτε, σταῖεν, σταίτην, σταίτην

Imperativul prezent se formează pe tema prezentului și |ᾰ| în radical, desinența -ε la persoana a 2-a sg. (α + ε > η);

aoristul, pe rădăcina lungă și desinența de persoana a 2-a -θι:

prez.: ἵστη (< ἵστα-ε), ἱστάτω, ἵστατε, ἱστάντων, ἵστατον, ἱστάτων

aor.: στῆθι, στήτω, στῆτε, στάντων, στῆτον, στήτων

Participiul prezent și aorist se constituie pe vocalismul radical scurt + sufixul participial -ντ (m. sigmatic).

prez.: N. ἱστᾱ́ς, ἱστᾶσα, ἱστάν,
G. ἱστάντος, ἱστᾱ́σης, ἱστάντος

aor.: N. στᾱ́ς, στᾶσα, στάν,
G. στάντος, στᾱ́σης, στάντος

Infinitivul prezent cu vocalismul radical scurt, aoristul cu α > η; prez. ἱστάναι; aor. στῆναι.

b) *Flexiunea medie*

Comportă numai vocalism radical scurt. Prezentul și imperfectul se formează din tema prezentului; aoristul, numai cel sigmatic, are formă medie.

Indicativul

prez.: ἵσταμαι, ἵστασαι, ἵσταται, ἱστάμεθα, ἵστασθε, ἵστανται, ἵστασθον[2]

impf.: ἱστάμην, ἵστασο, ἵστατο, ἱστάμεθα, ἵστασθε, ἵσταντο, ἱστάσθην[2]

aor.: ἐστησάμην, ἐστήσω, ἐστήσατο, ἐστησάμεθα, ἐστήσασθε, ἐστήσαντο etc.

Conjunctivul prezent contrage vocalele tematice |ω/η| cu vocala |α| din radical în |ω/η|.

prez.: ἱστῶμαι, ἱστῇ, ἱστῆται, ἱστώμεθα, ἱστῆσθε, ἱστῶνται, ἱστῆσθον[2]

aor.: στήσωμαι, στήσῃ, στήσηται, στησώμεθα, στήσησθε, στήσωνται, στήσησθον[2]

Optativul prezent adaugă la vocalismul radical scurt sufixul |ι| al optativului, totdeauna accentuat, plus desinențe secundare medii. Persoana a 2-a sg. pierde pe |σ|.

prez.: ἱσταίμην, ἱσταῖο, ἱσταῖτο, ἱσταίμεθα, ἱσταῖσθε, ἱσταῖντο, ἱσταίσθην[2]

aor.: στησαίμην, στήσαιο, στήσαιτο, στησαίμεθα, στήσαισθε, στήσαιντο, στησαίσθην[2]

Imperativul prezent adaugă desinențe medii de imperativ la tema scurtă a prezentului. Aoristul urmează regula tipului sigmatic.

prez.: ἵστασο, ἱστάσθω, ἵστασθε, ἱστάσθων, ἵστασθον, ἱστάσθων

aor.: στῆσαι, στησάσθω, στήσασθε, στησάσθων, στήσασθον, στησάσθων

Participiul prezent alipește -μενος, -η, -ον la tema prezentului cu vocalism radical scurt; aoristul, la tema στη-σα-.

prez.: ἱστάμενος, ἱσταμένη, ἱστάμενον

aor.: στησάμενος, στησαμένη, στησάμενον

Infinitivul adaugă -σθαι la aceleași teme ca participiul:

prez. ἵστασθαι;

aor. στήσασθαι.

c) *Flexiunea pasivă*

Diferă de cea medie numai la viitor și aorist:

v.: σταθήσομαι, σταθήσῃ, σταθήσεται etc.

aor.: ἐστάθην, ἐστάθης, ἐστάθη etc.

Notă. perf. A. ἕστηκα, M. ἕσταμαι, m.m.c.pf. A. εἱστήκειν, M. εἱστάμην.

3. PROPOZIȚIA CONSECUTIVĂ exprimă urmarea inerentă a acțiunii din regentă. Se introduce prin ὥστε și ὡς „încît" și se construiește cu indicativul (care poate fi substituit de optativul potențial și oblic, sau de indicativ, timpuri cu augment și ἄν); negația οὐ, pentru a exprima o consecință obiectivă; infinitivul și negația μή, pentru o consecință subiectivă.

Exemple:

a) *obiectivă:*

τὸ σῶμα οὐκ ἐμαραίνετο, ἀλλ'ἀντεῖχε παρὰ δόξαν τῇ ταλαιπωρίᾳ, *ὥστε* ἢ *διεφθείροντο* οἱ πλεῖστοι ἐναταῖοι καὶ ἑβδομαῖοι ὑπὸ τοῦ ἐντὸς καύματος..., ἢ οἱ πολλοὶ... διὰ διάρροιαν *ἀπεφθείροντο* (Thc., II, 49, 6) „Corpul nu se ofilea, ci se opunea extraordinar suferinței, *încît* cei mai mulți fie că *piereau*

în a șaptea și a noua zi, din cauza fierbințelii interne..., fie că *mureau* mulți de diaree".

b) *subiectivă:*

τὰ δὲ ἐντὸς οὕτως ἐκάετο *ὥστε μήτε* τῶν πάνυ λεπτῶν ἱματίων... τὰς ἐπιβολὰς μηδ'ἄλλο τι ἢ γυμνοὶ *ἀνέχεσθαι*, ἥδιστά τε ἂν ἐς ὕδωρ ψυχρὸν σφᾶς αὐτοὺς *ῥιπτεῖν* (Thc., II, 49, 5) „Organele interne aveau o temperatură așa de mare, încît (bolnavii) (*nu suportau* să se pună) pe ei nici din hainele cele mai subțiri, nici altceva, decît *să fie dezbrăcați* (goi), și cu cea mai mare plăcere *să se arunce* în apă rece".

Notă. Consecutiva este anunțată de regulă de unele cuvinte corelative conjuncției: οὕτως „astfel"; τοιούτως „așa"; τοῖος[3] „astfel de"; τόσος[3] „atît de" etc.

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Traduceți următoarele propoziții, urmărind construcția corectă a consecutivelor:

Oamenii sufereau (κακῶς ἀλγέω) de (ὑπό + G.) fierbințeli mari, încît se aruncau în fîntîni. Bolnavii erau așa de mulți, veniți (ἀφιγμένος, -η, -ον) în cetate din întreaga Attică, încît dormeau (εὕδομαι) și pe (ἐν + D.) străzi (ἡ ὁδός, -οῦ). Leșurile (ὁ νεκρός) zăceau (κεῖμαι) multe neîngropate (ἄθαπτος, -ον), încît mureau și cîinii care gustau (γεύομαι ἐκ + G.) din ele.

2. Traduceți următorul text și determinați formele verbului ἵστημι și participiile:

Ἀλλ'ὡς τάχιστα, παῖδες, ὑμεῖς μὲν βάθρων
ἵστασθε, τούσδ'ἄραντες ἱκτῆρας κλάδους,
ἄλλος δὲ Κάδμου λαὸν ὧδ'ἀθροιζέτω,
ὡς πᾶν ἐμοῦ δράσοντος...
Ὦ παῖδες, ἱστώμεσθα· τῶνδε γὰρ χάριν
καὶ δεῦρ'ἔβημεν ὧν ὅδ'ἐξαγγέλλεται

(Sof., *O.R.*, 142–148)

3. Folosindu-ne de relatarea lui Thucydide, să recapitulăm, traducînd în greacă, simptomele ciumei:

a) Din senin, capul era cuprins (λαμβάνω) de călduri puternice, iar ochii de roșeață și inflamare.
b) Faringele și limba deveneau sîngerii, iar respirația, neobișnuită și rău mirositoare.
c) După strănut și o răgușeală mare, boala cobora la piept și provoca (ἐνδίδωμι) o tuse violentă.
d) Se adăuga (ἐπιγίγνομαι) apoi un sughiț sec (κενός[3]), care producea (ἐνδίδωμι) un spasm violent.
e) Boala cobora (καταφέρομαι) în abdomen (ἐς +Ac.: ἡ κοιλία), unde (ὅπου) întorcea pe dos (ἀναστρέφω) stomacul (ὁ γαστήρ, γαστρός, Ac. γαστέρα), provocînd (προκαλέομαι) vomitări (ὁ ἔμετος) și purgații de bilă, după care pe mulți îi distrugea diareea.

39
Ἕνατον καὶ τριακοστὸν δίδαγμα

Ἐκφορά. — *Explicații la text.* — *Antichități:* cetățenii atenieni. — *Gramatică:* 1. Prepoziții. 2. Verbul δείκνυμι. 3. Propoziția relativă. — *Teme și exerciții.*

Χρόνος δίκαιον ἄνδρα δείκνυσιν[1] μόνος·
κακὸν δὲ κἂν ἐν ἡμέρᾳ γνοίης[2] μιᾷ.
(Sofocle, *Œdip Rege*, 614–615)

Ἐκφορά

Τειρεσίας·

Εἰπὼν ἄπειμ᾽ ὧν εἵνεκ᾽[3] ἦλθον, οὐ τὸ σὸν
δείσας πρόσωπον[4]· οὐ γὰρ ἔσθ᾽ὅπου[5] μ᾽ὀλεῖς[6].
Λέγω δέ σοι· τὸν ἄνδρα τοῦτον, ὅν πάλαι
ζητεῖς ἀπειλῶν[7] κἀνακηρύσσων[8] φόνον
τὸν Λαΐειον, οὗτός ἐστιν ἐνθάδε,
ξένος λόγῳ μέτοικος[9]· εἶτα δ᾽ἐγγενὴς
φανήσεται Θηβαῖος[10], οὐδ᾽ἡσθήσεται,
τῇ ξυμφορᾷ[11]· τυφλὸς γὰρ ἐκ δεδορκότος[12]
καὶ πτωχὸς ἀντὶ πλουσίου ξένην ἔπι[13]
σκήπτρῳ προδεικνὺς[14] γαῖαν ἐμπορεύσεται.
Φανήσεται δὲ παισὶ τοῖς αὑτοῦ ξυνὼν
ἀδελφὸς αὑτὸς[15] καὶ πατήρ, κἀξ ἧς ἔφυ
γυναικὸς[16] υἱὸς καὶ πόσις, καὶ τοῦ πατρὸς
ὁμοσπόρος τε καὶ φονεύς. Καὶ ταῦτ᾽ἰὼν
εἴσω λογίζου· κἂν λάβῃς ἐψευσμένον[17],
φάσκειν[18] ἔμ᾽ἤδη μαντικῇ μηδὲν φρονεῖν.
(Sofocle, *Œdip Rege*, 447–462)

Notă. Versurile sînt compuse în trimetru iambic. Cf. lecția 14.

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. δείκ-νῡ-σι „(îl) arată", „îl indică", „îl dovedește", ind. prez. al verb. δείκνυμι.
2. γνοίης „poți să-l cunoști", aor. R. atem., optativ potențial.
3. ὧν εἵνεκα sau ἕνεκα „pentru care (lucruri)"; ἕνεκα > εἵνεκα din necesități metrice, cu lungirea vocalei inițiale, deoarece cade într-o silabă obligatoriu lungă.
4. οὐ τὸ σὸν δείσας πρόσωπον „netemîndu-mă (sau „fără să mă tem") de fața ta"; δείδω, δείσω, ἔδεισα, δέδοικα și δέδια „a se teme" + Ac. obiectului de care se teme. Sensul este dublu: *concret:* de fața lui Œdip, care era mînioasă; *abstract:* Tiresias, proroc și preot al lui Apollon, nu se temea de autoritatea regelui.
5. οὐ γὰρ ἔστι ὅπου lit. „căci nu există *unde*", adică „nu există motiv pentru care".
6. μ᾽ὀλεῖς „mă vei ucide" sau „să mă ucizi". Între viitor și conjunctivul eventual există o înrudire de sens: ambele proiectează acțiunea în viitor și ambele pot reda acțiuni consecutive ca aici („încît să mă ucizi").
7. ἀπειλῶν < ἀπειλέων „amenințînd".
8. κἀνακηρύσσων = καὶ ἀνακηρύσσων, crasă.
9. ξένος λόγῳ μέτοικος „străin așezat la noi, *în vorbă*", adică, așa se spune, dar nu și în faptă, căci de fapt Œdip, vezi nota următoare.
10. ἐγγενὴς φανήσεται Θηβαῖος „va apărea (se va dovedi) teban din naștere".
11. οὐδ᾽ἡσθήσεται τῇ ξυμφορᾷ „nici nu se va bucura de împrejurare" (de această șansă de a fi cetățean). ξυμφορᾷ, aici, cu sensul prim „concurs de împrejurări".
12. ἐκ δεδορκότος „din unul care a văzut", part. perf. A. al vb. δέρκομαι, δέρξομαι, ἔδρακον (< *ἐ-δρκ-ον) și ἐδέρχθην, δέδορκα „a vedea", cuvînt poetic.
13. ξένην ἔπι... γαῖαν „spre țară străină", ἔπι cu accentul retras, prin anastrofă = ἐπὶ ξένην γαῖαν.

14. σκήπτρῳ προδεικνύς, subînțeles ἑαυτῷ τὴν ὁδόν „arătîndu-și drumul cu bastonul înainte", aluzie la gestul orbului, cum va fi curînd Œdip; προδεικνύς, part. prez. al verbului προδείκνυμι.
15. ξυνὼν ἀδελφὸς αὑτὸς (crasă ὁ αὐτός) καὶ πατήρ „fiind cu (copiii săi) frate și tată, el unul și același".
16. κἀξ ἧς ἔφυ γυναικός „și al femeii din care (καὶ ἐξ ἧς) s-a născut"; vb. φύω, φύσω, ἔφυν (aor. R. atem.), πέφυκα.
17. κἂν λάβῃς ἐψευσμένον (με) „și dacă mă vei prinde de mincinos", vb. ψεύδω „mint, înșel", regulat; în text, part. perf. M. *ἐ-ψευδ-μένον > ἐ-ψευσ-μένον. Să ne reamintim că dentalele cad înainte de sigma, iar dentalele, înainte de dentală și înainte de | μ |, devin | σ |.
18. φάσκειν „spune", infinitiv cu valoare de imperativ, întîlnit mai ales în maxime. Aici este justificat prin faptul că i se adresează unui rege, căruia nu i se dau porunci; i se pot face doar unele recomandări în expresii mai atenuate.

ΑΡΧΑΙΚΑ

CETĂȚENII ATENIENI erau fii de cetățeni sau, mai rar, proveniți din alte clase sociale pe temeiul unor merite speciale față de stat. Fiul unor cetățeni atenieni își primea numele a doua zi după naștere, de obicei perpetuîndu-se numele părinților și ale strămoșilor. La sărbătoarea *Apaturia* din luna octombrie, copilul era înregistrat în fratria sa (ἐγγράφειν εἰς τοὺς φρατέρας), a treia zi a sărbătorii, numită κουρεῶτις. Cu acest prilej, se jertfea un miel (κούρειον sau μεῖον) și se vota admiterea copilului în fratrie, după care secretarul trecea copilul admis într-un registru.

La vîrsta de șaptesprezece ani, copilul de parte bărbătească era înfățișat demului (δῆμος) său, în luna iulie, cu care prilej era înscris în registrul moștenitorilor (ληξιαρχικὸν γραμματεῖον) și devenea major.

La douăzeci de ani, el era înscris în registrul adunării poporului (în πίναξ ἐκκλησιαστικός), iar, la treizeci, putea deveni membru al Sfatului (βουλή) sau al tribunalului (Ἡλιαία).

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. PREPOZIȚII

ἐπί + „pe", „contra"

G. ἐπὶ ναῶν ὑψηλῶν „pe corăbiile înalte"; ἐπ' ὤμων „pe umeri"; ἐπὶ τούτου ἄρχοντος „pe timpul arhontelui acesta";

D. ἐπὶ χθονί „pe pămînt"; ἐπὶ θαλάττῃ „la mare"; ἐπὶ σοι ἔσται „va fi în puterea ta";

Ac. ἐπὶ τὴν Συρίαν πρόεισι „înaintează pînă în Syria"; ἐπὶ Τροίαν ἐστράτευσαν „au făcut expediție împotriva Troiei"; ἐπὶ ξένην γαῖαν ἐμπορεύσεται „va pleca în țară străină".

ἕνεκα „din cauză", postpoziție cu G.: ὧν ἕνεκα „din cauza cărora", σέθεν ἕνεκα „din cauza ta" (σέθεν = G. locativ).

În κοινή, ea apare frecvent prepusă: μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης (Mt. 5, 10) „fericiți cei prigoniți *pentru dreptate*", ἕνεκεν ἐμοῦ (Mt. 5, 4) „din cauza mea".

2. VERBUL δείκνυμι „arăt, indic", are R. δεικ-, lat. *dīco* și *indīco*. Formele de bază: prez. δείκνυμι, v. δείξω, aor. ἔδειξα, pf. δέδειχα. Forme distincte față de verbele tematice oferă numai prezentul și imperfectul, ambele create din tema prezentului. La indicativ, | -υ- | din sufixul (-νυ-) prezintă alternanța (ῡ/ῠ) între singular A. (ῡ) și rest (ῠ).

Flexiunea vb. δείκνυμι

a) *Flexiunea activă*

Indicativul prezent și imperfect sînt constituite pe tema prezentului δεικ-νυ-, cu alternanța | ῡ/υ | între singular și rest, plus desinențele personale principale la prezent, secundare la imperfect, care mai primește augment la inițială:

prez.: δείκνῡμι, δείκνῡς, δείκνῡσι, δείκνυμεν, δείκνυτε, δεικνύασι, δείκνυτον[2]

impf.: ἐδείκνῡν, ἐδείκνῡς, ἐδείκνῡ, ἐδείκνυμεν, ἐδείκνυτε, ἐδείκνυσαν, ἐδεικνύτην[2]

Conjunctivul prezent adaugă ω/η la tema prezentului și desinențe personale principale: δεικνύω, δεικνύῃς, δεικνύῃ, δεικνύωμεν, δεικνύητε, δεικνύωσι, δεικνύητον[2].

Optativul prezent comportă sufixul -οι- și desinențe secundare: δεικνύοιμι, δεικνύοις, δεικνύοι, δεικνύοιμεν, δεικνύοιτε, δεικνύοιεν, δεικνυοίτην.

Imperativul prezent alipește desinențele personale de imperativ (persoana a 2-a sg. -θι) la tema prezentului: δείκνυθι, δεικνύτω, δείκνυτε, δεικνύντων, δείκνυτον, δεικνύτων.

Participiul prezent comportă sufixul -ντ- direct la tema prezentului, masculinul fiind sigmatic, accentul pe finală:

N. δεικνῦς, δεικνῦσα, δεικνύν;

G. δεικνύντος, δεικνύσης, δεικνύντος.

Infinitivul prezent alipește sufixul -ναι la tema prezentului: δεικνύναι (accentul înainte de sufix).

b) *Flexiunea medie*

Diateza medie este constituită pe tema prezentului fără alternanță în sufixul -νυ-, care este scurt.

Indicativul prezent și imperfect adaugă desinențele cerute de fiecare timp, la tema prezentului, și augment la imperfect:

prez.: δείκνυμαι, δείκνυσαι, δείκνυται, δεικνύμεθα, δείκνυσθε, δείκνυνται, δείκνυσθον, δείκνυσθον.

impf.: ἐδεικνύμην, ἐδείκνυσο, ἐδείκνυτο, ἐδεικνύμεθα, ἐδείκνυσθε, ἐδείκνυντο, ἐδεικνύσθην, ἐδεικνύσθην.

Conjunctivul prezent este alcătuit din tema prezentului, ω/η și desinențele personale principale medii (la persoana a 2-a sg. sigma cade, urmează contragerea: η-σαι > -ηαι > -ῃ: δεικνύωμαι, δεικνύῃ, δεικνύηται, δεικνυώμεθα, δεικνύησθε, δεικνύωνται, δεικνύησθον[2]).

Optativul prezent este constituit ca activul, doar cu desinențe medii: δεικνυοίμην, δεικνύοιο, δεικνύοιτο, δεικνυοίμεθα, δεικνύοισθε, δεικνύοιντο, δεικνυοίσθην[2].

Imperativul prezent este format din tema prezentului și desinențe medii: δείκνυσο, δεικνύσθω, δείκνυσθε, δεικνύσθων, δείκνυσθον, δεικνύσθων.

Participiul prezent adaugă sufixul mediu al acestui mod la tema prezentului: δεικνύμενος, δεικνυμένη, δεικνύμενον.

Infinitivul prezent alipește sufixul de infinitiv mediu -σθαι la tema prezentului și accent retras: δείκνυσθαι.

Notă. Pasivul este identic cu mediul, excepție: v.: δειχθήσομαι,
aor.: ἐδείχθην.

3. PROPOZIȚIA RELATIVĂ este secundara introdusă printr-un element de relație (pronume relativ; adjectiv, adverb relative), determinînd un nume din regentă. Se construiește de regulă cu indicativul și se neagă prin |οὐ|. Dacă predicatul relativei se află la un timp cu augment al indicativului însoțit de particulă modală, relația exprimă o determinare ireală (care nu a avut loc), iar, dacă se află la optativ plus particulă modală, determinarea exprimată este potențială.

Exemple din textul lecției:

Τὸν ἄνδρα τοῦτον, ὃν πάλαι ζητεῖς, οὗτός ἐστιν ἐνθάδε (Sof., *O.R.*, 449 sq.) „Bărbatul *pe care îl cauți de mult*, acesta este aici" (τὸν ἄνδρα τοῦτον, în Ac. ca atracție în cazul relativului).

Κἀξ ἧς ἔφυ γυναικὸς υἱὸς καὶ πόσις (Sof., *O.R.*, 458) „Fiu și soț *al femeii din care* s-a născut".

Uneori, numele determinat nu este exprimat:

Εἰπὼν ἄπειμι ὧν ἕνεκα ἦλθον (Sof., *O.R.*, 447) „Voi pleca după ce voi spune (cele) pentru care am venit".

Notă. Relativa cu nuanță finală se construiește cu conjunctivul: Ἔπεμψε ἄνδρας οἳ τοὺς νόμους γράψωσι „a trimis bărbați care să scrie legile" (ca să scrie legile).

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Traduceți următorul text și extrageți relativele:

Χαλεπὸν μὲν οὖν οἶδα πείθειν ὄν, ὧν καὶ πολλάκις ἕξετε ὑπομνήματα ἐν ἄλλων εὐτυχίαις, αἷς ποτε καὶ αὐτοὶ ἠγάλλεσθε· (χαλεπὸν... ὄν „că este greu"). (Thc., II, 44, 2–3)

2. Traduceți și determinați caracterul relativelor din următoarele fraze:

Παισὶ δ'αὖ, ὅσοι τῶνδε πάρεστε, ἢ ἀδελφοῖς ὁρῶ μέγαν τὸν ἀγῶνα. Εἰ δὲ με δεῖ καὶ γυναικείας τι ἀρετῆς, ὅσαι νῦν ἐν χηρείᾳ ἔσονται, μνησθῆναι, βραχείᾳ παραινέσει ἅπαν σημανῶ.

(Thc., II, 45, 1)

3. Dezlegați următoarea ghicitoare (αἴνιγμα):

Ἄν μ'ἐσίδῃς, καὶ ἐγώ σε. Σὺ μὲν βλεφάροισι βλέπεις με,
ἀλλ'ἐγὼ οὐ βλεφάροις· οὐ γὰρ ἔχω βλέφαρα.
Ἄν δ'ἐθέλῃς, λαλέω φωνῆς δίχα (= ἄνευ φωνῆς)·
σοὶ γὰρ ὑπάρχει φωνή, ἐμοὶ δὲ μάτην χείλη
ἀνοιγόμενα.

(Κάτοπτρον)

4. Cuvinte de spirit:

a) Νεανίου λέγοντος· „Πολλάκις ὡμίλησα σοφοῖς", εἶπέ τις· „Κἀγὼ πολλοῖς πλουσίοις, ἀλλὰ πλούσιος οὔκ εἰμι."

b) Πυθαγόρας ἐρωτηθείς, τί ἐστι φίλος, ἀπεκρίνετο· „Ἄλλος ἐγώ."

5. Traduceți următoarea aporie:

Ὁ δὲ Ζήνων ἠπόρει ὅτι, „εἰ ἔστι τι ὁ τόπος, ἐν τίνι ἔσται; εἰ γὰρ πᾶν τὸ ὂν ἐν τόπῳ (ἐστί), δῆλον ὅτι καὶ τοῦ τόπου τόπος ἔσται, καὶ τοῦτο εἰς ἄπειρον πρόεισιν."

6. O laudă de sine combătută printr-un raționament inteligent:

Εἰπόντος τινός, ὅτι μόνος αὐτός ἐστι καὶ πρῶτος τῶν ῥητόρων, ἔφη Δημῶναξ· „Εἰ μὲν πρῶτος, οὐ δῆτα μόνος, εἰ δὲ μόνος, οὐ πρῶτος."

40
Τετταρακοστὸν δίδαγμα

Ἡ ἀθυμία. — *Explicații la text.* — *Antichități:* structura tragediei. — *Gramatică:* 1. Prepoziții. 2. Verbul πίμπλημι. 3. Propoziția cauzală. 4. Complementul de cauză. — *Teme și exerciții.*

Δεινότατον παντὸς τοῦ κακοῦ ἡ ἀθυμία.
(Thucydide, II, 51, 4)

Ἡ ἀθυμία

Ὁπότε τις αἴσθοιτο[1] κάμνων, πρὸς τὸ ἀνέλπιστον[2] εὐθὺς τραπόμενοι τῇ γνώμῃ, πολλῷ μᾶλλον προίεντο[3] σφᾶς αὐτοὺς καὶ οὐκ ἀντεῖχον[3], μάλιστα ὅτι ἕτερος ἀφ᾽ἑτέρου θεραπείας ἀναπιμπλάμενοι[4] ὥσπερ τὰ πρόβατα ἔθνῃσκον· καὶ τὸν πλεῖστον φθόρον τοῦτο ἐνεποίει. Εἴτε γὰρ μὴ θέλοιεν δεδιότες[5] ἀλλήλοις προσιέναι[6], ἀπώλλυντο ἐρῆμοι[7], καὶ οἰκίαι πολλαὶ ἐκενώθησαν ἀπορίᾳ τοῦ θεραπεύσοντος[8]· εἴτε προσίοιεν, διεφθείροντο, καὶ μάλιστα οἱ ἀρετῆς τι καταποιούμενοι[9]· αἰσχύνῃ[10] γὰρ ἠφείδουν[11] σφῶν αὐτῶν, ἐσιόντες[12] παρὰ φίλους, ἐπεὶ καὶ τὰς ὀλοφύρσεις τῶν ἀπογιγνομένων τελευτῶντες[13] καὶ οἱ οἰκεῖοι ἐξέκαμνον, ὑπὸ τοῦ πολλοῦ κακοῦ νικώμενοι. Ἐπὶ πλέον δὲ ὅμως οἱ διαπεφευγότες[14] τόν τε θνῄσκοντα καὶ τὸν πονούμενον ᾠκτίζοντο, διὰ τὸ προειδέναι τε καὶ αὐτοὶ ἤδη ἐν τῷ θαρσαλέῳ εἶναι[15]· δὶς γὰρ τὸν αὐτόν, ὥστε καὶ κτείνειν, οὐκ ἐπελάμβανε.

(Thucydide, II, 51, 4–6)

EPMHNEIAI

1. αἴσθοιτο κάμνων „simțea că suferă" (de ciumă) — αἴσθοιτο opt. aor., oblic, al vb. αἰσθ-άν-ομαι, v. αἰσθ-ή-σομαι, aor. ᾐσθ-όμην, pf. ᾔσθ-η-μαι „a simți". În regentă, un timp trecut προίεντο etc.
2. πρὸς τὸ ἀνέλπιστον τραπόμενοι, lit. „întorcîndu-se spre disperare", adică „pierzîndu-și orice speranță"; adj. ἀνέλπιστος, -ον „disperat, -ă", substantivizat cu articol neutru.
3. προ-ίεντο σφᾶς αὐτοὺς καὶ οὐκ ἀντ-εῖχον „se lăsau copleșiți (de boală) și nu opuneau rezistență"; προ-ίεντο, impf. M. al vb. προ-ίημι; ἀντ-εῖχον < *ἀντ-ε-σεχ-ον, impf. vb. ἀντ-έχω „mă opun", „țin piept" (acord după sens).
4. ἀνα-πιμπλάμενοι, lit. „umplîndu-se" (de boală), adică „contaminîndu-se", part. prez. M. al vb. ἀνα-πίμπλημι.
5. εἴτε μὴ θέλοιεν δεδιότες „dacă nu voiau de teamă" (temîndu-se); δεδιότες, part. perf. A. al vb. δείδω, perf. δέδια; θέλοιεν opt. oblic.
6. ἀλλήλοις προσιέναι „să se apropie unii de alții".
7. ἀπ-ώλλυντο ἐρῆμοι „piereau părăsiți" (lit. „pustiiți").
8. ἀπορίᾳ τοῦ θεραπεύσοντος „din lipsa celui care să-i îngrijească", „din lipsa unui îngrijitor".
9. οἱ ἀρετῆς τι καταποιούμενοι „cei care făceau o binefacere"; ἀρετή, -ῆς „virtute, bărbăție" are la Thucydide, în acest loc și în altele, sensul de „binefacere", „faptă bună" = εὐεργεσία. Substantivul se află la G. partitiv după τι „ceva". Este vorba de cei care-i îngrijeau pe bolnavi fără vreo obligație, din bunătate.
10. αἰσχύνῃ „de jenă", sau „dintr-un sentiment al onoarei".
11. ἠφείδουν „nu se cruțau", „nu se menajau"; vb. ἀ-φειδέω cu ἀ- privativ; la timpurile cu augment, s-a lungit acest ἀ- în loc de augment silabic.
12. ἐσ-ιόντες „intrînd la", part. prez. al vb. ἐσ-εῖμι.
13. τὰς ὀλοφύρσεις τῶν ἀπογιγνομένων τελευτῶντες..., lit. „încetînd (τελευτῶντες) bocirile celor dispăruți", adică „pînă la urmă, încetară să-i mai bocească pe cei dispăruți".

14. οἱ διαπεφευγότες „cei care au scăpat" (de la moarte, din boală).
15. διὰ τὸ προειδέναι... καὶ ἐν θαρσαλέῳ εἶναι „deoarece cunoşteau dinainte (mersul bolii) şi ei se aflau în siguranţă".

ΑΡΧΑΙΚΑ

STRUCTURA TRAGEDIEI

În general, tragedia greacă începe cu un prolog, se încheie cu un epilog, între care sînt trei acte, despărţite prin cîntecul corului. Aceste părţi se numesc astfel:

1. πρόλογος „prolog" este partea de la începutul tragediei, anterioară intrării corului.
2. πάροδος, compoziţie lirică executată de cor la intrarea lui în scenă.
3. ἐπεισόδιον πρῶτον „primul episod" sau actul I.
4. στάσιμον πρῶτον „primul cîntec staţionar" al corului.
5. ἐπεισόδιον δεύτερον „al doilea episod" sau actul al II-lea.
6. στάσιμον δεύτερον „al doilea cîntec staţionar" al corului.
7. ἐπεισόδιον τρίτον „al treilea episod" sau actul al III-lea.
8. στάσιμον τρίτον „al treilea cîntec staţionar" al corului.
9. ἔξοδος „ieşirea corului".
10. ἐπίλογος „epilogul" sau ultima parte a tragediei, după ieşirea din scenă a corului.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. PREPOZIŢII

ἀπό, lat. *ab* „de la" + G. Abl. →	„de la", „de către": ἕτερος ἀφ'ἑτέρου θεραπείας ἀναπιμπλάμενοι (Thc.) „contaminîndu-se unul *de la îngrijirea* celuilalt"; „din cauza": ὅπως θαυμασθῇ ἀπὸ τῆς ἱπποτροφίας (Thc.) „ca să fie admirat *pentru creşterea cailor*"; origine: οἱ ἀπὸ δήμου „cei din popor".
πρός „la", „spre", „contra", „(de) la", „dinspre" →	+ G. „dinspre": πρὸς Αἰθιόπων „dinspre etiopieni", τὸ δουλῶσαι πρὸς γυναικὸς ἦν „aservirea i se trăgea din partea (cauza) femeii"; + D. „la", „lîngă", „pe lîngă", „în faţa": ὅσα γέγονε πρὸς ἡμῖν „cîte s-au petrecut în faţa noastră", πέντε πρὸς εἰκάδι „5 pe lîngă (în plus) 20" = 25; + Ac. „la", „spre", „contra": ἐλαύνειν πρὸς πόλιν „a conduce carul spre oraş"; πρὸς ἑσπέραν „spre seară"; πρὸς τοὺς Πέρσας „contra perşilor".

2. VERBUL πίμπλημι „a umple" este un verb cu reduplicație de prezent, în care a apărut, probabil pentru ușurarea pronunțării, un -μ-: πί-μ-πλη-μι (la fel are structura și flexiunea vb. πί-μ-πρη-μι „a aprinde, a incendia"):

R. πλη-/πλα-. Temele principale: A. prez. πίμπλημι, v. πλήσω, aor. ἔ-πλη-σα, pf. inuz., M.P. prez. πίμπλαμαι, v. πλησθήσομαι, aor. ἐπλήσθην, πέπλησμαι.

Flexiunea este specifică verbelor în -μι, numai la timpurile din tema prezentului, deci la prezent și imperfect. Paradigmele vb. πίμπλημι etc. urmează regulile flexionare ale vb. ἵστημι.

Așadar:

ind. prez.	A.	πίμπλημι/πίμπλαμεν
	M.	πίμπλαμαι, πίμπλασαι, πίμπλαται etc.
impf.	A.	ἐπίμπλην/ἐπίμπλαμεν
	M.	ἐπιμπλάμην, ἐπίμπλασο, ἐπίμπλατο etc.
Conj. prez.	A.	πιμπλῶ, πιμπλῇς, πιμπλῇ etc.
	M.	πιμπλῶμαι, πιμπλῇ, πιμπλῆται etc.
opt. prez.	A.	πιμπλαίην, πιμπλαίης, πιμπλαίη, πιμπλαῖμεν etc.
	M.	πιμπλαίμην, πιμπλαῖο, πιμπλαῖτο, πιμπλαίμεθα etc.
imper. prez.	A.	πίμπλη, πιμπλάτω, πίμπλατε, πιμπλάντων etc.
	M.	πίμπλασο, πιμπλάσθω, πίμπλασθε, πιμπλάσθων etc.
part. prez.	A.	πιμπλάς, πιμπλᾶσα, πιμπλάν
	M.	πιμπλάμενος, -η, -ον
inf. prez.	A.	πιμπλάναι
	M.	πίμπλασθαι

3. PROPOZIȚIA CAUZALĂ exprimă cauza acțiunii din regentă. Se introduce de regulă prin conjuncțiile: ὅτι, διότι, ὡς, dar și prin conjuncții temporal-cauzale ca ἐπεί, ἐπειδή, ἐπειδήπερ; predicatul ia forme de indicativ, cînd exprimă o cauză reală; de optativ + ἄν, pentru o cauză potențială, probabilă; de indicativ, timpuri cu augment și particulă modală, pentru o cauză ireală.

Exemple:

Real: Δεινότατος παντὸς τοῦ κακοῦ ἡ ἀθυμία ἦν... μάλιστα ὅτι... ὥσπερ τὰ πρόβατα ἔθνησκον (Thc., II, 51, 4) „Aspectul

cel mai dezolant al întregii boli era descurajarea, *deoarece mureau ca oile*".

Potențial: δέομαι οὖν σου παραμεῖναι ἡμῖν, ὡς ἐγὼ οὐδ'ἂν ἑνὸς ἥδιον ἀκούσαιμι ἢ σου (Plat.) „Te rog să rămîi la noi, *deoarece* eu pe nimeni *n-aș asculta* mai cu plăcere decît pe tine".

Ireal: Ὑπόειξεν χεῖρας ἐμάς, ἐπεὶ οὔ κεν/ἀνιδρωτί γε τελέσθη (Hom., *Il.*, XV, 227–228) „A suportat brațele mele, *deoarece* (altfel) *n-ar fi terminat* fără sudoare".

Notă. Cauzala mai poate fi exprimată prin construcții nominale; participiu coniunct și absolut (cf. lecția 13); infinitiv substantivizat cu articol neutru, precedat de prepoziția διά, ca în textul lecției: τόν τε θνήσκοντα καὶ τὸν πονούμενον ᾠκτίζοντο, *διὰ τὸ προειδέναι τε καὶ* αὐτοὶ ἤδη ἐν τῷ θαρσαλέῳ *εἶναι* (Thc., II, 50, 6) „Ei plîngeau pe muribund și pe cel suferind, ***deoarece cunoșteau dinainte (ce are de pătimit) și ei se aflau deja în siguranță.***"

4. COMPLEMENTUL DE CAUZĂ exprimă cauza acțiunii. Se redă prin D. sau prin G.N. prepozițional.

a) *Prin D.:* οἱ πολλοὶ ὕστερον... *ἀσθενείᾳ* ἀπεφθείροντο (Thc., II, 49, 6) „cei mai mulți piereau mai tîrziu *din cauza slăbiciunii*".

b) *G.N. prepozițional:* ἐπί + D.; ὑπό, ἐκ, ἀπό + G.; G. + ἕνεκα; διά + Ac.

Exemple: ἐπὶ σοὶ μάλα πολλὰ πάθον (Hom., *Il.*, IX, 492) „Multe am pătimit *din cauza ta*"; Διεφθείροντο οἱ πλεῖστοι ἐναταῖοι καὶ ἑβδομαῖοι ὑπὸ τοῦ ἐντὸς καύματος (Thc., II, 49, 6) „Cei mai mulți piereau în ziua a șaptea și a noua (de boală) *din cauza fierbințelii interioare*"; ἐκ φόβου γλῶσσαν ἐγκλήσας ἔχω (Sof., *Ant.*, 18 D) „*De frică* îmi țin limba închisă"; ἐπιγνοὺς τὸν Μαχανίδαν *ἀπὸ τῆς πορφυρίδος* (Polyb., I, 18, 1) „Cunoscînd pe Machanidas *după haina sa de purpură*"; δι'ἀτασθαλίας ἔπαθον κακόν (Hom., *Od.*, XXIII, 67) „*din pricina orgoliului* au pățit o nenorocire"; *τοῦδ'ἕνεκά* σφιν Ἑκήβολος ἄλγεα τεύχει (Hom., *Il.*, I, 110) „*din cauza acestuia* le provoacă Apollon suferințe".

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Traduceți textul următor și analizați gramatical propozițiile:

Ἔθνῃσκον δὲ οἱ μὲν ἀμελείᾳ, οἱ δὲ καὶ πάνυ θεραπευόμενοι. Ἕν τε οὐδὲ ἓν κατέστη ἴαμα, ὡς εἰπεῖν, ὅ τι χρῆν προσφέροντας ὠφελεῖν· τὸ γάρ τῳ (= τινι) ξυνενεγκὸν ἄλλον τοῦτο ἔβλαπτε.

(Thc. II, 51, 2)

Notă. Τὸ γάρ τῳ „căci ceea ce unuia".

2. Recunoașteți în textul următor cauzalele și complementele de cauză:

Οἰκιῶν γὰρ οὐχ ὑπαρχουσῶν, ἀλλ'ἐν καλύβαις πνιγηραῖς ὥρᾳ ἔτους διαιτωμένων, ὁ φθόρος ἐγίγνετο οὐδενὶ κόσμῳ, ἀλλὰ καὶ νεκροὶ ἐπ'ἀλλήλοις ἀποθνῄσκοντες ἔκειντο, καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐκαλινδοῦντο καὶ περὶ τὰς κρήνας ἁπάσας, τοῦ ὕδατος ἐπιθυμίᾳ.

(Thc. II, 52, 2)

3. Folosind cuvintele din lecție, efectuați următoarea retroversiune:

Din cauza războiului, ciuma a fost cumplită (δεινότατος[3]). Umplînd orașul peste măsură (ὑπερπίμπλημι sau πίμπλημι ὑπὲρ τὸ δέον), oamenii dormeau nu numai (οὐ μόνον) în case, ci și (ἀλλὰ καὶ) pe străzi și în temple, din lipsă (ἀπορίᾳ) de adăposturi (locuințe)."

4. Pentru destindere:

Ἰατρὸς ἑτερ-όφθαλμος (cu un ochi) ἠρώτᾱ νοσοῦντα· „Πῶς ἔχεις;" Ὁ δὲ νοσῶν· „Ὡς βλέπεις." Ὁ δὲ ἰατρὸς ἔφη· „Ἐὰν ὡς ἐγὼ βλέπω ἔχῃς, τὸ ἕτερόν (o parte = jumătate) σου ἀπέθανε."

Notă. Πῶς ἔχεις (πράττεις, ποιεῖς); = cum te simți?

41
Πρῶτον καὶ τετταρακοστὸν δίδαγμα

Πατροκλῆος πυρή. — *Explicații la text.* — *Antichități:* libațiile. — *Gramatică:* 1. Flexiunea heteroclită a substantivului Patrocle. 2. Aoristul radical atematic mediu. 3. Perfectul A. τέθνηκα și βέβηκα. 4. Complementul de mod. 5. Propoziția comparativ-modală. — *Teme și exerciții.*

Ὅν[1] οἱ θεοὶ φιλοῦσιν ἀποθνήσκει[2] νέος
(Menandru la Stobaios, *Florilegomena*, 120, 8)

Πατροκλῆος πυρή

Οὐδὲ πυρὴ Πατρόκλου[3] ἐκαίετο τεθνηῶτος[4].
Ἔνθ᾽αὖτ᾽ἄλλ᾽ἐνόησε ποδάρκης δῖος Ἀχιλλεύς[5]·
στὰς ἀπάνευθε πυρῆς δοιοῖς[6] ἠρᾶτ᾽ Ἀνέμοισιν,
Βορρῇ καὶ Ζεφύρῳ, καὶ ὑπέσχετο ἱερὰ καλά...
Αἶψα δὲ πόντον ἵκανον ἀήμεναι[7]· ὦρτο[8] δὲ κῦμα
πνοιῇ ὕπο λιγυρῇ· Τροίην δ᾽ἐρίβωλον ἱκέσθην,
ἐν δὲ πυρῇ πεσέτην[9], μέγα δ᾽ἴαχε[10] θεσπιδαὲς πῦρ.
Παννύχιοι δ᾽ἄρα τοίγε[11] πυρῆς ἄμυδις φλόγ᾽ἔβαλλον,
φυσῶντες λιγέως· ὁ δὲ πάννυχος ὠκὺς Ἀχιλλεὺς
χρυσέου ἐκ κρητῆρος, ἑλὼν δέπας ἀμφικύπελλον,
οἶνον ἀφυσσάμενος[12] χαμάδις χέε, δεῦε[13] δὲ γαῖαν
ψυχὴν κικλήσκων[14] Πατροκλῆος δειλοῖο.
Ὡς[15] δὲ πατὴρ οὗ[16] παιδὸς ὀδύρεται ὀστέα καίων,
νυμφίου[17], ὅστε θανὼν δειλοὺς ἀκάχησε[18] τοκῆας[19]·
ὣς[20] Ἀχιλεὺς ἑτάροιο ὀδύρετο ὀστέα καίων,
ἑρπύζων[21] παρὰ πυρκαϊήν[22], ἀδινὰ στεναχίζων[23];

(Homer, *Iliada*, XXIII, 192–195, 214–225)

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. Ὅν „pe care", subînțelegem corelativul demonstrativ *acela* „pe care".
2. ἀποθνῄσκει „moare"; formele de bază: prez. ἀποθνῄσκω (iota subscris provine din sufixul -ισκ-), v. ἀπο-θανοῦ-μαι, aor. ἀπ-έθανον, pf. ἀπο-τέθνηκα.
3. Numele lui Patrocle, prietenul lui Ahile, apare, chiar la Homer, cu două teme: Πατροκλῆς, temă în siflantă, și Πάτροκλος, -ου, temă în |-ο-|. Vezi flexiunea la gramatica lecției.
4. τεθνηῶτος, formă epică față de atic τεθνεῶτος < *τε-θνη-ότος (cu metateză), G. part. perf. al vb. θνῄσκω, perf. τέ-θνη-κα/τέ-θνα-μεν (cf. gramatica lecției).
5. Ἀχιλ(λ)εύς, după nevoile versului, apare cu unul sau cu doi lambda.
6. δοιοῖσιν, D. pl. (în loc de dual δυοῖν) acordat cu Ἀνέμοις, adj. δοιός, -ά, -όν „dublu", doi.
7. ἀήμεναι (atic ἀῆναι), inf. prez. al vb. ἄημι „ a sufla"; sufixul de infinitiv atematic -μεναι se întîlnește numai la Homer și în Lesbos.
8. ὦρτο „porni", ind. aor. R. atem., diateza M., vb. ὄρ-νυ-μι „a porni", „a se lansa". Vezi gramatica lecției.
9. πεσέτην „căzură", ind. aor. persoana a 3-a dual al vb. πίπτω, v. πεσοῦμαι, aor. ἔπεσον, pf. πέπτωκα. La Homer, augmentul este facultativ: (ἐ)πεσέτην; subiect: cele două vînturi.
10. ἴαχε „trosni" (focul), impf. vb. ἰάχω „a țipa", „a trosni".
11. τοίγε „acestea", adică „vînturile", gen masculin în greacă; τοί, pronumele articol N. pl. m., care, la Homer și în unele dialecte, oferă și forme cu |τ-| inițial (atic οἱ). De observat inconsecvența plural/dual în relatarea despre cele două vînturi.
12. ἀφυσσάμενος, part. aor. M. al vb. ἀφύσσω „a scoate", „a lua", aor. persoana a 3-a epic ἄφυσσε, part. aor. ἀφύσσας, ἀφυσσάμενος.
13. δεῦε = ἔδευε „uda", vb. δεύω, δεύσω, ἔδευσα, ἐδεύθην, δέδευμαι „a uda", „a înmuia".

14. κικλήσκων „invocînd", un frecventativ al vb. καλέω „ a chema".
15. ὡς (în corelație cu ὥς de mai jos), valoare modală „după cum".
16. οὗ „al său" acordat cu παιδός: *sweso > ἕο > οὗ, pronume posesiv, creat pe aceeași temă cu lat. *suus*[3].
17. νυμφίου G. „de curînd căsătorit"; f. νύμφα „mireasă".
18. ἀκάχησε „a întristat", „a îndurerat", aor. ind. al vb. *ἄχω (inuzitat la prezent), v. ἀκαχήσω, aor. ἀκάχησα și ἤκαχον.
19. τοκῆας „pe părinți", Ac. pl. al subst. τοκεύς; G. hom. *τοκηϝ-ος > τοκῆος, de aici, flexiunea hom. păstrează vocala lungă -η- din diftongul | -ηϝ- |.
20. ὥς „tot astfel", corelativul conjuncției ὡς (deci conjuncția este proclitică, adverbul, accentuat).
21. ἑρπύζων „tîrîndu-se", derivat al vb. ἕρπω „mă tîrăsc" (lat. *serpo*); aici, figurat: Ahile, de durere, abia se tîrăște în jurul mortului.
22. παρὰ πυρκαϊήν, atic πυρ-καϊά, -ᾶς „rug", lit. „foc ce arde" (-η < -ᾱ, dial. ion.).
23. ἀδινὰ στεναχίζων „greu suspinînd", adv. ἀδινόν sau ἀδινά (forme neutre ale adj. ἀδινός, -ή, -όν „abundent, îndesat, puternic").

APXAIKA

LIBAȚIILE, acte religioase de vărsare a unei substanțe, cel mai des lichide, în cinstea zeilor (σπονδαί, vb. σπένδω, „vărs, stropesc"); libațiile pentru morți se numesc χοαί (vb. χέω „vărs, torn") și λοιβαί pentru zeii subpămînteni.

Libațiile însoțesc aproape toate jertfele, uneori fiind singure suficiente, mai ales la mese (συμπόσια), în cadrul jurămintelor și cu alte prilejuri. Ele sînt închinate zeilor olimpici, celor subpămînteni, sufletelor morților (ca în textul lecției) sau unui Ἀγαθὸς Δαίμων „Divinitate Bună", precum și Sănătății (Ὑγίεια).

Substanțele obișnuite în libații sînt: vinul, mierea, apa, laptele, uleiul, adeseori combinate, precum și diverse parfumuri, tămîie, mir, cedru, care ardeau în timpul sacrificiilor sîngeroase, pentru a înlătura mirosul neplăcut al sîngelui.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. FLEXIUNEA HETEROCLITĂ A SUBSTANTIVULUI PATROCLE (la Homer și atică) prezintă două teme concomitent: tematică și atematică:

a) *Paradigma tematică*	b) *Paradigma atematică*
N. Πάτροκλος	Πατροκλῆς (epică)
G. Πατρόκλου	Πατροκλέους și Πατροκλῆος
D. Πατρόκλῳ	Πατροκλεῖ
Ac. Πάτροκλον	Πατροκλέᾱ și Πατροκλῆα
V. Πάτροκλε	Πατρόκλεις și Πατρόκλεες

Notă. Formele epice sînt contaminări cu tema -ηϝ-: hom. G. Πατροκλῆος, Ac. Πατροκλῆα.

2. AORISTUL RADICAL ATEMATIC MEDIU la Homer și în poezia epică

Mai ales poemele homerice oferă unele forme de aorist atematic mediu create pe rădăcini consonantice, la care se adaugă desinențele medii, fără vocale tematice.

Exemple: ὦρ-το, vb. ὄρ-νυμι „a lansa, a porni"
ἆλ-το, vb. ἅλλομαι „a sări" (lat. *salio*)
σύ-το, vb. σεύω „a urmări", „a vîna"
χύ-το, vb. χέω „a vărsa, a turna"

Sînt forme întîlnite mai ales la persoana a 3-a sg., ca mai sus.

3. PERFECTUL A. τέθνηκα/τέθναμεν și βέβηκα/βέβαμεν

Se presupune că sufixul (κ) al perfectului activ se alipea originar numai la singular (ca la aoristele în κ) la rădăcina lungă, în vreme ce pluralul și dualul, lipsite de |κ|, comportau, prin alternanță, rădăcina scurtă. Urme ale acestei structuri paradigmatice oferă și Homer, și atica. Astfel:

τέ-θνη-κα	„sînt mort"	βέ-βη-κα	„am venit"
τέ-θνη-κας		βέ-βη-κας	
τέ-θνη-κε		βέ-βη-κε	
τέ-θνα-μεν		βέ-βα-μεν	
τέ-θνα-τε		βέ-βα-τε	
τε-θνᾶ-σι (< -θνα-ασι)		βε-βᾶ-σι	
τέ-θνα-τον[2]		βέ-βα-τον[2]	

Notă. De la aceste forme, part. perf. A. poate fi τε-θνηκώς, -υῖα, -ός, și τε-θνηώς, G. τεθνηότος sau cu metateză τε-θνεῶτος.

4. COMPLEMENTUL DE MOD exprimă modul în care se petrece acțiunea sau în care s-a realizat o calitate. Se exprimă printr-un adverb de mod sau printr-un nume sau grup nominal, aflat fie în cazul dativ, fie precedat de o prepoziție plus cazul cerut de aceasta; el mai poate fi redat printr-o conjuncție și un nume sau grup nominal. Derivate ale complementului de mod sînt complementul de comparație, instrumental și de asociație.

1) *Complementul de mod propriu-zis*

a) *Prin adverb de mod:* φυσῶντες λιγέως (Hom., *Il.*, XXIII, 200) „suflînd *lin*"; ἐξαπιναίως ἐνέπεσε (Thc., II, 48, 2) „a căzut *inopinat* peste"; ἀσφαλῶς διεφύλαξεν αὐτήν (Thc., II, 65, 6) „a păzit-o *cu strășnicie*".

b) *Prin nume sau G.N. în D.:* Ἐγίγνετό τε *λόγῳ* μὲν δημοκρατία, *ἔργῳ* δὲ ὑπὸ τοῦ πρώτου ἀνδρὸς ἀρχή (Thc., II, 65, 9) „*În vorbă,* era democrație, *în faptă* însă, era conducerea primului bărbat"; Ὁ φθόρος ἐγίγνετο *οὐδενὶ κόσμῳ* (Thc., II, 52, 2) „Prăpădul se arăta *fără nici o noimă*".

c) *Prin nume sau G.N. prepozițional:* se folosesc multe prepoziții, cel mai frecvent μετά + G.: μετὰ σοφροσύνης „cu înțelepciune", μετὰ θράσους „cu curaj"; dar și ἐκ δόλου „dintr-un vicleșug", ἀπ'ἐλπίδος „contrar speranței", ἀπὸ δόξης „contrar opiniei curente", ἄνευ φθόνου „fără invidie", πλὴν ὅπλων „fără arme", πρὸς ἀνάγκην „de nevoie" etc.

d) *Prin conjuncție și un G.N.:* este vorba de conjuncțiile: ὡς, ὥσπερ, οἷον, ἅτε, hom. ἠΰτε „ca, precum". Exemple: ἐσέβαλον ὥσπερ καὶ τὸ πρῶτον (Thc., II, 47, 2) „au năvălit *la fel ca la început*"; ἀνέδυ... ἠΰτε ὀμίχλη (Hom., *Il.*, I, 359) „*răsări ca o ceață*".

2) *Complementul instrumental și asociativ*

Exprimă instrumentul sau asociatul cu care se face acțiunea. Se exprimă prin: a) dativ; b) G.N. prepozițional (predominînd prepozițiile συν + D., μετά + G. „cu", ἅμα + D. „o

dată cu". Exemple: Τοὶ δὲ (θεοὶ) χρυσέοις δεπάεσσιν δειδέχατ'ἀλλήλους (Hom., *Il.*, IV, 3–4) „Iar (zeii) închinau între ei cu cupe de aur"; χειρὶ περιστρέψας (Hom., *Il.*, XIX, 131) „cu mîna învîrtind-o"; σὺν γὰρ θεῷ εἰλήλουθμεν (Hom., *Il.*, IX, 49) „Căci am venit *cu ajutorul divinității*"; Λικύρνιος μετὰ τῶν παίδων ἐν Ἄργεϊ κατῴκησαν (Diodor din Sicilia, 4, 58) „Likyrnios s-a așezat în Argos *cu copiii săi*" etc.

Notă. Pentru complementul de comparație, vezi lecția 47.

5. PROPOZIȚIA COMPARATIV-MODALĂ

Exprimă modul în care se desfășoară acțiunea din regentă sau face o comparație între două procese (din secundară și din regenta sa).

a) Se introduce prin:

conjuncții: ὡς, ὥσπερ, ὅπως, ὥστε, ἅτε, ἠΰτε (ἠΰτε) „după cum", cu corelativele οὕτως, ὧδε, ὥς, τοίως „așa", „tot astfel";

adjective de cantitate: ὅσος[3] „cît de" și calitate: οἷος[3] „cum", „ce fel", cu corelativele τόσος[3] „atît de mare", τοῖος[3] „astfel de";

locuțiuni conjuncționale: ὡς ὅτε „ca și cînd", ὡς εἰ „ca dacă", ὥσπερ εἰ și ὥσπερ ἂν εἰ „ca și cum", καθάπερ „după cum".

b) Structura:

— *indicativul:* pentru o comparație reală: ὡς δὲ πατὴρ οὗ παιδὸς ὀδύρεται ὀστέα καίων... ὥς Ἀχιλεὺς ἑτάροιο ὀδύρετο ὀστέα καίων (Hom., *Il.*, XXII, 222 și urm.) „*După cum* bocește un tată cînd arde oasele fiului său, *așa* bocea Ahile cînd ardea oasele camaradului său".

— *optativul* cu sau fără particulă modală, pentru o comparație potențială: διὰ δὴ ταῦτα οὐδὲν πάνυ μοι ἐλεεινὸν εἰσῄει, ὡς εἰκὸς ἂν δόξειεν εἶναι παρόντι πένθει (Plat.) „de aceea nu mi s-a strecurat (în suflet) nici un sentiment de milă, *cum s-ar părea* de cuviință să se întîmple într-o jale prezentă".

— *infinitivul*, numit absolut, în expresii stereotipe ce corespund unor paranteze: ὥς ἔπος εἰπεῖν „ca să zic și eu o vorbă", ὥς εἰπεῖν „ca să zic așa", ὡς ἐν βραχίονι εἰπεῖν „ca să spun mai pe scurt".

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Analizați comparativa și regenta ei din următoarele versuri:

Ὡς δ'ὅτ' ἀριζήλη φωνή, ὅτε τ'ἴαχε σάλπιγξ
ἄστυ περιπλομένων δηΐων ὕπο θυμοραϊστέων·
ὣς τότ' ἀριζήλη φωνὴ γένετ' Αἰακίδαο.

(Hom., *Il.*, XVIII, 219 și urm.)

2. Redați în grecește următoarele sintagme (din lecție):

„Ahile cel iute de picioare"; „ofrande frumoase"; „leșul lui Patrocle"; „crater de aur"; „două vînturi, Boreanul și Zefirul"; „suflu șuierător"; „fiul meu"; „fiul său"; „vase cu duble cupe" (δέπας, pl. δέπα n.); „focuri profetice" (n.).

3. Retroversiune:

Ciuma de la Atena a făcut mare prăpăd (φθόρος, -ου), ca să zic așa. După cît era de mare căldura verii și lipsa locuințelor, este de mirare (θαυμάζω) că n-a pierit întreaga populație a Atenei. Thucydide, după cum mărturisește el însuși, a făcut boala și a scăpat (περιγίγνομαι sau σῴζομαι).

4. Traduceți următoarele versuri și observați structura comparativei:

Ὡς δ'ἀπὸ σώματος οὔτι λέοντ'αἴθωνα δύνανται
ποιμένες ἄγραυλοι μέγα πεινάοντα δίεσθαι·
ὥς ῥα τὸν οὐκ ἐδύναντο δύω Αἴαντε κορυστὰ
Ἕκτορα Πριαμίδην ἀπὸ νεκροῦ δειδίξασθαι.

(Hom., *Il.*, XVIII, 161 și urm.)

Notă. Δειδίξασθαι, inf. ao. M. < δειδίσσομαι „a speria îndepărtînd" ἀπὸ „de la".

și a complementului modal:

Ῥόδα παῖς ὁ τῆς Κυθήρης,
στέφεται καλοῖς ἰούλοις,
Χαρίτεσσι συγχορεύων.

(Anacreon)

42
Δεύτερον καὶ τετταρακοστὸν δίδαγμα

Ἐκ δ'αἴης προρέουσι πάντα. — *Explicații la text.* — *Antichități:* principia rerum. — *Gramatică:* 1. Prepoziții. 2. Adjective în -εντ- 3. Propozițiile principale. — *Teme și exerciții.*

Δίπλ'ἐρέω[1]· τότε μὲν[2] γὰρ ἓν ηὐξήθη[3] μόνον εἶναι
ἐκ πλεόνων, τότε δ'αὖ διέφυ[4] πλέον'ἐξ ἑνὸς εἶναι,
πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ γαῖα καὶ ἠέρος ἄπλετον[5] ὕψος,
Νεῖκός τ'οὐλόμενον[6] δίχα τῶν[7], ἀτάλαντον[8] ἁπάντῃ,
καὶ Φιλότης ἐν τοῖσιν, ἴση μῆκός τε πλάτος τε.

(Empedocle, *Phys.*, 157, 25 D–K)

Ἐκ δ'αἴης προρέουσι πάντα

Ἀλλ'ἄγε
ἠέλιον μὲν θερμὸν ὁρᾶν[9] καὶ λαμπρὸν ἁπάντῃ,
ἄμβροτα δ'ὅσσ'ἴδει[10] τε καὶ ἀργέτι[11] δεύεται αὐγῇ
ὄμβρον δ'ἐν πᾶσι δνοφόεντά[12] τε ῥιγαλέον[13] τε·
ἐκ δ'αἴης[14] προρέουσι θελυμνά τε καὶ στερεωπά,
ἐν δὲ Κότῳ[15] διάμορφα καὶ ἄνδιχα πάντα πέλονται[16],
σὺν δ'ἔβη[17] ἐν Φιλότητι καὶ ἀλλήλοισι ποθεῖται.
Ἐκ τούτων γὰρ πάνθ'ὅσα τ'ἦν ὅσα τ'ἔστι καὶ ἔσται[18],
δένδρεά τ'ἐβλάστησε[19] καὶ ἀνέρες ἠδὲ γυναῖκες,
θῆρες τ'οἰωνοί τε καὶ[20] ὑδατοθρέμμονες[21] ἰχθῦς[22],
καί τε θεοὶ δολιχαίωνες τιμῇσι[23] φέριστοι[24].
Αὐτὰ γὰρ ἔστιν ταῦτα, δι'ἀλλήλων δὲ θέοντα
γίγνεται ἀλλοιωπά· τόσον διὰ[25] κρῆσις[26] ἀμείβει.

(Empedocle, Περὶ φύσεως, fr. 21 D–K)

Notă. Ambele poeme ale lui Empedocle, *Despre natură* și *Purificări*, sînt compuse în hexametri.

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. δίπλ' ἐρέω „două lucruri (ți-)oi spune"; δίπλα, n. pl. pentru διπλᾶ < διπλοῦς, -ῆ, -οῦν „dublu", aici „două"; ἐρέω ind. v. al vb. λέγω, ἐρῶ, εἶπον, εἴρηκα, P. λέγομαι, ῥηθήσομαι, ἐρρήθην, εἴρημαι.
2. τότε μὲν... τότε δέ „odată... altădată".
3. ηὐξήθη, ind. aor. în -θη- cu valoare intranzitivă „a crescut", vb. αὐξάνω, αὐξήσω, ηὔξησα și ηὐξήθην, ηὔξηκα.
4. διέφυ, aor. R. atem. ind. al vb. δια-φύω „a se despărți", „a fi divizat de la natură", R. φυ-, aceeași ca în φύσις „natură".
5. ἄπλετον „de neumplut", „vast", „imens", „infinit".
6. οὐλόμενον, cu lungire metrică pentru ὀλόμενον „distrugător, -oare", part. aor. tem. al vb. ὄλλυμι „a distruge".
7. τῶν, articol cu valoare demonstrativă („vrajba distrugătoare prin divizarea -δίχα- acestora").
8. ἀτάλαντος, -ον „egal în greutate, în intensitate".
9. ἄγε... ὁρᾶν „haide privește", infinitiv cu valoare de imperativ.
10. ἴδει „vezi", Conj. aor. M. ἴδει = ἴδῃ < *ἰδ-η-σαι.
11. ἀργής, -έτος „alb strălucitor", adjectiv care, ca o excepție, deși sigmatic, comportă alternanță vocalică în predesinențială.
12. δνοφόεις, -όεσσα, -όεν, în text Ac. sg. m., acordat cu ὄμβρον „sumbru, -ă", „întunecos, -oasă".
13. ῥιγαλέος, -α, -ον „rece", „friguros", adj. creat pe R. ϝρῑγ- > ῥῖγος „frig".
14. αἶα, αἴης, formă epic-ionică = γαῖα, -ης „pămînt".
15. Κότος, -ου „Ură", aceeași cu Νεῖκος, -ους „Ură, Vrajbă", personificate și socotite, împreună cu Φιλότης, -ητος, „Iubirea", două principii active, contradictorii, indispensabile în ciclul evoluției Naturii.
16. πέλονται, formă eolică pentru τέλονται „ei sînt".
17. σὺν δ'ἔβη „s-au unit", tmeza prefixului față de verb, *pro* συνέβη.

18. Versul înregistrează trei repetiții: una a pronumelui cantitativ ὅσα „cîte", alta a conjuncției copulative τ(ε), plus καί, cu același sens „și"; a treia repetiție, anume a vb. „a fi", la timpuri diferite, corespunde figurii de stil numite *poliptoton* (πολύπτωτος, -ον).
19. ἐβλάστησε „au răsărit", „au crescut", și de aici și mai sus δεύεται „este înmuiat", „se scaldă" sînt forme de singular, deși au mai multe subiecte, deoarece este vorba de un acord al neutrelor plurale cu singularul.
20. τε καί „și", formulă homerică.
21. ὑδατο-θρέμμονες „care se hrănesc din apă", al doilea element al compunerii are R. τρεφ-, la care s-a adăugat sufixul -μων, -μονος, iar |μ| a asimilat total pe |φ|; dispărînd φ, aspirația trece asupra inițialei: θρέμμων. Același fenomen: τάφ-ος „mormînt", dar *ταφ-*j*ω > θάπτω „înmormîntez"; *τριχ-ς > θρίξ, τριχ-ός „păr (din cap)".
22. ἰχθῦς < ἰχθύες „pești", cu înghițirea vocalei |ε| din nevoi metrice.
23. τιμῇσι, D. pl. ionic al subst. τιμή, -ῆς „cinste".
24. φέριστοι „cei mai bravi", „cei mai presus" în + D.
25. διὰ... ἀμείβει, tmeză pentru διαμείβει „creează varietate prin (amestec)".
26. κρῆσις, atic κρᾶσις, -εως „amestec".

ΑΡΧΑΙΚΑ

PRINCIPIA RERUM (Στοιχεῖα) „elemente primordiale" în Univers.

Filozofii materialiști greci consideră că la temelia a tot ce există se află unele elemente primordiale ca *focul* (Heraclit), *apa* (Thales), *aerul* (Anaximenes), *apeiron*, materia indefinită (Anaximandros), *numărul* (Pythagoras), *atomul*, element material indivizibil (Democrit și Leucip), *atomii și vidul* (Epicur), *pămînt, apă, aer și foc*, ca elemente pasive, *Iubirea și Vrajba*, ca principii active (Empedocles). Filozofii idealiști, în primul rînd Platon, consideră drept principiu primordial și fundamental *Ideea*, a cărei exprimare concretă o reprezintă obiectele lumii perceptibile cu simțurile.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. PREPOZIȚII

σύν „cu, împreună cu" + D. →
- asociație: σὺν τῇ ἀδελφῇ „cu sora mea";
- mijloc sau materie: σὺν ὕδατι „cu apă";
- mod: σὺν πένθει „cu jale".

ἀνά „în susul"
- + G. „în sus", „pe": ἀνὰ νεὼς βαίνει „urcă pe vas";
- + D. „deasupra", „pe": ἀνὰ σκήπτρῳ „pe sceptru", ἀνὰ ναυσὶν εἰσι „se află pe vase";
- + Ac. „în susul": ἀνὰ ποταμὸν πλεῖν „a naviga pe rîu în sus", ἀνὰ δῶμα „prin casă (traversînd încăperile)", ἀνὰ νύκτα „de-a lungul nopții"; distributiv: ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν „în fiecare zi", „zi de zi"; modal: ἀνὰ κράτος „cu forță".

κατά „în josul"
- + G. „de pe": κατ' Ὀλύμποιο καρήνων „de pe culmile Olimpului", κατὰ τῆς πέτρας „de pe stîncă", „în", „sub": κατὰ γῆς (χθονός) „sub pămînt";
- + Ac. *direcția:* κατὰ τὸν ποταμόν „pe rîu în jos", κατὰ τὰ ἴχνη „pe urmele cuiva";
  - *timpul:* κατὰ τὸν πόλεμον „în timpul războiului"; κατὰ Κροῖσον „pe vremea lui Croesus";
  - *distribuția:* καθ' ἕνα „cîte unul", κατὰ τρεῖς „cîte trei", κατὰ πᾶν ἔτος „în fiecare an";
  - *conformitatea:* κατὰ τοὺς νόμους „conform legilor".

2. ADJECTIVE ÎN | εντ- |

Există o categorie de adjective cu tema în grupul dentalic | **-nt-* | ca la participiu, create cu sufixul | ϝεντ-/ϝν̣τ- |. Ele se întîlnesc în toate dialectele, dar mai frecvent la Homer și în poezia epică, în general. Masculinul este sigmatic. Așadar:

N. m. *χαρι-ϝεντ-ς > χαρίεις
   f. *χαρι-ϝν̣τ-*jə* > *χαρίαττα/-σσα > analog χαρίεττα/-σσα
   n. *χαρι-ϝεντ- > χαρίεν

G. m. n. χαρίεντος
   f. χαριέσσης/-έττης

Notă. Dialectul atic și beoțian comportă | ττ | la feminin, restul dialectelor | σσ |.

Exemple:

αἰγλήεις, -ήεσσα, -ῆεν	„strălucitor"
αἱματόεις, -όεσσα, -όεν	„însîngerat"
δακρυόεις, -όεσσα, -όεν	„înlăcrimat"
δνοφόεις, -όεσσα, -όεν	„sumbru, întunecos"
λειριόεις, -όεσσα, -όεν	„alb ca un crin"
ἱμερόεις, -όεσσα, -όεν	„doritor, plin de dor"
νιφόεις, -όεσσα, -όεν	„înzăpezit, alb ca zăpada"
ὀμφαλόεις, -όεσσα, -όεν	„bombat în centru"
ὀξυόεις, -όεσσα, -όεν	„ascuțit"
παιπαλόεις, -όεσσα, -όεν	„stîncos, sinuos"
πτερόεις, -όεσσα, -όεν	„înaripat"
χαρίεις, -ίεττα, -ίεν	„grațios, fermecător" (mai ales, atic)
φαιδιμόεις, -όεσσα, -όεν	„strălucit, viteaz"

Flexiunea este regulată, cu excepția dativului plural, atematic, unde | εντ-σι | nu evoluează în | -εισι |, cum ar fi de așteptat, ci în | -εσι |; forma este explicabilă: dativul plural atematic este constituit pe gradul zero al predesinențialei: *χαρι-ϝn̥τ-σι > *χαρίασι, iar | α | este substituit de | ε | din restul paradigmei. Iată flexiunea adjectivului din textul lecției:

nr.	caz	masculin	feminin	neutru
sg.	N.	δνοφόεις	δνοφόεσσα	δνοφόεν
	G.	δνοφόεντ-ος	δνοφοέσσης	δνοφόεντ-ος
	D.	δνοφόεντ-ι	δνοφοέσσῃ	δνοφόεντ-ι
	Ac.	δνοφόεντ-α	δνοφόεσσαν	δνοφόεν
	V.	δνοφόεν	δνοφόεσσα	δνοφόεν
pl.	N.V.	δνοφόεντ-ες	δνοφόεσσαι	δνοφόεντ-α
	G.	δνοφοέντ-ων	δνοφοεσσῶν	δνοφοέντ-ων
	D.	δνοφόεσι	δνοφοέσσαις	δνοφόεσι
	Ac.	δνοφόεντ-ας	δνοφοέσσας	δνοφόεντ-α
du.	N.Ac.V.	δνοφόεντ-ε	δνοφοέσσᾱ	δνοφόεντ-ε
	G.D.	δνοφοέντ-οιν	δνοφοέσσαιν	δνοφοέντ-οιν

3. PROPOZIȚII PRINCIPALE sînt toate expresiile predicative cu înțeles deplin. În general, există principale: 1) enunțiative, 2) interogative, 3) exclamative, 4) injunctive.

1) *Enunțiativa* este propoziția principală care enunță sau comunică un mesaj, corespunzînd, pe plan logic, unei judecăți. Se construiește cu indicativul și se neagă prin οὐ și compușii săi. Exemple:

Ἐκ δ'αἴης προρέουσι θελυμνά τε καὶ στερεωπά (Emped.) „Din pămînt izvorăsc substanțe prime solide";

Ἐν δὲ Κότῳ διάμορφα καὶ ἄνδιχα πάντα πέλονται (Emped.) „În Ură toate diforme se fac și dezbinate".

2) *Interogativa* este propoziția principală care exprimă o întrebare; este introdusă sau nu printr-un pronume, adjectiv sau adverb interogativ; se construiește cu indicativul și se neagă prin οὐ. Exemple:

Τίς δ'ὅδε Ναυσικάᾳ ἕπεται καλός τε μέγας τε ξεῖνος; ποῦ δέ μιν εὗρε; (Hom., *Od.*, VI, 276–277) „Cine-i acest străin frumos și chipeș care o însoțește pe Nausicaa? Unde l-a găsit?"

3) *Exclamativa-optativă* exprimă o mirare, o dorință, un blestem. Se construiește mai ales cu εἰ (αἰ) γάρ sau εἴθε cu indicativul și optativul, cel mai des. Negația este μή. Exemple:

— *Cu optativul,* dorințe potențiale (cu realizare probabilă):

Αἰ γὰρ ἐμοὶ τοιόσδε πόσις κεκλημένος εἴη (Hom., *Od.*, VI, 244) „O, de-ar fi să se numească al meu soț unul ca acesta".

— *Cu indicativul,* timpuri cu augment sau ὤφελ(λ)ον + infinitivul, pentru dorințe ireale (nerealizate):

Εἴθ' ἐξεκόπην πρότερον τὸν ὀφθαλμὸν λίθῳ (Ar., *Nub.*, 23–24) „O, de mi-aș fi spart mai înainte ochiul cu o piatră";

Εἴθ' ὤφειλ' ἡ προμνήστρια ἀπολέσθαι κακῶς (Ar., *Nub.*, 41) „O, de mi-ar fi pierit pețitoarea în mod nenorocit".

4) *Injunctiva* este propoziția principală care exprimă o voință impusă prin îndemn (hortativă), interdicție (prohibitivă), poruncă (imperativă). Negația este μή.

Exemple:

— *Hortativă:* cu conjunctivul (uneori cu ind. viitor):

Ἀλλ' ἄγ', ἐγὼν αὐτὸς πειρήσομαι ἠδὲ ἴδωμαι (Hom., *Od.*, VI, 126) „Dar hai să încerc și să văd eu însumi".

— *Prohibitivă:* μή + conjunctivul:

Μὴ τρέσῃς ἐμὴν χέρα (Eur., *El.*, 220) „Să nu tremuri (să nu te temi) de mîna mea".

— *Imperativă:* cu imperativul, negația μή:

Ἀλλὰ δότε, ἀμφίπολοι, ξείνῳ βρῶσίν τε πόσιν τε (Hom., *Od.*, VI, 209) „Dar, fetelor, dați străinului mîncare și băutură";

Ὄρσεο δὴ νῦν, ξεῖνε, πόλινδε (Hom., *Od.*, VI, 255) „Pornește acum, străine, (să mergem) în oraș".

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Analizați propozițiile principale din textul lecției.

2. Redați în grecește următoarele grupuri nominale: „vasta înălțime", „vrajba funestă", „soarele cald și strălucitor", „rază luminoasă", „ploaie sumbră și rece".

3. Traduceți următoarele grupuri nominale: ὑδατοθρέμμων ἰχθύς, θεὸς δολιχαίων, θεοὶ τιμῇσι φέριστοι, Νεῖκος ἀτάλαντον ἁπάντῃ.

4. Pentru cunoașterea poetului Empedocle, mai citiți următoarele versuri și semnalați figurile de stil folosite (traducerea și versificația — A. F. Ștef):

Două lucruri ți-oi spune: odat' Unitatea proporții
Mari a luat, încît, din mai multe-a ajuns numai una;
Altădată apoi s-a 'mpărțit din una-n mai multe [...]
Focul și Apa și Glia și Aeru-n vasta-nălțime,
Ca și Vrajba funestă, la fel peste tot de intensă,
Ce le desparte, și, printre ele, Iubirea ce este
Egală întocmai cu Vrajba-n lungime și în lățime.

(Emped., *Despre natură*, fr. 21, DK 1, 1–3; 20–23)

Uite, privește soarele cald, luminos pretutindeni,
Nemuritoare făpturi scăldate în raza luminii
Strălucitoare, la ploaia cea sumbră și rece-ntru toate;
Din pămînt izvorăsc substanțe prime solide,
În Ură toate diforme se fac și-apoi se dezbină,
Dar se uniră-n Iubire și reciproc se doriră,
Căci din toate cîte au fost și sînt încă și fi-vor
Au răsărit copaci și bărbați și femei, deopotrivă,
Fiare și păsări și pești care hrana în apă și-o cată,
Zei fără moarte, pe cea mai înaltă treaptă-a cinstirii.
Căci ele sînt cele patru principii, ce, prin amestec,
Se preschimbă în lucruri de tot felurite; atîta
Varietate creează amestecul lor laolaltă.

(Emped., *Despre natură*, fr. 21, DK 1, 4–16)

43
Τρίτον καὶ τετταρακοστὸν δίδαγμα

Τάδε μέλλετε ἀκουέμεν. — *Explicații la text.* — *Antichități:* Odiseea. — *Gramatică:* 1. Verbul μέλλω. 2. Auxiliarul ὀφέλλω. 3. Propoziția concesivă. — *Teme și exerciții.*

Μηδένα πω κακότητι βιάζεο·[1] *τῷ δὲ δικαίῳ*
τῆς εὐεργεσίης οὐδὲν ἀρειότερον[2]
(Theognis, I, 547–548)

Τάδε μέλλετε ἀκουέμεν

Καὶ πατέρων τάδε μέλλετ' ἀκουέμεν[3], οἵτινες ὔμμιν[4]
εἰσίν· ἐπεὶ μάλα πόλλ' ἔπαθον, καὶ ἀπώλεσα οἶκον[5]
εὖ μάλα ναιετάοντα[6] κεχανδότα[7] πολλὰ καὶ ἐσθλά[8].
Ὧν ὄφελον[9] τριτάτην περ ἔχων ἐν δώμασι μοῖραν
ναίειν, οἱ δ'ἄνδρες σόοι ἔμμεναι[10], οἳ τότ' ὄλοντο[11]
Τροίῃ ἐν εὐρείῃ, ἑκὰς Ἄργεος ἱπποβότοιο[12].
Ἀλλ'ἔμπης πάντας μὲν ὀδυρόμενος καὶ ἀχεύων,
πολλάκις ἐν μεγάροισι καθήμενος[13] ἡμετέροισιν,
ἄλλοτε μέν τε γόῳ φρένα τέρπομαι[14], ἄλλοτε δ'αὖτε
παύομαι· αἰψηρὸς δὲ κόρος κρυεροῖο γόοιο[15].
Τῶν πάντων[16] οὐ τόσσον ὀδύρομαι, ἀχνύμενός περ[17],
ὡς ἑνός[18], ὅστε μοι ὕπνον ἀπεχθαίρει[19] καὶ ἐδωδὴν
μνωομένῳ[20]· ἐπεὶ οὔτις Ἀχαιῶν τόσσα μόγησεν
ὅσσ' Ὀδυσεὺς ἐμόγησε καὶ ἤρατο[21]. Τῷ δ'ἄρ'ἔμελλεν[22]
αὐτῷ κήδε' ἔσεσθαι, ἐμοὶ δ' ἄχος[23] αἰὲν ἄλαστον
κείνου[24], ὅπως δὴ δηρὸν ἀποίχεται· οὐδέ τι ἴδμεν[25],

ζώει ὅγ' ἦ τέθνηκεν. Ὀδύρονταί νύ που αὐτὸν
Λαέρτης θ'ὁ γέρων καὶ ἐχέφρων Πηνελόπεια,
Τηλέμαχός θ', ὅν ἔλειπε νέον γεγαῶτ'[26] ἐνὶ οἴκῳ.

(Homer, *Odiseea*, IV, 94–112)

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. βιάζεο (atic -ου) imper. prez. M. persoana a 2-a sg.
2. ἀρειότερον, comp. pe tema ἄριστος.
3. πατέρων τάδε μέλλετε ἀκουέμεν „veți fi auzit acestea de la părinții voștri"; πατέρων = ἀπὸ (ἐκ) πατέρων, lit. „de la tații voștri"; (ἐ)μέλλετε vb. auxiliar, la Homer, cu valoare prezumtivă, adesea putîndu-se traduce și prin „trebuie" + inf.: „trebuia" să fi auzit; ἀκου-έ-μεν, inf. prez. epic în -μεν al vb. ἀκούω „aud"; atic ἀκούειν.
4. ὔμμιν = atic ὑμῖν „vouă" + εἰσίν „vă sînt" = „voi îi aveți".
5. ἀπώλεσα οἶκον „mi-am prăpădit casa", adică „mi s-a prădat", „mi-au răvășit-o alții"; comentatorii lui Homer presupun că, aici, poetul face aluzie la Paris, care, răpind-o pe Elena, a încărcat pe corăbii foarte multe lucruri de preț din casa lui Menelaos.
6. εὖ μάλα ναετάοντα „foarte bine rînduită (amenajată) casa".
7. κεχανδότα part. pf. A. „care conținea", cf. vb. χανδάνω, R. χνδ-/χενδ- v. χείσομαι, aor. ἔχαδον, pf. κέχανδα „a cuprinde".
8. πολλὰ καὶ ἐσθλά „(lucruri) multe și prețioase" — expresia poate fi interpretată și ca o *hendiadă* („una prin două"), adică două nume paratactice, în loc de un grup nominal de doi termeni în relație de subordonare, deci „multe lucruri de preț".
9. ὄφελον... ναίειν „aș fi preferat să locuiesc", ἔχων τριτάτην μοῖραν „avînd a treia parte" ὧν „din care" lucruri, adică „din aceste" lucruri prețioase pe care le am; ὤφελ(λ)ον + inf. redă acțiuni ireale.
10. οἱ δ'ἄνδρες σόοι ἔμμεναι „iar oamenii (mei) să fi rămas teferi", deci „în viață"; inf. hom.-lesb. ἔμμεναι < *ἔσμε-

ναι „a fi", „să fie", dar după ὤφελον, hom. ὄφελον (augment facultativ) „să fi fost", „să fi rămas".

11. οἳ τότ' ὄλοντο „care au murit atunci" (în războiul troian); ὄλοντο sau, cu augment, ὤλοντο, ind. aor. R. tem. M. al vb. ὄλλυμι „a pieri", „a muri".
12. ἑκὰς Ἄργεος ἱπποβότοιο „departe de Argos crescător de cai"; Ἄργος, oraș ahaic din Pelopones, are tema *Ἀργες, G. Ἄργεος; atributul ἱππόβοτον, decl. II; G. sg. hom. ἱπποβότοιο, formă care pierde pe | ι | intervocalic și contrage cei doi | ο + ο > -ου | în ionic-atică.
13. καθήμενος „șezînd", prin extindere, „stînd", vb. κάθημαι, a cărui flexiune este dată la lecția 26.
14. τέρπομαι φρένα γόῳ „îmi satur (*sau* astîmpăr) inima (mintea) în geamăt", deci „în lacrimi", „plîngînd".
15. κρυεροῖο γόοιο „de vaietul fioros", „geamăt înfricoșător", G. hom.
16. τῶν πάντων, G. cauzal: οὐ τόσσον ὀδύρομαι „dar nu plîng atît, pentru toți".
17. ἀχνύμενός περ „deși sînt mîhnit", „deși sufăr", concesiv.
18. ὡς ἑνός „cît pentru (din cauza) unul (unuia) singur", G. cauzal.
19. ἀπεχθαίρει „îmi face nesuferit".
20. μοι... μνωομένῳ „mie cînd îmi amintesc", part. prez. μναομένῳ (cu *diectasis*, cu contragere α + ο > ωο, fără reducere a numărului de silabe μνωομένῳ < μνωμένῳ, aparținînd vb. μνάομαι, μνήσομαι, ἐμνησάμην, pf. μέμνημαι „a-și aminti". Aici, un participiu coniunct, acordat cu μοι, interpretabil temporal.
21. ἤρατο „a suportat", ind. aor. < *ἤρσατο al vb. ἄρνυμαι „suport, îndur".
22. τῷ δ'αὐτῷ ἔμελλεν κήδεα ἔσεσθαι „iar lui însuși îi era dat să aibă griji". Deci μέλλω + inf. viitor al vb. εἰμί + D. subiectului logic „a-i fi dat să aibă".
23. ἄχος, -ους „durere", αἰὲν ἄλαστον „mereu" sau „în veci neuitată", „nepotolită".
24. κείνου = ἐκείνου G. cauzal: „din cauza aceluia", „din pricina lui".

25. ἴδμεν = ἴσμεν „știm": οὐδέ τι ἴδμεν „nici nu știm ceva" = „nu știm nimic" (despre el).
26. γεγαῶτα < *γε-γṇ-ϝοτα (atic γεγῶτα), formă epică cu un început de diectasis, part. perf. „fiind", νέον „tînăr", „copil".

ΑΡΧΑΙΚΑ

ODISEEA, al doilea poem homeric, compus tot în 24 de cînturi, ca *Iliada,* și tot în hexametri, relatează peripețiile eroului *Odiseu* (lat. *Ulise*) la întoarcerea acasă din războiul troian. Iată pe scurt întîmplările:

Au trecut mulți ani de cînd Odiseu, după cucerirea și distrugerea Troiei, rătăcește în drumul spre *Itaca,* unde îl așteaptă soția, înțeleapta Penelopa, și fiul Telemah. Aceștia abia mai răzbesc presiunii pețitorilor Penelopei, nerușinați în a-i toca averea. Telemah, încurajat de Atena, pleacă la Nestor din Pylos și la Menelaos din Lacedemona pentru a afla vești despre tatăl său. În acest timp, Odiseu lîncezește în insula Ogygia, unde îl reține nimfa Calypso. Zeii îi ordonă acesteia să-i dea drumul. Eroul pornește pe mare, dar o furtună îi zdrobește vasul. Scapă înotînd pînă la țărmul insulei Scheria, locuită de feaci. Nausicaa, fiica regelui feacilor, Alcinoos, îl duce la tatăl ei, care îl primește bine și ascultă cu nesaț aventurile eroului. Acesta povestește cum vînturile l-au azvîrlit succesiv pe coastele ciconilor, lotofagilor și a ciclopilor. Unul dintre ciclopi, Polyphem, i-a devorat tovarășii, iar el a scăpat numai datorită unor vicleșuguri, distrugînd monstrului singurul ochi pe care îl avea. Poseidon, tatăl lui Polyphem, se răzbună pe erou, ridicîndu-i piedici în cale. Odiseu își ia tovarășii supraviețuitori și ajunge la Eol, regele vînturilor, la lestrygoni, uriași antropofagi, apoi în insula Circei, care-i transformă camarazii în animale, și pe țărmurile monștrilor; el trece apoi printre Scyla și Charybda și, în continuare, scapă de ademenirea Sirenelor, poruncind tovarășilor săi să-l lege de catarg, iar ei să-și astupe urechile cu ceară, ajunge apoi în insula Soarelui, divinitate care se răzbună pe greci pentru boii mîncați; furtuna provocată de Soare îi aruncă, în sfîrșit, în insula Ogygia.

Feacii, fermecați de întîmplările povestite, îi dau eroului o corabie care îl duce în Itaca. Aici, fără să fie recunoscut, decît treptat, de porcarul său, Eumenes, de Telemah, de doica Eurycleia, apoi de Penelopa, Odiseu, ajutat de Atena, ucide pețitorii hrăpăreți și intră în posesia averii strămoșești.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. VERBUL μέλλω (v. μελλήσω, ao. ἐμέλλησα, atic ἠμέλλησα, pf. nefolosit) face parte din categoria verbelor auxiliare. Construit cu infinitivul verbului de conjugat, μέλλω oferă o conjugare perifrastică echivalentă, în latină, verbului *esse* cu participiul viitor al verbului de conjugat (ex. *laudaturus sum*). În greacă, se disting patru valori ale vb. μέλλω: a) „sînt pe punctul de a...", „am de gînd să...", expresie care redă acțiuni prospective; b) „îmi este dat să..."; c) „trebuie să..."; d) „a întîrzia, a ezita".

Exemple:

a) μέλλω + inf., „sînt pe punctul de a...":

Ἀλλ'ὅτε δὴ ἄρ'ἔμελλε πάλιν οἶκόνδε νέεσθαι,.../ἐνθ'αὖτ' ἄλλ'ἐνόησε θεὰ γλαυκῶπις Ἀθήνη (Hom., *Od.*, VI, 110 și urm.) „Dar cînd *era pe punctul de a se întoarce* iar acasă, atunci zeița Atena cu ochi albaștri cugetă la alte născociri".

b) μέλλει + inf., „îi este dat să...", „era destinat să...":

Καὶ γὰρ ἐγώ ποτ' ἔμελλον ἐν ἀνδράσιν ὄλβιος εἶναι (Hom., *Od.*, XVIII, 137) „Căci și mie *îmi era dat să fiu* odată *fericit* printre oameni".

c) μέλλω + inf., „trebuie să...":

Χρόνῳ ἔμελλέ σ' ἀποφθίσαι (Sof., *Aiax*, 1027) „Cu timpul *el trebuia să te distrugă*".

d) μέλλω singur, „a ezita, a întîrzia":

Τί μέλλεις; (Eschil, *Pr.*, 36) „De ce stai pe gînduri?", „De ce zăbovești?"

Notă. Τὸ μέλλον, -οντος „viitorul".

2. AUXILIARUL ὀφέλλω, la imperfect ὤφελλον sau aor. R. tem. ὤφελον, cu infinitivul verbului de conjugat, redă acțiuni ireale. Se întîlnește mai des în propoziții principale deziderative ireale, introduse prin εἴθε, εἰ γάρ, dar nu numai. Astfel:

ὧν ὄφελον τριτάτην περ ἔχων ἐν δώμασι μοῖραν ναίειν (Hom., *Od.*, IV, 97) „*Aș fi preferat să* (sau: *ce n-aș fi dat să*)

locuiesc în casele mele posedînd numai a treia parte din acestea" (ὧν); în continuare, al doilea infinitiv după același auxiliar: οἱ δ'ἄνδρες σόοι ἔμμεναι „dar bărbații (tovarăși ai mei) să fi fost teferi" („să fi rămas în viață").

Εἴθ' ὤφειλ'ἡ προμνήστρι' ἀπολέσθαι κακῶς/ἥ τις με γῆμ' ἐπῆρε τὴν σὴν μητέρα (Ar., *Nub.*, 41–42) „O, de-ar fi pierit în mod nenorocit pețitoarea care m-a făcut s-o iau de nevastă pe maică-ta" (ὤφειλα, aor. sigmatic). Rezultă că, în fapt, lucrurile stau tocmai pe dos: pețitoarea n-a pierit, eu am luat-o de nevastă pe maică-ta.

3. PROPOZIȚIA CONCESIVĂ exprimă o concesie, iar regenta sa rezultatul admiterii acesteia. Se introduce prin εἰ καί, καὶ εἰ, ἐὰν καί, κἄν „deși", „cu toate că", καίπερ „deși", οὐδ'εἰ „nici dacă". Corelative: ὅμως, ἔμπης „totuși", οὐδὲν ἧττον „cu nimic mai puțin" etc.

Structura și modalitățile coincid cu cele ale condiționalelor. Specifică concesivei este doar exprimarea sa prin participiu și περ sau καίπερ. Exemplu:

Τῶν πάντων οὐ τόσσον ὀδύρομαι *ἀχνύμενός περ* (Hom., *Od.*, IV, 104) „Dar pentru toți nu plîng atît, *deși sufăr*".

— Τὰ δεύτερα ἐκ τῶνδε ἂν λέγοιμι ἃ ἐμοὶ δοκεῖ./— Εἰ καὶ τρίτα ἐστί, μὴ παρῇς τὸ μὴ οὐ φράσαι (Sof., *O.R.*, 282–283) „— Aș spune, în al doilea rînd, ceea ce mie mi se pare că rezultă din acestea./— *Chiar dacă există și al treilea rînd*, nu ezita să-mi spui".

Οὐδ'εἰ γὰρ ἦν τὸ πρᾶγμα μὴ θεήλατον,/ἀκάθαρτον ὑμᾶς εἰκὸς ἦν οὕτως ἐᾶν (Sof., *O.R.*, 249–250) „*Nici dacă fapta ar fi fost comandată* de divinitate, nu s-ar fi cuvenit ca ea să rămînă nepurificată".

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Traduceți poezia anacreontică (înlocuind vb. θέλω „vreau" cu μέλλω „sînt pe punctul de a...", „am de gînd să...").

Μέλλω λέγειν Ἀτρείδας,
Μέλλω δὲ Κάδμον ᾄδειν,
ὁ βάρβιτος δὲ χορδαῖς
ἔρωτα μοῦνον ἠχεῖ

(Anacreon)

2. Extrageți din textul lecției toate expresiile perifrastice, traduceți-le și analizați componentele.

3. Determinați toate timpurile din tema perfectului din textul lecției.

4. Redați în grecește următoarele sintagme: „casă bine populată", „lucruri multe și de preț", „dureri în veci nepotolite", „geamăt înfricoșător", „Argos crescător de cai", „săturare rapidă".

5. Traduceți și descoperiți concesiva:

Ἥξει γὰρ αὐτά, κἂν σιγῇ στέγω

(Sof., *O.R.*, 341)

44
Τέταρτον καὶ τετταρακοστὸν δίδαγμα

Μαρτυρία. — *Explicații la text.* — *Antichități:* instituții juridice. — *Gramatică:* 1. Verbul ἔχω. 2. Propoziția completivă. 3. Complementul direct. — *Teme și exerciții.*

Καλὸν[1] *ἑαυτὸν μετρεῖν ἐν πᾶσι*[2]
κατὰ τὴν ἑαυτοῦ ἰσχύν, καὶ δυνατωτέροις
ἑαυτὸν μὴ συνάπτειν μηδὲ κοινωνεῖν.

(Esop)

Μαρτυρία

Περὶ μὲν τοίνυν ταύτης τῆς αἰτίας οὐκ οἶδ' ὅ,τι δεῖ πλείω[3] λέγειν· δοκεῖ δέ μοι, ὦ βουλή, ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις ἀγῶσι περὶ αὐτῶν μόνων τῶν κατηγορημένων προσήκειν ἀπολογεῖσθαι, ἐν δὲ ταῖς δοκιμασίαις[4] δίκαιον εἶναι παντὸς τοῦ βίου λόγον διδόναι. Δέομαι οὖν ὑμῶν μετ'εὐνοίας ἀκροάσασθαί μου[5]· ποιήσομαι δὲ τὴν ἀπολογίαν ὡς ἂν δύνωμαι διὰ βραχυτάτων.

Ἐγὼ γὰρ πρῶτον μὲν οὐσίας μοι οὐ πολλῆς καταλειφθείσης διὰ τὰς συμφορὰς καὶ τὰς τοῦ πατρὸς καὶ τὰς[6] τῆς πόλεως, δύο μὲν ἀδελφὰς ἐξέδωκα[7], ἐπιδοὺς[8] τριάκοντα μνᾶς ἑκατέρᾳ, πρὸς τὸν ἀδελφὸν δ'οὕτως ἐνειμάμην[9], ὥστ' ἐκεῖνον πλέον ὁμολογεῖν ἔχειν ἐμοῦ τῶν πατρῴων[10], καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἅπαντας οὕτω βεβίωκα, ὥστε μηδεπώποτέ μοι μηδὲ πρὸς ἕνα μηδὲν ἔγκλημα[11] γενέσθαι. Καὶ τὰ μὲν ἴδια οὕτω διῴκηκα· περὶ δὲ τῶν κοινῶν μοι μέγιστον ἡγοῦμαι τεκμήριον

εἶναι τῆς ἐμῆς ἐπιεικείας, ὅτι τῶν νεωτέρων ὅσοι περὶ κύβους ἢ πότους ἢ περὶ τὰς τοιαύτας ἀκολασίας τυγχάνουσι τὰς διατριβὰς ποιούμενοι[12], πάντας αὐτοὺς ὄψεσθέ μοι διαφόρους ὄντας[13], καὶ πλεῖστα τούτους περὶ ἐμοῦ λογοποιοῦντας καὶ ψευδομένους. Καίτοι δῆλον ὅτι, εἰ τῶν αὐτῶν ἐπεθυμοῦμεν, οὐκ ἂν τοιαύτην γνώμην εἶχον[14] περὶ ἐμοῦ.

(Lysias, Ὑπὲρ Μαντιθέου, XVI, 9–11)

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. καλὸν (subînțeles ἐστί) „e frumos".
2. ἐν πᾶσι „în toate" domeniile.
3. πλείω = πλείονα Ac. n. pl. cf. πολύς, πολλή, πολύ.
4. δοκιμασίαι, -ιῶν, la Atena, desemnează verificările aptitudinilor sau ale eligibilității privind soldații înregimentați în cavalerie, magistrații, preoții, generalii, tinerii, dacă merită să fie admiși printre efebi etc.; proces de „dokimasie", „proces privind onoarea cuiva".
5. ἀκροάσασθαί μου „să mă ascultați"; verbele care exprimă senzația auditivă se construiesc cu acuzativul lucrului (ἀκούω τι „aud ceva"), dar cu genitivul persoanei (ἀκούω τινός „aud pe cineva") ca emițătoare, deci un fel de G. Abl. al punctului de plecare; δέομαι „cer, te rog", la fel cu G. „așteptînd o favoare de la cineva".
6. τὰς τοῦ πατρὸς καὶ τὰς τῆς πόλεως în această expresie, τάς repetă articolul substantivului determinat, τὰς συμφοράς „nenorocirile", înaintea celor două atribute substantivale determinante, pentru o mai clară integrare a acestora în grupul nominal respectiv; un astfel de articol poate fi lăsat netradus, deci „suferințele și ale tatălui, și ale cetății" sau se poate traduce cu articolul adjectival, „cel, cea", deci: „suferințele și cele ale tatălui, și cele ale cetății".
7. ἐξέδωκα, indicativ aor. A. al vb. ἐκδίδωμι (τὰς ἀδελφάς) „mi-am dat (surorile)", subînțeles „în căsătorie", „le-am măritat".

8. ἐπιδούς, alt compus al vb. δίδωμι; dacă prefixul ἐκ/ἐξ i-a imprimat verbului sensul „dinăuntru în afară", deci „a da din casă", ἐπί înseamnă „pe", „pe deasupra", și precizează sensul „a da în plus", „a da pe deasupra".
9. ἐνειμάμην ind. aor. M. al vb. νέμω „împart".
10. ὥστ' ἐκεῖνον... τῶν πατρῴων, frază ce conține o propoziție consecutivă ὥστε... ὁμολογεῖν „încît să recunoască" ἔχειν „că are" πλέον ἐμοῦ (genitiv al comparației) „mai mult decît mine" τῶν πατρῴων „din averea părintească" (genitiv partitiv).
11. τὸ ἔγκλημα „reclamația", „reproșul" (cuvîntul aparține propoziției consecutive ὥστε... γενέσθαι μοι), „încît să nu-mi fie mie", adică „încît să nu am". De remarcat acumularea de negații fără a se anula: μηδεπώποτε „nicidată încă", μηδέ „nici", μηδὲν ἔγκλημα „nici un reproș".
12. τυγχάνουσι... ποιούμενοι „se întîmplă să facă", expresie perifrastică în care verbul personal τυγχάνω se traduce prin „se întîmplă" sau, adverbial, „din întîmplare", iar participiul exprimă sensul principal al propoziției (cf. verbe frazeologice, lecția 32).
13. ὄψεσθε... ὄντας „veți vedea că toți aceștia se deosebesc (față) de mine"; de observat completiva regentei ὄψεσθε „veți vedea" cu o construcție aparte: cu subiectul în acuzativ (πάντας αὐτοὺς) și predicatul la participiu, acordat cu subiectul (διαφόρους ὄντας).
14. Propoziția οὐκ ἂν... εἶχον începe, anterior cu două virgule, cu ὅτι, fiind, în același timp, o completivă după δῆλόν (ἐστι) „e clar că" și apodoza unei condiționale ireale, construite cu imperfectul.

ΑΡΧΑΙΚΑ

INSTITUȚII JURIDICE

1. *Areopagul* (cf. și lecția 15), format din 31 de membri „efeți" (ἐφέται), judeca pricinile cele mai grave, avînd sediul în Areopag, dar, după natura cauzei, judeca în diverse locuri. Cînd areopagiții se întruneau ἐπὶ Παλλαδίῳ (lîngă templul Palladei Athena), ei judecau omuciderile in-

voluntare și instigațiile la crimă; reuniți ἐπὶ Δελφινίῳ (lîngă templul lui Apollon Delphinios, ambele la Atena), judecau omuciderile justificate (în legitimă apărare); ἐπὶ Φρεαττοῖ (lîngă Pireu), crimele comise de persoane condamnate la exil, pentru omucidere justificată; ἐν Πρυτανείῳ (în Prytaneu, edificiu public, în care se întreținea focul sacru și erau hrăniți oaspeții publici), crimele în care ucigașul era necunoscut sau în care moartea se datora unui accident. Instrucțiunea juridică era supravegheată de un βασιλεύς și comporta formalități religioase pe care trei ἐξηγηταὶ τῶν ὁσίων („interpreți ai celor sfinte") le aduceau la cunoștință rudelor mortului.

2. Ἡλιαία, comisie de jurați, numită astfel după locul de întrunire, judeca marea majoritate a proceselor. Membrii acestui tribunal se numeau *heliaști* (ἡλιασταί) sau *judecători* (δικασταί). Orice atenian de peste 30 de ani era eligibil în această funcție. De regulă, cetățenii care doreau să devină heliaști se înscriau benevol în această comisie, în care funcționau timp de un an. Erau împărțiți în zece grupuri numite cu literele alfabetului, de la A la K. Ei erau aleși la sorți de către legislatori (θεσμοθέται) pentru fiecare proces în parte. Zilnic, deasupra porții tribunalelor, era afișată o tăbliță cu litera secțiunii juraților care erau desemnați pentru acea zi și cu o baghetă de lemn (σφηκίσκος), însemnul juraților.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. VERBUL ἔχω, cu primul său sens „țin", apoi „am". Radical cu alternanță: *σεχ-/*σχ-. Forme principale: prez. *σεχω > **h*εχω > ἔχω, de unde impf. *ἐ-σεχ-ον > *ἐ-*h*εχ-ον > εἶχον „aveam"; v. *σεχ-σ-ω > ἕξω „voi avea" (spiritul aspru se datorează aspiratei | χ | care dispare în combinație cu | σ |, dar tot v. și σχ-ή-σ-ω creat pe gradul zero σχ- și sufixul de lărgire | η |; perf. *σε-σχ-η-κα > ἔσχηκα „am avut", format pe gradul zero al rădăcinii | σχ- | și sufixul de lărgire | η |, precedat de reduplicație.

2. PROPOZIȚIA COMPLETIVĂ este secundara care dezvoltă un complement direct, subiectiv sau obiectiv, de unde, la rîndul său, este:

1) *Completivă subiectivă și obiectivă*

a) *Completiva subiectivă* constituie subiectul regentei sale, iar regenta este totodată predicatul acestei subiective. Ast-

fel, în textul lecției, apare fraza: δοκεῖ δέ μοι... προσήκειν ἀπολογεῖσθαι, cu trei propoziții, din care două sînt regente și două completive subiective, astfel (una fiind întîi completivă, apoi regentă, la rîndul său):

{ regenta δοκεῖ δέ μοι „mi se pare" (P.)
{ compl. S. προσήκειν „că se cuvine" (S.)

{ regenta προσήκειν „se cuvine" (P.)
{ compl. S. ἀπολογεῖσθαι „să mă apăr" (S.)

b) *Completiva obiectivă* se întîlnește după verbe tranzitive ca obiect direct al acestora. Astfel, în lecție:

δέομαι οὖν ὑμῶν μετ'εὐνοίας ἀκροάσασθαί μοι „vă rog, așadar, să mă ascultați cu bunăvoință"; frază în care:
δέομαι ὑμῶν „vă rog" este vb. tranz. regent,
ἀκροάσασθαι „să mă ascultați", completivă obiectivă".

2) *Structura completivei*

Indiferent de valoarea sa subiectivă sau obiectivă, completiva poate avea patru structuri de bază: a) infinitivală; b) participială; c) conjuncțională; d) interogativă indirectă.

a) *Completiva infinitivală* (cf. și lecția 16), ca în latină, se întîlnește după *verba dicendi, affectuum, voluntatis,* după verbe și expresii impersonale. După astfel de regente, subiectul completivei stă în acuzativ, sau în nominativ în cazul că acest subiect este același cu al regentei, predicatul la infinitiv. Conjuncția completivă lipsește. Structura completivei este, așadar, de acuzativ cu infinitiv sau nominativ cu infinitiv.

Exemple:

Ἱκετεύομέν σε πάντες οἵδε πρόστροποι/ἀλκήν τιν'εὑρεῖν ἡμῖν (Sof., *O.R.*, 41–42) „Noi toți aceștia, întorși spre tine (ca suplicanți),/te rugăm *(ca tu) să găsești* pentru noi o putere oarecare (salvatoare)".

Τούτου θανόντος νῦν ἐπιστέλλει σαφῶς/τοὺς αὐτοέντας χειρὶ τιμωρεῖν τινα (Sof., *O.R.*, 106–107) „Din cauza morții acestuia, (Oracolul) ne ordonă acum *ca cineva să răzbune* cu brațul său pe făptași".

Ὑπεκρίνετο ἐκεῖνος εἶναι καὶ δεδιέναι (App., *Civ.*, IV, 29) „A răspuns *că el este acela și că se teme*".

b) *Completiva participială*, întîlnită după *verba sentiendi*, are subiectul în acuzativ (uneori în nominativ), predicatul la participiu acordat cu subiectul.

Exemple:

Πάντας αὐτοὺς ὄψεσθε μοι διαφόρους ὄντας καὶ πλεῖστα/ τούτους περὶ ἐμοῦ λογοποιοῦντας καὶ ψευδομένους (Lys., *Mant.*, XVI, 11) „Veți vedea *că toți aceștia se deosebesc* de mine și *că ei vorbesc* foarte multe despre mine și *spun numai minciuni*".

Δείκνυται δὲ καὶ ὀμφαλός τις ἐν τῷ ναῷ τεταινιωμένος (Strab., IX, 3, 6) „Se arată că în templu este și un buric și că a fost împodobit cu panglici".

c) *Completiva conjuncțională* se introduce prin conjuncțiile: ὅτι, διότι, ὡς, ὅπως, εἰ. Negația οὐ, dar și μή cu conjunctivul. În general, predicatul se află la modul indicativ. Se mai întîlnesc și optativul potențial și oblic și conjunctivul după *verba curandi*.

Exemple:

Δῆλον ὅτι... οὐκ ἂν τοιαύτην γνώμην εἶχον περὶ ἐμοῦ (Lys., *Mant.*, XVI, 11) „E clar *că... nu ar fi avut* o astfel de părere despre mine".

Ἀγορεύεις/ὡς δὴ τοῦδ' ἕνεκά σφιν Ἑκήβολος ἄλγεα τείχει (Hom., *Il.*, I, 109) „Spui *că*, din cauza acestuia, *(Apollo) departe săgetătorul le provoacă suferințe*".

Πάνυ ἐθαύμαζον εἴ τι ἕξει τις χρήσασθαι τῷ λόγῳ αὐτοῦ (Plat., *Phaid.*, 95 A) „Mult mă miram *că va putea cineva* să se folosească de cuvîntul lui".

Ὁμολογήσειν διότι καὶ λίαν πολύ τι τῆς ἀληθείας ἀπελείποντο πρόσθεν (Polyb., I, 4) „Vor cădea de acord că, înainte, chiar prea mult *s-au depărtat* de adevăr".

Ἐφρόντιζον ὅκως μὴ λείψομαι τῶν πρότερον γενομένων (Hdt., VII, 8) „Mă gîndeam cu îngrijorare *să nu rămîn* mai prejos de înaintașii mei".

d) *Completiva interogativă* sau *interogativă indirectă* are, în principiu, aceeași structură ca interogativa directă, doar că depinde de un verb regent. Se introduce prin pronume și adverbe interogative ca τίς, τί „cine, ce", ὅς[3] „care", iar adverbele, de regulă, sînt compuse cu elementul relativ ὁ-: ὅπως „cum", ὅπου „unde", ὅθεν, ὁπόθεν „de unde", ὁπότε „cînd", ὁπότερον „care din două" etc.

Exemple:

Φρονεῖς δ'ὅμως οἵᾳ νόσῳ σύνεστιν (ἡ πόλις) (Sof., *O.R.*, 302) „Cugeți totuși de ce boală e cuprins orașul".

Ἐσκόπουν ὅπως/κάλλιστ'ἐνέγκαιμ'αὐτόν (Eur., *Hipp.*, 392) „Reflectam *cum să-l suport cel mai bine* (pe Eros)".

3. COMPLEMENTUL DIRECT este partea de propoziție asupra căreia se răsfrînge direct acțiunea verbului tranzitiv. Se exprimă, de regulă, prin acuzativ fără prepoziție.

a) *Prin acuzativ simplu:*

Ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου (Mc. 1, 2) „*Eu trimit solia mea* înaintea feței tale";

ἐποίησεν ἄλλα πέντε τάλαντα (Mt. 24, 33) „a făcut alți cinci talanți".

b) *Acuzativ intern* se cheamă complementul direct exprimat de un nume din același radical cu predicatul (figură etimologică) sau sinonim cu verbul predicativ (figură sinonimică).

Exemple:

Μή τῳ λαθραίως τέκνα γενναίῳ τέκοι (Eur., *El.*, 26) „Nu cumva *să*-i *nască prunci*, în taină, unui nobil".

Μή τῳ παῖδ'ἀριστέων τέκοι (Eur., *El.*, 22) „Nu cumva *să*-i *nască fiu* vreunuia din nobili".

c) *Prin genitiv*, complement direct al verbelor memoriei, stăpînirii și al verbului ἀκούω „aud, ascult", cînd complementul este o persoană.

Exemple:

βασιλεύει τῶν Ἀχαιῶν „e rege peste ahei", „îi guvernează pe ahei";

κρατεῖν ἀνθρώπων	„*a stăpîni oameni*";
ἔλαθε τῶν παίδων	„a uitat *copiii*";
μιμνήσκει τῶν γυναικῶν	„își amintește *de femei*";
ἀκούουσι τῶν ὄχλων	„ascultă *mulțimile*".

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Analizați completivele din primul paragraf al lecției (în afara celor exemplificate la gramatică).

2. Determinați felul propozițiilor din fragmentul: πρὸς τὸν ἀδελφὸν... τῶν πατρῴων

3. Ce propoziție este: ὅτι τῶν νεωτέρων... ὄψεσθε?

4. Traduceți versurile următoare și determinați felul și structura completivelor:

Αὐτὰρ ἐγὼ εὖ οἶδα μάχας τ'ἀνδροκτασίας τε·
οἶδ'ἐπὶ δεξιά, οἶδ'ἐπ'ἀριστερὰ νομῆσαι βῶν
ἀζαλέην, τό μοί ἐστι ταλαῦρινον πολεμίζειν·
οἶδα δ'ἐπαΐξαι μόθον ἵππων ὠκειάων·
οἶδα δ'ἐνὶ σταδίῃ δηΐων μέλπεσθαι Ἄρηϊ.
Ἀλλ'οὐ γάρ σ'ἐθέλω βαλέειν, τοιοῦτον ἐόντα,
λάθρῃ ὀπιπτεύσας, ἀλλ'ἀμφαδόν, αἴ κε τύχωμι.

(Hom., *Il.*, VII, 237 și urm.)

5. În textul următor, puneți la forma cerută de context cuvintele din paranteze (atenție la gramatica lecției):

Πέρσαι ὁρῶντες δρόμῳ [ἐπιών, -όντος] τοὺς Ἀθηναίους παρεσκευάζοντο ὡς δεξόμενοι, μανίην τε τοῖσι [Ἀθηναῖοι] ἐπέφερον καὶ πάγχυ [ὀλεθρίη], ὁρῶντες αὐτοὺς ὀλίγους καὶ τούτους δρόμῳ [ἐπειγόμενοι] οὔτε ἵππου ὑπαρχούσης σφι οὔτε τοξευμάτων

(Hdt., VI, 112)

6. Traduceți textul următor și determinați completivele:

Μασσαγέται δ'ἐδήλωσαν τὴν σφετέραν ἀρετὴν ἐν τῷ πρὸς Κῦρον πολέμῳ, περὶ ὧν θρυλοῦσι πολλοί, καὶ δεῖ πυνθάνεσθαι παρ'ἐκείνων. Λέγεται δὲ καὶ τοιαῦτα... ὅτι κατοικοῦσιν οἳ μὲν ὄρη, τινὲς δὲ αὐτῶν πεδία.

(Strab., XI, 8, 6)

45
Πέμπτον καὶ τετταρακοστὸν δίδαγμα

Πότερον εἰρήνην ἄγειν ἢ πολεμεῖν δεῖ; — *Explicații la text.* — *Antichități:* procedura juridică. — *Gramatică:* Topica. — *Teme și exerciții.*

Τὰ χρήστ᾽ἐπιστάμεσθα καὶ γιγνώσκομεν,
οὐκ ἐκπονοῦμεν δ᾽, οἱ μὲν ἀργίας ὕπο[1],
οἱ δ᾽ἡδονὴν προθέντες ἀντὶ τοῦ καλοῦ

(Euripide, *Hippolyt*, 380 și urm.)

Πότερον εἰρήνην ἄγειν ἢ πολεμεῖν δεῖ;

Εἰ μὲν οὖν ἅπαντες ὡμολογοῦμεν Φίλιππον τῇ πόλει πολεμεῖν καὶ τὴν εἰρήνην παραβαίνειν[2], οὐδὲν ἄλλ᾽ ἔδει[3] τὸν παριόντα[4] λέγειν καὶ συμβουλεύειν ἢ[5] ὅπως ἀσφαλέστατα καὶ ῥᾷστ᾽αὐτὸν ἀμυνούμεθα[6]· ἐπειδὴ δ᾽οὕτως ἀτόπως ἔνιοι διάκεινται[7], ὥστε, πόλεις καταλαμβάνοντος ἐκείνου καὶ πολλὰ τῶν ὑμετέρων ἔχοντος καὶ πάντας ἀνθρώπους ἀδικοῦντος, ἀνέχεσθαί[8] τινῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις λεγόντων πολλάκις ὡς ἡμῶν τινές εἰσιν οἱ ποιοῦντες τὸν πόλεμον, ἀνάγκη φυλάττεσθαι καὶ διορθοῦσθαι περὶ τούτου. Ἔστι γὰρ δέος μήποθ᾽ὡς ἀμυνούμεθα[9] γράψας τις καὶ συμβουλεύσας εἰς τὴν αἰτίαν ἐμπέσῃ[10] τοῦ πεποιηκέναι[11] τὸν πόλεμον. Ἐγὼ δὴ τοῦτο πρῶτον ἁπάντων λέγω καὶ διορίζομαι[12]· εἰ ἐφ᾽ἡμῖν ἐστι τὸ βουλεύεσθαι περὶ τοῦ πότερον[13] εἰρήνην ἄγειν ἢ πολεμεῖν δεῖ, φημ᾽ἔγωγ᾽εἰρήνην ἄγειν ἡμᾶς δεῖν, καὶ τὸν ταῦτα λέγοντα γρά-

φειν καὶ πράττειν καὶ μὴ φενακίζειν ἀξιῶ· εἰ δ᾽ἕτερος, τὰ ὅπλ᾽ἐν ταῖς χερσὶν ἔχων καὶ δύναμιν πολλὴν περὶ αὑτόν, τοὔνομα μὲν τὸ[14] τῆς εἰρήνης ὑμῖν προβάλλει, τοῖς δὲ ἔργοις αὐτὸς τοῖς τοῦ πολέμου χρῆται[15], τί λοιπὸν ἄλλο[16] πλὴν ἀμύνεσθαι;

(Demostene, *Filipica*, III, 6–9)

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. οἱ μὲν ἀργίας ὕπο „unii de lene"; două observații:
   a) articolul repetat, cu particule adversative, ca în versurile prezente, οἱ μέν... οἱ δέ, are valoare de pronume: „unii... alții";
   b) prepozițiile stau înaintea numelui pe care îl leagă, ὑπὸ ἀργίας „de lene"; cînd, din motive poetice, apar postpuse, figură numită *anastrofă*, accentul lor se retrage: ἀργίας ὕπο.
2. εἰ... ὡμολογοῦμεν „dacă am fi căzut de acord", verb *dicendi*, după care completivele următoare au structura acuzativului (Φίλιππον) cu infinitivul (πολεμεῖν καὶ... παραβαίνειν). Expresia τὴν εἰρήνην παραβαίνειν „a încălca pacea" se explică astfel: παραβαίνειν „a umbla pe lîngă, pe de lături, și nu în limitele convenite de pace", deci „a umbla împotriva păcii", „a încălca convențiile de pace".
3. ἔδει „ar fi trebuit"; vb. δεῖ „trebuie", aici la imperfect, figurează în apodoza condiționalei, a cărei protază este εἰ ὡμολογοῦμεν. Este o perioadă ireală (se înțelege că atenienii lui Demostene nu au căzut de acord); din apodoză lipsește însă particula modală ἄν de pe lîngă ἔδει. Ca în latină *oportebat*, ἔδει este suficient pentru a exprima irealitatea.
4. τὸν παριόντα „precum cel care se prezintă" se înțelege „la tribună" sau „la cuvînt", part. prez. Ac. sg. vb. πάρειμι „vin în față, mă prezint", fiind acuzativul cu infinitivele λέγειν καὶ συμβουλεύειν „să vorbească și să sfătuiască".
5. ἤ „decît" se leagă de οὐδὲν ἄλλο „nimic altceva", ἤ „decît".

6. ὅπως... ἀμυνούμεθα „cum să ne apărăm de el"; cele două superlative sînt adverbe; ὅπως şi indicativul viitor ἀμυνούμεθα (ce pot fi traduse şi cu ind. viitor) redau o completivă interogativă indirectă.
7. οὕτως ἀτόπως ἔνιοι διάκεινται (ca şi εἰσίν) „unii se află într-o dispoziţie atît de absurdă (stranie)" ὥστε „încît"; după care, între paranteze, trei genitive absolute.
8. ὥστε... ἀνέχεσθαι „încît susţin", „încît au curajul să susţină".
9. ἔστι γὰρ... ἀμυνούμεθα „există negreşit teama că niciodată nu ne vom apăra".
10. γράψας... ἐμπέσῃ „dacă cel care scrie şi dă un sfat cade în acuzaţia".
11. τοῦ πεποιηκέναι „de a fi făcut" — atribut în G. al subst. αἰτίαν, atribut creat prin substantivizarea, cu ajutorul articolului neutru sg., a perfectului infinitiv A. πεποιηκέναι. Demostene se referă la acea parte a poporului atenian care era partizana lui Filip.
12. διορίζομαι „determin", „delimitez", „definesc".
13. εἰ ἐφ' ἡμῖν ἐστι „dacă este în puterea noastră (dacă nouă ne revine sarcina) de a delibera", περὶ τοῦ πότερον „despre alternativa" (literal: „despre care din două").
14. τοὔνομα μὲν τὸ τῆς εἰρήνης: crasă: τοὔνομα < τὸ ὄνομα „numele"; se repetă articolul τό înainte de atributul τῆς εἰρήνης, fenomen întîlnit în cazul atributului postpus, în loc de τὸ τῆς εἰρήνης ὄνομα; ὑμῖν ὑποβάλλει „vi-l aruncă (în chip de momeală)".
15. χρῆται „se foloseşte" cu D. τοῖς ἔργοις... τοῖς τοῦ πολέμου „de faptele (actele) războiului" (nu este obligatorie traducerea repetată a articolului, fiind greoaie în română); vb. χράομαι contrage în | ω | şi | η | în loc de | ω | şi | ᾱ |, cf. lecţia 21.
16. τί λοιπὸν ἄλλο (ἐστί) „ce altceva ne rămîne" ἤ „decît".

ΑΡΧΑΙΚΑ

PROCEDURA JURIDICĂ

Reclamantul, însoţit de doi martori, adresează pîrîtului o chemare în faţa arhontelui sau a altei instanţe judiciare. În ziua convocării, am-

bele părți plătesc o taxă de judecată și apoi li se fixează ziua instrucțiunii juridice (ἀνάκρισις). Depozițiile părților și textul de lege în care se încadrează cauza respectivă sînt închise într-o cutie (ἐχῖνος) și se fixează ziua procesului. În această zi, un sacrificiu marchează începutul dezbaterilor. Grefierul (γραμματεύς) citește piesele adunate în timpul instrucțiunii. Reclamantul și pîrîtul vorbesc pe rînd. Pledoaria lor putea fi compusă de un avocat, dar susținerea ei cade, în general, în sarcina împricinaților. Uneori se recurge și la avocați. Timpul pledoariilor este fixat de curtea juridică și măsurat cu clepsidra. Fiecare parte își rostește discursul de pe o estradă (βῆμα). Pîrîtul, pentru a stîrni mila, se îmbracă sărăcăcios, ba își aduce și soția și copiii, fapt ridiculizat de Aristofan. Urmează votul juraților. Fiecare jurat primește două rondele de bronz, pe una scrie *condamnat*, pe cealaltă *achitat*. Buletinele folosite sînt depuse într-o urnă (κύριος καδίσκος), cele nefolosite, în altă urnă (ἄκυρος καδίσκος). Președintele tribunalului numără voturile și pronunță sentința în consecință. Dacă pîrîtul este condamnat și procesul implică o amendă (ἀγὼν τιμητός), reclamantul propune amenda (τίμημα), iar pîrîtul poate înainta o contestație (ἀντιτίμημα), asupra cărora decide instanța. În caz de crimă, executarea sentinței este supravegheată de funcționari speciali, *Cei unsprezece* (Οἱ ἕνδεκα), în caz de amendă, de către executori (οἱ πράκτορες), iar, pentru confiscări, de către așa-numiții perceptori (πωληταί).

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

TOPICA sau ordinea cuvintelor în vorbire este, în principiu, liberă în greacă, la fel ca în latină, situație moștenită din indo-europeană. Dar o topică liberă nu înseamnă o topică arbitrară. Există o anumită limită a acestei libertăți și există o distribuție preferențială. Vorbirea a fixat anumite constrîngeri, iar autorii și vorbitorii pot alege, din mai multe variante posibile, varianta preferată, potrivit intenției comunicării.

a) *Topica părților de vorbire*. În principiu, pe primul loc într-un mesaj figurează cuvîntul marcat. În general, orice parte de vorbire cu sens lexical poate ocupa primul loc în propozițiile independente; acest loc revine însă cuvintelor de legătură (conjuncții, adverbe relative, pronume și adjective relative) în propozițiile dependente; pe locul doi stau, de regulă, cuvintele atone, cînd există.

Exemple:

Θησεύς τιν'ἡμάρτηκεν εἴς σ'ἁμαρτίαν; (Eur., *Hipp.*, 360) „*Theseus* a comis vreo greșeală față de tine?"

Τί γὰρ τὸ δεινὸν τοῦθ'ὅ σ'ἐξαίρει θανεῖν; (Eur., *Hipp.*, 322) „*Care* este acel lucru atît de cumplit *care* te determină să mori?"

Notă. În primul exemplu, primul loc revine subiectului (Theseus); în fraza a doua, pronumelui interogativ în principală, pronumelui relativ în secundară.

Οὐδέν *τι* μᾶλλον οἶδ'ἅ βούλομαι κλύειν (Eur., *Hipp.*, 344) „Nimic *ceva* mai mult nu știu (din cele) pe care aș vrea să le știu".

Notă. Traducerea a redat puțin forțat topica din greacă pentru a păstra tot pe locul doi cuvîntul aton τι „ceva". Faptul că βούλομαι l-am tradus cu optativul și nu cu indicativul se explică, la fel ca în latină *oportet* „trebuie" și „ar trebui", prin aceea că verbele volitive implică nuanță potențială la indicativ.

b) *Topica părților de propoziție*

În principiu, fiecare parte de propoziție poate ocupa orice loc în mesaj. Practica limbii delimitează totuși anumite poziții preferențiale pentru fiecare.

α) *Poziția subiectului* este, de regulă, la începutul propoziției, la sfîrșitul ei și, pentru o marcare specială, izolat de grupul nominal din care face parte.

Exemple:

Μασσαγέται δ'ἐδήλωσαν τὴν σφετέραν ἀρετὴν ἐν τῷ πρὸς Κῦρον πολέμῳ (Strab., XI, 8, 6) „*Masageții* și-au manifestat vîrtutea în războiul contra lui Cyrus".

Ἔνεστι γὰρ δὴ κἀν θεῶν γένει τόδε (Eur., *Hipp.*, 7) „Căci și în neamul zeilor există *aceasta*" (= orgoliul).

Σὸς γὰρ οὑντεῦθεν λόγος (Eur., *Hipp.*, 336) „De acum cuvîntul este al tău" (lit. „*Al tău* este de acum *cuvîntul*").

β) *Atributul*, ca orice determinant, precedă numele pe care îl determină. El poate figura: nemijlocit înaintea determinatului, între articol și numele determinat, și despărțit

prin alte cuvinte de acesta (figură numită hiperbat). Cînd atributul figurează după numele determinat, el urmărește un anumit efect și adeseori se repetă articolul înaintea sa.

Ἐκ ταύτης τῆς χώρας ὁ ἄρχων τοῖς Ἕλλησιν ἡγεμόνα πέμπει. Καὶ ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸ ὄρος τῇ πέμπτῃ ἡμέρᾳ. Ἐπεὶ δὲ οἱ πρῶτοι ἐγένοντο ἐπὶ τοῦ ὄρους κραυγὴ πολλὴ ἐγένετο (Xen., *An.*, IV, 7) „Cîrmuitorul din *această* țară trimite grecilor o călăuză. Ei ajung pe munte în cea *de a cincea zi*. Cînd primii au ajuns pe munte, s-a stîrnit un strigăt *puternic*".

Θέλοιμ'ἄν... σὺν τοῖς ἀρίστοις εὐτυχεῖν ἀεὶ φίλοις (Eur., *Hipp.*, 17–18) „Aș vrea să trăiesc mereu fericit cu prieteni foarte buni" (hiperbat).

Καὶ δὴ τὸ σῶφρον τὸ ἐμὸν οὐ πείθει σ'ἴσως (Eur., *Hipp.*, 1007) „Cumințenia *mea* nu te convinge, de bună seamă".

γ) *Predicatul* preferă trei poziții: la începutul, în centrul și la sfîrșitul propoziției.

— *La începutul propoziției* se întîlnește mai ales în imperative, dar și în enunțiative, cînd se subliniază acțiunea predicativă.

Exemple:

Ἄπελθε, πρὸς θεῶν (Eur., *Hipp.*, 333) „*Pleacă,* pentru numele zeilor".

Ἔδοξε ὦν τῷ Ξέρξῃ ὁ χῶρος εἶναι ἐπιτήδειος (Hdt., VII, 59) „Lui Xerxes locul *i se păru* a fi potrivit".

— *În centrul propoziției* este poziția preferată în propozițiile enunțiative, mai ales cînd acestea se situează în centrul frazei.

Exemple:

Οἱ μέν νυν χῶροι οὗτοι τοῖσι Ἕλλησι εἶναι ἐφαίνοντο ἐπιτήδειοι (Hdt., VII, 177) „Locurile acestea li *se părea* grecilor că sînt potrivite".

— *La sfîrșitul propoziției* se întîlnește relativ mai rar, și atunci mai ales în interogative și în unele enunțiative.

Exemple:

Πῶς οὖν σὺ σεμνὴν δαίμον'οὐ προσεννέπεις; (Eur., *Hipp.*, 99) „Cum de nu te adresezi slăvitei zeițe?"

Οὐ γὰρ εἰς σ'ἁμαρτάνω (Eur., *Hipp.*, 323) „Căci nu față de tine greșesc".

δ) *Complementul,* de regulă, precedă verbul sau adjectivul pe care îl determină. Complementul indirect îl precedă pe cel direct, fără ca aceasta să fie o regulă absolută.

Exemple:

Τρηχὶς δὲ πόλις ἀπὸ τοῦ Μέλανος τούτου τοῦ ποταμοῦ πέντε στάδια ἀπέχει (Hdt., VII, 199) „Orașul Trachis se află la o depărtare de cinci stadii de acest rîu Melas".

Οἱ μὲν δὴ περὶ Θερμοπύλας Ἕλληνες οὕτω ἠγωνίσαντο (Hdt., VII, 234) „Elenii de la Thermopile *așa* s-au luptat".

Ἔπειτ'ἐκείνῳ παρ'ὑμῶν, οὐχ ἡμῖν παρ'ἐκείνου τὴν εἰρήνην λέγει (Dem., *Filip.*, III, 9) „Apoi *aceluia* îi propune *pace* din partea voastră, nu *nouă* din partea lui".

Notă. Toate pozițiile indicate sînt preferențiale, nu exclusive.

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Determinați topica părților de propoziție din prima frază a textului lecției.

2. Determinați topica părților de vorbire din fraza a doua din textul lecției.

3. Indicați ordinea corectă a cuvintelor din paranteză în textul următor:

Οἱ (ὀνειροπόλοι τῶν Μάγων) ἐσήμαινον ὅτι μέλλοι (ὁ γόνος αὐτοῦ τῆς θυγατρὸς) βασιλεύσειν ἀντ'ἐκείνου. Ταῦτα δὴ ὦν φυλασσόμενος ὁ Ἀστυάγης, ὡς ἐγένετο ὁ Κῦρος, καλέσας (οἰκήϊον ἄνδρα Ἅρπαγον) καὶ (Μήδων τε πιστότατόν) καὶ (ἐπίτροπον τῶν πάντων ἑαυτοῦ), ἔλεγέ οἱ τοιάδε· „Ἅρπαγε, πρῆγμα τὸ ἄν τοι προσθέω (παραχρήσῃ μηδαμῶς), μηδὲ (ἐμέ τε παραβάλῃ) καὶ ἄλλους ἑλόμενος ἐξ ὑστέρης σεωυτῷ περιπέσῃς."

(Hdt., I, 108)

4. Analizați morfologic și sintactic toate verbele din primele trei fraze ale textului lecției.

5. Determinați topica determinantelor (atribut și complement) din ultimele două fraze ale lecției.

6. Unde ați citit următoarele versuri? La care din cei trei tragici greci? La cel mai meditativ. Încercați retroversiunea:

„Cunoaștem cele bune și le știm,
Dar să le facem nu ne străduim,
Unii din lene, alții, dintr-un gînd,
Binelui plăcerea-nainte punînd."

(Medeea)

46
Ἕκτον καὶ τετταρακοστὸν δίδαγμα

Πῶς ἀπέθανες; — *Explicații la text.* — *Antichități:* Infernul. — *Gramatică:* Acordul. — *Teme și exerciții*

Γλῶσσῃ γὰρ οὐδὲν πιστόν, ἣ θυραῖα[1] *μὲν*
φρονήματα ἀνδρῶν νουθετεῖν ἐπίσταται,
αὐτὴ δ᾽ὑφ᾽αὑτῆς[2] *πλεῖστα κέκτηται*[3] *κακά.*
(Euripide, *Hippolyt*, 395 și urm.)

Πῶς ἀπέθανες;

Ζηνόφαντος· Σὺ δέ, ὦ Καλλιδημίδη, πῶς ἀπέθανες; ἐγὼ μὲν γὰρ ὅτι παράσιτος ὢν Δεινίου πλέον τοῦ ἱκανοῦ[4] ἐμφαγὼν[5] ἀπεπνίγην[6], οἶσθα· παρῆσθα γὰρ ἀποθνῄσκοντί μοι.

Καλλιδημίδης· Παρῆν, ὦ Ζηνόφαντε, τὸ δὲ ἐμὸν παράδοξόν τι ἐγένετο. Οἶσθα γὰρ καὶ σύ που Πτῳόδωρον τὸν γέροντα;

Ζηνόφαντος· Τὸν ἄτεκνον, τὸν πλούσιον, ᾧ σε τὰ πολλὰ ᾔδειν συνόντα[7];

Καλλιδημίδης· Ἐκεῖνον αὐτὸν ἀεὶ ἐθεράπευον ὑπισχνούμενον ἐπ᾽ἐμοὶ τεθνήξεσθαι[8]. Ἐπεὶ δὲ τὸ πρᾶγμα ἐς μήκιστον[9] ἀπετείνετο καὶ ὑπὲρ τὸν Τιθωνὸν[10] ὁ γέρων ἔζη, ἐπίτομόν τινα ὁδὸν[11] ἐπὶ τὸν κλῆρον[12] ἐξηῦρον· πριάμενος γὰρ φάρμακον ἀνέπεισα τὸν οἰνοχόον, ἐπειδὰν τάχιστα ὁ Πτῳόδωρος αἰτήσῃ[13] πιεῖν[14], (πίνει δὲ ἐπιεικῶς ζωρό-

τερον[15]), ἐμβαλόντα ἐς κύλικα ἕτοιμον ἔχειν αὐτὸ[16] καὶ ἐπιδοῦναι αὐτῷ[17]· εἰ δὲ τοῦτο ποιήσειεν, ἐλεύθερον ἐπωμοσάμην[18] ἐφήσειν αὐτόν[19].

Ζηνόφαντος· Τί οὖν ἐγένετο; πάνυ γάρ τι παράδοξον ἐρεῖν ἔοικας[20].

Καλλιδημίδης· Ἐπεὶ τοίνυν λουσάμενοι[21] ἥκομεν, δύο δὴ ὁ μειρακίσκος κύλικας ἑτοίμους[22] ἔχων, τὴν μὲν τῷ Πτοιοδώρῳ, τὴν ἔχουσαν τὸ φάρμακον, τὴν δὲ ἑτέραν ἐμοί, σφαλεὶς[23] οὐκ οἶδ᾽ὅπως ἐμοὶ μὲν τὸ φάρμακον, Πτοιοδώρῳ δὲ τὴν ἀφάρμακτον ἔδωκεν· εἶτα ὁ μὲν ἔπινεν, ἐγὼ δὲ αὐτίκα μάλα ἐκτάδην ἐκείμην ὑποβολιμαῖος[24] ἀντ᾽ἐκείνου νεκρός. Τί τοῦτο ἐγέλασας, ὦ Ζηνόφαντε; καὶ μὴν οὐκ ἔδει γε ἑταίρῳ ἀνδρὶ ἐπιγελᾶν.

Ζηνόφαντος· Ἀστεῖα γάρ, ὦ Καλλιδημίδη, πέπονθας[25]. Ὁ γέρων δὲ τί πρὸς ταῦτα[26];

Καλλιδημίδης· Πρῶτον μὲν ὑπεταράχθη πρὸς τὸ αἰφνίδιον, εἶτα συνείς[27], οἶμαι, τὸ γεγενημένον ἐγέλα καὶ αὐτός, οἷά με ὁ οἰνοχόος εἴργασται[28].

Ζηνόφαντος· Πλὴν ἀλλ᾽οὐδὲ σὲ τὴν ἐπίτομον ἐχρῆν τραπέσθαι[29]· ἧκε γὰρ ἄν σοι διὰ τῆς λεωφόρου[30] ἀσφαλέστερον, εἰ καὶ ὀλίγῳ βραδύτερον.

(Lucian, *Dialogurile morților*, 7)

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. θυραῖα, lat. *aliena* „străine", „ale altora" (lit. „din afara ușilor casei tale").
2. αὐτὴ ὑφ᾽αὐτῆς „ea" (adică limba), „de către ea" sau „din partea ei".
3. κέκτηται < κτάομαι „a dobîndi", „a-și atrage".

4. πλέον τοῦ ἱκανοῦ „mai mult decît destul", deci „peste măsură".
5. ἐμφαγών aor. R. tem. part. al vb. ἐν-εσθίω „mănînc".
6. ἀπ-ε-πνίγ-η-ν „m-am sufocat", aor. în |ē| al vb. πνίγω „sufoc", „provoc ștrangulare". Sufixul |η| are aici valoare intranzitivă.
7. ᾧ σε τὰ πολλὰ ᾔδειν „cu care te vedeam des"; τὰ πολλὰ „mult timp", συν-όντα „fiind împreună"; după οἶδα (aici m.m.c.pf. ᾔδειν), completiva este redată prin acuzativul cu participiul, deci: „cu care știam că erai împreună".
8. ἐπ'ἐμοὶ τεθνήξεται „că va muri (aici viitorul II, ca o acțiune anterioară moștenirii, ambele realizabile cîndva în viitor) în favoarea mea", adică „lăsîndu-mă moștenitor".
9. ἐς μήκιστον „pînă la o dată foarte îndepărtată" (τὸ πρᾶγμα ἀπετείνετο) „s-a întins afacerea", adică moartea bătrînului s-a amînat, bătrînul a trăit mult.
10. ὑπὲρ τὸν Τιθωνόν „dincolo de Tithonos" — exagerare sau hiperbolă, pentru a arăta cît de mult a trăit Ptoodoros: Tithonos, personaj mitic, soțul Aurorei; el a primit de la Zeus nemurirea, dar nu și tinerețea; de aceea, slăbit de ani și obosit, a fost transformat în lebădă.
11. ἐπίτομόν τινα ὁδόν „o cale scurtă", „o scurtătură".
12. ἐπὶ τὸν κλῆρον „pentru (a ajunge) la moștenire".
13. ἐπειδὰν τάχιστα + Conj. αἰτήσῃ „îndată ce va cere".
14. πιεῖν „să bea", inf. aor. R. tem. al vb. πίνω, πίομαι, ἔπιον, πέπωκα.
15. ζωρότερον „mai pur", adică mai puțin amestecat cu apă, cum se bea în regiunile mediteraneene, vinul fiind aici foarte tare.
16. αὐτό, adică τὸ φάρμακον „otravă".
17. ἐπιδοῦναι αὐτῷ „să i-o dea lui", adică bătrînului; ἐπιδοῦναι, inf. aor. al vb. ἐπι-δίδωμι.
18. ἐπωμοσάμην, ind. aor. M. al vb. ἐπόμνυμι „a jura".
19. ἀφήσειν αὐτόν „că îl voi elibera"; ἀφήσειν inf. v. A. al vb. ἀφ-ίημι „a da drumul, a elibera".

20. ἐρεῖν ἔοικας „se pare că vei spune"; ἔοικα „par", perfect cu valoare de prezent; ἐρεῖν, inf. v. al vb. λέγω.
21. λουσάμενοι „spălați", „după ce am făcut baie", ritual obișnuit la casele mari înainte de a lua masa.
22. δύο κύλικας ἑτοίμους „două cupe gata (pregătite)" — de observat lipsa acordului cu dualul, autorul fiind din secolul al II-lea e.n., deci în etapa κοινή, în care dualul ieșise din uz.
23. σφαλείς „alunecînd", aici „greșind", part. aor. în |η| al vb. σφάλλω.
24. ὑποβολιμαῖος... νεκρός „mort prin substituție"; ὑποβολιμαῖος este termen obișnuit pentru copiii substituiți.
25. ἀστεῖα... πέπονθας „ai pățit niște treburi rafinate" (literal „orășenești"); πέπονθας, ind. perf. A. al vb. πάσχω, πείσομαι, ἔπαθον, πέπονθα „a păți, a suferi".
26. τί πρὸς ταῦτα „ce (a zis sau a făcut) pe lîngă acestea?".
27. συνείς „înțelegînd", part. aor. A. al vb. συν-ίημι.
28. οἷα... εἴργασται „cum m-a dat gata paharnicul"; εἴργασται, ind. perf. M. al vb. ἐργάζομαι; perf. *ϝε-ϝεργαδ-ται > εἴργασται.
29. πλὴν... τραπέσθαι „în afară de faptul că nici tu nu trebuia să te întorci spre scurtătură", adică spre această cale scurtă, directă, de moștenire.
30. διὰ τῆς λεωφόρου (ὁδοῦ) „pe calea bătătorită de popor", adică „pe calea obișnuită", „cu răbdare".

ΑΡΧΑΙΚΑ

INFERNUL, în imaginația anticilor, este locul unde ajung și sălășluiesc sufletele după moarte. În credința acestora, sufletul, la moarte, scapă prin gură sau prin rană, păstrînd în continuare forma corpului (εἴδωλον). El plutește în preajma leșului pînă la înmormîntare, cînd Hermes îl conduce în lăcașul lui Hades sau Pluton, adică în Infern. Hadesul sau Infernul se află adînc sub pămînt. Pentru a pătrunde în el, sufletul are de trecut rîul Aheron (Ἀχερών) în luntrea lui Charon. Luntrașul îi primește numai pe cei care au avut parte de funeralii și au asupra lor obolul (ὀβολός) ca taxă de trecere. Ceilalți rătăcesc ca umbre chinuite, fără răgaz. În mijlocul Infernului, se află palatul lui Hades și al

Persefonei, cuplul divin care stăpînește împărăția morților. La poarta palatului, se află Cerberul, un cîine cu trei capete, în jurul cărora sînt încolăciți șerpi. Poarta este largă la intrare, dar pe ea nimeni nu se poate întoarce din cauza cîinelui.

Sufletele, în Hades, sînt simple umbre, fără voce, fără memorie (decît în cazuri rare ale unor aleși, ca profeții) și nu au voință. Pentru a-și aminti de ceva, ele beau din sîngele victimelor aduse lor ca jertfă la mormînt de pămînteni. Sufletele celor buni ajung în cîmpiile cu asfodel, numite Elizee sau *Elysion,* în vreme ce sufletele celor răi sînt trimise în partea cea mai adîncă a Infernului (cît e Cerul de Pămînt), numită *Tartar,* unde domnește întunericul veșnic (de unde și numele de Ἔρεβος).

În afară de Aheron, Infernul mai este udat de Styx, apă urîtă, pe care, jurînd, și zeii se înfricoșau de consecințele sperjurului; Kokytos (Κωκυτός), apa plîngerii; Pyriphlegethonul (Πυριφλεγέθων) „rîul de foc", a cărui semnificație vorbește de la sine. Eac, Minos și Rhadamanthes sînt judecătorii sufletelor din Infern, repartizînd fiecare suflet în locul meritat, potrivit cu faptele de pe pămînt. Stăpîni în Infern sînt Pluton și Persefona. Sub ordinele lor se află monștrii Infernului ca Eriniile (Ἐρίνυες), Pedepsele (Ποιναί), Spaimele (Φόβοι), Scheletul (Σκελετός) etc.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ACORDUL înseamnă concordanța logică și formală între cuvintele aceleiași sintagme. O astfel de concordanță se realizează între subiect (S.) și predicat (P.) și între constituenții grupului nominal (G.N.).

1) Acordul dintre S. și P.

a) Între subiect și predicat se realizează acordul în număr, persoană și, în cazul predicatului nominal, și în caz și gen (adj.).

Exemple:

Ἀπικνέεται (P.) δ'ὦν ὁ Ἀρισταγόρης (S.) ὁ Μιλήτου τύραννος ἐς τὴν Σπάρτην (Hdt., V, 49) „*Sosește* (P.) așadar Aristagoras (S.), tiranul Miletului, la Sparta".

Οἱ Μιλήσιοι (S.) τῶν Ἀθηναίων εἰσὶ ἄποικοι (P.) (Hdt., V, 55) „Milesienii (S.) sînt coloniști (P.) ai atenienilor".

Σὺ δὲ... πῶς ἀπέθανες; (Luc., *Dialog. mort.*, 7) „Tu cum ai murit?"

b) Mai multe subiecte la singular au predicatul la plural, uneori la singular, acordat cu ultimul subiect; numele predicativ adjectival se acordă cu genul subiectelor; dacă subiectele sînt de gen diferit, masculinul predomină femininul, iar neutrul poate prevala față de toate genurile.

Exemple:

Λεύκιππος (S.) καὶ ὁ ἑταῖρος αὐτοῦ Δημόκριτος (S.) στοιχεῖα μὲν τὸ πλῆρες καὶ τὸ κενὸν εἶναι φασιν (Arist., *Metaf.*, A 4, b 4) „*Leucip* și *tovarășul său Democrit spun* (pl.) că *elemente sînt* (pl.) *plinul și vidul* (subiecte la sg.)".

Δάκνει (sg.) σ'ἀδελφὸς (S.) ὅ τε θανὼν ἴσως πατὴρ (S.) (Eur., *El.*, 242) „Te roade (sg.) la inimă fratele (S.) și, la fel, tatăl mort (S.)".

c) *Acordul atic* sau al subiectului aflat la neutru plural cu predicatul verbal la singular se explică prin faptul că neutrul plural este de fapt un singular colectiv. Numele predicativ al predicatului nominal este însă la plural, copula — la singular:

Πολλοῖς ἀνθρώποις τὰ βουλεύματα (n. pl. S.) κακῶν αἴτια γίγνεται (P. sg.) (Esop) „Pentru mulți oameni *sfaturile* (S. pl.) celor răi sînt *cauze* ale nenorocirilor".

Τῶν σωμάτων τὰ μέν (S. pl.) ἐστιν (sg.) συγκρίσεις (pl.) (Diog. Laert., X, 40) „*Unele* dintre corpuri sînt compuse".

d) Acordul se realizează și în persoană: dacă sînt mai multe subiecte la persoane diferite, prevalează persoana 1 față de a 2-a și a 3-a, și persoana a 2-a față de persoana a 3-a.

Exemple:

— Ὦ δώματ', εἴθε φθέγμα γηρύσαισθέ μοι/καὶ μαρτυρήσαιτ'εἰ κακὸς πέφυκ'ἀνήρ./— Εἰς τοὺς ἀφώνους μάρτυρας φεύγεις; σαφῶς/τόδε ἔργον οὐ λέγον σε μηνύει κακόν (Eur., *Hipp.*, 1074 și urm.) „— O, palate, dacă ați face să-mi răsune glasul/și ați depune mărturie că sînt om netrebnic

(sau nu)!/— Recurgi la martori fără glas? În mod clar,/ acest fapt, deși nu vorbește, te acuză drept netrebnic".

Ἐπειδὴ ὡμολογήκαμεν, ἐγώ τε καὶ σύ (Plat., *Gorg.*, 300 D) „Deoarece *ne-am înțeles, eu și tu*".

Οὐκ ἀκηκόατε, σύ τε καὶ Σιμμίας; (Plat., *Phaid.*, 61 D) „Nu ați auzit, tu și Simmias?"

2) Acordul între termenii grupului nominal (G.N.)

a) Substantivul, ca apoziție și ca nume predicativ, se acordă în caz cu numele determinat. Astfel:

Οἶσθα γὰρ καὶ σύ που Πτῳόδωρον τὸν γέροντα; (Luc., *Dialog. mort.*, 7) „Îl cunoști și tu pe *Ptoodoros bătrînul?*".

Τοῦτο μὲν δὴ πρόσχημα λόγου ἦν (Hdt., VI, 133) „Acesta era doar un pretext de vorbă".

b) Adjectivul se acordă în gen, număr și caz cu numele determinat. Este vorba de toate formele adjectivale: adjectiv calificativ, numeral, pronominal, verbal:

Ἐπίτομόν τινα ὁδὸν ἐπὶ τὸν κλῆρον ἐξηῦρον (Luc., *Dialog. mort.*, 7) „Am găsit *o cale scurtă* spre moștenire".

Ὁ μειρακίσκος κύλικας ἑτοίμους ἔχων (Luc., *Dialog. mort.*, 7) „Băiatul avînd cupele pregătite".

c) Determinantul adjectival al mai multor nume de genuri diferite ia forma masculinului cînd determinatele sînt însuflețite, adesea forma neutrului cînd determinatele sînt însuflețite și neînsuflețite:

Αὐτοί τε ὥνθρωποι καὶ ἡ γῆ αὐτῶν ἐπώνυμοι τοῦ καταστρεψαμένου καλέονται (Hdt., VII, 11) „Oamenii înșiși și *țara* lor sînt *numiți* după numele cuceritorului".

Εἶδον ἄνδρα γενναίου πατρὸς/τὸ μηδὲν ὄντα,... λιμόν τ'ἐν ἀνδρὸς πλουσίου φρονήματι,/γνώμην δὲ μεγάλην ἐν πένητι σώματι./Πῶς οὖν τις αὐτὰ διαλαβὼν ὀρθῶς κρινεῖ; (Eur., *El.* 369 și urm.) „Am văzut *bărbat* de *viță nobilă* ca *om de nimic*,... *lăcomie în* sufletul bogatului, *gînd măreț* în trupul săracului. Cum le va face cineva o dreaptă judecată distingîndu-le (toate) *acestea?*" (n. pl.).

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Determinați acordurile S. + P. din textul lecției.

2. Extrageți din textul lecției cinci exemple de acord între termenii G.N. și determinați categoriile lor gramaticale comune.

3. Alegeți trei G.N. din textul lecției, cîte unul pentru fiecare gen.

4. Descoperiți în textul lecției un dezacord de număr (datorat limbii κοινή, în care este scrisă opera lui Lucian).

5. Traduceți următoarea fabulă, pentru familiarizarea cu problemele de acord:

Λέων καὶ ὄνος κοινωνίαν πρὸς ἀλλήλους σπεισάμενοι ἐξῆλθον ἐπὶ θήραν. Γενομένων δὲ αὐτῶν κατά τι σπήλαιον, ἐν ᾧ ἦσαν ἄγριαι αἶγες, ὁ μὲν λέων πρὸ τοῦ στομίου στὰς ἐξιούσας παρετηρεῖτο, ὁ δὲ εἰσελθὼν ἤλαυνεν αὐτάς, καὶ ὠγκᾶτο ἐκφοβεῖν βουλόμενος. Τοῦ δὲ λέοντος τὰς πλείστας συλλαβόντος, ἐξελθὼν ἐκεῖνος ἐπυνθάνετο αὐτοῦ εἰ γενναίως ἠγωνίσατο καὶ τὰς αἶγας ἐδίωξεν. Ὁ δὲ εἶπεν· „Ἀλλ'εὖ ἴσθι ὅτι κἀγὼ ἄν σε ἐφοβήθην, εἰ μὴ ᾔδειν ὄντα σε."

Οὕτως οἱ παρὰ τοῖς εἰδόσιν ἀλαζονευόμενοι εἰκότως γέλωτα ὀφλισκάνουσι.

(Esop)

6. Remarcați acordul și topica în versurile următoare:

Ἀτρεΐδαί τε, καὶ ἄλλοι ἐϋκνήμιδαι Ἀχαιοί,
ὑμῖν μὲν θεοὶ δοῖεν ὀλύμπια δώματα ἔχοντες,
ἐκπέρσαι Πριάμοιο πόλιν, εὖ δ'οἴκαδ'ἱκέσθαι·
παῖδα δέ μοι λῦσαί τε φίλην, τὰ δ'ἄποινα δέχεσθαι,
ἁζόμενοι Διὸς υἱὸν ἑκηβόλον Ἀπόλλωνα.

(Hom., *Il.*, I, 17–21)

47
Ἕβδομον καὶ τετταρακοστὸν δίδαγμα

Ἱστιαῖος ὁ τῆς Μιλήτου τύραννος. — *Explicații la text.* — *Antichități:* cosmos. — *Gramatică:* 1. Complementul comparației. 2. Graiul ionic. — *Teme și exerciții.*

Ἐν τῷ μακρῷ χρόνῳ πολλὰ μὲν ἔστι ἰδεῖν τὰ μή τις ἐθέλει, πολλὰ δὲ καὶ παθεῖν.
(Herodot, I, 33)

Ἱστιαῖος ὁ τῆς Μιλήτου τύραννος

Ἄγγελον πέμψας ὁ Δαρεῖος ἐς τὴν Μίλητον, ἔλεγε τάδε· Ἱστιαῖε, βασιλεὺς Δαρεῖος τάδε λέγει· „ἐγὼ φροντίζων εὑρίσκω ἐμοί τε καὶ τοῖσι ἐμοῖσι[1] πρήγμασι οὐδένα εἶναι σεῦ[2] ἄνδρα εὐνοέστερον· τοῦτο δὲ οὐ λόγοισι ἀλλ᾽ἔργοισι οἶδα μαθών. Νῦν ὦν[3], ἐπινοέω γὰρ πρήγματα μεγάλα κατεργάσασθαι, ἀπικνέο[4] μοι πάντως, ἵνα τοι αὐτὰ ὑπερθέωμαι[5]." Τούτοισι τοῖσι ἔπεσι πιστεύσας ὁ Ἱστιαῖος καὶ ἅμα μέγα ποιεύμενος[6] βασιλέος[7] σύμβουλος γενέσθαι, ἀπίκετο ἐς τὰς Σάρδις[8]. Ἀπικομένῳ δὲ οἱ ἔλεγε Δαρεῖος τάδε· „Ἱστιαῖε, ἐγώ σε μετεπεμψάμην τῶνδε εἵνεκεν· ἐπείτε τάχιστα ἐνόστησα ἀπὸ Σκυθέων[9] καὶ σύ μοι ἐγένεο ἐξ ὀφθαλμῶν[10], οὐδέν κω[11] ἄλλο χρῆμα οὕτω ἐν βραχέϊ ἐπεζήτησα ὡς σὲ ἰδεῖν τε καὶ ἐς λόγους μοι ἀπικέσθαι, ἐγνωκὼς ὅτι κτημάτων πάντων ἐστὶ τιμιώτατον[12] ἀνὴρ φίλος συνετός τε καὶ εὔνοος τά τοι ἐγὼ καὶ ἀμφότερα συνειδὼς ἔχω μαρτυρέειν[13] ἐς πρήγματα τὰ

ἐμά... Μίλητον μὲν ἔα καὶ τὴν νεόκτιστον ἐν Θρηΐκῃ πόλιν[14], σὺ δέ μοι ἑπόμενος ἐς Σοῦσα[15], ἔχε τάπερ ἂν ἐγὼ ἔχω[16], ἐμός τε σύσσιτος ἐὼν καὶ σύμβουλος..."

Ἱστιαῖος, βουλόμενος τῷ Ἀρισταγόρῃ — τῆς Μιλήτου ἐτύγχανε ἐπίτροπος ἐὼν Ἀρισταγόρης..., γαμβρός τε ἐὼν καὶ ἀνεψιὸς Ἱστιαίου — σημῆναι ἀποστῆναι[17], ἄλλως μὲν οὐδαμῶς εἶχε ἀσφαλέως σημῆναι ὥστε φυλασσομένων τῶν ὁδῶν, ὁ δὲ τῶν δούλων τὸν πιστότατον[18] ἀποξυρήσας τὴν κεφαλὴν ἔστιξε καὶ ἀνέμεινε ἀναφῦναι τὰς τρίχας, ὡς δὲ ἀνέφυσαν τάχιστα[19], ἀπέπεμπε ἐς Μίλητον ἐντειλάμενος[20] αὐτῷ ἄλλο μὲν οὐδέν, ἐπεὰν δὲ ἀπίκηται ἐς Μίλητον, κελεύειν Ἀρισταγόρην ξυρήσαντά μιν τὰς τρίχας κατιδέσθαι ἐς τὴν κεφαλήν· τὰ δὲ στίγματα ἐσήμαινε... ἀπόστασιν.

(Herodot, V, 24, 35)

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. τοῖσι ἐμοῖσι (πρήγμασι) „pentru treburile mele". Remarcăm în graiul ionic formele lungi de dativ tematic, care, la origine, sînt locative.
2. σεῦ „decît tine", atic σοῦ; forma ionică a rezultat din diftongarea genitivului pron. de persoana a 2-a sg. σεο (atic, contras). Aici, genitivul exprimă al doilea termen de comparație după comparativul εὐνοέστερον „mai binevoitor".
3. ὦν = atic οὖν „așadar".
4. ἀπικνέο „vino", „sosește". De remarcat reducerea celor doi |ε|, lipsa contragerii (-έ-ο < -ε-έσο) și psiloza aspirației, ἀπ-ικνέ-ε-ο = atic ἀφικνοῦ.
5. ὑπερθέωμαι „ca să (le) parcurg", Conj. prez. al vb. ὑπερθέομαι.
6. μέγα ποιεύμενος „punînd mare preț" sau „făcînd mare caz". De remarcat aceeași diftongare (εο > ευ) din verb.

7. βασιλέος < βασιλῆος, cu scurtare în hiat.
8. ἐς τὰς Σάρδις „la Sardes", capitala Lydiei (Asia Mică). Numele orașului este încadrat de greci în paradigma subst. πόλις. Ac. pl. atic Σάρδεις, ca N., în ionică Σάρδῑς ca πόλῑς < -ινς, în care a căzut nazala dentală înainte de siflantă și s-a lungit compensator vocala precedentă, deci πόλινς > πόλῑς.
9. ἀπὸ Σκυθέων „de la sciți"; subst. Σκύθης, -ου, m. decl. I, are G. pl. ion. *Σκυθή-ων > Σκυθέων, cu scurtare în hiat. Femininele prezintă aceeași formă la decl. I.
10. ἐγένεο ἐξ ὀφθαλμῶν „ai fost în afara ochilor (mei)" = „te-am pierdut din vedere". De remarcat lipsa contracției: *ε-γεν-ε-σο > ἐγένεο ion.; atic ἐγένου, aor. R. tem. persoana a 2-a sg. M., vb. γίγνομαι.
11. κω, particulă enclitică, atic πω „încă". Probabil consoana provine dintr-o labiovelară (*kw*), care e tratată diferit pe dialecte.
12. κτημάτων πάντων (ἐστὶ) τιμιώτατον „cea mai de preț dintre toate comorile" — genitivul exprimă al doilea termen de comparație după superlativ.
13. ἔχω μαρτυρέειν „pot să mărturisesc". Vb. ἔχω + infinitivul are sensul de „a putea".
14. ἔα τὴν νεόκτιστον ἐν... πόλιν „lasă orașul nou construit în Thracia"; este vorba de orașul *Myrkine,* pe care l-a construit Hystiaios pe terenul ce i l-a dăruit Darius ca răsplată pentru paza credincioasă a podului de vase de peste Istru, cînd Darius se afla în expediția contra sciților.
15. Σοῦσα „Suza", formă de n. pl.; numele capitalei Persiei, reședința „Marelui Rege" persan (în Iranul actual).
16. τάπερ ἂν ἐγὼ ἔχω „ceea ce voi avea eu": articolul n. pl. τάπερ are aici valoare de pronume relativ; ἔχω ἄν, conjunctiv eventual.
17. σημῆναι ἀποστῆναι, două infinitive aoriste, primul sigmatic *ἐ-σημαν-σα > ἐσήμηνα, inf. *σημαν-σαι > σημῆναι depinde de βουλόμενος, al doilea, aorist radical atematic, ἀπο-στῆ-ναι depinde de σημῆναι. În întregime, cele trei verbe înseamnă „vrînd să-i dea semn să se răscoale".

18. τῶν δούλων τὸν πιστότατον „pe cel mai credincios dintre sclavi"; τῶν δούλων, genitiv al comparației după superlativ.
19. ὡς ἀνέφυσαν τάχιστα „îndată ce i-a crescut (părul)"; „îndată ce" se exprimă prin locuțiunea: ὡς τάχιστα/πρῶτον. Coresp. lat. *cum primum/ubi primum*.
20. ἐντειλάμενος „poruncindu-i", „recomandîndu-i", part. aor. M. al vb. ἐντέλλω, aor. part., *εν-τελ-σά-μενος > ἐντειλάμενος.

ΑΡΧΑΙΚΑ

COSMOS (Κόσμος). Concepția grecilor despre Univers a evoluat în timp. Multe secole, începînd de la Homer, s-a crezut că Pămîntul, în centrul Universului (sistemul geocentric), stă nemișcat, cerul și stelele, Soarele și Luna se învîrt în jurul lui de la răsărit spre apus. Uscatul era imaginat ca o insulă uriașă, alungită de la apus la răsărit și înconjurată de Ocean, din care pătrund numeroase golfuri în uscat, mările; Mediterana se socotea cel mai mare golf (al Oceanului), constituind centrul uscatului. Această insulă avea o formă de disc ce plutește pe apă la Thales, pe aer la Anaximenes, o formă de tobă la Anaximandros. Pitagoreicii, în special Philolaos, Ecphantos și Aristarchos, au emis conceptul de sfericitate a Pămîntului și de mișcare a acestuia în jurul Soarelui (sistemul heliocentric). Încă înaintea pitagoreicilor, atomiștii Democrit și Leucip au lansat ideea lumilor multiple, în care astrul nostru este unul din uriașul număr de astre, în care unele lumi acum se nasc, altele se află în plină înflorire, altele în faza de dispariție.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. COMPLEMENTUL COMPARAȚIEI

Textul lecției oferă trei complemente de comparație, unul după un comparativ (C.) și două după superlative cu valoare relativă (S.).

a) *După comparativ:* $\begin{cases} \text{C.} + T_2 \text{ în G.} \\ \text{C.} + \text{ἤ} + T_2 \text{ în cazul } T_1 \end{cases}$

(T = termen al comparației)

Ἐγὼ φροντίζων εὑρίσκω ἐμοὶ... οὐδένα εἶναι σεῦ ἄνδρα εὐνοέστερον (Hdt., I, 24) „Eu, gîndindu-mă bine, găsesc că, pentru mine..., nu există bărbat mai binevoitor *decît tine*".

Al doilea termen al comparației s-a exprimat prin genitiv ablativ (σεῦ), ca în latină prin ablativ.

Aceasta este o posibilitate de redare a complementului comparației după gradul comparativ. A doua posibilitate, ca în latină, face uz de o conjuncție (ἤ, lat. *quam* „decît"), după care al doilea termen figurează în același caz cu primul.

Ἐγὼ φροντίζων εὑρίσκω ἐμοὶ... οὐδένα εἶναι ἄνδρα εὐνοέστερον (Ac.) ἤ σε (Ac.) „Eu, reflectînd, găsesc (descopăr) că nici un bărbat nu-mi este mai binevoitor *decît tine*".

— Comparația se poate face și *între două calități*, situație în care ambii termeni ai comparației figurează la gradul comparativ, același caz, fiind legați prin conj. | ἤ |.

Exemple:

Ὁ υἱός σου καλλίων ἢ ἀμείνων ἐστί, θρασύτερος ἢ σοφώτερος „Copilul tău este mai mult frumos decît bun, mai mult îndrăzneț decît înțelept".

b) *După superlativ*, al doilea termen de comparație figurează în genitiv, cu valoare partitivă.

Exemple din text:

κτημάτων πάντων ἐστὶ τιμιώτατον ἀνὴρ φίλος (Hdt., I, 24) „Un prieten este *cel mai de preț dintre toate comorile*".

Ὅδε τῶν δούλων τὸν πιστότατον ἀποξυρήσας (Hdt., I, 35) „Acesta tunzînd pe cel mai credincios *dintre sclavii* săi".

2. GRAIUL IONIC

Herodot scrie în grai ionic. Acest idiom formează același grup dialectal cu graiul atic și, de aceea, în multe privințe, este identic cu acesta. Apar însă și unele particularități ionice, pe care încercăm să le înfățișăm pe scurt în cele ce urmează.

a) *Fonetica*

α) *Vocale:* { 5 vocale scurte: ᾰ, ο, ε, ῐ, ῠ; 7 vocale lungi: ᾱ, ω, ου, η, ει, ῑ, ῡ } la fel ca în atică

cu o precizare: *ᾱ moștenit > ion. (η) în orice poziție, în vreme ce în atică | η | a redevenit | ᾱ | după ε, ι, ρ.

Exemple:

ion.	κραδίη	atic	καρδία
	πρῆγμα		πρᾶγμα
	τριήκοντα		τριᾱ́κοντα
	Ἀρισταγόρης		Ἀρισταγόρᾱς
	θέη		θέᾱ

Contragerea vocalelor este sporadică în ionică și constă mai ales în diftongări.

Exemple:

necontrase ion.	μαρτυρέειν	contrase atic	μαρτυρεῖν
	ἀσφαλέως		ἀσφαλῶς
	ἐπινοέω		ἐπινοῶ
	ἀπικνέο		ἀφικνοῦ
	ἐγένεο		ἐγένου
— diftongări:	σεῦ		σοῦ
	ποιεύμενος		ποιούμενος
	ἐγένευ		ἐγένου

— Scurtarea în hiat este un fenomen cu precădere ionic:

G. pl.	*Σκυθή-ων	>	ion. Σκυθέων	atic	Σκυθῶν
	*χωρή-ων	>	χωρέων		χωρῶν
G. sg.	βασιλῆος	>	βασιλέος		βασιλέως

— Metateza cantității, în ambele, dar nu coincide:

G. sg.	Μενεληος	>	ion. Μενέλεως	atic	la fel
	Γύγηο	>	Γύγεω		Γύγου
	Μιλτιάδηο	>	Μιλτιάδεω		Μιλτιάδου

β) *Consoane:*

— | ϝ | a dispărut înaintea scrierii, ca în atică: ἔτος, ἄναξ, ἔργον, față de dor. eol. ϝέτος, ϝάναξ, ϝέργον.

— Căderea lui | ϝ | dintr-un grup consonantic (lichidă sau nazală + ϝ) provoacă în ionică o lungire compensatorie a vocalei precedente; în atică, fără lungire:

*μόνϝος	>	ion. μοῦνος	atic	μόνος
*ξένϝος	>	ξεῖνος		ξένος
*καλϝός	>	κᾱλός		καλός
*ὄλϝος	>	οὖλος		ὅλος

— Tratamentul labiovelarelor, în ionică, este cu precădere gutural:

ion.	κω	κως	κοτε	κοιος
atic	πω	πως	ποτε	ποιος

— Psiloza aspirației inițiale în urma căderii consoanelor *s, *w, *j, inițial plus vocală, este frecventă în ionică.

Exemple:	ion.	ἀπ-ικνέο	atic	ἀφ-ικνοῦ
		ἀπ-ίκετο		ἀφ-ίκετο
		ἀπ-ικομένῳ		ἀφ-ικομένῳ
		ἀπ-ικέσθαι		ἀφ-ικέσθαι

— Grupului consonantic (ττ) atic îi corespunde (σσ) în ionică:

ion.	φυλάσσω	atic	φυλάττω
	τάσσω		τάττω
	θάλασσα		θάλαττα
	χαρίεσσα		χαρίεττα

— Asibilarea grupurilor (τι), (ντι), la fel ca în atică: τίθεσι, δίδωσι, θέσις, φύσις etc.

b) *Morfologie*

α) *Substantivul*

— decl. I, numai două tipuri: χώρη, -ης și διάπειρα, -είρης

G. pl. decl. I:	-έων < -ηων: χωρέων, Σκυθέων
D. pl. decl. I:	-ῃσι: τῇσι χώρῃσι, ἰδυίῃσι
D. pl. decl. II:	-οισι: τοῖσι ἐμοῖσι λόγοισι, ἔργοισι

— atematice, tip πόλις, fără alternanță: πόλις, -ιος; τὰς Σάρδῖς
tip βασιλεύς, G. sg. βασιλέος (scurtare în hiat)
tip Λητώ, Λητοῦς, Λητοῖ, Λητοῦν (atic Ac. Λητώ)
tip νηῦς, νηός și νεός

β) *Verbul:* verbele în -μι au flexiune contrasă: τιθεῖ, τιθεῖν; τιθέαται < *τι-θε-ντται

part. prez. vb. εἰμί = ἐών (< *ἐσ-ων), atic ὤν
vb. φέρω → aor. ἤνεικα și ἤνικα, atic ἤνεγκα
vb. δέκνυμι → atic δείκνυμι
vb. βόλομαι → atic βούλομαι
aor. ἔθηκα, cu κα și la plural ἔθηκαν
→ ἔθηκα / atic ἔθεσαν

γ) *Pronume:* ἡμέες, ἡμέων, ἡμῖν, ἡμέας } fără contrageri
ὑμέες, ὑμέων, ὑμίν, ὑμέας
σύ, σεῦ, σοί, σε } diftongare

— pronumele articol are și valoare relativă:

τά τοι ἐγὼ καὶ ἀμφότερα συνειδώς „*pe care* eu, pe ambele, recunoscîndu-le"

ἔχε τάπερ ἂν ἐγὼ ἔχω „să ai *cele ce* le voi avea și eu"

— pronumele numeral nehotărît:

πολλός, -ή, -όν → atic πολύς, πολλή, πολύ

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Găsiți trăsăturile ionice în pasajul de mai jos:

Παθοῦσι δὲ ταῦτα Μιλησίοισι πρὸς Περσέων οὐκ ἀπέδοσαν τὴν ὁμοίην Συβαρῖται, οἳ Λάον τε καὶ Σκίδρον οἴκεον τῆς πόλιος ἀπεστερημένοι· Συβάριος γὰρ ἁλούσης ὑπὸ Κροτωνιητέων Μιλήσιοι πάντες... πένθος μέγα προσεθήκαντο· πόλιες γὰρ αὗται... ἀλλήλῃσι ἐξεινώθησαν. Ἀθηναῖοι μὲν γὰρ δῆλον ἐποίησαν ὑπεραχθεσθέντες τῇ Μιλήτου ἁλώσι· οὗτοι ἐζημίωσαν Φρύνιχον, δρᾶμα Μιλήτου ἅλωσιν ποιήσαντα, χιλίῃσι δραχμῇσι

(Hdt., VI, 21)

2. Dați cuvintelor din paranteze desinența ionică cerută de context:

Ὀτάνης μὲν ἐκέλευε ἐς μέσον τοῖσι (Πέρσαι) καταθεῖναι τὰ (πρᾶγμα), λέγων τάδε· ἐμοὶ (δοκέω) ἕνα μὲν (ἡμεῖς > G.) μόναρχον μηκέτι (ἐγενόμην > inf.)· οὔτε γὰρ ἡδύ οὔτε ἀγαθόν· εἴδετε μὲν γὰρ τὴν (Καμβύσης, -ου) ὕβριν ἐπ'ὅσον ἐξῆλθε, μετεσχήκατε δὲ καὶ τῆς τοῦ Μάγου (ὕβρις). (Πῶς) δ'ἂν εἴη χρῆμα κατηρτισμένον (μοναρχία), τῇ ἔξεστι ἀνευθύνῳ (ποιεῖν) τὰ βούλεται;

(Hdt., III, 80)

3. Determinați complementul comparației din textul următor:

Ἀνδρὸς γὰρ ἑνὸς τοῦ ἀρίστου οὐδὲν ἄμεινον ἂν φανείη· γνώμῃ γὰρ τοιαύτῃ χρώμενος ἐπιτροπεύοι ἂν ἀμωμήτως τοῦ

πλήθεος, σιγῷτό τε ἂν βουλεύματα ἐπὶ δυσμενέας ἄνδρας οὕτω μάλιστα.

(Hdt., III, 82)

4. Completați desinențele ionice cerute [- = un sunet]:

decl. I	sg. N. ὁμιλί[-]	decl. II	pl. D. ἀνθρώπ[----]
	pl. D. ὁμιλί[---]	decl. III	sg. G. ἱερέ[--]
	pl. G. ὁμιλι[---]		sg. D. πόλ[-]
	sg. Ac. ὅμιλι[--]		pl. Ac. πόλ[--]
	sg. G. ὁμιλι[--]		pl. N. πολι[--]

5. Traduceți versurile lui Anacreon din Teos și învățați versurile care vi se par foarte frumoase:

Τὸ ῥόδον

Τὸ ῥόδον τὸ τῶν Ἐρώτων
Μίξωμεν Διονύσῳ·
Τὸ ῥόδον τὸ καλλίφυλλον
κροτάφοισιν ἁρμόσαντες,
Πίνωμεν ἁβρὰ γελῶντες.
Ῥόδον, ὦ φέριστον ἄνθος·
Ῥόδον, εἴαρος μέλημα.
Ῥόδα καὶ θέοισι τερπνά.

Ῥόδα παῖς ὁ τῆς Κυθήρης
Στέφεται καλοῖς ἰούλοις,
Χαρίτεσσι συγχωρεύων.
Στέψον οὖν με, καὶ λυρίζω
Παρὰ σοῖς, Διόνυσε, σηκοῖς,
Μετὰ κούρης βαθυκόλπου
Ῥοδίνοισι στεφανίσκοις
Πεπυκασμένος χορεύσω.

Versificația: dimetrul iambic catalectic (schema: ⏖ – | ⏓ – | ⏓ – | ⏓).

48
Ὄγδοον καὶ τετταρακοστὸν δίδαγμα

Ἀλεξάνδρῳ Ἀμύντᾳ. — *Explicații la text.* — *Antichități:* familia. — *Gramatică:* dialectul doric. — *Teme și exerciții.*

Ἀφροδίτᾱ μὲν οὐκ ἔστι, μάργος δ'Ἔρως οἷα παῖς παίσδει[1]
ἄκρ'ἐπ'ἄνθη[2] *καβαίνων*[3], *ἃ μή μοι θίγῃς τῶ κυπαρίσκω*[4].

(Alcman, fr. 38/34, Bergk)

Ἀλεξάνδρῳ Ἀμύντᾳ

Ὦ βάρβιτε, μηκέτι πάσσαλον φυλάσσων
ἑπτάτονον λιγυρὰν κάππαυε[5] γᾶρυν·
δεῦρ'ἐς ἐμὰς χέρας· ὁρμαίνω τι πέμπειν
χρύσεον Μουσᾶν[7] Ἀλεξάνδρῳ πτερόν[8]

Καὶ συμποσίαισιν ἄγαλμ'ἐν εἰκάδεσσιν[9],
εὖτε[10] νέων ἁπαλὸν γλυκεῖ'ἀνάγκᾱ
σευομενᾶν κυλίκων θάλπησι[11] θυμόν,
Κύπριδός τ'ἐλπὶς (δι)αιθύσσῃ φρένας,

ἀμμειγνυμένᾱ[12] Διονυσίοισι δώροις[13]·
ἀνδράσι δ'ὑψοτάτω πέμπει μερίμνας·
αὐτίκα μὲν πολίων κρᾱ́δεμνα λύει,
πᾶσι δ'ἀνθρώποις μοναρχήσειν δοκεῖ·

χρυσῷ δ'ἐλέφαντί τε μαρμαίρουσιν οἶκοι,
πυρφόροι δὲ κατ'αἰγλάεντα πόντον
νᾶες[14] ἄγρουσιν[15] ἀπ'Αἰγύπτου μέγιστον
πλοῦτον· ὣς πίνοντος ὁρμαίνει κέαρ[16].

(Bacchylides, 5, Bergk)

Notă. Poezia este compusă în dactil epitrit, cu schema următoare:

⏓|–́⏑⏑|–́⏑⏑|–́⏓|–́⏓|–́⏓
–́⏑⏑|–́⏑⏑|–́⏓|–́⏓|–́⏓
–́⏑⏑|–́⏑⏑|–́⏓|–́⏓|–́⏓
–́⏑|–́⏑|–́⏓|–́⏓|–́⏓|⏓

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. παίσδει = atic παίζει „se joacă" (ζ < σδ).
2. ἄκρ'ἐπ'ἄνθη „în vîrful florilor" sau „pe corola florilor", adj. ἀκρός, -ά, -όν „din vîrf", ca lat. *summus, -a, -um* și, ca toate adjectivele spațiale, se traduce prin substantivul corespunzător, iar substantivul determinat (aici, ἄνθη „flori") devine atributul acestuia. Ex. lat. *in media turba* (lit. „în mulțimea de mijloc"), corect: „în mijlocul mulțimii".
3. καβαίνων = καταβαίνων „coborînd", „lăsîndu-se jos pe".
4. τῶ κυπαρίσκω = atic τοῦ κυπαρίσκου (ἃ... κυπαρίσκω „pe care corole de căprișor să nu mi le atingi").
5. κάππαυε (apocopa prefixului κατά și asimilarea κατπαύω > καππαύω) μηκέτι „nu înceta", „nu face să mai înceteze".
6. ὁρμαίνω + inf. „dau să (fac ceva)", „am de gînd să", „intenționez să", „pornesc" la o treabă.
7. Μουσᾶν G. pl. doric „al Muzelor" (-ᾱσων > -ᾱων > -ᾶν).
8. χρύσεον πτερόν „o liră de aur" (πτερόν „aripă" și „instrument cu coarde").
9. συμποσίαισιν... ἐν εἰκάδεσσι „la sărbătorile de la 20 ale lunii", care coincideau, se pare, cu a șasea zi a Serbărilor Eleusine, în cinstea Demetrei, căreia îi era asociat Dionysos.
10. εὖτε „cînd".
11. θάλπησι, ind. prez. persoana a 3-a sg. vb. θάλπημι = atic θάλπω.
12. ἀμμειγνυμένᾱ (din nou cu apocopa prefixului ἀνα- > ἀνμειγ- > ἀμμειγ-), part. prez. f. „amestecată", acordat cu ἐλπίς din versul precedent.

13. δώροις, desinență scurtă, proprie dialectului doric, D. pl.
14. νᾶες = atic νῆες „corăbii < νᾶϝες.
15. ἄγρουσιν (și ἀνγρέω) = αἱρέω „iau, aduc". Verbul apare necontras: ἄγρουσι, nu ἀγροῦσι de la ἀγρέω.
16. τὸ κέαρ = atic κῆρ „inimă"; ὥς, deci accentuat, este adverb de mod „așa", „astfel".

ΑΡΧΑΙΚΑ

FAMILIA (gr. γένος) este constituită, la greci, din totalitatea persoanelor care descind dintr-un strămoș comun. În general, toate generațiile în viață ale aceluiași strămoș formează un γένος (lat. *gens, -tis*); este vorba deci de familie în sens larg, cuprinzînd toate rudele apropiate (ἀγχιστεῖα).

O familie simplă formează un οἶκος sau un cămin. Aristocrația greacă și-a întocmit liste cu mai multe generații, așa-numitele genealogii (γενεαλογίαι), ai căror strămoși comuni se bucurau de un cult. Din γένος fac parte, pe lîngă descendenții aceluiași strămoș, și fiii adoptivi, femeile intrate în familie prin căsătorie și sclavii. Fetele, la căsătorie, ies din ginta de naștere și intră în familia soțului. Membrii aceleiași familii sînt legați între ei prin cultul căminului și prin înrudirea naturală. Cultul căminului (Ἑστία, Ἐσχάρα) are asociat și cultul lui Zeus (Ἑρκεῖος), care avea un altar în curte, întreținîndu-se, probabil, aici un foc permanent. Ζεὺς Ἑρκεῖος este divinitatea familiei, pe care se jură; altarul din curte este loc de refugiu pentru suplicanți; aici se aduc jertfe la diverse ocazii, și în jurul altarului este purtat pe brațe nou-născutul la cinci zile după naștere. Înrudirea naturală obligă pe fii să-și întrețină și să-și înmormînteze părinții. Pentru neglijarea părinților, fiilor li se face acuzație publică (γραφὴ κακώσεως γονέων) și li se aplică ἀτιμία „dezonoarea"; lor le revine și obligația de a răzbuna asasinarea unui membru al familiei (vezi lecția 50).

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

DIALECTUL DORIC este, poate, cel mai pestriț idiom grecesc, datorită depărtării dintre regiunile în care se vorbea. În cadrul lui, se disting graiurile: laconian, heraclean, argolic, messenian, corintian, megarian, rhodian, theran, cre-

tan etc. Dorica literară, de care ne ocupăm în lecție, are însă aspect unificat, deoarece poeții și scriitorii au avut în vedere un public mai larg de auditori și cititori decît cel local. În special lirica greacă a fost compusă în dialect doric literar.

Iată caracteristicile principale dorice, folosind exemple din textul lecției:

1. Fonetică

a) *Vocale* lungi, moștenite și secundare, numai deschise ᾱ, ω, η: Ἀφροδίτᾱ = atic Ἀφροδίτη; μή, θίγης; dacă apar lungi închise (ου, ει), ele sînt concesii făcute pentru a fi înțeleși de toți grecii.

ὁρμαίνω = ὁρμαίνω
τῶ κυπαρίσκω = τοῦ κυπαρίσκου
dar și Αἰγύπτου, μαρμαίρουσιν, ca în atică.

b) *Consoane:* ϝ atestat parțial: ϝέαρ (Alcman)

σδ *pro* ζ:	παίσδει	— atic παίζει
σσ → atic ττ:	πάσσαλος	— atic πάτταλος
	φυλάσσω	— atic φυλάττω

c) *Fenomene fonetice:* apocopa prefixelor:

καβαίνων — atic καταβαίνων
ἀμμειγνυμένᾱ — atic ἀναμειγνυμένη
κάππαυε — atic κατάπαυε

neasibilate -τι, -ντι, în inscripții, asibilate în limba literară: συμποσίαι < R. ποτ-.

d) *Accentul* tinde spre mora penultimă:

γυναίκες — atic γυναῖκες
γλαύξ — atic γλαῦξ
ἀλλᾷ — atic ἄλλῃ

În poezie, accentuare atică.

2. Morfologie

a) *Nume:*

— teme în |ᾱ| și |-ᾰ| cu alfa păstrat în toată paradigma
— G. sg. m. -ᾱ: πολίτᾱ (< -ᾱο)
— G. pl. I -ᾶν < -ά-ων: Μουσᾶν, σευομενᾶν

— D. pl. I -αις/-αισι: ἀνάγκαις, συμποσίαισιν
— teme ο/ε: D. sg. -ῳ: Ἀλεξάνδρῳ, Χρυσῷ
D. pl. -οισι/-οις: Διονυσίοισι, δώροις, ἀνθρώποις,
art. numai τοῖς
— atematice: teme în | ι | fără alternanță: πόλις, -ιος
teme în | ηϝ | : βασιλεύς, -έος
teme în | οι | : Λατώ, Λατῶς,
cu ω extins în toată flexiunea.
— pronume: τύ — atic σύ
τοί, ταί — atic οἱ, αἱ
ἁμός[3], ὑμός[3] — atic ἡμέτερος[3], ὑμέτερος

b) *Verb:*
— desinența 1 pl. -μες — atic -μεν
— verbe în -ζω, majoritatea au R. în gutturală:
δικάζω, ἐδίκαξα
— viitor I contras și sigmatic: φευξοῦμαι, -ῇ, -εῖται etc.
— inf. atematic: -μεν: τιθέμεν — atic τιθέναι
tematic lit. -ειν, epigr. -εν: μουναρχήσειν, ἐσθίεν
— verbe în -μι — atic -ω: θάλπησι — atic θάλπει
și identice dor.-atic:
ὁρμαίνω, πέμπειν, φυλάσσων, παίσδει (atic παίζει), πέμπει etc.

c) *Lexic:* πρᾶτος — atic πρῶτος
αἰ — atic εἰ
κα — atic ἄν

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Traduceți următoarele versuri și determinați formele dorice:

Μῶσ᾽ἄγε, Καλλιόπᾱ, θύγατερ Διός,
ἄρχ᾽ἐρατῶν ἐπέων, ἐπὶ δ᾽ἵμερον
ὕμνῳ καὶ χαρίεντα τίθει χορόν.
(Alcman, fr. 45, Bergk)

2. Redați în corespondente atice formele dorice din versurile de mai jos, în care apare și un fenomen de asibilare |σ| a aspiratei |θ|: ἔσηκε = ἔθηκε, σάλλει = θάλλει.

Ὥρας δ'ἔσηκε τρεῖς, θέρος
καὶ χεῖμα κὠπώραν τρίταν
καὶ τέτρατον τὸ ϝῆρ, ὅκᾱ
σάλλει μέν, ἐσθίεν δ'ἅδαν
οὐκ ἔστιν.

(Alcman, fr. 76, Bergk)

3. Traduceți versurile de la 1. și 2. și remarcați deosebirea de stare sufletească a poetului.

4. Declinați în formă dorică G.N. μεγάλᾱ ἀνάγκᾱ „o mare nevoie" și G.N. ἐρατὸν ἔπος „cuvînt (o poezie) drag(-ă)".

5. Să învățăm cele mai frecvente sinonime ale cuvintelor: „a vorbi", „a glăsui", „a rosti" și numele corespunzătoare:

αὔω	= țip, strig
ἀγορεύω	= vorbesc
αὐδάω, -ῶ	= cuvîntez
αὐδή, -ῆς	= vorbire
γηρύω	= glăsuiesc
γῆρυς, -υος	= glas
διαλέγω	= discut
διάλεκτος	= dialect
διάλογος, -ου	= dialog, discuție
λαλέω, -ῶ	= flecăresc
λέγω	= vorbesc
λόγος, -ου	= limbă și vorbire, studiu
λέξις, -εως	= lexic, vocabular
φήμη, -ης	= zvon, faimă
φημί	= zic
φάτις, -ιος	= zicere
φωνέω, -ῶ	= rostesc un cuvînt
φωνή, -ῆς	= sunet, voce, cuvînt

6. Corul tragediilor (scrise fiind în dialect atic) este compus în dialect doric literar, în care multe forme sînt atice. Remarcați trăsăturile dorice în următoarele versuri:

Ἄρτεμις

Πότνια, πότνια, σεμνοτάτᾱ,
Ζᾱνὸς γένεθλον,
Χαῖρε, χαῖρέ μοι, ὦ κόρᾱ.
Λᾱτοῦς Ἄρτεμι καὶ Διός,
καλλίστᾱ πολὺ παρθένων,
ᾶ μέγαν κατ᾽οὐρανὸν
ναίεις εὐπατέρειαν αὐλᾱ́ν,
Ζᾱνὸς πολύχρυσον οἶκον.
Χαῖρέ μοι, ὦ καλλίστᾱ,
καλλίστᾱ τῶν κατ᾽ Ὄλυμπον
παρθένων Ἄρτεμι.

(Eur., *Hipp.*, 62–72)

49
Ἔνατον καὶ τετταρακοστὸν δίδαγμα

Κῆνος ἴσος θέοισιν. — *Explicații la text.* — *Antichități:* cledonism. — *Gramatică:* graiul literar lesbic. — *Teme și exerciții.*

Ὕει μὲν ὁ Ζεὺς ἐκ δ'ὀράνω μέγας
Χείμων, πεπάγασιν δ'ὑδάτων ῥοαί.
(Alceu, 34, Bergk)

Κῆνος ἴσος θέοισιν

Φαίνεταί μοι κῆνος[1] ἴσος θέοισιν
ἔμμεν[2] ὤνηρ ὅττις[3] ἐνάντιός τοι[4]
ἰσδάνει[5] καὶ πλᾶσιον ἆδυ[6] φωνεί-
σᾱς[7] ὑπακούει

καὶ γελαίσᾱς[8] ἰμέροεν, τό μ'ἦ μὰν
καρδίαν ἐν στήθεσιν ἐπτόασεν.
ὡς γὰρ ἔς σ'ἴδω βρόχε'[11], ὤς[12] με φώναισ'[13]
οὐδ'ἓν ἔτ'εἴκει,

ἀλλὰ κάμ[14] μεν γλῶσσα ϝέαγε, λέπτον
δ'αὔτικα χρῶι πῦρ ὑπαδεδρόμακεν[15],
ὀππάτεσσι[16] δ'οὐδ'ἓν ὄρημμ'[17], ἐπιρρόμ-
βεισι[18] δ'ἄκουαι[19]·

ἀ δέ μ'ἴδρως κακχέεται[20], τρόμος δέ
παῖσαν[21] ἄγρει, χλωροτέρα δὲ ποίας
ἔμμι[22], τεθνάκην[23] δ'ὀλίγω 'πιδεύην[24]
φαίνομαι (δ'αὔτᾱ).

(Safo, 2, Reinach)

Notă. Strofă safică, avînd schema { vs. 1–3 ⏒́⏓|⏒́⏓|⏒́⏑⏑|⏒́⏓|–⏓
vs. 4 ⏒́⏑⏑|⏒́⏓

EPMHNEIAI

1. κῆνος „acel" = atic ἐκεῖνος, format din particula deictică κε- (cf. lat. *ecce* „iată") și pron. arh. ἐνο- (cf. hom. ἐς ἔνην „pe ziua cealaltă", „poimîine", sl. v. *onŭ* „el"), contragerea *κε-ενος > κῆνος, numai lungă deschisă în Lesbos.
2. ἔμμεναι, inf. prez. al vb. εἰμί „a fi", format din R. ἐσ- și sufixul infinitival numai homeric și lesbic -μεναι; siflanta se asimilează total cu nazala: *εσ-μεναι > ἔμμεναι, accentul cît mai retras în graiul lesbic.
3. ὄττις = atic ὅστις „oricare (care)" mai simplu „care".
4. τοι = atic σοι, formă neasibilată, deși Lesbos asibilează, în general, dentalele palatale.
5. ἰσδάνει „șade", formă lesbică ce corespunde aticului ἵζω, καθίζω; aspirația inițială (vb. *σι-σδ-άν-ω > ἱσδάνω, ἰσδάνω) s-a șters, fenomen numit *psiloză*.
6. ἆδυ „dulce". De remarcat |ᾱ| păstrat (atic η), psiloza aspirației și accentul retras (ἆδυ conține trei timpi sau more, deoarece o silabă lungă are două more: ᾰ̆ᾰ̆δῠ; accentul stă pe a treia moră de la sfîrșit, ᾰ́ᾰ̆δῠ; figurînd pe prima moră a aceleiași silabe, accentul este circumflex: ἆδυ).
7. φωνείσᾱς, part. prez. f. A., genitiv singular (vb. atic φωνέω „a glăsui", „a vorbi"). Verbele, care în atică sînt contrase, au flexiune atematică în Lesbos: φώνημι. De aici, part. prez. A. f. *φωνε-ντ-*jă* > φωνεῖσα (τ + *j* > σ; lesb. νσ > ισ). Genitivul se explică prin faptul că este complementul unui verb de auzire și se referă la o persoană de la care vine sunetul; genitivul include și ablativul, cazul punctului de plecare în spațiu și timp.
8. γελαίσᾱς, aceeași formă ca mai sus, doar că tema verbului este -α: γέλᾱμι „rîd", atic γελάω. Aici: *γελα-ντ-*jă* > *γελανσᾰ > γέλαισα, G. γελαίσᾱς.

9. τό „ceea ce"; articolul neutru, cu valoare de relativ, se referă la ceea ce s-a spus pînă aici.
10. μ' = μοι.
11. βρόχε' = βροχέως adv. „pe scurt, o clipă, cu o furișă țintire din ochi". De remarcat închiderea lui | α | în | ο |, atic βραχέως.
12. ὡς... ὥς „cum... așa", „cînd... îndată" (în atică, ὡς): conjuncție proclitică, a doua purtînd un accent de encliză datorită encliticului următor (με) sau este corelativul „așa".
13. φώναισι *„vocibus"*, expresie idiomatică ὥς με φώναισιν οὐδ'ἒν (= οὐδὲν) ἔτ'εἴκει, lit. „îndată nu mă mai îngăduie deloc cuvintelor", adică „îndată nu mai pot să scot un cuvînt".
14. κάμ = κάτ(α) cu | α | final apocopat și cu | τ | asimilat lui | μ | următor din μεν. Prin *tmeză* sau tăiere în două a unui cuvînt compus, acest prefix verbal a fost despărțit de verbul său: κατα-ϝέαγε „s-a frînt", vb. κατ-άγνυμι „frîng".
15. ὐπα-δε-δρόμα-κεν „s-a furișat sub (piele)", deci perf. ind. A. corespunde formei atice ὑπο-δε-δραμη-κεν, vb. τρέχω, δραμοῦμαι, ἔδραμον, δεδράμηκα „a se furișa". Prefixul ὑπό- „sub", lesb. ὐπα-, indică o acțiune subversivă.
16. ὀππατεσσι, D. pl. subst. ὄππα, -ατος (τό) „ochi" cu asimilare progresivă *ὄπ-μα > ὄππα, atic cu asimilare regresivă ὄμμα.
17. ὄρημμι „văd", formă atematică corespunzînd contrasului ὁράω, -ῶ din atică. Dublarea nazalei este expresivă și nemotivată etimologic.
18. ἐπι-ρρόμβεισι „țiuie", ind. prez. A. 3 pl. al vb. atic ἐπι-ρομβέω, lesb. atematic ἐπι-ρρόμβημι; *ἐπι-ρρομβε-ντι > -ρρόμ-βε-νσι > -ρρόμβεισι. Dublarea lui | ρ | se explică etimologic < ϝρ-.
19. ἄκουαι „urechi", substantiv creat pe tema verbului ἀκούω „aud".

20. κακχέεταί μ' (= με) „se scurge pe mine", „mă udă toată" < vb. καταχέω „a se revărsa curgînd pe jos", lesb., cu apocopa prefixului și asimilarea consoanei lui finale.
21. παῖσαν „(pe mine) toată", „în întregime", deci Ac. sg. f. al adj. πᾶσα, lesb. *παντjα > πάνσα > παῖσα (tratament lesbic: νσ > ισ).
22. ἔμμι < *ἔσμι „eu sînt", lσμ > μμl prin asimilare, apoi nazala dublă se reduce cu lungire compensativă a vocalei precedente în toate dialectele în afară de Lesbos și Thessalia. Așadar *ἐσμι > ἔμμι (lesb.-thess.), εἰμί (ion.-atic), ἠμί (dor.).
23. τεθνάκην inf. perf. A. lesbic, cu sufix modal de prezent atic -ειν, lesbic -ην, pentru că Lesbos nu are vocală lungă închisă lεıl, ci numai deschisă lηl.
24. ὀλίγω 'πιδεύην „puțin a lipsit" + inf. τεθνάκην „să fi murit", toate depinzînd de φαίνομαι „par"; mai liber „se pare că era cît pe-aci să mor"; ὀλίγω, atic ὀλίγου, genitiv al aprecierii timpului; urmează o eliziune a inițialei scurte pentru ἐπι-δεύην, cu același sufix de infinitiv prezent -ην, atic -ειν, vb. ἐπι-δεύω, atic ἐπι-δέω „am nevoie pe deasupra" (ϝ > υ în Lesbos, căzut în atică).

ΑΡΧΑΙΚΑ

CLEDONISM (avertisment util din partea zeilor)

Grecii credeau că există cuvinte de bun augur și de rău augur. Acestea aveau deci o eficacitate intrinsecă, pe potriva formulelor magice. Ele nu erau simple indicii, ci cauza nenorocirilor. De aceea, chiar în textele oficiale, grecii exprimau prin eufemisme ideile mai neplăcute.

Cledonismul, prevestire întîmplătoare la început, a devenit metoda curentă a unor centre de profeție. Astfel, la Pharai, în Ahaia, unde era consultat Hermes Agoraios, cel care îl consulta ieșea din templu înfundîndu-și urechile. La o anumită distanță, el le destupa și primul cuvînt auzit era considerat răspunsul oracolului. Oracolul lui Apollon Spodios din Theba și Oracolul „Cledonelor" din Smyrna au funcționat, se pare, în același fel.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

GRAIUL LITERAR LESBIC

Graiul din Lesbos, insulă în bazinul estic al Mediteranei, este cel mai cultivat idiom eolic, față de graiurile thessalian și beoțian, care sînt atestate numai epigrafic. Graiul lesbic este reprezentat pe plan literar de operele poeților Alceu și Safo. Caracteristicile mai pregnante ale acestui grai sînt următoarele (după cum reiese și din textul lecției):

1. Fonetică

a) *Vocalele lungi:*

| *ā > ᾱ | : ψυχᾱ́, δαπάνᾱ, δᾶμος;

| *ē, *ō | , moștenite și secundare, numai deschise | η, ω | : στῆθος, ἀνήρ, ὄρημι, ἔων, ἄνθρωπος, δῶρον, αὔτω, ὀλίγω etc.;

| ẹ̄ > αι | : Αἰσίοδος = atic Ἡσίοδος; αἰμιόνοις = atic ἡμιόνους.

b) *Consoanele:*

— prezent | ϝ | : ϝέαγε, ϝρῆξις, ϝόν (atic ἔαγε, ῥῆξις, ὅν);

— labiovelarele indo-europene, tratate ca labiale: πέσσυρες, -α „patru"; πέμπων (G.) „cinci";

— τι asibilat, deci | τι > σι | : φασί, ὀκτωκόσιοι, πλᾱ́σιον (atic φασί, ὀκτακόσιοι, πλησίον);

— ντι > νσι > -ισι: *ἐπιρρομβε-ντι > ἐπιρρόμβεισι, *παντjα > *πανσα > παῖσα, la fel φώνεισα, γέλαισα;

— lichidele și nazalele în grup, cu | σ | sau cu | *j | > ρρ, λλ, μμ, νν (la fel în Thessalia): φθέρρω (< *φθερjω), ἀέρρατε (< *ἀερσατε); χέλλιοι (< *χεσλιοι), στάλλα (< *σταλjα); ἔμμι (< *ἐσμι), ἔμμεναι (< *ἐσμεναι); σελάννα (< *σελασνα), κρίνναι (< *κρινσαι);

— σσ (atic σ/ττ): ἔσσονται (atic ἔσονται), ὀππάτεσσι (atic ὄμμασι); γλῶσσα (atic γλῶττα);

— σδ (atic ζ): ἰσδάνει (atic καθ-ίζει), φροντίσδην (atic φροντίζειν);

— psiloza aspirației inițiale, frecventă: ὐπαδεδρόμᾱκεν, ὐπακούει, ὄρημμι, οὐδ'ἔν, ὄττις, ὠνήρ;

— accentul, cît mai retras posibil:

~ φαίνεται, θέοισιν (atic θεοῖς), ἔμμεναι (atic εἶναι), πόταμος (atic ποταμός), ἰμέροεν (atic ἱμερόεν);

~ ἴδρως (atic ἱδρώς), τρόμος, ἄγρει, χλωροτέρᾱ, ἔμμι (atic εἰμί); ~ γλῶσσα (atic γλῶττα), πῦρ, χρῶι, κῆνος (atic ἐκεῖνος), dar ἆδυ (atic ἡδύ), αὖτο (atic αὐτό), explicabil prin accentul lesbic pe a treia moră a cuvîntului ἅ̆δῠ > ἆδυ atic pe mora finală: ἡδύ; ἅ̆ῠτŏ > αὖτο, atic pe finală αὐτό.

2. Morfologie

a) *Flexiunea numelui:*

tema / caz	singular			plural		
	-ᾰ	ο/ε	cons.	ᾰ	ο/ε	cons.
N.	-ᾰ	-ος, -ον	-ς, tema / voc. lg.	-αι	-οι, -α	-ες, -α
G.	-ᾱς, -ᾱο	-ω	-ος	-ᾱν	-ων	-ων
D.	-ᾱ(ι)	-ω(ι)	-ι	-αισι (ταῖς)	-οισι (τοῖς)	εσ(σ)ι
Ac.	-ᾰν	-ον	-α / -ν ; tema	-αις	-οις, -α	-ας, -α -ς
V.	-ᾰ	-ε, -ον	= N. / = tema	= N.	= N.	= N.

Exemple:

sg. N.
- I f. καρδίᾱ, δαπάνᾱ, γλῶσσᾰ; m. Ἀρχύτᾱ, Ὑβραγόρᾱ
- II m. τρόμος, ἴσος, κῆνος; n. λέπτον, ἔργον
- III ἀνήρ, ἴδρως, χείμων; πῦρ, ὄππα, ἆδυ

G.
- I f. φωνείσᾱς, γελαίσᾱς, ποίᾱς; m. Ἀρχύτᾱο, Ὑβραγόρᾱο
- II ὀλίγω, αὔτω, (ζῶμα) παρθένω
- III Ἄρευος (ἔργον), (ἐς δόμον) Χέρρωνος

D.
- I σὺν μελαίνᾳ (νᾶϊ), ἀμφ' Ἐλένᾳ
- II μεγάλῳ, Περράμῳ (atic Πριάμῳ)
- III χείμωνι, χρῶι, πύρι

Ac.
- I καρδίαν, παῖσαν, τὰν ἀράταν
- II (ἐπ') οἶκον, (ἀμφὶ) σὸν βῶμον; ἔργον
- III ἰμμερόεντα παῖδα, στάσιν; κῦμα, πῦρ

pl. N.
- I ἄκουαι, ἄγκυλαι, πύκιναι, στάθεισαι; πόλιται
- II κλύτοι, πάρθενοι; ἔργα, αὖτα
- III γύναικες, βασίληες, λάκιδες, Φρύγες; χρήματα

G.	I Νησιώτᾱν (δᾶμος), (πὰρ τῶν) σαδράπᾱν II ἀνέμων (στάσιν), κάκων ἀπ᾽ἔργων, μελάθρων, ἀγάθων III Νηρεΐδων, πάντων, ἐσφερόντων, κατεστακόντων
D.	I φώναισι, πολίταισι, μόρφαισι, dar art. ταῖς II ἄλλοισι, ἐκγόνοισι, στρατάγοισι, dar art. τοῖς III ὀππάτεσσι, στήθεσ(σ)ιν, βασιλήεσσι, Μακεδόνεσ(σ)ι
Ac.	I ταὶς τίμαις, τοὶς Αἰακίδαις, εὐεργέταις (< -ανς) II τοὶς τόκοις (αἴτησε), τοὶς ἀγάθοις (πέμπει) (< ονς) III πάντας, μάκαρας, βασίληας, ἐλάσσονας ἄνδρας; n. χρήματα

Notă. Exemplele sînt luate din Alceu, Safo și *I.G.* XII, II, 645.

b) *Tipuri nominale atematice:*

— Tipul πόλις are flexiunea fără alternanță: πόλις, πόλιος, πόλι, πόλιν, πόλι, pl. πόλιες, πολίων, πόλισι/ίεσσι, πόλῖς;

— Tipul βασίλευς păstrează vocala | η | din | ηϝ | : βασίλευς, βασίληος, βασίληϊ, βασίληα; pl. βασίληες, βασιλήων, βασιλήεσσι, βασίληας;

— Tipul Σωκράτης are flexiune necontrasă Σωκράτεος etc., dar și forme cu | η | extins de la N. și Ac. sg. | εα > η | : N. Διαφένης, G. Θεογένη (ος), D. Δινομένηι, Ac. Πραξίκλην;

c) *Pronume:*

— personal 1: ἐγώ(ν), ἐμέθεν, ἔμοι, μοι, ἐμέ, με „eu";
ἄμμες, ἀμμέων și ἄμμων, ἄμμεσιν, ἄμμε(ς) „noi";
2: σύ, σέθεν, σοί/τοι, σε „tu";
ὔμμες, ὐμμέων, ὔμμι, ὔμμε „voi";
3: refl. ϝέθεν, ϝοι „de sine", „sieși", „de la sine" etc.;
ἄσφε, ἄσφι, σφείων „(a) lor înșile" etc.;

— posesiv: ἐμός[3], σός[3], ϝόν;
ἄμμος[3]/ἀμμέτερος[3], ὔμμος[3]/ὐμμέτερος[3], σφός[3];

— articolul: οἰ, αἰ și τοί, ταί, D. pl. τοῖς, ταῖς, Ac. pl. τοίς, ταίς;

— demonstrativ: ὄδε[3], G. pl. τῶνδε/τῶνδεων, f. ταύτᾱν; κῆνος[3];

— interogativ: τίς, τί, τίωι, τίοισιν;

— indefinit: ὄττις < ὄστις, ὄττι < ὄ,τι; ὄττινας, ὄττω.

d) *Flexiunea verbului:*

α) Desinențele personale:

principale	A. -ω/-μι, -ς și -σθα (pf.), -ει/-σι, -μεν, -τε, -ισι < *-ντι: -εισι, -οισι, -ωισι M. -μαι, -σαι, -ται, -μεθα, -σθε, -νται/-αται
secundare	A. -ν, -ς/-σθα, —, -μεν, -τε, -ν M. -μᾱν, -σο, -το, -μεθα, -σθε, -ντο/-ατο

— persoana a 3-a pl. imperativ A. -ντον, M. -σθον (deci cu vocală scurtă — în atică, lungă) A. στείχοντον, φέροντον, κάλεντον; M. φέρεσθον, κάλεσθον etc.;

— persoana a 3-a pl. M. optativ: -ατο: γενοίατο, λεγοίατο, φεροίατο < *-n̥to.*

β) *Verba vocalia* au, în general, flexiune atematică, numai parțial tematică.

Exemple:

atematic: φώνημι, ὄρημμι, ἐπιρρόμβεισι, στεφάνοισι, δραῖσι (< -ανσι); διατελείην, φώνεισα (< φωνε-νσα < -εντ-*jă*), γέλαισα (< -ανσα < -αντ-*jă*).

tematic: ἄγρει, τίμαι; δοκίμοι, στεφάνοι; καλέωμεν, συντελέωνται, ἀγρεόμενοι

γ) Augmentul este facultativ:

κατ-ϝέαγε, φίλησθα, ἔχησθα, φαῖσθα, τίθησθα

δ) Moduri:

— conjunctivul:

tematic: -η-/-ηι și -ω-/-ωι: συναρέσκη(ι), γινώσκωισι; καλέωμεν, συντελέωνται

atematic: cu vocală scurtă ο/ε: κολύσει, χαλάσσομεν

prin lungirea vocalei finale a rădăcinii: πρίᾱται, δύνᾱνται, διάκηται, πόημεν

— optativul atematic, cu sufixul |ιη/ι|, tematic |οι| și combinate:

atematic: ποιείην, θηραίη, τύψειας

tematic: χαίροις, θέλοις, θέλοι, ἔχοι, λάβοιεν

combinate: ἰοίην, ἀγαγοίην, λαχοίην

— infinitivul A. atematic -μεναι, tematic -ην; *verba vocalia,* finala lungită + ν.

M. vocala lungă + σθαι.

Exemple: A. atematic: θέμεναι, δόμεναι, ἔμμεναι, ἔδμεναι

tematic: φέρην, κόπτην, ζώην, πάθην, ἔλθην

verba vocalia: ἔᾱν, νίκᾱν, κέρνᾱν; κάλην, ἐπαίνην, τάρβην; δίδων, στεφάνων, μίσθων; ὄμνῡν, δείκνῡν

M. δίδωσθαι, κάλησθαι, νόησθαι etc.

— participiul: sufixe: -ντ- A. (P. aor.), -μενο- (M.); grupul ντ-ς > -νσ- > -ισ; -ντ-*jă* > -νσα > -ισα:

A. τίθεις, δίδοις, ζάβαις (= διαβᾶς), οἴκεις, κίνεις, ὁμονόεντες, εὐεργετέντεσσι, κατοικέντων, δίνηντες; γέλαις, γέλαισα, γέλαν, G. γέλαντος, γελαίσᾱς, φώνεις, -εισα, -εν, G. φώνεντος, φωνείσᾱς

M. εὐωχέμενος, ἀρυτήμενοι, ποιήμενα, ποιήμενοι etc.

ε) Diverse:

— adverbe și conjuncții: ἄϊ (= αἰεί), κῆ (= ἐκεῖ), ὄππα(ι) (= ὅπῃ), ὄπποι (= ὅποι), αἰ (= εἰ), κέ(ν) (= ἄν), αἰκέτις (= ἐάντις), ᾶς (= ἕως)

— numerale: m. εἶς, ἔνα; f. ἴα; δύο, δύεσιν; τρῆς/τρῖς; τέρτος (= τρίτος); πέσσυρες, -α (= τέτταρες, -α), τετορταῖος (= τέταρτος); πέμπε, G. πέμπων (= πέντε); δέκα; δυοκαιδέκων (= δώδεκα); εἴκοιστος (= εἰκοστός); τριακοίστας (= τριακοστῆ-ς); ἐξηκοίστᾱς (= ἐξηκοστῆ-ς); χέλλιοι (= χίλιοι) etc.

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Folosind datele gramaticii privind graiul din Lesbos, traduceți următoarea strofă din Alceu:

ἀσυν(ν)έτημι τῶν ἀνέμων στάσιν·
τὸ μὲν γὰρ ἔνθεν κῦμα κυλίνδεται,
τὸ δ' ἔνθεν. Ἄμμες δ'ὂν τὸ μέσσον
νᾶϊ φορήμεθα σὺν μελαίνᾳ,
χείμωνι μόχθευντες μεγάλῳ μάλα

(Alceu, 54, Reinach)

Notă. Ὀν = ἀνά.

2. Extrageți formele morfologice specific lesbice din următoarele versuri ale poetei Safo:

Πλᾶσιον δή μοι ποτ'ὄναρ παρέστᾱ,
πότνι' Ἥρα, σὰ χαρίεσσα μόρφᾱ
τὰν ἀράτᾱν 'Ατρέϊδαι ϝίδον κλύ-
τοι βασίληες·

ἐκτελέσσαντες γὰρ Ἄρευος ἔργον
πρῶτα μὲν παρ'ὠκυρόω Σκαμάνδρω,
τυὶ δ'ἀπορμάθεντες ἐπ'οἶκον ἴκην
οὐκ ἐδύναντο.

(Safo, 28, Reinach)

Notă. Τυί = τοί, articol (= οἱ) cu valoare de pronume relativ.

3. Iată cîteva forme verbale din Lesbos pe care să le determinați (redați corespondentele lor atice):

χόλαισι (ἄγκυλαι), καλέσσαις, ἔλων, ῥέζοισι, κατάγοισι, στάθεισαι, μόχθευντες.

4. Determinați următoarele forme nominale, redînd și corespondentele lor atice:

νᾶϊ μελαίνᾳ, πᾶν ζάδηλον, μέγαλαι λάκιδες, αὖτο, ἄγνα ζῶμα παρθένω; παρεσκεύασσε τοὶς ἄλλοις τοὶς ἐπί τινων τεταγμένοις ὑπὸ τῶν βασιλήων φίλοις.

(Alceu, fr. 54, Reinach)

50
Πεντηκοστὸν δίδαγμα

Ἀλακάτα. — *Explicații la text.* — *Antichități:* biblioteci antice. — *Gramatică:* dorismul sicilian. — Teme și exerciții.

Δοιὴ δὲ θνητῶν γένεσις, δοιὴ δ'ἀπόλειψις·
τὴν μὲν γὰρ πάντων σύνοδος τίκτει τ'ὀλέκει τε.
ἡ δὲ πάλιν διαφυομένων[1] *τρεφθεῖσα*[2] *διέπτη.*
(Empedocle, fr. 17 DK)

Ἀλακάτᾱ

Γλαύκᾱς ὦ φιλέριθ'ἀλακάτᾱ δῶρον Ἀθᾱνάᾱς
γύναιξιν, νόος οἰκωφελίας αἶσιν[3] ἐπάβολος,
θέρσεισ'ἄμμιν[4] ὑμάρτη[5] πόλιν εἰς Νείλεος[6] ἀγλᾶᾱν,
ὅπᾳ Κύπριδος ἶρον[7] καλάμω χλῶρον[8] ὑπαπάλω.
τυῖδε[9] γὰρ πλόον εὐάνεμον αἰτήμεθα[10] πὰρ Διός,
ὅπως ξέννον ἔμον τέρψομ'[11] ἴδων κἀντιφιλήσομεν[12],
Νικίαν, Χαρίτων ἰμεροφώνων ἴερον φύτον,
καὶ σὲ[13] τᾶν ἐλέφαντος πολυμόχθω γεγενημέναν
δῶρον Νικιάᾱς εἰς ὀλόχω χέρρας[14] ὀπάσσομεν[15],
σὺν τᾷ[16] πόλλα μὲν ἔργ'ἐκτελέσεις ἀνδρεΐοις πέπλοις,
πόλλα δ'οἶα γύναικες φορέοισ'[17] ὐδάτινα βράκη.
δὶς γὰρ μᾱ́τερες ἄρνων[18] μαλάκοις ἐν βοτάνᾳ πόκοις
πέξαιντ'[19] αὐτοένει, Θευγένιδος γ'ἔνεκ'ἐϋσφύρω·
οὕτως ἀνυσίεργος, φιλέει δ'ὄσσα σαόφρονες[20].
οὐ γὰρ εἰς ἀκίρας οὐδ'ἐς ἀέργω κεν ἐβολλόμᾱν[21]
ὀπάσαι σε δόμοις ἀμμετέρᾱς[22] ἔσσαν[23] ἀπὺ χθόνος.

καὶ γᾰ́ρ τοι[24] πάτρις, ἃν ὤξ[25] Ἐφύρας κτίσσε[26]
ποτ᾽ Ἀρχίᾱς
νάσω Τρινακρίας μύελον[27], ἄνδρων δοκίμων πόλιν.
Νῦν μᾱ̀ν οἶκον ἔχοις᾽[28] ἄνερος, ὃς πόλλ᾽ἐδάη[29] σόφα
ἀνθρώποισι νόσοις φάρμακα λύγραις ἀπαλαλκέμεν[30],
οἰκήσεις κατὰ Μίλλᾱτον ἐράννᾱν πεδ᾽ Ἰαόνων[31],
ὡς εὐαλάκατος Θεύγενις[32] ἐν δᾱμότισιν πέλῃ[33],
καί οἱ[34] μνᾶστιν ἄει τῶ φιλαοίδω παρέχῃς ξένω.
Κῆνο γάρ τις ἔρει τὦπος[35] ἴδων σ᾽ἦ[36] μεγᾰ́λᾱ χάρις
δώρῳ σὺν ὀλίγῳ· πάντα δὲ τίματα τὰ πᾰ̀ρ φίλων

(Theocrit, *Idila XXVIII*)

Note.

1) Theocrit își compune versurile în dorismul sicilian (vezi gramatica lecției).

2) Idila „Furca" este închinată de Theocrit soției prietenului său Nikias din Milet, numită Theugenis, căreia poetul îi trimite în dar o furcă de fildeș cu o scrisoare sub forma acestei poezii.

3) Metrul este asclepiadul major: [–́⏓|–́⏑⏑|⏓́||–́⏑⏑|⏓́||–́⏑⏑|–́⏓|⏓́]

–́ –|–́ ⏑ ⏑|⏑́||–́ ⏑ ⏑|–́||–́ ⏑ ⏑|–́ ⏓|⏓́

Γλαύκᾱς ὦ φιλέριθ᾽ᾰ̓λακάτᾱ δῶρον Ἀθᾱνάᾱς

4) Versurile lui Empedocle sînt compuse în hexametru.

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. διαφυομένων (subînțeles „elementele prime") „despărțindu-se".
2. τρεφθεῖσα, part. aor. P. f. al vb. τρέφω „hrănesc", „fac să crească", aici ἡ δὲ (subînțeles ἀπόλειψις) „cealaltă" (adică „pieirea") „nutrită" de disocierea elementelor.
3. αἶσιν (atic αἷς) „cărora" (se referă la *femei*). Cuvintele se leagă astfel: αἶσιν νόος ἐπᾱ́βολος οἰκωφελίας ἐστί („cărora le este" = „care au"...).
4. θέρσεισι ἄμμιν D. pl., datorită verbului următor: θέρσημι „am curaj", verb vocalic, atematic (în atică θαρρέω, contras), aici *θερσε-ντ-σι > θέρσεισι; ἄμμιν < *ἀσμιν < **n̥ssmin* „nouă", pluralul modestiei, *noi* (se referă la poet — deci *mie*) care prindem curaj".

5. ὑμάρτη + D. „însoțește-ne" (< ὑμάρτε-ε, atic ὁμάρτει).
6. Νείλεος (G.) „al lui Neileus", N. Νείλευς, eroul fondator al Miletului (atic G. Νείλεως).
7. ἶρον = ἱερόν „sanctuar".
8. χλῶρον = atic χλωρόν „verde", sanctuarul Cipridei (deci al Afroditei) este „verde de rogozul plăpînd", în sensul că se află într-un loc cu mult rogoz verde și crud.
9. τυῖδε = τοῖδε = τεῖδε „aici", „spre acesta".
10. αἰτήμεθα „cerem", plural al modestiei, de fapt singular: „cer"; ind. prez. M. atematic al verbelor contrase în atică αἰτέω, αἰτούμεθα, aici vb. αἴτημι.
11. τέρψομεν „să ne bucurăm" (același plural al modestiei); ind. viitor sau conjunctiv atematic în propoziție finală după ὅπως.
12. κἀντιφιλήσομεν, crasă < καὶ ἀντιφιλήσομεν „și să-l îmbrățișăm la rîndul nostru", aceeași formă ca la 11.
13. σέ „pe tine", furcă.
14. ἐς χέρρας „în mîinile", atic χεῖρας. Rădăcina cuvîntului era, probabil, *χερσ-, iar siflanta s-a asimilat total cu lichida, în siciliană; în atică, geminata s-a redus cu lungire compensatorie: χερσ- > χειρ-.
15. ὀπάσσομεν „s-o dăruim", ind. viitor sau, mai degrabă, conjunctiv aorist atematic cu vocală scurtă avînd valoare finală.
16. σὺν τᾷ „cu care" (se referă la soția lui Nikias); articolul cu valoare pronominală (atic σὺν ᾗ).
17. φορέοισι „poartă", ind. prez. A. 3 pl., formă verbală întîlnită în Lesbos: *φορέοντι > *φορέονσι > φορέοισι (atic φοροῦσι); ὑδάτινα βράκη = stofe transparente.
18. ἀρήν, ἀρνός „miel", G. pl. accent eolic ἄρνων (retras).
19. πέξαιντο „pot fi tunse" („mamele mieilor cu lînă moale, la pășune").
20. φιλέει δ'ὄσσα σαόφρονες „O iubesc (femeile) cele înțelepte" (pe cît de înțelepte).
21. ἐβολλόμᾱν = ἐβουλόμην, impf. „(nu) voiam" („n-aș fi vrut").
22. ἀμμετέρᾱς ἀπὺ χθόνος „din țara noastră", adică din Sicilia; ἀμμέτερος „al nostru", formă eolică.

23. ἔσσαν = οὖσαν „care ești" (acordat cu σέ).
24. τοί = σοί (ἐστί) „ție îți este" = „tu ai".
25. ὤξ, crasă < ὁ ἐξ.
26. κτίσσε, augmentul facultativ ca la Homer („l-a întemeiat"), ind. aor. A. al vb. κτίζω „întemeiez": *ἐ-κτιδ-σε > ἔκτισσε (atic ἔκτισε). Archias din Ephyra, nume legendar al întemeietorului Syracusei, patria lui Theocrit. Ephyra, de unde veneau colonizatorii Syracusei, este numele vechi al Corintului.
27. μύελον νᾱ́σω Τρινακρίας „măduvă a insulei cu trei promontorii", adică a Siciliei.
28. ἔχοισα = ἔχουσα, formă eolică: *εχοντ-ῐ̯ᾰ > *ἔχονσα > ἔχοισα, part. prez. f. N. sg. „care are", „care ține", sau „ținînd" (= „stînd în"): μάν = μήν, particulă.
29. ἐδάη πὸλλα σόφα (φάρμακα) „a împărțit multe leacuri bune" (lit. σόφα „înțelepte", adică alese, prescrise cu înțelepciune). De remarcat accentele recesive eolice. Forma ἐδάη, ind. aor. în |η| ca ἐ-χάρ-η, al vb. δαίω, δάσομαι, ἐδασάμην, δέδασμαι „a împărți" și „a împărtăși".
30. ἀπαλαλκέμεν = ἀπαλαλκεῖν, inf. aor. R. tematic „a îndepărta, a alunga". Verbul mai este atestat la formele ind. aor. 3 sg. ἀπάλαλκε, opt. aor. 3 sg. ἀπαλάλκοι, întîlnindu-se la Homer, Pindar și Theocrit.
31. πεδ' Ἰαόνων = πεδα Ἰαόνων = atic μετὰ Ἰώνων „cu ionienii"; prepoziția πεδά corespunde atic μετά; numele ionienilor apare necontras, Ἰάων, Ἰάονος, atic Ἴων, Ἴωνος.
32. εὐαλάκατος Θευγενίς „cu furcă frumoasă (să fie) Theugenis". Adjectivul este creat de la numele furcii, εὐαλάκατος, -ον.
33. ὡς... πέλη „ca să fie"; vb. πέλω/πέλομαι „a fi", formă eolică; atic τέλομαι.
34. οἱ = ei (Theugenidei), pron. refl. arhaic (cf. lecția 24, 1).
35. κῆνο... τὤπος (= τὸ ἔπος, crasă, ο + ε > ω, atic ου) „va spune cineva acel cuvînt"; κῆνο pronume demonstrativ, atic ἐκεῖνο.
36. ἰδών σε „văzîndu-te"; ἦ „într-adevăr".

ΑΡΧΑΙΚΑ

BIBLIOTECI ANTICE

În Antichitatea greacă, au existat mai multe biblioteci publice și particulare. Prima bibliotecă menționată de autori este cea a lui Pisistrate (secolul al VI-lea î.e.n.), care a fost ridicată și dusă de Xerxes în Persia, dar readusă mai tîrziu în Grecia de Seleucos Nicator. Se mai pomenesc bibliotecile particulare ale lui Polycrates din Samos, Nicocrates din Cipru, a arhontelui Euclid, a lui Euthydemos, Euripide, Aristotel etc. Dar, în afara acestor biblioteci particulare, două biblioteci publice au fost celebre: Biblioteca din Pergam și cea din Alexandria. *Biblioteca din Pergam* (azi, Bergama) a fost creată de Attalos I, rege în Pergam (241–197 î.e.n.) și, după informația lui Plutarh (*Antonius*, 58), ea conținea 200 de mii de volume simple. După ce regatul Pergamului a ajuns sub stăpînire romană (în 133 î.e.n.), biblioteca a fost transferată la Alexandria. În acest oraș, au fost de fapt două biblioteci. Una a fost *Biblioteca Muzeului*, în cartierul Bruchion, întemeiată probabil de Ptolemeu Soter și îmbogățită de Ptolemeu Philadelphul, rege al Egiptului, 285–246 î.e.n. Aceasta este biblioteca celebră pe care au condus-o și în care au lucrat bibliotecari, filologi și critici celebri ca Demetrios din Phaleron, Eratosthenes, Zenodot din Efes, Aristarchos, Aristofan din Bizanț, poeții Apollonios din Rhodos și Callimah. A doua bibliotecă s-a aflat în Palatul Ptolemeilor, în *Serapeion* din cartierul Rhakotis, și a fost întemeiată, probabil, de Ptolemeu Philadelphul. După ce Biblioteca Muzeului a fost incendiată în timpul războiului dintre Caesar și Pompeius (47 î.e.n.), Biblioteca Ptolemeilor îi ia locul. După informația lui Aulus Gellius, nu toate cărțile au pierit în incendiu, ci unele au fost salvate; acestea, cu cele aduse din palat, au alcătuit un fond de 700 de mii de volume. Romanii au dus la Roma o bună parte din acest fond, pierdere compensată de transferul la Alexandria a bibliotecii din Pergam.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

DORISMUL SICILIAN este reprezentat în literatură de Epicharm (secolul al V-lea î.e.n.), poet ionic din Megara Hyblaia, dar care a trăit și la Syracusa; Sophron, autor de mimi, contemporan cu Euripide; Stesichoros (secolul al VII-lea î.e.n.), autor de peani, poezie erotică, poezie bucolică și imni; Empedocles din Agrigent, poet și filozof (secolul al V-lea î.e.n.), autor a două poeme: *Despre natură* și *Purifi-*

cări; Theocrit din Syracusa (secolul al IV-lea î.e.n.), autor de epigrame și poeme pastorale. Pe lîngă acești poeți, Sicilia se mîndrește și cu lucrările învățatului Arhimede (secolul al III-lea î.e.n.), ajunse la noi doar în puține fragmente.

Dorismul sicilian nu este unitar. Fiecare cetate poartă amprenta metropolei din care au pornit coloniștii. Astfel: Syracusa a fost întemeiată de Corint (secolul al VIII-lea î.e.n.); Megara Hyblaia, de Megara (secolul al VIII-lea î.e.n.); Gela, de Rhodos și Creta (secolul al VII-lea î.e.n.); Agrigentul, de Gela (secolul al VI-lea î.e.n.). În afară de aceasta, limba operelor literare siciliene comportă și unele trăsături eolice, datorită fie unor infiltrații eolice în componența socială a cetăților, fie influenței poeților eolici și a lui Homer. Iată trăsăturile comune:

1) *Fonetică:*

— *vocale:* 5 vocale scurte: α, ε, ο, ι, υ
5 vocale lungi (primare și secundare): ᾱ, η, ω, ῑ, ῡ

Ex.: ᾱλακάτᾱ = atic ἠλακάτη „furcă"
μᾱ́τερες = atic μητέρες „mame"
οἰκωφελία, la fel atic, „ajutorul casei" sau „sporul casei"
αἰτήμεθα = atic αἰτούμεθα „cerem"
χλῶρος = atic χλωρός „verde", „înverzit"
καλάμω ὑπαπάλω = atic καλάμου ὑπαπάλου „de rogoz plăpînd"

— ο > υ (= *u*): ἀπύ = atic ἀπό; ὑμάρτη = atic ὁμάρτει

— lipsa contragerii (cu rare excepții):
Ἀθᾱνάᾱς = atic Ἀθηνᾶς „a Atenei"
Ἰαόνων = atic Ἰώνων „al ionienilor"
σαόφρονες = atic σώφρονες „înțelepte"
φιλαοίδω = atic φιλῳδοῦ „iubitor de cînt" (G.)
νόος = atic νοῦς „minte"
πλόος = atic πλοῦς „navigație"
dar βράκη < βράκεα < βρακος = atic ῥάκος „stofă"

— accent retras (eolic):
πόλλα = atic πολλά „multe"
γύναιξιν = atic γυναιξίν „femeilor"

φύτον = atic φυτόν „plantă", „vlăstar"
ἄρνων = atic ἀρνῶν „al mieilor"
μᾱ́τερες = atic μητέρες „mame"

— asibilarea grupurilor τι, ντι, τϝυ (ca lesbic):

σύ, σε = atic, la fel, „tu", „pe tine"
τοί = atic σοί „ție" (< τϝοι)
φερέοισι = atic φέρουσι „poartă"

— geminate lichide și nazale (ca în Lesbos și Thessalia):

ἐβολλάμᾱν = atic ἐβουλόμην „voiam"
χέρρας = atic χεῖρας „mîini" (Ac.)
ἀμμέτερος = atic ἡμέτερος „al nostru"
ξέννος = atic ξένος „oaspete"

2) *Morfologie:*

— nume:

D. pl. -αισι, -οισι, dar D. scurt la articol ταῖς, τοῖς; -εσσι (III):

αἶσιν = atic αἷς
ἀνθρώποισι = atic ἀνθρώποις
dar și λύγραις, νόσοις, σχημάτεσσι

G. sg. -ᾱς (I), -ω (II), -ος (III): γλαύκᾱς, καλάμω, ἄνερος

— pronume:

pers.: τύ, τοι/σύ, σοί, σε; ἄμμες, ὔμμες
pos.: ἐμέος/ἐμεῦς = atic ἐμός
τέος/τεῦς = atic σός
refl.: ψίν, ψέ = atic σφί, σφέ
αὐταυτῶ, -ᾶς = atic ἑαυτοῦ, -ῆς

— verb:

ἔντι = atic ἐστι
ἔνο = atic ἔνεστι
tip. δείκνυμι, cu forme tematice:
δεικνύειν = atic δεικνύναι
δείκνυε = atic δείκνῡ
perf. cu terminație de prezent:
τετμᾱ́κει = atic τέτμηκε
πεφύκειν = atic πεφυκέναι

infinitiv în -μεν/-μειν/-εν:

ἀπαλαλκέμεν	= atic ἀπαλαλκεῖν
ποτθέμειν	= atic προσθεῖναι

imper. aor. R. tem. în -ον pro -ε (2 sg.):

λάβον	= atic λάβε (după λῦσον)
δράμον	= atic δράμε

verbele vocalice au flexiune atematică (cu excepții):

αἰτήμεθα	= atic αἰτούμεθα
θέρσεισι	= atic θαρροῦσι

3) *Diverse:*

ποκά	= atic ποτέ
ὗσπερ	= atic ὥσπερ
ἐς	= atic ἐξ
πεδά	= atic μετά

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Extrageți din primele zece versuri toate cuvintele cu formă diferită de cea atică, cu analiza gramaticală corespunzătoare.

Ex.: γλαύκᾱς	= atic γλαυκῆς
Ἀθᾱνάᾱς	= atic Ἀθηνᾶς

2. Declinați grupurile nominale φιλέριθος ἀλακάτα „o furcă iubitoare de lînă" și ὑδάτινον βράκος „stofă transparentă".

3. Traduceți următoarele versuri din Theocrit, *Idila XI, Ciclopul* și remarcați numărul mai mare de forme literare general grecești (pentru a fi înțelese de toți grecii):

Οὐδὲν πότ'τὸν ἔρωτα πεφύκει φάρμακον ἄλλο,
Νικία, οὔτ'ἔγχριστον, ἐμὶν δοκεῖ, οὔτ'ἐπίπαστον,
ἢ ταὶ Πιερίδες κοῦφον δέ τι τοῦτο καὶ ἀδύ
γίνετ'ἐπ'ἀνθρώποις, εὑρεῖν δ'οὐ ῥᾴδιόν ἐστι,
γινώσκειν δ'οἶμαί τυ καλῶς ἰατρὸν ἐόντα
Καὶ ταῖς ἐννέα δὴ πεφιλάμενον ἔξοχα Μοίσαις.

(Theocrit, *Id. VI,* 1–6)

4. Completați desinențele lipsă:

ὅσσον ἔαρ χειμῶν[--], ὅσον μᾶλον βραβίλοιο
ἅδιον, ὅσσον ὄϊς σφετέρας λασιωτέρ[-] ἀρν[--],
ὅσσον παρθενικὴ προφέρει τριγάμοιο γυναικ[--]...,
τόσσον ἔμ'εὐφράνας τὺ φανείς.

(Theocrit, *Id. XII*)

5. Analizați gramatical toate cuvintele din ultimele patru versuri ale lecției.

51
Πρῶτον καὶ πεντηκοστὸν δίδαγμα

Ποῦ δὲ αἱ φαιδραὶ λαμπάδες; — *Explicații la text.* — *Antichități:* scriitorii creștini. — *Gramatică:* sistemul vocalic al limbii κοινή. — *Teme și exerciții.*

Ματαιότης ματαιοτήτων καὶ πάντα ματαιότης
(Ioan Chrysostomul, *Discurs pentru Eutrop*)

Ποῦ δὲ αἱ φαιδραὶ λαμπάδες;

Ἀεὶ μέν, μάλιστα δὲ νῦν εὔκαιρον[1] εἰπεῖν· Ματαιότης ματαιοτήτων καὶ πάντα ματαιότης· ποῦ νῦν ἡ λαμπρὰ τῆς ὑπατείας περιβολή[2]; ποῦ δὲ αἱ φαιδραὶ λαμπάδες; ποῦ δὲ οἱ κρότοι καὶ οἱ χοροί, καὶ αἱ θαλίαι, καὶ αἱ πανηγύρεις; ποῦ οἱ στέφανοι καὶ τὰ πετάσματα[3]; ποῦ ὁ τῆς πόλεως θόρυβος καὶ αἱ ἐν ἱπποδρομίαις εὐφημίαι καὶ τῶν θεατῶν αἱ κολακεῖαι; Πάντα ἐκεῖνα οἴχεται· καὶ ἄνεμος πνεύσας ἀθρόον τὰ μὲν φύλλα κατέβαλε, γυμνὸν δὲ ἡμῖν τὸ δένδρον ἔδειξε, καὶ ἀπὸ τῆς ῥίζης αὐτῆς σαλευόμενον λοιπόν[4]· τοιαύτης[5] γὰρ ἡ τοῦ πνεύματος γέγονε προσβολή, ὡς[6] καὶ πρόρριζον ἀπειλεῖν ἀνασπᾶν[7], καὶ αὐτὰ διασαλεῦσαι τοῦ δένδρου τὰ νεῦρα. Ποῦ νῦν πεπλασμένοι[8] φίλοι; ποῦ τὰ συμπόσια καὶ τὰ δεῖπνα; ποῦ ὁ τῶν παρασίτων ἑσμός[9], καὶ ὁ δι᾿ὅλης ἡμέρας ἐγχεόμενος ἄκρατος[10] καὶ αἱ ποικίλαι τῶν μαγείρων τέχναι[11] καὶ οἱ τῆς δυναστείας θεραπευταί, οἱ πάντα πρὸς χάριν[12] ποιοῦντες καὶ λέγοντες; Νὺξ ἦν πάντα ἐκεῖνα καὶ

ὄναρ καί, ἡμέρας γενομένης, ἠφανίσθη· ἄνθη ἦν ἐαρινά, καί, παρελθόντος τοῦ ἔαρος, ἅπαντα κατεμαράνθη· σκιὰ ἦν καὶ παρέδραμε· καπνὸς ἦν καὶ διελύθη· πομφόλυγες ἦσαν, καὶ διερράγησαν· ἀράχνη ἦν καὶ διεσπάσθη. Διὸ ταύτην τὴν πνευματικὴν ῥῆσιν ἐπᾴδομεν συνεχῶς ἐπιλέγοντες· Ματαιότης ματαιοτήτων, καὶ πάντα ματαιότης. Ταύτην γὰρ τὴν ῥῆσιν καὶ ἐν τοίχοις, καὶ ἐν ἱματίοις, καὶ ἐν ἀγορᾷ, καὶ ἐν οἰκίᾳ, καὶ ἐν ὁδοῖς, καὶ ἐν θύραις, καὶ ἐν εἰσόδοις, καὶ πρὸ πάντων ἐν τῷ ἑκάστου συνειδότι[13] συνεχῶς ἐγγεγράφθαι δεῖ[14], καὶ διαπαντὸς αὐτὴν[15] μελετᾶν. Ἐπειδὴ ἡ τῶν πραγμάτων ἀπάτη, καὶ τὰ προσωπεῖα, καὶ ἡ ὑπόκρισις, ἀλήθεια παρὰ τοῖς πολλοῖς εἶναι δοκεῖ· ταύτην καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ ἐν δείπνῳ, καὶ ἐν ἀρίστῳ, καὶ ἐν συλλόγοις ἐπιλέγειν ἕκαστον τῷ πλησίον ἐχρῆν[16], καὶ παρὰ τοῦ πλησίον ἀκούειν, ὅτι ματαιότης ματαιοτήτων, καὶ πάντα ματαιότης.

(Ioan Chrysostomul, *Exordiul discursului pentru Eutrop, patrician și senator*)

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. εὔκαιρον subînțeles ἐστί „este oportun", „este potrivit", „se cuvine". Verbul εἶναι „a fi" lipsește, în continuare, din multe propoziții. Predomină, în text, interogativele retorice.
2. ἡ λαμπρὰ... περιβολή „strălucita înveșmîntare a consulatului".
3. τὰ πετάσματα „faldurile" veșmintelor.
4. σαλευόμενον λοιπόν „restul (copacului) zguduit (din rădăcină)": aici se încheie frumoasa metaforă a pomului (= omului), începută la καὶ ἄνεμος πνεύσας.
5. τοιαύτης subînțeles δυνάμεως „de o asemenea forță".
6. ὡς „încît" cu infinitivul.

7. ἀπειλεῖν (< ἀπειλέω „amenint") ἀνασπᾶν (< ἀνα-σπάω „smulg") καὶ πρόρριζον (< πρόρριζος, -ον „din rădăcină") — se înțelege τὸ δένδρον. Exprimare metaforică.
8. πεπλασμένοι „(prieteni) plăsmuiți", adică „fasonați ad-hoc" pentru ocazii fericite, deci „prieteni falși". Vb. πλάσσω/-ττω, R. *πλατ-; aici part. pf. M.
9. ὁ τῶν παρασίτων ἑσμός „roiul de paraziți".
10. Subînțeles οἶνος „vin", ἐγχεόμενος ἄκρατος „vinul neamestecat (cu apă) turnat".
11. τέχναι „obiectele de artă".
12. πρὸς χάριν „cu bunăvoință", spre a crea o atmosferă de farmec, încîntare, bucurie.
13. ἐν τῷ... συνειδότι „în conștiința fiecăruia"; τὸ συνειδός, -ότος „conștiința", part. pf. n. al vb. συνοῖδα.
14. συνεχῶς ἐγ-γεγράφθαι δεῖ „trebuie (*sau* trebuia) să se fi înscris (întipărit) încontinuu în" — după care, toate sintagmele formate din ἐν cu dativul, anterioare.
15. αὐτὴν, adică τὴν ῥῆσιν.
16. ἐπιλέγειν... ἐχρῆν „trebuia ca fiecare s-o rostească/transmită (această vorbă, acest mesaj) vecinului" (τῷ πλησίον), „aproapelui".

ΑΡΧΑΙΚΑ

SCRIITORII CREȘTINI care au creat primele lucrări în domeniu cu unele merite literare apar în secolul al II-lea e.n. începînd cu *apologiștii,* ca apărători ai noii credințe; printre aceștia (Quadratus, Aristides, mai puțin remarcabili), se impune numele lui *Iustinus,* născut în Iudeea, mort la Roma ca martir. A compus două *Apologii* și un *Dialog cu evreul Tryphon.*

În secolul al III-lea e.n., apologiștilor le urmează *doctorii,* care au creat opere valoroase de teologie și au inițiat *învățămîntul catehetic,* cu sediul în Alexandria Egiptului. Se remarcă: *Clement Alexandrinul,* autorul unui *Curs de filozofie creștină* (din trei părți): *Exortație, Educatorul, Stromata.* Opera lui se remarcă prin varietatea ideilor, o vastă erudiție, o însuflețire plină de căldură în exprimarea ideilor, vădite calități de pamfletar, doctor și poet. *Origenes,* considerat cel mai mare doctor creștin, continuă opera didactică a predecesorului său la Ale-

xandria, temporar la Caesareea în Cappadocia; moare în Tyr. A scris enorm; s-au păstrat *Comentariile* și *Scholiile* la *Vechiul* și *Noul Testament*, și *Omiliile*. A editat *Biblia* în ebraică, greacă și latină.

Secolul al IV-lea realizează capodopere literare creștine prin autori valoroși ca *Athanasios din Alexandria, Vasile cel Mare, Grigore din Nazianz* și *Ioan Chrysostomul*. *Athanasios din Alexandria*, preot și episcop în acest oraș natal, a scris *Discursuri contra păgînilor*, patru *Discursuri contra arienilor, Apologia împăratului Constantin, Istoria arienilor* etc. *Vasile cel Mare*, născut în Caesareea Cappadociei, a studiat la Constantinopol și la Atena, a cutreierat Orientul; a fost preot și episcop. A redactat *Omilii* și *Scrisori*, remarcabile prin erudiție, ingeniozitate și pline de farmec, inteligență, imaginație, căldură a sufletului. *Grigore din Nazianz*, în Cappadocia, a studiat în mai multe centre culturale: Caesareea, Alexandria, Atena; a fost preot și episcop la Sasima, apoi la Nazianz, și mitropolit la Constantinopol. Opera sa constă din discursuri, scrisori, poezii. Mai importante, *Elogii funerare lui Athanasios*, apoi *lui Vasile cel Mare*, cinci *Discursuri de teologie*. *Ioan Chrysostomul*, născut la Antiohia, discipol al lui Libanios și Diodoros. Preot și mitropolit al Constantinopolului, apoi exilat de două ori de împărăteasa Eudoxia, prin intrigile clerului și ale Curții. Lucrările sale celebre sînt: trei cărți *Contra adversarilor vieții monastice*, șase cărți *Despre preoție*, *Omilii* numeroase, în care comentează textele Bibliei, *Discursuri* asupra evenimentelor timpului. Opera sa imensă se concentrează mai mult asupra moralei decît a teologiei, critică societatea vremii sale cu libertatea unui apostol, condamnînd gustul pentru plăceri, pasiunea jocului și a spectacolelor, dragostea de lux, egoismul celor bogați etc. Alocuțiunile sale sînt vii, grave, înălțătoare, spirituale, uneori mușcătoare, satirice și însuflețite de sentimente cu adevărat creștine. Pe drept cuvînt, a fost numit *Gură-de-aur*.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

SISTEMUL VOCALIC AL LIMBII κοινή rămîne, în esență, cel atic, idiomul elinei cel mai evoluat și mai cultivat, fapt pentru care pe el se pune temelia limbii κοινή.

1. Vocalele se disting, ca în atică, prin timbru și cantitate. Există așadar și în κοινή, ca în atică, cinci vocale scurte: ᾰ, ε, ο, ῐ, ῠ, și șapte vocale lungi: ᾱ, η, ει, ω, ου, ῑ, ῡ.

Unele confuzii de cantitate se înregistrează încă din secolul al III-lea î.e.n., mai ales în afara teritoriilor grecești,

unde se folosea elina ca limbă oficială, după cuceririle lui Alexandru. Astfel, în papirusurile din Egipt, în secolul al III-lea î.e.n., apar vocale scurte în loc de lungi: Δεμήτριος pro Δημήτριος, τὴν τετάρτεν pro τετάρτην, προτον pro πρῶτον, ἔδοκα pro ἔδωκα etc., sau lungi în loc de scurte: ποιησόμηνα pro ποιησόμενα.

2. Vocala |ā|, primară, are tratament atic |η| după alte consoane decît |ρ|. Astfel: παραβολή „parabolă", δῆμος „popor", φήμη „zvon", μαθητής „discipol"; dar καρδίᾱ „inimă", πρᾶγμα „lucru, afacere", ὥρα „oră, anotimp" etc.

3. Alternanța vocalei |α| se face cu |ᾱ|, după ε, ι, ρ; cu |η| în rest, ca în atică: ἀλήθειᾰ, -είᾱς „adevăr", dar δόξᾰ, δόξης.

4. Contragerile vocalelor în contact, deși în limba vorbită nu se efectuează consecvent, urmează regulile atice, efectuîndu-se fără abateri în textele literare κοινή, chiar în cele cu caracter mai popular cum sînt scrierile biblice. Exemple: ἀκολούθει (< ε + ε) „urmează(-mă)", ἡμεῖς (< ἡμέες), ποιεῖν (< ποιέ-ειν) „a face", προσαιτῶν (< προσαιτέων) „cerșind", τοῦ ὄχλου (< ὀχλοιο) „mulțime", ἐπετίμων (< ἐπετίμαον) „ocărau" etc.

5. Lungirile vocalelor, fie prin compensație, după căderea unei consoane dintr-un grup consonantic, fie în fața sufixelor temporale, cunosc aceleași reguli ca în atică. Astfel, prin compensație, vocalele medii se transformă în lungi închise (ε > ει, ο > ου), iar ᾰ > ᾱ: σταθείς < *στα-θεν̸τ̸-ς „stînd", ἤγγειλα < *ἤγγελσ̸α „am vestit", τοὺς υἱούς < *τὸν̸ς υἱόν̸ς „pe fiii", διδούς < *διδον̸τ̸ς „dînd el", τὰς τραπέζᾱς < *τὰν̸ς τραπέζαν̸ς „mesele" (Ac. pl.) etc. Lungirile drept augment și lungirile vocalelor care figurează în fața unor sufixe temporale transformă vocalele medii în lungi deschise (ε > η, ο > ω) și vocala |α| în |η| întocmai ca în atică. Astfel: ἠφανίσθη < ἀφανίζω „fac să dispară", ἀφύπνωσε < ἀφυπνόω „ațipesc, adorm", διήγειραν < διεγείρω „trezesc pe", ἐπετίμησε < ἐπιτιμάω „cert, ocărăsc", ὑπήντησε < ὑπαντάω „ies înaintea cuiva", „întîmpin".

6. Metateza cantității unor vocale în contact se menține în flexiunea atematică (decl. a III-a), la tipuri nominale ca: πόλις, πόλεως < πόληος; πέλεκυς, -κεως < -κηος; βασιλεύς, βασιλέως < βασιλῆος. Tipul aberant ναῦς „corabie", doar excepțional, prezintă metateza atică: ναῦς, νεώς < νηός. Declinarea a II-a atică, tip λεώς < ληός < λᾱός „popor", νεώς < νηός < νᾱός „templu", se abandonează, numele respective recăpătînd formele regulate de la care au pornit, respectiv λᾱός, νᾱός etc.

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Traduceți următorul text și semnalați, explicînd, vocalele lungi:

Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων ὑμᾶς (Mt. 5, 44)

2. Determinați toate formele de imperativ din următoarea epistolă:

Παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, νουθετεῖτε τοὺς ἀτάκτους, παραμυθεῖσθε τοὺς ὀλιγοψύχους, ἀντέχεσθε τῶν ἀσθενῶν, μακροθυμεῖτε πρὸς πάντας. Ὁρᾶτε μή τις κακὸν ἀντὶ κακοῦ τινι ἀποδῷ· ἀλλὰ πάντοτε τὸ ἀγαθὸν διώκετε καὶ εἰς ἀλλήλους καὶ εἰς πάντας. Πάντοτε χαίρετε. Ἀδιαλέπτως προσεύχεσθε. Ἐν παντὶ εὐχαριστεῖτε· τοῦτο γὰρ θέλημα θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ εἰς ὑμᾶς. (Pavel, *I Tes.*, 4, 14)

3. Traduceți:

Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ δοκὸν τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ ὀφθαλμῷ οὐ κατανοεῖς; (Lc. 6, 41)

Încercați să treceți întreaga frază la plural.

4. Puneți cuvintele din paranteze la formele gramaticale cerute de context: ηὐλήσαμεν [ὑμεῖς], καὶ ὑμεῖς οὐκ [ὀρχέομαι]· ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν καὶ ὑμεῖς οὐ [κλαίω].

5. Cunoscînd textul biblic, încercați să redați în greacă, la formele cerute de context, următoarele:

Ἀπὸ [ἡ συκῆ] μάθετε τὴν [παραβολή]· ὅταν αὐτῆς ἤδη ὁ κλάδος ἁπαλὸς [γίγνεται → conjunctiv aor.] καὶ ἐκφύῃ τὰ [φύλλον], γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν. (Mc. 13, 28)

Traduceți apoi textul în română.

52
Δεύτερον καὶ πεντηκοστὸν δίδαγμα

Τὸ ἀπολωλὸς πρόβατον. — *Explicații la text.* — *Antichități:* periodizarea etapei κοινή. — *Gramatică:* sistemul consonantic al limbii κοινή. — *Teme și exerciții.*

Οὕτω χαρὰ[1] ἔσται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι[2], ἢ ἐπὶ ἐνενηκονταεννέα δικαίοις, οἵτινες οὐ χρείαν ἔχουσι μετανοίας

(Lc. 15, 7)

Τὸ ἀπολωλὸς[3] πρόβατον

Ἄνθρωπός τις εἶχε δύο υἱούς[4]. Καὶ εἶπεν ὁ νεώτερος αὐτῶν τῷ πατρὶ, Πάτερ, δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος[5] τῆς οὐσίας. Καὶ διεῖλεν αὐτοῖς τὸν βίον[6]. Καὶ μετ᾽οὐ πολλὰς ἡμέρας συναγαγὼν ἅπαντα ὁ νεώτερος υἱὸς ἀπεδήμησεν εἰς χώραν μακράν[7], καὶ ἐκεῖ διεσκόρπισε τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, ζῶν ἀσώτως. Δαπανήσαντος δὲ αὐτοῦ[8] πάντα, ἐγένετο λιμὸς ἰσχυρὸς κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην, καὶ αὐτὸς ἤρξατο ὑστερεῖσθαι. Καὶ πορευθεὶς ἐκολλήθη ἑνὶ[9] τῶν πολιτῶν τῆς χώρας ἐκείνης· καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγροὺς αὐτοῦ βόσκειν χοίρους. Καὶ ἐπεθύμει γεμίσαι τὴν κοιλίαν[10] αὐτοῦ ἀπὸ τῶν κερατίων ὧν[11] ἤσθιον οἱ χοῖροι· καὶ οὐδεὶς ἐδίδου αὐτῷ. Εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν εἶπε, Πόσοι μίσθιοι τοῦ πατρός μου περισσεύουσιν ἄρτων, ἐγὼ δὲ λιμῷ ἀπόλλυμαι; Ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ ἐρῶ αὐτῷ, Πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρα-

νὸν καὶ ἐνώπιόν σου· καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου· ποίησόν με ὡς ἕνα τῶν μισθίων σου. Καὶ ἀναστὰς ἦλθε πρὸς τὸν πατέρα ἑαυτοῦ. Ἔτι δὲ αὐτοῦ μακρὰν ἀπέχοντος, εἶδεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ἐσπλαγχνίσθη, καὶ δραμὼν ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ υἱός, Πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν[12] σου, καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου.

(Lc. 15, 11–21)

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. χαρά, -ᾶς (ἡ) „bucurie".
2. μετανοοῦντι part. prez. A. caz D. sg. al vb. μετανοέω „îmi schimb gîndul", „mă întorc de la păcat", „mă pocăiesc". Aici, μετανοέοντι > μετανοοῦντι (contras).
3. ἀπ-ολωλός „pierdut", part. pf. A. n. al vb. ἀπ-όλλυμι „(mă) pierd".
4. δύο υἱούς „doi fii"; iată numeralul δύο acordat cu un substantiv la plural, dovadă că, în κοινή, dualul a ieșit din uz.
5. τὸ ἐπιβάλλον μέρος „partea ce mi se cuvine", mai aproape de text „partea ce mi se cade (mie)" (la împărțire).
6. διεῖλεν αὐτοῖς τὸν βίον „și le-a împărțit lor averea"; διεῖλεν, ind. aor. R. tem. prin supletism, al vb. δι-αιρέω, -ῶ „împart", „divid"; ὁ βίος, -ου „viață", „mijloc de trai".
7. εἰς χώραν μακράν „în lumea mare/largă".
8. δαπανήσαντος αὐτοῦ πάντα, vb. δαπανάω, -ῶ „cheltuiesc"; G. absolut „după ce el a cheltuit totul" (lit. „toate").
9. ἑνὶ τῶν πολιτῶν, clasic τινὶ τῶν πολιτῶν „unuia (pe lîngă unul) dintre cetățeni".
10. ἐπεθύμει „dorea" (< *ἐπ-ε-θύμε-ε) γεμίσαι τὴν κοιλίαν „să-și umple pîntecele"; κοιλία, -ας (ἡ) = clasic γαστήρ „stomac", νῆδυς „pîntece".
11. ὧν pro ἅ „pe care"; atracția relativului.
12. ἐνώπιον „în fața" a devenit locuțiune prepozițională cu G.

ΑΡΧΑΙΚΑ

PERIODIZAREA ETAPEI κοινή

Ea cuprinde două perioade:

A. *Perioada elenistică și alexandrină,* cu două subdiviziuni: a) de la cuceririle lui Alexandru cel Mare (secolul al IV-lea î.e.n.), cu ștergerea granițelor dintre polisuri, pînă la venirea pe tronul Egiptului a lui Ptolemeu Philadelphul (283 î.e.n.) — *perioada elenistică;* b) din 283 î.e.n. pînă la reducerea Greciei la provincie romană (146 î.e.n.) — *perioada alexandrină,* cînd centrul cultural și lingvistic al elenității ajunge orașul Alexandria din Egipt.

B. *Perioada romană* se întinde de la cucerirea Elladei de către romani (146 î.e.n.) pînă la căderea Romei sub atacurile popoarelor migratoare (476 î.e.n.), dată finală a Antichității, în general.

Greaca κοινή, întemeiată pe dialectul atic, cel mai cultivat idiom elen, a devenit limba oficială de largă circulație în întregul imperiu al lui Alexandru. În consecință, dialectul atic suferă unele modificări prin pierderea unor trăsături prea specific atice, cum sînt declinarea a II-a atică și dualul; se pierde optativul, iar conjunctivul preia unele sensuri ale acestuia, căpătînd astfel o mai largă utilizare. Vocabularul se îmbogățește cu împrumuturi din latină, ebraică, siriană, babiloniană etc., prin aportul popoarelor cuprinse în imperiu.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

SISTEMUL CONSONANTIC AL LIMBII κοινή este, în esență, sistemul atic.

— Se păstrează toate oclusivele: labiale (π, β, φ), dentale (τ, δ, θ), guturale (κ, γ, χ), chiar dacă, pe alocuri și spre sfîrșitul perioadei mai intens, se înregistrează unele tendințe de evoluție spre fricative, mai ales: β > υ; γ > *j*; δ > **δ**.

— Siflanta primară surdă (σ) se menține ca în atică, numai sprijinită pe o altă siflantă (γένεσ-(σ)ι), pe o oclusivă (ἐστί, ἀσθένεια) și în finală absolută (πόλις, λόγος).

— Siflanta secundară | σ |, provenită prin disimilări (πίστις < *πιθτις, ἐσκεύασται < *ἐσκεύαδται), are, în continuare, o poziție rezistentă în cuvînt.

— Grupul geminat | ττ | din atică, avînd drept corespondent | σσ | în alte dialecte, este înlocuit cu (σσ) în κοινή.

— Siflanta sonoră |ζ| se menține în κοινή în aceleași condiții ca în atică, ex.: ζῷον, ζόγραφος, ζημιόω, ζυγόν etc.

— Se păstrează foarte bine nazalele, labială |μ|: μήτηρ, μνήμη, μοῦσα, χειμών; dentală (ν): νόμος, νομίζω, μένω, μόνος; și velară |ŋ|: ἄγγελος, συγγνώμη, συγχωρέω, ἐγχειρίδιον.

— Grupul ρσ/ρρ se menține ca în atică: Περσεφόνη, θάρσος, dar și cu tendință crescîndă spre asimilare (ρρ), cum apare și în neogreacă (θάρρος).

— Aspirația inițială aspră (*h*), provenită din căderea consoanelor debile (*s), (*j), (*w), este bine păstrată în atică. În κοινή, ea apare de asemenea, dar cu tendință de psiloză (ștergere). Motive sînt mai multe. În primul rînd, dialectul ionic, care a jucat un rol deosebit în răspîndirea limbii κοινή în bazinul estic al Mediteranei, este idiomul elin care a eliminat în cea mai mare măsură spiritul aspru. În al doilea rînd, notarea aspirației (῾) inițiale este opera filologilor alexandrini, care au răspîndit acest semn în textele literare. În textele populare, el nu apare notat și, cum scrierea influențează rostirea la neamurile non-eline, spiritul aspru este tot mai restrîns pronunțat. Astfel, în papirusurile din Egipt, secolul al III-lea î.e.n., apar numeroase cuvinte fără aspirația (*h*): κατ᾽ἕκαστον *pro* καθ᾽ἕκαστον. Evoluția limbii înregistrează o consecventă creștere a psilozei inițiale pînă la înlăturarea definitivă a aspirației. Neogreaca nu o mai are.

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Semnalați în textul următor elemente de κοινή, consonantice și gramaticale (dualul):

Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν καὶ λέγειν· Μετανοεῖτε· ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Περιπατῶν δὲ ὁ Ἰησοῦς παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδε δύο ἀδελφούς, Σίμωνα τὸν λεγόμενον Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν, τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμφίβληστρον.

(Mt. 4, 17–18)

2. Găsiți în fraza următoare un substantiv revenit la decl. a II-a regulată de la decl. a II-a atică. În ce caz se află și cum ar fi în forma atică?

Καὶ περιῆγεν ὅλην τὴν Γαλιλαίαν ὁ Ἰησοῦς, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ.

(Mt. 4, 23)

3. În cele ce urmează, se găsește o formă verbală mai rară în atică, dar care, în κοινή, capătă tot mai mult teren. Care este varianta paradigmatică preferată în atică?

Καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν Συρίαν. καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας, ποικίλαις νόσοις καὶ βασάνοις συνεχομένους, καὶ δαιμονιζομένους, καὶ σεληνιαζομένους, καὶ παραλυτικούς· καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς.

(Mt. 4, 24)

4. Descoperiți în textul de mai sus de la ce nume derivă anumite verbe în limbajul internațional modern. Dar adjectivul παραλυτικός[3] ce înseamnă literal, ce rădăcină are?

5. Remarcați numele ebraice din următorul text biblic. În ce paradigmă flexionară credeți că se înscriu?

Καὶ ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι, ἕκαστος εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. Ἀνέβη δὲ καὶ Ἰωσὴφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ἐκ πόλεως Ναζαρέτ, εἰς τὴν Ἰουδαίαν, εἰς πόλιν Δαβὶδ ἥτις καλεῖται Βηθλεέμ, (διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς Δαβίδ,) ἀπογράψασθαι σὺν Μαριὰμ τῇ μεμνηστευμένῃ αὐτῷ γυναικί, οὔσῃ ἐγκύῳ.

(Lc. 2, 3–5)

53
Τρίτον καὶ πεντηκοστὸν δίδαγμα

Εὐφρανθῆναι καὶ χαρῆναι ἔδει. — *Explicații la text.* — *Antichități:* limba Scripturii. — *Gramatică:* 1. Verbul φέρω; 2. Ἤκουσε συμφωνίας καὶ χορῶν. 3. Stilul indirect liber. — *Teme și exerciții.*

Νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησε· καὶ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὑρέθη.
(Lc. 15, 24)

Εὐφρανθῆναι καὶ χαρῆναι ἔδει

Εἶπε δὲ ὁ πατὴρ πρὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ, Ἐξενέγκατε[1] τὴν στολὴν τὴν πρώτην, καὶ ἐνδύσατε αὐτόν, καὶ δότε δακτύλιον εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ὑποδήματα εἰς τοὺς πόδας· καὶ ἐνέγκαντες[2] τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν θύσατε, καὶ φαγόντες εὐφρανθῶμεν[3]· ὅτι οὗτος ὁ υἱός μου νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησε· καὶ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὑρέθη. Καὶ ἤρξαντο εὐφραίνεσθαι. Ἦν δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος ἐν ἀγρῷ· καὶ ὡς ἐρχόμενος ἤγγισε τῇ οἰκίᾳ, ἤκουσε συμφωνίας καὶ χορῶν· καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα[4] τῶν παίδων, ἐπυνθάνετο τί εἴη[5] ταῦτα. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Ὅτι[6] ὁ ἀδελφός σου ἥκει· καὶ ἔθυσε ὁ πατήρ σου τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν, ὅτι ὑγιαίνοντα αὐτὸν ἀπέλαβεν. Ὠργίσθη δέ, καὶ οὐκ ἤθελεν εἰσελθεῖν. Ὁ οὖν πατὴρ αὐτοῦ ἐξελθὼν παρεκάλει αὐτόν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς[7] εἶπε τῷ πατρί, Ἰδού, τοσαῦτα ἔτη δουλεύω σοι, καὶ οὐδέποτε ἐντολήν σου παρῆλθον[8], καὶ ἐμοὶ οὐδέποτε ἔδωκας ἔριφον, ἵνα

μετὰ τῶν φίλων μου εὐφρανθῶ. Ὅτε δὲ ὁ υἱός σου οὗτος ὁ καταφαγών σου τὸν βίον μετὰ πορνῶν ἦλθεν, ἔθυσας αὐτῷ τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Τέκνον, σὺ πάντοτε μετ'ἐμοῦ εἶ, καὶ πάντα τὰ ἐμὰ σά ἐστιν. Εὐφρανθῆναι δὲ καὶ χαρῆναι ἔδει, ὅτι ὁ ἀδελφός σου οὗτος νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησε· καὶ ἀπολωλὼς[9] ἦν, καὶ εὑρέθη.

(Lc. 15, 22–32)

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. ἐξ-ενέγκατε „scoateți", imp. aor. R. atem., de tipul aoristului sigmatic, al verbului „scot", „iau afară din": ἐκφέρω.
2. ἐνέγκαντες „aducînd", part. aor. R. atem. de tipul aoristului sigmatic al verbului φέρω. În κοινή, se întețește frecvența acestui tip de aorist, deoarece este o paradigmă mai regulată, asemenea aoristului sigmatic (clasic, se preferă aor. R. tem. ἤνεγκον).
3. εὐφρανθῶμεν „să ne bucurăm", Conj. aor. în -θη- cu valoare intranzitivă: *ευ-φραν-θή-ω-μεν, cu scurtare în hiat, εὐ-φραν-θέ-ω-μεν, apoi, prin contragere, εὐφρανθῶμεν. Aceleași, timp și construcție, doar la infinitiv, εὐ-φραν-θῆ-ναι.
4. ἕνα τῶν παίδων „pe unul dintre băieți (slugi)"; ἕνα, numeral (εἷς, ἑνός), față de clasic τινὰ τῶν παίδων, ca pronume nehotărît.
5. τί εἴη „ce este", optativ oblic după ἐπυνθάνετο, impf. al verbului πυνθάνομαι „întreb, caut să aflu". Evanghelistul Luca este o persoană cultivată și, ca atare, scrierile sale sînt mai îngrijite, într-o limbă cultă, fapt oglindit și în traducerea elină, optativul fiind părăsit de limba vorbită κοινή.
6. Stil indirect liber: „Acesta i-a spus: *Că* vine fratele *tău*".
7. Ἀποκριθείς „răspunzînd", aor. în -θη- cu valoare intranzitivă, modul participiu, al verbului ἀπο-κρίνομαι „răspund".

8. παρῆλθον „am încălcat", lit. „am trecut pe de lături" de porunca ta (ἐντολήν σου); ind. aor. R. tem. al vb. παρ-έρχομαι.
9. ἀπ-ολωλώς „pierdut", part. pf. A. al vb. ἀπ-όλλυμι, v. -ολέσω/-ολῶ, aor. -ώλεσα, pf. -όλωλα/ὀλώλεκα.

ΑΡΧΑΙΚΑ

LIMBA SCRIPTURII

Ebraica *Vechiului Testament*, nemaifiind înțeleasă de evreii Alexandriei Egiptului, a fost tradusă în greacă, în κοινή. Traducerea a fost făcută (secolele al III-lea–al II-lea î.e.n.) de 72 de savanți evrei, cîte șase din fiecare trib, în timpul domniei lui Ptolemeu Philadelphul. Această traducere a primit numele de *Versiunea Septantei* sau *Septanta* (adică, rotunjind, „Traducerea celor 70").

Pe vremea lui Cristos, evreii din Palestina nu mai vorbeau ebraica, ci aramaica (nume ce vine de la *Aram* „Siria"), idiom foarte apropiat de ebraică. Cuvinte aramaice au pătruns și în greaca *Noului Testament:* γαββαθᾶ, γολγοθά, κορβανᾶς, μαμμωνᾶς etc., la fel nume proprii ca: Κηφᾶς, Μάρθα; cuvintele lui Isus pe cruce: Ἠλί, Ἠλί, λαμά, σαβαχθανί. Apostolul Pavel, cînd s-a adresat evreilor din Ierusalim (*Faptele Apostolilor* XXI, 40; XXII, 2) „în limba ebraică" (τῇ Ἑβραΐδι διαλέκτῳ), a vorbit fără îndoială în aramaică. Ebraica propriu-zisă a devenit în acest timp limba sacră a cultului, precum și a învățaților „Scribi sau Doctori ai Legilor".

Greaca *Noului Testament* s-a format în Palestina în special, în Asia Mică în general. Autorii *Noului Testament* au fost evrei elenizați. Ei au folosit greaca perioadei κοινή din timpul lor, adăugînd sensuri noi, creștine, unor termeni și expresii vechi. În alegerea acestor termeni cu sens religios, ei au făcut apel la *Vechiul Testament*. Iată cîteva exemple: ἐπιτιμία „dreptul cetății" devine „penalitate", în general; ἐπισκιάζειν „a umbri", „a acoperi cu nori" ajunge să însemne „a se întinde asupra"; παρακαλεῖν „a chema la" înseamnă acum „a consola", „a îndemna la resemnare".

În concluzie, limba *Noului Testament* este greaca iudeo-creștină; este greaca postclasică sau κοινή populară, îmbinată cu termeni ebraizanți.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. VERBUL φέρω „port" are două tipuri de aorist, ambele supletive: aor. R. tem. ἤνεγκον și aor. R. atem. ἤνεγκα.

Ultimul are, în flexiune, paradigma aoristului sigmatic, singurul productiv în greacă. De aceea, în κοινή, paradigma atematică este mai frecvent folosită (ἤνεγκα). În textul lecției, întîlnim formele: ἐξ-ενέγκατε „aduceți", „scoateți și aduceți", imperativ aor. R. atem. persoana a 2-a pl., ἐνέγκαντες „aducînd", participiul aor. R. atem. N. pl. m.

2. Ἤκουσε συμφωνίας καὶ χορῶν „auzi muzică și dansuri". Verbul ἀκούω, în atică, are complementul direct în Ac. al numelor comune, lucruri, și G. persoanei (în sensul că vorbele auzite vin de la interlocutor, ceea ce se redă prin G. Abl.). În textul nostru, figurează la G. *muzica* și *dansul*, ceea ce trebuie interpretat „oameni cîntînd și dansînd", și nu o schimbare a sintaxei verbului ἀκούω.

3. STILUL INDIRECT LIBER

De remarcat în textul biblic, redactat într-o limbă relativ-populară, *stilul indirect liber.* Exemplu: Ὁ δὲ εἶπε αὐτῷ, Ὅτι ὁ ἀδελφός σοῦ ἥκει „Acesta i-a spus *că* fratele *tău* a venit". Este o combinare orală între stilul direct ὁδὲ εἶπε· ὁ ἀδελφός σου ἥκει „acesta i-a spus: «a venit fratele tău»" și stilul indirect, în care secundara primește o conjuncție, iar persoana a 2-a trece la a 3-a: ὅδε εἶπε αὐτῷ ὅτι ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἥκει etc. „acesta i-a spus că a venit fratele *lui*". În stilul indirect liber din exemplu, apare conjuncția ὅτι subordonatoare, dar se menține pronumele la persoana a 2-a σου „al tău".

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Ce puteți remarca în privința sintaxei textului următor?

Καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ὅτι πάντες σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ. (Mc. 14, 26–27)

2. Traduceți următoarea frază și memorați expresiile: δός μοι πιεῖν „dă-mi să beau", ὕδωρ ζῶν „apă vie":

Εἰ ᾔδεις τὴν δωρεὰν τοῦ Θεοῦ, καὶ τίς ἐστιν ὁ λέγων σοι, Δός μοι πιεῖν, σὺ ἂν ᾔτησας αὐτόν, καὶ ἔδωκεν ἄν σοι ὕδωρ ζῶν.

(Ioan, 4, 10)

Notă. Ζῶν < ζάον, part. prez. n. sg.

3. Învățați cîțiva termeni biblici:

Κύριος, -ου „Domnul"; βαπτίζειν „a boteza"; Μεσσίας, -ου „Mesia"; μαθηταί, -ῶν „discipoli"; σωτηρία, -ας „mîntuire"; Χριστός, -οῦ „Cristos"; Ῥαββί „Învățătorule"; μαρτυρεῖν „a mărturisi"; δόξα, -ης „slavă", doctrină"; πιστεύειν „a crede"; δόγμα, -ατος (τό) „hotărîre", „dogmă"; παραβολή, -ῆς „parabolă".

4. Învățați expresii biblice ca: ἆρον τὸν κράββατόν σου καὶ περιπάτει „ia-ți patul și umblă"; ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται „casa mea casă de rugăciune se va chema"; ὑμεῖς δὲ ἐποιήσατε σπήλαιον λῃστῶν „voi însă ați făcut-o peșteră de tîlhari"; ὁ μὴ ὢν μετ᾽ἐμοῦ, κατ᾽ἐμοῦ ἐστι „cel ce nu este cu mine împotriva mea este"; οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον, οὐδέ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ „nu este discipolul mai presus de dascălul său, nici sclavul, mai presus de stăpînul său" (*Noul Testament*).

5. Să învățăm rugăciunea regească (Mt. 6, 9–13):

Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς,	„Tatăl nostru, Care (ești) în ceruri,
ἁγιασθήτω τὸ ὄνομα σου,	sfințească-se numele Tău,
ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου,	vie împărăția Ta,
γενηθήτω τὸ θέλημα σου	facă-se (lit. „fie") voia Ta,
ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς,	precum în cer, (așa) și pe pămînt,
τὸ ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον	pîinea noastră cea spre ființă (lit. „cea de subzistență")
δὸς ἡμῖν σήμερον	dă-ne-o nouă astăzi
καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν	și ne iartă greșelile (lit. „datoriile") noastre,
ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν	precum și noi iertăm greșiților (lit. „datornicilor") noștri,
καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν,	și nu ne duce pe noi în ispită,
ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.	ci ne mîntuiește de cel rău."

54
Τέταρτον καὶ πεντηκοστὸν δίδαγμα

Φρονίμως ἐποίησε. — *Explicații la text.* — *Antichități:* elemente ebraice (arameice) în limba *Noului Testament.* — *Gramatică:* 1. Κοινή: morfologia numelui. Tema -ο/ε. 2. Vocabular tîrziu și de împrumut. — *Teme și exerciții.*

Οὐδεὶς οἰκέτης δύναται δυσί κυρίοις δουλεύειν.
(Lc. 16, 13)

Φρονίμως ἐποίησε

Ἄνθρωπός τις ἦν πλούσιος, ὃς εἶχεν οἰκονόμον· καὶ οὗτος διεβλήθη αὐτῷ ὡς διασκορπίζων τὰ ὑπάρχοντα[1] αὐτοῦ. Καὶ φωνήσας αὐτὸν εἶπεν αὐτῷ, Τί τοῦτο ἀκούω περὶ σοῦ; Ἀπόδος τὸν λόγον[2] τῆς οἰκονομίας σου· οὐ γὰρ δυνήσῃ ἔτι οἰκονομεῖν. Εἶπε δὲ ἐν ἑαυτῷ ὁ οἰκονόμος, Τί ποιήσω, ὅτι ὁ κύριός μου ἀφαιρεῖται τὴν οἰκονομίαν ἀπ᾽ἐμοῦ; σκάπτειν οὐκ ἰσχύω, ἐπαιτεῖν αἰσχύνομαι. Ἔγνων τί ποιήσω, ἵνα ὅταν μεταστάθῶ[3] τῆς οἰκονομίας, δέξωνταί[4] με εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν. Καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα[5] ἕκαστον τῶν χρεωφειλετῶν τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ, ἔλεγε τῷ πρώτῳ, Πόσον ὀφείλεις τῷ κυρίῳ μου; Ὁ δὲ εἶπεν, Ἑκατὸν βάτους ἐλαίου. Καὶ εἶπεν αὐτῷ, Δέξαι[6] σου τὸ γράμμα, καὶ καθίσας ταχέως γράψον πεντήκοντα. Ἔπειτα ἑτέρῳ εἶπε, Σὺ δὲ πόσον ὀφείλεις; Ὁ δὲ εἶπεν, Ἑκατὸν κόρους σίτου. Καὶ λέγει αὐτῷ, Δέξαι σου τὸ γράμμα, καὶ γράψον ὀγδοήκοντα. Καὶ ἐπῄνεσεν ὁ κύριος τὸν οἰκονόμον τῆς ἀδικίας[7], ὅτι φρονίμως ἐποίησεν· ὅτι οἱ

υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου φρονιμώτεροι ὑπὲρ[8] τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτὸς εἰς τὴν γενεὰν τὴν ἑαυτῶν εἰσί...

Οὐδεὶς οἰκέτης δύναται δυσὶ[9] κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα[10] μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει· ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. Οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ μαμμωνᾷ.

(Lc. 16, 1–13)

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ (clasic αὐτῷ) „cele ce îi aparțin", „averea lui".
2. ἀπόδος τὸν λόγον „dă socoteală".
3. ἔγνων... μετασταθῶ „am înțeles ce voi face, pentru ca, atunci cînd voi fi schimbat din administrație".
4. (ἵνα, din fraza precedentă) δέξωνταί με „să mă primească", vb. la Conj. aor. 3 pl. M. < δέχομαι.
5. ἕνα ἕκαστον „pe unul fiecare"; εἷς numeral cardinal cu valoare de articol nehotărît, element de κοινή.
6. δέξαι, imperativ aor. M. 2 sg. al vb. δέχομαι „primește, ia".
7. τῆς ἀδικίας „pentru nedreptatea sa" — G. cauzei.
8. ὑπέρ + Ac. exprimă aici complementul comparației „mai înțelepți decît fiii luminii". Sintagmă specifică limbii κοινή; în clasică, era suficient G. Abl. τῶν υἱῶν sau ἢ οἱ υἱοί.
9. δυσί, D. pl. declinarea a III-a al numeralului δύο, formă întîlnită în κοινή, absentă în atică, unde există numai formă de dual (δυοῖν).
10. τὸν ἕνα... τὸν ἕτερον corespunde formulei atice τὸν μὲν... τὸν δέ „pe unul... pe celălalt".

ΑΡΧΑΙΚΑ

ELEMENTE EBRAICE (ARAMEICE) ÎN LIMBA *NOULUI TESTAMENT*

1. *Vocabular:*

— împrumuturi de cuvinte ebraice, devenite invariabile în greacă: Σαούλ, Ἀβραάμ, κορβᾶν, ἀββᾶ, ἀββαδδών, Ταλιθά (Saul, Abraham, coș, tată, gumă, Talitha);

— împrumuturi ebraice încadrate în flexiunea greacă: γέεννα, -ης, κορβανᾶς, -ᾶ, Κηφανᾶς, -ᾶ, Ἀμήν, ἀρραβών, -ῶνος (gheenă sau iad, coș, Kepha *sau* Petru, amin, zălog), ἡ σάββατος, -ου (sîmbătă, sărbătoare) (μιᾷ τῶν σαββάτων);
— sensuri noi ale unor cuvinte grecești: θάνατος, -ου (ὁ) „moarte", „pierdere, pierzanie" (Apoc. VI, 8); κακία, -ας „trudă" (Mt. VI, 34); διάβολος, -ου „diavol" (Mt. 25, 41).

2. *Construcții ebraice transpuse în greacă:*
ἀνά εἷς ἕκαστος τῶν πυλώνων ἦν ἐξ ἑνὸς μαργαρίτου (Apoc. XXI, 21) „(cîte unul) fiecare din piloni era dintr-o singură piatră de mărgăritar"; ἤρξαντο... λέγειν εἷς κατά εἷς (Mc. XIV, 19) „au început să vorbească unul cîte unul".

De remarcat construcția prepozițiilor: ἀνά, κατά + N. (în exemplele de mai sus, devenite adverbe).

Καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα ἕκαστον τῶν χρεωφειλετῶν... ἔλεγε (Lc. 16, 5) „Și, chemînd la el *pe unul fiecare* din datornici, le-a zis".

3. *Cuvinte calchiate din ebraică:*
συναγωγή „sinagogă" (lit. „casă de adunare");
συνέδριον „sinedru" (lit. „scaun de judecată").

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. Κοινή: MORFOLOGIA NUMELUI

Flexiunea tematică ο/ε se păstrează, în marea ei majoritate, ca în perioada clasică, fără modificări esențiale. Textul lecției oferă suficiente forme morfologice identice cu cele atice, restul provine din *Epistola către Romani* a Apostolului Pavel 4, 1, 1 și *Noul Testament* passim.

a) *Temele* ο/ε *regulate*

Însuflețite:

sg.	N.	ὁ ἄνθρωπος, πλούσιος, οἰκονόμος, κύριος
	G.	τοῦ κυρίου, ἑαυτοῦ, ἐλαίου, ἑτέρου, κόσμου
	D.	τῷ πρώτῳ, κυρίῳ, Θεῷ, αὐτῷ, ἑαυτῷ
	Ac.	τὸν λόγον, ἕκαστον, οἰκονόμον
	V.	ἄνθρωπε, οἰκονόμε, Κύριε, Διδάσκαλε, δοῦλε πονηρέ
pl.	N.V.	οἱ υἱοί, φρονιμώτεροι, μακάριοι, ὄχλοι πολλοί
	G.	τῶν αὐτῶν, ἔργων, Ἰουδαίων, σαββάτων
	D.	τοῖς κυρίοις, αὐτοῖς, ἐν λευκοῖς
	Ac.	τοὺς οἴκους, βάτους, υἱούς, νεκρούς

Dualul s-a pierdut. In text, în loc de du. G.D. δυοῖν κυρίοιν „la doi stăpîni" apare D. plural: δυσὶ κυρίοις; Ac. pl. δύο ἀγγέλους (Ioan 20, 1), în loc de Ac. du. δύο ἀγγέλω „doi îngeri"; οἱ δύο (Ioan 20, 4) „cei doi", în loc de τὼ δύο.

Neînsuflețite:

sg.	N.Ac.V.	τὸ μνημεῖον, ἔργον, μύρον, καλόν
	G.	τοῦ μνημείου
	D.	ἐν τῷ κρύπτῳ, φανερῷ
pl.	N.Ac.V.	τὰ κείμενα ὀθόνια, παιδία
	G.	τῶν ὀθονίων, ἀπὸ τῶν τέκνων
	D.	τοῖς προβάτοις, παιδαρίοις

du. absent cf. pl. pentru du. τέκνα δύο (Mt. 21, 29); ἐκ τῶν δύο (Mt. 21, 31).

b) *Flexiunea a II-a atică* dispare în κοινή, prin reîntoarcerea la flexiunea regulată. Astfel, *Noul Testament* atestă formele: ὁ ναός (atic νεώς), λαός (atic λεώς).

Exemple: ὁ ναός (Mt. 23, 18), τοῦ ναοῦ (Mt. 23, 17), ἐν τῷ ναῷ (Mt. 23, 16), τοῦ λαοῦ (Mt. 21, 33) etc.

Forme de declinarea a II-a atică se înregistrează cu totul excepțional, ca: ἵλεώς σοι (Mt. 6, 22).

c) *Flexiunea contrasă* dispare și ea, înregistrîndu-se doar cîteva urme în scris; limba vorbită le-a abandonat complet, trecîndu-le la forme necontrase.

Iată cîteva urme: πλοῦς, -ου; νοῦς, -οῦ, fără a fi atestată întreaga paradigmă. Se înregistrează o trecere la atematice: νοῦς, νοός, νοΐ (Pavel, *Întîia epistolă către Corinteni* 14, 14–15)

Numele lui Isus, deci nume ebraic, capătă în greaca κοινή forma unui substantiv contras N. Ἰησοῦς (Ioan 1, 1), G. τοῦ Ἰησοῦ (Ioan 18, 32), dar inflexibil la D. τῷ Ἰησοῦ (Ioan 19, 9), Ac. τὸν Ἰησοῦν (Ioan 18, 33).

2. VOCABULAR TÎRZIU ȘI DE ÎMPRUMUT:

τὸ σάββατον, -ου (Ioan 5, 10) „sîmbăta" (ebr.);
τὸ κράββατον, -ου (Ioan 5, 10) „patul" (clasic: εὐνή);
τὸ παιδάριον, -ου (Ioan 5, 9) „copilul" (atic: τὸ τέκνον, ὁ παῖς);
τὰ ὀψάρια, -ων (Ioan 5, 9) și ὀψάριον (Ioan 21, 11) „hrană gătită";

τὸ πλοιάριον, -ου (Ioan 6, 22) „corabie, barcă"
(clasic ἡ ναῦς, τὸ σκάφος etc.);
τὰ πλοῖα, -ων (Ioan 6, 24) „ambarcațiuni".

Nume proprii ebraice: Νῶε, Λῶτ, Σοδόμα, -ων, Ἀβραάμ, Λάζαρος, Μώσης, -εως, Ταλιθά, Ἰάκωβος etc.

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Determinați morfologic numele cu tema ο/ε din următorul text:

Βλέπετε, ἀγρυπνεῖτε καὶ προσεύχεσθε· οὐκ οἴδατε γὰρ πότε ὁ καιρός ἐστιν, ὡς ἄνθρωπος ἀπόδημος ἀφεὶς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, καὶ δοὺς τοῖς δούλοις αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν, καὶ ἑκάστῳ τὸ ἔργον αὐτοῦ καὶ τῷ θυρωρῷ ἐνετείλατο ἵνα γρηγορῇ.
(Mc. 13, 33–34)

2. Redați în greacă:

„Atunci le spune acestora: întristat este sufletul meu pînă la moarte." (Mc. 26, 38)

Aveți cuvintele: τότε „atunci"; αὐτός „acesta"; περίλυπος, -ον „întristat"; ψυχή, -ῆς „suflet"; ἕως + G. „pînă la"; θάνατος, -ου „moarte".

3. În textul ce urmează completați desinențele cerute de context:

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγ[---] τούτους, μετῆρεν ἀπὸ τῆς Γαλιλαί[--], καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρι[-], τῆς Ἰουδαί[--] πέρας τοῦ Ἰορδάν[--]. Καὶ ἠκολούθησαν αὐτ[-] ὄχλ[--] πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτ[---] ἐκεῖ. (Mt. 19, 1–2)

4. Puneți la forma cerută de context numele din paranteze:

Πολλὰ μὲν οὖν καὶ [ἄλλο] σημεῖα ὁ Ἰησοῦς ἐνώπιον τῶν [μαθητής, -οῦ] αὐτοῦ ἐποίησεν ἃ οὐκ ἔστι γεγραμμένα ἐν τῷ [βιβλίον] τούτῳ. Ταῦτα δὲ γέγραπται, ἵνα πιστεύσητε ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐστιν ὁ Χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ [θεός], καὶ ἵνα πιστεύοντες [ζωή] ἔχητε ἐν [τὸ] ὀνόματι αὐτοῦ. (Ioan 20, 30–31)

55
Πέμπτον καὶ πεντηκοστὸν δίδαγμα

Ὑποκριταί. — *Explicații la text.* — *Antichități:* diviziunile limbii κοινή. — *Gramatică:* κοινή: nume cu tema (ᾰ). — *Teme și exerciții.*

Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς, ὅτι ἤρατε[1] *τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως*
(Lc. 11, 52)

Ὑποκριταί

Εἶπε δὲ ὁ Κύριος πρὸς αὐτόν, Νῦν ὑμεῖς οἱ Φαρισαῖοι τὸ ἔξωθεν[2] τοῦ ποτηρίου καὶ τοῦ πίνακος καθαρίζετε· τὸ δὲ ἔσωθεν ὑμῶν γέμει ἁρπαγῆς καὶ πονηρίας. Ἄφρονες, οὐχ ὁ ποιήσας τὸ ἔξωθεν καὶ τὸ ἔσωθεν ἐποίησε[3]; Πλὴν τὰ ἐνόντα δότε ἐλεημοσύνην. Καὶ ἰδού, πάντα καθαρὰ ὑμῖν ἐστιν. Ἀλλ᾽οὐαί[4] ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ πήγανον[5] καὶ πᾶν λάχανον, καὶ παρέρχεσθε τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ· ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι. Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀγαπᾶτε τὴν πρωτοκαθεδρίαν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς. Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί, ὅτι ἐστὲ ὡς τὰ μνημεῖα τὰ ἄδηλα[6], καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ περιπατοῦντες ἐπάνω οὐκ οἴδασιν[7]... Καὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς[8] οὐαί, ὅτι φορτίζετε τοὺς ἀνθρώπους φορτία δυσβάστακτα[9], καὶ αὐτοὶ ἑνὶ τῶν δακτύλων ὑμῶν οὐ προσψαύετε τοῖς φορτίοις... Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς, ὅτι ἤρατε

τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως· αὐτοὶ οὐκ εἰσήλθετε[10], καὶ τοὺς εἰσερχομένους ἐκωλύσατε.

(Lc. 11, 39–52)

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. ὅτι ἤρατε „pentru că ați luat"; vb. αἴρω, ἀρῶ, ἦρα, ἦρκα „a lua"; aici: ind. aor.
2. τὸ ἔξωθεν „exteriorul", substantiv creat prin articularea (cu τό) a adverbului ἔξωθεν „din afară". Mai jos, opusul, τὸ ἔσωθεν „interiorul", „partea dinăuntru".
3. οὐχ ὁ ποιήσας... ἐποίησε; „nu cel ce a făcut exteriorul a făcut și interiorul?" Verbul ποιέω, -ῶ se află la două forme morfologice diferite în aceeași frază, alcătuind astfel figura de stil numită *poliptoton*. La fel, „exteriorul" — „interiorul" = *antiteză*.
4. Interjecția οὐαί pare a fi tîrzie, de origine onomatopeică. A se observa cît de apropiată este de lat. *vae* > rom. *vai*.
5. ὅτι ἀποδεκατοῦτε... πήγανον „că dați zeciuială izmă și untariță".
6. μνημεῖα τὰ ἄδηλα „morminte ce nu se mai văd", adică vechi și părăsite, neglijate cu totul.
7. οὐκ οἴδασιν „nu le știu", ind. pf. prez. persoana a 3-a pl.; a se remarca generalizarea gradului ϝοιδ- al rădăcinii și la plural (față de atic ἴσασιν), în tendința de sistematizare a paradigmelor. Forma οἴδασιν se întîlnește și în perioada clasică în dialectele doric și ionic.
8. οἱ νομικοί „învățătorii legii", sens nou acordat termenului.
9. φόρτια δυσβάστακτα „sarcini anevoie de purtat".
10. οὐκ εἰσήλθετε „nu ați intrat" se înțelege „în sanctuarul cunoașterii".

ΑΡΧΑΙΚΑ

DIVIZIUNILE LIMBII κοινή

Limba κοινή, ca etapă evolutivă a limbii grecești, ține din secolele al IV-lea–al III-lea î.e.n. (cuceririle lui Alexandru) pînă la sfîrșitul Anti-

chitățîi, secolul al V-lea e.n. (căderea imperiului roman de apus, în 476 e.n., sub atacurile popoarelor migratoare).

În cadrul etapei κοινή, se disting două serii de diviziuni:

1. *O diviziune cronologică*, în a) *greaca elenistică* (secolele al IV-lea–al III-lea î.e.n. pînă la cucerirea romană a Greciei, 146 î.e.n.) și b) *perioada romană* (din 146 î.e.n. pînă la căderea imperiului roman de apus, 476 e.n.). Vezi și Ἀρχαϊκά de la lecția 52.

2. *O diviziune lingvistică*, în a) *greaca vorbită* sau *demotică* (ἡ δημοτικὴ γλῶσσα) și b) *limba literară pură* (ἡ καθαρεύουσα γλῶσσα). Demotica evoluează independent de „katharevusa", limba literaturii; ultima tinde să se reîntoarcă spre formele atice ale perioadei clasice. Din această perioadă, scindarea limbii grecești continuă să se agraveze spre o adevărată prăpastie a comunicării. Poporul înțelege tot mai greu limba cultă. Înșiși oamenii de cultură fac adesea greșeli de limbă literară, deoarece nici ei, în viața de toate zilele, nu folosesc decît demotica. Apar acum numeroase îndreptare care „corectează" expresiile limbii populare, după modelul atic. Această sciziune între limba vorbită, vie, singura cu evoluție firească, și limba literară, relativ artificială, conservatoare, se menține pînă în neogreacă.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Κοινή: NUME CU TEMA |ᾱ̆|

Ca în dialectul atic, temele nominale în |ᾱ̆| oferă patru paradigme regulate. Dar, din temele contrase în atică, în κοινή nu se mai întîlnesc decît slabe urme. Majoritatea temelor în |ᾱ̆| sînt feminine, numele masculine, la fel ca în atică, au numai |ā| > ᾱ, η și se deosebesc de feminine, în flexiune, numai la N., G., V. sg. Astfel:

1. Substantive și adjective feminine (exemple din lecție și din *Biblie*)

a) Teme în ᾱ (după ε, ι, ρ)

sg.	N.V.	ἡ ὥρα, ἡμέρα, γενεά, εὐδοκία, χήρα, πενθερά, λέπρα
	G.	τῆς ἡμέρας, βασιλείας, διακονίας, γενεᾶς, σκολιᾶς
	D.	τῇ ἐξουσίᾳ, καρδίᾳ, Ἰουδαίᾳ, Σαμαρίᾳ, ἡμέρᾳ, κοινωνίᾳ
	Ac.	τὴν πρωτοκαθεδρίαν, εὐαγγελίαν, βασιλείαν, σωτηρίαν
pl.	N.V.	αἱ ἡμέραι, βλασφημίαι, ἐπιθυμίαι, χῶραι, ἁμαρτίαι
	G.	τῶν ἡμερῶν, καρδιῶν, ἁμαρτιῶν, χωρῶν, ἐπιθυμιῶν
	D.	ταῖς ἀγοραῖς, ἡμέραις, προσευχαῖς, καρδίαις, νηστείαις
	Ac.	τὰς ἡμέρας, χώρας, καρδίας, προσευχάς, νηστείας

b) Teme în -η (< ᾱ după alte sunete decît ε, ι, ρ)

sg. N.V. ἡ νεφέλη, ἀνατολή, ἀπογραφή, εἰρήνη, διδαχή, ἀκοή
G. τῆς ἀποστολῆς, φωνῆς, ἀγάπης, διαθήκης, ζωῆς, εἰρήνης
D. ἐν τῇ φάτνῃ, εἰρήνῃ, διδαχῇ, φωνῇ, μεγάλῃ
Ac. τὴν ἐλεημοσύνην, ἀγάπην, φωνήν, ψυχήν, συναγωγήν
pl. N.V. αἱ ψυχαί, ἄκανθαι, μέριμναι, κλοπαί, γνῶμαι, ἀκοαί
G. τῶν παραβολῶν, ἀγελῶν, πηγῶν, ἐντολῶν
D. ταῖς συναγωγαῖς, ἐν ταῖς ἐσχάταις, παραβολαῖς
Ac. τὰς ἀκάνθας, παραβολάς, πέδας, πηγάς, ἐντολάς

c) Teme în ᾰ/ᾱ (după ε, ι, ρ)

sg. N.V. ἡ μετάνοια, ἀλήθεια, διάπειρα
G. τῆς μετανοίας, ἀληθείας, διαπείρας
D. τῇ μετανοίᾳ, ἀληθείᾳ, διαπείρᾳ
Ac. τὴν μετάνοιαν, ἀλήθειαν, διάπειραν
pl. N.V. αἱ μετάνοιαι, ἀλήθειαι, διάπειραι
G. τῶν μετανοιῶν, ἀληθειῶν, διαπειρῶν
D. ταῖς μετανοίαις, ἀληθείαις, διαπείραις
Ac. τὰς μετανοίας, ἀληθείας, διαπείρας

d) Teme în ᾰ/η

sg. N.V. ἡ θάλασσα, ποιήσασα, πᾶσα, γλῶσσα
G. τῆς θαλάσσης, ποιησάσης, πάσης, γλώσσης
D. τῇ θαλάσσῃ, ποιησάσῃ, πάσῃ, γλώσσῃ
Ac. τὴν θάλασσαν, ποιήσασαν, πᾶσαν, γλῶσσαν
pl. N.V. αἱ θάλασσαι, πᾶσαι, γλῶσσαι, ῥίζαι
G. τῶν θαλασσῶν, πασῶν, γλωσσῶν, ῥιζῶν
D. ταῖς θαλάσσαις, πάσαις, γλώσσαις, ῥίζαις
Ac. τὰς θαλάσσας, πάσας, γλώσσας, ῥίζας

2. Substantive masculine (-ᾱς, -ης)

sg. N. ὁ Ἠλίας, μαθητής, βαπτιστής, λῃστής, προφήτης
G. τοῦ Ἠλίᾱ/-ίου, μαθητοῦ, βαπτιστοῦ, λῃστοῦ, προφήτου
D. τῷ Ἠλίᾳ, μαθητῇ, βαπτιστῇ, λῃστῇ, προφήτῃ
Ac. τὸν Ἠλίαν, μαθητήν, βαπτιστήν, λῃστήν, προφήτην
V. (ὦ) Ἠλία, μαθητά, βαπτιστά, λῃστά, προφῆτα
pl. N.V. οἱ μαθηταί, βαπτισταί, λῃσταί, προφῆται
G. τῶν μαθητῶν, βαπτιστῶν, λῃστῶν, προφητῶν
D. τοῖς μαθηταῖς, βαπτισταῖς, λῃσταῖς, προφήταις
Ac. τοὺς μαθητάς, βαπτιστάς, λῃστάς, προφήτας

3. Nume contrase cu tema | α |

Numai urme de substantive comune. Substantive proprii ebraice se întîlnesc și cu forme contrase.

a) Feminine (comune):

sg. f. N. ἡ γῆ, G. τῆς γῆς, D. τῇ γῇ, Ac. τὴν γῆν
N. ἡ συκῆ, G. τῆς συκῆς, D. τῇ συκῇ, Ac. τὴν συκῆν

b) Masculine (proprii):

m. N. Θωμᾶς, G. Θωμᾶ, D. Θωμᾷ, Ac. Θωμᾶν

Notă.

1) Lipsește dualul, fiind înlocuit cu pluralul, ca în exemplele: δύο ἡμέραι, δύο ἡμέρας.

2) G. sg. m. -ᾱ la substantive proprii, frecvent în κοινή, provine din -ᾱο > ᾱ, contracție dorică.

4. Tendința folosirii diminutivelor cu tema ο/ε și α este o caracteristică a limbajului popular, oral:

ἡ παιδίσκη (Mc. 14, 69) și G. pl. τῶν παιδισκῶν (Mc. 14, 67) „fetiță";

τὸ κοράσιον (Mc. 6, 42) „fetiță";

τὸ ὠτίον (Mc. 14, 48) *pro* οὖς, ὠτός „ureche";

ὁ νεανίσκος (Mc. 14, 51) și pl. νεανίσκοι (Mc. 14, 52) „tînăr".

La fel, *passim*, παιδάριον, πλοιάριον, βιβλιδάριον etc.

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Semnalați și determinați morfologic numele cu tema (ᾰ) din următorul fragment despre ἀγάπη „iubire":

Ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ· ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται... οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ, πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει· ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει. εἴτε δὲ προφητεῖαι καταργηθήσονται· εἴτε γλῶσσαι παύσονται.

(Pavel, *I Cor.* 13, 4–8)

2. Extrageți din textul următor numele de declinările I și a II-a:

Διώκετε τὴν ἀγάπην· ζηλοῦτε δὲ τὰ πνευματικά, μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε. Ὁ γὰρ λαλῶν γλώσσῃ οὐκ ἀνθρώποις λαλεῖ, ἀλλὰ τῷ Θεῷ (Pavel, *I Cor*. 14, 1–2)

3. Declinați grupurile nominale:

ἡ ἔνδοξος ἀγάπη „vestita dragoste";
ὁ δίκαιος προφήτης „prorocul cel drept".

4. Remarcați și analizați formele grecești ale unor substantive proprii, ebraice, din *Noul Testament:*

Ἀμὼν δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωσίαν· Ἰωσίας δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰεχονίαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος. (Mt. 1, 11)

5. Căutați forme morfologice și sintactice tîrzii (construcția secundarei după regentul ἀκούω etc.) în fraza următoare:

Ἀκούσας δὲ ὅτι Ἀρχέλαος βασιλεύει ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας ἀντὶ Ἡρώδου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν. (Mt. 2, 22)

6. Traduceți textul următor și determinați toate formele nominale de declinările I și a II-a, subliniate:

Ἐν *ταῖς ἡμέραις ἐκείναις* παραγίνεται Ἰωάννης ὁ βαπτιστής, κηρύσσων ἐν *τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας,* καὶ λέγων, Μετανοεῖτε· ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία *τῶν οὐρανῶν.* Οὗτος γάρ ἐστιν ὁ ῥηθεὶς ὑπὸ *Ἡσαΐου τοῦ προφήτου,* λέγοντος, Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ. Ἑτοιμάσατε *τὴν ὁδὸν* Κυρίου· *εὐθείας* ποιεῖτε *τὰς τρίβους* αὐτοῦ. (Mt. 3, 1–3)

56
Ἕκτον καὶ πεντηκοστὸν δίδαγμα

Πάντως φονεύς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος οὗτος. — *Explicații la text.* — *Antichități:* Învățătura lui Moise. — *Gramatică:* 1. Κοινή: nume cu tema în oclusivă. 2. Adverbe devenite prepoziții în κοινή. — *Teme și exerciții.*

Ἐὰν ἔχω προφητείαν καὶ εἰδῶ μυστήρια πάντα καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν... ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδέν εἰμι.
(Pavel, *I Cor.* 13, 2–3)

Πάντως φονεύς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος οὗτος

Καὶ διασωθέντες[1], τότε ἐπέγνωσαν ὅτι Μελίτη[2] ἡ νῆσος καλεῖται. Οἱ δὲ βάρβαροι παρεῖχον οὐ τὴν τυχοῦσαν φιλανθρωπίαν[3] ἡμῖν· ἀνάψαντες γὰρ πυράν, προσελάβοντο πάντας ἡμᾶς, διὰ τὸν ὑετὸν τὸν ἐφεστῶτα[4], καὶ διὰ τὸ ψῦχος. Συστρέψαντος δὲ τοῦ Παύλου φρυγάνων πλῆθος, καὶ ἐπιθέντος[5] ἐπὶ τὴν πυράν, ἔχιδνα ἐκ τῆς θέρμης ἐξελθοῦσα καθῆψε τῆς χειρὸς αὐτοῦ. Ὡς δὲ εἶδον οἱ βάρβαροι κρεμάμενον τὸ θηρίον ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους, Πάντως φονεύς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὃν διασωθέντα ἐκ τῆς θαλάσσης ἡ δίκη ζῆν οὐκ εἴασεν[6]. Ὁ μὲν οὖν ἀποτινάξας[7] τὸ θηρίον εἰς τὸ πῦρ, ἔπαθεν οὐδὲν κακόν. Οἱ δὲ προσεδόκων[8] αὐτὸν μέλλειν πίμπρασθαι[9] ἢ καταπίπτειν ἄφνω νεκρόν· ἐπὶ πολὺ δὲ αὐτῶν προσδοκώντων καὶ θεωρούντων μηδὲν ἄτοπον εἰς αὐτὸν γινόμενον, μεταβαλλόμενοι[10] ἔλεγον θεὸν αὐτὸν εἶναι. Ἐν δὲ

τοῖς[11] περὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον ὑπῆρχε χωρία τῷ πρώτῳ τῆς νήσου, ὀνόματι Ποπλίῳ[12], ὃς ἀναδεξάμενος ἡμᾶς τρεῖς ἡμέρας φιλοφρόνως ἐξένισεν. Ἐγένετο δὲ τὸν πατέρα τοῦ Ποπλίου πυρετοῖς καὶ δυσεντερίᾳ συνεχόμενον[13] κατακεῖσθαι· πρὸς ὃν ὁ Παῦλος εἰσελθὼν καὶ προσευξάμενος, ἐπιθεὶς[14] τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἰάσατο αὐτόν.

(*Faptele Apostolilor* 28, 1–8)

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. διασωθέντες „salvîndu-se", „scăpînd cu bine" din călătoria pe mare, vb. διασῴζω.
2. Μελίτη, -ης, azi insula Malta.
3. οὐ τὴν τυχοῦσαν φιλανθρωπίαν „o mărinimie nu una întîmplătoare sau la noroc", ci, se subînțelege, „una deosebit de mare", figură *litotă*.
4. τὸν ἐφεστῶτα „care cădea peste ei" (sc. ploaia): part. pf. A. la Ac. sg. m. al vb. ἐφ-ίστημι (< *ἐφ-εστα-ότα).
5. ἐπι-θέντος (acordat cu τοῦ Παύλου) „punînd pe (foc)". Construcția G. absolut: συστρέψαντος... ἐπιθέντος „După ce Pavel a strîns... și a pus".
6. οὐκ εἴασεν „nu l-a lăsat", vb. ἐάω „las, permit". Rădăcina a început probabil cu ϝ *ἐ-ϝέασε > *ἐ-έασε > εἴασε.
7. ἀπο-τινάξας, part. aor. N. sg. m. (Pavel) „aruncînd, scuturînd".
8. προεδόκων „așteptau", impf. al vb. προ-δοκά-ω „aștept". A se observa lipsa eliziunii vocalei finale a prefixului προ- și lipsa crasei. Clasic προὐδόκων.
9. μέλλειν πίμπρασθαι „va avea fierbințeli (= temperatură)", inf. viitor perifrastic, creat cu auxiliarul μέλλω și inf. vb. πίμπρημι.
10. μεταβαλλόμενοι „schimbîndu-se", adică „schimbîndu-și părerea" despre Pavel.

11. ἐν δὲ τοῖς „în cele", mai departe: περὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον lit. „din jurul acelui loc", rom. ambele: „prin acele părți".
12. ὀνόματι Ποπλίῳ „cu numele Publius", deci este vorba de un guvernator roman.
13. συνεχόμενον „cuprins de" friguri și dizenterie, deci „bolnav de", vb. συν-έχομαι „sînt cuprins de", „sufăr de". În text: part. prez. M.
14. ἐπιθείς „punînd", part. aor. N. sg. A. al vb. ἐπι-τίθημι.

ΑΡΧΑΙΚΑ

ÎNVĂȚĂTURA LUI MOISE, după izvoare grecești

„Moise spunea și învăța că egiptenii n-ar cugeta corect cînd atribuie divinității chip de fiare și de animale de turmă, tot astfel nici libyenii. Nu judecă bine nici elenii, care plăsmuiesc pentru zei chip de om, pentru că zeul este numai unul singur, acela care ne cuprinde pe noi toți, și pămîntul, și marea, și pe care îl numim Cer și Univers și Natură a celor ce sînt. Care om cu mintea sănătoasă ar îndrăzni deci să-i plăsmuiască acestuia chipul la fel ca al unei făpturi pămîntene? Dimpotrivă, se cuvine să părăsim toată idolatria și să-i construim Divinității un templu și un sanctuar și s-o cinstim fără vreun chip cioplit... Aceia care duc o viață cumpătată și cu dreptate trebuie să aștepte de la Divinitate tot binele, fie vreun dar oarecare, fie vreun semn; ceilalți însă nu au de așteptat nimic."

(*Informația la* Strabon, XVI, 2, 35)

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. Κοινή: NUME CU TEMA ÎN OCLUSIVĂ

Această categorie de nume se păstrează, în continuare, ca cea mai regulată și mai reprezentativă flexiune. Unele modificări față de atică se înregistrează în sensul regularizării. Astfel:

a) Temele în -ιτ-, -ιδ-, -ιθ-, cu accent retras (care în atică aveau Ac. sg. -ιν, V. sg. -ι, plural N.V., parțial, -εις), se confundă în κοινή cu corespondentele lor accentuate pe finală.

Astfel:

χάρις, -ιτος „grație, har" are, de preferință, Ac. sg. χάριτα, V. χάρις;

κλείς, κλειδός „cheie" → Ac. sg. κλεῖδα, V. κλείς;

ὄρνις, -ιθος „pasăre" → Ac. sg. ὄρνιθα, V. ὄρνις, sau înregistrează trecerea la tematice τὸ ὄρνεον.

b) Sufixul de lărgire -τ- prezent în atică la substantivul neutru de tip ὄνομα, ὀνόμα-τ-ος (la origine, teme în *-*mn̥*) cunoaște o mare extindere ca:

-αῦς, -αῦ-τ-ος:	Ταῦς, Ταῦτος; Πταῦς, Πταῦτος; Νεκθεραῦς, -αῦτος
-εῦς, -εῦτος:	Ποιεῦς, Ποιεῦτος; Θοτεῦς, Θοτεῦτος
-ῆς, -ῆτος:	Θοτῆς, Θοτῆτος; Ἐρβελλῆς, Ἐρβελλῆτος
-οῦς, -οῦτος:	Θοτομοῦς, -οῦτος; Ζμενοῦς, -οῦτος
-ῶς, -ῶτος:	Ἀβῶς, Ἀβῶτος; Ἰναρῶς, Ἰναρῶτος

Notă. După cum se poate observa, cu ajutorul sufixului de lărgire -τ-, numeroase nume străine de greacă, din imperiul macedonean, au intrat în flexiunea regulată a oclusivelor limbii grecești.

2. ADVERBE DEVENITE PREPOZIȚII ÎN κοινή. Astfel: ἐνώπιον + G. „în fața"; ἔμπροσθεν + G. „înaintea" cuiva.

Exemple:

Καὶ ἰδού, ἐγὼ ἐνώπιον ὑμῶν ἀνακρίνας, οὐδὲν εὗρον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ αἴτιον (Lc. 23, 14) „Și iată, judecîndu-l eu în fața voastră, n-am găsit nimic vinovat în omul acesta".

Συνενέγκαντες τὰς βίβλους κατέκαιον ἐνώπιον πάντων (*Fapt.* 19, 19) „Adunînd cărțile, le-au ars *în fața tuturor*".

Προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς... ὅταν οὖν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς ἔμπροσθέν σου ὥσπερ οἱ ὑποκριταί (Mt. 6, 1–2) „Luați aminte ca pomana voastră să n-o faceți *înaintea oamenilor*, pentru a fi văzuți de ei... cînd, așadar, faci milostenie, să n-o trîmbițezi *înaintea ta* ca ipocriții".

Vezi și: ἔσω τῆς αὐλῆς (Mc. 15, 6) „în curte"; ὀπίσω μου (Ioan 1, 15) „în spatele meu"; ὑποκάτω τῆς συκῆς (Ioan 1, 15) „sub smochin".

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Determinați numele cu tema în oclusivă și cu tema în -ντ- din textul următor:

Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, Κύριε, Κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· ἀλλ'ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς... Κύριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι προεφητεύσαμεν;

(Mt. 7, 21–22)

2. Declinați grupurile nominale: ἡ ἐκείνη ἡμέρα și τὸ σὸν ὄνομα și încadrați-le în propoziții, precum se află în text la D.: πολλοὶ ἐροῦσι μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ „mulți îmi vor spune *în ziua aceea*".

3. Determinați morfologic și sintactic toate substantivele din textul de la punctul 1.

4. Se dau următoarele cuvinte:

γράφω „scriu", ὅτι „că", οὐκ „nu", ὁ ἄρτος, -ου „pîine", μόνος „numai", ζάω, ζήσω „trăiesc", ῥῆμα, -ατος „cuvînt", ἐπί + D. „pe baza", „cu", ἀλλά „ci".

Să se creeze cu ele fraza din Scriptură:

„Scris este (lit. „s-a scris") că nu numai cu pîine va trăi omul, ci cu tot cuvîntul lui Dumnezeu."

5. Puneți desinența cerută de context în spațiile goale:

Ἰησοῦς δὲ Πνεύματ[--] Ἁγίου πλήρης ὑπέστρεψεν ἀπὸ τοῦ Ἰορδάνου· καὶ ἤγετο ἐν τῷ Πνεύματ[-]... ἡμέρ[--] τεσσαράκοντα.

(Lc., 4, 1–2)

6. Retroversiune:

Acesta este Cristos, alesul lui Dumenzeu (ὁ ἐκλεκτός, -οῦ). Acesta este regele iudeilor. Iuda, cu o sărutare (τὸ φίλημα, -ατος) îl trădezi (παραδίδωμι „trădez") pe fiul omului? Hrana mea (βρῶμα, -ατος) este să fac voința celui care m-a trimis (ὁ πέμψας, -αντος).

7. Rețineți minunatele versete ale Psalmistului:

Κύριος φωτισμός μου καὶ σωτήρ μου· τίνα φοβηθήσομαι; Κύριος ὑπερασπιστὴς τῆς ζωῆς μου· ἀπὸ τίνος δειλιάσω;

(Psalm 26, vs. 1–2)

57
Ἕβδομον καὶ πεντηκοστὸν δίδαγμα

Ἡ πίστις σου σέσωκέ σε. — *Explicații la text.* — *Antichități:* Ierusalimul antic. — *Gramatică:* 1. Κοινή: nume atematice în sonantă. 2. Complementul de loc. — *Teme și exerciții.*

Ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ καὶ ἐν πολλῷ πιστός ἐστι.
(Lc. 16, 10)

Ἡ πίστις σου σέσωκέ σε[1]

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλὴμ[2], καὶ αὐτὸς διήρχετο διὰ μέσου Σαμαρείας[3] καὶ Γαλιλαίας. Καὶ εἰσερχομένου αὐτοῦ[4] εἴς τινα κώμην, ἀπήντησαν αὐτῷ δέκα λεπροὶ ἄνδρες, οἳ ἔστησαν, πόρρωθεν· καὶ αὐτοὶ ἦραν[5] φωνήν, λέγοντες, Ἰησοῦ, ἐπιστάτα, ἐλέησον ἡμᾶς. Καὶ ἰδὼν εἶπεν αὐτοῖς, Πορευθέντες ἐπιδείξατε ἑαυτοὺς[6] τοῖς ἱερεῦσι. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὑπάγειν αὐτούς[7], ἐκαθαρίσθησαν. Εἷς[8] δὲ ἐξ αὐτῶν, ἰδὼν ὅτι ἰάθη, ὑπέστρεψε, μετὰ φωνῆς μεγάλης δοξάζων τὸν Θεόν· καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ εὐχαριστῶν αὐτῷ· καὶ αὐτὸς ἦν Σαμαρείτης. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Οὐχὶ οἱ δέκα ἐκαθαρίσθησαν; Οἱ δὲ ἐννέα ποῦ; Οὐχ εὑρέθησαν ὑποστρέψαντες δοῦναι[9] δόξαν τῷ Θεῷ, εἰ μὴ ὁ ἀλλογενὴς οὗτος; Καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἀναστὰς πορεύου[10]· ἡ πίστις σου σέσωκέ σε.
(Lc. 17, 11–19)

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. σέσωκέ σε „te-a salvat", ind. pf. A. al vb. σῴζω. Al doilea accent, de pe finală, este un accent de encliză, datorat prezenței encliticului următor σε „pe tine", „te".
2. ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ „în timpul călătoriei sale la Ierusalim". De remarcat substantivizarea, prin articolul neutru, a infinitivului πορεύεσθαι, fapt pentru care subiectul figurează în acuzativ. Construcție tîrzie.
3. διὰ μέσου Σαμαρίας „prin mijlocul Samariei", construcție tîrzie; clasic ar fi fost διὰ μέσης τῆς Σαμαρίας, în care adjectivul de loc μέσος[3] se acordă cu numele determinat. În κοινή, ca în limbile moderne, διά + G. subst. (τὸ) μέσον, -ου „mijloc".
4. ἐξερχομένου αὐτοῦ „în timp ce el mergea" sau „se afla pe drum în călătorie" — construcția genitiv absolut, păstrată și în κοινή (vezi lecția 13).
5. ἦραν φωνήν lit. „au ridicat glas", deci „au vorbit cu glas tare". Vb. ind. aor. 3 pl. αἴρω, ἀρῶ, ἦρα, ἦρκα „a ridica", „a lua".
6. ἐπιδείξατε ἑαυτούς „arătați-vă". De remarcat dezacordul tot mai frecvent în κοινή între vb. imperativ 2 pl. și pronumele reflexiv persoana a 3-a (clasic ὑμᾶς αὐτούς).
7. ἐν τῷ ὑπάγειν αὐτούς „pe cînd ei se duceau", aceeași construcție postclasică semnalată la nota 2.
8. εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν „unul dintre ei", formulă postclasică, în care pronumele nehotărît τις „unul, cineva" este substituit de numeralul εἷς „unu", iar prepoziția ἐξ „din" supramarchează genitivul partitiv.
9. Infinitiv, δοῦναι, după verbul ὑποστρέφω „întorc, mă întorc" nu constituie construcția obișnuită în clasică, unde ar fi urmat fie o conjuncție finală plus conjunctivul, fie participiul viitor acordat cu subiectul. Însăși expresia εὑρέθησαν ὑποστρέψαντες „s-au găsit întorcîndu-se" este postclasică.
10. Ἀναστὰς πορεύου lit. „ridicîndu-te, pleacă", deci „ridică-te și pleacă". Ἀναστάς, part. aor. N. sg. m. al vb. ἀνίστημι „mă ridic". Πορεύου, imper. prez. M. 2 sg.

ΑΡΧΑΙΚΑ

IERUSALIMUL ANTIC, metropola iudeilor, purta în greacă numele Ἱεροσόλυμα, în *Noul Testament* și Ἱερουσαλήμ; a fost întemeiat la izvoarele Kedronului (în 1995, s-au sărbătorit trei mii de ani de la întemeiere), la o depărtare mai mare, dinspre apus, de Mediterana, decît de Marea Moartă, la răsărit, înspre sudul ținutului Iudeii. După informațiile lui Iosephus Flavius, incinta orașului avea o circumferință de 33 de stadii (aprox. 6,105 km), era triplu închisă cu zid și prevăzută cu 13 porți. Orașul a fost înălțat pe mai multe coline dispuse în formă de amfiteatru, dintre care vestit este Muntele Sion. În vest și sud, se găseau valea Hinnom și cartierul Maspa, în est, valea Iosaphat și muntele Moria. Pe acesta se înălța templul măreț construit de regele Solomon, devenit centrul religios și cultural al țării. În apropierea orașului, se află Muntele Măslinilor și Muntele Golgotha sau al Calvarului.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. Κοινή: NUME ATEMATICE ÎN SONANTĂ:

a) Teme în -λ. Singurul, substantivul ἅλ-ς, ἁλ-ός (ὁ, ἡ) „sare", „mare" a devenit, în κοινή, neutru: τὸ ἅλας, τοῦ ἅλατος (Mt. 5, 13).

b) Temele în -ρ se mențin, cu unele treceri la flexiunea tematică, precum: τὸ ὄναρ → ἐνύπνιον „vis".

c) Temele în -ν se păstrează, cu tendința de eliminare a unor paradigme cu alternanță rară, ca ἀρήν, ἀρνός „miel", înlocuindu-se cu ἄρνιον, -ου, ἀμνός, -οῦ și πρόβατον, -ου.

d) Temele în *j* sînt atestate în cele trei tipuri (cu alternanță, fără alternanță în predesinențială, temele în *-oj-*), cu tendință vădită de evoluție spre temele fără alternanță sau spre trecerea la temele în oclusivă. Ex. Νεκτένιβις, D. Νεκτένιβι; N. θόηρις, G. θοήρι-τ-ος.

Temele în *-oj-* au Ac. ion. -ουν: Δημώ, -οῦς, -οῖ, -οῦν. Pe alocuri, treceri la declinarea a II-a: νῆσος Λητοῦ (*pro* Λητοῦς).

e) Temele în *-w* fără alternanță în predesinențială se păstrează cu aceeași flexiune ca în atică, doar la Ac. pl. apare forma ἰχθύας, față de atic ἰχθῦς.

f) Temele în -*āw*-: subst. ναῦς „corabie" se întîlnește cu formele atice, dar se simte o tendință vădită de înlocuire a lui cu τὸ πλοῖον, τὸ πλοιάριον, τὸ σκάφος.

g) Temele în -*ēw* și -*ŏw*, tip ἱερεύς și βοῦς, sînt atestate cu formele atice, cu unele deosebiri: Ac. pl. βόας (atic βοῦς).

h) Se observă, de asemenea, tendința înlocuirii desinenței de Ac. sg. -α cu forma -αν: πατρίδαν, γυναῖκαν, μῆναν, νύκταν etc.

2. COMPLEMENTUL DE LOC este partea de propoziție care exprimă un determinant spațial al predicatului, dintre care mai importanți sînt limita, distanța, direcția acțiunii predicative. Pe planul expresiei, complementul de loc poate fi redat printr-un adverb, printr-un substantiv sau G.N. flexionar, printr-un substantiv sau G.N. prepozițional.

1) Ca determinant spațial exprimă:

a) *limita:* ἐγένετο ἐν τῷ πορεύεσθαι „s-a întîmplat pe drum" (poate fi și temporal: „în timpul călătoriei"); ὑπὸ χθονός „sub pămînt"; ἐπὶ τῇ κεφαλῇ „pe cap"; πλησίον τοῦ Πάδου „aproape de Pad"; ἐν τῷ 'Αδούλᾳ ὄρει „în muntele Adula"; ἐκεῖ „acolo"; ἐνταῦθα „aici";

b) *direcția:* οὐρανὸν ἵκει „merge la cer"; 'Αθήναζε „spre Atena"; 'Ολυμπόνδε „spre Olimp"; ὅνδε δόμονδε „spre casa sa";

c) *extensiunea:* ἄλλην ὁδόν, ἄλλα κέλευθα ἤλθομεν „am venit (am străbătut) altă cale, alte cărări"; ἐπλεῖτε ὑγρὰ κέλευθα „ați parcurs cu corabia cărări de ape".

2) Exprimarea complementului de loc:

a) *prin adverb de loc:*

— punct de plecare: ἐντεῦθεν „de aici"; ἐκεῖθεν „de acolo"; οἴκοθεν „de acasă" (-θεν < desinență de Abl.);

— poziția: 'Αθήνησι „la Atena"; Πλαταιᾶσι „la Plateea"; θύρασι „la poartă, afară" (toate locative); ἐνταῦθα „aici"; ἐκεῖ „acolo"; tot L. οἴκοι „acasă"; χαμαί „la pămînt";

— direcția: οἴκονδε „spre casă"; 'Ολυμπόνδε „spre Olimp"; 'Αθήναζε „spre Atena"; Μέγαράδε „spre Megara" (-αζε < -ασδε), deci Ac.

b) *prin G.N. flexionar:*

— G.N. în genitiv redă o parte din spațiul în care se desfășoară acțiunea: ἔρχονται πεδίοιο „vin pe cîmpie"; ὄφρα πρήσσωμεν ὁδοῖο „ca să purcedem *la drum*".

— G.N. în D.-L. exprimă spațiul limitat în care se desfășoară acțiunea: Κρήτῃ ναιετάων „locuind în Creta"; μίμνει ἄγρῳ „așteaptă pe ogor"; οἴκοι μένει „rămîne acasă"; Ἀθήνησί εἰσιν „sînt la Atena";

— G.N. în acuzativ exprimă direcția și spațiul parcurs: ἦλθον πατρὸς ἀρχαῖον τάφον (Sof., *El.*, 893) „am venit la vechiul mormînt al tatălui"; εἶμι... τλημονεστάτην ὁδόν (Eur., *Med.*, 1067) „voi merge pe cel mai nefericit drum".

c) *prin G.N. prepozițional* (cazul prepoziției exprimînd aceleași determinări spațiale ca la b)): ὑψηλῶν δ'ἐπὶ ναῶν τέθεικε (Eur., *El.*, 67) „a pus pe frontispiciul templelor" (lit. „pe cele mai înalte [părți ale] temple[lor]"); ὁρμᾶσθαι... ἐκ Τάραντος „porni din Tarent"; διὰ μέσου Σαμαρίας „prin mijlocul Samariei"; εἰς Ἱερουσαλήμ „la (spre) Ierusalim"; εἴς τινα κώμην „spre un sat"; παρὰ τοὺς πόδας ἔπεσε „a căzut la picioarele lui".

Observație. Un derivat al complementului de loc este complementul de relație. Acesta exprimă partea dintr-un întreg afectată de o calitate sau de un proces, avînd structura acuzativului simplu, fără prepoziție. Exemple: πόδας ὠκὺς Ἀχιλλεύς (Hom., *Il.*, I, 58) „Ahile cel iute *de picioare*"; χωλὸς δ'ἕτερον πόδα (Hom., *Il.*, II, 217) „șchiop *de un picior*"; πληγεὶς τὴν κεφαλήν (Hdt., VI, 38) „lovit *la cap*".

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Desprindeți din textul lecției toate complementele spațiale și determinați-le conținutul și forma.

2. Traduceți textul următor și semnalați unele elemente de κοινή:

Ὑμεῖς ἔστε τὸ ἅλας τῆς γῆς· ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἁλισθήσεται; εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι, εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω, καὶ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων (Mt. 5, 13)

3. Determinați atributele și complementele din fragmentul următor:

Προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,... εἰ δὲ μήγε, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν οὐρανοῖς. (Mt. 6, 1)

4. Determinați complementele de loc din:

Καὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἦλθον εἰς Βηθφαγῆ πρὸς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, τότε ὁ Ἰησοῦς ἀπέστειλε δύο μαθητάς, λέγων αὐτοῖς, Πορεύθητε εἰς τὴν κώμην τὴν ἀπέναντι ὑμῶν. (Mt. 21, 1–2)

5. Traduceți textul de la punctul precedent și determinați atributele.

6. Completați spațiile din paranteze cu desinențele cerute de context:

Λέγω ὑμῖν, Ταύτῃ τῇ νυκτ[-] ἔσονται δύο ἐπὶ (+ G.) κλίν[--] μιᾶ[-]· ὁ εἷς παραληφθήσεται, καὶ ὁ ἕτερ[--] ἀφεθήσεται. (Lc. 17, 34)

7. Determinați toate numele atematice (declinarea a III-a) din fragmentul următor:

Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. ἡ γὰρ σάρξ μου ἀληθῶς ἐστι βρῶσις, καὶ τὸ αἷμά μου ἀληθῶς ἐστι πόσις... καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν πατήρ, κἀγὼ ζῶ διὰ τὸν πατέρα. (Ioan 6, 54–57)

58
Ὄγδοον καὶ πεντηκοστὸν δίδαγμα

Μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν. — *Explicații la text.* — *Antichități:* Templul din Ierusalim. — *Gramatică:* 1. Κοινή: verbul. 2. Complementul indirect. — *Teme și exerciții.*

Ὅπου γάρ ἐστι ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία ὑμῶν
(Lc. 12, 34)

Μὴ μεριμνᾶτε[1] τῇ ψυχῇ ὑμῶν

Εἶπε δὲ πρὸς[2] τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, Διὰ τοῦτο ὑμῖν λέγω, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε· μηδὲ τῷ σώματι, τί ἐνδύσησθε. Ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος[3]. Κατανοήσατε τοὺς κόρακας, ὅτι οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν· οἷς οὐκ ἔστι ταμεῖον οὐδὲ ἀποθήκη, καὶ ὁ Θεὸς τρέφει αὐτούς· πόσῳ μᾶλλον ὑμεῖς διαφέρετε τῶν πετεινῶν; τίς[4] δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; εἰ οὖν οὔτε ἐλάχιστον δύνασθε, τί περὶ τῶν λοιπῶν μεριμνᾶτε; Κατανοήσατε τὰ κρίνα, πῶς αὐξάνει; οὐ κοπιᾷ[5] οὐδὲ νήθει· λέγω δὲ ὑμῖν, οὐδὲ Σολομῶν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τούτων[6]. Εἰ δὲ τὸν χόρτον ἐν τῷ ἀγρῷ σήμερον ὄντα[7], καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον, ὁ Θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσι, πόσῳ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι; Καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε τί φάγητε, ἢ τί πίητε[8]· καὶ μὴ μετεωρίζεσθε. ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου

ἐπιζητεῖ· ὑμῶν[9] δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν ὅτι χρῄζετε[10] τούτων. Πλὴν ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται[11] ὑμῖν.

(Lc. 12, 22-32)

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. μὴ μεριμνᾶτε „nu fiți îngrijorați". Remarcăm păstrarea flexiunii contrase, aici imperativ prez. 2 pl. (< μεριμνάετε).
2. εἶπε πρός + Ac. „a spus *către*" în loc de „*cuiva*" (D.), formulă ce capătă un plus de utilizare în epoca tîrzie.
3. Remarcăm în propoziție două complemente ale comparativului πλεῖον (atic πλέον) „mai mult", τῆς τροφῆς „decît hrana", τοῦ ἐνδύματος „decît îmbrăcămintea".
4. τίς δὲ ἐξ ὑμῶν „cine dintre voi", prepoziția ἐξ + G. pentru exprimarea partitivului, formulă tîrzie.
5. οὐ κοπιᾷ „nu trudește", ind. prez. 3 sg. (ca νήθει „toarce"), dar prin acordul atic: predicatul la singular pe lîngă neutrul plural τὰ κρίνα. Din nou o formă contrasă: < κοπιά-ει „nu trudește".
6. ὡς ἓν τούτων „ca unul din aceștia" (crini). Remarcăm numeralul cardinal ἓν folosit ca pronume nehotărît și substituind clasicul τι.
7. σήμερον ὄντα „care există astăzi", acord cu τὸν χόρτον, aflat în acuzativ drept complement direct al verbului ἀμφιέννυσι „îmbracă". Pe același plan sintactic se află βαλλόμενον următor.
8. τί φάγητε ἢ τί πίητε „ce veți mînca și ce veți bea". Interogative după μὴ ζητεῖτε „nu căutați", „nu vă preocupați". Modul conjunctiv al interogativelor indirecte este impropriu perioadei clasice. Aici, pare influență latină. Ambele conjunctive sînt la timpul aorist R. tem. ale verbelor ἐσθίω și πίνω.
9. ὑμῶν ὁ πατήρ „tatăl vostru". Clasic, se evită exprimarea posesivului pe lîngă numele de rudenie.

10. χρῄζετε τούτων „aveți nevoie de acestea", aceeași construcție ca în perioada clasică.
11. προστεθήσεται ὑμῖν „vi se vor adăuga vouă", ind. v. P. al vb. προστίθημι. Din *προσ-θε-θή-σεται, prin disimilarea aspiratelor, προσ-τε-θή-σεται.

ΑΡΧΑΙΚΑ

TEMPLUL DIN IERUSALIM

„1. Solomon a început să înalțe templul Domnului în Ierusalim, pe muntele Moria, unde se arătase Domnul lui David, tatăl său, și pe locul pe care-l pregătise David, în aria lui Ornan Iebuseul.

2. Zidirea s-a început în ziua a doua a lunii a doua din anul al patrulea al domniei lui Solomon.

3. Iată temelia pusă de Solomon la zidurile templului Domnului: lungimea lui era de șaizeci de coți, iar lățimea de douăzeci de coți.

4. Pridvorul care era înaintea templului avea lungimea de douăzeci de coți, cît lățimea templului, iar înălțimea de o sută douăzeci de coți, și pe dinăuntru l-a căptușit cu aur curat.

5. Casa cea mare (Sfînta) însă a căptușit-o cu lemn de chiparos și a îmbrăcat-o cu aur de cel mai bun, iar pe el a săpat finici și lănțișoare.

6. Apoi a împodobit casa cu pietre scumpe. Aurul era din Parvaim (Ofir).

7. Pereții casei, tavanul, ușorii, ferestrele și ușile le-a acoperit cu aur și pe pereți a sculptat chipuri de heruvimi.

8. Sfînta Sfintelor a făcut-o lungă de douăzeci de coți, cît lungimea casei, și largă de douăzeci de coți și a îmbrăcat-o cu șase sute de talanți din cel mai bun aur.

9. Cuiele de aur erau în greutate de cincizeci de sicli fiecare. Încăperile de sus încă le-a îmbrăcat cu aur."

(*II Paralipomena* 3, 1–9)

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. Κοινή: VERBUL

În linii mari, verbul grecesc în κοινή continuă flexiunea atică, fără mari modificări, la prima vedere. O lectură mai îndelungată a textelor, mai ales a celor cu caracter popular,

cum este și *Biblia*, surprinde prin numeroase noutăți. Deoarece acestea se încadrează în tendința generală de evoluție a limbilor spre simplificare și regularizare a paradigmelor aberante, inovațiile nu cer nici un efort de memorare pentru cunoscătorii elinei. *Cele mai importante modificări de acest fel sînt:*

a) Eliminarea optativului. Funcțiile acestui mod sînt preluate de conjunctiv și de expresii frazeologice ca δύναμαι + infinitivul „pot să...". În literatura cultă din etapa κοινή, se întîlnește optativul ca element de erudiție, fără să mai reflecte limba vie.

b) Tendința de trecere a verbelor atematice (în -μι) la verbele tematice (δεικνύουσι pro δεικνύασι; ὀμνύουσι *pro* ὀμνύασι). Imperfectul vb. εἰμί ia forme regulate M. ἤμην „eram".

c) Tendința de eliminare a alternanțelor vocalice din rădăcina unor verbe, în aceeași paradigmă. Semnificativ în acest sens este οἶδα „știu" cu flexiunea:

clasică: sg.	οἶδα	pl. ἴσμεν	κοινή: sg.	οἶδα	pl.	οἴδαμεν
	οἶσθα	ἴσθε		οἶδας		οἴδατε
	οἶδε	ἴσασι		οἶδε		οἴδασι

La fel, aoristul în | κ | ca ἔδωκα/ἔδομεν „am dat":

clasic: sg.	ἔδωκα pl.	ἔδομεν	κοινή: sg.	ἔδωκα	pl.	ἐδώκαμεν
	ἔδωκας	ἔδοτε		ἔδωκας		ἐδώκατε
	ἔδωκε	ἔδοσαν		ἔδωκε		ἔδωκαν

d) Tendința trecerii aoristului radical tematic la cel atematic, ultimul fiind sprijinit de paradigma aoristului sigmatic productiv. Așadar: aor. R. tem.: ἤνεγκον, ἤνεγκες, ἤνεγκε, ἠνέγκομεν, ἠνέγκετε, ἤνεγκον trece de preferință la aor. R. atem.: ἤνεγκα, ἤνεγκας, ἤνεγκε, ἠνέγκαμεν, ἠνέγκατε, ἤνεγκαν.

e) S-au pierdut toate formele verbale de dual, acordul făcîndu-se cu pluralul: καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν (Mc. 10, 7) „și vor fi cei doi într-un singur trup"; ὥστε οὐκέτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ μία σάρξ (Mc. 10, 8) „încît nu mai sînt doi, ci un singur trup".

f) Imperativul persoana a 3-a pl. preferă desinența -τωσαν *pro* -ντων: Ἀγαλλιάσθωσαν καὶ εὐφρανθήτωσαν ἐπὶ σοὶ πάντες οἱ ζητοῦντές σε, καὶ λεγέτωσαν διὰ παντός, Μεγαλυνθήτω ὁ θεός, οἱ ἀγαπῶντες σωτήριόν σου (Psalm 69, 5) „Să se bucure și să se veselească în tine toți cei ce te caută, și să spună totdeauna: Mărit să fie Dumnezeu, cei ce iubesc mîntuirea Ta".

2. COMPLEMENTUL INDIRECT este un determinant verbal cu recțiune indirectă, realizat în principiu printr-un nume sau grup nominal în dativ. El mai poate determina un adjectiv și un adverb (rar, un alt substantiv). În general, răspunde la întrebarea *cui?*

Se disting: a) Complementul indirect propriu-zis; b) Complementul interesului; c) Complementul indirect etic; d) Complementul posesorului; e) Complementul punctului de vedere; f) Complementul agentului.

a) *Complementul indirect propriu-zis*

După verbele ofertei, adresării, atribuirii, servirii cuiva etc., complementul indirect se exprimă prin dativ sau prin πρός + Ac.

Exemple:

— cu dativul:

Ἐγώ σοι ἐπιτάσσω (Mc. 9, 25) „eu *îți* poruncesc"; Οὐδεὶς οἰκέτης δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν (Lc. 16, 13) „Nici un servitor nu poate servi *la doi stăpîni*"; Καὶ οὗτος (ὁ οἰκονόμος) διεβλήθη αὐτῷ (Lc. 16, 1) „Și acest (econom) *i*-a fost pîrît"; Διεῖλεν αὐτοῖς τὸν βίον (Lc. 15, 12) „*Le*-a împărțit averea".

— cu πρός + Ac.:

Ἔλεγε δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ (Lc. 16, 1) „Vorbea *către învățăceii săi*"; Εἶπε δὲ ὁ πατὴρ πρὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ (Lc. 15, 22) „Tatăl vorbi *către sclavii săi*".

b) *Complementul interesului*

Complementul indirect care exprimă persoana în interesul sau dezinteresul căreia are loc acțiunea se cheamă complementul interesului. Se construiește cu dativul:

Ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας (Lc. 16, 9) „Faceți-*vă* prieteni cu bogăția nedreaptă"; Ὦ θεός, ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ (Lc. 18, 13) „Dumnezeule, fii milostiv mie, păcătosului".

c) *Complementul indirect etic*

Exprimă participarea psihică a unei persoane la actul predicativ. Se redă prin dativ:

Καί μοι μὴ θορυβήσητε (Plat., *Ap.*, 20 e) „Și voi să nu *mi* vă agitați"; Τοιοῦτο ὑμῖν ἐστι ἡ τυραννίς (Hdt., V, 92, 7) „Așa ceva *vă* este tirania"; Ὦ φίλτατ', εἰς ὕποπτα μὴ μόλῃς ἐμοί (Eur., *El.*, 345) „O, preaiubite, să nu-*mi* intri la bănuieli".

d) *Complementul posesorului*

Exprimă persoana în posesia căreia se află un obiect. Se construiește cu dativul și un verb copulativ:

Μόνῳ γάρ ἐστι τοῦτ' ἐμοὶ γέρας (Eur., *Hipp.*, 84) „*Singur eu am* (mie singur îmi este) acest dar, dintre muritori"; Θαρσαλέον νύ οἱ ἦτορ ἐνὶ φρεσίν (Hom., *Il.*, XIX, 169) „Curajoasă *îi* este inima în piept" (sau „*are*").

e) *Complementul punctului de vedere*

Exprimă punctul de vedere din care se realizează actul predicativ. Se redă prin dativ, παρά + D., ὡς + D.:

Γάμους τοὺς πρώτους ἐγάμεε Πέρσῃσι Δαρεῖος (Hdt., III, 88) „Darius încheie (două) căsătorii de prim rang, *după judecata perșilor*"; Ζωπύρου οὐδεὶς ἀγαθοεργίην Περσέων ὑπερεβάλετο παρὰ Δαρείῳ κριτῇ (Hdt., III, 160) „*După părerea lui Darius*, nici un alt pers nu l-ar fi întrecut pe Zapyros în măreția faptelor"; Εἶ γενναῖος ὡς ἰδόντι (Sof., O.C., 76) „Ești om de treabă, cel puțin *pentru cel ce te vede*" (= din punctul de vedere al celui ce te vede).

f) *Complementul agentului*

Exprimă subiectul logic al acțiunii. Se exprimă prin dativ (mai ales după timpuri trecute, la pasiv, și după adjective verbale în -τέος[3]) și prin prepoziții (în special ὑπό) cu genitivul:

Αὐτῇ τῇ ψυχῇ θεατέον αὐτὰ τὰ πράγματα (Plat., *Phaid.*, 66 E) „Aceste fapte trebuie să fie cercetate de sufletul însuși"

sau „Sufletul însuși trebuie să cerceteze aceste fapte"; Ταῦτα εἰρήσθω μοι (*passim*) „Acestea fie spuse *de mine*"; Σάρδις (ἐξηγγέλθη)... ἐμπεπρῆσθαι ὑπό τε 'Αθηναίων (Hdt., V, 105) „Sardes (i s-a anunțat că) a fost incendiat *de atenieni*".

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Determinați complementele indirecte în dativ din textul lecției.

2. Determinați complementul indirect prepozițional din cuprinsul lecției.

3. Citiți și traduceți textul următor. Determinați forma verbelor și semnalați unele forme de κοινή:

Γρηγορεῖτε οὖν, καὶ οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ὁ υἱός τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. (Mt. 25, 13)

4. Din nou același element verbal tîrziu în textul următor. Analizați propozițiile fragmentului:

Τότε πορευθέντες οἱ Φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλαβον, ὅπως αὐτὸν παγιδεύσωσιν ἐν λόγῳ. Καὶ ἀποστέλλουσιν αὐτῷ τοὺς μαθητὰς αὐτῶν μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν, λέγοντες, Διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις, καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός, οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων. (Mt. 22, 15–18)

5. Determinați complementele textului de la punctul 4.

6. Retroversiune:

Ale cui sînt chipul și inscripția? Îi spun, ale Cezarului.

Atunci le spune acestora: Restituiți (ἀποδίδωμι), așadar, Cezarului cele ale Cezarului."

7. Redați în greacă complementele indirecte exprimate de G.N. din paranteză:

Τότε ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησε [οἱ ὄχλοι] καὶ [οἱ μαθηταί] αὐτοῦ λέγων, Ἐπὶ τῆς Μωσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι· πάντα οὖν ὅσα ἂν εἴπωσιν [ὑμεῖς] τηρεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε. (Mt. 23, 1–3)

59
Ἔνατον καὶ πεντηκοστὸν δίδαγμα

Πραγματεύσασθε ἕως ἔρχομαι. — *Explicații la text.* — *Antichități:* Învățătura creștină. — *Gramatică:* 1. Elemente de sintaxă a limbii *Noului Testament* (I). 2. Complementul de timp (II). — *Teme și exerciții.*

Μακάριοι οἱ πενθοῦντες·
ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται[1]
(Mt. 5, 4)

Πραγματεύσασθε ἕως ἔρχομαι

Ἀκουόντων αὐτῶν ταῦτα, προσθεὶς[2] εἶπε παραβολήν, διὰ τὸ[3] ἐγγὺς αὐτὸν εἶναι Ἱερουσαλήμ, καὶ δοκεῖν αὐτοὺς ὅτι παραχρῆμα μέλλει ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἀναφαίνεσθαι· εἶπεν οὖν, Ἄνθρωπός τις εὐγενὴς ἐπορεύθη εἰς χώραν μακρὰν λαβεῖν[5] ἑαυτῷ βασιλείαν, καὶ ὑποστρέψαι. Καλέσας δὲ δέκα δούλους ἑαυτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς δέκα μνᾶς[6], καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, Πραγματεύσασθε ἕως ἔρχομαι[7]. Οἱ δὲ πολῖται αὐτοῦ ἐμίσουν αὐτόν, καὶ ἀπέστειλαν πρεσβείαν ὀπίσω αὐτοῦ, λέγοντες, Οὐ θέλομεν τοῦτον βασιλεῦσαι ἐφ'ἡμᾶς[8]. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ[9] ἐπανελθεῖν αὐτὸν λαβόντα τὴν βασιλείαν, καὶ εἶπε φωνηθῆναι αὐτῷ τοὺς δούλους τούτους οἷς ἔδωκε τὸ ἀργύριον, ἵνα γνῷ τίς τί διεπραγματεύσατο. Παρεγένετο δὲ ὁ πρῶτος, λέγων, Κύριε, ἡ μνᾶ σου προσειργάσατο δέκα μνᾶς. Καὶ εἶπεν αὐτῷ, Εὖ, ἀγαθὲ δοῦλε· ὅτι ἐν ἐλαχίστῳ πιστὸς ἐγένου, ἴσθι ἐξουσίαν ἔχων ἐπάνω[10] δέκα πόλεων
(Lc. 19, 11–17)

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. παρακληθήσονται „se vor mîngîia", sens biblic. Vb. παρακαλέω, -ῶ „a chema, a invoca", aici ind. v. P. 3 pl.
2. προσθείς „adăugînd" — part. aor. sg. m. (se referă la Isus) al vb. προσ-τίθημι.
3. διὰ τὸ substantivizează infinitivele εἶναι (cu subiectul αὐτόν în Ac.) și δοκεῖν (subiect αὐτούς) exprimînd cauzale.
4. ὅτι... μέλλει... ἀναφαίνεσθαι, completivă cu predicatul exprimat de μέλλω și infinitivul „că se va arăta", „că va apărea".
5. λαβεῖν „ca să ia", infinitiv după un verb de mișcare, ἐπορεύθη „a plecat", structură postclasică. În atică, ar fi fost ori o finală cu conjuncție și conjunctivul, ori participiul viitor acordat cu subiectul regentei.
6. μνᾶς „mine"; *mina* era o monedă care valora 50 de sicli, 100 de drahme. Remarcăm păstrarea formei contrase, urme.
7. ἕως ἔρχομαι „pînă vin", „pînă mă reîntorc". Remarcăm indicativul, în loc de conjunctiv.
8. βασιλεῦσαι ἐφ' ἡμᾶς „să domnească (să fie rege) peste noi" — remarcăm rolul tot mai mare al prepozițiilor în exprimarea complementelor. Clasic, verbele stăpînirii au complementul în genitiv fără prepoziție (βασιλεῦσαι ἡμῶν).
9. ἐν τῷ ἐπανελθεῖν αὐτόν „la întoarcerea lui" — construcție tîrzie, în care propoziția devine nume prin articolul τό, care se declină, îndeplinind orice funcție a numelui.
10. ἐπάνω adverb cu valoare de prepoziție cu G.: ἐπάνω δέκα πόλεων „peste zece orașe". Clasic, doar genitivul.

ΑΡΧΑΙΚΑ

ÎNVĂȚĂTURA CREȘTINĂ

Dumnezeu-Cuvîntul s-a făcut trup.

„1. La început era Cuvîntul și Cuvîntul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvîntul.

2. Acesta era întru început la Dumnezeu.
3. Toate prin El s-au făcut și fără El nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut.
4. Întru El era viață și viața era lumina oamenilor.
5. Și lumina luminează în întuneric și întunericul nu a cuprins-o.
[...]
9. Cuvîntul era Lumina cea adevărată care luminează pe tot omul, care vine în lume.
10. În lume era, și lumea prin El s-a făcut, dar lumea nu L-a cunoscut.
11. Întru ale sale a venit, dar ai Săi nu L-au primit.
12. Și celor cîți L-au primit, care cred în numele Lui, le-a dat putere ca să se facă fii ai lui Dumnezeu.
[...]
14. Și Cuvîntul s-a făcut trup și a sălășluit între noi și am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr.
[...]
16. Și din plinătatea Lui noi toți am luat, și har peste har.
17. Pentru că Legea prin Moise s-a dat, iar harul și adevărul au venit prin Isus Cristos."

(Începutul *Evangheliei după Ioan*)

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. ELEMENTE DE SINTAXĂ A LIMBII *NOULUI TESTAMENT* (I)

a) Prima remarcă privește tendința de a folosi cu predilecție coordonarea și a evita frazele ample, bogate în propoziții subordonate.

b) Numeroase propoziții subordonate în atică se transformă prin articolul neutru τό într-o parte de propoziție a regentei. În textul lecției, în prima frază, două cauzale devin prin διὰ τὸ... εἶναι... καὶ δοκεῖν, complemente de cauză; ἐν τῷ ἐπανελθεῖν αὐτόν „la întoarcerea sa", complement de timp. Astfel, exprimarea devine mai abstractă.

c) Scriitorii *Noului Testament* preferă stilul direct, mai apropiat de limbajul vorbit, stilului indirect, mai pretențios. Exemplu:

Καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἀζύμων, ὅτε τὸ πάσχα ἔθυον, λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοί, Ποῦ θέλεις ἀπελθόντες ἑτοιμάσωμεν ἵνα φάγῃς τὸ πάσχα; (Mc. 14, 12) „Și în prima zi a

azimilor, cînd jertfeau paştile, discipolii îi spun: unde vrei să plecăm — să pregătim ca să mănînci paştile?"

d) Adeseori, datorită unui nivel mai puţin cultivat al autorilor, stilul direct este combinat cu stilul indirect, pe care îl numim stil indirect liber.

Astfel:

Διελογίζοντο πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες, ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχομεν (Mc. 8, 16) „Vorbeau între ei zicînd că nu avem pîine".

Conjuncţia ὅτι „că" introduce un stil indirect, după care urmează de regulă persoana a 3-a, dar aici apare persoana I, potrivit stilului indirect liber:

Καὶ πάλιν ἠρνήσατο μεθ' ὅρκου, Ὅτι οὐκ οἶδα ἄνθρωπον (Mt. 26, 72) „Şi din nou a negat prin jurămînt că nu-l cunosc pe acest om".

2. COMPLEMENTUL DE TIMP (II)

a) Complementul circumstanţial de timp poate exprima momentul acţiunii din regentă

— *ca punct temporal,* prin

G.N. în dativ: τῷ δευτέρῳ ἔτει „în al doilea an"; ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ „în această zi";

G.N. prepoziţional: ἐν + D.: ἐν ταῖς σπονδαῖς „în momentul tratativelor"; ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ „în acest timp"; ἐπί + G.: ἐπὶ τῶν ἡμετέρων γονέων „pe vremea părinţilor noştri"; ἐπ' εἰρήνης „în timpul păcii/armistiţiului";

— *ca rezultat al unei distribuţii:* διά + G.: διὰ πεντηρίδος „la fiecare cinci ani"; ἀνά + Ac.: ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν „în fiecare zi"; κατά + Ac.: καθ'ἡμέραν „zilnic"; κατ'ἐνιαυτόν „an de an"; ἐπί + G.: ἐφ'ἡμέρας ἑκάστης „în fiecare zi".

b) Complementul circumstanţial de timp exprimă succesiunea faţă de regentă. Se redă prin G.N. prepoziţional: διά + G.: διὰ μακρῶν χρόνων „după perioade mari de timp", „după multă vreme"; μετά + Ac.: μετὰ ταῦτα „după aceea", „după aceste (evenimente)"; παρά + Ac.: παρ'ἡμέραν „dintr-o zi în alta", „de pe o zi pe alta".

c) Complementul de timp mai poate fi exprimat prin adverbele de timp ca: εὐθέως „îndată"; νῦν „acum"; σήμερον „azi"; χθές „ieri"; αὔριον „mîine" etc.

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Analizați complementele din textul următor:

Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, παμπόλλου ὄχλου ὄντος καὶ μὴ ἐχόντων τί φάγωσι, προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγει αὐτοῖς, Σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον· ὅτι ἤδη ἡμέρας τρεῖς προσμένουσί μοι, καὶ οὐκ ἔχουσι τί φάγωσι. (Mc. 8, 1–3)

2. Remarcați sintaxa frazei în textul următor:

Καὶ μεθ'ἡμέρας ἕξ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἰάκωβον καὶ τὸν Ἰωάννην, καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ'ἰδίαν μόνους· καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο στίλβοντα, λευκὰ λίαν ὡς χιών, οἷα γναφεὺς ἐπὶ τῆς γῆς οὐ δύναται λευκᾶναι. (Mc. 9, 2–3)

3. Determinați valorile dativelor din textul următor:

Καὶ ὤφθη αὐτοῖς Ἠλίας σὺν Μωσεῖ, καὶ ἦσαν συλλαλοῦντες τῷ Ἰησοῦ· καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος λέγει τῷ Ἰησοῦ, Ῥαββί, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι. (Mc. 9, 4–5)

4. Determinați morfologic și sintactic toate verbele din textul de la punctul 3.

5. Specificați valorile aoristelor în | -θη- | din textul de la punctul 3.

6. Precizați stilurile (direct, indirect, indirect liber) din textul următor:

Καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν λεπρός, παρακαλῶν αὐτὸν καὶ λέγων αὐτῷ, Ὅτι, ἐὰν θέλῃς, δύνασαί με καθαρίσαι. Ὁ δὲ Ἰησοῦς σπλαγχνισθείς, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ, Θέλω, καθαρίσθητι. (Mc. 1, 40–41)

7. Traduceți și observați legătura dintre propoziții. Ce predomină: coordonarea sau subordonarea?

Τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Ἐπείνασα γὰρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα, καὶ ἐποτίσατέ με· ξένος ἤμην, καὶ συνηγάγετε με· γυμνὸς (ἤμην), καὶ περιεβάλετέ με· ἠσθένησα, καὶ ἐπεσκέψασθέ με· ἐν φυλακῇ ἤμην, καὶ ἤλθετε πρός με.

(Mt. 25, 34–36)

8. Ce aveți de remarcat la formele morfologice ἐδώκατε și ἤμην din fragmentul precedent?

60
Ἑξηκοστὸν δίδαγμα

Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος. — *Explicații la text.* — *Antichități:* din măreția Învățăturii creștine. — *Gramatică:* 1. Elemente de sintaxă a limbii *Noului Testament* (II). 2. Regularizarea unor nume aberante, în κοινή. — *Teme și exerciții.*

Καὶ ὁ λόγος σάρξ ἐγένετο
καὶ ἐσκήνωσε[1] *ἐν ἡμῖν.*
(Ioan 1, 14)

Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος

Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος[2] καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ λόγος, οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν. Πάντα δι᾽αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς[3] αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν[4], ὃ γέγονεν. Ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ[5] φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν.

Ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος παρὰ θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ[6] Ἰωάννης. Οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ[7] περὶ τοῦ φωτός, ἵνα πάντες πιστεύσωσι δι᾽αὐτοῦ. Οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ᾽ἵνα[8] μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός. Ἦν τὸ φῶς ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. Ἐν τῷ κόσμῳ ἦν καὶ ὁ κόσμος δι᾽αὐτοῦ ἐγένετο καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω.
(Ioan 1, 1–10)

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ

1. ἐσκήνωσε, ind. aor. al vb. σκηνόω „fac cort", „mă așez", „mă statornicesc".

2. ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος „La început a fost Cuvîntul" — frază celebră în filozofia creștină.
3. χωρὶς αὐτοῦ, adv. χωρίς „separat de", „aparte de"; aici, cu rolul prepoziției ἄνευ „fără" (el).
4. οὐδὲ ἕν tmeza pronumelui οὐδέν „nimic".
5. σκοτία, -ας „întuneric", de declinarea I — formă tîrzie; în atică, era σκότος, -ους, temă *σκοτες, neutră, contrasă.
6. αὐτῷ, D. posesiv, subînțeles ἦν „el avea numele de Ioan".
7. εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ „spre mărturie, ca să mărturisească". Pleonasm. Structură sintactică tîrzie: εἰς + Ac. și ἵνα + Conj., în locul altor structuri ca, de pildă, part. v. după verbele mișcării spre o direcție.
8. Subînțeles ἧκε „a venit", după care ἵνα + Conj.

ΑΡΧΑΙΚΑ

DIN MĂREȚIA ÎNVĂȚĂTURII CREȘTINE

„5.38. Ați auzit că s-a zis: Ochi pentru ochi și dinte pentru dinte.
5.39. Eu însă vă spun vouă: Cui te lovește peste obrazul drept, întoarce-i și pe celălalt.
5.40. Celui ce voiește să se judece cu tine și să-ți ia haina, lasă-i și cămașa.
5.43. Ați auzit că s-a zis: Să iubești pe aproapele tău și să urăști pe vrăjmașul tău.
5.44. Iar eu vă zic vouă: Iubiți pe vrăjmașii voștri, faceți bine celor ce vă urăsc și rugați-vă pentru cei ce vă vatămă și vă prigonesc.
5.48. Fiți, dar, voi desăvîrșiți, precum Tatăl vostru cel ceresc desăvîrșit este.
6.1. Luați aminte ca faptele dreptății voastre să nu le faceți înaintea oamenilor ca să fiți văzuți de ei; altfel nu veți avea plată de la Tatăl vostru cel din ceruri.
6.3. Cînd faci milostenie, să nu știe stînga ce face dreapta ta.
7.7. Cereți și vi se va da; căutați și veți afla; bateți și vi se va deschide.
7.8. Că oricine cere primește, cel care caută află, și celui care bate i se va deschide.
7.9. Sau cine este omul acela între voi care, de va cere fiul său pîine, oare el îi va da piatră?
7.10. Sau de-i va cere pește, oare el îi va da șarpe?

7.11. Deci, dacă voi, răi fiind, știți să dați daruri bune fiilor voștri, cu cît mai mult Tatăl vostru cel din ceruri va da cele bune celor care cer de la El?"

(*Evanghelia după Matei*)

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. ELEMENTE DE SINTAXĂ A LIMBII *NOULUI TESTAMENT* (II)

a) Modurile propozițiilor dependente:

— infinitivul tinde să fie substituit de conjunctiv sau de indicativ (precedate de ἵνα, ὅτι);

— optativul este abandonat complet (se întîlnesc doar urme la Luca);

— participiul din completive, după verbele de percepție, este înlocuit de completivele cu conjuncții (ὅτι + indicativul) sau prin propoziții coordonate prin καὶ și indicativul;

— conjunctivul este frecvent folosit în *Noul Testament* în detrimentul construcțiilor infinitivale și prin substituirea optativului.

b) Particulele modale sînt rar folosite.

c) Dintre conjuncțiile subordonatoare, ἵνα este frecvent folosită; mai rar, ἐπεί, ἐπειδή, πρίν; ὅπως tinde să dispară; ὥστε nu se mai întîlnește.

d) Se constată o preferință pentru negația întărită οὐ μή și μὴ οὐ.

2. REGULARIZAREA UNOR NUME ABERANTE, ÎN κοινή

Limba κοινή, întemeiată pe dialectul atic, tinde să elimine paradigmele izolate, care implică unele aberații în flexiune. Astfel, și în *Noul Testament*, numeroase nume de declinarea a III-a, cu un oarecare grad de dificultate în flexiune, au trecut la declinarea a II-a, în special neutră (căci paradigma neutrelor oferă cea mai simplă flexiune, cu trei forme), astfel:

παῖς, παιδός (ὁ) „copil", „sclav" → τὸ παιδίον cf. τῶν παιδίων (Mc. 7, 28);

ἰχθύς, ἰχθύος (ὁ) „pește" → τὸ ἰχθύδιον cf. ἰχθύδια ὀλίγα (Mc. 8, 7);

θυγάτηρ, θυγατρός (ἡ) „fiică" → τὸ θυγάτριον (Mc. 7, 25);

κύων, κυνός (ὁ) „cîine" → τὸ κυνάριον, cf. τὰ κυνάρια (Mc. 7, 28), τοῖς κυναρίοις (Mc. 7, 27);

δαίμων, δαίμονος (ὁ) „demon" → τὸ δαιμόνιον (Mc. 7, 26, 30) etc.

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Traduceți textul următor și remarcați un cuvînt de declinarea a III-a trecut la declinarea a II-a:

Καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη Τύρου καὶ Σιδῶνος. Καὶ ἰδού, γυνὴ Χαναναία ἀπὸ τῶν ὁρίων ἐκείνων ἐξελθοῦσα ἐκραύγασεν αὐτῷ λέγουσα, Ἐλέησόν με, κύριε, υἱὲ Δαβίδ.
(Mt. 15, 21–22)

2. Remarcați construcția subordonatelor și precizați elementele tîrzii:

Εἶπε δέ, Ἐρωτῶ οὖν σε, πάτερ, ἵνα πέμψῃς αὐτὸν εἰς τὴν οἶκον τοῦ πατρός μου, ἔχω γὰρ πέντε ἀδελφούς· ὅπως διαμαρτύρηται αὐτοῖς, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἔλθωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς βασάνου.
(Lc. 16, 27–28)

3. Remarcați imperativul aor. 3 pl. -σά(ν)τωσαν frecvent în κοινή, față de atic -σάντων:

Λέγει αὐτῷ Ἀβρααμ, Ἔχουσι Μωσέα καὶ τοὺς προφήτας· ἀκουσάντωσαν αὐτῶν.
(Lc. 16, 29)

4. Traduceți următorul text și faceți analiza frazei. Ce constatăm în legătură cu raportul dintre propoziții?

Μετὰ ταῦτα ἦν ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα. Ἔστι δὲ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐπὶ τῇ προβατικῇ κολυμβήθρα ἡ ἐπιλεγομένη Ἐβραϊστὶ Βηθεσδά, πέντε στοὰς ἔχουσα. Ἐν ταύταις κατέκειτο πλῆθος πολὺ τῶν ἀσθενούντων, τυφλῶν, χωλῶν, ξηρῶν, ἐκδεχομένων τὴν τοῦ ὕδατος κίνησιν.
(Ioan 5, 1–3)

5. Încheiem temele ultimei lecții, și, cu aceasta, Manua-lul, cu un fragment din „Fericiri":

Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι, ἕνεκεν ἐμοῦ. Χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

(Mt. 5, 11–12)

Verbe neregulate

ἄγαμαι „a admira", „a se mira"; v. ἀγάσομαι, ao. ἠγασάμην și ἠγάσθην, pf. —

ἀγείρω „a aduna"; v. ἀγερῶ, ao. ἤγειρα, pf. —, P. ao. ἠγέρθην, pf. ἀγήγερμαι

ἄγω „a duce", „a conduce"; v. ἄξω, ao. ἤγαγον, pf. ἦχα, P. v. ἀχθήσομαι, ao. ἤχθην, pf. ἦγμαι

ᾄδω (ἀείδω) „a cînta"; v. ᾄσομαι, ao. ᾖσα, pf. —, P. v. ᾀσθήσομαι, ao. ᾔσθην, pf. ᾖσμαι

αἰδέομαι, -οῦμαι „a se rușina de"; v. αἰδέσομαι, ao. ᾐδεσάμην și ᾐδέσθην, pf. ᾔδεσμαι

αἱρέω, -ῶ „a lua", „a prinde de"; v. αἱρήσω, ao. εἷλον, pf. ᾕρηκα, P. v. αἱρεθήσομαι, ao. ᾑρέθην, pf. ᾕρημαι (ao. imp. ἕλε, Conj. ἕλω, part. ἑλών, inf. ἑλεῖν)

αἴρω „a ridica", „a lua"; v. ἀρῶ, ao. ἦρα, pf. ἦρκα, P. v. ἀρθήσομαι, ao. ἤρθην, pf. ἦρμαι

αἰσθάνομαι „a simți"; v. αἰσθήσομαι, ao. ᾐσθόμην, pf. ᾔσθημαι

ἀΐσσω/ᾄσσω/-ττω „a se lansa"; v. ἀΐξω/ᾄξω, ao. ἤϊξα/ᾖξα, pf. —, P. ao. ἠΐχθην

αἰσχύνω „a se rușina"; v. αἰσχυνῶ, ao. ᾔσχυνα, pf. ᾔσχυκα și ᾔσχυγκα

αἰτιάομαι, -ῶμαι „a acuza"; v. αἰτιάσομαι, ao. ᾐτιασάμην, pf. ᾐτίαμαι

ἀκούω „a auzi"; v. ἀκούσομαι, ao. ἤκουσα, pf. ἀκήκοα, P. v. ἀκουσθήσομαι, ao. ἠκούσθην, pf. ἤκουσμαι

ἀκροάομαι, -ῶμαι „a asculta"; v. ἀκροάσομαι, ao. ἠκροασάμην, pf. ἠκρόαμαι

ἀλαλάζω „a scoate țipăt de război"; v. ἀλαλάξομαι, ao. ἠλάλαξα, pf. —

ἀλάομαι, -ῶμαι „a rătăci"; v. —, ao. ἠλήθην, pf. ἀλάλημαι (impf. ἠλώμην)

ἀλείφω „a unge"; v. ἀλείψω, ao. ἤλειψα, pf. ἀλήλιφα

ἀλέξω „a respinge"; v. ἀλεξήσω, ao. ἠλέξησα, pf. —

ἀλέω, -ῶ „a măcina"; v. ἀλέσω și ἀλῶ, ao. ἤλεσα, pf. ἀλήλεκα, P. ao. ἠλέσθην, pf. ἀλήλεσμαι sau ἀλήλεμαι

ἁλίσκομαι „a fi prins"; v. ἁλώσομαι, ao. ἑάλων, pf. ἑάλωκα (ao. Conj. ἁλῶ, ἁλῷς, -ῷ, opt. ἁλοίην, part. ἁλούς, -οῦσα, -όν, inf. ἁλῶναι)

ἀλλάσσω/-ττω „a schimba"; v. ἀλλάξω, ao. ἤλλαξα, pf. —, P. v. ἀλλαγήσομαι, ao. ἠλλάγην și ἠλλάχθην, pf. ἤλλαγμαι

ἅλλομαι „a sări"; v. ἁλοῦμαι, ao. ἡλάμην și ἡλόμην, pf. — (ao. Conj. ἅληται, epic ἅλεται, opt. ἁλοίμην, part. ἁλόμενος, epic ἅλμενος)

ἁμαρτάνω „a greși"; v. ἁμαρτήσομαι, ao. ἥμαρτον, pf. ἡμάρτηκα, P. ao. ἡμαρτήθην, pf. ἡμάρτημαι

ἀμπ-έχω „a cuprinde"; v. ἀμφέξω, M. v. ἀμφέξομαι, ao. ἠμπεσχόμην

ἀμφιγνοέω, -οῶ „a se îndoi"; v. ἀμφιγνοήσω, ao. ἠμφεγνόησα, pf. —

ἀμφι-έννυμι „a înfășura", „a îmbrăca"; v. ἀμφιέσω/-ιῶ, ao. ἠμφίεσα, pf. M. ἠμφίεσμαι

ἀναλίσκω „a cheltui", „a consuma"; v. ἀναλώσω, ao. ἀνήλωσα, pf. ἀνήλωκα, P. v. ἀναλωθήσομαι, ao. ἀνηλώθην, pf. ἀνήλωμαι (m.m.c.pf. ἀνηλώκειν, M. -ώμην)

ἀν-έχω „a susține"; v. ἀνέξω și ἀνασχήσω, ao. ἀνέσχον, pf. ἀνέσχηκα (ao. epic ἀνέσχεθον)

ἀνιάω, -ῶ „a îndurera", „a întrista"; v. ἀνιάσω, ao. ἠνίασα, pf. ἠνίακα, P. ao. ἠνιάθην, pf. ἠνίημαι

ἀνοίγω „a deschide"; v. ἀνοίξω, ao. ἀνέῳξα, pf. ἀνέῳχα, intr. ἀνέῳγα, P. v. ἀνοιχθήσομαι, ao. ἀνεῴχθην, pf. ἀνέῳγμαι

ἀπ-αλλάττω/-σσω „a despărți", „a se îndepărta"; v. ἀπαλλάξω, ao. ἀπήλλαξα, pf. ἀπήλλαχα, P. v. ἀπαλλαχθήσομαι și ἀπαλλαγήσομαι, ao. ἀπηλλάχθην și ἀπηλλάγην, pf. ἀπήλλαγμαι

ἀπ-ελαύνω cf. ἐλαύνω

ἀπ-εχθάνομαι „a fi/a deveni odios"; v. ἀπεχθήσομαι, ao. ἀπηχθόμην, pf. ἀπήχθημαι

ἀπο-διδράσκω „a fugi", „a scăpa"; v. ἀποδράσομαι, ao. ἀπέδραν, pf. ἀποδέδρακα

ἀπο-θνῄσκω „a muri"; v. ἀποθανοῦμαι, ao. ἀπέθανον, pf. ἀποτέθνηκα

ἀποκτείνω „a ucide"; v. ἀπο-κτενῶ, ao. ἀπέκτεινα și ἀπέκτανον, pf. ἀπέκτονα

ἀπο-λαύω „a se bucura"; v. ἀπολαύσομαι, ao. ἀπέλαυσα, pf. ἀπολέλαυκα, P. ao. ἀπελαύσθην, pf. ἀπολέλαυσμαι

ἀπ-όλλυμι „a distruge", „a pieri"; v. ἀπολέσω și ἀπολῶ, ao. ἀπώλεσα, pf. ἀπολώλεκα și ἀπόλωλα, M. ao. ἀπ-ωλόμην

ἀπο-νίζω „a spăla"; v. -νίψω, ao. -ένιψα

ἀπο-χράω „a fi suficient", prez. impers. ἀπό-χρη „e suficient", impf. ἀπ-έχρη, inf. ἀπο-χρῆν, part. ἀπο-χρεών „fiind suficient"

ἅπτω 1. „a se atașa", „a potrivi", 2. „a aprinde"; v. ἅψω, ao. ἧψα, pf. —, P. ao. ἥφθην și ἥφην (1), pf. ἧμμαι

ἀραρίσκω „a adapta", „a potrivi"; v. —, ao. ἦρσα și ἤραρον, pf. intr. ἄραρα, P. ao. ἤρθην, pf. ἀρήρεμαι

ἀρέσκω „a plăcea", „a conveni"; v. ἀρέσω, ao. ἤρεσα, pf. ἀρήρεκα, P. ao. ἠρέσθην

ἀρκέω „a respinge"; v. ἀρκέσω, ao. ἤρκεσα, P. v. ἀρκεσθήσομαι, ao. ἠρ-κέσθην

ἁρμόζω și ἁρμόττω „a potrivi"; v. ἁρμόσω, ao. ἥρμοσα, pf. ἥρμοκα, P. v. ἁρμοσθήσομαι, ao. ἡρμόσθην, pf. ἥρμοσμαι

ἁρπάζω „a lua cu forța", „a răpi"; v. ἁρπάσομαι, ao. ἥρπασα, pf. ἥρπακα, P. v. ἁρπασθήσομαι, ao. ἡρπάσθην, pf. ἥρπασμαι

αὐξάνω și αὔξω „a mări"; v. αὐξήσω, ao. ηὔξησα, pf. ηὔξηκα, P. v. αὐξη-θήσομαι, ao. ηὐξήθην, pf. ηὔξημαι

ἀφ-ίημι „a lansa", „a lăsa să plece"; v. ἀφήσω, ao. ἀφῆκα, pf. ἀφεῖκα, P. v. ἀφ-εθήσομαι, ao. ἀφ-είθην, pf. ἀφ-εῖμαι

ἀφ-ικνέομαι „a sosi"; v. ἀφ-ίξομαι, ao. ἀφ-ικόμην, pf. ἀφ-ῖγμαι (m.m.c.pf. ἀφ-ίγμην)

ἀφ-ίστημι „a se îndepărta"; v. ἀπο-στήσω, ao. ἀπέστησα și ἀπέστην, pf. ἀφέστηκα

ἄχθομαι „a fi încărcat/copleșit"; v. ἀχθέσομαι și ἀχθεσθήσομαι, ao. ἠχθέσθην, pf. ἤχθημαι

βαδίζω „a merge"; v. βαδιοῦμαι, ao. ἐβάδισα, pf. βεβάδικα

βαίνω „a merge"; v. βήσομαι, ao. ἔβην, pf. βέβηκα

βάλλω „a arunca"; v. βαλῶ, ao. ἔβαλον, pf. βέβληκα, P. v. βληθήσομαι, ao. ἐβλήθην, pf. βέβλημαι

βάπτω „a scufunda"; v. βάψω, ao. ἔβαψα, pf. βέβαφα, P. ao. ἐβάφην, pf. βέβαμμαι

βιάζομαι „a forța"; v. βιάσομαι, ao. ἐβιασάμην, pf. βεβίασμαι, P. v. βιασθήσομαι, ao. ἐβιάσθην, pf. βεβίασμαι

βιβάζω „a (se) urca"; v. βιβῶ(-ᾷς), ao. ἐβίβασα, P. part. ao. βιβασθείς

βιόω, -ῶ „a trăi"; v. βιώσομαι, ao. ἐβίωσα și ἐβίων, pf. βεβίωκα

βλάπτω „a vătăma"; v. βλάψω, ao. ἔβλαψα, pf. βέβλαφα, P. v. βλαβήσομαι, ao. ἐβλάβην, pf. βέβλαμμαι

βλαστάνω „a germina", „a crește"; v. βλαστήσω, ao. ἐβλάστησα și ἔβλαστον, pf. (β)εβλάστηκα

βλέπω „a privi"; v. βλέψομαι/-ψω, ao. ἔβλεψα, pf. P. βέβλεμμαι

βούλομαι „a voi"; v. βουλήσομαι, ao. ἐ-/ἠβουλήθην, pf. βεβούλημαι

γαμέω, -ῶ „a lua de soție"; v. γαμήσω, ao. ἔγημα și ἐγάμησα, pf. γεγάμηκα, P. v. γαμηθήσομαι, ao. ἐγαμέθην/-ήθην, pf. γεγάμημαι

γελάω, -ῶ „a rîde"; v. γελάσομαι/-άσω, ao. ἐγέλασα, pf. —, P. v. γελασθήσομαι, ao. ἐγελάσθην, pf. γεγέλασμαι

γηράσκω „a îmbătrîni"; v. γηράσομαι, ao. ἐγήρασα, pf. γεγήρακα

γίγνομαι „a se naște", „a deveni", „a fi"; v. γενήσομαι, ao. ἐγενόμην, pf. γέγονα și γεγένημαι

γιγνώσκω „a cunoaște"; v. γνώσομαι, ao. ἔγνων, pf. ἔγνωκα, P. v. γνωσθήσομαι, ao. ἐγνώσθην, pf. ἔγνωσμαι

γράφω „a scrie", „a desena"; v. γράψω, ao. ἔγραψα, pf. γέγραφα, P. v. γραφήσομαι, ao. ἐγράφην, pf. γέγραμμαι

δάκνω „a mușca"; v. δήξομαι, ao. ἔδακον, pf. δέδηχα, P. v. δηχθήσομαι, ao. ἐδήχθην, pf. δέδηγμαι

δείδω „a se teme"; v. δείσω, ao. ἔδεισα, pf. δέδοικα și δέδια

δέρκομαι „a privi"; v. δέρξομαι, ao. ἐδέρχθην, ἔδρακον, pf. δέδορκα

δέρω „a jupui"; v. δερῶ, ao. ἔδειρα, pf. —, P. v. δαρήσομαι, ao. ἐδάρην și ἐδάρθην, pf. δέδαρμαι

δέχομαι „a primi"; v. δέξομαι, ao. ἐδεξάμην, pf. δέδεγμαι

δέω „a lega"; v. δήσω, ao. ἔδησα, pf. δέδεκα și δέδηκα, P. v. δεθήσομαι, ao. ἐδέθην, pf. δέδεμαι

δέω „a avea nevoie de", a cere"; v. δεήσω, ao. ἐδέησα, pf. δεδέηκα, P. v. δεηθήσομαι, ao. ἐδεήθην, pf. δεδέημαι

διαιτάω, -ῶ „a (se) supune unui regim"; v. διαιτήσω, ao. διῄτησα, pf. δεδιῄτηκα, P. v. διαιτήσομαι, ao. διητήθην, pf. δεδιῄτημαι

διδάσκω „a învăța", „a se informa"; v. διδάξω, ao. ἐδίδαξα, pf. δεδίδαχα, P. v. διδαχθήσομαι, ao. ἐδιδάχθην, pf. δεδίδαγμαι

δοκέω, -ῶ „a părea"; v. δόξω, ao. ἔδοξα, pf. —, m.m.c.pf. ἐδεδόχειν, P. ao. ἐδόχθην, pf. δέδογμαι

δράω, -ῶ „a face"; v. δράσω, ao. ἔδρασα, pf. δέδρακα, P. ao. ἐδράσθην, pf. δέδραμαι

δύναμαι „a putea"; v. δυνήσομαι, ao. ἐδυνήθην, pf. δεδύνημαι

δύω „a se scufunda", „a se îmbrăca"; v. δύσω, ao. ἔδυν (intr.), pf. δέδυκα; M. v. δύσομαι, ao. ἐδυσάμην, ἐδύσετο și ἐδύθην, pf. δέδυμαι

ἐάω, -ῶ „a lăsa"; v. ἐάσω, ao. εἴασα, pf. εἴακα, P. ao. εἰάθην, pf. εἴαμαι

ἐγείρω „a (se) trezi"; v. ἐγερῶ, ao. ἤγειρα și ἠγρόμην, pf. ἐγήγερκα și ἐγρήγορα, P. v. ἐγερθήσομαι, ao. ἠγέρθην, pf. ἐγήγερμαι

ἐθέλω „a voi"; v. ἐθελήσω, ao. ἠθέλησα, pf. ἠθέληκα

ἐθίζω „a obișnui"; v. ἐθιῶ, ao. εἴθισα, pf. εἴθικα, P. v. ἐθισθήσομαι, ao. εἰθίσθην, pf. εἴθισμαι

ἔθω „a avea obiceiul"; pf. εἴωθα, m.m.c.pf. εἰώθειν

εἰκάζω „a-și închipui", „a reprezenta"; v. εἰκάσω, ao. εἴκασα și ᾔκασα, pf. εἴκακα, P. v. εἰκασθήσομαι, ao. εἰκάσθην, pf. εἴκασμαι și ᾔκασμαι

*εἴκω „a se asemăna", „a părea", „a se cuveni"; pf. ἔοικα și εἶκα, m.m.c.pf. ἐῴκειν și ᾔκειν, part. ἐοικώς și εἰκός

εἴργω „a respinge"; v. εἴρξω, ao. εἶρξα, pf. —, P. ao. εἴρχθην, pf. εἶργμαι

ἐλαύνω „a mîna", „a mărșălui"; v. ἐλάσω și ἐλῶ(-ᾷς), ao. ἤλασα, pf. ἐλήλακα, P. v. ἐλαθήσομαι, ao. ἠλάθην, pf. ἐλήλαμαι

ἐλέγχω „a blama", „a acuza"; v. ἐλέγξω, ao. ἤλεγξα, pf. —, P. v. ἐλεγχθήσομαι, ao. ἠλέγχθην, pf. ἐλήλεγμαι

ἑλίσσω/-ίττω „a (se) roti"; v. ἑλίξω, ao. εἵλιξα, pf. —, P. ao. εἰλίχθην, pf. εἵλιγμαι

ἕλκω „a trage"; v. ἕλξω, ao. εἶλξα și εἵλκυσα, pf. —, P. v. ἑλχθήσομαι și ἑλκυσθήσομαι, ao. εἵλχθην și εἱλκύσθην, pf. εἵλκυσμαι

ἐμπολάω, -ῶ „a face negoț"; v. ἐμπολήσω, ao. ἐνεπόλησα, pf. ἠμπόληκα, P. ao. ἠμπολήθην, pf. ἠμπόλημαι

ἐναντιόομαι, -οῦμαι „a se împotrivi"; v. ἐναντιώσομαι, ao. ἠναντιώθην, pf. ἠναντίωμαι și ἐνηντίωμαι

ἐν-θυμέομαι, -οῦμαι „a reflecta", „a gîndi"; v. ἐνθυμήσομαι, impf. ἐνεθυμούμην, ao. —, pf. ἐντεθύμημαι

ἕννυμι „a îmbrăca"; v. ἕσω, ao. ἕσσα, pf. εἷμαι

ἑορτάζω „a sărbători"; v. ἑορτάσω, ao. ἑώρτασα, pf. ἑώρτακα

ἐπαινέω, -ῶ „a lăuda", „a aproba"; v. ἐπαινέσω/-έσομαι, ao. ἐπῄνεσα, pf. ἐπῄνεκα, P. v. ἐπαινεθήσομαι, ao. ἐπηνέθην, pf. ἐπῄνημαι

ἐπαν-ορθόω, -ῶ „a îndrepta", „a redresa"; v. ἐπανορθώσω, ao. ἐπηνώρθωσα, pf. ἐπηνώρθωκα

ἐπίσταμαι „a ști"; v. ἐπιστήσομαι, ao. ἠπιστήθην

ἕπομαι „a urma"; v. ἕψομαι, ao. ἑσπόμην (impf. εἰπόμην)

ἔραμαι „a iubi", „a fi îndrăgostit"; v. ἐρασθήσομαι, ao. ἠρασάμην și ἠράσθην, pf. ἤρασμαι

ἐργάζομαι „a munci"; v. ἐργάσομαι, ao. εἰργασάμην, pf. εἴργασμαι, P. v. ἐργασθήσομαι, ao. εἰργάσθην, pf. εἴργασμαι

*ἔρομαι „a întreba"; v. ἐρήσομαι, ao. ἠρόμην, pf. —

ἕρπω „a se tîrî", „a șerpui"; v. ἕρψω, ao. εἷρψα, pf. —

ἔρρω „a merge lent"; v. ἐρρήσω, ao. ἤρρησα, pf. —

ἔρχομαι „a veni"; v. ἐλεύσομαι, ao. ἦλθον, pf. ἐλήλυθα

ἐσθίω „a mînca"; v. ἔδομαι, ao. ἔφαγον, pf. ἐδήδοκα și ἔδηδα, P. ao. ἠδέσθην, pf. ἐδήδεσμαι

ἑστιάω, -ῶ „a găzdui", „a ospăta"; v. ἑστιάσω, ao. εἱστίασα, pf. εἱστίακα, P. ao. εἱστιάθην, pf. εἱστίαμαι

εὑρίσκω „a găsi", „a întîlni"; v. εὑρήσω, ao. εὗρον/ηὗρον, pf. ηὕρηκα/εὕρηκα, P. v. εὑρεθήσομαι, ao. εὑρέθην, pf. εὕρημαι

εὐφραίνω „a (se) bucura"; v. εὐφρανῶ, ao. ηὔφρανα, pf. —, P. v. εὐφρανθήσομαι, ao. ηὐφράνθην, pf. —

ἔχω „a avea", „a (se) ține de"; v. ἕξω, σχήσω, ao. ἔσχον, pf. ἔσχηκα, P. v. σχεθήσομαι, ao. ἐσχέθην, pf. ἔσχημαι (impf. εἶχον, εἰχόμην)

ἕψω „a face să fiarbă"; v. ἑψήσω, ao. ἥψησα, pf. —, P. v. ἑψηθήσομαι, ao. ἡψήθην și ἥφθην, pf. ἥψημαι

ζάω, -ῶ (-ῇς) „a trăi"; v. ζήσω și ζήσομαι, ao. ἔζησα, pf. ἔζηκα (cf. și βιόω)

ζεύγνυμι „a înjuga", „a uni"; v. ζεύξω, ao. ἔζευξα, pf. —, P. ao. ἐζεύχθην și ἐζύγην, pf. ἔζευγμαι

ζέω „a fierbe"; v. ζέσω, ao. ἔζεσα, pf. —, P. ao. ἐζέσθην, pf. ἔζεσμαι

ζώννυμι „a încinge"; v. ζώσω, ao. ἔζωσα, pf. ἔζωκα, P. ao. ἐζώσθην, pf. ἔζωμαι și ἔζωσμαι

ἥδω și ἥδομαι „a se bucura"; v. ἥσω, ao. ἧσα, pf. —, P. v. ἡσθήσομαι, ao. ἥσθην

ἡττάω/-σσάω, -ῶ „a fi inferior", „a fi învins"; v. ἡττήσσω, ao. ἥττησα, pf. ἥττηκα, P. v. ἡττηθήσομαι, ao. ἡττήθην, pf. ἥττημαι

θάπτω „a înmormînta"; v. θάψω, ao. ἔθαψα, pf. —, P. v. ταφήσομαι, ao. ἐτάφθην și ἐτάφην, pf. τέθαμμαι

θαυμάζω „a se mira", „a admira"; v. θαυμάσομαι, ao. ἐθαύμασα, pf. τεθαύμακα, P. ao. ἐθαυμάσθην, pf. τεθαύμασμαι

θνῄσκω „a muri"; cf. ἀπο-θνῄσκω

θραύω „a sfărîma", „a sfîșia"; v. θραύσω, ao. ἔθραυσα, pf. —, P. ao. ἐ-θραύσθην, pf. τέθραυσμαι

θύω „a jertfi"; v. θύσω, ao. ἔθυσα, pf. τέθυκα, P. v. τυθήσομαι, ao. ἐτύθην, pf. τέθυμαι

ἰάομαι, -ῶμαι „a vindeca"; v. ἰάσομαι, ao. ἰασάμην și ἰάθην, pf. ἴαμαι

ἱκνέομαι, -οῦμαι cf. ἀφικνέομαι

ἱλάσκομαι „a face favorabil"; v. ἱλάσομαι, ao. ἱλασάμην, pf. —

καθαίρω „a purifica"; v. καθαρῶ, ao. ἐκάθηρα, pf. —, P. ao. ἐκαθάρθην, pf. κεκάθαρμαι

καθ-έζομαι „a se așeza"; v. καθεδοῦμαι, ao. ἐκαθέσθην, pf. —

καθεύδω „a se culca pentru a dormi"; v. καθευδήσω (impf. καθηῦδον și ἐκάθευδον)

κάθημαι „a ședea" (Conj. pr. καθῶμαι, opt. pr. καθοίμην/καθῄμην, inf. pr. καθῆσθαι, part. pr. καθήμενος, ind. impf. ἐκαθήμην)

καθίζω „a așeza"; v. καθίσω și καθιῶ, ao. ἐκάθισα, pf. κεκάθικα, M. v. καθιζήσομαι, ao. ἐκαθιζήθην

καίω (κάω) „a arde"; v. καύσω, ao. ἔκαυσα, pf. κέκαυκα, P. v. καυθήσομαι, ao. ἐκαύθην, pf. κέκαυμαι

καλέω, -ῶ „a numi"; v. καλέσω, καλῶ, ao. ἐκάλεσα, pf. κέκληκα, P. v. κληθήσομαι, ao. ἐκλήθην, pf. κέκλημαι

κάμνω „a munci trudind", „a obosi"; v. καμοῦμαι, ao. ἔκαμον, pf. κέκμηκα

κατ-άγνυμι „a sfărîma"; v. κατάξω, ao. κατέαξα, pf. —, P. v. καταχθήσομαι, ao. κατεάχθην și κατεάγην, pf. A. sens P. κατέαγα și P. κατέαγμαι

καταδαρθάνω „a adormi"; v. καταδαρθήσομαι, ao. κατέδαρθον, pf. καταδεδάρθηκα

κατακλίνω „a se culca"; cf. κλίνω

κεῖμαι „a fi întins", „a zăcea"; v. κείσομαι (impf. ἐκείμην)

κελεύω „a porunci"; v. κελεύσω, ao. ἐκέλευσα, pf. κεκέλευκα, P. v. κελευσθήσομαι, ao. ἐκελεύσθην, pf. κεκέλευ(σ)μαι

κέλομαι „a presa", „a apăsa"; v. κελήσομαι, ao. ἐκελησάμην și ἐκεκλόμην

κεράννυμι „a amesteca"; v. κεράσω și κερῶ, ao. ἐκέρασα, pf. κέκρακα, P. v. κραθήσομαι, ao. ἐκράθην și ἐκεράσθην, pf. κέκραμαι

κερδαίνω „a cîștiga"; v. κερδανῶ, ao. ἐκέρδανα, pf. κεκέρδηκα și κεκέρδαγκα

κλάζω „a țipa"; v. κλάγξω, ao. ἔκλαγξα și ἔκλαγον, pf. κέκλαγγα și κέκλαγα

κλαίω „a plînge"; v. κλαύσομαι și κλαιήσω, ao. ἔκλαυσα, pf. —, P. ao. ἐκλαύσθην, pf. κέκλαυ(σ)μαι

κλείω/κλῄω „a încuia"; v. κλείσω, ao. ἔκλεισα, pf. κέκλεικα, P. v. κλεισθήσομαι, ao. ἐκλείσθην, pf. κέκλει(σ)μαι

κλέπτω „a fura"; v. κλέψω, ao. ἔκλεψα, pf. κέκλοφα, P. ao. ἐκλέφθην și ἐκλάπην, pf. κέκλεμμαι

κόπτω „a lovi tăind"; v. κόψω, ao. ἔκοψα, pf. κέκοφα, P. v. κοπήσομαι, ao. ἐκόπην, pf. κέκομμαι

κράζω „a țipa răgușit", „a croncăni"; v. II κεκράξομαι, ao. ἔκραγον și ἔκραξα, pf. pr. κέγραγα

κρεμάννυμι „a atîrna"; v. κρεμάσω și κρεμῶ, ao. ἐκρέμασα, pf. —, M. v. κρεμάσομαι, ao. ἐκρεμάσθην

κτάομαι, -ῶμαι „a dobîndi", „a cîștiga"; v. κτήσομαι, ao. ἐκτησάμην, pf. κέκτημαι, P. ao. ἐκτήθην

κτείνω „a tăia", „a ucide"; v. κτενῶ, ao. ἔκτεινα și ἔκτανον, pf. ἔκτονα, P. pf. ἔκταμαι

λαγχάνω „a obține la sorți"; v. λήξομαι, ao. ἔλαχον, pf. εἴληχα, P. ao. ἐλήχθην, pf. εἴληγμαι

λαμβάνω „a prinde", „a lua"; v. λήψομαι, ao. ἔλαβον, pf. εἴληφα, P. v. ληφθήσομαι, ao. ἐλήφθην, pf. εἴλημμαι

λανθάνω „a rămîne ascuns"; v. λήσω, ao. ἔλαθον, pf. λέληθα, M. P. pr. ἐπιλανθανομαι „a uita", v. ἐπιλήσομαι, ao. ἐπελαθόμην, pf. ἐπιλέλησμαι

λέγω „a spune", „a vorbi"; v. λέξω și ἐρῶ, ao. ἔλεξα, εἶπον, εἶπα, pf. εἴρηκα, P. v. λεχθήσομαι, ῥηθήσομαι, ao. ἐλέχθην, ἐρρήθην, pf. λέλεγμαι, εἴρημαι

λείπω „a lăsa", „a părăsi"; v. λείψω, ao. ἔλιπον, pf. λέλοιπα, P. v. λειφθήσομαι, ao. ἐλείφθην, pf. λέλειμμαι

λογίζομαι „a calcula", „a socoti: v. λογίσομαι și λογιοῦμαι, ao. ἐλογισάμην, pf. λελόγισμαι, P. ao. ἐλογίσθην, pf. λελόγισμαι

μαίνω, -ομαι „a fi nebun"; v. —, ao. ἔμηνα, ἐμάνην, M. v. μανοῦμαι și μανέσομαι, ao. ἐμηνάμην, pf. μεμάνημαι

μανθάνω „a învăța"; v. μαθήσομαι, ao. ἔμαθον, pf. μεμάθηκα

μάχομαι „lupta"; v. μαχοῦμαι, ao. ἐμαχεσάμην, pf. μεμάχημαι

μεθύσκω/-θύω „a se îmbăta"; v. μεθύσω, ao. ἐμέθυσα, pf. —, P. v. μεθυσθήσομαι, ao. ἐμεθύσθην, pf. μεμέθυσμαι

μέλει (μοι) „mă preocupă"; v. μελήσει, ao. ἐμέλησε, pf. μεμέληκε

μέλλω „a fi pe punctul de a"; v. μελλήσω, ao. ἐμέλλησα/ἠμέλλησα, pf. —

μένω „a rămîne"; v. μενῶ, ao. ἔμεινα, pf. μεμένηκα și μέμονα

μίγνυμι „a amesteca"; v. μίξω, ao. ἔμιξα, pf. μέμιχα, P. v. μιχθήσομαι, μιγήσομαι, ao. ἐμίχθην, ἐμίγην, pf. μέμιγμαι

μιμνήσκω „a(-și) aminti"; v. μνήσω, ao. ἔμνησα, pf. —, P. M. v. μνήσομαι, μνησθήσομαι, ao. ἐμνησάμην, ἐμνήσθην, pf. μέμνημαι

νέμω „a împărți", „a paște"; v. νεμῶ, ao. ἔνειμα, pf. νενέμηκα

νέω „a naviga", „a pluti"; v. νεύσομαι, ao. ἔνευσα, pf. νένευκα

νίζομαι „a se spăla"; v. νίψομαι, ao. ἐνιψάμην, pf. νένιμμαι

ὄζω „a mirosi"; v. ὀζήσω, ao. ὤζησα, pf. ὄδωδα

οἶδα „a ști"; v. εἴσομαι, m.m.c.pf. ᾔδειν, part. pf. εἰδώς, ἰδυῖα, -ός, inf. pf. εἰδέναι

οἰμώζω „a se boci", „a geme"; v. οἰμώξομαι, οἰμώξω, ao. ᾤμωξα, pf. —, P. ao. ᾠμώχθην, pf. ᾤμωγμαι

οἴομαι „a crede"; v. οἰήσομαι, ao. ᾠήθην, ᾠησάμην, pf. —

οἴχομαι „a merge", „a veni", „a pleca"; v. οἰχήσομαι, ao. —, pf. ᾤχημαι, οἴχωκα, ᾤχωκα

ὄλλυμι cf. ἀπ-όλλυμι

ὀλολύζω „a țipa ascuțit"; v. ὀλολύξομαι/-ξω, ao. ὠλόλυξα, pf. —

ὄμνυμι „a jura"; v. ὀμοῦμαι, ὀμόσω, ao. ὤμοσα, pf. ὀμώμοκα, P. v. ὀμοσθήσομαι, ao. ὠμόθην, pf. ὀμώμομαι și ὀμώμοσμαι

ὀνίνημι „a fi util, profitabil, avantajos"; v. ὀνήσω, ao. ὤνησα, pf. —

ὀξύνω cf. παρ-οξύνω

ὁράω, -ῶ „a vedea"; v. ὄψομαι, ao. εἶδον, pf. ἑώρακα/ἑόρακα și ὄπωπα, P. v. ὀφθήσομαι, ao. ὤφθην, pf. ὦμμαι și ἑώραμαι (impf. ἑώρων)

ὀργίζω „a mînia", „a înfuria"; v. ὀργιῶ, ao. ὤργισα, pf. —, M. P. v. ὀργιοῦμαι, ὀργισθήσομαι, ao. ὠργίσθην, pf. ὤργισμαι

ὀρύττω/-σσω „a săpa"; v. ὀρύξω, ao. ὤρυξα, pf. ὀρώρυχα, P. v. ὀρυχθήσομαι, ao. ὠρύχθην, pf. ὀρώρυγμαι

ὀσφραίνω/ὀσφραίνομαι „a face să simtă (mirosul)", „a adulmeca"; v. ὀσφρήσομαι, ao. ὠσφρόμην, ὠσφρησάμην, P. intr. ao. ὠσφράνθην

ὀφείλω „a datora"; v. ὀφειλήσω, ao. ὠφείλησα, ὤφελον, pf. ὠφείληκα, P. ao. ὠφειλήθην (pf. part. ὠφειλημένος)

παίζω „a se juca"; v. παίξω, ao. ἔπαιξα, ἔπαισα, pf. πέπαικα, P. ao. ἐπαίχθην, pf. πέπαισμαι, πέπαιγμαι

παίω „a lovi", „a bate"; v. παίσω, παιήσω, ao. ἔπαισα, pf. πέπαικα, P. ao. ἐπαίσθην, pf. πέπαισμαι

παρ-οινέω, -ῶ „a zice/a face în stare de beție"; v. —, ao. ἐπαρῴνησα, pf. πεπαρῴνηκα, P. „a fi tratat ca bețiv", ao. ἐπαρῳνήθην, pf. πεπαρῴνημαι

παρ-οξύνω „a ațîța", „a asmuți"; v. παρ-οξυνῶ, ao. παρώξυνα, P. ao. παρωξύνθην, pf. παρώξυμμαι

πάσχω „a suferi"; v. πείσομαι, ao. ἔπαθον, pf. πέπονθα

πείθω „a convinge"; v. πείσω, ao. ἔπεισα, pf. πέπεικα, P. pr. πείθομαι, v. πεισθήσομαι, ao. ἐπείσθην, pf. πέπεισμαι

πείθομαι „a asculta de", „a se supune"; v. πείσομαι, ao. ἐπιθόμην, pf. πέποιθα

πειράω, -ῶ „a încerca"; v. πειράσω, ao. ἐπείρασα, pf. πεπείρακα, P. ao. ἐπειράθην, pf. πεπείραμαι

πέμπω „a trimite"; v. πέμψο, ao. ἔπεμψα, pf. πέπομφα, P. v. πεμφθήσομαι, ao. ἐπέμφθην, pf. πέπεμμαι

πετάννυμι „a desfășura", „a întinde brațele pentru a îmbrățișa"; v. πετάσω, πετῶ(-ᾷς), ao. ἐπέτασα, pf. —, P. ao. ἐπετάσθην, pf. πεπέτα(σ)μαι

πέτομαι „a zbura"; v. πτήσομαι, ao. ἐπτόμην, ἔπτην, pf. —

πέττω/-σσω „a fierbe"; v. πέψω, ao. ἔπεψα, pf. —, P. ao. ἐπέφθην, pf. πέπεμμαι

πήγνυμι „a înfige"; v. πήξω, ao. ἔπηξα, pf. πέπηγα, P. v. παγήσομαι, ao. ἐπάγην, pf. —

πίμπλημι „a umple"; v. πλήσω, ao. ἔπλησα, pf. —, P. v. πλησθήσομαι, ao. ἐπλήσθην, pf. πέπλησμαι

πίμπρημι „a incendia"; v. πρήσω, ao. ἔπρησα, pf. —, P. ao. ἐπρήσθην, pf. πέπρησμαι

πίνω „a bea"; v. πίομαι, ao. ἔπιον, pf. πέπωκα, P. v. ποθήσομαι, ao. ἐπόθην, pf. πέπομαι

πιπράσκω „a vinde"; v. περάσω, περῶ, ao. ἐπέρασα, pf. πέπρακα, P. v. πραθήσομαι, ao. ἐπράθην, pf. πέπραμαι

πίπτω „a cădea"; v. πεσοῦμαι, ao. ἔπεσον pf. πέπτωκα

πλάττω/-σσω „a plăsmui"; v. πλάσω, ao. ἔπλασα, pf. πέπλακα, P. ao. ἐπλάσθην, pf. πέπλασμαι

πλέω „a naviga"; v. πλεύσομαι, ao. ἔπλευσα, pf. πέπλευκα, P. ao. ἐπλεύσθην, pf. πέπλευσμαι

πλήσσω/-ττω „a lovi"; v. πλήξω, ao. ἔπληξα, pf. πέπληχα și πέπληγα, P. ao. ἐπλήχθην, ἐπλήγην, ἐπλάγην, pf. πέπληγμαι

πνέω „a sufla"; v. πνεύσω, πνευσοῦμαι, ἔπνευσα, pf. πέπνευκα, P. ao. ἐπνεύσθην, pf. πέπνυμαι

πνίγω „a sugruma"; v. πνίξω, πνίξομαι, ao. ἔπνιξα, pf. —, P. v. πνιγήσομαι, ao. ἐπνίγην, pf. πέπνιγμαι

πορεύω „a transporta"; v. πορεύσω, ao. ἐπόρευσα, pf. —, M. „a merge, a călători", pr. πορεύομαι, v. πορεύσομαι, ao. ἐπορεύθην, pf. πεπόρευμαι

πράττω „a face"; v. πράξω, ao. ἔπραξα, pf. πέπραχα și πέπραγα, P. v. πραχθήσομαι, ao. ἐπράχθην, pf. πέπραγμαι

πυνθάνομαι „a se informa", „a întreba"; v. πεύσομαι, ao. ἐπυθόμην, pf. πέπυσμαι

ῥέω „a curge"; v. ῥεύσομαι, ῥυήσομαι, ao. ἔρρευσα, ἐρρύην, pf. ἐρρύηκα

ῥήγνυμι „a rupe"; v. ῥήξω, ao. ἔρρηξα, pf. ἔρρηχα, ἔρρωγα, P. v. ῥαγήσομαι, ao. ἐρρήχθην, ἐρράγην, pf. —

ῥίπτω „a arunca"; v. ῥίψω, ao. ἔρριψα, pf. ἔρριφα, P. v. ῥιφήσομαι, ao. ἐρρίφθην, ἐρρίφην, pf. ἔρριμμαι

ῥώννυμι „a întări", „a fortifica"; (v. ῥώσω), ao. ἔρρωσα, pf. —, P. v. ῥωσθήσομαι, ao. ἐρρώσθην, pf. ἔρρωμαι

σαλπίζω „a suna din goarnă"; v. σαλπιῶ, σαλπίσω, ao. ἐσάλπιξα, ἐσάλπιγξα, P. pf. 3 sg. ἐσάλπιγκται

σβέννυμι „a stinge"; v. σβέσω, ao. ἔσβεσα, pf. —, P. ao. ἐσβέσθην, ἔσβην, pf. ἔσβεσμαι, v. recent σβήσομαι, σβεσθήσομαι

σείω „a zgudui", „a cutremura"; v. σείσω, ao. ἔσεισα, pf. σέσεικα, P. ao. ἐσείσθην, pf. σέσεισμαι

σημαίνω „a marca", „a însemna"; v. σημανῶ, ao. ἐσήμηνα, pf. σεσήμαγκα, P. v. σημανθήσομαι, ao. ἐσημάνθην, pf. σεσήμασμαι

σήπω „a (se) descompune", „a putrezi"; v. σήψω, ao. ἔσηψα, pf. —, P. v. σαπήσομαι, ao. ἐσάπην, pf. σέσηπα

σκάπτω „a săpa"; v. σκάψω, ao. ἔσκαψα, pf. ἔσκαφα, P. ao. ἐσκάφην, pf. ἔσκαμμαι

σκεδάννυμι „a răspîndi", „a împrăștia"; v. σκεδάσω și σκεδῶ(-ᾷς), ao. ἐσκέδασα, pf. —, P. v. σκηδασθήσομαι, ao. ἐσκεδάσθην, pf. ἐσκέδασμαι

σπάω, -ῶ „a smulge"; v. σπάσω, ao. ἔσπασα, pf. ἔσπακα, P. v. σπασθήσομαι, ao. ἐσπάσθην, pf. ἔσπασμαι

σπείρω „a semăna", „a însămînța"; v. σπερῶ, ao. ἔσπειρα, pf. ἔσπαρκα, P. ao. ἐσπάρην, pf. ἔσπαρμαι

σπένδω „a vărsa libații"; v. σπείσω, ao. ἔσπεισα, pf. —, M. „a încheia tratat", v. σπείσομαι, ao. ἐσπεισάμην, pf. ἔσπεισμαι

στέλλω „a trimite"; v. στελῶ, ao. ἔστειλα, pf. ἔσταλκα, M. στέλλομαι „a pleca", v. —, ao. ἐστειλάμην, pf. ἔσταλμαι, P. „a fi trimis", v. σταλήσομαι, ao. ἐστάλην, pf. ἔσταλμαι

στενάζω „a geme"; v. στενάξω, ao. ἐστέναξα, pf. —

στερίσκω „a priva de"; v. στερήσω, ao. ἐστέρησα, pf. ἐστέρηκα, P. „a fi privat de/lipsit de", v. στερήσομαι, ao. ἐστερήθην, pf. ἐστέρημαι

στρέφω „a întoarce"; v. στρέψω, ao. ἔστρεψα, pf. ἔστροφα, P. v. στραφήσομαι, ao. ἐστράφην, pf. ἔστραμμαι

στρώννυμι „a așterne"; v. στρώσω, ao. ἔστρωσα, pf. ἔστρωκα, P. v. στρωθήσομαι, ao. ἐστρώθην, pf. ἔστρωμαι

συλ-λέγω „a aduna"; v. συλ-λέξω, ao. συνέλεξα, pf. συνείλοχα, P. v. συλλεγήσομαι, ao. συνελέχθην și συνελέγην, pf. συνείλεγμαι

σφάλλω „a face să cadă", „a abate"; v. σφαλῶ, ao. ἔσφηλα și ἔσφαλον, pf. ἔσφαλκα, P. v. σφαλήσομαι, ao. ἐσφάλην, pf. ἔσφαλμαι

σῴζω „a salva"; v. σώσω, ao. ἔσωσα, pf. σέσωκα, P. v. σωθήσομαι, ao. ἐσώθην, pf. σέσω(σ)μαι

τείνω „a întinde"; v. τενῶ, ao. ἔτεινα, pf. τέτακα, P. v. ταθήσομαι, ao. ἐτάθην, pf. τέταμαι

τελέω, -ῶ „a sfîrși", „a termina"; v. τελέσω și τελῶ, ao. ἐτέλεσα, pf. τετέλεκα, P. v. τελεσθήσομαι, ao. ἐτελέσθην, pf. τετέλεσμαι

τέμνω „a tăia"; v. τεμῶ, ao. ἔτεμον, pf. τέτμηκα, P. v. τμηθήσομαι, ao. ἐτμήθην, pf. τέτμημαι

τήκω „a (se) topi"; v. τήξω, ao. ἔτηξα, pf. τέτηκα, P. v. τακήσομαι, ao. ἐτήχθην și ἐτάκην, pf. τέτηγμαι

τίθημι „a pune", „a plasa"; v. θήσω, ao. ἔθηκα, pf. τέθεικα, P. v. τεθήσομαι, ao. ἐτέθην, pf. τέθειμαι

τίκτω „a naște"; v. τέξω și τέξομαι, ao. ἔτεκον, pf. τέτοκα, P. v. τεχθήσομαι, ao. ἐτέχθην, pf. τέτεγμαι

τίνω „a plăti", „a achita", „a răzbuna"; v. τίσω, τείσω, ao. ἔτισα, ἔτεισα, pf. τέτικα, τέτεικα, P. ao. ἐτίσθην, ἐτείσθην, pf. τέτισμαι, τέτεισμαι

τιτράω, -ῶ „a pătrunde", „a străpunge"; v. τρήσω, ao. ἔτρησα, pf. —, P. ao. ἐτρήθην, pf. τέτρημαι

τιτρώσκω „a străpunge", „a răni"; v. τρώσω, ao. ἔτρωσα, pf. τέτρωκα, P. v. τρωθήσομαι, ao. ἐτρώθην, pf. τέτρωμαι

τρέπω „a întoarce"; v. τρέψω, ao. ἔτρεψα, ἔτραπον, pf. τέτροφα, τέτραφα, P. ao. ἐτρέφθην, ἐτράπην, pf. τέτραμμαι

τρέφω „a hrăni"; v. θρέψω, ao. ἔθρεψα, pf. τέτροφα, P. v. τραφήσομαι, ao. ἐτρέφθην, ἐτράφην, pf. τέθραμμαι

τρέχω „a alerga"; v. δραμοῦμαι, ao. ἔδραμον, pf. δεδράμηκα, δέδρομα

τρίβω „a freca", „a măcina"; v. τρίψω, ao. ἔτριψα, pf. —, P. v. τριφθήσομαι, τριβήσομαι, ao. ἐτρίφθην, ἐτρίβην, pf. τέτριμμαι

τρώγω „a roade"; v. τρώξομαι, ao. ἔτρωξα, ἔτραγον, P. pf. τέτρωγμαι

τυγχάνω „a obține", „a se întîlni", „a se întîmpla"; v. τεύξομαι, ao. ἔτυχον, pf. τετύχηκα

τύπτω și τυπτέω „a lovi de aproape"; v. τυπτήσω, ao. ἔτυψα, ἐτύπτησα, ἔτυπον, pf. τετύπτηκα, P. ao. ἐτυπτήθην, ἐτύπην, pf. τέτυμμαι, τετύπτημαι

ὑπισχνέομαι, -νοῦμαι „a promite"; v. ὑποσχήσομαι, ao. ὑπεσχόμην, pf. ὑπέσχημαι

φαίνω „a (se) arăta"; v. φανῶ, ao. ἔφηνα, pf. πέφαγκα, P. v. φανήσομαι, ao. ἐφάνθην, ἐφάνην, pf. πέφηνα, πέφασμαι

φαντάζω „a da iluzia", „a-și imagina"; P. v. φαντασθήσομαι, ao. ἐφαντάσθην

φάσκω cf. φημί

φέρω „a purta"; v. οἴσω, οἴσομαι, ao. ἤνεγκον, ἤνεγκα, pf. ἐνήνοχα, P. v. ἐνεχθήσομαι, οἰσθήσομαι, ao. ἠνέχθην, pf. ἐνήνεγμαι

φεύγω „a fugi"; v. φεύξομαι, ao. ἔφυγον pf. πέφευγα

φημί „a spune"; v. φήσω, ao. ἔφησα, pf. —

φθάνω „a depăși", „a o lua înainte"; v. φθήσομαι, φθάσω, ao. ἔφθασα, ἔφθην, pf. ἔφθακα

φθείρω „a distruge"; v. φθερῶ, ao. ἔφθειρα, pf. ἔφθαρκα, ἔφθορα, P. v. φθαρήσομαι, ao. ἐφθάρην, pf. ἔφθαρμαι

φθίνω „a se consuma"; v. φθινήσω, ao. ἔφθινα, ἐφθίνησα

φθίω „a se consuma"; v. φθίσω, ao. ἔφθισα, pf. ἔφθικα, P. ao. ἐφθίθην, pf. ἔφθιμαι

φύω „a face să se nască/să crească"; v. φύσω, ao. ἔφυσα, ἔφυν, pf. πέφυκα, P. v. φυήσομαι, ao. ἐφύην

χαίρω „a se bucura"; v. χαιρήσω, ao. ἐχαίρησα, ἐχάρην, pf. κεχάρηκα

χανδάνω „a conține"; v. χείσομαι, ao. ἔχαδον, pf. κέχανδα

χάσκω și χαίνω „a căsca"; ao. ἔχανον, pf. κέχηνα

χέω „a vărsa"; v. χέω, ao. ἔχεα, pf. —, P. v. χυθήσομαι, ao. ἐχύθην, pf. κέχυμαι

χράομαι, -ῶμαι „a se folosi de"; v. χρήσομαι, ao. ἐχρησάμην, pf. κέχρημαι

χρῆν „a proroci", „a da un oracol"; v. χρήσω, ao. ἔχρησα, pf. κέχρηκα

χρίω „a unge"; v. χρίσω, ao. ἔχρισα, pf. κέχρικα, P. v. χρισθήσομαι, ao. ἐχρίσθην, pf. κέχρι(σ)μαι

ψαύω „a palpa", „a tatona"; v. ψαύσω, ao. ἔψαυσα, pf. ἔψαυκα, P. ao. ἐψαύσθην, pf. ἔψαυσμαι

ψάω, -ῶ „a rade", „a șterge"; v. ψήσω, ao. ἔψησα, pf. —, P. ao. ἐψή(σ)θην, pf. ἔψη(σ)μαι

ὠθέω „a împinge"; v. ὤσω, ao. ἔωσα, pf. ἔωκα, P. v. ὠσθήσομαι, ao. ἐώσθην, pf. ἔωσμαι

*ὠνέω „a cumpăra"; pf. ἐώνηκα (part. pf. ἐωνηκώς), P. pr. ὠνέομαι, ao. ἐωνήθην, pf. ἐώνημαι

Bibliografie

Blass, Fr.; Debrunner, Al., *Grammatik des neutestamentlichen Griechisch*, Göttingen, ed. 7, 1943.

Bechtel, Fr., *Die griechischen Dialekte*, 3 vol., Berlin, 1921–1924.

Boisacq, E., *Dictionnaire étymologique de la langue grecque*, Paris, 1913.

Brugmann, K., *Griechische Grammatik*, München, 1900.

Buck, C. D., *The Greek Dialects. Grammar. Selected Inscriptions. Glossary*, Chicago, 1928.

Chantraine, P., *Grammaire homérique*, 2 vol., Paris, 1958.

Chantraine, P., *Morphologie historique du grec*, Paris, 1947.

Daremberg, Ch. — Saglio, Ed., *Dictionnaire des antiquités grecques et romaines*, 5 vol., Paris, 1926–1929.

Denniston, J. D., *The Greek Particles*, Oxford, 1954.

Glotz, G., *Histoire grecque*, 4 vol., Paris, 1936–1938.

Humbert, J., *Syntaxe grecque*, Paris, 1954.

Kühner, R., *Ausführliche Grammatik der griechischen Sprache*, 2 vol., Hannover–Leipzig, ed. 3, 1890–1898.

Laurand, L., *Manuel des études grecques et latines*, 4 vol., Paris, 1940–1942.

Lejeune, M., *Traité de phonétique grecque*, Paris, 1955.

Meillet, A., *Aperçu d'une histoire de la langue grecque*, Paris, 1930.

Meillet, A. — Vendryes, J., *Traité de grammaire comparée des langues classiques*, Paris, 1924.

Pernot, H., *D'Homère à nos jours, histoire, écriture, prononciation du grec*, Paris, 1921.

Ștef, A.-F., *Fonologia greacă*, București, T. U. B., 1985.

Ştef, A.-F., *Morfologia istorică greacă. I. Morfologia numelui,* Bucureşti, T. U. B., 1988.

Ştef, A.-F., *Sintaxa structurală a limbii vechi greceşti,* Bucureşti, T. U. B., ed. 2, 1986.

Schwyzer, E., *Griechische Grammatik,* 2 vol., München, 1950.

Valaori, J., *Elemente de lingvistică indo-europeană,* Bucureşti, 1924.

Vendryes, J., *Traité d'accentuation grecque,* Paris, 1904.

Ventris, M. — Chadwick, J., *Documents in Mycenaean Greek,* Cambridge, 1959.

Lista autorilor folosiți

AISOPOS (Αἴσωπος), poet, probabil din Sigeion, secolul al III-lea î.e.n. (fragmente la E. Diehl, *Anthologia Lyrica Graeca,* vol. I, Teubner, Leipzig, 1936).

ALCEU (Ἀλκαῖος [Alc.]), secolul al VI-lea î.e.n., Mytilene, Lesbos. Poet liric. Opera este scrisă în dialect eolic, graiul din Lesbos. Strofa preferată îi poartă numele („strofă alcaică"). Tematica predilectă este inspirată din viața politică a cetății, în care era activ implicat; el mai cîntă plăcerile vieții, cu unele speculații filozofice. A compus și imnuri corale (E. Lobel — D. L. Page, *Poetarum Lesbiorum Fragmenta,* Clarendon, Cambridge, 1955; Th. Reinach — Aimée Puech, *Alcaeus Poemata,* Les Belles Lettres, Paris, 1937).

ALCMAN (Ἀλκμάν), secolul al VII-lea î.e.n., Sardes, Lydia — Sparta, Laconia. Contemporan cu Hesiod. Poet liric. A compus cîntece corale în dialect doric, sub formă de imnuri, în cinstea zeilor. Azi, fragmente (E. Diehl, *Anthologia Lyrica Graeca,* ed. a II-a, vol. II, Teubner, Leipzig, 1942).

ANACREON (Ἀνακρέων), secolele al VI-lea–al V-lea î.e.n., Teos, Ionia — Atena. Poet liric, poet de curte, ca oaspete al unor personalități, precum Polycrates din Samos, Echecratides din Thessalia, Hipparchos din Atena. A cîntat în versuri scurte, vioaie, desfătările vieții, iubirea, dragostea de viață (E. Diehl, *Anthologia Lyrica Graeca,* ed. a II-a, vol. I, Teubner, Leipzig, 1936, pp. 160–192).

APOLLODOR (Ἀπολλόδωρος) din Atena, secolul al II-lea î.e.n., trăiește mai mult la Pergam sub Attalos II. Mitograf. Opera sa principală: *Despre zei,* 24 de cărți, azi fragmente. O altă lucrare, *Chronica,* în 4 cărți, este compusă în trimetri iambici (F. Jacoby, *Apollodors Chronik,* Berlin, 1902). Lui i se atribuie *Bibliotheca,* lucrare mitologică despre genealogiile zeilor și eroilor (fragmente la R. Wagner, *Mythographi Graeci,* I, Teubner, Leipzig, 1894, pp. 1–169).

APPIAN (Ἀππιανός [App.]), c. 105 e.n., Alexandria, Egipt–195 e.n. Istoric. A scris *Istoria Romană*, 24 de cărți, în ordinea cuceririlor romane (L. Mendelsohn, *Romanarum Historiarum quae supersunt*, 4 vol., Teubner, Leipzig, 1875–1881).

ARHILOH (Ἀρχίλοχος), secolul al VII-lea î.e.n., Paros. Poet liric. Opera: poeme elegiace și iambice, poezie erotică și satirică, ode patriotice și religioase (E. Diehl, *Anthologia Lyrica Graeca*, ed. a III-a, vol. I, fasc. 3, Teubner, Leipzig, 1936, pp. 3–50).

ARIPHRON (Ἀρίφρων), din Sicyona, trăiește mai mult la Atena, poet liric și choreg de la sfîrșitul secolului al V-lea î.e.n. Dintre poeziile sale, se citează adesea peanul *Către Sănătate* (Azi, numai fragmente la U. Wilamowitz-Mœllendorff, *Poetarum Graecorum Fragmenta*, vol. I, partea I, Berlin, 1899).

ARISTOFAN (Ἀριστοφάνης [Ar.]), c. 445 î.e.n., Atena–c. 386 î.e.n., Atena. Poet, reprezentant ilustru al comediei grecești vechi. A compus 44 de comedii, din care doar 11 sînt păstrate: *Aharnienii*, *Cavalerii*, *Norii*, *Viespile*, *Pacea*, *Păsările*, *Lysistrata*, *Femeile la sărbătoarea Demetrei*, *Broaștele*, *Adunarea femeilor*, *Plutos* (H. van Daele, *Aristophanis Comoediae*, 3 vol., Les Belles Lettres, col. Budé, Paris, 1923, 1924, 1928).

ARISTOTEL (Ἀριστοτέλης [Aristt.]), 385 î.e.n., Stagyra, Macedonia–322 î.e.n., Chalkis, Eubeea. Filozof. Cel mai vestit reprezentant al enciclopedismului antic. Discipol al lui Platon și profesor al lui Alexandru cel Mare. A scris circa 400 de lucrări, din care s-au păstrat 47. Menționăm: *Fizica*, *Metafizica*, *Politica*, *Etica Nicomahică*, *Retorica*, *Poetica* (F. Dübner, Bussemaker, Heitz, *Aristotelis opera omnia*, 5 vol., Leipzig, 1848–1874, retipărită la Brill, Leiden, 1974).

ARRIAN (Ἀρριανός [Arr.]), secolul al II-lea, grec din Bithynia, orașul Nicomedia. Istoric. Discipol al lui Epictet. Opere de seamă: *Anabasis* sau „Expediția lui Alexandru cel Mare", și *Indica* (C. Müller, *Reliqua Arriani*, Didot, Paris, 1846–1868).

ATHENAIOS (Ἀθηναῖος [Athen.]), grec din Naucratis, Egipt, începutul secolului al III-lea. Opera: *Banchetul înțelepților*, o enciclopedie în formă de dialog: o mină inepuizabilă de informații despre oameni și lucruri din epoca clasică (G. Kaibel, *Deipnosophistae*, 3 vol., Leipzig, 1887–1890).

BACCHYLIDES (Βακχυλίδης [Bacch.]), c. 500 î.e.n., Iulis, insula Keos–452 î.e.n., ultima dată cunoscută despre viața lui. Opera sa păstrată constă din 20 de poeme, care cuprind 1400 de versuri, ce aparțin lirismului coral sub toată varietatea acestuia, la fel ca operele unchiului său Simonides și ale lui Pindar (E. Diehl, *Anthologia Lyrica Graeca*,

vol. I, Teubner, Leipzig, 1936, pp. 78 și urm.; Th. Bergk, *Poetae Lyrici Graeci*, vol. I, partea a 3-a, Leipzig, 1914, pp. 569–588).

CLEOBULOS (Κλεόβουλος [Cleob.]), secolele al VI-lea–al V-lea î.e.n. Poet liric. Autor de elegii și iambi (Th. Bergk, *Poetae Lyrici Graeci*, vol. I, partea a 3-a: *Poetae melici*, Teubner, Leipzig, 1914, pp. 201–202).

CRATES (Κράτης), secolul al V-lea î.e.n. Poet comic atenian. Se păstrează fragmente din comedia *Animale sălbatice* (Th. Kock, *Comicorum Graecorum Fragmenta*, vol. I, Teubner, Leipzig, 1880, pp. 130–144; Th. Bergk, *Poetae Lyrici Graeci*, vol. I, partea a 3-a: *Poetae elegiaci et iambographi*, Teubner, Leipzig, 1914, pp. 667–675).

DEMODOCOS (Δημόδοκος [Demod.]), poet elegiac. Fragmente în Th. Bergk, *Poetae Lyrici Graeci*, vol. I, partea a 2-a: *Poetae elegiaci et iambographi*, Teubner, Leipzig, 1914, pp. 442–444 (E. Diehl, *Anthologia Lyrica Graeca*, vol. I, Teubner, Leipzig, 1914).

DEMONAX (Δεμῶναξ), filozof cinic și moralist atenian, secolul al II-lea e.n., autorul unei cărți de *Maxime* (Ἀποφθέγματα).

DEMOSTENE (Δημοσθένης [Dem.]), 384 î.e.n., Atena–322 î.e.n., insula Calauria. Orator și om politic atenian, șeful partidului antimacedonean. Opera sa constă din 63 de discursuri, o colecție de exordii și 6 scrisori. Aproximativ 20 dintre discursuri sînt considerate azi apocrife. Renumite sînt discursurile politice ca: *Filipicele*, patru la număr, *Olinticele*, trei, *Discursul asupra coroanei*, *Pentru pace* etc. (S. H. Butscher — W. Rennie, *Demosthenes*, 4 vol., Clarendon, Oxford, 1966–1967).

DIODOR DIN SICILIA (Διόδωρος ὁ Σικελός [D.S.]), c. 80 î.e.n., Agyrion, Sicilia–29 î.e.n., Sicilia. Istoric. Opera sa, *Biblioteca istorică*, în 40 de cărți, cuprinde istoria tuturor popoarelor Orientului, Greciei și Romei, de la origini pînă la începutul cuceririi Galliei de către Caesar (59 î.e.n.) (L. Dindorf — C. Müller, *Diodorus. Bibliotheca Historica*, 5 vol., Teubner, Leipzig, 1866–1868).

DIOGENES LAERTIOS (Διογένης Λαέρτιος [D.L.]), secolul al III-lea e.n., Laerte, Cilicia. Istoric al filozofiei grecești. Opera sa: *Despre viețile și doctrinele filozofilor*, 10 cărți (O. Appelt, *Diogenes Laërtius*, *Vitae philosophorum*, Leipzig–Berlin, 1921, retipărită Berlin, 1955). Ediția românească: traducere: C. I. Balmuș; studiu introductiv și comentarii: A. M. Frenkian, *Diogenes Laertios. Despre viețile și doctrinele filozofilor*, Ed. Academiei, București, 1963.

EMPEDOCLE (Ἐμπεδοκλῆς [Emped.]), 492 î.e.n., Agrigentum, Sicilia–c. 430 î.e.n., Pelopones. Filozof și poet. Opera sa păstrată constă din două poeme filozofice, totalizînd 500 de versuri: *Purificări* și *Despre natură* (H. Diels — W. Kranz, *Die Fragmente der Vorsokratiker*, ed. a XIII-a, vol. I, Berlin, 1966, pp. 276–375). Ediția românească: traduce-

re și note: Felicia Ștef, *Empedocles*, în *Filosofia greacă pînă la Platon*, vol. I, partea a 2-a, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1979, pp. 421–548.

EPHOROS (Ἔφορος), secolul al IV-lea î.e.n., Kyme, Eolia. Discipolul lui Isocrate la Atena. Istoric. Autorul unei *Istorii universale*, care cuprinde informații de la întoarcerea Heraclizilor pînă la cucerirea Corinthului de către Filip, în 340 î.e.n. Azi, fragmente (C.-Th. Müller, *Fragmenta Historicorum Graecorum*, Didot, Paris, 1885, pp. 234–277).

ESCHIL (Αἰσχύλος), 525 î.e.n., Eleusis, Attica–456 î.e.n., Gela, Sicilia. Poet tragic. Opera sa constă din aproximativ 90 de tragedii, din care azi se păstrează integral numai șapte, și fragmente din celelalte. Cele șapte păstrate se intitulează: *Suplicantele, Perșii, Cei șapte împotriva Thebei, Prometeu înlănțuit, Agamemnon, Choeforele, Eumenidele* (G. Dindorf, *Aeschyli tragoediae superstites et deperditarum fragmenta cum annotationibus et scholiis graecis*, Oxford, 1841–1851).

ESOP (Αἴσωπος), probabil secolul al VI-lea î.e.n. Fabulist. A trăit o vreme în Samos. A murit la Delfi, lăsînd prima mare creație de fabule (E. Chambry, *Ésope. Fables*, Les Belles Lettres, Paris, ed. critică, 1925).

EUENOS (Εὔηνος), secolul al V-lea î.e.n., insula Paros. Poet și sofist. Opera sa constă din elegii, remarcabile prin grație și finețe. Azi, fragmente (E. Diehl, *Anthologia Lyrica Graeca*, vol. I, Teubner, Leipzig, 1936, pp. 92–94).

EURIPIDE (Εὐριπίδης [Eur.]), 480 î.e.n., Salamina–404 î.e.n., Pella, Macedonia. Poet tragic. Cel mai „modern" dintre tragicii greci. Din opera sa de aproximativ 90 de tragedii, se păstrează 18 și o dramă satirică: *Alcesta, Medeea, Hippolyt încoronat, Troienele, Elena, Oreste, Ifigenia în Aulida, Bacantele, Andromaca, Hecuba, Electra, Heraclizii, Hercule furios, Rugătoarele, Ifigenia în Taurida, Ion, Fenicienele, Rhesos* și drama satirică *Cyclopul* (G. Dindorf, *Euripidis tragoediae et fragmenta*, 7 vol., Oxford, 1834–1863).

HELLANICOS (Ἑλλάνικος [Hell.]), secolul al V-lea î.e.n., Mytilene, Lesbos. Logograf. A scris *Istoria attică*, de la origini pînă în vremea sa. Azi, doar fragmente (Fr. Guil. Sturz, *Hellanici Lesbii Fragmenta*, Sommer, Leipzig, 1787).

HERODOT (Ἡρόδοτος [Hdt.]), c. 490 î.e.n., Halicarnas, Caria–429 î.e.n., Thurioi, Italia. Istoric, supranumit părintele istoriei. Opera sa, *Istorii*, 9 cărți, intitulate de urmași cu numele celor nouă muze, cuprind războaiele medice, care au avut loc în prima jumătate a secolului al V-lea î.e.n., cu multe informații despre toate popoarele lumii cunoscute pe atunci, inclusiv despre daci (H. Stein, *Herodoti Historiae*, 5 vol., Berlin, 1881–1908).

HESIOD (Ἡσίοδος [Hes.]), secolul al VII-lea î.e.n., Askra, Beoția. Poet epic, autor de poezie genealogică și didactică. Principalele poeme: *Theogonia* și *Munci și zile* (P. Waltz, *Hesiodi Carmina*, Bruxelles, 1909).

HIPPONAX (Ἱππῶναξ) din Efes, secolul al V-lea î.e.n. Poet iambic, inventatorul versului choliiambic sau al iambului scazon, același cu trimetrul iambic cu piciorul ultim spondeu (E. Diehl, Anthologia *Lyrica Graeca*, vol. I, partea a 3-a, Teubner, Leipzig, 1936, pp. 96–98).

HOMER (Ὅμηρος [Hom.]), secolele al IX-lea–al VIII-lea î.e.n., Ionia sau insula Chios. Poet epic. Autorul celebrelor poeme *Iliada* și *Odiseea*, fiecare de 24 de cînturi (D. B. Monro — Thomas W. Allen, *Homeri Opera*, 5 vol., Clarendon, Oxford, ediție definitivă 1963–1964).

LUCIAN (Λουκιανός [Luc.]), c. 125 e.n., Samosata, Syria de nord–182 e.n., Egipt. A petrecut peste 20 de ani la Atena. Opera sa cuprinde 82 de lucrări, din care 12 sînt considerate apocrife. Renumite sînt *Cum trebuie scrisă istoria*, *Dialogurile morților*, *Dialogurile zeilor* (C. Iacobitz, *Luciani Opera*, 4 vol., Koehler, Leipzig, 1836–1841, reeditată ed. Teubner, 1871–1874).

LYSIAS (Λυσίας [Lys.]), c. 440 î.e.n., Atena–c. 380 î.e.n., Atena. Orator. I s-au atribuit peste 400 de discursuri, autentice fiind peste 200. Considerat artist în arta retorică (F. Didot, *Oratores Attici*, 2 vol., Paris, 1896, pp. 92–235; 250–306).

MENANDRU (Μένανδρος [Men.]), 342 î.e.n., Atena–291 î.e.n., Pireu. Poet dramatic, reprezentantul comediei noi. A compus peste 100 de comedii, dintre care menționăm: *Fata din Samos*, *Ursuzul*, *Fata cu cosiță*, *Îndrăgostitul detestat*, *Împricinații*, *Scutul* (A. Koerte — A. Thierfelder, *Menander. Reliquiae*, Leipzig, partea I, 1957, partea a II-a, 1959).

PHOKYLIDES (Φοκυλίδης), poet liric din Milet, contemporan cu Theognis (secolul al VI-lea î.e.n., după Suidas), autor de gnomi, compuși în distih elegiac (Th. Bergk, *Poetae Lyrici Graeci*, ed. a III-a, vol. II, Leipzig, 1878).

PHRYNICHOS (Φρύνιχος), atenian, secolele al IV-lea–al V-lea î.e.n. Poet tragic, primul care a introdus personaje feminine în tragedii. Drama *Căderea Miletului* i-a atras exilul (Th. Bergk, *Poetae Lyrici Graeci*, Teubner, Leipzig, 1914, vol. I, partea a 3-a, *Poetae melici*, p. 561).

PHYLOCHOROS (Φυλόχωρος), din Atena, istoric literar din secolul al III-lea î.e.n., autor a numeroase lucrări de istorie literară și civilizație elenică (fragmente la C.-Th. Müller, *Fragmenta Historicorum Graecorum*, vol. I, Didot, Paris, 1885).

PLATON (Πλάτων [Plat.]), 427 î.e.n., Atena–347 î.e.n., Atena. Filozof. Discipol al lui Socrate și întemeietorul Academiei. Opera sa constă din scrieri socratice de tinerețe pe teme morale, sociale și politice, precum și dialoguri de maturitate, ca *Symposion*, *Phaidros*, *Phaidon*,

Politeia, și de bătrînețe, ca *Parmenides, Philebos, Sophistes, Politicos, Nomoi* (M. Croiset, *Platon, Oeuvres complètes*, Les Belles Lettres, Budé, Paris, 1921–1935).

PLATON (Πλάτων [Plat.]), poet comic ce aparține comediei vechi grecești, secolele al V-lea–al IV-lea î.e.n., autorul a 28 de comedii cu caracter politic, printre care *Hyperbolos, Cleophon, Alianța* (fragmente la E. Diehl, *Anthologia Lyrica Graeca*, vol. I, Teubner, Leipzig, 1936).

PLUTARH (Πλούταρχος [Plut.]), 46 e.n., Cheroneea, Beoția–127 e.n., Cheroneea. Prozator, moralist, biograf. Opera sa se clasifică în două categorii: *Moralia* și *Viețile paralele*. Prima tratează probleme de religie, de filozofie pitagoreică, de exegeză platonică și de științe ale naturii. A doua cuprinde 50 de vieți paralele de personalități din lumile greacă și romană, judecîndu-le faptele din punct de vedere axiomatic (Cl. Linsdkog și K. Ziegler, *Plutarchus. Vitae*, 4 vol., Teubner, Leipzig, 1964–1973; C. Hubert — M. Pohlenz și alții, *Moralia*, 6 vol., ed. a II-a, Teubner, Leipzig, 1959–1971).

POLYBIU (Πολύβιος [Polyb., Pol.]), c. 201 î.e.n., Megalopolis, Arcadia, Pelopones–118 î.e.n. Istoric. Opera sa principală, *Istorii*, în 40 de cărți, un tratat de istorie universală, avînd în vedere imperiul roman, care cuprindea pe vremea autorului o parte foarte mare din lumea cunoscută (L. Dindorf, *Polybii Historiae*, Teubner, Leipzig, 1866–1868).

RUFINUS (Ῥουφῖνος), de origine latină, epocă necunoscută. Autor de epigrame erotice. Vezi *Carmina* in Horst Gasse, *Liebesdichtung der Griechen und Römer*, Dieterich, Leipzig, 1963, pp. 266–267).

SAFO (Σαπφώ [Saf.]), secolul al VI-lea î.e.n., Mytilene, Lesbos. Cea mai de seamă poetă lirică a Antichității grecești. Opera sa, de inspirație personală, cîntă iubirea, frumusețea tinereții, farmecul personal, vraja nopții cu lună etc. Safo a compus și imnuri corale închinate zeilor și un epitalam. Folosește strofa safică. Scrie în grai lesbic, ca Alceu (E. Lobel — D. L. Page, *Poetarum Lesbiorum Fragmenta*, Oxford, 1955, pp. 2–110; Th. Reinach — Aimée Puech, *Sappho Poemata*, Les Belles Lettres, Paris, 1937; Th. Bergk, *Poetae Lyrici Graeci*, vol. I, partea a 3-a: *Poetae melici*, Teubner, Leipzig, 1914, pp. 82–140).

SIMONIDE (Σιμωνίδης [Sim.]), 556 î.e.n., Iulis, insula Keos–467 î.e.n., Syracusa, Sicilia. Poet liric. A compus elegii, imnuri, epigrame, poezie corală. Din întreaga operă, s-au păstrat peste 200 de fragmente (E. Diehl, *Anthologia Lyrica Graeca*, ed. a II-a, vol. II, Teubner, Leipzig, 1942, pp. 76–143).

SKYMNOS DIN CHIOS (Σκύμνος ὁ Χῖος), istoric, geograf și poet, secolul al II-lea î.e.n., autorul unui *Periplu* (Περιήγησις) și a 742 de versuri iambice păstrate (C. Müller, *Fragmenta Historicorum Graecorum*, vol. I, ed. Didot, Leipzig, 1885).

SKYTHINOS DIN TEOS (Σκύθινος), poet și istoric de la sfîrșitul secolului al IV-lea î.e.n. (fragmente la Herman Diels, *P.Ph.F.*, 1901, pp. 169 și urm.).

SOFOCLE (Σοφοκλῆς [Sof.]), c. 495 î.e.n., Colonos, Attica–405 î.e.n., Atena. Poet tragic, cîștigător a 20 de premii la concursurile dramatice. A scris peste 120 de piese. Se păstrează următoarele șapte: *Antigona, Aiax, Electra, Œdip rege, Trachinienele, Filoctet, Œdip la Colonos,* și o dramă satirică numită *Copoii*. Sofocle a ridicat la trei numărul actorilor și a sporit ponderea umană în dramă (W. Schneidewin — A. Nauck, *Sophokles Werke,* 8 vol., ed. a IX-a, Weidmann, Berlin, 1899–1914).

SOLON (Σόλων), 640 î.e.n., Atena–560 î.e.n., Atena. Om de stat, legislator și poet liric. Opera sa poetică: elegii, iambi, tetrametri dactilici, poezie didactică (E. Diehl, *Anthologia Lyrica Graeca,* ed. a III-a, fasc. I, Teubner, Leipzig, 1936, pp. 23–49).

SOPHRON (Σόφρων), mimograf din Syracusa, secolul al V-lea î.e.n. Mimiambii lui Sophron au fost imitați de Herondas; Platon îi apreciază în mod deosebit, ținîndu-i mereu la căpătîi — după propria sa declarație. Mimiambii sînt grupați în Μίμοι ἀνδρεῖοι „Mimi bărbătești" și Μίμοι γυναικεῖοι „Mimi feminini" (fragmente la Hentze, *Des Mimes de Sophron,* Strasbourg, 1851).

STEPHANOS BYZANTIOS (Στέφανος Βυζάντιος) gramatician și enciclopedist din secolul al VI-lea e.n., autorul unui lexicon intitulat Ἐθνικά, păstrat sub forma sa prescurtată realizată de Hermolaos, la porunca împăratului Iustinian. Lexiconul cuprinde informații despre întreaga lume elenică (C.-Th. Müller, *Fragmenta Historicorum Graecorum,* vol. II, Didot, Paris, 1885).

STOBAIOS (Στοβαῖος), originar din Macedonia, secolul al VI-lea e.n., antologist, autorul lucrării *Florilegomena* (ed. Wachsmuth și Hense, *Stobaios,* Teubner, 3 vol., Leipzig, 1884–1895).

STRABON (Στράβων [Strab.]), c. 64 î.e.n., Amaseia, Pont–c. 25 e.n. Geograf și istoric din vremea împăraților Augustus și Tiberius. Opera: *Istorii,* care continuă *Istoria universală* a lui Polybiu și din care azi există puține fragmente; *Geografia,* 17 cărți, păstrată integral, cu excepția părților finale ale cărții a VII-a. Izvor însemnat pentru istoria Daciei (G. Kramer, *Strabonis Geographica,* 3 vol., Berlin, 1844–1852; Aug. Meineke, *Strabonis Geographica,* 2 vol., Teubner, Leipzig, 1852. Traducere integrală în rom.: A. F. Ștef, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1974–1983, 3 vol.).

THEOCRIT (Θεόκριτος [Theocr.]), c. 315 î.e.n., Syracusa, Sicilia sau insula Kos–c. 250 î.e.n. Poet alexandrin și ultimul din pleiada marilor poeți elini. A compus 32 de idile și 25 de epigrame (E. Legrand, *Théocrite. Idyllia,* Les Belles Lettres, Budé, Paris, 1925).

THEOGNIS (Θέογνις), secolul al VI-lea î.e.n., Megara, Istmul Corint–secolul al V-lea î.e.n., în același loc. Poet elegiac. Din opera sa a ajuns pînă la noi o culegere de *Gnomai* „elegii gnomice" în 2 cărți (D. Young, *Theognis* in *Anthologia Lyrica Graeca,* Teubner, Leipzig, 1961; Th. Bergk, *Poetae Lyrici Graeci,* partea a 2-a: *Poetae elegiaci et iambographi,* Teubner, Leipzig, 1914, pp. 482–567).

THEOPOMP (Θεόπομπος), c. 380 î.e.n., Chios–c. 305 î.e.n. Studii la Atena cu Isocrate. Prieten al lui Alexandru cel Mare. A scris mai multe discursuri și lucrări istorice, cea mai importantă fiind *Istoria lui Filip,* 58 de cărți, în care se prezintă istoria Greciei din 362 î.e.n. (dată la care se opresc *Elenicele* lui Xenofon) pînă la moartea regelui Filip al Macedoniei, în 336 î.e.n. Azi, fragmente (C.-Th. Müller, *Fragmenta Historicorum Graecorum,* Didot, Paris, 1885, pp. 278–333).

THUCYDIDE (Θουκυδίδης [Thc.]), c. 460 î.e.n., Atena–c. 396 î.e.n., Atena. Istoric. Autorul lucrării *Historiai,* 8 cărți, despre războiul peloponesiac dintre Sparta și Atena din a doua jumătate a secolului al V-lea î.e.n. Lucrare de referință, de o reală valoare științifică (O. Luschnat, *Thucydidis Historiae,* Teubner, Leipzig, 1960).

TZETZES IOANNES (Τζέτζης Ἰοάννης), gramatician și enciplopedist din Byzanț, secolul al XII-lea e.n.

XANTHOS LYDIANUL (Ξάνθος ὁ Λύδιος [Xanth.]), secolul al VI-lea î.e.n., Lydia. Logograf. Lucrarea sa, *Lydiaca* „Povestiri Lydiene", continuă istoria lui Ephoros; izvor pentru Herodot. Azi, fragmente (C. Müller, *Fragmenta Historicorum Graecorum,* vol. I, Didot, Paris, 1885, pp. 36–44).

XENOPHANES (Ξενοφάνης), poet și filozof, originar din Colophon, oraș ionic în Lydia, Asia Mică, secolul al VI-lea î.e.n., fondatorul Școlii filozofice din Eleea în Focida. A compus un poem epic și elegii (E. Diehl, *Anthologia Lyrica Graeca,* ed. a III-a, vol. I, partea a II-a, Teubner, Leipzig, 1914, pp. 446–481).

XENOFON (Ξενοφῶν [Xen.]), c. 340 î.e.n., dema Erchia, Attica–354 î.e.n., Corint. Istoric, filozof, moralist. Din opera sa vastă, cităm: *Anabasis, Hellenicele, Ciropedia, Statul spartan, Amintiri despre Socrate, Symposion, Economicul, Agesilaus* (G. Sauppe, *Xenophon opera omnia,* 5 vol., Tauchnitz, Leipzig, 1865–1867; ed. a II-a, 1867–1870).

*

BIBLIA *Vetus Testamentum Graecum,* editor Carol Tauchnit; *Novum Testamentum Graecum,* editor Aug. Hahn, Leipzig, 1884; trad. rom.: *Biblia sau Sfînta Scriptură,* Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982.

Cuprins

Redactor: S. SKULTÉTY

Procesare computerizată
ADISAN
Departamentul editorial
ADISAN COMPUTER SRL
Culegere și paginare Nitsch-Petőky Loránd

● Primul manual universitar de greacă veche apărut în România după mai bine de un sfert de secol; adresat deopotrivă studenților de la Limbi clasice și celor de la Teologie

● 60 de lecții pentru cel puțin patru ani de studiu, acoperind succesiv fonetica, morfologia și sintaxa, apoi caracteristicile dialectelor literare: atic, ionic, homeric, doric, doric din Sicilia și eolic din Lesbos

— Ultimele 10 lecții sînt dedicate studierii limbii *koiné*, cu referire specială la limba Noului Testament și problemele ei specifice de gramatică
— Manualul cuprinde un tabel de verbe neregulate

● Fiecare lecție conține:

— un *text grecesc* original
— *vocabularul* textului sau *explicații la text*
— o *utilă introducere* în civilizația greacă
— o amplă secțiune de *gramatică*
— *teme* și *exerciții*

ISBN 973-28-0559-5

Ilustrația coperții: Sfinxul naxienilor, DELFI, cca. 575 î. Cr.